IOANNIS CARAMUEL TRISMEGISTUS THEOLOGICUS LATINE...

Juan Caramuel Lobkowitz

IOANNIS CARAMVEL
SIGALION.
LATINE
HARPOCRATES
SILENTII GENIVS.

De Restrictionibus Insensibilibus, quæ à Taciturnitate desumuntur, dissertans.

EST TRISMEGISTI THEOLOGICI
TOMVS II.

Multa loquendo tacere docet (mirabile dictu !)
Harpocrates, nec non multa silendo loqui.

SCHOLASTICVS.

Scire tuum nihil est, nisi scire tuum sciat alter.

POLITICVS.

Si sciat hoc alter, scire tuum nihil est.

VIGLEVANI.

Typis Episcopalibus apud Camillum Conradam Anno MDCLXXIX
Superiorum permissu.

INDEX

Articulorum, & Sectionum.

Omnes Numeri sunt paginarum.

PROOEMIVM I.

NOTA I. *An Silentium loquatur?* pag. 2.
Nota II. *De Domino Petro Varais. Quis & qualis Minister fuerit?* 5.b.
ARTICULUS I. *De* Σιγολογια: sive silentii elocutione. 7.
SECTIO I. *Silentium esse vocem materialiter.* 8.a
SECTIO II. *De oculis. An loquantur? an taceant? & quid tacendo indicant?* 9.a
SECTIO III. *De Vulnere, & Gemitu. An possit quis alieno sterni vulnere, & alieno gemitu vociferari?* 10.b
SECTIO IV. *Ut melius intelligantur praecedentia, aliqua de Echûs naturâ & ingenio interferuntur.* 11.b
SECTIO V. *Praecedens Doctrina de Echûs conformatione in Concionatorum gratiam Moribus adpropriatur.* 12.b
SECTIO VI. *Tres ingeniosi insinuantur Conceptus, quos uberiùs olim, si tempus suppetat, dilucidabimus.* 13.a
SECTIO VII. *Iterum de Silentio. An Nihil significet aliquid; & an per nihil aliquid restringatur?* ibid.b
SECTIO VIII. *Quo perfidi Hebraei modo Sanctissimum Domini Nostri Jesu Christi nomen, nil prorsus scribendo, scribant?* 14.a
SECTIO IX. *An gravissimè minetur, qui silet?* ibid.
SECTIO X. *An loqui, quin loquamur; & audire, quin audiamus, possimus?* ibid.b
SECTIO XI. *De Rhetorica, & omnium Scientiarum Figurâ. An, & cur habere debeant Taciturnitatem in centro?* 15.a
SECTIO XII. *De Aposiopesi. Abrumpit & supprimit Orationis partem posteriorem silentio. Ejus vi plura tacendo, quàm profusâ eloquutione dicerentur.* ibid.b
SECTIO XIII. *An nulla Restrictio sit Restrictio?* 17.a
SECTIO XIV. *An nullum signum, signum sit?* ibid.b
SECTIO XV. *De Argumento Negativo. An & quando sit efficax? An-ne aggravantes intra eamdem speciem Circumstantiae in Sacramentali sint Confessione aperiendae? An inter Propositionum Oppositiones admittenda sit subcontrariad* 18.a
ARTICULUS II. An nulla Responsio interdum sit magna Responsio? An dubium in Interrogatione propositum per non Responsionem ad alteram Contradictionis partem restringatur? 19.
SECTIO I. *De Epistolis. An ad illas interdum non respondendo respondeamus?* ibid.a
SECTIO II. *De Legato sine Responso admisso. An & quomodo injuria debeant tolerari?* 21.b
SECTIO III. *Aliqui producuntur Authores, qui silentii eloquentiam exponunt.* ibid.
SECTIO IV. *De Silentiariâ Grammaticâ. An possint Homines tacendo loqui?* 23.a
SECTIO V. *De Silentiariâ Dialecticâ. An possit quis Praemissas, quae non dicuntur, subaudire, & ex illis legitimas Consequentias inferre.* ibid.
SECTIO VI. *De Silentiariâ Rhetoricâ. An silentium peroret. An per Figuras Troposque ejusdem eloquentia luxuriet?* 25.
ARTICULUS III. De Haeresibus. An omnes indicibiles sint? An propter religionem Poëtis juberi debeat, ne de re Religiosâ Carmina, aut Comoedias scribant? Et hinc sumptâ occasione Juniorum Poëtarum intolerabiles errores in omni materiâ adducuntur. 26.
ARTICULUS IV. De Poëtis Hispanicis. An permittendi potiùs sint Humanas Fabulas, quàm Sacra Mysteria concinere? An, dum vel eloquentiae student, vel conceptum dilucidare satagunt, in Haereses manifestas labantur? 27.
SECTIO I. *De Monte Parnasso. An invocare Musas & Apollinem sit Idololatria? An invocationes hujusmodi ut ne ab Ethnico dictae graviori censurae subjaceant, in ore Christiani restringantur, & per circumstantiam Personae ad bonũ sensum revocentur?* 28.a
Nota. *De Sacrarum Literarum abusu.* 29.b
SECTIO II. *De Dei Unitate. An apud Hispanos* Un Dios *supponat Deorum pluralitatem?* ibid.
SECTIO III. *De Ineffabili Trinitatis Mysterio. An Christus sit Deus Trinus & Unus? An Deipara fuerit Haeretica?* 30.b
SECTIO IV. *An Homo factus sit Deus?* 31.a
SECTIO V. *De Formâ Cadaverinâ. An in triduo Christi corpus verè fuerit Cadaver? An in Substantiali Composito admittenda sit Forma Corporeitatis?* ibid.b
SECTIO VI. *De Solis statione, & regressu. An duo stupenda, quae sunt in Sole divinitùs patrata miracula, possint salvâ Fide confundi?* 32.b
SECTIO VII. *De Actuum Humanorum Bonitate, & Malitiâ. An peccata homines, non operando tantùm, sed etiam cooperando committant?* 33.b
SECTIO VIII. *De Sacramento Baptismi. An vendi possit? An cooperari ad Simoniam semper peccatum sit?* 34.a
SECTIO IX. *De Poenitentiae Sacramento. An in illo integritas sit observanda? Adamantii error proponitur, & impugnatur.* 35.a
SECTIO X. *De Sacramento Eucharistiae. An in Sanguinem* D.N.

D.N. Jesu Christi Vinum; an verò in Vinum ejus purissimus Sanguis convertatur? 36.b

SECTIO XI. *De Matrimonii Præcepto, An hominibus impositum sit?* 38.a

SECTIO XII. *Iterum de Matrimonio. An in illo conferat gratiam Deus nomine Parochi?* 40.b

SECTIO XIII. *De Mortis & Vitæ potestate.* 41.b

SECTIO XIV. *De Astrorum potentiâ & efficaciâ.* ibid.

SECTIO XV. *De Vertice, quem* Zenith *Saraceni nominãt?* 44.b

SECTIO XVI. *De Ordine & Motu Sphærarũ Cælestium.* 43.b

SECTIO XVII. *De Norvegiâ. An sit Regio, quæ nunquam à Sole prospicitur?* 45.b

SECTIO XVIII. *De Zonâ Frigidâ. An in illâ sint ignivomi montes?* ibid.

SECTIO XIX. *De Rege Ormusii. An latè dominetur in Africâ?* 46.a

SECTIO XX. *De Mahometis Sepulchro.* ibid.

SECTIO XXI. *De Pyrio pulvere. Quando fuerit inventus?* ibid. b

SECTIO XXII. *De Adamante, An sit diaphanus?* 47.a

SECTIO XXIII. *De Vocibus* Advocatus *&* Cliens. *An simus advocati Deiparæ, & illa sit hominum Cliens?* ibid.

SECTIO XXIV. *De Falconibus. An nascantur in Belgio?* ib.b

SECTIO XXV. *De Contractibus. An res determinatum pretium habeant? An verò quocumque possint vendi?* 48.a

SECTIO XXVI. *De Historiâ. An illam Poëtæ nostrates nesciant?* 51.a

SECTIO XXVII. *De Arte Pictoriâ. An sit apud Mahometanos interdicta?* ibid.b

SECTIO XXVIII. *De Hydrographiâ. An illam Poëtæ Hispani percalleant?* 52.a

SECTIO XXIX. *De Tempore. Quid Lustrum sit? & an à Sæculo & Olympiade distinguatur?* ibid.b

SECTIO XXX. *De Sueviâ, Ubinam illa jaceat? An Russiæ adhæreat?* 53.a

Nota. *An in Comœdiâ, qui agit personam, quæ multis ante Christum annis ex. gr. vixit, possit loqui de rebus, quæ multis post Christum annis inventæ?* ibid.b

SECTIO XXXI. *De Caino. An à Lamecho fuerit occisus?* ibid.

SECTIO XXXII. *De Lupo de Vegâ, An debeat Poëtis præcedentibus adnumerari?* 55.a

SECTIO XXXIII. *De D. Francisco de Quevedo. Qualis fuerit; & an laicis aliis Poëtis similiter sit accensendus?* 59.b

De Julio Scaligero. 61.a

De Petro de Abano. 62.a

SECTIO XXXIV. *De Joanne Trithemio, Observantissimo & Doctissimo Ordinis S. Benedicti Religioso, & Abbate.* ibid.b

ARTICULUS V. De Ineffabili & Indicibili Nomine universim, Quid & quotuplex sit? 63.

SECTIO I. *De nominibus, verbisque, quibus solemus uti, cùm de indicibilibus agimus?* ibid.b

SECTIO II. *De rebus indicibilibus. An res aliqua nomen non habeant? An & aliqua, quæ id habere non possint?* 68.b

Nota. *An possit Deus per negationes explicari?* 73.a

SECTIO III. *De Mariæ Nomine & Prærogativis. An illud ineffabile & istæ indicibiles sint?* ibid.b

SECTIO IV. *De S. Josephi Paternitate. An ineffabilis sit? An quantis prærogativis & privilegiis condecoretur, indicibile sit?* 75.b

SECTIO V. *An sint nomina, quæ hominibus imponi non possint?* 76.a

SECTIO VI. *An sint Hominum nomina, quæ proferri non possint? De Immortalitatis desiderio. An immortalem Famam, si non bonam, saltem magnam homines concupiscant? De Templi Dianæ Ephesiæ incendio. De oblivionis pœnâ. Qualis apud Parthos & Nicænos ea fuerit?* 78.b

ARTICULUS VI. De Verbis lascivis. An quæ nudam ob mentis oculos exponunt Venerem, sint sordida & indicibilia? An, & quomodo restringantur, & emaculentur? 79.

SECTIO I. *De obscœnis & lascivis vocabulis. Censeri an debeant apud ingenuos homines indicibilia? Et, an tunc alia à circumstantiis restringantur, ut sub honesto velo res turpes & immundas significent?* 80.b

ARTICULUS VII. *(malè VI.)* De Verbis Jocosis, adeòque de Dicteriis, Carminibus, Novellis, Comœdiis & Fabulis. An Indicibilium adnumerari censui debeat? An Eutrapelia, Virtus an Vitium sit? 85.

SECTIO I. *An in humanis Actibus aliqua Bonitas aut Malitia sit; an verò omnes sint* ἀδιάφοροι *& indifferentes?* ibid.a

SECTIO II. *Adhuc de Humanorum Actuum Indifferentiâ. An Sententia, quæ Titio est utilis, Semphronio possit esse nociva? An Philippus Melancthon assensum Luthero præbuerit?* ibid.b

SECTIO III. *De Jocis, Dicteriis, & Facetiis privatis. Quales sint? An semper sine officio, aut injuriâ dicantur?* 86.a

SECTIO IV. *De Jocis & Ludis publicis. An audire Comœdias, & Spectaculis solennibus interesse sit malum?* 87.a

SECTIO V. *An claudi Theatra debeant, interdici tragœdiæ, & Comici universi proscribi?* ibid.b

SECTIO VI. *De Poëtis veteribus, & eorum Metris. An eorundem lascivia metro careat? An-ne viris ingenuisque interdum liceat carmina lasciva componere?* 85 b

SECTIO VII. *De legendi Libros interdictos licentiâ. An concedi possit? & quid importet licentia postulata concessio, si periculum maneat?* 91.a

SECTIO VIII. *De Interprete. Quid fide illæsâ possit, aut debeat facere, si in locos, in quibus Venus propudiosè develatur, incidat?* ibid.b

ARTICULUS VIII. De verbis immundis. An præter lasciva & obscœna adhuc alia sordida reperiantur vocabula? Et an hæc, sive reales sive civiles sordes importent, Indicibilibus adnumerentur? 92.

SECTIO I. *De Dissimulatione. An ipsa in Silentio consistat?* 93.a

SECTIO II. *An Tacere in Aulâ & Palatio sit dimittere?* 95.a

SECTIO III. *An Silentii Interpretes Amplexus sint?* ibid.b

SECTIO IV. *De vocibus Latinis* Volo *&* Nolo. *(aut Hispanicis* Quiero *&* No quiero.*) An Politicè ineffabiles sint?* 96.a

SECTIO V. *Quid verba hæc,* Nolo solvere, *in Beneficiarii ore significent? An obsequiosa sint? an veriùs animum ingratum præseferant?* 98.a

SECTIO VI. *De eximiis vitæ Palatinæ miseriis. An verbũ* Solve *expunctum sit? Quid significet in Dialecto Politica,* Me debitorem esse fateor? *An verbum* Do *futuro careat?* ibid.b

SECTIO VII. *De Peregrinis. Quomodo debeant loqui? An se esse Nobiles fateri possint? An autem præstet se esse ignobiles dicere? Quomodo cum illis Viri prudentes agant? An, & quæ possint illos interrogare?* 100.a

SECTIO VIII. *Omnis in loquendo & agendo universim condemnatur Nimietas.* 102.b

SECTIO IX. *Nimia condemnatur in Palatio eruditio; & nimia dicitur, quæ Principem superare videtur.* 103.a

SECTIO X. De Nomine Semidicibili. *An sint vocabula simul Communia & Propria? quæ ut Communia, sint absurda & infamia; & ut Propria, generosa & nobilia?* 105.b

SECTIO XI. De pulchris Nominibus. *An Fortunæ Jus dicant, & Fatis infelicibus prædominentur? An potius contra eventuum infelicium sint causa?* 108.b

SECTIO XII. De Civili Parenthesi. *An indicibilia nomina alicujus verbuli interjectione emolliantur, & sinantur proferri?* 110.a

SECTIO XIII. *Quid sit illud, quod* Un no se que *ab Hispanis vocatur?* 111.a

SEC-

Sectio *XIV.* De *Regio responso. An verè tunc respondeant Principes, cùm nil omninò dicunt, sed ut responsum habeant Oratores ad aliquem alium remittunt?* ibid.b

Sectio *XV.* De *Injuriis. An apud Viros probos infanda censenda sint omnia calumniosa vocabula?* 113.a

Monitum Morale. ibid.b

Sectio *XVI. An, quæ non sunt ad rem, Indicibilibus debeant adnumerari?* 114.a

Sectio *XVII. An inter voces Politico condemnatas silentio Hebraica, Arabica, Græca, & aliæ omnes Orientalium Linguarum numerari debeant?* ibid.b

ARTICULUS *IX.* De Inscribibilibus. De rebus, quæ scribi non debent, quæ non possunt; quæ si fortè scribantur, inscriptæ ab omnibus censeri debeant. 116.

Sectio I. De *Propositione* In. *Quam intra & extra Compositionem vim habeant?* ibid.a

Sectio II. De *Particulis* De, Di, Dis, & Re. *Quam in Compositione vim habeant? Agit de Literis, ostenditque olim fuisse pauciores, & aliquas temporis successu accrevisse; & nonnullas adhuc desiderari, quas tamen ab alicujus Eruditi Principis providentiâ exspectamus.* 119.b

Sectio III. *An sint nomina, quæ scribi non possint?* 121.a

Sectio IV. De *Vocibus semiscribibilibus. An sint aliquæ, quarum primam scribi syllabam Pudor toleret, & tamen reliquas apponi non permittat?* 122.a

Sectio V. De *Palimpsestis. Quid ipsi sint? & quibus usibus servire possint?* 123.a

Sectio VI. De *Circumstantiis, quæ in Instrumentis publicis pro non scriptis haberi debent.* 125.a

RRTICULUS *X.* De erroribus contra Grammaticam. An Verba, quæ Canones Grammaticorum violant, apud doctos Indicibilibus debeant adnumerari? 130.

Sectio I. De *Solœcismo. Quid ille sit, & quando, & à quibus committatur?* ibid.a

Sectio II. *An & quando liceat solœcismos committere?* 134.a

Sectio III. *An non omnia censenda sint solœcismi maculari insolentiâ, quâ Grammaticorum Canones violasse videntur?* ibid.a

Sectio IV. De *Barbarismo. Quid ille sit? & unde dicatur?* ibid.b

Sectio V. De *Pronunciationis Ametriâ. An ad Solœcismum an verò ad Barbarismum reducatur?* 135.a

ARTICULUS *XI.* De Antiquatis Vocabulis. An omnia hoc ævo Criticè indicibilia sint? an aliquando dici, aut scribi impunè possint? 136.

Nota I. De *antiquatis, novandisq; verbis. Ex Horatio.* 137.b

Nota II. *Ut verba absoleta & antiquata, quibus nuper utebatur Calenus, intelligas, Indiculum sequentem addimus.* 138.a

Nota III. De *Deorum Idiomate. An sicut ætate, sic etiam linguâ immutabiles sint? An quæ apud nos in terris antiquata & absoleta jam censentur vocabula, apud numina retineantur in Cœlo?* ibid.b

ARTICULUS *XII.* De Silentio Potentiarum & Sensuum. De Ovidio & Interpretibus Caligulæ: an videndo ille, isti audiendo peccaverint? Adduntur nonnulla de Reali & Morali sensuum, & interiorum Potentiarum silentio. 140.

Sectio I. De *Ovidio. Cur tam subitaneâ sententiâ proscriptus* & *condemnatus fuerit?* ibid.

Sectio II. De *Reali sensuum exteriorum silentio. Mœror, Gaudium, & alia passiones animi, si nimiæ sunt, obtundunt, aut suspendunt sensuum operationes.* 142.a

Sectio III. De *Morali sensuum silentio. Exponitur Adagium Hispanicum, & Syrenum Fabula radiis Politicis dilucidatur.* ibid.

Quando præoccupatur perturbatione aliquâ Animus, Oculi non solùm adlucinantur, sed excæcantur. ibid.b

Sectio IV. De *Timoris Imagine. An benè silente penicillo pingatur? Agitur obiter de Enthymemate: & quid illud sit, breviter explicatur.* 143.b

Sectio V. De *Intellectûs Silentio. An se nihil scire, scierit Socrates?* 144.a

ΣΙΓΑΛΙΩΝ *Alter in quatuor distributus Articulos.* 145.

ARTICULUS I. De *Τοπολογία*, sive de Locorum Colloquutione. 147.

Sectio I. *De Loci definitione moraliter consideratâ.* ib.b

Sectio II. *De Motu Locali.* 148.a

Sectio III. *De Somno & Somnio. An debeamus imaginibus in somnio repræsentantis credere?* ibid.b

Sectio IV. *De Augurio. Quid illud sit? & an illi credendum?* 150.b

Sectio V. *De Termino Locali. Explicantur Voces* Donec, Quoquſque, Usque ad, *& aliæ similes.* 151.b

Sectio VI. *Quid* Progredi & Regredi *significent?* 152.a

Sectio VII. *De aliquibus Loci proprietatibus.* ibid.

Sectio VIII. *De Mundo quâ loco.* 153.a

Sectio IX. *De Cœlo quâ Loco.* ibid.

Sectio X. *De Terrâ quâ Loco.* 134.b

Sectio XI. *De Aëre quâ Loco.* 155.a

Sectio XII. *De Aquâ quâ Loco.* ibid.

Sectio XIII. *De Igne quâ Loco.* ibid.

Sectio XIV. *De Iride; & de Nubibus pictis à Sole.* 156.b

Sectio XV. *De Nube quâ Loco.* 157.b

Sectio XVI. *De Inferno quâ Loco.* 158.a

Gehenna Locus. ibid.b

Sectio XVII. *De Insulâ quâ Loco.* 159.a

Sectio XVIII. *De Fluvio quâ Loco.* ibid.

Sectio XIX. *De Fonte quâ Loco.* 160.b

Secctio XX. *De Puteo quâ Loco.* 161.a

Sectio XXI. *De Cisterna quâ Loco.* ibid.

Sectio XXII. *De Lacu quâ Loco.* ibid.

Sectio XXIII. *De Foveâ quâ Loco.* 162.b

Sectio XXIV. *De Speluncâ quâ Loco.* ibid.

Sectio XXV. *De Deserto quâ Loco.* 163.a

Sectio XXVI. *De Agro quâ Loco.* ibid.b

Sectio XXVII. *De Campo quâ Loco.* 164.a

Sectio XXVIII. *De Monte quâ Loco.* ibid.b

Sectio XXIX. *De Colle quâ Loco.* 166.b

Sectio XXX. *De Valle quâ Loco.* 167.a

Sectio XXXI. *De Areâ quâ Loco.* ibid.b

Sectio XXXII. *De Viâ quâ Loco.* ibid.

Sectio XXXIII. *De Semitâ quâ Loco.* 168.b

Sectio XXXIV. *De Petrâ quâ Loco.* 169.b

Sectio XXXV. *De Urbe aut Civitate quâ Loco.* 170.b

Sectio *XXXVI. De Vico quâ Loco.* 171.b

Sectio *XXXVII. De Plateâ quâ Loco.* 172.a

Sectio *XXXVIII. De Prætorio quâ Loco.* ibid.b

Sectio *XXXIX. De Piscinâ quâ Loco.* 173.a

Sectio XL. *De Templo quâ Loco.* ibid.

Sectio *XLI. De Altari quâ Loco.* 174.b

De Arâ, quæ cum Altari coincidit. 175.a

Sectio *XLII. De Synagogâ quâ Loco.* ibid.

Sectio *XLIII. De Muro quâ Loco.* ibid.

Sectio *XLIV. De Suburbio quâ Loco.* ibid.b

Sectio *XLV. De Domo quâ Loco.* 176.b

Sectio *XLVI. De Tentorio quâ Loco.* 177.b

Sectio *XLVII. De Tabernaculo quâ Loco.* 178.a

Sectio *XLVIII. De Conclavi quâ Loco.* ibid.b

Sectio *IL. De Cubiculo quâ Loco.* 179.a

Sectio L. *De Cubili quâ Loco.* ibid.

Sectio LI. *De Torculari quâ Loco.* ibid.

Sectio LII. *De Vineâ quâ Loco.* 180.a

Sectio LIII. *De Cathedrâ quâ Loco.* 182.a

Sectio LIV. *De Tecto quâ Loco.* 185.a

Sectio LV. *De Solario quâ Loco.* ibid.

Sectio LVI. *De Pariete quâ Loco.* ibid.

Sectio LVII. *De Maceriâ quâ Loco.* ibid.b

Sectio LVIII. *De Sepe quâ Loco.* 186.a

Sectio LIX. *De Horto quâ Loco.* ibid.

Sec-

SECTIO LX. *De Thesauro quà Loco.* ibid.b
SECTIO LXI. *De Mensâ quà Loco.* ibid.
SECTIO LXII. *De Arcâ quà Loco.* 187.a
SECTIO LXIII. *De Molendino quà Loco.* ibid.
SECTIO LXIV. *De Portâ quà Loco.* ibid.
SECTIO LXV. *De Ostio quà Loco.* 188.a
SECTIO LXVI. *De Limine quà Loco.* ibid.
SECTIO LXVII. *De Fenestrâ quà Loco.* ibid.
SECTIO LXVIII. *De Gazophylacio quà Loco.* 189.a
SECTIO LXIX. *De Carbona quà Loco.* ibid.
SECTIO LXX. *De Hierusalem quà Loco.* ibid.
SECTIO LXXI. *De Sione quà Loco.* 190.a
SECTIO LXXII. *De Civitate David quà Loco.* ibid.
SECTIO LXXIII. *De Bethleem quà Loco.* ibid.
SECTIO LXXIV. *De Bethel quà Loco.* ibid.b
SECTIO LXXV. *De Galaad quà Loco.* ibid.
SECTIO LXXVI. *De Charmelo quà Loco.* 191.a
SECTIO LXXVII. *De Libano quà Loco.* ibid.
SECTIO LXXVIII. *De Basan quà Loco.* ibid.b
APPENDIX. Iterum de Τοπολογία, seu Locorum Eloquutione. 192.
SECTIO I. De *Loco Natali. An singulæ Nationes proprias habeant Virtutes & Vitia?* ibid.a
SECTIO II. *Quàm certa sint Indicia, quæ à Patriâ sumuntur?* 193.b
SECTIO III. *Sæpè à Loco Vocis æquivocæ restringitur significatio.* 195.b
Nota I. *Nonnulla de Loco subjiciuntur.* De *Musæo Pontificio, in quo Episcopi Electi coram Suâ Sanctitate examinantur.* 198.b
Nota II. *Iterum de Loco. Quo ordine sedeant, incedant, loquanturque Principes Electores in Comitiis Imperii.* 200.a
ARTICULUS II. Χρονολογία De Temporis Colloquutione. 204.
SECTIO I. De *Carminibus extemporaneis.* 206.a
SECTIO II. *Quomodò æquivocæ & latiùs patentes* Dictiones *per circumstantiam Temporis restringantur?* 207.b
Nota I. De *Didone & Æneâ. An-ne Tempus ostendat, omnia, quæ de illorum amore à Virgilio cantantur, esse fabulas?* 209.b
Nota II. De *Sappho, & Platone. An hujus illa præceptrix & institutrix fuerit?* 211.b
Nota III. De *Cesio Basso. An ejus nomine Martialem Quintilianus intelligat?* 212.a
Nota IV. De *Episcoporum Sedibus, qui cum S. Augustino ad Papam Innocentium scribunt. An illas ratio Temporis possit indigitare?* ibid.
Nota V. *Corrigitur Cæsar Baronius.* 213.a
Nota VI. De *Idiotâ. Quisnam fuerit, & quo floruerit anno?* ibid.
Nota VII. De *Subscriptione Regiâ. An & cur Andronico, ut annum, mensemque in subscriptione exprimeret, inhibuerit Imperator Palæologus?* ibid.b
Nota VIII. *An ad Urbanum IV scripserit Imperator Palæologus ut Pachymeres affirmat?* 214.b
Nota IX. De *Campana Horologiis.* 215.a
Nota X. De *Clepsydris, seu Horologiis Arenariis.* ibid.b
Nota XI. De *Clepsydrâ, in quâ defluebat loco pulveris Cinis.* 216.b
SECTIO III. *Tempus rebus in omnibus non mortales, & esse morituros inclamat; mortemque per Tempus, velut per linguam universa loquuntur.* 217.a
SECTIO IV. De *Horologiis. Pede tacito mortem advenire Nomonent.* ibid.b
SECTIO V. De *Tempore malè impenso, seu perdito.* 218.b
SECTIO VI. De *Nobilitate. Ipsa est Antiquitatis soboles; crescit ætate; moritur; & si in memoriâ vivit, hæc etiam memoria est caduca & mortalis.* 219.b
Nota. *Cur Articuli sequentes in hoc syntagmate ponantur?* ibid.
ARTICULUS III. De Εσθεματολογία, seu Vestium Elocutione. 220.
SECTIO I. *An Vestes aliquando mentiantur? An Æquivoca à Linguâ prolata restringant?* 221.a
SECTIO II. *Iterum de Mendaciis & Erroribus Vestium.* 223.b
SECTIO III. *De Vestibus unius hominis propriis. An ipsæ tacitè vociferentur, Hic est talis? An in bello, & periculis prudenter Principes Regiis ornamentis utantur?* 224.a
Nota. *De Vestium mendaciis. Rosam in pileo Willelmus gerebat adamantibus pretiosis conformatam. Per hanc à cæteris Principibus secernebatur. Mutat cum Leontio pileum. Et Balthassar, qui Principem occisurus irrepserat, pilei rosâ deceptus, Leontium occidit.* 225.b
SECTIO IV. *An plumæ sint Fœminis, quæ illis ornantur, clementiores?* 226.a
SECTIO V. De *Vestium modestiâ & abusu.* ibid.b
SECTIO VI. De *laceratarum Vestium significatione. Cur tam sint honorificæ in Collegiis Universitatum Hispanarum? Quid è Regis Saulis pallio; quid è Regis Alphonsi VI. paludamento importent excisæ laciniæ.* 229.b
SECTIO VII. De *Regularium Vestium Colloquutione. An ipsæ aliquando etiam mentiantur?* 232.b
SECTIO VIII. De *Veste vili. An Virum modestum dedeceat?* 234.a
SECTIO IX. De *Fœminarum vestibus & ornamentis.* ibid.b
SECTIO X. De *Medicinâ faciei, & de hujus medicinæ mendaciis.* 235.b
SECTIO XI. *Iterum de Vestium mendaciis.* 237.a
SECTIO XII. De *Restrictione verborum generalium per Vestes.* 240.b
SECTIO XIII. De *rerum insensibilium ornamentis. An ipsa loquantur?* 243.a
ARTICULUS IV. De Οργανολογία, sive de Instrumentorum, & præcipuè Militarium Colloquutione. 245.
SECTIO I. De *Cornu. Loqui illud ostendis, sive pro Tubâ, sive pro arcu, aut aliâ re qualicumque accipiatur.* ibid.b
SECTIO II. *In castris exercitui Imperia notificant Στρατηγος: in solennitatibus, funeribus &c. pompam adaugent.* 246.b
SECTIO III. *Poëtas recognoscis Hispanos & ex iis subtiliora deducis.* 249.a
SECTIO IV. De *Tubicinibus, Quales ipsi censendi sint?* 250.b
SECTIO V. De *Ensibus. An loquantur? an dicant? an respondeant? an mentiantur? an aliquando eloquantur æquivocè? & an subeant Restrictiones Mentales?* 251.a
SECTIO VI. De *Arte Gladiatoriâ. An ad lineas, angulos, & circulos reduci possit?* 254.a
SECTIO VII. De *Gladiatoria Sectis. Interior-ne debeat Exteriori proferri?* ibid.
SECTIO VIII. *Adducuntur adhuc aliqua de Gladiorum Idiomate.* 255.a
SECTIO IX. De *lethiferis vasis. An ex argillâ vili, an potius è pretioso metallo fusa sint?* ibid.

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. D.

IOANNI CARAMVELI

Magno Viglevanensi Antistiti, nova in dies singulos Typis emandanti.

O D E.

Adeste sacri fluminis Arbitræ,
Adeste Collis duplicis incolæ:
Tymbræus adsit laureatus
Aoniis socius Camænis.
Adeste Vati, dignaque Apolline
Et digna Musis mellea carmina
Afflate: Verba enim sonora
Grandia conveniunt canenti.
Modis Thalia non mihi metricis
Dicenda subsunt ludicra, inania;
Sed quæque pervigil Sophia
Sollicito studio elaborat,
Quaquà per Orbis singula climata,
Sol fundit ardens aurea lumina,
Sat nota quæque litteratis
CARAMUEL calamo notarit,
Scripsisse nec dum plura volumina
Contentus ardor, scribere plurima
Adhuc anhelat; eruditos
Ut magis erudiat legentes.
Mirare lector, Mentis ab unicæ
Deprompta pœnu, tot sapientiæ
Inventa conditæ. Novisque
Artibus ingenium scatere.
Doctrina quidquid Cælica de Deo
Sermone clamans differit arduo:
Arcana quotquot jam Stagyræ
Frugiferum docuit lycæum:
Quidquid Poësis florida dulcibus
Et cincta lauro versibus exprimit:
Et quidquid Orator polito
Blandulus eloquio suadet:
Complexus olim multiplici tomo,
Novas ut artes proferat in dies,
Morale promit profuturum
Moribus ingenuis volumen.
Dies Poetæ deficeret rudi
Si cuncta vellem carmine perbrevi
Narrare, quæ fælix ab uno
Posteritas habuit JOANNE.
Dixisse tantùm sufficiat mihi:
In Orbe nil est non tibi cognitum
Nil cognitum tibi quod Orbem
CARAMUEL renuas docere.
Laudata Virtus attigit ultimas
In te Columnas: GRANDIOR HERCULE
Scribendo NON PLUS ULTRA Achivæ
CARAMUEL statuit Minervæ.

Don Valerianus Madius C.R.S.P. plaudebat.

Ad Illustrissimum & Reverendissimum D. D.

IOANNEM CARAMVELEM

Præsulem suum, plura semper volumina Typis imprimentem.

EPIGRAMMA.

FAma pererrati, toties per Climata Mundi
Quid memoras Veterum scripta notata manu?
Quid memoras libros, Musas, aut carmina Homeri
Ludicra queis laudant, vilia ad astra ferunt?
Ah sileas quotquot, non salsa volumina Mundo
Prompsère, & celebra grandia scripta virùm,
Si desunt, celeres volitans huc dirige cursus
Huc virtus, non te languida pluma vocet.
Nec tibi si centum linguæ sint oraque centum
CARAMVELEM unum, fama loquère satis
Quot tibi sunt linguæ, tot libros edidit ille,
Quot tibi sunt plumæ, tot dabit ipse Tomos.

Thomas Joseph Curtus Reth.Stud.& Sem. Vigl.Alumnus.

Ad multiplicis eruditionis libros novissimè exaratos & evulgatos

Per Illustrissimum & Reverendissimum D. D.

IOANNEM CARAMVELEM EPISCOPVM VIGLEVANI.

ELOGIVM.

Lumina ne claudas LECTOR,
Suspici meretur Phosphorus ab Hesperio proveniens Auctore:
Ne prænuntium Apollinis ambigas, Scholasticus est:
Fixum-ne sydus sit, an mobile, hæreo,
Tam de incertitudine agit, quàm de certitudine:
Hoc indubium
Innumeris illud stadiis coruscare, si de Artibus agit universim
Cæca imposterum ne labatur voluntas,
Verborum & Intellectûs, lux est,
Ut Naturæ scruteris Arcana
fax est:
Cælicum fatêre ingenium, quod Phosphorum edit in lucem:
Scholarum Solem deprædica, scholasticum præ se Phosphorum præmittentem;
Ne me tam citò Multiloquii arguas Polymneia.
Semper brevia sunt, quæ de Magno dicuntur CARAMUELE.
Nullâ ibi opus Restrictione, ubi singula suum merentur Encomium.
Manum ori admovebo, si jusseris
Harpocrates,
At vel ipsum pro me loquetur silentium:
Quæ importunâ ego obvolvam taciturnitate,
Ingemiscens edicet prælum, muta acclamabunt volumina;
Haplotem sequar
Sincerè potius dicere jubentem, quàm invidè silere:
Tunc in Encomiis sinceritas est, abest tunc adulatio,
Cùm encomiis major est qui laudatur,
Si Crites esse volueris,
Justus videlicet Judex, aut Arbiter,
Nullâque abuti Restrictione Mentali,
In ipsâ Praxi
Minora fateberis quæ dicuntur iis, quæ promeretur
CARAMUEL.

Don Valerianus Madius C.R.S.P.

ΣI

PROOEMIUM.

Quam sit difficilis tacendi Ars?

Difficilior omnino, & laboriosior est, (ut ipsamet experientia testatur) Tacendi Ars, Arte loquendi, & eloquendi: hanc ob rem Veteres duo diversa Numina Ori claudendo præfecerunt: alterum, ut suadendo; alterum, ut compescendo, loquendi cacoethes comprimerent.

Duo erant Silentii Numina.

Harpocrates, Silentii Deus cur Sigalion, dicatur? Taciturnitatis Imago apud Kircherum.

Primum erat Σιγαλιών, & ἀπὸ τῆ σιγᾶν, hoc est, *à tacendo* vocabatur. Alio nomine appellatur Ἁρποκράτης. audiri poterit P. Athanasius Kircherus *Archetypi Politici lib.1. cap.6. §.1.* Numisma exponens, in quo Virago exprimitur indicens silentium prospectantibus. De illa sic loquitur. *Virago nodum in capistri formam adaptatum ori insertum gestat, quo arcani consilii silentium ritè exponitur: quæ Virtus tantopere sapienti Principi necessaria est, ut sine ea nil recti confici possit. Quot Regna, quot Respublicas, quot Vrbes insuperabili calamitate, ex inconsiderata verborum loquacitate in ultimam ruinam deductas legimus? Vnde nulla major in sapiente Principe Virtus, quam secreti consilii* [*] *tenacitas, & esse potest, & debet teste Aristotele* in Politicis. *Rectè igitur Virago nostra Mystica, globum ori insertum gestat, digitoque silentia suadet; quo symbolo Sigalionem, seu Harpocratem, silentii apud Ægyptios Numen scitè & eleganter Author indigitasse videtur; quem, uti* in Obelisco Pamphilio fol.415. *docuimus, supra Loti florem, sua nudi pueri forma sedentem, lævo digito ori admoto, silentium suadentem significabant.* Porrò ad Ægyptium morem Kircher duabus figuris æri incisis (nempè, iterum sub forma pueri prorsus nudi, pag.21.& sub forma pueri vestibus exornati, pag.79.) Sigalionem proponit.

*] In Regiis Consiliis secretum tam necessarium est, ut Bruxellis in Belgio Supremum Regium *Consilii Secretum* dicatur.

Figura Harpocratis. Nudus-ne, an vestitus pingatur?

Quis Harpocrates fuerit?

Interim, quia pleræque omnes Fabulæ, ortæ sunt ab Historiis, moneri hic debet Lector, Arpocratem, qui propter silentium, quod suos Auditores docebat, *Sigalion* dicitur, fuisse Græcum Philosophum, cujus Dogma Morale erat,

Quæ reliqui faciunt, audito, videte, tacete.

Ejus Dogma.

Vnde deductum est Politicum apud Hispanos Lemma, *Vèr, Oir, y Callar.*

Lingua intemperans compesci debet.

Non est, *inquit Plato*, de secretis Divinis disputandum.

Harpocratis sigillum in annulis.

Valerius Soranus, quòd Sacra arcana Numina, sub quorum tutela & præsidio Roma erat, detexisset, ultima fuit sententia condemnatus.

Quia autem ita est humana Lingua intemperans, ut compesci vi debeat, nam ratione non potest, finxerunt Angeronã Deam, quæ loquaces, anginæ [d] morbo invecto, mutos redderet. Kircher *libr.1.cit.pag.21.* sic scribit *Figmentum porrò hoc totum Ægyptiacum fuit, quod digito labris impresso silentium significaret de Diis immortalibus habendum: in quos ne licentiosi simus, à Platone legibus monemur. Sigillum hujus Numinis in annulis gestari solitum à Veteribus, ea de causa tradit Plinius, ut silentium de agendis rebus indicaret. Vnde & Angeronæ effigies, obtecto, obsignatoque ore, uti in nostra Virgine patet. fuit apud Romanos, ut silentio involvendam supprimendamque innuerent, in cujus tutela Numinis Vrbs Roma esset, ob eam nimirùm superstitionem, ne Tutelares Dii sacris quibusdam avocarentur, devoverenturque. Hinc Valerium Soranum neci traditum constat, quòd arcanum hoc propalare ausus esset: eaque de causa de Roma loquens* [a] *ait*, Cujus nomen (*lege* Numen) alteri dicere arcanis cæremoniarum nefas habetur. *Hujusmodi silentium, & taciturnitas in arcanis Principum consiliis ita etiamnum viget, ut ad id* [b] *summo rigore tenendum etiam jure jurando obligentur.* Et mox. *Rectè igitur Virago nostra globo ori inserto ad necessariam silentii observationem indigitandam exprimitur juxta illud,*

Nunquam pœnituit tacuisse, sed esse loquutum. [c]

An Silentium nocere alicui possit?

An Principes taciturni esse debeant?

Innumera hoc loco de Pythagorici silentii custodia, variis historiis comprobata adducunt Autores. Rectè Philosophus in Politicis, Regem sapientem scire, bonum est; sed magis silentio linguam continere. *Et Plautus in Epin.* Plus scire satius est, quàm loqui: hæc enim Sapientia est.

ΣΙΓΑΛΙΩΝ (Lat. Harpocrates) Ri-
Angerona, quæ morbo anginæ præerat, cui Romana Vrbs sacra in re-
anguina plerique vexarentur, ab hac, ut existimabant, Dea fuerint lue-
t igitur in hujus Deæ manu fauces [d] hominum; ita, ut liberè loq
let; & tacere debeant, si vellent, Præclusis anginæ morbo faucibus.
quia multum loquitur opportunum silentium, syntagma hoc addi debuit,
psius silentii voce, & eloquutione differatur.

abilis & valdè erat stupida Ve-
manorum Theologia, & præci-
lication Civitatis. Alio illam
in nuncupaverunt Numini; præ-
ne illud rescirent, aut cognosce-
s. Supponentes, posse eos si re-
iil lud devincire muneribus, &
ne Civitatem propugnaret.
ulc um ab hac opinatione abest
[*] in Asia error, qui in litibus
r ad jusjurandum probationes
&c qui jurare debet, non per-
circ per quem Sanctum sit in-
jura rus: nam, si sciat, pretio ab
cti Sacerdotibus licentiam emit,
licite pejerare.
uvat Hic hanc historiam referre.
Belgio erant sub annum ɔɔɔɔ. qui
a nego tia tractabant. Archidux Al-
us, Marchio de Spinula, & D. N. Et
chio sic in illo secretiori confessu per-
vit. *Ante quindecim dies de obsidenda*
Hollandorum Civitate fuit hic à nobis
ita resolutio. Statim id resciverunt ho-
; ut constat ex hac epistola, quam à meo
fionario recipio. Ergo inter nos tres unus
roditor Regis Hispaniæ. Ergo vel ego.
em proco, vel vestra Celsitudo illum,
hic Dominus prodidit. Et fuit tam ef-
Trilemma hoc, ut ille tertius dolere
e sit justus, & proditionibus finem
nere.
Inter alia pulchra D. Franciscus de
do ad laudem silentii sic cecinit.
silencio professo,
tengo mas de hablar,
a nadie por callar
ha formado processo.
, quia ubi agitur de pernitie
qui rem sciunt, revelare te-
era illos agi criminaliter pote
dè & iniquè tacuerunt.
a ab ango dicta morbus anti
o fauces anguntur & strangu
vino suffocentur, & hi vina
Græcè συνάγχη) laborare di-
us Pompejus.

NOTA I.

Disputaturi sumus de Silencii eloquentiâ & Rhetoricâ, & statim occurrunt, qui ἄπιστα (incredibilia) existiment, ἀ-λογα (rationi dissentanea) esse asserant, quæ argumentum promittit. Ecce voci-ferantur.

An silentium loquatur?

Privatio & Forma (inquiunt) *nec com-poni, nec coincidere possunt; sunt enim ter-mini repugnantes.*

In quonam Contradictio consistat?

At Silentium in Vocis privatione & in ejus positione Eloquentia consistit.

Repugnat igitur, ut Silentium loquatur.

Forma & Privatio non repugnant in diversis Systematis.

Sed parciùs, obsecro, insultent Argumē-to hujus Libri: nam in Majori illi, terrena cœlestibus, parva magnis, ima summis hoc est, Realia Moralibus, eruditione cœcutiente confundunt. Porrò forma & Privatio in Systemate eodem repugnantiā involvunt; in diversis non item. [Est au-tem Systema omnium Prædicamentorum sub uno Ente, alicujus Generalissimi At-tributi (puta Infiniti, Finiti: Supernatu-ralis, Naturalis: Spiritualis, Corpo-rei: Realis, Moralis: &c.) denominatio-ne affecti Coordinatio.] Quam ob rem, tametsi impossibile sit, ut realiter loqua-tur homo, quamdiu realiter silet; potest nihilominùs moraliter & virtualiter lo-qui, quando realiter tacet.

Quid Systema, & quotuplex sit?

Cognovit, supposuitque ut indubita-tam hanc doctrinam Bonifacius VIII. cum num. XLIII. hoc Protheorema Canoni-tis præscripsit, *Qui tacet* (videlicet, quā-do loqui potest, & debet) *consentire* (ver-bis expressis assensum præbere) *videtur* (& censetur.)

Iuris Pontificii Regula XLIII.
An consentire sit consentire, qui tacet?

Eamdem Corpora Cœlestia & Sublu-naria manifestè persuadent; ubi enim ma-ximè tacent, tunc suo singula modo (vir-tualiter, scilicet) altiùs vociferantur. Sanè Psaltes aureâ corona redimitus sic ceci-nit.

Quid sit loqui virtualiter?

&c. השמים

Hodie Rabbini legunt sic. HASAMAIN ME-SAFRIM KEBVOD-EL: VMAHASE JADAIV MAGID HARAQIAH. IVOM LIVOM JABIAH OMER, VLAILA LILAILA JEHAVEH DAHATH. *Cæli enarrant gloriam Dei, & opus ma-nuum ejus adnunciat* (Expansio) *Firma-mentum. Dies diei eloquitur sermonem; &*

Psalm. 18. 1.
An Cæli laudes Divinas canant?
] Hunc Pythagoras Psalmum legisse & non intellexisse videtur; hinc enim, ut existimo, omnia, quæ de Cælorum Musica opinatur, extraxit.

& nox nocti indicat scientiam.

In linguâ Hispanicâ, & vix in aliâ poterit verbi ספר SAFAR, significatio, latè patens, exponi: nam sicut ספר SAFAR, apud Hebræos *enarrare* & *numerare* significat, ita & verb. *Contar* apud Hispanos, utrumque importat.

An Hebræorum ספר, & Hispanorum Contar coincidant?

Sanè *Cælorum* nomine Cælestes intelligentias (Angelos) S. Leo Papa intelligit; nam *Serm. 2. de Epiphan.* sic perorat. *Iam tunc Cæli enarraverunt gloriã Dei, & in omnem terram sonus Veritatis exivit, quando & Pastoribus exercitus Angelorum Salvatoris editi Adnunciator apparuit.* At, quia videtur David, non de Intelligentiis Cælestibus, quæ loqui possunt, quam de ipsismet Cælis, qui voce carent, psalmo in illo differere, subjunxit, *Tunc Cælos enarravisse gloriam Dei, quando Magos ad eum* (Dominum nostrũ Iesum Christum) *adorandum, Stella* (quæ linguâ & voce caret) *prævia* (qua & quo ituri essent, indicens) *perduxit; ut à Solis ortu usque ad occasum Veri Regis Generatio coruscaret; cùm verum* (quæ in Christi infantiâ succedebant) *fidem, & Regna Orientis per Magos discerent, & Romanum Imperium* (Occidentis Provincias eadem) *non lateret.*

An nomen Cæli accipiatur pro Angelis?

Quando, & quomodo Cæli loquantur?

Et S. Gregorius Papa *Homiliâ in Evãgelium decimâ* eumdem Psalmi versum dilucidans, mutam hanc Cælestium Corporum Eloquutionem ad Sublunaria Elementa propagat; inquit enim. *Omnia Elementa Auctorem suum venisse testata sunt* (Ecce teste Gregorio Elementa loquuntur; si enim tacerent, testimonium perhibere non possent.) *Vt enim de eis quiddam usu humano* (sensu Virtuali) *loquar, Deum hunc* (Christum videlicet) *Cæli esse cognoverunt* (& enarraverunt) *quia protinus Stellam miserunt. Mare cognovit,* (& liquidò manifestavit) *quia sub plantis ejus sese calcabile præbuit. Terra cognovit,* (& solidè universis persuasit) *quia eo moriente contremuit. Sol cognovit,* (& clariùs tenebrarum caligine, quàm aliàs splendoribus dilucidavit) *quia lucis suæ radios abscõdit. Saxa & parietes cognoverunt* (& insolenti proclamarunt strepitu) *quia tempore mortis ejus scissa sunt. Infernus agnovit,* (& voce altiore demonstravit) *quia hos, quos tenebat, mortuos reddidit. Et tamen hunc, quem Dominum omnia insensibilia Elementa senserunt,* (quem etsi muta suo singula modo esse Deum proclamarunt) *adhuc infidelium Iudæorum corda Deum esse minimè cognoscunt* (minimè confitentur) *& duriora saxis scindi ad pœnitendum nolunt.* &c.

An etiam eloquantur Sublunaria Elementa?

An Iudæi duriores lapidibus sint?

Ecce Cæli, & cum eis quatuor alia Ele-

Sigalion.

menta (nam D. Gregorius cum Ai... le & Peripateticis quinque numera... do real iter tacent, virtualiter voc... tur: Examinemus ergo nunc, An... leant? An in ipsis Morale etiam ... reperiatur?

In acerrimo sanguinolentoque ... batur conflictu contra infideles & ... terno condemnatos Imperatore I... quia jam occasu: us Sol in horizon... stinabat, fide & Deo plenus, exc... & dixit —

HASEMES BEGABAON, VEAHIRE... &c. ... AIALON

Sol in (contra) Gabaon sta (sile) ... na in (contra) vallem Aialon. Vu... Sol contra Gabaon ne movearis, & ... contra vallem Ajalon. Et sequitur ... riographus Sacer, & ait.

VAJIDOM HASEMES VHAIREAH A... &c. ... AD IIQ... GOI OIBAIN.

Et stetit (siluit) Sol, & Luna stetit ... ulcisceretur Gens (exercitus) de inim... suis.

Ecce Hebræarum copiarum Στρα... γῶν ad loquitur Solem, & Lunam. Et ... illi modo respondent? Obediendo & ... lendo. Obedientia enim tacita, sine m... muratione, sine curiosa rationum ca... rumque discussione, optima Respo... semper est. Ab Obedientiæ actibus ... nem murmurationem Lycurgus Cassin... sis excludit; inquit enim, *Hac ipsa O... dientia tunc acceptabilis erit Deo, & ... cis hominibus; si quod jubetur, non trep... non tardè, non tepidè, aut cum murm... & cum responsione nolentis efficiatur.* ... *Et cum bono animo* (Obedientia) *a Di... pulis præberi oportet; quia hilarem dato... diligit Deus. Nam cum malo animo ... obediens Discipulus, & non solùm ore, ... etiam corde si murmuraverit, etsi imp... jussionem, tamen acceptum jam non erit ... qui cor respicit murmurantis. Et pro ... facto nullam consequitur gratiam, im... pœnam murmurantium incurrit, si non ... satisfactione emendaverit.* Et exclu... omnem ab Obedientia dissertatione ... Melleus Doctor, Carnotensibus Relig... sis scribens. *Verus Obediens mandat... non procrastinat, sed statim parat aures ... ditui, linguam voci, pedes itineri, ma... operi, & se totum intus colligit, ut man... tum peragat imperantis &c. Nan atte... quale sit quod præcipitur; hoc solo conte... quia præcipitur.*

Paratum cor meum Deus, paratu... meum, exclamabat Davides, ut se p... sinceram Obedientiam ostendere ...

ΣΙΓΑΛΛΙΩΝ (Lat. Harpocrates)

scholio dilucid-
verba hoc scholio dilucid-
ediens dat suum velle, &
posset dicere, Paratum cor
ratum cor meum. Paratum,
raceperis facere. Paratum ad
obedire. Paratum tibi vacare,
nistrare, meipsum custodire, &
contemplatione requiescere.
iis, omnibus officiosus, & nulli
votus ad Deum, benignus ad
sobrius ad Mundum, Domini
cimi socius, Mundi Dominus.
abces ad gaudium, aqualia ad
nferiora ad servitium.
ica Veræ Obedientiæ Idea,
nat uralis, ut eisdem coloribus
s ex presserit; introducit enim
olo Moderatori procellarum
indi centem.
n ventis, submersasq; obrue pup-

non obmurmurat; & cur hoc
, au t possit mandari, non exa-
d'ut paratum animum suum of-
t.

Tuus o Regina, quid optes,
orare labor: mihi jussa capescere fas
t.

consult ò dixit, ut legem Divinam
ret: nam inter *Fas* & *Ius* hoc vide-
teresse discrimen, ut *Fas* legem Di-
, *Ius* humanam importet.

Cælo descendamus ad Terram. Ajo
esse prorsus in ipsa *silere*, ac *obedire*:
nim sen su *Eccl.* 43.25. *Isaia* 14.7. &
b. 1.3. & 7.50. & 9.57. & 11.38. &
& 14.4. & 2. *Mach.* 14.4. & alibi, Si-
nis Terra in conspectu ejus, dicitur,
ipsi obedivit.

ctoriz cari volueris, doceberis ab
tiem tia magnam esse, & summè
lo qu uentiam silentii. Nam in
ce r ativo Amici silentium effi-
d et, quàm Oratio erudita, &
a entior Nicolao Caussino
ni hil obstiterit; si sapientia, si
da in suadente benevolen-
e ad omnem persuasionem
his fultus adminiculis sua-
πλέον δυνάται τῶν πλέον
ἡγεμόσαι γάρ ἐντολαῖς καὶ
ἐν ὡς χορδαὶ τῇ κιθάρᾳ, ...
it D. Ignatius Martyr in
delphenses) Silentio plus po-
verbosa Oratione; mandatis
stitia præceptis congruit, ut
.]

i ingressi sunt Recentiores
ommisere erudito Silentio,
ndo conformet Panegyri-

ca, illos celebratura, quorum vox laud-
dignè celebrare non sufficit. Inter al-
Pater Ludovicus de S. Francisco in Glob-
Linguæ Santæ Præfatione, convertens ad
P. Ludovicum de Leone oculos, dicebat
mente.

Non mihi si lingua centum sint, oraque
centum,
Ferrea vox omnes possem comprehendere laudes
Doctoris tanti. &c.

Et hanc ob rem linguæ diffidens, sumpsit
calamum, & lineas sequentes scripsit. *Con-*
sultò prætereo, Eruditissimum, & in omni
linguarum genere versatissimum, ac præ-
stantissimum Theologum P. Adm. Rev. Fr.
Ludovicum Legionensem meritissimum, per-
petuumque Sacrorum Bibliorum Cathedra-
ticum, apud Salmanticensem florentissimam
Academiam: cujus quidem, & Augustinia-
norum Heremitarum ingens decus, & ra-
rum est ornamentum: tutius namque existi-
mans in tanta laudum suarum ubertate si-
lere, quàm pauca colligere. [Et hic obiter
nota, *Leon* apud Hispanos esse nomen
Animalis & Vrbis: illudque *Leonem*, &
Legionem hanc à Latinis vocari. Ab Vr-
bis nomine P. Ludovicus alterius Ludovi-
ci cognomentum deduxit, at Historiæ ab
Animali nobiliss. hanc Familiam denomi-
nant.]

Apud D. Leonem curis anxia clamabat
Amarillis.

Estoy sin occasion desconfiada,
sintiendo
Zelosa sin Amor, aunque
Debo de amar, pues quiero ser amada.
[a]
Ni me dexo forzar, ni me defiendo,
Darme quiero a entender sin dezir
nada.
Entendame quien puede, y yo me en-
tiendo.

Et apud D. Sebastianum de Villaviciosa.
Helen. *Señor Don Pedro el Amar*
Nunca consistiò en saber,
Muchos callando aman mas.

Etiam Silentium loquitur teste D. Augu-
stino Moreto; sic enim scribit.
Leon. *Porque engañas a Violante*
Ya Don Lope a un mismo tiempo,
Con disfraz tan importuno,
Con tan estraño silencio?
Carl. *Porque todo es necessario*
Para lograr tu escarmiento.

Olivenzanam Obsidionem pulchris car-
minibus quidam Iunior descripsit, Hero-
esque celebrat, quà per notitiam licet;
cæterosque, quorùm, vel egregia facino-
ra, vel nomina rescire non potuit, Silen-
tio decantanda committit. Sic enim ait.

Don Alonso Cañizares,

Va-

P. Ludovicus de Leon laudatus.

Vox Leon duo significat.

Quid in P. Ludovici cognomento concernat?

[a] Alludit ad illud Ovidii, *Vt, ut ameris, ama.*

An Amor silendo intendatur?

An silentium eliquando dicat?

Extendum generosa Militum qui nostrorum facinora, quæ dicenti eloquentiæ non patet, silentium gloriosissimè celebrat.

Valiente como atrevido,
Su cuerpo en heridas dize,
Lo que al Silencio remitto.

Et posteà, quia infinita materia esset singulorum gesta generosa edisserere, sic inquit.

An Famà à silentio proveniat?

El explicar de cada uno
Las hazañas y primores
Claro esta, que es impossible.
El Silencio los coloque
En el Templo de la Fama
Con immortales renombres.

In simili occasione D. Franciscus Salcedo.

Sera la muda Eloquencia
La Fama mas eminente.

b) Et cætera, vox Latina, videtur jam esse Hispania donata.

D. Franciscus de Roxas, Comœdiam, quam *En Madrid y en una casa* inscripsit, clausit tandem his verbis.

Gabr. *Y vos, en cuyo silencio,*
Dueño hermoso, prenda cara,
Apprendo a callar finezas,
Por no saber ponderarlas.
Estad cierta que he de sêr.

Ortiz. *Et cætera: que esto basta.*

Eloquentiam Silentii in alia etiam Comœdia percipio. Illi est titulus, *No hay amar como fingir*: Autorque Mag. Leo.

An, & quàm efficacia indicia sint, quæ à silentio sumuntur?

Iuan. *Mira, que son ilusiones,*
Que te ha fingido la idea.
Helen. *Ya son tantos los indicios,*
Que se passan a evidencias. &c.
Ay de mi, que aunque el desmayo
A Fernando desvanesca,
Si para verdad no basta,
Sobra ya para apparencia.

Ecce indicia, quæ à silentio proveniunt, apparentium & verosimilium argumentorum virtutem superant, & analogismorum efficaciam affectant.

CONSTAT evidenter ex dictis Silentium loqui, immò rhetoricari, & etiam eloqui. Sed quâ ipsum utitur linguâ? an ex antiquis aliquâ? an novâ & propriâ?

An Silentium Idioma propriũ habeat?

Hoc ultimum esse verum sciebat, & supponebat, D. Ferdinandus Zarate, qui in Comœdia quæ inscribitur, *A lo que obligan los Zelos*, sic scribit.

Guil. *Tal vez galan y discreto*
Apelaba acia el suspiro;
Y de quando en quando haziendo
Lugar en el pecho mismo
Con la Idioma del silencio
Alargaba los suspiros
Como si fueran concentos.

An, qui nil omninò dicit, multum dicat?

Nuper, ut audiisti, exclamabam; *Multum dicit, qui nihil dicit.* Et id in Sofibiano, miræ taciturnitatis homine, Silentii leges plus quam Samiâ Religione observante notavit Antonius Guzzius Agrophili pag. 151. dicens,

Nugari Arpocratem minùs est mirabile, quàm te

Quatuor in toto fundere ver-
...tices, retices post fere...
...ce est.
Sors adversa tibi, sive secun-
Vis consulta loqui? nil te pruden-
...num habeas aliquid Ne-
...loquere.
Max... res hac est, vix ul-
...sæclo;
Aut loquere, aut tandem, S-
...ace.

Ergo ... siquidem Silentium, ut ... ter in vo... is privatione consistat, ... ter & po... iticè proprium Idioma ... operæ-pr... tium erit id addiscere ... quas in ... xiones decurrant ejus ... perpend... re, & calamo curioso ad...

NOTA II.

DOctrinæ similitudo postul... huc hanc apponã Episto... qua Silentio jussi, ut quẽ ... nõ valebat collaudare Elo... tia, dignis encomiis celebraret. In eâ p... nabit memoria D. Petri Varais, integer... Viri, qui quoniã nec flecti precibus p... rat, nec corrũpi muneribus, *La Ira de ...* ab æmulis appellabatur. Causæ diffic... in quibus reorũ timebatur potentia, ... per illũ committebantur, sciebant en... Proreges, nec spe illum contra Iustiti... adlici, nec metu retundi, sed Deum u... respicere, sententiamque sincerè ad ... ces Iuris pronunciare. *Omnium serm... percrebuisse*, inquit Cicero, *non apud ... manos tantùm, verùm etiam apud ext... nationes, in Iudicio pecuniosum, quamvi... nocens, neminem condemnari.* At non ... derat Varaisium Cicero, non eum Ro... ni, aut exteræ nationes cognoverant, ... contra Iudices conquerebantur; nam p... per ille erat, pauper obiit, potuissetq... ditescere, si voluisset pecuniosos Pri... pes non condemnare. Viri tales sunt ... ximè necessarii in Republica; &, quia p... ci & rarissimi, & inter paucos Var... eminebat Integritas, hæc semper me... in Hispania à Catholicis Regibus, & ... Proregibus in utraque Sicilia honor... Fuit meus in Grammatica, Rhetorica ... Philosophia Condiscipulus; semper ... timus Amicus, dum viveret; & jam ... Empyreo, ut spero, optimus Tutela... Ejus Memoriam Manesque venerare... literas sequentes interlege.

Illvstrissimo, Et Clarissimo D.

D. Petro Varais,

Senatori & Consiliario Regio &c.
Domino, Condiscipulo, Amico, &c.
Laudem, & Reverentiam.

Ad Empyreum.

Primus versus Psalmi LXIV. illucidatur:

SVmpsit Psalterium David, & postquam magna fide & speciem cecinerat sexaginta, aut plura Panegyrica, ut Charitatis incendia quibus æstuabat, Cęlestia celebrando aperiret, attemperavit fidibus digitos: dubitans tamen, tacendo-ne, an cantando, digniùs laudaturus Deum esset? exclamabat.

&c. לך

...ria Versiones ...ponuntur.

Leka dumia Thehila Elohim be-sino
Te spectat laus Deus in Sion.
Tibi silentium, vel conquiescentia, &c.
Σοὶ πρέπει ὕβνος ὁ θεὸς ἐν Σιών.
Te decet Hymnus Deus in Sion.
Et sensus versus est, ut video obscurus & indiget aliquo Commentario.

...id dicat Vatablus?

Explicans vocem דומיה *Dumia* Vatablus [*Tibi siles, vel tacita est*, &c. quod est dicere, *Tanta sunt opera tua, ut te nemo dignè laudare possit*: quidam, *Tibi silentium est laus in Sion*, id est, *Quod alibi siletur, hoc laudatur in Sion: cumque alibi in toto Orbe Terrarum sit perpetuum silentium, laudes tamen tua exaudiuntur in Sion*. Alii *Tibi silens est*, idest, *te manet & exspectat laus in Sion*: id est *Tu ita munificus es in tuos, ut novam quotidie illis materiam laudis suppedites*.]

Petrus etiã ...merita & ...escentia, magnus.

Hoc ego conceptu præventus (Illustrissime Petre) dum Te laudare in votis habeo, dubito omninò, silendo-ne an loquendo, possim consequi, quod desidero, & tuum Nomen Immortale meretur. Volebam à pueritia incipere, & recensere lauros, quas in arena literaria obtinuisti; triumphos, quos reportasti; gloriam, quam fuisti in tenera ætate promeritus: sed inopem me copia facit, & quia omnibus dignè celebrandis non sufficeret liber, singula tacendo dilaudo, & ad paginam brevem reduco: quoniam, si labio, & calamo præscribat Sinceritas,

La gloria, que alcançaste en edad tierna,
Digna de fama eterna
(Hablo como testigo)
Caber no puede en quanto yo no digo.

Crevit ætas, & ex Vniversitate ad Regia Consistoria promotus, Deo & Regi tanta integritate servivisti, ut ubi multi thesauros opulentos adquirunt, à summa fueris paupertate laudatus. Vniversalis illa incriminatio, *Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones; pupillo non judicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos*, te non tangit: nam fuisti pater pupillorum, viduarum fautor, & extorsionum innocens. *Isaiæ. 1.*

Prostat in Areopago Imago Senatoris ἀχειρὴς: & te ille Apelles depinxit, cum Iudicem integerrimum voluit. Multas habuisti manus, ut innocentes traductos per invidiam defenderes; multas, ut nocentes supprimeres; ut autem reciperes munera, flavissas augeres, & familiam ditares, fuisti ἀχειρὴς, manuum exsors. Aut fallor, aut Genium tuum speculabatur Horatius 4. Carm. cum Senatorem Iustum æquumque his coloribus pinxit.

Athenis in Areopago erat Statua, quæ Senatorem & Iudicem repræsentabat: carebat illa manibus, ut moneret Ministros, manibus, quibus recipiant dona, debere universos carere. Perorabat coram Philippo IV. Catholico Hispaniarum Rege, D. Angelus Manrique, Salmanticensis Doctor, Primariusq; Professor Theologiæ, & hanc ipsam statuam expositurus, inter alia prudenter & ingeniosè dicta, exclamabat. Errarunt profectò Athenienses in hoc symbolo. Non est cur Senatorum frangantur, & excidantur manus: scindi & rumpi manus Senatorum deberent; dum enim illi sub hypocriseos colore nil recipiunt, universa recipiunt; & si non dentur, postulant; & nisi dentur, indignationem Themides insolenter minantur. Tacere præstat, quàm gloriosos Heroes parce laudare & celebrare.

Vindex avaræ fraudis, & abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniæ,
Consulq; non unius anni,
Sed quoties bonus atq; fidus
Iudex honestum prætulit utili,
Rejecit alto dona nocentium
Vultu per obstantes catervas &c.

Singula verba recognosco, & Ideam ab Horatio descriptam mente cum primo, te ob oculos habere video.

Vt igitur & Amoris mei, & Integritatis tuæ habeat publicum testimonium Posteritas, hunc in Regulam Sancti Francisci Commentarium Nominis tui memoriæ consecro: nulli enim digniùs Vitæ Regulam, quæ in summa Paupertate consistit, aut potuit, aut debuit nuncupari, quàm Ministro pauperrimo: quoniam voluntaria Paupertas est gloriæ, & Famæ Cydaris, quæ Iudicum redimit Integritatem.

Et hic, ne hoc meum silentium loquax potiùs judicetur, quàm eloquens, sicut D. Ioannem de Chaves, D. Garcias Salzedus, Coronelius, & D. Franciscum Borgiam Principem de Esquilache Marchio Alenquerius & Lupus de Vega celebrarunt, prædicabo tuas laudes ad Taciturnitatem configens. Vtar Salzedi verbis, & dicam. *Que lengua bastara a celebrar los aciertos de V.S. Illustriss. si la mayor ponderacion es corta alabanza suya? Ellos mismos publiquen lo que no puede mi insufficiencia: que yo aggradecido confessare en mi cuerdo silencio lo que mi voz no ha conseguido por humilde*. Et denique cum Lupo de Vega exclamabo,

Coronel in Epistola Dedicatoria.

El Marques de Alenquer honrarte puede,
Quando tierno y suave
A si mismo te excede,
Diziendo a quien tan alto loor merece,
Alabeos el callar, que no enmudece.
Y assi lo mismo en tu alabanza ofrezco,
Pues callando te alabo, y no enmudezco,

Lupus de Vega in Lauri Apollineæ Sylva V. pag. 51. b.

Que quando en tu alabanza hablar quisiera,
Mas mudo que callado pareciera.

Præcipuæ D. Varaisii Virtutes.

Silendo igitur (Illustrissime Domine) celebro tuas Virtutes (Pietatem, Integritatem, Vigilantiam) nec enim est necessaria mea vox, quando Pupilli, Viduæ, & Pauperes, semper à Te protecti, Pietati Tuæ & lachrymas litant & laudes: quando Parthenopęa Nobilitas parentat Integritati Tuę, Heroicasque Tui pectoris prærogativas laudat, & celebrat etiam post fata: quando Catholicus Hispaniarum Rex, Te de Italia optimè meritum fuisse fatetur, Domum Tuam Augusta dignatione sub suū præsidium recipit, & jam de facto ostendit Regium erga Ministros suos Amorem non speculativum tantum esse, sed practicum. Interim, qui apud homines sileo, ad Deum convertens oculos, Misericordiæ Omnipotenti commendo Tuos justissimos Manes. Clamabo igitur. At silere statueram. Ne in re tanta decipia... sulam Augustinum. Cùm oras, inc... ma. Sed quomodo? non voce, se... nam & tacentes exaudit Deus. E... Multum opus, Deum, quem precan... turna & pia cordis citatione puls... plerumque hoc negotium plus g... quàm sermonibus agitur; plus fl... affatu. Clamo igitur mente & ... inter lachrymas, Cœlitum suff... terpono apud Numen, infinita... clemen... am exorans, ut siquiden... stitia co... tra scelera strenuè dimic... viveres, in Empyreum evecti Tu... [*] requiescant in pace.

Regis erga ejusdem superstitem Familiā dignatio.

*] Qu... tur Metri... m ignorare: nam Maneo primam... & Manes ... otrahunt. Et hanc ob rem voce... à manand... deducunt, voluntque, ut intellec... Voluntat... , Rationales potentias significent, enim pr... cit verbum Mano; & à Philosophis... tiæ ab Anima promanare dicuntur.

ARTICVLVS L

De Σιγολογίᾳ sive Silentii Elocutione.

Silentium etiā vocatur σιγή.

Græcis σιωπή, silentium est, & ספר, sapar, *narrare*, & ספר, seper, *Liber*, Hebræis est, ut nemo nesciat, multa narrari & dici, ubi multa tacentur. Sanè Pythagoræ Philosophia, Græciâ in utrâque celebris [*] exordium à Silentio incipiebat, & Taciturnitatem quinque annorum ἐχεμυθίαν vocabat, præmittebat. Similem legem suis discipulis præscribebat Isocrates; nam cùm Careo, garrulus adolescens, cuperet erudiri, *Duplicem*, ait ille, *mihi assignari à te mercedem posco, alteram, ut te silere doceam; alteram, ut loqui eruditè*. Stobæus. Sunt, qui existiment, revera toto illo tempore Pythagoræos tyrones in scholâ tacuisse, at contrà statuit in Florilegio Langius qui scitè & prudenter sic inquit. [Silentium, sive Taciturnitas, non est simpliciter nihil loqui, sed sanè est, dispensatio, seu compensatio sermonis & silentii; sive Scientia tacendi, ubi tacito opus est. De iis, quæ nescio, ait Creon, tacere amo. &c. Apud Numam tanti fuit hæc tacendi Disciplina, ut is unam Musam, præcipuè sit veneratus, cui Tacitæ nomen fecerat. &c. Quoties Vir prudens aliis loquentibus tacet, non de nihilo tacet; sed tunc Sap... tia, sine ullo vocis usu sese efficaciùs e... quàm si clamaret. &c.] Et, ut oster... sicut tacendi, sic etiam & loquendi, ... etiam vociferandi esse tempus, subjun... [Virginis aut matronæ silentium, cu... pudicitia pollicitationibus tentatur, n... aliud est, quam ipse assensus [a] ipse ... nutus. Nam quoties ea, quæ esse de... constantia responsi, improbâ taciturn... te eliditur, in eo verè est ipsa flagitii ... petitio confessi. &c.] Et ut universi... in genere quanta Taciturnitas homini... præstet cognoscas Iacobi Bilii Num... opportunos subscribam.

*] Adjectiva tertiæ Declinationis in er, sic decurrunt, Hic acer, hic & hæc acris, & hoc acre.

Quid apud Pythagoræos fuerit ἐχεμυθία?

An nihil prorsus loqui permitterentur?

Conticuisse nocet nunquam, nocet esse...
quutum:
Linguam ergo imperio sedulus us...
tene.
Lingua parens mediæ scelerum est ...
cissima partis:
Hac domita, media crimina pa...
runt.
Vel que suum sensim perdunt hypocau...
calorem,
Ni studeas clausas semper habere ...
res:
Sic quoque, quàm par sit, si sæpiùs...
recludas,
Paulatim è medio pectore ...
abit.

Et his præmissis armemus Ethicæ telescopio Mentis oculos, ut silentii naturam passionesque meliùs & accuratiùs prospectemus.

SECTIO I.

Silentium esse vocem moraliter.

Canon de Si- ntio observā- .

SAnè de Silentio observando, & interpretando sanctissimas leges reperio. In Constantiensi Synodo Sess. XV. *Sacrosancta Synodus præcipit, & mandat sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, quam contravenientes incurrere vult ipso facto: & sub pœna carceris duorum mensium, & fautoriæ hæresis* [a] *ne aliquis cujuscumque status, authoritatis, gradus, ordinis, præeminentiæ, aut conditionis fuerit, etiamsi Imperiali, Regali, Cardinalatus, Archiepiscopali, aut Episcopali præfulgeat dignitate, in hac præsenti sessione, Deo authore, hodie celebranda, ipsam sessionem, seu pronunciantes & eloquentes in eadem perturbet, murmure impediat, aut quemvis strepitum voce vel manibus aut pedibus faciat*, &c. *Eadem Sancta Synodus sub simili pœnâ aut fautoriæ* [a] *hæresis, nequis clamare, contradicere, aut etiam surgere, disputare, vel defensare, aut alta voce loqui audeat, nisi ad hoc sit per ipsam Sanctam Synodum deputatus.*

Non dicit, ...od censebi- ...e Hæretico- ...m fautor sed ... puniendum ...e pœna, qua ...rores Hæ- ...eos.

Legeram in Sess. XIII. sub fin. *Dominus Ioanes Episcopus Ostiensis, Præsidens: proposuit: quod si aliquis esset ibidem præsens, dictæ Sententiæ Definitiva contradicere volens, seu ejus Pronunciationi, surgeret & diceret: &c. Et in casu, quo non surgeret habebitur talis pro consentiente. &c. Tunc nemine respondente sive loquente, ipse Dominus Ostiensis habuit respondere nomine Collegii Cardinalium, quod* (tam ipsa definitiva Sententia, quàm ejus Pronunciatio) *placet*. Nota illud *habebitur.* Quoniam, si Entis Moralis seu Virtualis nomine illud intelligimus, quod reverà & realiter non est quale dicitur, prudentum tamen suppositione & judicio (hoc est, quoad prudentes) ita se habet, ac si quale dicitur esset; in illa Concilii Constantiensis Sessione Silentiū erat Affirmatio Moralis seu Virtualis, quoniam sub illis circumstantiis, qui tacebant, censebantur assensum præbere & *Placet* dicere; licèt enim realiter *Placet* non dicerent Patrum suppositione & judicio ita se habebant ac si dixissent *Placet*. Et tunc profectò illa Iuris Pontificii verificabatur Regula, *Qui tacet, consentire videtur*; quæ in nostrâ Morali Logicâ accuratè explicatur.

...ce, realiter ...re est mo- ...ter & vir- ...iter loqui.

...Ente Mo- ...u Virtuali. ...l sit?

...Morali, seu ...ali cōsen-

Ex Episcoporum Conciliis ad Principum Aulas transeamus: multa enim Principes & Privati, cùm maximè tacent, loquuntur. Attende.

D. Andreas Gil Henriquez in Comœdia *El Lazo, Vanda, y Retrato.* [Et est trigesimæ-quartæ Partis primā] pag. 11.a.

Porque no hallo mejor
Coronista [*] *que el Silencio.*

Et in ejusdem libri pag. 410.a. nota hanc ingeniosam Hyperbolem.

A Don Ventura recibo
Entre mis brazos contento;
Y el con los suyos enlaza
Mi libertad y mi cuello:
Quedando los dos assi [::]
Tan mudos y tan suspensos,
Que por arboles del monte
Nos tuvimos algun tiempo.

Regula XLIII. *] In vocabulis, quæ habēt Græcam originem, nescit Hispanus scribere literam χ: nam *ch* apud ipsum pronunciationem aliam habet: &, si scribitur *qu*, ut manuteneatur pronunciatio, tollitur etymologia. Interim *Coronista* hic, non *Chronologum*, sed *Encomiastem* significat. ::] *Hyperbole.*

Trigesimum Librum aperio, qui præter alia, quæ aut nesciebamus prorsus, aut aliter didiceramus, statim in principio docet, sicut una & eadem vestis à pluribus sarciri solet, sic unum & eundem filium gigni posse à diversis parentibus, quod in idem recidit, nam carmina sunt mentis soboles, unum & idem Poëma posse à Musis inspirari diversis, & Authoribus diversis concini. Quoniam & Auma Comœdia, cui *El Bruto de Babylonia*, primtitulus, à tribus (videlicet, D. Ioanne Matos Fragosso, D. Augustino Moreto, & D. Hieronymo Cancro) fuit elaborata. Sed hæc obiter notata sunto. Venio ad Silentium, cujus energiam & efficaciam dilucidant satis clarè isti versus: qui Dialogum inter Prophetam Danielem & Nabuchodonosorem, Chaldæorum Monarcham proponunt.

An unum & idem Poema à pluribus componi possit?

Daniel. *Advierte, que soy tu esclavo.*
Rex. *Yo quiero hazerte mi hechura,*
Por tu Dios quiero que logres
De mi mano esta ventura.
Virrey seras de mi Imperio [a]
Manda, gobierna, consulta [b]
Leyes a tu voluntad:
Este Sello, en que se funda
Mi Poder pongo en tu mano,
Porque mi Corona Augusta [c]
Viva segura a tu arbitrio.
Y agora tus hombros cubra
De Virrey la Insignia. *Assyrios*
Daniel viva edades muchas
Propheta de los Hebreos.
Omnes. *Viva en edades futuras,*
Daniel. *Con el Silencio respondo*
Y con obediencia summa
Me preciare de tu esclavo,
Desde agora mas que nunca.

Nabuchodonosor Babyloniorum Monarcha, Danielem ad supremum in Imperio suo Ministerium promovit.

In Tragœdia, que *El Principe de Orange* inscribitur, datâ Madritensi Theatro à Doctore Mirademescua, & parte XXXIV. num.

Miserrimam VVillelmi, Auriaci Principis, [qui ab obedientia, debita suo Principi naturali (Philippo II. Regi Hispaniæ) defecit, Hollandiam, Zelandiamque perturbavit] vitã & mortem repræsentat.

num. 10. anno 1670. in lucem missâ, versus subsequenter interlego.

Princeps. *A la Princesa pido*,
Entre cuyo esplendor ciego y rendido,
Amante vivo y muero.
Aggradesca las honras, que refiero.
Blanca. *Las que tu pecho infiere*
Mejor es que el Silentio las venere,
Que el labio las profane. &c.

Etiam injuriæ possunt tam esse atroces, ut verbis non possint exponi.

Sicut interdum beneficiorum magnitudo eloquentiæ terminos superare videtur, sic etiam aliquando injuriarum atrocitas tanta esse solet, ut non possit verbis opportunis exponi. Et huc Leoncius respiciens exclamabat.

A tanta descortezia
Responda el cuerdo silencio
Hasta prevenir castigo
De locos atrevimientos.

Ita parte XXX. Comœd. pag. 83. a. apud Augustinum Moretum, Poetam celebrẽ, cujus eruditi numeri cum applausu leguntur.

Virrey, quis sit?

a] Qui vices Regis gerit, *Virrey* à nobis dicitur: & quia non habemus vocabulum quo gerentem Imperatoris vices significemus, illum hic *Virrey* (hoc est *Proregem*) nominarunt.

An in eorum promotione, qui admoveneur ad regimen, consulendus sit Populus?

An, ut Leges obligent, Populi acceptatio requiratur?

b] Si dicas leges ferri, non consuli; respondebo Regiminis prudentiam & suavitatem postulare, ut inconsulto populo nullæ ferantur, immo ut nullus sine populi conscientia & consensu ad Dignitatem, cui jurisdictio adnexa, promoveatur. Constitutionem hanc proponit & causam exponit Liber Pontificalis in Presbyteri consecratione: ibi enim ait Episcopus. *Neque enim fuit frustrà à Patribus institutum, ut de electione illorum, qui ad regimen Altaris adhibendi sunt, consulatur etiam Populus; quia de vita & conversatione præsentandi, quod nonnunquam ignoratur à pluribus, scitur à paucis; & necesse est, ut faciliùs ei quis obedientiam exhibeat ordinato, cui assensum præbuerit ordinando.* Ac propterea agendo de Legibus inquam Ego, *Nec enim fuit frustra à Regnorum Conditoribus institutum, ut cùm agitur de Legum latione, consulatur etiã Populus; quia inconvenientia quæ suboriri ex illis possunt, licèt interdum ignorentur à multis, solent præsciri & prævideri à paucis; necesse est ut faciliùs singuli obedientiam Legibus exhibeant ordinatis, quibus assensum præbuerunt ordinandis.* Et hinc dissolvitur quæstio illa celebris, quæ inquirit, *An in Legibus, ut obtineant & obligent, Populi acceptatio requiratur?*

An, & cur Imperatores Cæsares & Augusti vocentur?

An antiqui Cardinales Eminentissimi dicendi sint?

c] Ante Octavianum Augustum, epitheton hoc Monarchus non adtribuebatur. At sicut post Iulium Cæsarem omnes Imperatores dicti sunt *Cæsares*; sic post Octavianum omnes *Augusti* nominantur. Et, sicut hodie passim Scriptores, Cardinales antiquos vocant *Eminentissimos*, tametsi hic illis titulus adtributus sit ab Vrbano VIII. sic Chaldæos, Persas, & Græcos Imperatores *Augustos* dicimus, etsi fuerint ante Imperium Romanum.

SECTIO II.

De Oculis.

An loquantur, an taceant? & quid tacendo indicant?

Ex Auribus transeamus ad Oculos. In illis non habet locum scita illa Iuris Regula, *Qui tacet, consentire videtur.* *Sigalion.* nam, cùm tacent, absolutè dissent[illegible] Libr. 4. Æneid. Virgilius.

Talis dicentem jamdudum aversa [illegible]
&c.
Lumi[illegible]us tacitis, & sic accensa [illegible]
tur &c.
Num fle[illegible]u ingemuit nostro? num [illegible]
flex[illegible]?
Num l[illegible]hrymas victus dedit, au[illegible]
rat[illegible] amantem?
Quæ [illegible]ibus ante feram? jam j[illegible]
Ma[illegible]ima Iuno,
Nec Sa[illegible]rnius hæc oculis Pater a[illegible]
aqu[illegible].

Succurru[illegible] in his verbis phrases a[illegible] quæ ind[illegible]ent commentario. Et *Flectere o[illegible]los, Oculis aversis conspicer[illegible] æquis ocul[illegible]. Dicta intueri. Habere [illegible] los tacitos, [illegible]& Fletu alieno ingemiscere.*

Conver[illegible]re ad aliquem oculos, est fav[illegible] unde, ut Paulò antè vidimus, Anchi[illegible] Iovem orat, & ait, *Adspice nos tantu[illegible]* sciebat enim Deum adspiciendo prof[illegible]cere, & ideò infert, *Da deindè auxili[illegible]* &c. Et hinc Ecclesiastes poterit verb[illegible] illa Evangelii *Christus respexit Petru[illegible]* dilucidare: tam enim erant potentes, [illegible] efficaces Christi oculi, ut eodem tem[illegible]poris momento respectus, & convers[illegible] Petrus fuerit: statim enim *egressus e[illegible]* (intelligo, ex statu peccati) & *flevit ama[illegible]rè.*

Aversi oculi, aversionem testantur, no[illegible] enim amamus illos, quos aversi adspecta[illegible]mus.

Sed qui dicuntur *æqui oculi*? An sol[illegible] oculis iniquitas potest committi? Potes[illegible] renuunt enim, & adnuunt oculi, & sive bonis renuant, seu malis adnuant, sun[illegible] iniqui. Interim oculi æqui sunt indiffe[illegible]rentes, nullo animi præjudicio prævent[illegible] quales Iudicem decent, cujus adsistentia implorabatur.

Proderit etiam exponere, cur *intuer[illegible]* *dicta* Regina à Virgilio jubeatur. Paul[illegible] antè dixerat,

Nunc etiam Interpres Divum, Iove mi[illegible]
sus ab ipso
(Testor utrumq; Caput) celeres mandat[illegible]
per auras
Detulit. Ipse Deum manifesto in lumin[illegible]
vidi
Intrantem muros, vocemq; his auribu[illegible]
hausi.

Verba profectò Æneæ auribus haurire Di[illegible]do debuit, non autem oculis prospectare[illegible] Respondeo esse verborum plura genera, nam & sunt verba mentis, verba oculoru[illegible] & verba linguæ; illa prima non nisi me[illegible]te possunt percipi: ultima audiuntur oculorum verba sicut oculis proferun[illegible]

De Ænea.

sic oculis etiam auscultantur.

Hinc ad Æneam. Scisso ille carmine suum discursum concluserat; voce enim dixerat,

Italiam non spontè sequor.

Et hemistichium quod lingua siluerat, oculi subjunxerunt. Et ideò partem carminis quam lingua expresserit, hausit auribus propriis; sed eam mendacem esse in altera parte carminis quam Æneas nictabat oculis perspicacissima Dido intuebatur. Quando enim dicebat lingua,

Italiam non spontè sequor. Mens verba refellit,

Clamabant oculi. [*]

[*] Quæ cursi... Italico charactere scribuntur, dicebantur lingua: cætera oculis ...ctabantur. ...rgilius. Æn.

Prior ergo hujus carminis pars audiri debuit: videri autem posterior, nam audiri non potuit.

Aliquid simile alibi apud eumdem Principem Poetarum reperio: Iunonem enim introducit, blanda sanè & veræ-simili oratione loquentem. Ex qua Venus, si auri consideret, honestam & seriam sibi propositionem fieri crederet: at quia quæ Iuno affirmabat labiis, negabat oculis, ipsa etiam oculis fraudem percepit. Verba Regiæ Divæ sunt hæc.

An Iuno, ubi ...ximè, quo ...do Venerem ...llet decipere, ...erat prome...ata, quæ mentiebatur lin..., oculis de...gaverit?

Sed quis erit modus? aut quo nunc certamine tanto?
Quin potiùs pacem æternam, pactosq; Hymenæos
Exercemus? habet tota quod mente petisti.
Ardet amans Dido, traxitq; per ossa furorem.
Communem hunc ergo populum, paribusq; regamus
Auspiciis, liceat Phrygio servire marito,
Dotalesque tuæ Tyrias permittere dextræ.

In eodem Ve... astu Iuno..., sibi insi... ...rabaran..., fefellerit?

Honesta, sincera, & amica hæc Iunonis censeretur oratio, & tamen nihil sibi suaderi Venus voluit, nam fraudem simulationemque sibi propinari percepit. Fatetur id Poeta; inquit enim.

Olli (sensit enim simulata mente loquutam &c.)
Sic contra est ingressa Venus. Quis talia demens
Abnuat &c.

Et mox.

—— Non aversata petenti
Adnuit, atque dolis risit Cytherea repertis.

Ecce aliud Iuno labiis, & aliud loquebatur oculis. (Hisp. *mentian aquellos, estos* [a] *los desmentian*). Et Venus, quæ si sola verba contemplaretur, decepta fuisset, ab oculis Iunonis monita, *sensit eam simulata mente loquutam*. Iuno autem, quæ, ut Venerem deciperet, venerat, fuit decepta: nam illi altero mendacio Venus adnuit, & Iuno se fefellisse falsa credidit. [Et hic non sine stupore observo talia Ethnicorum sententia fuisse Numina, quæ decipere vellent, & falli possent.]

[a] Desmentir ... dicere aliquod mentitur.

Qualia Ethnicorum fuerint Numina?

Transeo *ad Oculos Tacitos*, & hinc assero tam esse eos loquaces, ut si vel semel sileant, hoc ipsum, velut insolens circumstantia, notetur. Et hæreo sanè, tam enim sunt garruli Oculi, ut nesciam, quid facere debeant, aut non facere, ut dicantur tacere. Clausis, apertis; elatis, demissis; quietis, motis; &c. semper homines aliquid significamus: aliquid ergo dicimus. Nunquam igitur Oculi tacent. Sanè dum in hoc dubio lucem quæro, occurrunt hi Nasonis Numeri,

Quàm loquaces sint oculi?

Oculi taciti.

Intereà tacito passu labentibus annis.

aut etiam hi

—— Tacito pede lapsa vetustas.

Passus taciti: Pedes taciti.

Currit professò tempus pede & passu præcipiti: & pede & passu tacito dicitur currere, quod ejus cursus humanitùs non percipiatur. Ergo *Oculi Taciti* illi nuncupari debebunt, qui ita se habent, ut quid mens cogitet, ex eorum quiete, aut motu humanitùs resciri nequeat.

Et huc iterum redit Iuris utriusque Regula, *Qui tacet consentire videtur*. An-ne locum habet in oculis? Negat absolutè Virgilius: illa enim verba,

An Generalis Iuris Regula, Qui tacet &c. in oculis verificetur?

—— Iam dudum aversa tuetur
Luminibus tacitis,

non consensum, sed aversionem & dissensum important.

SECTIO III.

De Vulnere, & Gemitu.

An possit quis alieno sterni vulnere, & alieno gemitu vociferari?

SVperest adhuc unum Dubium, quod ab illo Hemistichio, *Num fletu ingemuit nostro* Excitatur. *An-ne Æneas debuit, aut potuit, non jam fletu proprio, sed alieno ingemiscere?* Aut fallor, aut sic Annam sororem suam adloquebatur Dido. [Ille (nec enim dignus est nominari) sese subduxit siccis oculis, nec habuit unde propriis lachrymis suffunderetur; si nostros saltem gemitus emisisset, non omninò destituerer solamine. At ipse, nec fletu lachrymatus est proprio, nec nostro ingemuit!] Supponit ergo posse hominem gemitus alienos emittere. An-ne bene supponit? Breviter explicabo.

De alieno fletu.

An possit quis fletu alieno lugere?

Echo, quæ apud Ausonium ait, *Aeris, & linguæ sum filia, mater inanis* generatur (hoc est, refertur) hoc modo. Ingressus in vallem Hercules, *Hylan* montem versus in-

Valerius Flaccus libr. 3. Argonaut.

inclamat. Et Echo,

Rursus Hylan, & rursus Hylan per longa reclamat

Avia, responsant sylvæ, & vaga certat imago.

De Echo; Quo modo refringatur? Sed quis respondet, aut reclamat? An montes? an sylvæ? an echo? Non illi; nam carent voce montes. Non hæ; non enim habent linguam sylvæ. Non echo; nam destituitur corpore, & est mera vocis imago. Quis ergo? Dicam.

Cur vox interdum non refringitur? Profert Hercules *Hylan*. Hæc vox ab ore loquentis emissa, & in saxa propulsa, quia molle corpus, cui imbibatur, non reperit, refringitur, & repercutitur, & ad proferentem revertitur. Et ecce montes non propria, sed Herculis voce loquuntur; non proprio, sed Herculis fletu ingemiscunt. Gemitus enim quos audimus, & voces quas auscultamus, non sunt montium, aut sylvarum, sed Herculis.

Alienis verbis saxa reclamãt. Sicut alienis verbis saxa, tametsi ἄλογα; & sicut alieno fletu montes, tametsi ἀναίσθητοι; clamant & lachrymantur: sic

De alieno vulnere. & aliqui alieno vulnere percussi sunt. Et Author exemplo nobis esse poterit, cujus infaustam mortem his lachrymis pingit Virgilius.

Virgilius Æn. 10. *Ænea dixit: stridentemque eminus hastam*

Iecit: at illa volans clypeo est excussa; proculq; [c]

Egregium Anthorem latus inter, & ilia figit.

Herculis Anthorem comitem, qui missus ab Argis

Hæserat Evandro atque Itala consederat urbe.

Sternitur infelix alieno vulnere, Calumque [b]

Aspicit, & dulces moriens reminiscitur Argos.

b] Synalœpha in diversis carminibus.

c] At hic non observatur: videtur enim licentia esse verius, quàm regula.

Mulierum Genius. Hinc ad Dido revertor: quæ, ut paulò antè vidimus, cum Anna, sorore sua, colloquebatur; & ut existimo, pergebat dicens. [Malumus, ubi amamus, mulieres,

Filii sunt virtutum Paternarum hæredes. mendaces auscultare Gratias, quam veras Diras. Cur ille non me ingratus amavit? Est in oraculo. *Vis, ut ameris, ama*. Amavi demens: si erat igitur homo, humanus esset, nec odio haberet, à qua teneré diligebatur. Ergo

Quo modo hinc argumentum formetur? *Non huic Diva parens, generis nec Dardanus author;*

non enim divum, nec Principum animos inficit ingratitudo.

Sed neque cum Duris genuit mons cautibus horrens [*]

Caucasus, Hyrcana-ve admorunt ubera tigres.

*Interim monet Petrus della Valle Caucasi incolas esse humanissimos & suavissimos homines. Non ergo Virgilii tempore erat satis nota illa regio.

quoniam [illegible] Caucasus, immò & tigres, habere [illegible] & tractarent benigniùs. Il nollet, [illegible] non posset, verba suavia ferre, E[illegible]us favore adjutus mea mih deret; [illegible] clamaret mea voce, fleret gemitu, [illegible]co tandem æterneretur vul aut aur[illegible] saltem meæ pharetræ j vulnera[illegible]ur. Hæc scirent, se ben *gres* dici[illegible]uod ad censum sagittarum tineant [illegible]luas Medi, idiomate patri *gres* voca[illegible]t. Ergo si amore caruit, & habuit [illegible] sagittas proprias quas in m cor expl[illegible]deret, cur non aureas à me jectas cl[illegible]peo excussit. Ego enim putarem [illegible] esse suas, & ita cum solamin non ejus [illegible] vulnere, saltem jaculis meis, æterni po[illegible]em.] Plura dictura erat; sed cem int[illegible]rupit angor, qui in singultus suspiria [illegible] ansivit: quibus, tametsi dici nes non [illegible]ticularet, mihi visa est clama & adhuc [illegible] inter tacitas lachrymas profer hos numeros.

Señora *Yo te llame*

(El dezirlo no se escusa)

Para poder aqui a solas

Contarte mi desventura.

Direla en una palabra,

Que no puedo dezir muchas.

Fue esse Eneas: fuesse Eneas. [d]

Aqui la lengua se turba,

Aqui la voz se entorpece,

Aqui la vista se angustia,

Aqui el coraçon se pasma,

Aqui la pena se offusca,

Aqui el dolor se reprime,

Aqui el aliento se añuda,

Aqui las manos se estienden,

Aqui los braços se cruzan,

Aqui finalmente todo

El cuerpo se descoyunta,

Todo lo padece el Alma:

Todo el Amor lo disculpa.

Anotulâ [d] sunt verba Blancæ, quibus præbuit occasionem hic versus,

Llego al cadahalso el Duque.

& in Tragœdia, quæ inscribitur *El Mariscal de Varon*. pag. 38. b. leguntur. Author est Doct. Ioannes Perez de Montalvan, cujus libri sunt ab Hispanis cum utilitate & applausu suscepti.

SECTIO IV.

Vt melius intelligantur præcedentia, aliqua de Echûs natura & ingenio interferuntur.

De Echo multi viri docti scripserunt. Virgilius *libr. 4. Georg.* illam describit dicens.

Vbi concava pulsa

Quid sit Echo?

Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago.

Illumque imitatur Horatius *libr.* 1. *Carm.*

Quem Deum? cujus retinet jocosa
Nomen imago.

Et *ibid.*

Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

An hic Fabula Veritate sit prior?

Et sanè, quid Echo sit, ignorarunt Antiqui: &, ut existimo, Historiam hîc præcessit Fabula. Qui illam primò audiverunt, inquisierunt; & quia non comparebat, esse Deam aut Nympham aliquam existimarunt. In antris illam & montibus habitare asseruerunt. Augurellus.

Vbinam Echo abitet?

—— Nemorique canora
Vmbrifero, & vitreis respondet vocibus Echo.

Et iterum idem Scriptor sibi consonans,

Fontibus, atque antris, gaudens, & montibus Echo.

Cur ultimas ntùm repobat llabas?

Balbutire, & tantùm ultimas syllabas dictionum pronunciare, *Transformationum tertio* Ovidius cecinit,

Nec prior ipsa loqui didicit resonabilis Echo.

ui causas Ens cognoverint?

Crevit cum tempore Scriptorum curiositas, & re bene perspectâ causam germanam invenerunt. Illam *libr.* 4. Lucretius eruditè dilucidat. Vnde Flaccum Valerium *Argonaut.* 2. Ovidium *Metam. libr.* 3. & alios, qui de hoc argumento cecinerunt. Ausonius *resonabilem* illam cũ multis, & *penetrabilem* cum paucis nominat. Et ipsa apud Virgilium aliosque *sonat, insonat, resonat, reboat, remugit, remurmurat, reclamat, resultat, refertur, redit, referitur, respondet, responsat*, & *volutat*.

Ovidius *loc. cit.* non ausus est illi corpus negare, & ideò dixit,

Corpus adhuc Echo, non vox erat, & tamen usum
Garrula.

n corpus ha- t?

Ausonius autem non solùm illi corpus negat, sed in audientium auribus asserit essentialiter vivere,

rbinam verò

Auribus in vestris habito penetrâbilis Echo.

unde Ego ante annos plurimos Ausonii conceptum propagans, de fœminis universìm sic cecini.

De essencia de la Muger
Es la voz; no tiene duda;
Que Muger no ha havido muda,
Aunque la ha havido sin sêr.
En Echo [*] *se puede vêr,*
A quien de Amor la violencia
El sêr le quitó y presencia,
No la voz incontinente.
Porque el ser le es accidente,
Pero el hablar es su essencia.

[*] Hæc apud [Hi]spanos lite[ra] *h* duplicem [hab]et sonum, [u]num in pro[pri]is vocibus, [alter]um in Græ[cis]. *Echo* enim [...]ter sonar, si ἠχώ, & [...]er, si sit He[...], Lat. Fat[...].

Et hæc sunto per Hyperbolen dicta, & matronas ingenuas & modestas non tangant.

SECTIO V.

Præcedens doctrina de Echûs conformatione in Concionatorum gratiam Moribus adpropriatur.

Vsus sum Romæ apud S. Iacobi [a] in Concione, ut ostenderem omnes, qui in articulo mortis dicunt, *Domine, Domine*, intraturos in regnum Cœlorum. Sunt enim multi homines propriæ salutis desides, qui putrescunt in vitiis, & in culpis petrescunt, & hi tametsi actus videantur veræ contritionis elicere, fletu alieno ingemiscunt, & verbis alienis implorant Summi Numinis Misericordiam. Instat mors; imprævisa, improvisa. Adest ægroto Presbyter, qui ultimã ejus confessionem excipiat, & in eius aurem clamat. Dicat Deo, *Domine miserere mei*. Et pluries æger repetit *Domine miserere mei*. Et adstantes ædificantur. At non S. Augustinus, cui illa verba in morientibus & infirmis non esse cum ratione dolore opinatur. Sed neque Ego, qui sum fidelis Augustini discipulus, & suspicari audebo, infirmum fletu alieno ingemiscere, & verba, non sua, sed aliena proferre. Et, ne cassa videatur mea suspicio, ejusdem fundamentum propono.

[a] Sicut in hac oratione *Sam Roma* subintelligitur *in civitate*, sic & in hac *apud S. Iacobi* subintelligi debebit *templum*. Ergo ἐχλείπσις committitur, & restringuntur & prædeterminantur aures, ut verba, quæ tacentur, subaudiat.

An multi moribundi ingemiscant & doleant luctu alieno?

An verbis alienis loquantur?

Verba illa. *Domine miserere mei.* à Confessario dicta, & per ægroti aures immissa, ingrediuntur in pectus, & perveniunt ad cor. Si id esset carneum, eidem imprimerentur, & in ipso conservarentur. At cor saxeum inveniunt, & in illo franguntur, refringuntur, excutiuntur, resiliunt, & per os infirmi revertuntur: unde ille, qui omnino tacet (lapideus enim est, & lapides loqui non possunt) quoniam putatur loqui, Divinam creditur implorare clementiam: at decipimur; nam illa verba moribundi non sunt, sed Confessarii. Sunt monitionis prolatæ à Presbytero ἠχοι: nec ideò suas faciet preces infirmus, quod semel à Sacerdote dictas pluries repetat, nam in Olympiâ porticu eamdem Echo dictionem septies repetit: quo respiciens Lucretius exclamat.

Cur Sacerdotis verba in corde moribundi frangantur?

ἠχοι, quæ sint?

De Echo Polyphona.

Sex etiam ac septem loca vidi reddere voces,
Vnam cùm faceres: ita colles collibus ipsi
Verba repulsantes iterabant verba referre.

Et quinam isti sunt in peccatore colles?

Me-

Cur Confessarii vocem per moribundi et Animæ potentia remittant?

Memoria, Intellectus, Voluntas. Vt Divinæ inspirationes imprimantur, est memoria in ægroto hoc marmorea; & ut deleantur, cerea: instar jaspidis Intellectus est varius, & Voluntatis pondera sunt saxa immania, quæ eam in abyssum præcipitant. Et, quia illa ipsa oratio ab Intellectu ad Memoriam, ab hac ad Voluntatem repulsatur, pluries repercutitur, & pluries auditur, & tamen semper Confessarii, & nunquam Pœnitentis est. Vbi enim magis devotus hujusmodi moribũdus oculis insipientium videtur, est alter Anthor, nam & ipse

Et cur talis ægrotus mori alieno vulnere censendus sit?

Sternitur infelix alieno vulnere, cælum
Perdit, & obscurum moriens descendit ad Orcum.

SECTIO VI.

Tres ingeniosi insinuantur Conceptus, quos uberiùs olim, si tempus suppetat, dilucidabimus.

An inter tacere & loqui detur medium?

LOquar-ne, an tacebo, quæ occurrunt? Censebor digredi, & tripudiare extra chorum, si dixero: invidebo autem Concionatoribus Conceptus curiosos, si taceam. Vt ergo neutram Censuram subeam, inter *loqui*, & *tacere* inveniam medium; & quæ olim copiosè, Deo auspice peroraturus sum, paucis verbis, impræsentiarùm insinuabo.

An & quo sensu Christus mortuus alieno vulnere dicendus sit?

Dicam igitur primò, Dominum nostrũ Iesum-Christum alieno vulnere esse mortuum. Quod sic persuadeo. *Stipendium peccati mors.* At in ipso (fuit enim hominum Fidejussor) debita erant aliena, culpę alienæ; fuerunt igitur etiam aliena vulnera, & mors aliena, tulit enim innocens, quam nos sontes debebamus perferre.

An divites, cùm dona pretiosa Templis nuncupant, offerant dona aliena?

Dicam secundo, pulcherrimam esse illam Concionem, quam Palmarum Dominica meus Bernardus ad suos Monachos habuit. Ibi inter alia noto, aliquos triumphanti Christo vestes stravisse suas, alios non suas; suas enim nonnulli clamydes supposuerunt; & alii, ut sternerent viam, arbores denudarunt. Et hinc infero, dona plurimos Templis erogare non sua. Vel attende. En candelabra argentea, (aut, si malis, en aurea) consecrata Angelorum Reginæ. Sed quis ea dedicavit? Principis N. Devotio. Id sonant Dedicationis verba. Ergo dedicavit non sua: illa enim superbiæ sunt, & Vanæ-gloriæ, quæ in eisdem habitant &c. Quo respiciens Altissimus dicet Principi N. *Recepisti mercedem tuam.*

An in hac ipsa vita receperint mercedem suã?

Dicam, & tertiò, illa Domini verba. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat Crucem suam, & sequat*[illegible] apud me excitare varias Difficultate[illegible] Petrum non semetipsum, sed Chr[illegible] negavisse legimus; & Cirenæum nem, non Crucem suam, sed alien[illegible] lisse. An-ne in Ecclesia aliqui, no[illegible] sti, sed boni Latronis; an fortè L[illegible] mali alii [illegible] Crucem sufferunt? An al[illegible]qui, [illegible] nihilominùs alienam C[illegible] bajulant [illegible] An denique, ut Crux sit mea, [illegible] ebeo converti in Christu[illegible] & ejus v[illegible] irtutes induere?

Sum i[illegible] Schola modò, & è cathe[illegible] quor, & [illegible] non permittor concionar[illegible] ad Eccle[illegible]siam ibo (aliam scribam li[illegible] & tunc v[illegible]erborum, & phrasium u[illegible] profluvio [illegible] conceptus, quos insinuo [illegible]strabo.

SECTIO VII.

Iterum de Silentio.

An Nihil significet Aliquid, & An Nihil Aliquid restringatur?

HAbet porrò silentium linguam e[illegible] quentissimam; & multa interdu[illegible] clariùs, & explicatiùs tacendo dicimu[illegible] quàm si copiosè eloqueremur. Nover[illegible] id Plutarchus, eximiæ authoritatis Scri[illegible]tor inter Ethnicos. *Vt Mysteria*, inqu[illegible] *cum silentio spectantur; ita quædam meli*[illegible] *laudantur silentio, quàm oratione.* Et int[illegible] Orthodoxos Davides, Deum collaudat[illegible]rus usus fuit voce, quæ *silentium & pan*[illegible]*gyricum* significaret. Ejus verba su[illegible] hæc,

&c.

Lka dumia thehila Elohim bezion. Et ex Hebræo vertunt nonnulli, *Te exsp*[illegible]*ectat laus Deus in Sion.* Et è Græco Vulg[illegible]tus, *Te decet Hymnus Deus in Sion.* R[illegible]periuntur & aliæ plurimæ hujusce vers[illegible] interpretationes, quarum præcipuas co[illegible]legit Vatablus, qui hoc scholio eum ill[illegible]strat. *Tibi silet, vel tacita est*, quasi diceret, *Tanta sunt opera tua, ut te nemo dig*[illegible] *laudare possit.* Quidam, *Tibi silentium e*[illegible] *laus in Sion*, id est, *Quod alibi siletur, la*[illegible] *datur in Sion: cumque alibi in tota Or*[illegible] *terrarum sit perpetuum silentium, laud*[illegible] *tamen tuæ exaudiuntur in Sion.* Alii. *Ti*[illegible] *silens est, te manet, te expectat laus in Sio*[illegible] videlicet, *Tu ita magnificus es in tuos,* [illegible] *novam quotidie illis materiam laudu su*[illegible]*pedites.* Et quidem duplicans [illegible] DAMAM (unde ortum fuit דומיה DUMIA) *silere* est. Et meritò hoc verbo P[illegible]pheta Coronatus est usus, quoniam su[illegible] naturalia, & Humanæ Mentis tenui[illegible] tra[illegible]

...nr sequentes ...subscribantur ...ragraphi?

transcendentia mysteria, tacendo digniùs, quàm eloquendo celebramus. INTERIM quia silentium in varias species distribuitur, & singulæ diversam significationem nactæ, nonnullas è multis adnotabimus.

SECTIO VIII.

Quo perfidi Hebrei modo Sanctissimum Domini nostri Iesu-Christi nomen, nil prorsus scribendo scribant?

...omodo Iu... scribant ...nen Christi?

IUdæi novitii, ut in Christum debacchentur liberiùs, & impugnari à Christianis nòn possint, ejus nomen non scribunt, sed spatium relinquunt; & illo ipsimet viso nomen Christi subaudiunt. Et hac fraude & versutia, sibi licere putant sacrilegas blasphemias evomere, non enim probari potest liquidò, de qua tunc persona scabiosè & indignè loquantur.

SECTIO IX.

An gravissimè minetur, qui silet?

PLura silentium complectitur, quàm diffusæ orationes: & injuria recepta, plus qui tacet, quàm qui clamat, minatur.

Dolorem Animi meliùs exprimit silentium, quàm vox: unde quidam Vir prudens, cùm maximè esset anxius, dicebat.

...plus pru... ...s homi... ...silendo, ...n claman... ...quantur?

Solo el silencio es testigo
De mi dolor y tormento:
Y aun no cabe, lo que siento,
En todo lo que no digo.

Vt enim Menander cecinit.

Ille qui iniustè lesus,
Διὰ γὰρ πικρότερον κατηγορεῖ
Per silentium amariùs, & acerbiùs accusat.

Minas profectò effundere hominum impotentium & imprudentium est; quibus statim datur ex Homero responsio. Quoniam,

...erus Iliad

Τῶ μοι δούρατά ἐστι, καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι
Καὶ κόρυθες, καὶ θώρηκες λαμπρὸν γανόωντες.
Et mihi sunt hasta teretes, clypeique rotundi,
Tum galea, thoraces procul igne micantes.

...a nociva, ...iles simul ...diversorũ ...su.

reponit ille, cui suggestæ sunt minæ. *Sunt*, inquit, *hasta*, &c. *Et, si non sunt, erunt: admonitus enim de propugnatione cogitabo.* Hinc scitè Chilon, scitè Polydorus Alcamenis filius, scitè & alii, minas simul officiosas & perniciosas esse, asseverarunt; prosunt enim audienti, quem monent, ut sibi prospiciat, & caveat; dicenti nocent, cui ulciscendi se potestatem auferunt, aut imminuunt.

SECTIO X.

An loqui, quin loquamur; & audire, quin audiamus, possimus?

NON sunt contradictoria, de quibus dubitatur in Titulo: quoniam silentium loquitur, immò eloquitur, & dialecticatur: quod exemplis plurimis confirmari adhuc poterit. Apud D. Petrum Calderonem in Comedia, quæ inscribitur, *Tambien hay duelo en las Damas* (& habetur *par. 3. fol. 257. col. 2.*)

De silentii eloquentia. An rhetoricetur?

Felix. *Con vuestra licencia: dime*
Simon. Simon. *Dime tu primero,*
Que se hizo Don Pedro para
Reñir con el? Felix. *Dexa eso:*
Que aunque has de saberlo, no
Soy yo del que has de saberlo.
Si ya no es, que sin mi voz
Te lo diga mi silencio.

N.B. Petrus debet hoc scire: Ego illi dicam: non est bona consequentia: sunt enim, qua debeat scire, non autem per eo, sed per alium.

Et ibidem, *fol. 261. col. 4.* Felici suo Violantia.

Pues ya que vos sin decir
Decis lo que no quereis,
Escuchadme, porque haveis
De oir ahora sin oir
Felix mis obligaciones, &c.

An loqui possis, quin loquaris; & audire quin audias?

Et apud M. Tirsum de Molina in Cigarralium primo (sic vocantur) *lib. 1. fol. 64. col. 3.* amasiam suam Mirenus, non loquendo, sed tacendo concelebrat.

Madalena. *Pudiera serviros,*
Segun fue buena, de materia
Para hablar en su loor.
Mireno. *Con callar la alabo.* [æ]

Et Cigarralium quarto *lib. 1. fol. 173. col. 2.* D. Manriquus, ut dignas haberet Regi gratias, sic inquit.

Con callar pago mejor
Tantas mercedes, &c.

æ] Deficit aliquid, non enim versus hi per numeros congruentes defluunt.

Et tandem Cigarralium quinto, *fol. 197. col. 2.* inter dotes, quæ Virginem pulchriorem reddunt, Taciturnitatem recenseri debere innuit Fisbertus, his verbis.

Silentium Encomiasticum. Silentium Eucharisticum. Inter Virginum prærogativas Taciturnitas est numeranda.

Diana, Conde, es discreta,
Y con migo ha consultado,
Quan bien dize con su estado
Vuestra edad sabia y provecta [&]
Y respondiendo por ella
A vuestra escusada duda,
Que en tal accion el ser muda
Haze la Novia mas bella.

&] Provectiorem ætatem non vult senilem.

SE-

sem dicere, ne exosa reddat; *sapientem*, & *discretam* vocat, ut illam vocabulo græco significet.

SECTIO XI.

De Rhetorica, & omnium Scientiarum Figura? An, & cur habere debeant Taciturnitatem in centro?

Süt in circumferentia scientiæ omnes, & silentium in centro.

PIngebat Iunior quidam Rhetoricam, & scientias cæteras, quæ Encyclopædiam constituunt figurâ sphæricâ, quæ omnium est nobilissima. Sunt sanè universæ concentricæ, nam inter se convenientem proportionem observant. Et omnes habent commune centrum, quod *silentium* vocamus. Quia ut vetus Poëta cecinit.

Εἱς σιωπὴν Παλλαδᾶ.

Dicebat Dion, *probè egisse Naturam, cùm geminas aures, & simplicem hominibus linguã prabuit, ut essemus ad audiendum promptiores, quàm ad loquendum. Stobæus.*

> Ἡ μεγάλη παίδευσις ἐν ἀνθρώποισι σιωπή.
> Μάρτυρα Πυθαγόραν τὸν σοφὸν αὐτὸν ἔχω.
> Ὃς λαλέειν εἰδὼς, ἑτέρους ἐδίδασκε σιωπᾶν.
> Φάρμακον ἡσυχίης ἐγκρατὲς εὑράμενος.

Quos numeros Thomas Morus (cujus cum reverentiâ nomen scribo) sic Latinè reposuit.

> *Rebus in humanis magna est doctrina tacere.*
> *Testis erit sapiens hic mihi Pythagoras.*
> *Nempe loqui doctus, reliquos docet ille tacere,*
> *Magnum hoc ad requiem pharmacon inveniens.*

Nec longè abest à conceptu præcedenti hoc distichon.

> Πᾶς τις ἀπαίδευτος φρονιμώτατός ἐστι σιωπῶν,
> Τὸν λόγον ἐγκρύπτων, ὡς πάθος αἴσχροτατον.

N. B. Atheniensi Philippidi, ob præclaras virtutes sibi charo, Rex Lysimachus iubet, ut à se gratiam, quam velit, postulet. Et ille? *Peto*, inquit, *ô Rex, nequid arcanorum tuorum mihi concredas.*

Quod Ioannes Iordanus sic reddidit.

> *Dum tacet indoctus, tum est prudentissimus; atque*
> *Turpe velut vitium pectore verba tegit.*

Cui adludens, liberiori ego calamo lineas subsequentes scribo.

> *Rebus in humanis, seu Mavors culmina montis*
> *Parnassi invadat, Castaliasque fuget;*
> *Seu minus impatiens permiserit otia Musis,*
> *Ut fidium modulis carmina pulchra canant,*
> *Pontice, crede mihi, summa est doctrina silere:*
> *Pauca loquens dixit; plurima, qui tacuit.*
> *Namque tacens, Musas inter censetur Apollo;*

Et Mars, in castris qui movet ... silens.

SECTIO XII.

De Aposiopesi.

Abrumpit ... & supprimit orationis ... posterorem Silentio. Ejus vi ... ta ... ndo dici, quàm profusa e... quutione dicerentur.

ET ... uidem milites arrogante... ru ... a singula verba minis a... potiùs ... dentur, quàm timentur ... multa di... turus, linguæ vim infert, ... rumpen... o orationem, se in silentiu... cipitat, ... relinquit illis, quorum int... occasionem cogitandi & timendi. P... mus pul... hrum exemplum in Virgilio libro Operis Divini primo, postqu... procellam, quam passæ sunt naves ... janorum descripsit, sic infit.

> *Nec latuere doli fratrem Iunonis, & ...*
> *Eurum ad se, Zephyrumque vocat, ...*
> *hinc talia fatur:*
> *Tantane vos generis tenuit fiducia ...*
> *stri?*
> *Iam cœlum, terramque meo sine Nu...*
> *... venti*
> *Miscere, & tantas audetis tollere mole...*
> *Quos ego. Sed motos præstat compon...*
> *fluctus:* [a]
> *Post ... mihi non simili pœna commi...*
> *luetis.*

Illa verba *Quos ego.* continent propo... tionem integram, in quâ subintelligi... verbum activum. Sed quod? Sanè, si ... lud expressisset Virgilius, illud unicu... intelligeremus: nunc autem, quia ver... subticuit, plura dixit, quia liberum Le... tori reliquit, ut subaudiret verbum ill... quod vellet. Authores Latini passim in... tantur Virgilium: & inter Iuniores su... currit Iustus Lipsius, qui *cent. 1. Epist.* ... Iano Lernutio sic scribit. *Quid mult... vivimus, & vigemus. Tu vicissim qu... valeas, quid facias, cum Victore, cum ux... re, cum amicis, nisi significas, scito ser... me. Sed deleo, ne cadat in Amorem no... trum unquam hoc verbum.* Minatur. Se... quid? *Scito serio me*. ait: cætera omitti... eaque Lernutii suspicioni aut considera... tioni relinquit. Hanc figuram Cicero, ... ex eo Quintilianus *lib. 9.* vocat ἀποσιώ... πησιν, Celsus *subticentiam*, alii malu... dicere *Interruptionem*. Multum efficac... præ se fert, & ideò Poëtis Iunioribus ... familiaris. Ea delectatur, & theatra ... lectat Petrus Calderon, nam pluries ... ipsum interruptas cum gratiâ mi...

increpationes reperio. In Comœdia, quæ inscribitur, *Los hijos de la Fortuna*, act. 1. sic Admeta Regina Petosiri. [b]

Estas son de vuestro hermano
Las generosas hazañas [Ironicè]
Que espero, que han de ilustrarme
En las lides que me aguardan.
Y, si vos, a quien mas tocan
Los desdoros de su infamia
Por la sangre, por el puesto,
Y porque fuistis la causa,
De emendarlas no tratais,
Tratare yo de emendarlas
Tan a vuestra costa, que.
Pero esto, que digo, basta.

b] Ἀδμή-τῃν Oceani & Tethyos filiam jubet esse Hesiodus *in Theogonia*. Ἄδμητος, ut vult Suidas fuit Rex Thessaliæ: cujus armenta novem annis Apollinem pavisse ferunt. Πετοσῖρις Egyptius Mathematicus, de quo Plin. *lib.* 3. 23. & *libr.* 7. 49.

Illud *que*, quod ponitur in penultimo versu est initium minarum, quæ abruptæ & non dictæ, magis terrent.

Etiam ultra modum succrescit exprobratio, cùm interrumpitur. Apud eumdem Calderonem in Comœdiâ, *Mañanas de Abril y Mayo*, act. 3. quidam Paranymphus suæ Phyllidi.

Exprobratio, ... interrupta vehementior.

Calla, Calla: que me acuerdo
De una noche. Mas aqui,
Mas, que yo, dize el silencio.

Caret vehementiâ ἀποσιώπησις, cum est ab extrinseco & involuntaria interruptio. Exemplum habes in alterius Comœdiæ Actu II. ait enim Chariclea. [c]

Como quien dize, No basta,
Que de essa Inscripcion entiendas
Para que esperes felize,
Que es don, que te dexo en prendas
De fe y palabra de esposo
El que. Mas Caricles entra.

...A *Gratia* & ...*orta* dicitur ...αρίκλεια. ...ni χάρις *gratia*, & ...λέος. seu ...κλεια *fa*... *gloria*, *ce*...*eitas*: unde ...HARICLEA ...*atia gloriosa*, ... *Gratiosa* ...*ria* posset ...rti.

Illud *El que*. est initium propositionis, quæ abrumpitur: quoniam Caricles supervênit. Et paulò pòst militiæ Princeps Orodantes generoso Theagenæ, jam, jam moribundus, [d]

...d] Tres ...σαγόρας ...sse Suidas ...rit: & duos ...os addidit ...iorum dili...tia. Primus ... Homero ...psit: alter ... monet, ut ...amus, quo ...o eos habe... debeamus, ... multa pro...tunt, & nil ...stant; hoc ...n vitio iste ...orabar Theo...es, & ideò ... χαπνὸς ...*ous* cogno...atus. Ter... erat libe...s, & dives. ...Quartus te... Pausania, ... Athleta: ... Quintus ...tonio Ma...inaticus.

Theagenes, ait, *a quien yo*
Crie desde su infancia tierna,
Cuyo amor me hizo tener
Por no perderte, encubierta
Tu ilustre prosapia tanto
Que ay Dioses, de quien desciendas.
Este agravio, que te he hecho,
Te restituyo en mi hazienda,
De que unico heredero
Te dexo: y para que puedas
Blasonar de lo que eres,
Sin nota de que no seas
Alto, y legitimo, toma.
Esta medalla, con ella
Vê a. a. Y sin poder dezir
A quien, ni a donde la lengua
Travada troco la voz:
Con que mi vida suspensa
Quedo cierta en ser verdad,
Pero en que verdad incierta,
Pues sólo, quien era supe,
Para no saber quien era.

Ecce illa verba *Ve a.* hoc est, *Vade ad* abruptæ propositionis sunt initium, & audientem suspendunt, & suggerunt centenos modos, ut illa possit consummari & compleri.

Dixi Calderonem ἀποσιώπησις maximè delectari: interim etiam, quæ pulchra, si crebrò recurrant, sunt tædio. In eâdem Comœdiâ. act. 2.

Breuis esse debet Legatorum ad Principes & Reges oratio.

Adm. *Como?* Idasp. *Como traygo orden*
De que la paz honestada,
Y no admitida, os proteste,
De que ella no es quien la rasga.
Quando. Adm. *No mas, y acortemos*
De palabras; que palabras
De los Reyes con los Reyes [e]
Solo son. Nunca las caxas
A mejor tiempo se oyeron.
Y aunque no se quien las causa
Agradesco, que me escusen
Hablar yo, donde ellas hablan. [f]

e] Reginæ Admetæ verba, tubæ & tympana militaria interpellant.

f] *Loquuntur instrumenta bellica.*

Bis in his paucis numeris admittitur ἀποσιώπησις: nam Idaspem Æthiopiæ Reginæ Legatum, plura dicturum Admetæ Ægyptiorum Princeps interpellat: & tubæ & tympana militaria suo inconciano clangore hujus ratiocinium abrumpunt. Considera illud *Quando*. & illud *Solo son*. sunt enim rationum scissarum initia.

Et posteà act. 3. pag. 89. a. Persina Regina Æthiopiæ, quæ erat nigra, & tamen filiam albã pepererat; &, ne adulterii argueretur, exposuerat, & abortum se fecisse finxerat, exclamat. [g]

g] *Persina* fœmininum videtur Poëta derivasse à masculino *Porsena*. Est autem Πορσένας nomen Hetrusci Regis, de cujus pronunciatione ne vacet hæc margo, sic inquam. Habet penultimam acutam & brevem, qualem non possunt proferre Latini: nam Martialis *lib.* 1 ut quantitati satisfaceret, mutavit accẽtum, & dixit, *Hanc spectare manum Porsena non potuit*. &, ut accentũ retineret Virgilius, protraxit brevem syllabam dicens: *Nec non Tarquinium ejectũ Porsenna jubebat Accipere*. Historiam *lib.* 1. *ab Vrbe* narrat Livius.

Que todo el coro celeste
De los Dioses es testigo,
De que el atomo mas leve,
La imaginacion mas vaga,
El pensamiento mas debil,
Iamas offendio a mi Esposo,
Paraque el temor me hiziese,
Que. Mas que digo? La voz
Enmudesca, el labio selle;
Que a decoro como el mio
Aun la disculpa le offende.

Post illud *Que*. deberet integra propositio proferri: quam propelleret dolor, nisi pudor orationem abrumperet: unde ipsa subiicit.

Y assi perdoname, pues
Ves, que a un mismo tiempo quieren,
Que lo cuente, mi dolor;
Y mi error, que no lo cuente.

Iterum post unam aut alteram paginam, ejusdem Persinæ dictionem in se seducta interrumpit Prudentia: inquit enim.

Estas son joyas y cifras,

Que

Que mande poner con ella,
Quando. Mas que es lo que digo?
Arrebatome la fuerça
Del alborozo de ballarla.

Illud *Quando* est integræ narrationis initium, quam salubrius consilium intercidit. Sunt & alię in eâdem Comediâ Interruptiones, ex quibus unam *num.* 74. *d.* jam dedi. Plures non volo addere: interim si legere placeat *fol.* 80. *b.* 89. 92. *b.* 130. *b.* 134. *b.* 135. *b.* 181. *a. b.* 218, 4. 220, 3. 225, 4. 245, 1. 258, 1. 260, 4. 262, 2. *b.* 266, 1. &c. alias interruptiones eruditas reperies.

SECTIO XIII.

An nulla Restrictio sit Restrictio?

An etiam per silentium voces communes restringantur?

SIlentio itaque inter circumstantias consignificantes recepto, nemini mirum videri poterit, si etiam silentium voces latiùs patentes & universaliùs significantes restringat. Et accidit Restrictio hujusmodi, quando generali nomini nihil additur; tunc enim Restrictio est ipsamet Restrictionis omissio. Considera verba sequentia. *Ius quidem Civile ex unaquaque Civitate appellatur, veluti Atheniensium; nam siquis velit Solonis vel Draconis leges appellare Ius Civile Atheniensium, non erraverit, sic enim & Ius, quo populus Romanus utitur, Ius Civile Romanorum appellamus: vel Ius Quiritum, quo Quirites utuntur. Romani enim à Romulo, & Quirites à Quirino appellantur. Sed quoties non addimus nomen* (N.B.) *cujus sit Civitatis: nostrum Ius significamus: sicuti, cùm Poëtam dicimus, nec addimus nomen, subauditur apud Græcos Egregius Homerus, apud nos Virgilius.* [Sicut quando apud Theologos, *Apostolus* dicitur intelligitur Paulus.] Ecce voces *Ius, Poëta, Apostolus,* communes sunt; quæ, si contrahuntur, contrahuntur; &, si non contrahuntur, contrahuntur: nam ipsamet non contractio est contractio. Si hodie in Galliâ *Madama talis,* aut *talis,* dicitur unaquæq; Princeps: Regina verò sine ullo addito *Madama* vocatur. Comes talis aut talis (& idem de aliis titulis dicito) per provinciam, quam gubernat, contrahitur, & semper est unus in regno, qui *Comes* sine epitheto per antonomasiam vocatur, ad quem nomen commune *Comes* per carentiam epitheti restringitur. Sic similiter nullius syncategorematis positio est etiam syncategorema, nam syncategorema *Omnis* constituit Vniversalem positionem, ut, *Omnis homo est animal:* & nullum syncategorema, constituit Indefinitam, ut, *Homo est animal.* Et hic obiter nota ip[illegible] syncategorematis negationem etiam syncategorema, & suam propriam cl[illegible] Propositionum constituere.

Ita Iustinianus in institut. libr. 1. t. 2.

Vnde *Romani,* & unde *Quirites* sint dicti?

Poeta *quis?* Apostolus, *quis?*

Madama.

Comes.

An terminus indefinitus ullo syncategorematis effectus sit?

SECTIO XIV.

An [illegible]llum Signum, Signum si[illegible]

HInc [illegible] habere solutionem potes[illegible] su[illegible] qui aliunde decidi non p[illegible] Catholic[illegible]s Hispaniæ Rex in regno politano [illegible]pud Foxam pascua pul[illegible] ma & va[illegible]issima possidet, ad quæ g[illegible] & armenta [illegible]a è montibus & locis v[illegible] descendu[illegible]t. Quia boves & oves [illegible] multæ, & [illegible]miscebantur sæpe, suborie[illegible] tur rixæ inter Pastores, quæ posteà t[illegible] sibant ad [illegible]eros, qui majori potentiâ q[illegible] tem publicam perturbabant. Vt ire[illegible] obviam [illegible]ic incõvenienti, præceptũ f[illegible] ut singuli [illegible]uas animantes signarent, ad[illegible] tâ pœnâ [illegible]Perdendi illam, quæ signo c[illegible] reat. Nec novi quid statutum hac lege[illegible] nam signari pecudes res est antiquissima[illegible] quæ jam olim ad Rei Rusticæ providen[illegible] tiam pertinuit, nam Virgilius Agricola[illegible] rum otia [illegible]differens *Georg.* 1. sic cecinit

Frigidus Agricolam siquando contine[illegible]
imber,
Multa forent, quæ mox cœlo properand[illegible]
sereno
Maturare datur: durum procudit ara-
tor
Vomeris obtusi dentem: cavat arbor[illegible]
lintres,
Aut pecori signum, aut numeros im-
pressit acervis.

Legem profectò latam, utpotè opportunam & utilem, universi audiverunt, acceptarunt, laudarunt. Publicationem legis sequuta est observantia: quoniam universi Pastores, oves, & boves suas sigill[illegible] opportuno jusserunt, ne cum cęteris confundi possent. Solus Blasius voluit vider[illegible] negligens, ut argutiam ostenderet. Accusatur, quòd pecudes habeat sine signo. Negat. Deponunt testes; & ipse illos vel falli, vel mentiri succlamat: & sic discurrit. Eo tendit lex, ut pecudes non confundantur; &, ut unusquisque suas cognoscat, jubet illas signari. Paschalius oves rubro pigmento infecit: Menalchas suorum vervecum cornua perforavit: Gildius crucem in suorum fronte jussit: & sic singuli elegerunt suas notas, quas *marcas* Hispanus appellat. Mihi liberum fuit eligere signum, quod vellem: & ideò, u[illegible] libertatem cœlitùs concessam ostender[illegible] elegi pro signo *nullum signum*. Signum est, quod has oves verb. gr. à cæteris [illegible] di[illegible]

distinguit: & siquidem meæ à cæteris aliis discernuntur, sunt signatæ: quæ enim nullum signum habent, sunt meæ.] Ergo Blasii opinione, quando alii omnes greges signum habent, nullum signum habere, signum est. Et quid judicas? An ille perdere debebit suas pecudes?

Iudæi, ut cognoscantur, signantur.

An tunc signi carentia signū sit?

Iudæi in Germania, Bohemia, Italia signum jubentur gerere: & etiam ibi carentia signi signum est: nam sicut eos, qui tale signum portant, esse Iudæos cognoscimus: sic etiam cognoscimus eos, qui illud non portant, non esse Iudæos, sed Christianos.

SECTIO XV.

De Argumento Negativo.

An, & quando sit efficax?

An-ne aggravantes intra eamdem speciem Circumstantiæ in Sacramentali sint Confessione aperiendæ?

An inter Propositionum Oppositiones admittenda sit subcontraria?

An verba, quæ non dicuntur, etiam significent?

Verba etiam, quæ non dicuntur, nihil sunt, & tamen significant; nam ratio quæritur ob quam fuerint omissa. Hinc nascitur argumenti negativi energia; quod tametsi, quando malè proponitur, elumbe sit, quando bene proponitur, efficacia non caret. Perpende sequens.

An, & quando argumentum negativum sit efficax?

Tridentinum Concilium omnia, quæ debet pœnitens facere, ut ritè confiteatur, exposuit.

An circumstantiæ aggravantes sint in confessione exponēdæ?

At circumstantias aggravantes, etsi maximè aggravent culpam, modò novam non addant speciem, esse in Sacramentali Confessione explicandas, non dixit.

Ergo in Sacramentali Confessione non sunt necessariò explicandæ.

Est argumentum merè negativum: sed tantæ virtutis nihilominùs, ut probabiliorem opinionem subcollet: quoniam *ejusmodi aggravantes circumstantias non forè in Confessione exponendas* affirmat hodie probabilior opinio. Sed cur? expendam.

Silentium secundum se consideratum, nihil est. At silentium in ore hominum, qui tenentur loqui, est silentium contractum & restrictum, & habet significationem specialem. Hinc nascuntur duæ de silentio Regulæ: *Qui tacet, consentire videtur*, & *Exceptio firmat Regulam in contrarium*. Censetur enim assentiri, qui tacet; tunc enim hoc silentium est restrictum ad personam, quæ si non consentiret, repugnare deberet. Et qui dicit, *Omne animal, excepto homine, est irrationale*, censetur asserere, *Equum esse irrationalem*, quoniam, si rationalis ille esset, etiam fuisset exceptus. Ergo, quando res omnes aliquis recenset, & tamen aliquam silet, censenda est illa, non esse, & ille censendus est dicere illam non esse; nam, si illa esset, eam esse ille diceret. Et ad majorem hujus doctrinæ claritatem præcedens ille syllogismus, qui de circumstantiis intra eamdem speciem notabiliter aggravantibus erat, posset secundo hoc roborari.

Quid silentium non restrictum, & restrictum significet?

An qui tacet, consentire censendus sit?

An exceptio firmet regulam in contrarium?

Cur cogantur in Ecclesia Concilia?

Patres coacti Tridenti, fuerunt divinitus congregati, ut nos omnia ad salutem necessaria docerent.

An aliqua necessaria omiserint?

Atqui malè nos docuissent, si aliquid necessarium omisissent.

Ergo nihil ipsi, quod ad salutem necessarium sit, omiserunt.

At non dixerunt, circumstantias, intra eamdem speciem notabiliter aggravantes, debere in Sacramentali Confessione explicari.

An Argumentum negativum valeat in Philosophia?

Ergo taceri à Pœnitente tuta conscientia possunt.

Hoc argumentum enervatur, si ad Philosophiam transferatur: quoniam contra eos, qui probaturi, *Oppositionem subcontrariam non dari*, argumentabor sic.

De illa nec verbum habet Aristoteles.

At, si daretur, illam Cap. de Oppos. *scripsisset, docuisset, tradidisset.*

An detur Subcontraria Oppositio?

Ergo Oppositio subcontraria non datur.

Aristoteles magnus fuit Vir, non tamen Angelus.

cum Hurtado, & aliis Viris eximiis Respondebo, ignorantiæ, oblivionis, & inadvertentiæ fuisse capacem Aristotelem; adeoque illum dari Subcontrariam Oppositionem, aut nescivisse, aut, si scivit, illam ibi vel ex inadvertentia, aut oblivione non dictasse.

AR-

ARTICVLVS I.

An nulla Responsio interdum sit magna Responsio? An Dubium in Interrogatione propositum per non-Responsionem ad alteram contradictionis partem [illegible] *restringatur?*

An, qui nihil respondet, multum respondere censendus sit?

EST quæstio jam olim à Græcis decisa, & à Latinis usurpata: illi enim dixerant,

Πολλοῖς ἀπόκρισις ἡ σιωπὴ τυγχάνει.

Plerisq; Responsi vice est silentium.

Vnde in Calderonis Comoedia, quæ inscribitur, *Tambien hay duelo en las Damas*, act.2.fol.157.2.

a] Est optimus modus subtrahendi à respondendi obligatione, reconvenire interrogantem, illum aliis interrogationibus prepediendo.

Felix. *Con vuestra licencia. Dime*
Simon. Sim. *Dime tu primero*, [a]
Que hizo D.Pedro, para
Reñir con el? Fel. *Dexa esso*,
Que aunque has de saberlo, no
Soy yo del que has de saberlo,
Si ya no es, que sin mi voz,
Te lo diga mi silencio.

Et posteà fol.261.4.

Viol. *Pues ya que vos sin dezir*
Dezis lo que no quereis,
Escuchadme, porque haveis
De oir ahora sin oir,
Felix, mis obligaciones, &c.

Stat ergo silentium esse valdè loquax, & sæpè interroganti hominem posse per ipsum silentium respondere.

SECTIO I.

De Epistolis.

An ad illas interdum non respondendo respondeamus?

An Amicorum semper literis sit respondendum?

AB Asserente Parte sto, & illam suado adducendo S. Hieronymi prudentissimam, & natam ad rem nostram Epistolam. *Acceptis primùm literis tuis*, ait Sanctus Pater, *non respondere, superbia est: respondere temeritatis: de his rebus enim interrogas, quas & proferre, & audire sacrilegium est*. Et quid hic Sanctus Pater? inter *respondere*, & *non respondere* non est medium: &, si esset, diceret, *Positus in medio, quo me vertam nescio*. Et si alterutrum faceret, se exponeret manifesto periculo, in hoc enim casu,

Sigalion.

Dext[illegible]*m Scylla latus, levum im*[illegible]
Ca[illegible]*bdis*
Obsid[illegible].

Et tande[illegible], seu loqueretur, seu taceret ne[illegible]ssariò exclamare Τὴν Χάρυβδιν ἐκφ[illegible]γών, τῇ Σκύλλῃ περιέπ[illegible] hoc est, [illegible] Scyllam cecidi, cupiens [illegible] Charybd[illegible]. Cæterùm mutatis circumstantiis [illegible] versa fuit in prudentiam tem[illegible]tas; quæ [illegible] enim superbè omitterentur ante ex[illegible]men temerè resolverentur, [illegible] debitam [illegible] considerationem potuerunt prudenter [illegible]cidi. Et quid, si non respondisset Sanctus, & Eruditus Presbyter? Silentium illud [illegible] vociferaretur, & etiam ejusdem opinione [illegible] inclamaret, *Hieronymus est homo superbus, & contemnit Riparium*: ait enim Poeta Græcus: Εὐκαταφρόνητός ἐστι σιγηρὸς τρόπος. *Taciturnitas est plurimi contemptui*.

Aliter vocē silentii interpretatur Mellifluus Doctor, quoniam *Viro illustri Haymerico* (hic enim erat Cardinalium titulus ante quingentos annos) proponenti Controversias Theologicas, nescit Bernardus An, & quo respondere modo debeat? terret enim scripturientem propositi argumenti gravitas, suspendit rationum succurrentium varietas; adlicit, quæ prudenter speratur, utilitas: & tandem, ne tacendo censeatur, *Ego sum Philosophus*, dicere, sumit calamum, & scribit has lineas.

ORationes à me, *& non quæstiones p*[illegible] *scere solebatis: & quidem ego a*[illegible] *neutrum idoneum me esse confido. Verùm illud indu*[illegible]*cit professio, etsi non ita conversatio (ut verum fatear) ea mihi deesse video, quæ maximè necessaria viderentur, diligentiam & ingenium. Placet tamen, fateor quod pro carnalibus spiritualia repetitis, si sanè apud locupletiorem id facere libuisset. Quia verò doctis, & indoctis pariter im*[illegible]*usmodi excusandi mos est; nec facilè sciatur, quæ ex imperitia, quæve ex verecundia excusatio prodeat, si non injunctis operis obeditio probat: accipite de in*[illegible] *paupertate, quod habeo, ne tacendo Philosophus putet.* Nec tamen ad omnia spon[illegible]

me responsurum. Ad id solum quod de diligendo Deo quæritis, respondebo, quod ipse dabit. Hoc enim & sapit dulciùs, & tractatur securiùs, & auditur utiliùs. Reliqua deligentioribus reservare.

Considero illa verba, *ne tacendo Philosophus putet*. Ergo tacere realiter, est virtualiter loqui: & Epistolæ non respondere realiter, est virtualiter aliquid respondere. Sed quid? Illud *aliquid* est res generalissima, quæ per loci temporis, & personarum consignificantes circumstantias restringitur, & ad specialem significationem determinatur.

Addam aliam Epistolam, quæ doctrinam præcedentem adfirmet, & quàm multa tacendo dicantur exponat.

Eram in Bohemia, & quia Eminentissimi Principis Cardinalis ab Harrach nomine vastissimum Archiepiscopatũ gubernabam, plurimos debebam ad audientiam admittere, & plurium Epistolis honorari & vexari. Inter alios Cornelius, Reverendissimus Monasterii N. Antistes, iterũ, iterumque, imò etiam tertiò, me consulit de Regularium Privilegiis: & quid circa hæc vel illa insciis, aut invitis Episcopis possint Abbates facere, requirebat. Quid ad hæc Ego? Eram Abbas: non ergo negare ei debebam, quæ probabiliter videbatur asserere: eram Vicarius Generalis Eminentissimi Archiepiscopi; non ergo in dubio aut probabilitate poteram Archiepiscopalibus Iuribus præjudicare. Hoc ipsum mihi in sua Sancta Regula D. Benedictus videbatur præcipere: nam expresse jubet, ut Præpositus, qui est Abbatis Vicarius, sequatur sententias proprii Abbatis. Ejus verba sũnt hæc. *Dum contraria sibi invicem Abbas, Præpositusque sentiunt, & ipsorum necesse est sub hac dissensione animas periclitari. Et hi, qui sub ipsis sunt, dum adulantur partibus, eunt in perditionẽ. Cujus periculi malum illos respicit in capite, qui talis inordinationis se fecerunt Authores.* Cùm igitur essem Abbas, & Eminentissimi Principis Cardinalis Vicarius, sicut quà Abbas habebam Præpositum, qui meis sententiis in omni materia probabili adhærere deberet; sic quà Vicarius habebam Archiepiscum, à quo in omni dubio, in omni probabilitate, in omni controversia starem. Ergo nec pro Abbatibus contra Episcopos, nec pro Episcopis contra Abbates Cornelio poteram respondere. Ergo sicut Bernardus, ne Philosophus (*scientiæ ostentandæ cupidus*) putaretur, respondit; ego, ut Philosophus (*amorem sciens*, amicitiam inter Episcopum & Regulares Prælatos esse necessariam cognocens, & illam conservare desiderans) judicarer, subticui, & Abbati, tametsi charissimo, nihil respondi. Interim, dum hæc omnia recogito, supervenit Religiosus, à Cornelio missus, qui obnoxius orat, ne sine Responso dimittatur. Et ego, cùm jam ulteriùs tacere nõ permitterer, sumpsi calamum, & scripsi has periodos.

Silentium sapientibus Responsi loco est.

R*Ecepi Reverendissimæ tuæ Dominationis Epistolas: primam, secundam, immò etiam tertiam: & nihil ad eas respondendo, me satis superque respondisse putabam, quoniam nulla Responsio, si rem percallere velimus, est quædam valdè magna Responsio, quoniam, ut canit Poeta Ethicus:* Πολλοῖς ἀπόκρισις ἡ σιωπὴ τυγχάνει: Plerisque responsi vice est silentium.

Nullum Responsum magnum aliquando Responsum est.

Ego olim Reverendiss. Domine, antequam Archiepiscopalia Iura manutenenda suscepissem, Regulares Theologos, qui de Privilegiis disserunt diligenter & studiosè lectitabam: & fortè illa omnia, quæ Vestra Reverendiss. Dominatio proponit, apud ipsos inveni: at hodie quæcumque ab eorumdem libris eruditis didiceram, sciens, & volens oblivioni mandavi. Sacros assiduè Canones, qui omnium legum Humanarum sunt fontes, evolvo, & meditor: Exemptiones & Privilegia Regularium, quæ Iuris communis limitationes sunt, & centenis subjacent limitationibus, quorum intersit, propugnanda relinquo. In omni probabilitate, aut dubio sum à nostro Archiepiscopo: & in hoc præjudicio, quamdiù ejus vices geram: permanebo. Dabit Deus, ut hac tandem onerosa Dignitate defungar, & ab hoc ipso præjudicio tunc eximar, & prioribus sententiis restitutus sentiam cum Vestra Reverendiss. Dominatione, quam salvam, & incolumem Deus protegere dignetur multis annis. Pragæ 18. Septemb. 1651.

Regulares manutenere debẽt Iura Regularia sicut Episcopalia Episcopi.

Quid Episcopi Vicarius debeat facere?

PROGREDIAMUR ulteriùs, & duas Pontificii Iuris Regulas proponamus. Est XLIV. *Is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur* (censetur:) antequam XLIII. præcedebat, videlicet, *Qui tacet, consentire videtur* (censetur). Vtraque silentium considerat; sed diversimodè. Ponatur casus.

Exponuntur duæ Regulæ Iuris Canonici. An, & quando, qui tacet consentire censendus sit?

Vocatus à Consule Heliodorus, An vellet recipere centum aureos sibi à Clodio legatos? interrogabatur: & tamen tacuit. Quid censere debemus? An ex silentio inferre poterimus, aut debebimus, eum illud legatum acceptasse? an verò contra, repudiasse?

Silentium secundum se, ab omni circumstantia consignificante præcisum, considerat Regula XLIV. *Is, qui tacet*, &c. nam silentium, cùm realiter vocis carentia sit, nec asserendo, nec negando respondet. At

Silentium in abstracto sumptum.

Re-

Silentium per consignificantes circumstantias restrictum.

Regula, XLIII. *Qui tacet*, &c. oculos ad circumstantias legati, ad libertatem legatarii convertit: si enim ille potest & debet loqui, & legatum sit utile, & nulla in eo appareat circumstantia nociva, illud silentium, quod vim Responsi sortitur, per has consignificantes, easque favorabiles circumstantias restrictum, convertitur in Responsum asserens, ut sensus sit, *Illos centum aureos à Clodio legatos accepto*. Quam ob rem illa Regula XLIII. erit æternæ veritatis, ut loquuntur Dialectici, si ad verba sequentia restringatur, *In favorabilibus qui potest & debet loqui, & tamen tacet, interroganti consentire censetur*. Dixi *in favorabilibus*, nam in odiosis, non est cur tacens consentire dicatur. Addidi, *qui potest, & debet loqui*: quoniam, si loqui nequit (puta, si metu, qui in virum constantem caderet, tacere per violentiam cogatur) cessat ratio, ob quam loqui virtualiter censeri posset. Et quidem, non solùm petimus, ut possit loqui, sed ut debeat: qui enim non tenetur respondere, non est putandus assentiri, etsi taceat. Subjunxi *consentire censetur*, quia consensum ab affirmatione distinguo; quoniam si sim paratus asserere, si asseras; & negare, si neges, tibi non solùm asserendo, sed etiam negando consentio.

Reponitur, seu corrigitur Regula XLIII.

Latiùs patet consentire, quà affirmare.

AN-NE huic Iuris Canonici Regulæ addere potero, aut debebo alteram Militarem, videlicet, *Qui tacet, minari videtur*. Silentium enim hominis honorati, si per demissum vultum post receptam injuriam restringatur, minas vociferatur: nã, si liceat Pacuvii numeros attemperare huic argumento.

An, & quando, qui tacet, minitari censendus sit?

Suspicione caret non criminis ille frequenter,
Demisso vultu qui sedet, atque tacet.

Et unde id colligo? Quia

Sæpe tacens odii femina vultus habet.

Irascibili (Militari) addere potero Concupiscibilem: nam Car. Pasch. *libr. de virt. & vitiis, cap.* 32. supponit hanc Regulam, *Fæmina, quæ a proco solicitata tacet, consentire censetur*, & ait [Virginis aut Matronæ silentium, cujus pudicitia pollicitationibus tentatur, nihil aliud est, quàm ipse adsensus, ipse adnutus. Nam quoties ea, quæ debet esse constantia responsi, improba taciturnitate eliditur, in eo verè est ipsa flagitii appetitio, & confessi professio.] Ratio Regulæ est, quoniam tacendo

An fœmina, quæ tacet, consentire censenda sit?

Pugnaret Cloris, tanquam quæ vincere nollet,

Et ideò, si casta est, contradicere debet positivè & constanter. Et cur? Quoniam, ut apud Calderonem ait Arsindus.

An velit vincere fœmina, quæ cum Amasio pugnat?

En aventuras de Amor
Dize mas, la que mas calla.

Vide tom. 3. Comœdiæ, quæ dicitur, *Ni Amor se libra de Amor*. act. 3. fol. 182. col. 1.

SECTIO II.

De Legato sine Responso dimisso.

An, & quo modo injuria debeant tolerari?

ZEno Citicus, cum esset à quodam interrogatus, quomodo affectus esset erga convitia? Perinde, inquit, ac si Legatus absque responso dimittatur. Laertius *lib. 7. cap.* 1. Ergo hinc duo deduc. Alterum, non respondere, Zenonis sententia, esse convitium: & alterum, convitia haberi debere pro indictis, (non dictis) & ideò nullo ipsa indigere responso. Vtrumque firmat Apophthegma, quod de Xenocrate & Platone narratur. Nam ille ab hoc ingratitudinis insimulatus, utut injuriam senserit, non fuit commotus, nec ullum prorsus indignationis signum edidit: & nihil Platoni respondendo multum respondit. Instigabat eum, ut responderet socius: cui Xenocrates. Hoc quidem, quod facio, mihi bonum, & commodum est. Ælianus *lib. 14. variar. hist.* Et quidem commodum fuit prudentissimo viro nihil respondere Platoni: & bonum etiam: quoniam sine loquendi incommodo plura tacitus vociferabatur, quàm si auras querimoniis oppleret, [Obtorque Apophtegma, quod Xenocrates discipulus esset Platonis, & ut Patrem venerabatur, & Parentum verba filium prægravare non possunt: & ideò cum insultatione non retundenda, sed cum patientia toleranda. Accedit, quod in Sicilia Xenocrates vitam pro Platone exposuerat; & an esset ingratus sua generositate demonstraverat.]

An qui injurias contra prudentem virum evomit, tacere, seu nihil omnino dicere, censendus sit?

An, qui tacent, cùm jubentur loqui convitiari censeantur?

Xenocratis summa modestia.

Verba Parentum, etsi acria, sunt silentio, & patientia honoranda.

SECTIO III.

Aliqui producuntur Authores, qui Silentii Eloquentiam exponunt.

OCcurrunt, & multa alia Illustrium Authorum testimonia, quæ vocem silentio ipsi adscribunt: unum, aut alterum ponamus.

An aliquem silendo laudare possimus?

Terentius *in Eunuch.* sic ait. *Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autem thraso? Tacent! satis laudant*. Ergo tacere aliquando laudare est. Immò, quandò, Virtus est tanta, ut non possit dignè celebrari, & laudari, grandiùs silentio colitur, quam curtis laudibus. Hinc Deum adoramus, etiam quando silemus ejus laudes: unde

An sæpe Deum tacendo veneremur?

unde Propheta Rex *in Psalm.64.* dicit, *Te decet hymnus Deus in Sion*: vel ut alii vertũt, *Te decet silentium Deus in Sion*. Ergo & silendo infinitam Dei Majestatem celebramus. Præstat tacere, quàm cum periculo loqui. Clemens Alexandrinus *lib.2. Strom.* appositissimè *Deus res quædam est, captu & venatu difficilis, semper recedens, & à persequente procul se removens*. Legerat proculdubio Platonem, qui *in Timæo* exclamat. *Genitorem Vniversitatis tam difficile est invenire, quam inventum impossibile dignè profari*. Consonat S. Augustinus *libr.1. Trinit.* dicens. *Nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur quam Trinitas*. Ergo, sicut Deum veneramur dicendo quæ de tanto intelligimus Numine: sic & humili reverentia eum celebramus, cùm non dicimus, quæ non intelligimus.

Cicero *in Caton.* doctissimè. *Quid exspectas authoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum percipis?* Ergo tacendo insinuabant, quid vellent. Princeps non debet attendere, quid Candidati dicant: nam, qui adspirant ad munera, aut mentiuntur prorsus, aut sua servitia supra verum extollunt. Debet tamen audire Militis cicatrices, Senatorum paupertatem &c. Miles, qui nunquam vulneratus fuit: Senator, qui est in tribunali ditatus, &c. si se dignum præmio dicat, mentitur: nam integritas corporis, in illo ignaviam clamat; & in isto divitiæ, etsi contrarium vociferetur lingua, integritatem mentis pernegant.

Et iterum *pro Pompejo* idem Cicero. *Hi vos, quoniam liberè loqui non licet, tacitè rogant*. Et nova suffundit luce illã Iuris Regulã, *Qui tacet, consentire videtur*. Sunt, qui loqui possunt, sunt qui nõ possunt. Illi qui possunt & debent loqui, si fortè taceãt, virtualiter loquũtur, & respõdere cẽsẽtur, *Consentimus*. Sed quid dicemus de illis, qui tacere coguntur? Non dicunt, *Consentimus*, quia nolunt; non, quia non possunt; nam hoc possent dicere, sine discrimine. Ergo illorum silentium, per timorem cadentem in virum constantem restrictum, loquitur, & dicit *Dissentimus*. Vnde illam XLIII. Canonum Pontificiorũ Regulam ad has quatuor, quæ dilucidant illam, reduco. (1) *In favorabilibus, qui tacet, consentire censetur*. (2) *In odiosis, qui potest & debet loqui, & tamen tacet, consentire censetur*. (3) *Qui autem contradicere nequit, si taceat, dissentire censetur*. (4) *Qui potest, sed non debet loqui, si tamen taceat, nec dicendus est consentire, nec non consentire*.

An, quando aliquis non cõtradicit Hæretico, ipsamet cõtradictionis omissio loquatur, & hæresim approbet?

PRoderit post Ethnicorum testimonia Innocentium Papam prudentissimũ, & doctissimum Virum adducere; ejusque verba, quæ *cap.3. dist.83.* & *cap.14. Tam Sacerdotes 24.qu.3.* ponuntur, relegere, & considerare. *Error, cui non resistitur*, ait, *approbatur, & Veritas, cùm minimè defensatur, opprimitur. Negligere quippe, cum possis, perturbare perversos, nihil est aliud, quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare*. Ergo prudentissimi Papæ judicio, vocem habet ipsamet contradictionis omissio: & ubi errores Ecclesiam Orthodoxam invadunt, illis virtualiter assentitur, qui positivè non reprobat. Et licet nihil realiter sit Veritatem periclitantem non defendere: hic ipse defensionis neglectus, per adjacentes circumstantias (necessitatem Ecclesiæ; & obligationem personæ, quæ cum possit se opponere errori, non vult) restrictus, virtualiter loquitur, & voce sua opprimit Veritatem. Et se tacitus consortem esse erroris fatetur, qui intermittit obsistere.

An, qui non contemnit, favere censendus sit?

Quales sint Calderonis Comœdiæ?

SVnt ingeniosæ & eloquentes Calderonis Comœdiæ, & in illa, quæ inscribitur *La fiera, el rayo, y la piedra*, fol.240. 3. quia Anaxarte Isidi strenuo militi jusserat, ne de Amore vel verbum loqueretur, & ipse post longa silentia monebat, si nihil de Amore dicere, An, sic illam monendo, præceptum violari? disputatur. Versus subscribo.

An loquatur de talare, quã de illa se non loqui asserit?

Silentium loquax.

Loqui gestu. *Hisp.* Hablar por señas.

An vultus sua habeat idiomata?

An per faciei colorem symptomata interiora loquantur?

Isis. *Hermosissima Anaxarte*
Pon a quenta de mi Amor,
De que mi Amor no te hable.
Anax. *Hablar en que no hablas, ya*
Es hablar mas, que si hablasses.
Isis. *Que calle un dolor no basta,*
Sin que el que lo callo, calle?
Anax. *No que mudez, que se explica*
No dexa de ser lenguaje.
Isis. *Si dexa; porque no es voz*
La seña, que un no es del ayre.
Anax. *Dictamen, que habla por señas,*
Es muy bachiller dictamen.
Isis. *Esso es quererle quitar*
Sus idiomas al semblante.
Anax. *Claro esta que las colores*
Ya son Rhetoricos phrases. [a]
Isis. *Quien le nego a un accidente,*
Que palido se declare?
Anax. *Quien quiso hazer la fineza*
De sufrirle. Isis. *Aunque no es facil* [b]
Cuydado con mi silencio:
Anax. *Ni esse cuydado me encargues*
Que ya dice, que le tiene,
Quien dize, que le repare.
Isis. *Pues solo, que no le tengas,*

a] *Las phrases* semper audivi, non *los phrases*.

b] Assonantia carmina sunt, in quibus coincidunt ab ultimo accentu vocales. Anne coincidunt in vocibus *declare, es facil, encargue*?

Te

Te dire de aqui adelante.
Anax. *Ni aun esso me has de dezir,*
Que no dexa en un amante
De ser acuerdo el acuerdo,
Que del olvido se vale.
Isis. *Pues paraque no te offenda*
Lo que diga, o lo que calle,
Lo que acuerde, o lo que olvide,
Quitandome de delante,
Te servire de manera,
Que la noticia te alcanze,
Sin el ruydo de mi voz,
Ni el color de mi semblante:

SECTIO IV.

De Silentiaria Grammatica.

An possint Homines tacendo loqui?

Historiæ quæ cogitantur, ab illis quæ acciderunt distinguuntur, & hæc de Semiramide in circumstantiis plerisq; omnibus est cogitata à Calderone, & cantata in Comœdia quæ in scribitur La Hija del Ayre. Vide act. 3. pag. 137. b.

OLim Menon & Semiramis (si Historiis cogitatis creditur) jussi animi affectus non exprimere, habere desiderabant methodum, quæ doceret, ut tacendo homines loquerentur. Ille enim, cùm non auderet Regis Nini imperio impotenti resistere: & illa cùm Irenes Augustæ sororis Nini, lege præpediretur: labiis cogebantur asserere, quæ esse falsa mente, & animo protestabantur: & ideò doceri Artem volebant, cujus uterque auxilio sine voce contra violentiam, quam subibant, possent vociferari: & ideò oculos ad cælos subrigentes mussitabant.

Semir. *Pero el callar es forzoso.*
Menon. *Pero el suffrir es precioso.*
Semir. *No huviera un estilo como*
Hablar callando! Menon. *No huviera*
De callar hablando un modo.

De Chymicis, Astrologis, Philosophis, an cùm multa loquuntur nihil dicant?

Menonis voto, ut video, satisfecerunt Chymici, qui cum indoctis multa dicunt, doctis tacent. Et debebo Astrologos Chymicis accensere, quibus veritas tacet: tametsi enim dixerint, & scripserint plurima, prætermittunt silentio, omnia illa, aut ab aere pendere, aut arena fundari. Et utrisque, me jubente, adhærescent Philosophi, qui istum corporeum Mundum esse naturæ librum sciunt, & tamen Aristotelis ingeniosas acroases libro naturæ præferunt: & quod deberent expendere in experimentorum examine, in Commentariorum lectione tempus prodigunt: Hi sunt, qui Orbem literarum perturbant, & nihil dicunt, ubi multa loquuntur. Possem, & alios addere, qui Menonis voto, ut judicio satisfecerunt. Sed Semiramidis animus est ardentior, & ideò ejus est votum magis arduum. Non tamen impossibile videri debet: nam possumus tacendo loqui, ut Articuli XII. & XIII. ostendunt.

An Mundi potius liber, quam Aristoteles à Physicis legendus sit?

SECTIO V.

De Silentiaria Dialectica.

An possit quis Præmissas, quæ non dicuntur, subaudire, & ex illis legitimas Consequentias inferre?

POliticorum est hæc Dialectica, & hodie in Regnum aulis & palatiis communis. Illam in Anolysi nostra, quæ inscribitur. *Respuesta al Manifiesto del Reyno de Portugal*, pag 1. his verbis tradidi, & dilucidavi.

Author Manifestationem Regni Portugalliæ refellit. Lingua est cordis interpres.

Enseñome Aristoteles, que la lengua era interprete del coraçon. Fui de su parecer, hastaque la experiencia me fue desengañando poco a poco. Defensable seria la Opinion del Filosofo, si tratasemos materias Escolasticas, que piden claridad, y certeza. En semejantes puntos.

Dogma Scholasticum.

Scire tuum nihil est, nisi scire tuum scjat alter:

Ambiunt gloriam & applausum Philosophi.

No ay docto, que no desee parecerlo; ni Varon ilustre, que no dicte y declare las ideas que enriquezen su ingenio: y de esta ambicion nace, que no haya concepto retirado, ni pensamiento agudo, ni sentencia curiosa, que dexe de dilatarse, escribirse, imprimirse. Es fiel la lengua en semejantes occasiones; y a no serlo, no consiguiera el applauso y acclamacion, que solicita. En materias Politicas,

Dogma Politicum.

Si sciat hoc alter, scire tuum nihil est:
No tiene la lengua authoridad, ni credito la pluma. Resoluciones grandes no piden Rhetorica eloquencia, silencio si; aquella destruye los intentos que alaba, este fomenta los que encubre. Tratando con Politicos, pregunta, duda, y examina; Oye con atencion; no menosprecies lo que te dixeren con llaneça, mas funda tu discurso en lo que dexaren de decirte. Vna palabra dicha con poca advertencia, si se oyere con grande, dara luz a dudas escurissimas: porque poniendo por mayor una palabra preñada que se oyo, y considerando muy por menor lo que con cautela no se dice, se infieren consequencias notables.

Loci Politici, ex quibus in rebus gravibus argumenta sumuntur.

Et quidem in plerisque materiis Prudentiam Practicam à Secreto pendere Politici universi testantur. Apud Tirsum de Molina *in Cigarralium quinto, libr. I. fol. 190. col. 2.* Lisena Dianæ sorori suæ, sic infit.

Satisfagate a essa duda
Esse papel, que ya puedes
Ver discreta, y guardar muda,
Paraque segura quedes
Y Amor a mi dicha acuda.
Y sin hazer mas espantos

Ca-

Callando tu Discrecion
Advierte en favores tantos,
Que es Carta de obligacion,
Pero no con Sepan quantos. [a]
Que en saberlo pocos creo,
Que el fin, que espero, veras,
Y de mi honra el empleo.

Sanè in Eloquutione (quæ tertia Rhetoricæ pars est) Figuræ velut Gemmæ scintillant, & inter omnes illæ præcipuum locum habent, quę Orationem amplificant Suas etiam habet Silentiaria Eruditio, multum enim dicit Latinus Orator, cum exclamat.

—— *Inopem me copia fecit.*

Et dum exaggerationem promovet Hispanus dicens.

Y aun no cabe lo que siento
En todo lo que no digo.

etiam nihil addendo, Hyperbolicè vociferatur. Sæpè ad hanc Figuram in sua Apollinea Lauru debuit Lupus recurrere, nisi enim plerosque celebraret silendo, nunquam ad metam in illo stadio, in quod fuerat ingressus perveniret.

Sanè Marchionem Alenquerium *Sylva VI.pag.51.b.* dignè commendatura Laura, Mançanaris Fluvii Madritensis Galatea, ad suum liquidum Parentem versa, numeris, quos undæ impactæ in Regium pontem excutiebant, attemperans Lyram, sic cecinit. Commendat: inquit enim,

Y si la Envidia satisfecha dexas,
Mira que dulce y grave
El Marques de Alenquer honrarte puede,
Quando tierno y suave,
A si mismo se excede
Diziendo a quien tan alto loor merece,
Alabeos el callar, que no enmudece. [a]
Y assi lo mismo en su alabanza offresco,
Pues callando le alabo y no enmudesco;
Que quando en su alabanza hablar quisiera,
Mas mudo que callado pareciera. [b]

a] Est ille versus ab ipsomet Marchione Alenquerio compositus.

b] Est inter *Mutum* (Hisp. *Mudo*) & *Tacitum* (Hisp. *Callado*) discrimen: licet enim uterque taceat, silet hic quia loqui non vult; ille autem, quia non potest. Vnde quia non satis laudaretur à Laura Marchio, si hæc dixisset,

Subticeo nunc, plura licet subjungere possem.

jussit Poeta, ut impotentiam suam publicè fateretur, & diceret,

Non mihi si lingua centum sit, oraq; centum,
Ferrea vox, omnes possem comprehendere laudes.

Quæ enim illa Hispanicè dixit, his Latinis æquivalent.

Et huc Elogium pertinet, quod *Sylva VII.pag.61.* reperitur; quoniam per Idolopœam, quæ Figura notissima apud Rhetores est, hic Lupus se non sufficere, ut dignè Nissenus celebretur supponens introducit Silentium, ut laudes Viri Eximii peroret.

Quien tuviera Nisseno [*]
(Justa de mi temor desconfiança)
Tu ingenio celestial para alabarte?
Pero es corto mi seno
Para el golfo del Mar de tu alabança,
Y reducir lo immenso a breve parte,
Leerte y escucharte,
Es oir a tu Padre el Gran Basilio.
O si me dieras para ser Virgilio [::]
Tu pluma y lengua de oro!
Tus Escritos adoro,
Tu Virtud reverencio,
Donde es fuerça callar, hable el Silencio.

Et quid silentium loquitur? tacet, nam ejus Idioma est tacere, & tacendo maximè vociferatur.

Fuit autem P. Nissenus, Ordinis S. Basilii Monachus, meus amicus & dominus; cum summo applausu & fructu concionabatur, & edidit in hoc genere erudita Volumina, quæ jam sunt in linguas Gallicam, Italicam, & Latinam translata.

Et quidem illud verbum *translata* tibi occasionem præbet, ut supponens, Silentio esse speciale Idioma, interroges, an quæ in suo Idiomate à Silentio dicuntur, à Fama possint transferri in Sermonem vulgarem? Assero, & ut persuadeam, Numeros subsequentes produco.

Callò Laura Gentil, llorando el Viento
A los jazmines de un jardin florido
Los Ecos de su aliento.
El Silencio en Applauso convertido [c]
Por ultimas reliquias de su accento,
Qual suele el blando Zephyro en las ramas
Hazer manso ruido
O el secco Monte al discurrir las llamas
De los dos Elementos combatido &c.

Ita Lupus *libr.cit.Sylv.* VIII. *pag.77.*

c] Ecce, quæ à Silentio in Dialecto Mystica dicuntur, ab Applausu (Famæ ipse individuus est comes) in linguam solent maternam & communem transferri.

*] In Lupi libro *Miseno* pro *Nisseno* male legitur.

::] Omnes Oratores & Scriptores celebres Carmina condiderunt. Multa Plato, aliqua composuit Demosthenes. Physicam suam inter Græcos Empedocles, & inter Latinos Lucretius carmine delinearunt. Cælestia Aratus aliique. Omitto cæteros, & hic admoneo tantùm Patres Hortensium, Nissenum & Tellezium, celeberrimos fuisse Concionatores, & tamen politissima carmina concinnasse.

SE-

SECTIO VI.

De Silentiaria Rhetorica.

An silentium peroret? An per Figuras, Troposque ejusdem Eloquentia luxuriet?

De Rhetoricæ partibus. Quæ, & quot illæ sint?

QVinque in hac scientia partes recensentur à Criticis: Inventio, Dispositio, Eloquutio, Memoria, & Pronunciatio. Et quidem licet singulę quietem & silentium requirant, prima, nam est præcipua, & sine illo esse felix non potest. Silentium inventos ab Ingenio Conceptus, obstetricari, fatetur Eruditus, & Numerosus Lupus, qui *in sua Apollinea Laura, Sylva* X. Parnassi Comitia Generalia describit; & quia Apollo Novitiorũ Poetarum immensam colluviem fastidiens illos dimiserat; jusseratque, ut in scriptis singuli sua merita repræsentarent, *pag.* 102. *b.* his verbis eorum incolatum describit.

Recentiores Poetæ à Parnasso dimissi.

La multitud confusa
A la playa diffusa,
Baxo del monte y se embarco en las naves,
Que con soplos suaves
El Viento conducia, sin que dellos
El Mar supiesse qual a qual llevasse,
Los Poetas a el, o el Viento a ellos, [a]
Aunque enojados suelen ser pessados. [b]
En fin como llegasse
Cada qual a su Patria venturosa,
Previniendo papel a verso, o prosa,
Del honor y la Fama los cuydados,
Para probar los meritos que tuvo,
Tomo la pluma, y en silencio estuvo [c]
Si bien suelen promessas de altas Plumas
Nacer Montañas, y morir Espumas. [d]

Quo modo Poetæ navigent?

Poetæ, si amici, parum prodesse possunt; si inimici multum possunt nocere.

a] Poëtarum Genium Lupus cognoscebat medullitus, sunt enim inconstantes & leves.

b] Interim, qui vulgò accensentur volatilibus coeli, si pugnantur sunt crudeliores bestiis terræ.

c] Hic bene Lupus, Virum cogitabundum, qui mãnu tenet calamum, & in summo silentio, quid scripturus sit, meditatur, depingit. Silentium ergo, ut dicebamus, ad Inventionem necessariò requiritur.

d] Hoc Monitum, tametsi Poetis dictum, convenit universis. Est hodie hominum in promittendo exsecranda temeritas, nam pollicentur montes aureos, qui nil possunt, aut volunt: unde vulgò repetitur,

Promissis dives quilibet esse potest.

quam ob rem, si quando indiscretis immoderatisque voluerint constare promissis,

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Genius Poetarum qualis? An, & quando molesti & onerosi sint? An ad Inventionem Rhetoricam requiratur Silentium?

De nimia & inconsiderata promissione.

Rhetorica Orationis partes.

EXordium, Narratio, Amplificatio, & Epilogus Orationis ad Rhetoricæ leges conformatæ sunt partes; & Exordium, ut partes cæteras prætermeam, à præcedentis Silentii causis eruditè deducitur. Quam ob rem ab exilio revocatus Cicero Orationem suam exorditur.

An Exordium possit à Silentio desumi? Cicero.

Diuturni Silentii (Patres Conscripti) quo fueram his temporibus usus, partim timore, partim verecundia, finem hodiernus dies attulit; idemque initium, quæ velem, quæque sentirem, meo pristino more dicendi.

Ciceronem imitatur Harlaus.

Et hoc verborum contextu, vix uno mutato vel altero, utitur Franciscus Harlæus, Archiepiscopus Rhothomagensis *in Apologia Evangelii pro Catholicis Lutetiæ Parisiorum anno MDCXXV*. Aliquid etiam simile in illa erudita Epistola, quam D. Michaeli de Solis Lupus de Vega scripsit: & suæ Lauro Apollineæ subjunxit, *pag.* 118. reperio. Inquit enim.

Illam Lupus de Vega.

El largo tiempo, que en Silencio estuve, [a]
Temiendo fue, que mi ignorancia diera
Sombra a tu Sol entre tus rayos nube. [c]
Ya pues que como alegre reverbera
En fuentes claras y en amenos prados
Verde risa; de Oriente Primavera
&c.
Discurrir, inventar y escribir puedo [b]
Formas, Ideas, prevenir las Musas
Pues de tu lumbre illuminado quedo.
&c.

a] Verba hæc Lupi, *El largo tiempo, que en Silencio estuve*, & illa Ciceronis, *Diuturni Silenti (PP. CC.) quo fueram his temporibus usus, &c.* si bene perpendantur, coincidunt. Et ab eis non multum abludunt hæc Græca.

Ρῆξ ὖν ἐμοὶ δεῖτει,
Ρῆξ ȣ̃ν ἐμοὶ πσοσήκει,
Πολὺν χρόνον χρεμέντος
Τὴν Βαρβίτȣ σιωπήν.

Rumpere ergo me oportet,
Rumpere ergo me convenit,
Longo tempore suspensi
Barbiti Silentium.

Verba Latina metro carent: Græca hoc observant. [ϖ - υ - υ - ȣ] Author est P. Joannes Kreihingius in libro quem Poemata Aposcolasmatica scripsit, pag. 218.

b] Propter illud verbum *inventar*, poteris, si volueris, hæc Tristicha ad Paragraphum præcedentem transponere: testantur enim Silentium ad Inventionem ingeniosam requiri.

c] Tubus Opticus percipit in Sole maculas, & has non esse in Sole, sed in intermediis corporibus communis asseverat Opinio: & hanc ob rem in Theologia nostra Fundamentali de Augustini, qui Ecclesiæ Militantis Sol est, maculis statui dicens, illas Expositorum esse, Augustini non esse.

Discurrir, inventar, dicit Lupus; Discursus enim debet Inventionem pręcedere: hæc enim ut apta & ingeniosa sit, in ratione, & non in fortuna fundatur.

Solares maculas esse quædam corpuscula circa Solem convolantia Malaapertius existimat, & *Sydera Austriaca* illa nominat.

RTICVLVS III.

æresibus: *An omnes indicibiles sint? An propter Religionem etis juberi debeat, ne de re Religiosa Carmina, aut Comœdias scribant? Et hinc sumpta occasione Iuniorum Poetarum intolerabiles errores in omni materia adducuntur.*

HÆRESIS, Græcè αἵρεσις, dicitur ab electione quoniam unusquisque eligit sibi disciplinam, quam putat esse meliorem. Hieronymus *in Epist. ad* il.& habetur 23. *qu.* 3. Sed cur ab eleone? Quia αἱρέομαι, est *volo & eligo.* lim in bonam partem sumebatur, inquit nim *in Paradoxis* Cicero, *Cato autem perfectus mea sententia Stoicus, & ea sentit, quæ non sanè probantur in vulgus, & in ea est hæresi, quæ nullum sequitur Orationis florẽ, neque dilatat argumentum; sed minutis interrogantium oculis, & quasi punctis, quod proposuit, efficit.* Iam autem apud Catholicos sumitur in malam partem, & sententiam significat quæ opponitur Fidei Divinæ. Interim Hæresis addit aliquid supra errorem. Sed quid? *Quæst. 8. de Malo artic. 1. ad 7.* respondit S. Thomas dicens, *quod Hæresis supra errorem addit aliquid ex parte materiæ, quia est error eorum, quæ ad Fidem pertinent, & ex parte errantis, quia importat pertinaciam, quæ sola facit Hæreticum: quæ quidem pertinacia ex superbia oritur, magna enim superbia est, ut homo sensum suum præferat Veritati revelatæ divinitus.* Et similia reponit *in 4. sent. dist. 13. quæst. 2. art. 2.*

adici- Sanè Hæreses indicibiles sunt; immò inaudibiles: nam Orthodoxi, non solùm debemus secundum Catholicæ Fidei normam loqui, sed & aliter loquuturos non audire tenemur. Sic S. Ioannes præci-
1. F. pit, qui secundæ primo hæc scribit. *Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec* Ave *ei dixeritis. Qui enim dicit illi* Ave, *communicat operibus ejus malignis.* Vnde Gentium Apostolus hæc Tito scribit. *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita, sciens, quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio judicio condemnatus.* Quam sententiam hoc Scholio S. Augustinus dilucidat. *Dixit Apostolus,* Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devita, quia submersus est hujusmodi, & peccat in semetipso damnatus. *Sed, qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt; præsertim, cùm non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta solicitudine Veritatem, corrigi parati cùm invenerint, nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi.* Et habetur 24. quæst. 3. [*]

ad Tit. 3.

*] Hinc oritur Hæreticorum materialium & formalium distinctio; hi enim nesciunt Veritatem, quia volunt: illi, quia illam invenire non possunt.

S. Polycarpus Martyr Apostolicæ legi obediebat exactè, quoniam ut *libr. 4. hist. Ecclesiast. cap. 14.* ait Eusebius, *ne verbi quidem communionem cum aliquo eorum, qui à Veritate declinaverat, habere patiebatur.* Quod confirmant, quæ *libr. 5. cap. 19.* idem Author recenset. [*Si fortè impia Dogmata audiret, aures obturans continuò exclamabat,* O bone Deus, in quæ me tempora reservasti, ut hæc patiar? *atque ex eo loco, quo vel sedens, vel stans ea audivisset, extemplo planè aufugiebat.*]

Qualem se D. Polycarpus erga Hæreticos gesserit?

Stat igitur *indicibiles & inaudibiles esse Assertiones Hæreticas; debent enim à Viro Orthodoxo non dici; &, si fortè dicantur ab Heterodoxo, non sunt audienda à nobis, aut ut minimum, non auscultanda.*

Resolutio.

AR-

ARTICVLVS IV.

De Poëtis Hispanicis.

An permittendi potiùs sint Humanas Fabulas, quàm Sacra Mysteria concinere? An, dum, vel eloquentia student, vel conceptum dilucidare satagunt, in Hæreses manifestas labantur?

An tolerandæ Comœdiæ sint de argumentis profanis?

Voluerunt nonnulli Viri pii (nescio an satis discreti) interdicere Comœdias humanas, & Poëtas cogere, ut cantent de rebus divinis. At petebam ab ipsis, quinam illi futuri essent Poetæ, qui has devotas Comœdias possent aut deberent scribere? Non enim illas component Theologiæ Professores, qui habent prima subsellia in Clarissimis Vniversitatibus: quoniam isti, nec genium, nec tempus habent, ut elegantiæ versuum & rhythmorum studeant. Cura igitur scribendi Comœdia manebit Viros laicos, qui Literis Humanis student. Et hi sunt Ingenia florida & erudita, quæ conversantur in Parnasso; nimirum Amici familiares Apollinis, Musarum Paranymphi; quorum theatra Metris dat sine metro applausus. At isti incapaces sunt ut hujusmodi Comœdias scribant; sunt enim (omnes, omnes) imperiti Theologiæ; & ideò loco Fabularum tradent Hæreses, in vulgusq; doctrinas perniciosas spargent. Est ergo dicendum cum Horatio

Et ex hypothesi quod Sacra tantummodo sint permittenda; quæritur, ut designetur nobis qui debeant, possint-ve illas, quâ debent, majestate & elegantia scribere?

— *Tractent fabrilia Fabri.*

Poetæ poetica, & Theologi theologica tractent.

Et cum Ovidio

Navita de ventis, de bobus narret Arator
Enumerat Miles vulnera, Pastor oves.

Et meritò Aristoteles inter concursum per se, & per accidens distingui jubet: nam Alexander Macedo ex professo erat Miles, & per accidens Musicus: & ideò Artem Militarem ad summam perfectionem promovit, & in Musicâ errores manifestos commisit. Est pulchrum illud Apophthegma, cujus *libr.* 8. Erasmus Rhoterodamensis meminit.

Causæ operantur, vel per se, vel per accidēs.

[Alexander enim etiam cum pubescens Citharæ operam daret, cumque Præceptor aliquando moneret, hanc, & non illā chordam pulsandam esse: parùm obsequens puer, correctionis impatiens, Magistro insultans, ait, *Et quid, si hanc pulsarem?* Tunc illi Citharœdus subridens. *Si isthoc quæris tanquam Rex futurus, nihil refert: si tanquam Musicus futurus, plurimum refert.* Quo responso ingenioso nos monet, non debere Reges citharâ cantare tanquam Principes, sed, vel silere, vel concinare ut Musicos.

Alexander Miles & Musicus: militabat per se & cithara canebat per accidens.

Quia autem hanc multi capere doctrinam non volunt, aliud Apophthegma subscribam, quod *in Babylonia Bruto* (Comœdia est, quæ tomo trigesimo prostat in primo loco, & ab Augustino Moreto, & Hieronymo Cancro fuit concinnata) invenitur; ibi enim Alcazerius sic inquit.

Augustinus Moretus *in sua Bruto*. [Sic debet citari, non enim debemus dicere *in suo Bruto*. sunt enim fœmenini generis Comœdiarum & Fabularum omnia nomina.]

En un lugar (claro esta
Que no era en dos) eligieron
Al Medico por Alcalde,
Como hombre de entendimiento.
Sucedio, que el mismo dia
A visitar fue un enfermo,
El qual sobre una moçuela
Le havia dado ciertos zelos.
Tomole el pulso muy grave,
Y mando luego al momento,
Que le hechassen una ayuda.
A que replico resuelto
El Enfermo, No hagan tal,
Señores, porque primero
Yo me dexare morir,
Que permittir tal excesso.
Como el Medico era Alcalde,
Vio la suya, y dixo luego,
Pena de veinte ducados
Mando que tome el remedio.
Applico agora. Rex. *No apliques,*
Alcaz. *Por Iupiter verdadero,*
Que me dexes applicarle.
Que me importa. Rex. *Ya estas necio.*

Medicus, in Prætorem electus, medicatur per se, & jus dicit, & pœnas imponit per accidens.

Eò tendit Alcazerius ut ostendat Reges &

Principes Regia potestate & majestate utuntur per se, abutuntur per accidēs.

Sed quando exponitur?

& Principes, potentiâ & potestate (etsi concessâ cælitus) uti interdum, & abuti solere. Eos asserit operari, ut Reges, cũ publico bono prospiciunt; operari ut privatos, cùm, aut libidini indulgent, aut res publicas negligunt, ut domestica lucra promoveant. Aliorum sit illos monere; &, si possint, corrigere; nos Horatii, Ovidii & Moreti numeros Poetis, & carminum scriptioni applicemus.

De Poetis.

In quibus ipsi argumentis modulentur per se & in quibus per accidens.

Cùm se intra Grammaticæ & Fabularum terminos continent, Poetæ operantur per se; cùm ad Theologiam transeunt, operantur per accidens. Et ideò ubi pulchris conceptibus historias à se cogitatas exornant, laudem & applausum merentur: ubi autem infinita & immensa Divinæ Majestatis mysteria, reducere gliscunt ad numeros, ubique exorbitant; non enim pedibus & metris, quæ carent termino, sunt mensuranda. Et, ut Pius Lector videat, esse id certissimum, locos nonnullos in examen vocabo.

SECTIO I.

De Monte Parnasso.

An invocare Musas & Apollinem, sit Idololatria? An Invocationes hujusmodi, ut ut ab Ethnico dicta graviori censura subjaceant, in ore Christiani restringantur, & ob circumstantiam Personæ ab bonum sensum revocentur?

De Apolline & Musis. An aliquando fuerint?

SVnt Apollo, sunt Musæ pura Nomina, sunt ficta Numina: ille Deus quidam fictus, hæ Virgines nondum natæ, & tamen Poëtæ dicunt ab illius calore, & harum influxu, versuum omnium elegantiam pendêre. Antiqua est hæc persuasio, cecinit enim Maro,

Musas Virgilius invocat.

Sicelides Musæ paulò majora canamus.
Non omnes arbusta juvant, humilesque myrica:
Si canimus sylvas, sylvæ sint Consule digna.

Crevit cum ætate superstitio; irrepsitque in Christianorum calamos, Comes enim Testius scribit.

Phœbi Comes Testius adsistentiam implorat.

Mentr' humile m' inchino al tuo gran Nume,
O Phebo, di divoti
Incensi io spargo il riverito Altare
Dell' innocente cor le non avare
Preghiere, e i casti voti,
Seconda tu con fortunato lume,
Ben sai, che non presume
L'Alma gran cose, e chi fra se contenta,
Mentre poco desia, nulla paventa.

Phœbi Divinitatem, quam Comes Testius sine formidine videbatur asserere, in dubium revocat Marchio Virgilius Malvezzius, inquit enim,

De ejusdem Divinitate Marchio Malvezzius dubitat.

Phebo, s'egli è pur ver, che d'Hippocrene
Su'l margine adorato
Spirti d'aura celeste apran bell'ale,
Che sian d'ambrosie l'onde, e d'or l'arene,
E vi germogli a lato
Fiori d'eternità, Maggio immortale,
Ond' è, ch' hoggi non sale
Fastosa Nobiltà sù l'erte cime,
Ne piè di Cavaliere orma v'imprime.

D. Hieronymus Cancer in festivis Pentastichis, quibus solennitatem, quâ Anna Maria Antonia, Hispaniæ Infans (nunc Christianissima Galliæ Regina) baptizatur describit, sacra profanis, vera falsis, & seria nugis involvens & immiscens, sic cecinit.

Cancer, Poeta Hispanus, claruit ingenio, caruit arte. Vide nostram Rhythmicam cap. 4. art. 5. pag. 180. *Divina profanis immiscet.*

Invoco primeramente
La Virgen Santa Maria,
Con su Hijo Omnipotente;
Que, como dize la gente,
Es de peccadores guia.
Y le demando perdon,
Pues es clemente y es pio;
De aquesta supersticion,
Que invóco a Thalia y Clio,
Musas de mi devocion.
Aunque [*] *para assumpto igual*
Es poco Musa doblada
Invóco como mortal,
Poeta hecho de nada,
Toda la Corte Musal.

*] Dele illud *aunque*, & scribe *porque*: ut enim sensus fluat debuisset dicere, *Licèt Musa duplicata non sufficiat ego tamen ex tali aut tali causa simplicem invocabo*; aut saltem sic. *Quia Musa duplicata non sufficit, ego totum chorum invocabo.*

Sufficiant hæc pauca, ut innotescant omnibus tres differentes Apollinem & Musas invocandi Modi, qui sunt in usu. Quibus perpensis inquirit Erudita Christianorum Devotio, *An Apollinem summum Parnassi Numen, Musasque, quæ versus inspirare dicuntur, Orthodoxo Poëta implorare & invocare liceat?*

P. Gabrielis de S. Vincentio Censura.

P. Gabriel à S. Vincentio *in Consiliorũ libro, Resp. 89. pag. 186. a. num. 19.* decidit Controversiam his verbis. *Etiam Poetæ magnam causam dederunt Idololatriæ, dum suis laudibus adulatoriis, quibus plus æquo hominum perditorum scelera fictis fabulis occultarunt. Hinc maximâ reprehensione digni sunt Christiani Scriptores, qui ex inconsideratâ Veterum imitatione invocant fictas Musas, vel falsos Deos, ut Iovem, Minervam, Martem, Palladem, &c. Sic enim tacitè invocant Dæmones, & quasi Idololatriæ se suspectos faciunt. Nec eos excusat ignorantia, quia tenentur scire. &c. Doleant ergo super præteritis erratis, & deinde ab imitatione Gentilium Poetarũ*

&

& ab hujusmodi imitationibus abstineant. At condemnat Vir pius carminum ornamenta, quæ nullus Theologus incriminatur. Quam ob rem, ne quis sine causâ præpediatur scrupulis, sequentes Conclusiones scribo. Sit

Quid de Poetis dici deberet, si loquerentur seriò?

PRIMA. *Qui Apollinem & Musas invocat, si seriò loqueretur, aut aliis praberet scandalum, peccaret mortaliter.* At Poeta Christianus, in hujusmodi invocationibus, nec seriò loquitur, nec aliquem scandalizat. Ergo non peccat.

An Lectores scandalizentur?

Major est certa: nam verba, si capiuntur, ut sonant, sunt sacrilega, & hoc sensu meritò à Patre Gabriele damnantur. Minor habet duas partes: priorem probo. Quia scit Poeta Christianus Musas in rerum naturâ non esse, nusquam fuisse: & Divinitatem, quæ Apollini attribuitur, esse *secundum dici* [a] à Poetis fictam, ut exornarent carmina. Poetam cum Pictore compone, quoniam

Poeta & Pictores conferuntur

—— *Pictoribus atque Poetis*
Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.

Pictores non credunt esse vera, qua pingũt: ergo nec Poeta, qua cantant.

At Pictores cùm pingunt Satyros, & cùm *Semibovesque viros, semivirosque boves*, cùm Harpyas, Gryphes, & similia delineant, sciunt non esse talia in mundo animalia, sed ad ornatum Tabularum depingi: Ergo similiter, cùm Poetæ Apollines & Musas modulantur, sciunt non esse in mundo talia Numina, sed ad ornatum Fabularum confingi. Posterior ejusdem Minoris pars nascitur ex priori: quia cùm Poeta sit Christianus, & de hoc nemo dubitet, verba quæ ab alio dicta censerentur seria, & essent impia; dicta à tali personâ judicantur ironica, & hanc ob rem nullum scandalizant.

An liceat de Apollinis Musarumque Divinitate dubitare?

SECVNDA. *Nõ sunt tolerandi Poeta, qui de Apollinis & Musarum Divinitate dubitant.* Patet clarissimè: nam est duplex Divinitas: vera & ficta: & de neutrâ dubium prudens moveri potest. Non enim dubito, an illi fictam habent; propriis enim oculis lego, propriis auribus audio, illis Poeticam Divinitatem in pluribus libris adtribui. Ergo habere eos fictam Divinitatem indubitatum est. Sed neq; de Divinitate verâ dubium moveri potest; omnis enim Vir prudens, etsi inter Garamantas & Indos fuisset natus, cognosceret, Ethnicorum Numinibus non competere veram Divinitatem, Eos ergo non habere veram Divinitatem certũ est.

Est certum illam falsam esse: & est certum illam veram non esse. Ergo locus non relinquitur dubio.

Æquare vera falsis & Divina profanis est iniquitas.

TERTIA. *Sed neque tolerandi sunt, qui Christianorum Sanctos in Invocationibus suis cum Musis & Ethnicorum Diis commiscent.* Nam, si loquuntur seriò, quomodo Numina *secundum* [a] *dici*, Virgines nondum natas, Homines sceleratos, aut Dæmones, qui coli volunt sub illorum nominibus, invocant & implorant? &, si nugantur & jocantur, quomodo tremendum Dei nomen, & Beatorum memorias in vanum delirantes adsumunt.

a] Sicut de Entibus rationis, si talia darentur, scribi posset integra Philosophia, sic de alio Entium genere, quæ non sunt, sed dicuntur, concinnavi speciale Syntagma, quod inscribitur *Philosophia secundum dici*. Est autem *Ens secundum dici*, cujus essentia est dici. Vnde ad rem nostram veniendo, *Dii secundum dici* illi erunt, qui præter merum nomen, Divinitatis nihil habent.

Philosophia secundum dici.
Ens secundum dici.
Divinitas secundum dici.

NOTA.

De Sacrarum Literarum abusu.

An in Sacrarũ literarum abusu detur materia levis?

COntra Religionem ipse est; & in re tam gravi & seriâ Petrus Lorca nec jocum, nec levem materiam admittit. At nimis rigida hęc sententia Theologis universis videtur; cæterùm hunc abusum nemo collaudat, aut à veniali culpâ excusat.

Apud Augustinum Moretum & Hieronymum Cancer in Comœdia, quæ inscribitur, *La Vigen de la Aurora* [& inter alias diversorum Authorum part. XXXIV num. 8. prostat] his versibus Paulus vinum celebrat.

Ai, que Zaparrada diò
En aquel portal! Alaben
Todos al vino, pues tiene
Vna rectitud tan grande,
Que haze caer la Cabeza,
Y a los Pies que se levanten,
Con que ensalça los humildes
Y a los soberbios abate.

An elatos dejiciat & humiles Vinum exaltet?

Ecce illa à Deiparâ cantata verba, *Deposuit potentes de sede & exaltavit humiles*, vino appropiat. An & illis abutitur? Pendet Decisio à Quæstione, quæ interrogat, An hujuscemodi Adlusiones sint contra Sacræ Paginæ authoritatem? Si vel leviter Sacræ Scripturæ Majestati præjudicant, non debent à peccato, saltem veniali, excusari: at interdùm in illis splẽdescere ingenium, dignitatemque Sacrarum Literarum non lædi, apud Viros doctissimos indubitatum est.

An in rebus Politicis usus Sacra Pagina sit tolerandus?

SECTIO II.

De Dei Vnitate.

An apud Hispanos Vn Dios *supponat Deorum* pluralitatem?

Quid Vno significet in Lingua Hispanica?

NON Vnum tantùm, sed & Vnicum Deum adoro & veneror, & suspicari

cari malo non scire Poetas nostros loqui, quàm hanc indubitatam Veritatem decredere. Interim Hispanos Poetas hodie, nam Sol eclipsim patitur, ad Pædiam nostram conduco, & interrogo, An ego bene loquar, sic enim inquam.

Vn Sol. Vna Luna. Vna Tierra.

Os he llamado y conducido aquí Señores mios, porque esta tarde se nos ha de eclipsar un Sol, porque una luna se interpondra entre el y un globo de una Tierra.

Dicetis, & meritò, hæc verba mea supponere, plures esse Soles, plures Lunas, & plures Terras. Et addetis, quia Sol est unicus, Luna unica, & Terra unica, me articulum *uno* debuisse omittere, & loco ejus *el* ponere; adeoque dicere.

De Articulo El

Esta tarde se nos ha de eclipsar el Sol, porque la Luna se interpone entre el y el globo de la Tierra.

Hac doctrinâ præmissâ, quam nemo negaturus est, qui sciat Linguam Hispanicam, aperiamus Partem XXXIV. Comoediarum, quas varia concinarunt Ingenia, & inveniemus primo illam poni loco, cui Epigraphe, *El Bruto de Babylonia*. quam tres Authores laureati & ingeniosi composuerunt: videlicet D. Ioannes Matos Fragoso, D. Augustinus Moreto, & D. Hieronymus Cancer, qui pag. 11. b. introducunt Prophetam Danielem de Monarchia Christianâ delirantem his verbis.

An una & eadem Comoedia à pluribus Authoribus componi possit?

Este es el Reyno esperado
De Gracia, que feliz triumpha
De todas las Monarchias,
Donde para gloria suya
Nacera de Virgen Madre
Vn Dios Humana criatura.
Verá portentos el Mundo,
Quando este Rey se descubra. &c.

Vn Dios, *quid sit?*

Criatura *quot syllabas habeat?*

Ille versus, *Vn Dios Humana criatura*, durissimus materialiter est: dictioni enim *criatura* jubet esse trisyllabæ: quod, etsi aliquando fiat, semper meo judicio in suavitatem prolationis peccatur. Sed & idē omninò versus etiam est durissimus formaliter, nam articulus *un*, Dei videtur unitatem negare. Ergo, si recudatur liber (alios errores alii corrigant) ego hunc corrigo sic.

Corrigitur metrum & sensus.

Nacerá de Virgen Madre
Dios humana Criatura.

hoc enim modo illæsa manet Divinitatis Vnitas, & vox *Criatura* permittitur habere quatuor syllabas.

SECTIO III.

De Ineffabilis Trinitatis Mysterio.

An Christus sit Deus Trinus & unus?
An Deipara fuerit Hæretica?

IN Comoedia, quæ *La Escala de la gracia* inscribitur, & D. Fernandi de Zarate, laureati Poetæ, debetur calamo [& habetur *part.* XXXV. *in fin.*] *act.* 3. *pag.* 439. *b.* S. Anna Beatam Virginem instituit: atque

S. Anna Beata Virginis mater, in Fidei doctrina illam instituit.

S. Anna. *Dezid pues.* Virg. *Dize Isaias,*
[Vna Virgen parirá
Al Manuel, y este será
El verdadero Messias.]
S. Anna. *Como entendeis, hija mia,*
Esse Divino lugar?
Virg. *Madre y Señora en amar*
A Dios la Sabiduria
Consiste. Y esta Señora en amar
Amará al Señor Divino,
Y parirá al Vno y Trino,
Intacta como la Aurora.

Exordium sumo à Poetæ laude, quoniam עמנואל, Εμμανουήλ, *Nobiscum Deus*, est nomen Christi: Isaiæ 7. 14. & Matth. 1. 23. At, quia hodie inter Hispanos multi sunt, qui vocantur *Manueles*, ut characterem proprium Deiparæ exprimeret, non dixit, *Vna Virgen parirá a Manuel*, neque *a uno, que se llamará Manuel*, sed *al Manuel*, nempe illum, qui ut à cæteris Prophetis distinguatur ab Hispanis, non jam *un Propheta* esse dicitur, sed *el Propheta*.

An Emmanuel nomen characterisicum sit, & tantummodò Christum significet?

Pergo ulteriùs, & in penultimo versu duas impietates reperio. Illa enim sententia est hæretica & impia; & altera adhuc impietas est illam adfingere Virgini Sapientissimæ. Christus enim est Deus, non autem Deus Trinus & Vnus. Pater Franciscus Amicus *tom.* 6. *de Incarn. disp.* 33. *num.* 43. *pag.* 357. *b.* [Deus non adæquatè & secundum omne id, pro quo supponi potest, sed inadæquate, & prout supponitur tantùm pro Persona Filii dicitur de Homine Christo: unde in hoc Syllogismo Expositorio *Hic Homo est Deus, Deus est Pater Filius & Spiritussanctus. Ergo hic homo est Pater Filius & Spiritussanctus.* proceditur à termino non distributo ad distributum, nam terminus *Deus* in Majori supponitur tantùm pro Filio, in Conclusione concluditur de Deo Patre & Spiritusancto. &c.]

Quanam apud Hispanos inter un Manuel, & el Manuel sit differentia.

Manifesta Hæresis adfingitur Sapientissima Virgini.

N. B. Hic syllogismus non est in prima Figura Aristotelica, sed in Forma Platonica.

Certa & indubitata erit & Fide Orthodoxâ tenenda resolutio, quam nos docet Amicus; & procul dubio illi adhæsisset Za-

Zarate, si legisset Augustinum *lib.* 1. *de Trinitate* [& habetur *de consecr. dist.* 3. *can. Omnes quos.*] *Omnes*, inquit, *quos potui legere, qui ante me scripserunt de Trinitate, quæ Deus est: divinorum librorum veterum & novorum Catholici authores tractantes, hoc intenderunt secundum scripturas docere, quod Pater, & Filius, & Spiritussanctus, unius ejusdemque substantiæ, inseparabili æqualitate, divinam insinuant unitatem: ideòque non sunt tres Dii, sed unus Deus, quamvis Pater Filium genuerit, & ideò Filius non sit, qui Pater est: Filiusque à Patre sit genitus: & ideò Pater non sit, qui Filius: Spiritusque Sanctus nec Pater sit nec Filius: Sed tantummodo Patris & Filii Spiritus, & Patri & Filio etiam ipse coæqualis, & ad Trinitatis pertinens unitatem, non tamen eandem Trinitatem natam de Virgine Maria, & sub Pontio Pilato crucifixam & sepultam, tertia die resurrexisse, & in Cœlum ascendisse, sed tantummodò Filium; Pater & Filius & Spiritussanctus, sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operantur.* Vbi vides prudentissimè dixisse Apellem: *Nec Sutor ultra crepidam*: utut enim fatebor Ferdinandum Zarate pollere magno ingenio & scribere calamo politissimo, optarem tamen se continuisse intra terminos Metricæ & Rhetoricæ, quin sine notitiâ Theologiæ in sublime Trinitatis Mysterium ingrederetur: quia ut *lib.* 1. *de Trinitate* nos monet idem Hipponensis Episcopus: *Nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur quàm Trinitas.*

Christus est Deus, non tamen Deus Trinus & Vnus: quia Christus non est Pater, & Filius, & Spiritussanctus sed Filius tantummodò.

Divina Trinitas neq; est incarnata, nec nata, nec passa, nec crucifixa, nec surrexit à mortuis, &c.

De Trinitate cum magna circumspectione loquendum est.

SECTIO IV.

An Homo factus sit Deus?

DVæ sunt Propositiones, quæ examen postulare videntur: & illæ sunt, *Deus factus est homo*, & *Homo factus est Deus*.

In sensu proprio & rigoroso priorem negat S. Bonaventura *de incarn. dist.* 7. *art.* 1. *quæst.* 2. asserit D. Thomas 3. *part. quæst.* 16. *art.* 6. cui Ioannes à S. Thomâ *ibid. dub. unic.* Cardin. de Lugo *disp.* 27. *sect.* 3. *num.* 57. Ysambertus *in* 3. *part. disp.* 5. *art.* 1. Redingus *in* 3. *part. quæst.* 9. *art.* 2. *contr.* 4. *concl.* 1. *pag.* 158. *a.* & alii Viri docti assentiuntur.

An Deus factus sit homo?

Posteriorem negat D. Cyrillus *lib. de Incarn. Vnigen. cap.* 11. scribit enim. *Dicimus Deum factum esse hominem, non tamen hominem factum esse Deum.* Consonat Damascenus *lib.* 3. *de fid. cap.* 2. *circ. fin.* his verbis, *Non hominem deificatum dicimus, sed Deum humanatum.* Quorum Resolutionem sequuntur S. Thomas *loc cit. art.* 7. Ioannes à S. Thoma *ibid.* Card. de Lugo *disp. cit. sect.* 3. *num.* 69. Redingus *ubi supr. concl.* 2. & Doctores universi communiter. P. Franciscus Amicus *tom.* 6. *de Incarn. disp.* 10. *num.* 7. ait. [Potiùs dicimus Deum factum esse hominem, quàm hominem Deum.] ubi illud *potiùs* sumit adversativè, ut constat ex ratione, quâ suum Assertum probat, nam ante Incarnationis primum instans, erat Deus, qui posset carnem sumere, non autem erat aliquis singularis homo, qui fieret Deus.

An homo factus sit Deus?

Potiùs adversativè sumi potest.

Non ergo bene loquitur Augustinus Moretus in Comœdiâ, quæ inscribitur, *El Azote de su Patria.* quando *part.* 34. *pag.* 445. Deiparam alloquitur & exorat his verbis.

Madre Virgen y Señora
De aquel Soberano Infante,
Que puso la Corte en Vos,
Porque el hombre se endiosase.

An ab Hispanis Christus, Hombre endiosado *dici possit?*

SECTIO V.

De Formâ Cadaverinâ. *An in triduo Christi corpus verè fuerit Cadaver. An in substantiali Composito admittenda sit Forma Corporeitatis?*

IN nullo Substantiali Composito reperiri duas actualiter formas asserit D. Thomas 1. *part. quæst.* 76. quem ejus sequuntur Discipuli. Duas autem in omni reperiri composito (nempe, Formam Corporeitatis, coævam Materiæ primæ, eamdem specie in omni Substantiâ Corporeâ, & præter hanc alteram, quæ talem speciem constituat) asserit Avicenna *libr. de sufficientia. cap.* 22. Viam init mediam Scotus *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 3. cui præter Scotistas P. Lalemandetus *part.* 2. *disp.* 3. *partit.* 4. *col.* 111. & alii Viri docti subscribunt, asserentes in viventibus, aut saltem in animalibus duplicem formam reperiri.

An in composito sint aut esse possint plures formæ substantiales?

In viâ Præceptoris Angelici Cadaveritas est Forma positiva, quæ per mortem (corruptionem) corporis viventis producitur. Et in Scoti viâ Embryonitas (forma, quæ constituit embryonem) est ipsa forma Corporeitatis cum carentiâ Animæ ad cujus susceptionem disponitur: & Cadaveritas (forma, quæ constituit cadaver) est ipsamet forma Corporeitatis in materiâ, quæ adhuc organizationem figuramque corporis viventis conservat, & afficitur carentiâ Animæ, quâ priùs informabatur.

Quid forma Cadaveris sit?

Quid forma Embryonis?

An Christi corpus in triduo habuerit formam cadaverinam? An & corruptum fuerit?

Et quid dicemus de corpore Domini in triduo? Cadaver est forma, quæ per corruptionem adquiritur, & tamen vera sunt illa verba, *Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Præterea, si corpus Christi in triduo habuit formam cadaverinam, verum non est illud Theologorum Axioma, *Quod semel adsumpsit, nunquam dimisit*. Denique quærendum est de harum Propositionum veritate, *Cadaver natum est ex Deipara. Cadaver est Deus, Cadaver nos redemit. Cadaver judicaturum est vivos & mortuos. Cadaver sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis*. &c.

An manserit in eo materia prima sine forma?

Multi prudentissimi viri propter hæc & similia ne S. Thomæ contradicerent, illi contradixerunt. In homine vivo asserunt, solam esse materiam primam & Animam intellectualem; in mortuo verò præter materiam primam & formam substantialem cadaveris nihil omninò reperiri, & in hoc D. Thomæ consentiunt; Addunt tamen in triduo in Christi corpore mansisse solam materiam primam informem: debent enim dicere illud Domini corpus caruisse Animâ, erat siquidem mortuum; illudque inficere & onerare cadaveris formâ non audent, ne cogantur concedere, Sanctum corruptionem vidisse.

An illud Christi corpus habuerit positivã formam cadaverinam?

P. Georgius de Rhodes *Philosophiæ Peripateticæ lib. 2. disp. 15. quæst. 2. sect. 4. §. 2. pag. 411. b.* realem & positivam Cadaveritatem (formam Cadaveris) in Domini corpore admittit, & absurdis, quæ contra objiciuntur respondere conatur: interim, etsi multa dicat, semper difficultates in pristino statu relinquit.

Scotistarum Resolutio.

Scotistæ facili negotio se expediunt, nam Corpus vivum importat corpus Animâ præditum: Et Cadaver est Corpus mortuum, Corpus autem mortuum, est Corpus privatum Animâ, quam habebat. Ergo Cadaveritas formalissimè sumpta in merâ carentiâ consistit, dicit enim absentiam Animæ, quæ in corpore illo anteà fuerat.

Nomen cadaver est indecens.

Interim, ob indecentiam Theologi vocabulo *Cadaveris* abstinent, & Corpus mortuum dicunt, ne alicui errori Auditores exponant. Poetæ autem nullis præpediuntur scrupulis, suntque audaces & Christum mortuum rotundè *Cadaver* appellant. D. Augustinus Moretus in Comœdia, cui Epigraphe *El Santo Christo de Cabrilla* [Et habetur part. XXXIV. num. 3.] pag. 81. b. sic inquit.

Despues, que Christo en la Cruz
Ostentó a las criaturas [*]
Su Amor, y en la pena todos
Se compiten y se emulan.
Entonces de sentimiento,
Rasgando sus vestiduras,
Explicando el dolor grave
A su modo cada una.
Los Cielos estremeciendo
Sus immortales Colunas,
La Tierra gimiendo, y
Rimbombando por las grutas;
El Mar entre los escollos
Opprimido y monstruo busa;
El Ayre sin ley; el Fuego [a]
Sin luz: y sin Sol la Luna.
Porque agonizando el Sol,
Sino se muere, se turba.
Ya pues honrando el Cadaver
Sagrada flamante Vrna
Entre sagrados aromas
Que lo ungen y sahuman:
De donde al tercero dia
El Monumento renuncia. &c.

*] Criaturas *quadrisyllabũ est.*

a] Plus forsitan dicit, quã scit: nã ventus ἄνεμος dicitur, quasi ἄνομος, exlex: Ergo *el ayre es sin ley*, ut scribit Moretus.

SECTIO VI.

De Solis Statione & Regressu. *An duo stupenda, quæ sunt in Sole divinitùs patrata miracula, possint salva Fide confundi?*

De Cælestium Planetarum passionibus.

INter alias quinque minorum Planetarum Passiones Statio & Retrogressio numerantur. Et stare dicuntur, cùm in eodem minuto consistere & hærere videtur: regredi verò, cùm contra Signorum successionem recurrunt. Luna, tametsi habeat Epicyclum, stare aut recurrere nequit; est enim tam tardus in hoc Circello ejusdem motus, ut nequeat superare Deferentis impulsum. Et id ipsum dicendum est de Sole; quoniam, aut caret Epicyclo; aut, si illo circumvolvitur (diversæ enim de hoc sunt Astronomorum opiniones) non tolerat istas passiones æqualis Orbitarum (magnæ, & parvæ) velocitas. Interim Sol & Luna Deo jubente steterunt *Iosue* 10. 12. Et Luna (nam de Sole mox differamus) regressa est in ipsâmet Passione Domini Sanctus enim Dionysius Epist. 7. quæ Polycarpo inscripta, num 2. pag. 775. sic scribit. Ἀνάμνησον δὲ ἔτι γὰρ ἕτερον αὐτόν· οἶδε γάρ, ὅτι καὶ τὴν ἔμπλωσιν αὐτὴν ἐξ ἀνατολῶν ἑωράκαμεν ἀρξαμένην· γὰρ μέχρι τοῦ ἡλιακοῦ πέρατος ἐλθοῦσαν, εἶτα ἀναποδίσασαν· καὶ αὖθις, οὐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν ἔμπλωσιν καὶ τὴν ἀνακάθαρσιν· ἀλλ' ἐκ τοῦ κατὰ διάμετρον ἐναντίου γεγενημένην. *Quin etiam in memoriam illi revoca quiddam aliud: scit enim, quomodo viderimus illum Lunæ occursum ab Oriente cæpisse, & usque ad Solis extremitatem pervenisse: ac tum demũ resi-*

Cur, & quando Retrogradã & Stationariã dicantur?

Cur Sol & Luna non recurrant?

An patiente Domino, Luna regressa fuerit?

Quomodo tunc Sol eclipsatus fuerit?

resiliisse: & rursum, non ex eadem parte occursum illum ac recessum exstitisse, sed ex adverso diametri.

Doctoris Mirademescua errores.

His præmissis audire proderit Doctorem Mirademescua, qui in Comœdia, quę *La Confusion de Hungria* inscribitur, Vertillum introducit dicentem.

Putarem Canonicas Bibliorum historias non posse casibus profanis & peccaminosis adpropriari.

O Sol, que volviste atras
Por Iosue tus centellas
Quatro lineas, y algo mas,
Desquitate agora de ellas,
Y el mismo bien me daras.

Non omnes docti sunt, qui Doctores vocantur.

Et quidem cognomentum *Doctoris* postularet, ut Mirademescua tinctus esset aliquibus Theologiæ notitiis, ne contra expressos Sacræ Scripturæ Textus tam graviter exorbitaret. Attende.

Obedivit Iosue præcepto Sol, & stetit, non autem regressus est.

Sol quidem præcipiente Iosue stetit: non autem per lineas aliquot regressus fuit. Sacer Textus. *Tunc loquutus est Iosue &c. dixitque coram eis Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon: Steteruntque Sol, & Luna* &c. *Stetitque Sol in medio Cæli, & non festinavit occumbere Spatio unius diei.* &c. Regressus est coram Esaiâ, & Ezechiâ nam in historiâ Regiâ legimus: *Dixit Ezechias ad Esaiam: Quod erit signum quod Dominus me sanabit, & quod adscensurus sum die tertiâ templum Domini. Cui ait Esaias. Hoc erit signum à Domino, quod facturus sit Dominus sermonem, quem loquutus est. Vis ut adscendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias. Facilè est umbram crescere decem lineis, nec hoc volo, ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus. Invocavitque Esaias Propheta Dominum, & reduxit umbras per lineas, quibus jam descenderat in Horologio Achaz retrorsum decem gradibus.* Vnde si horæ, aut lineæ numerentur ab ortu, & duodecim in die computari dicantur, Sol inclinabatur in occasum paulatimque fuit in orientem regressus, ut iterum suum stadium perageret. In Epistolam S. Dionysii septimam, quæ est ad Policarpum Corderius. *Vnde facta est dies artificialis ista triplo ferè longior, quia hoc contingit sub occasum Solis, ut scriptura indicat, atque adeò die ferè expleto, quando retrogrado itinere iterùm rediit ad primum gradum, seu notam horariam diei artificialis per totidem horas, atque inde denuò decem diei horas usque ad occasum peregit. Quo miraculo* [N. B.] *perculsus Rex Babyloniorum à bello destitit, & Ezechiæ munera misit &c.*

Coram Ezechia, non in annuo, sed in diurno suo motu, Sol per decē lineas (fortè erant horæ) Sol regressus est.

An illa dies fuerit triplò lōgior, aut ferè?

Hic recursus fuit verus, non verò apparens & phātasticus, illum enim viderunt Babylonii, & alii.

Recensentur crassissimi errores, quos in paucis lineis Mirademescua committit.

Hæc est utriusque Historiæ veritas. Illas ergò noster Doctor confundit, pluresque errores in unicâ lineâ committit: primum in Personâ Iosuem enim nominat pro Ezechia, secundum in re ipsa, nam ad Iosve vocem Sol stetit, & ad Ezechiæ petitionem regressus est, & tertiò, denique in graduum, sive linearum numero, nam ipse quatuor dicit, cum fuerint decem. Adde, & quartum errorem. Sacris enim profana, & purissimis lasciva immiscet. Hoc autem excusare poterunt multa Virorum Illustrium ac Sanctorum exempla: nam, ut alia prætereā, illa Virgilii Eclog. 3.

An historia sacra aut verba rebus profanis licitè applicentur?

Malo me Galathea petit, lasciva puella;
Et fugit ad salices, & se cupit antè videri.

Gerson (cujus calamus à pietate laudatur) de Deo intelligit. Vide Salazarem *de Concept. pag. 261. a.* Si autem quis inter sanctificare res profanas, & profanare res sacras distinctionem constituat, me contradicentem non habebit: non enim sicut Eudoxiæ, Falconiæ, & aliis licuit ex Homeri, & Virgilii versibus centones sumere, qui ingeniosè consuti Christi Historiam nobis repræsentarent, licebit Titio ex Davidis ex. gr. psalmis versus scindere, qui ordinati, & digesti propudiosos amores Messalinæ depingant.

An ex Sacra Scriptura versibus Centones profani possint fieri?

SECTIO VII.

De Actuum Humanorum Bonitate, & Malitia. *An peccata homines, non operando tantum sed etiam cooperando committant?*

An tantum in operatione, non autem in cooperatione inveniatur peccatum?

PRiusquam ad Sacramentorum dilucidationem accedamus, examinare proderit, *An Poëtæ moralitates actuum humanorum intelligant?*

D. Ioannes de Zavaleta Comœdiam edidit, quæ inscribitur, *El Disparate creido*. [Et habetur *part. 34. num. 6. pag. 232.*] Et introducit Rosimundam, quæ sine scrupulo Magum, & Dæmonem consulit, sine scrupulo suam pedissequam. Liviam per aerem transportari permittit; & tunc tantummodò movet scrupulum, cum agitur de sua transportatione. Liviaque ibidem impiè exorbitat, & scandalizat universos: suadet enim suæ dominæ, quòd Divinæ Misericordiæ confidens, audacter committat sacrilegium. Earum verba subscribo.

An ex Dei misericordia possit homo sumere occasionem peccandi?

Livia. *Pues Señora.* Rosf. *Dezir quieres*
Que vea [*] *y viva; pues es*
Possible. Pero no ves
Que en mis amantes placeres
Vn gusto facil prefieres
Al temor, que debo al Cielo?
Livia. *Remedia agora el desvelo,*
Que despues tendrá esta culpa
En un pequè la disculpa,
Y en lagrimas el consuelo.

[*] Illud vea est dissyllabum

Est hoc Liviæ consilium maximè perniciosum.

E Sunt

Sunt verba profectò scandalosa; poteruntque Lectori, nisi corrigantur, nocere.

In eodem tomo prostat Comœdia, quæ *El Sancto Christo de la Cabrilla* dicitur, & in ea D. Augustinus Moreto, non sine Auditorum scandalo introducit Ioannem dicentem,

Ipsa Dei misericordia peccatores temerè, & scandalosè abutuntur.

Ioann. *Yo he de conquistar a Menga.*
Cent. *Estas loco? Quando havias*
De dar mill gracias a Dios
De ver en aquesta villa
Este milagro patente.
Ioann. *Dexa essas bachillerias*
Centeno, que Dios, es Dios,
Que perdona. Cent. *Y que castiga.*
Ioann. *Goze yo una vez a Menga:*
Que allà en el fin de mi vida
El tendra misericordia.
Cent. *Guardate de su Iusticia.*

Et quis dixit Ioanni in suæ sceleratæ vitæ fine habiturum tempus & locum, ut Divinam Misericordiam, & Clementiam recipiat?

SECTIO VIII.

De Sacramento Baptismi. *An vendi possit? An cooperari ad Simoniam semper peccatum sit?*

An cooperari ad Simoniam malum sit?

VEndi Sacramenta non possunt: & quia præcedens Sectio, non solùm operationes malas, sed cooperationes condemnat, interrogas, *An de facto aliqui Sacerdotes Sacramenta, & in specie Baptismum soluta pecunia administrent?* Et si fortè dentur Sacerdotes hujusmodi, *An non solùm ipsi, Sacramenta vendendo, sed & qui illa emendo eorum peccata cooperantur, Simonia exsecrabile crimen committant?*

An Baptismus vendatur?

Erasmi Opinio.

Ejusdem ad Turcarum Imperatorem Epistola.

Nimis generalis, & injuriosa omnibus Sacerdotibus est Erasmi Rhoterodamensis Resolutio; quia sine ulla limitatione affirmare videtur. Exstat inter alias quædam Satyrica ad Magnum Turcarum Imperatorem Epistola, quam, quia ad manum non habeo, non proponam; at sensum ad paucas periodos perstringam. *Ecloga* IX. dicebat Lycidas Virgilianus.

Audieram: numeros memini, si verba tenerem.

Et quia similis succurrit occasio, ego sic inquam.

Legeram inscriptas Asiæ Monarchæ
Literas summo, meminique sensum
Mente si fida, numerosa Erasmi
Verba tenerem.

Ergo Epistolæ tenor hic est.

Non verba formalia exhibemus, sed sensum.

AUGUSTISSIME PRINCEPS. *Est hodie inter Europæos Theologiæ Professores pugnax, & contentiosa Disputatio, quæ inquiritur. An sufficientia auxilia hominibus concedat Deus: an verò omnia sint efficacia? Et tanta Opinionum varietate promovetur, ut inter horologia prius, quàm inter Theologos debeat sperari concordia. Interim, quidquid de aliorum Placitis, aut Opinationibus sit, ego constanter in ea mansi Sententia, quæ sufficientia auxilia admittit: & in illa confirmor, quoties oculos ad Tuam Majestatem converto. Illam Deus sufficientia auxiliorum copiosissimè effudit: quoniam multas eidem fuit largitus pecunias. Ergo, siquidem nummos habet, baptizari, & ad Cælum ire potest, si velit: & si Baptismum respuat, & in æternum pereat, suæ avaritiæ, & non alii, infortunium imputare debebit. Et quidem consultò Baptismum cum pecuniis connexui; si enim nullas haberet, deberet desperare Baptismum; tingunt enim aqua Sacramentali neminem nostri Presbyteri, nisi numerata pecunia.*

An dentur auxilia sufficientia?

An, & cur opinatione Erasmi, salvari possit Magnus Turca?

At, Erasme, loquaris moderatiùs, & parciùs; si enim dicere velis, esse aliquos Sacerdotes Sacrilegos, qui ipsum Baptismum vendant numerata pecunia, à te erit Illustris & Doctissimus Dominus Acacius March. de Velasco, Pontifex Origuelæ, qui tom. 1. *resol.* 93. interroganti, *Si pidiendo el Cura cinquenta libras por bautizar a un niño, que se esta muriendo, se las podran dar?* At ubi universim loqueris, & pios probosque incriminaris, evomis manifestam calumniam, & ad restitutionem teneris.

Esse aliquos Simoniacos Sacerdotes, certum est. At omnes esse tales, est aperta calumnia.

Autor Comœdiæ, quæ inscribitur, *Los siete Infantes de Lara* videtur Erasmi temerariam sententiam universim admittere; nam act. 1. Arlaxa, Almanzoris Regis soror, & Gundizalvus Bustos colloquuntur hoc modo.

Los siete Infantes de Lara, Hispanica Comœdia nomen est.

Arl. *Los hombres soys hazañeros*
A todo mi amor se allana.
Bust. *Y volverasle Christiana?*
Arl. *No tengo agora dineros.*

Ergo peccat contra bonos mores hoc Tetrastichon. Si enim Baptismus venderetur pecunia, essent Sacerdotes Sacrilegi. Et quia ille non venditur, & tamen hic vendi dicitur, inficiuntur hæc carmina manifesta calumnia.

N. B. Quando Parochus non nisi simoniacè recipiendo pecunias baptismum administrare vult: debet ille aut præstari per alium, aut differri.

Cæterùm, si periculum in mora sit, non cooperatur peccato, sed vexationem redimit, qui dat illi postulatam pecuniam.

At objicis, frustrà hos Autores calumniæ incriminari; certum est enim à Parochis pro administratione Baptismi extorqueri pecunias.

An, & cur pecunia admitti possit pro administratione Sacramentorum?

Respondeo primò, delendo in Objectione illud *extorqueri*, & *postulari*, aut etiam *accipi* substituendo: nemo enim *extorquere* dicitur, qui jure procedit.

Non extorquet pecunias, qui jure eas postulat.

Respondeo secundò, Parochos debere ali à Fidelibus, quibus ministrant, adeoq; non esse Simoniacos, si pecunias ad sustentationem secundum prudentem Episcopi præ-

Qui altari servit, de Altari vivat.

præscriptionem recipiant, ait enim *Lucæ* 10. Dominus, *Dignus est enim mercenarius mercede sua*. Quæ verba apud *Marc.* 8. clariùs reponuntur, ibi enim Christus, *Dignus est enim operarius cibo suo*. Quod 1. *Corinth.* 9. reponit S. Paulus, & explicat. Et hoc intelligendum est, etsi Sacerdos habeat patrimonium ditissimum. Id enim ratio suadet, & docet S. Thomas *quodl.* 6. *art.* 10. cui Sotus *de Iust. lib.* 9. *qu.* 6. *art.* 1. Victoria *relect. de Simonia*. Ledesma *tom.* 2. *summa tract.* 12. *concl.* 14. Acacius *tom.* 2. *resol.* 421. (quæ malè inscribitur 412.) *verb. Simonia*. Et iterum *verb. Missa resol.* 276. *num.* 5. & alii Doctores communiter.

Quinam debeant Ecclesiasticos alere?

An Sacerdotes divites debeant administrare gratis?

Hic quærunt, & examinant Autores, *An sine Simoniæ labe labor, qui in Sacramenti administratione impenditur vendi possit?*

De labore administrandi Sacramenta. An vendi possit?

Respondeo, esse laborem duplicem: alterum intrinsecum, sine quo Sacramentum administrari nequit, alterum extrinsecum, ad Sacramenti administrationem necessariò non pertinens. *Resol.* 421. *num.* 4. Acacius. *En lo que convienen comunmente todos es en que se puede vender, sin peccado de Simonia, el trabajo, que no es necessario, ni intrinseco para el Sacramento, sino extrinseco.*

Labor in intrinsecum & extrinsecum dispescitur. Quid de extrinseco?

Quid autem de labore intrinseco dicendum est? Vendi non posse asserit S. Thomas 2. 2. *qu.* 100. *art.* 2. Aragonius, & Cajetanus *ibid.* & *in summ. verb. Simonia*. Sylvester *eod. verb. num.* 5. Sotus *lib.* 9. *de Iust. quæst.* 6. *art.* 1. Navarrus *cap.* 13. *num.* 100. Hujusmodi autem venditionem à Simonia excusant Autor Glossæ *in cap. significatum de præb.* Abbas, Ioannes Andreas, & alii; *ibid.* Richardus *in* 4. *distinct.* 25. *qu.* 2. &c. Videturque *loc. cit.* Acacius utramque sententiam judicare probabilem.

Et quid de intrinseco dicendum sit?

SECTIO IX.

De Pœnitentiæ Sacramento. *An in illo integritas sit observanda? Adamantii error proponitur & impugnatur.*

Catholicorum filii cum lacte sugimus & cum Abecedario in pueritiâ docemur, quæ sunt necessaria ad salutem. Et hanc ob rem, quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum spectant, ignorare non possumus. At illa D. Ioannes Baptista Diamante ignorare videtur; non enim benè de Confessionis integritate loquitur; & ejus error, nisi corrigatur, ignorantibus nocere poterit. Attende.

De catechismo. Qua ætate illum à parentibus nostris doceamur?

Profectò in Comœdiarum, quæ Hispaniæ Ingenia composuerunt Parte XXVI. primum obtinet locū *El Vaquero de Gragalion*. *nada*, quam prædictus Adamantius composuit. *Actu* III. Paschasium (id fuit bubulco nomen) spectris turbari & agitari asserit: & post pulchra carmina, quibus ille misericordiam Dei implorat, jubet, ut sic cum P. Bartholomæo ejus Confessario loquatur.

Bart. *Vees lo que antes veias?* Pasch. *Si,*
Conque mi perdon recelo.
Barth. *No desconfies: esto es*
Que como naciò del miedo
Este acto, y no de Amor
De Dios, es acto imperfecto [a]
De Contricion, que este nombre
Los Theologos le dieron.
Y aunque es acto sufficiente
Para alcançar por su medio
Sacramental Confession [b]
No para el perdon; supuesto,
Que en la Absolucion consiste
Quedar hecho el Sacramento:
Pero con esta Attricion, [c]
Que assi se llama, resuelvo
Absolverte, y darte ya [e]
Por confessado, attendiendo
Que aunque otras circumstancias
Faltaban para este effecto
En la verdad hasta aquí
Para supposicion de esto:
Que es muy grave esta materia,
Para obrarla en este puesto [*]
Con todas las circumstancias,
Que requiere su precepto.
Sacrificaras Pascual
Por valor de sus defectos
La vista a Dios? Pasch. *Y la vida* [d]
Barth. *Este es acto verdadero!*
Quieres sèr absuelto? Pasch, *Si.*
Barth. *Pues yo en el nombre supremo*
Del Padre y del Hijo, y del
Santo Espiritu te absuelvo
De sus peccados Pascual.
Pasc. *Valgame el Poder Immenso!*
Barth. *Que es?* Pasc. *Ya Dios me ha*
perdonado.
Barth. *Como?* Pasc. *Como ya no veo.*

*] Duplex est confessionis integritas, materialis, & formalis: materialis servatur, quando omnia peccata dicuntur; formalis, quando illa, quæ dici possunt. Et debent omnia mortalia exponi, quæ in memoriam subveniunt S. Thomas *in* 4. *sent. dist.* 21. *in exposit. litera* respondet dicendum, *quòd Contritio est in conspectu Dei, qui una intuitu omnia videt, sed Confessio fit homini cui oportet sigillatìm omnia exponi: & prætereà oportet de omni peccato mortali, quod memoriæ occurrit, singulariter dolere.*

Inter multa, quæ occurrunt, notanda veniunt aliqua, quæ Theologiam in Versibus istis concernunt.

a] Contritio est duplex: Perfecta & Imperfecta. Hæc est quæ ex æterni supplicii metu, aut gloriæ Cælestis spe elici solet: illa, quæ propter solam Bonitatem Divinam. Heterodoxi hodie Attritionem peccati mortalis incusant, sed adhuc inantur clarissimè: &, ut eorum perspiciatur ignorantia aut malitia, sequentes actus Pœnitentiæ propono.

De actibus Pœnitentiæ.

Doleo me peccavisse; quia peccatores æternis suppliciis condemnantur.

Doleo me peccavisse, quia peccatores à glo-

Actus Pœnitentiæ Filialis.

gloriâ cælesti excluduntur.

Actus Pœnitentia Servilis. Doleo me peccavisse, quia peccatores & jus ad gloriam, in baptismo adquisitam, amittunt, & sententiam æternæ damnationis incurrunt; cæterùm, si nulla essent præmia pro bonis, nec supplicia pro malis, indulgerem genio, & peccata qualiacumque committerem.

Actus Contritionis Perfecta. *Ita Deum amo, & ita eum culpis meis offendisse doleo, & peccata detestor; ut, si nulla essent sceleratis supplicia, & nulla sanctis præmia divinitùs prædestinata, eũ adhuc propter se amarem, ejusque legi exactè & perfectè obedirem*.

Quales sint priores actus. Primus, secundusque sunt actus Pœnitentiæ filialis; ex dono Spiritûs sancti procedunt, nihilque mali in suo conceptu includunt: & à Theologis *Attritio*, & *Contritio imperfecta* appellantur, & cum Sacramentali Absolutione ad justificationem sufficiunt.

Qualis tertius. Tertius est Pœnitentiæ servilis: &, si de hoc Lutherani loquuntur, meritò illum condemnant; at calumniantur Orthodoxos, cùm nobis imponunt hæreticam & impiam doctrinam: nemo enim ex nostris unquam dixit, hunc actum cum Sacramento ad justificationem sufficere: *An cum Sacramento sit sacrilegus?* tenemus enim omnes peccatorum, qui ex vi attritionis hujus ad Pœnitentiæ Sacramentum accedat, esse male dispositum, & sacrilegium manifestè committere.

Qualis sit actus quartus? Quartus est actus Contritionis Perfectæ; quem facilè ore proferas, difficilè ex corde pronuncies. At hanc difficultatem gratia superat, quam orantibus Divina Clementia concedit. *An Contritio Perfecta, sit, ut vulgò putatur, difficilis?* Erit interim tibi summo solamini librum legere, qui *Discorso sopra la Contritione* inscribitur. P. Marci Antonii Pellegrini, Apostolici Pœnitentiarii debetur pietati & ingenio: & anno MDCLXVII. prodiit Romæ ex Ghezziana Officina: & tantam esse ordinariam Summi Numinis misericordiam, ut hic actus facilè eliciatur, ostendit.

Hos autem omnes actus, quorum est necessaria ad salutem discretio, non benè, ut videris ab Adamantio distinguuntur.

Quo sensu Attritio Filialis à Theologis appelletur sufficiẽs? *b*] Quando Attritio Filialis cum Pœnitentiæ Sacramento componitur, & *sufficiens* vocatur: non dat ejus sufficientiam Sacramentalem Confessionem, ut Adamantius asserit; sed dat pœnitenti, si ritè confiteatur, gratiam. Quoniam, si sit in media Arabia Titius, & actum attritionis eliciat, non habebit hujus actus virtute necessaria, ut statim possit Confessarium habere; non enim promisit Deus attritionem habentibus se infallibiliter Confessarium ministraturum.

c] Contritionem imperfectam, ut dicebam, Theologi *Attritionem* appellant: bonam esse contra Heterodoxos definiunt, & sufficere cum Pœnitentiæ Sacramento. *An Contritio imperfecta sit bona?*

An velle pro Christi Fide mori, semper sit actus Charitatis? *d*] Qui est contritus, paratus est pro Christo mori, juxta illud, *Majorem Charitatem nemo habet, quàm ut ponat animam suam pro amicis suis*. At non omnis, qui paratus est pro Christo mori, est contritus. Probat hoc ille Liber, qui inscribitur *Trabaxos de Iesus*, & miserias Hispanorum apud Mauros in servitute detentorum describit illosque asserit, hinc ab hera (valdè enim sunt mulieres Africanæ lascivæ) ad libidinem, inde ab hero ad Mahometanismum solicitari: & tandem heræ cedere; & tametsi onere multorum peccatorum gravatos, paratos esse totum suum sanguinem pro Fidei Christianæ confessione profundere. *De Hispanorum in Africa captivorum miseria.*

Adamantii carmina corrĩguntur. *e*] Hic errat Adamantius gravissimè; non enim Confessarius potest, quin numerum & species peccatorum audiat, Pœnitentem absolvere. Potuisset ille sic scribere.

Mortalium peccatorum numerum & species debet Pœnitens in Confessione aperire.

Barth. *Que en la Absolucion consiste*
Quedar hecho el Sacramento.
Y assi con esta attricion,
Y la Confession resuelvo
Absolverte. *No te accusas*
De quanto ayer en el Templo
Me confessaste. Pasc. *Me accuso*.
Barth. *Y tienes algo de nuevo,*
Que confessarme. Pasc. *No Padre*.
Barth. *Luego en el nombre supremo*
Del Padre, y del Hijo, y del
Santo Espiritu te absuelvo
De tus peccados. &c.

SECTIO X.

De Sacramento Eucharistiæ. *An in Sanguinem Domini nostri Iesu-Christi Vinum; an verò in Vinum ejus purissimus Sanguis convertatur?*

Doctor Ioannes Perezius Montalvaninus laudatur. In medium prodeat Doctor Ioannes Perez de Montalvan, cujus, etiam in adolescente ætate, rerum parens Natura, magna splendorum copia exornavit Ingenium, compserunt Charites; assiduusque concipiendi, & scribendi labor conceptibus nobilissimis condecoravit: cujus elaborata, & perpolita Carmina in Hispaniæ theatris promerentur applausum, fatigant præla, & pluries in lucem mittuntur. *Feliciter Humana scribit, & Divina infeliciter.* Hic omni laude dignus, dum decantat Humana, ubi Divina modulari præsumit ad dissonantes Fidei & Religioni fides raucam vocem accommodans, in doctrina Orthodoxa, quam vel infantes sciunt, miserabiliter adlucinatur. In bonum Virum pos-

sem

Vtitur urbanissimo calamo.

sem, si vellem, orationem & stylum acuere; at, quia calamo est usus urbanissimo, (si enim Villaizanum excipias, à quo graviter lacessebatur, neminem carpit; unde possim meritò dicere,

Nulla quidem metris Perezl millibus extiat

Litera, quæ possit sanguinolenta legi.] loquar moderatissimè, & ejus tantum verba sine longo commentario producam. In Actibus Sacramentalibus (Comœdiæ sunt devotæ, quæ in Corporis Christi solennitate in Hispania exhibentur) Polyphemi fabulam dedit: in qua inventionem incriminabantur Theologi, quod Vlysi vafro, & perfido militi jusserit, ut Christum Dominum repræsentaret. Ibi itaque illa Sancti Thomæ verba, *Fitque sanguis Christi merum*, ita intelligit, & ita exponit, ut sanguis subjectum propositionis sit, & in vinum vertatur. Ejus versus sunt hi.

Vide Ovidium in Ibin.

Quin sint Actus Sacramentales?

An fuerit indiscreta Pietas, quæ D. N. Iesum-Christũ sub nomine & figura Vlissis, hominis perfidi, repræsentavit?

An sanguis Christi in vinum convertatur?

Se recogio con los suyos
A la parte mas secreta
De la cueva, y prometio
Hazer de su sangre mesma
Vn vino, con cuyo olor
Antes de probar su fuerza
Me perturbò los sentidos.

At D. N. Iesus Christus non fecit ex suo sanguine vinum: sed vinum convertit in suum sanguinem. Et hic obiter nota, Censores sæpè indoctos, interdum negligentes esse: nam hæc Comœdia, iterum, iterumque Censuram subiit (semel, ut ageretur; & posteà, ut imprimeretur) & tamen hæc manifesta hæresis inter lineas transivit. Transiverunt & alia, quæ quia sonora intexunt verba, & nullum sensum reddunt, se subtrahunt à Tribunali Theologorum, & in Criticorum Senatu discutiuntur.

Quales Censores aliquando sint?

Porrò illa Latina Angelici Doctoris verba, *Fitq; Sanguis Christi merum*, Grammaticè considerata, sunt æquivoca, in eis enim *sanguis* esse potest subjectum, prædicatum-ve; at verò per Theologiam restricta, postulant, ut *vinum* subjiciatur, & *sanguis* de illo prædicetur. In lingua autem Hispanica non habet locum Homonymia; nam Articulus subjectum afficit; quam ob rem, in hac propositione, *El noble es rico*, nobilis subjicitur, & dives prædicatur: in hac autem *Noble es el rico* dives subjicitur, & nobilis prædicatur. Vnde hæc propositio *El vino se haze sangre de Christo*, sonat, *Vinum convertitur in sanguinem Christi*, & est vera & Catholica: hæc verò, *Vino se haze la sangre de Christo*, sonat, *In vinum convertitur Sanguis Christi*, & est falsa & Hæretica.

Articulus in Lingua Hispanica tollit æquivocationem.

Dives *Hispanicè* rico *vocatur.*

ET quidem, non solùm Montalvanus sed alii etiam Poetæ in hoc Sacramento adlucinantur. Nam Alphonsus Ledesma librum devotum edidit, quem *Conceptos Espirituales* inscripsit. Et *pag.* 273. Lydium lapidem, quo Aurifices utuntur, ut metalla internotescant, depingit; & proponit hoc Lemma, *Petra autem erat Christus*, illudque illustrat & exponit hoc Tristicho.

Sicut adlucinatus fuit Montalvanus Christi sanguinem in vinum convertendo, sic & Ledesma Christi corpus in panem transmutando

Vos sois la Piedra del toque, [a]
Donde nuestras obras vienen,
A vèr, que quilates tienen.

Christus est Lydius Lapis.

Ecce Christus in sensu metaphorico, quo utitur Alphonsus, est lapis. Immediatè post ad Eucharistiæ Sacramentum convertit oculos, & unum brachium, quod manu teneat lapidem, depingit, & hoc Lemma subscribit, *Dic, ut lapides isti panes* [b] *fiant*. Ergo stando metaphorico verborum sensui, quem ipse præmisit, hæc verba æquivalebunt his, *Dic, ut Christi isti convertantur in panes*. Nec aliud significant Numeri, qui subjiciuntur, videlicet,

Ledesmam nec verborum, quæ adducit vim, nec Sacramenti, de quo scribit, veritatem intellexisse, demonstratur.

El milagro de las piedras [c]
Hoy mis ojos le veran, [d]
Pues veere la piedra en pan. [e]

& poterunt Latinè sic reddi.

Ecce mei lapidum hic oculi miracula cernent,
In Panem siquidem Petram transire videbo.

Christus ergo, qui *Petra* nomine significatur, Alphonso de Ledesma asserente, convertitur & transit in Panem: cùm tamen Fides Orthodoxa nos doceat, in Domini nostri Iesu-Christi Corpus Panem ipsum transire.

La piedra del toque.
Lapis Lydius, Heraclius, & Basanus.
Lapis Index.
Quid ille sit?
*] Illud *quoniam* irrepsit, nõ enim ideò *Coticula* dicitur, quod in flumine Tmolo inveniatur tantummodò. In aliis libris lego *quondam Batus in lapidem convertitur.*
Λι'θος est fœmen. gen.
Proverbium de lapide & pane. Illud Hispanicum *Pan y palo*, quod videretur simile, monet superiores, ut sicut puniunt subditos, qui non satisfaciunt suis obligationibus, sic etiã provideant ne rebus necessariis careant.

Vberioris doctrinæ gratia Scholia hæc brevia, sed necessaria, subscribamus.

a] Lapis ille, quem *La piedra del toque* Hispani dicimus, *Lapis Lydius*, aut etiam *Heraclius*, ut immò & *Basanus* Græcè vocari solet. Est coticula, cujus attritu cognoscuntur metalla. Et hanc ob rem *Index* à Latinis vocatur, nam quale sit metallum indicat. De illo Plinius *libr.* 33. *cap.* 8. sic scribit. *Auri, argentiq; mentionem comitatur lapis, quem* Corticulam *appellant, quoniam non solitus inveniri, nisi in flumine* [*] *Tmolo, ut autor est Theophrastus, nunc vero passim: quem* Heraclium *alii, alii* Lydium *vocant. Iis corticulis periti, cùm è vena, ut lima rapuerint experimentum, protinus dicunt, quantum auri sit in ea, quantum argenti, vel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione non fallente.* In hunc transformatus fuit apud Ovidium Batus pastor, qui etiam num retinet prodendi studium. Et hinc, qui acri & exacto judicio sunt, λίθοι [*] ἡράκλειαι, & λίθαι λυδίαι denominantur.

b] Plautus *in Aulul. scen.* 4. *act.* 3. utitur hoc Proverbio. *Lapidem fert altera manu, & altera panem ostentat*: quod in eos dicitur, qui coram blandiuntur, clam obtrectant; qui sub falsa amicitiæ specie, palam se velle favere & prodesse proclamant, & clanculùm, si occasio succurrat, odium, quo inficiuntur, ostendunt. Et huc referri potest mens perversa Satanæ, cùm in hæc verba adloquutus est Christum, *Dic, ut lapides isti panes fiant.*

Hæc

Qualis sit in Sacramento venerabili transsubstantiatio?

Hæc autem verba Dæmonis, ut applicentur Eucharistiæ, duplici correctione indigerent; nam deberent prius ad numerum singularem reduci, ut fuerint, *Dic, ut lapis iste panis fiat*; & posteà subjectum in prædicatum vertere, ut transiretur in hæc *Dic, ut panis iste lapis fiat*. Alphonsus enim *Lapidis* nomine Christum intelligit, & in mirabili Altaris Sacramento, Panis convertitur in Corpus Christi, nõ autem Christi Corpus in Panem.

Christum patrasse miraculum, quod non patravit supponebas Ledesma.

c] Supponere videtur Versus hic patrasse Christum Dominum, miraculum, quod à Satana petebatur: quoniam, *El milagro del Ciego*; est Miraculum, quod fecit Christus cœcum illuminans. Ergo *El milagro de las Piedras*, erit, Miraculum, quod fecit Christus lapides in panes convertens.

An corporeis oculis in Eucharistia cerni possit miraculum?

d] Si Christi corpus versum in panem fuisset, possemus propriis oculis terminum *in quem* prospectare miraculi: cæterùm, quia panis conversus est in corpus Christi, & illud non videtur, & mutationem quæ sub panis accidentibus facta fuit, oculi corporei non percipiunt, credimus in Eucharistia maximum adesse miraculum: at illud oculis corporeis non videmus.

De ultimo versu.

An, & quo modo catholicè posset exponi?

Per antecedentes ad sensum importunum restringitur.

e] Ille versus, *Pues veere la piedra en pan*; separatus à cæteris, ad congruam posset sententiam & intelligentiam reduci: posset enim hunc sensum reddere. *Siquidem videbo* (oculis videlicet Fidei) *petram* (Dominum nostrum Iesum Christum) *in pane* (apparente; qui tametsi panis verus non sit, panis esse videtur, ob species, quæ remanent.) At illa particula *Pues*, Latinè *Siquidem*, eum connectit cum prioribus, facitque, ut nullam tolerabilem interpretationem admittat. Illud *videbo* ad proprios & corporeos oculos, jubente sic versu penultimo, videlicet, *Hoy mis ojos le veran*, referri debet. Et illud *in*, quia non existentiam, sed conversionem sequitur, Accusativum postulat; ut sensus sit, *Siquidem videbo his meis oculis Petram* (Christum) *in panem* (conversum,) *&c.*

Qualis fuerit Ledesma?

Stat ergo, non sufficere, ut Poeta,

Integer vitæ scelerisque purus

De quibus Poeta argumentis sine scripturi?

(talis enim Alphonsus de Ledesma fuit) judicetur ab omnibus, ut Mysteria permittatur Theologica carminibus dilucidare. Poetæ humana, & ad summum numeris & modulis illustrent & exornent Politica, modò in Theologicis & Divinis non audeant.

SECTIO XI.

De Matrimonii præcepto. *An hominibus impositum sit?*

De hominum fœcunditate.

Magna est etiamnum, quando naturæ vires, quodammodò enervatæ videntur; magna olim ante diluvium, & immediatè post, quandò vigor erat in flore, Generis Humani fœcunditas. Regna, & Imperia ante diluvium fuisse ex multis Authoribus P. Athanasius Kircher in Oedipo luculenter ostendit. Bis hæc fœcunditatis benedictio à Deo conceditur: Adamo enim & Evæ *Genes.* 2. 28. Noacho, & ejus filiis *Genes.* 9. 1. dicitur. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.*

Quot in exercitu milites habuerit Ninus?

Hujus Benedictionis virtute ita homines multiplicati sunt, ut Ninus, primus Monarchiæ Assyriorum Conditor (ut ex Ctesia recenset *lib.* 3. Diodorus) habuerit in exercitu peditum decies septies centena millia, equitum verò ducenta millia. Erant etiam tunc machinæ militares, & in hoc exercitu curruum falcatorum decem millia, vel fere. Tam immensas in expeditionibus suis Ninus conscripserat militum copias, nam erant Potentissimi Principes, quos decreverat debellare & subjicere. Solus Zoroaster, Bactrianorum Rex, cum Nino præliaturus quadringentorum millium comparavit exercitum. Fuit autem Zoroaster Vir doctissimus: & de Philosophia, Astronomia, & Medicina vicies centena versuum millia scripsit, ut ex Aristotele & Plinio, ad Mundi 1949. & à Diluvio 293. annum, Genebrardus testatur. Anno quidem Imperii Nini quadragesimo tertio natum fuisse Abrahamum asseverat Eusebius. Vide ergo qualiter trecentorum annorum spatio homines fuerint multiplicati.

Machinæ militares.

Zoroaster qualis?

Quantus ejus exercitus?

Abrahami nativitas.

Anni ab Adamo ad Abrahamum, & ad D. N. Iesum-Christum.

Ab Adamo ad Ninum, & nativitatem Abrahæ, ferè bis mille anni intercedunt: hinc ad Augustum, & Christi Domini Nativitatem alii duo annorum millia & paulò plus. Illa prior ætas ab Historiographis omissa non nisi confusè cognoscitur: hæc posterior à multis Scriptoribus dilucidatur. Vide Orosium *cap.* 1. *Histor.* Genebrardum *lib.* 1. *pag.* 44.

Bel sonat Dominum.

Semiramis Nini uxor Babylonis mœnia condit, in cujus medio templum Belo statuit. Sed quis fuit iste Belus? Putant aliqui fuisse Nimrod, nam *Bel* apud Hebræos, Chaldæos, Syros, & reliquos Orientales populos *Dominum* sonat. At cognomentum hoc fuit nomen proprium Patris Nini, cui à filio consecrata est Statua, ad quam confugientes vindictam omnium legum evaderent. Semiramis igitur socero, aut marito suo Belo templum erexit: & hic est, qui sub *Baal*, *Beel*, & *Baalim* nominibus ætate sequenti in Palæstina colebatur. Fuit Virago fortis & generosa Semiramis: ementito sexu, nomine filii, qui & ipse *Ninus* vocabatur, imperium gubernat & propagat. Strabo *libr.* 16. exercitu tredecies centenorum millium peditum quingentorumque millium equitum per Bactrianos in Indiam frustra penetrat. Ergo jam tunc erant in India Reges, qui majori potentia ejus superbiam retundebant.

Baal. Baalim.

Semiramis exercitus.

De Xerxis exercitu.

Decies septies centena hominum millia Xerxis continebat exercitus: & quæ quinquennio collegerat, paucis mensibus perdidit, pugnans & mari & terra infelici successu. Regnabat anno Mundi 3640. à Diluvio 1980. post Vrbem conditam 274. Genebrardus *lib.* 2. *pag.* 240.

Novitia recensetur historia.

Hæc erat antiqua humanæ Naturæ fœcunditas, an ne jam est effœta, & sterilis? Respondebit Historia, quæ ætatem nostram cum antiqua conjunget. [Anno 1589. commutandarum mercium causa quatuor naves Indiam Orientalem petituræ, solverunt ex Anglia. Superato magno Africæ Promontorio, quod à bona spe, *El Cabo de buena Esperanza* appellarunt Hispani, tam

tam sæva tempestate circumventæ sunt, ut illarum tres nusquam posteà apparuerint. Quarta per octo dies turbinibus, vorticibusque circumacta, ac mox ad vigesimum octavum gradum ultrà Æquatorem in Austrum compulsa, ibi tandem subsidit, omnibus ad unum, præter infimæ sortis Nautam, & Mulieres quatuor, hianti Pelago simul absortis. Superstitibus incognitæ Insulæ receptum clementior Oceanus indulsit. Nulla illic Hominum, sed nec nocentium Ferarum, vestigia. Mite Cælum, Sylvæque Pomorum feraces, Fami abundè, Nuditatique consuluere. Ergo revertendi spe deposita Posteritatis ratio habita est, tam felici proventu, ut Minorum census ante obitum Progenitoris 1700. Capitum numerum supergrederetur.] Ergo intra annos quinquaginta (nautæ enim à Mercatoribus conducto minùs quàm annos viginti; & infelici homini in tanta rerum omnium inopia constituto ultra septuaginta vitæ annos non auderem concedere) tanta hominum contigit multiplicatio. Ergo adhuc permanet illa Cælestis Benedictionis gratia, & non sunt penitus exhaustæ in Humana Natura vires propagativæ.

Mirabilis filiorum, nepotumque ab uno homine multiplicatio.

HÆC autem à Summo Numine Humano Generi indulta Benedictio, quæ tantam fœcunditatem impertitur, & continetur illis verbis, *Crescite, & multiplicamini & replete terram*. Agit-ne de commixtione corporali? &, si de hac, continet verum præceptum, an consilium, aut meram permissionem tantummodò?

An detur præceptum de genere multiplicando?

In sensu illa spirituali de Virtutum, & Charismatum supernaturalium incremento exposuerunt nonnulli apud S. Augustinum *lib.14. de Civit. Dei cap.21.* Hanc autem Opinionem ipse sequenti capite meritò rejicit, est enim Textus Veritati contrarius. Agunt ergo illa verba de propagatione carnali.

An illa verba spiritualiter debeant intelligi?

Illa verba reverà continere præceptum, & finem præcepti explicare, alii asseruere: volunt enim, ut *Crescite, & multiplicamini* ad præceptum pertineant, & *replete terram* ad finem: ut æquipolleant his, *Crescite & multiplicamini; ut repleatis terram.* Et quidem ipsi cessante fine legis, & ipsam cessare supponunt; & hanc ob rem sub Mundi initium, quando erant pauci homines, celebrandi Matrimonii legem obligavisse, posteà verò hominibus satis multiplicatis, quia cessabat finis, & obligationem cessavisse. Hanc viam inivit S. Cyprianus *tract. 2. de habitu Virgin.* & alios ipsi Patres adhæsisse Pererius *in Genes. lib. 4. pag. 192. num. 239.* testatur: & addit hanc etiam posteà sententiarum Magistrum *in 4. dist. 27.* verbis apertis tradidisse.

An cessante legis fine cesset lex?

An, & cur cessaverit præceptum de humano genere multiplicando?

D. Thomas 2.2. *qu.*163. *art.*2. & Scotus *in 4. dist. 26.* quos passim hodiè plerique omnes Scholastici & Expositores sequuntur, inter homines copulativè sumptos, & eosdem distributivè sumptos ingeniosè distinguunt: & addunt præceptum impositum esse Communitati, non autem singulis. Et quidem hanc ipsam distinctionem esse necessariò admittendam demonstrant hodiè Monachorum Cœnobia, quæ habēt rerum dominium, cùm tamen singuli Religiosi sint pauperes. Prædicatorius Ordo habet juvandi Episcopos obligationem, & ipsis dat Concionatores sufficientes; at non in prædicto Ordine omnes tenentur prædicare; alii enim debent curare œconomiā, alii gubernare, alii servire, &c. alii docere, alii scribere &c. Ergo benè stat Genus Humanū habere obligationem dandi sufficientes personas, quæ per Matrimonium speciem conservent, & propagent, quin hæc obligatio reperiatur in singulis.

An hoc præceptum sit impositum communitati?

An in Ordine Prædicatorum omnes teneantur prædicare

Vtraque Sententia (Cypriani, & D. Thomæ) Novatoribus displicet; quoniam Martinus Lutherus, Ioannes Calvinus, quos Hæretici omnes Recentiores sequuntur, asserunt illo præcepto à Deo imposito singulos homines obligari.

Hæreticorum opinatio.

Vtraque etiam sententia (Cypriani, & D. Thomæ) displicet non paucis Theologis, qui ut ex diametro se opponant Novatorum delirio, asserunt illis Dei verbis non præcipi connubia, sed permitti. Pater Benedictus Pererius *in Genes. lib. 4. pag. 193. num. 246. ad cap. 2. vers. 28.* sic scribit. [Dicamus igitur nos, quod recta ratio similius vero esse suadet, & videtur Sacris Literis congruentius: nullum illis verbis *Crescite, & multiplicamini*, præceptum contineri: sed voluisse Deum ea oratione declarare, proptereà se, cùm creavit hominem, fecisse masculum & fœminam, ut per legitimam eorum conjunctionem humana proles generaretur, & ita genus humanum omni sæculo propagatum perpetuò conservari posset &c.] Vt suam Pererius opinionem persuadeat illa verba, *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*, dicta hominibus, cum illis *Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris*, dictis piscibus; & cum illis *Aves multiplicentur super terram*, dictis volucribus, ingeniosè componit. Cùm enim sint similia, eamdem vim sunt habitura. At imposita piscibus maris, & volucribus Cæli, fœcunditatis physicæ benedictionem, non autem morale præceptum important. Ergo eamdem vim habent respectu hominum, quibus & sunt indicta.

An solùm detur de Matrimonio permissio?

An animantibus possint præcepta imponi?

His

His omnibus consideratis mentẽ meam, veramque doctrinam, ad sequentes Conclusiones reduco. Sit

Eadem verba, habent hic & ibi diversam vim, si diversis dicantur.

PRIMA. *Illa verba*, Crescite & multiplicamini, *continent morale præceptum.* Nec oppositum persuadet Pererius, similia indicta fuisse piscibus & volucribus asserens: Leges enim in Physicas & Ethicas (Reales & Morales) dividimus: Realis enim est illa, *Et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos* Proverb. 8. 29. Moralis autem hæc, *Legem pone mihi Domine viam justificationum tuarum, & exquiram eam semper*. Psalm. 118. Quam ob rem Lex eadem sub eodem verborum tenore prolata, à subditorum qualitate, & capacitate restringitur: ita ut pisces, aves, & cæteras animantes obliget realiter, homines verò moraliter. Et huc respiciebat Vlpianus, cum dicebat, *Ius Naturale esse hominibus, & animantibus universis commune*: quod enim illos obstringit moraliter, realiter has dirigit & gubernat. Et quidem hanc obediendi differentiam, quæ homines à brutis secernit, pulchrè exponebat Daniel, quando in Comœdia, quæ inscribitur, *El Bruto de Babylonia*, de qua redibit sermo, Leones adloquebatur. Dicebat sic

Obedientia sua homines præmium expectant: at bruta & insensibiles substantiæ obediunt Deo, & nihil sperant.

Amigos, ya la Piedad,
Que usais con migo a passado
De los terminos possibles,
Ya haveis sido mas que humanos.
Seys dias ha que con migo,
Y yo con vosotros passo
La necessidad del hambre.
Pero como me comparo [N.B.]
A vosotros, si yo espero
El premio de mis trabajos,
Siendo incapazes vosotros
De las dichas que yo aguardo.
Aunque a Dios obedeceis,
En la piedad no os igualo,
Pues suffris obedeciendo,
Y no servis esperando.
Mas piadosos soys, que yo,
Pues yo veo lo que gano
Y vosotros padeceis,
Sin ningun alivio, el daño.

Quibus imponatur Matrimonii contrahendi præceptũ

SECUNDA. *Hoc celebrandi Matrimonium præceptum à Deo impositum non obligat singulos sed hominum Communitatem.* Est ad D. Thomæ, & Scoti mentem, & opponitur nostræ ætatis hæreticis. Et probatur. Quoniam Abel, Melchisedech, & alii fuerunt Sancti, & tamen egerunt vitam cælibem.

Multi Sancti in Veteri Testamento fuerunt cælibes.

TERTIA. *In Lege Moyseos nullum fuit impositum singulis de matrimonio celebrando præceptum.* Demonstratur. Nam Elias, Ioannes Baptista, ut alios prætercam, Sancti fuerunt, & Virgines.

Hinc patet D. Ioannem Matos Fragosum, D. Augustinum Moretum, & D. Hieronymum Cancer, qui concinnarunt Comœdiam, quam *El Bruto de Babylonia* inscripserunt, præter plurimos contra Historiam Sacram errores, quos committunt, adlucinatos fuisse cum Ioachimum introduxerunt suæ Susannæ dicentem.

In Veteri Testamento nullũ fuit de Matrimonio celebrãdo præceptum.

Y como todos sabemos
Que de uno de nuestros Tribus
Ha de nacer el Messias
Se alegra el Hebreo Rito.
Que toda Muger se case,
Y aunque con tan noble arbitrio
Te dedicabas al Templo
De la Castidad, convino
Que al thalamo reduxesses
Todo tu honesto designio,
Por cumplir con el precepto:
Y assi tambien por lo mismo
Hoy te elijo por Esposa. &c.

Dico igitur nullum fuisse apud Hebræos de Matrimonio celebrando præceptum: & me nolle tempus terere ut hanc Comœdiam cum Bibliorum Veritate componam, carmina enim negligenter decurrunt, ac si aliqua Fabula repræsentaretur.

SECTIO XII.

Iterum de Matrimonio. *An in illo gratiam conferat Deus nomine Parochi?*

Cujus virtute conferant gratiam Sacramẽta?

A Christo Domino sunt instituta Sacramenta, & ejus nomine in iisdẽ Sacramentalis gratia à Ministris confertur. Et hanc ob rem *Baptizare in nomine Iesu-Christi* non est baptizare dicendo, *Ego te baptizo in nomine Iesu-Christi*. Sed baptizare juxta ritum & formam à Domino Iesu-Christo institutam: Ergo baptizare dicendo, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritussancti*. Et dicendo hæc verba, & aquam naturalem fundendo, qui baptizat, illi, qui baptizatur, confert in nomine Iesu-Christi gratiam Sacramentalem: non autem nomine baptizantis Iesus-Christus. Et eodem prorsus modo in ceteris Sacramentis philosophandum est; nec enim confirmat nos Deus nomine Episcopi, nec à peccatis in Pœnitentiæ & extremæ-Vnctionis Sacramento nos absolvit nomine Sacerdotis; nec consecrationis verba (*Hoc est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei.* &c.) Presbyteri nomine pronunciat Christus: nec Pontificis nomine Christus confert majores Ordines, & Episcopos consecrat: nec tandem Parochi nomine sponsos copulat & benedicit: sed omnia hæc fiunt ab homine nomine Iesu-Chri-

Quid sit, baptizare in nomine Iesu-Christi?

An Christus Parochi, aut alterius hominis nomine, Sacramenta conficiat?

De pronominibus Ego, & Meum in formulis Sacramentorum.

Christi. Homo enim nomine Iesu-Christi infantem abluit; Sacerdos nomine Iesu-Christi ait *Ego te absolvo*, *Hoc est corpus meum*, &c. nam sicut in Consecrationis formâ, illud *meum* non significat corpus Sacerdotis, sed Christi: sic in Absolutionis formâ illud *ego* non importat personam Sacerdotis, sed Christi. Et tandem Sponsi, (hi enim ibi veri Ministri sunt) nomine Iesu-Christi (hoc est, secundum ritum & formam institutam à Christo) in Matrimonio Sacramentum perficiunt. &c.

Roxasii error.

Et hæc breviter notata sunto propter D. Franciscum de Roxas, qui in Comœdia, *El mas indigno castigo*; claudit primam Scenam dicendo,

Y *Dios en nombre del Cura*
Buenos casados los haga.

Proponitur vera Doctrina.

Sanè in Matrimonii Sacramento ipsimet Sponsi contractum Sacramentalem celebrant: illisque Parochus Christi & Ecclesiæ nomine benedictionem impertitur: at nomine Parochi Deus (hoc est, ut Vicarius delegatus à Parocho) nil facit.

SECTIO XIII.

De Mortis & Vitæ potestate.

An Ethnici, qui sibi mortem consciverunt, possint à peccato excusari?

Homines propriæ vitæ esse dominos cœca olim asserebat Antiquitas; unde nonnulli Lucretiam, Annibalem, Antonium, Cleopatram, Catonem, & alios à peccato excusare conantur. At inter Ethnicos non paucis lumen Veritatis adfulsit, quæ contrarium statuit. Profectò, si res examinetur bene,

Vita hominum brevis est, variis obnoxia curis
Mane viret, languet vespere, nocte cadet.

Conceditur nobis ad usum: non ergo sumus domini, sed meri coloni & administratores. Ovidius ad Livium.

Vita data est utenda: data est sine fœnore nobis
Mutua; nec certa persolüenda [*] *die.*

[*] Aut in Pentametri posteriori hemistichio admitti debet Spondeus, aut in voce *persolvenda* debet *u* in vocalem converti.

An hora mortis sit incerta?

Et si dubites, an retinendum sit illud *nec*, nam *sed* ejus loco nonnulla Manuscripta præ se ferunt? Respondebo, Mortem bifariam (quoad Deum, & quoad nos) posse considerari. Quoad Deum certo & determinato instanti eveniet: at illud est incertum quoad nos, qui futurorum cognitione caremus.

Doctrinam hanc nescitam fuisse à Daniele Cancer, Moretus, & Fragrossus supponunt, illum enim in Comœdia I. partis XXX. introducunt Leones adloquentem his verbis. *Sigalion.*

Ea pues, Amigos mios,
Basta el suffrir: y si acaso
Bastais mas a resistirlo,
To a pediros mas no basto.
Venid pues, comed de mi;
Yo os doy licencia, llegaos,
Que me lastimais piadosos,
Mas que me offendeis tyrannos.
Si yo he de morir, comedme,
Que este miserable pasto
Mas digno es de humanas fieras,
Que de hombres tan inhumanos.
Llegad pues. Que es lo que hazeis?
La licencia, que os he dado,
Me quereis aggradecer,
Pues la pagais en halagos &c.

Nemo potest petere, aut dare alii licentiã, ut se occidat. Hac igitur carmina exorbitãt

Errant autem Poetæ, nemo enim habet suæ vitæ potestatem.

SECTIO XIV.

De Astrorum potentia, & efficacia.

An Astra inclinent?

Est commune apud Eruditos Axioma, *Astra quidam inclinant, sed neminem cogunt, aut necessitant*, cujus prior pars mihi est dubia, & indubitata posterior. Et meritò de priori dubito; non enim video, cur illæ inclinare dicantur. Interim Opinationem illam Veterũ, quæ homines ab Astrorum influxu in suis operationibus necessitari delirabat, quæ hodie in Asia apud Ethnicos, & Mahometanos obtinet, & à Sede Apostolica pluries est condemnata, à nostris Poetis incautè, & inscitè protruditur. Considera versus sequentes.

An & necessitent?

Amarild. *Pues no sepas que le hablé,*
Que aquel fuè un impulso estraño,
Que me enagenò de mi,
Sin poder yo revocarlo.
Vrsidia. *Importaba a las Estrellas,*
Y ellas assi lo trazaron.
Sê, que ahora la memoria
El primor te ha recordado
Con que se hallaba Lisberto,
Y que tu Amor. Amat. *Cierra el labio*
Vrsid. *No importa, que lo confiesses.*
Ya, pues no estubo en tu mano.

An in manu hominis sit vias suas rectas, aut improbas, si velit, facere?

Ita D. Andreas Gil Henriquez in Comœdia, quæ inscribitur, *El Lazo, Vanda, y Retrato.* [Et habetur part. XXXIV. num. 1.] pag. 29.

An decreta Cœlestia debeant necessario adimpleri?

Et tu illa verba Ya, *pues no estubo en tu mano*, compone cum his, *Siquis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere &c. anathema sit*, quæ sunt Concilii Tridentini *sess. 6. can. 6.* & Arausicani *sub fin.*

Et paulò post pag. 34. b. eodem modo delirat; introducit enim exclamantem Vrsidiam. F Sus-

Suspended, suspended
Los azeros valientes
En esta contienda
En que ayrados os veis.
Suspended, suspended,
Porque ya a persuasion de los Astros
Del Cielo el Decreto
Hoy cumplido ha de ser.

De Fato.

Fatum etiam admittit Emanuel Freyle de Andrade in Comœdia, *Veerse y tenerse por muertos*. [5.part.34.] Isbellæ enim inspiravit hos numeros.

An Sydera Mortales condemnent?

Insensible al duro golpe
De mi Destino. Soberbias
Amenazas, ya llegó
Mi fatalidad postrera.
Ya aquel decreto baxó
De el tribunal de mi Estrella,
Donde mi desdicha firma,
Lo que su rigor condena.

An Catholici Fatum, Casum & Fortunam licitè possimus admittere?

Scio homines, etiam pios & eruditos, ut loquantur cum multis, Fatum admittere, & asserere res humanas à syderibus necessariò pendere. At scio id ipsum à Lectoribus incriminari. Et hanc ob rem non semel Iustus Lipsius, qui utitur his ethnicis modis loquendi, se excusat, & quid dicere velit, exponit; quem nuper P. Antonius Bianchetti in Quadragesimali secundo imitatur; inquit enim in Prologo. *Ho giudicato d'avvertir il Lettore di questi Discorsi, che servendomi d'alcune parole, come di Fato, di* Fatale necessità, *di* Sorte, *di* Fortuna, *ò simili, non pretendo altrimenti di seguire la stolta opinione de gl'Antichi, ò siano Oratori, ò Storiografi, ò Poeti, ne scostarmi un punto del sentimento, e dottrina della Catholica Religione; ma le adopero solo secondo un certo modo assai ordinario, e communmente usato di favellare.* Et præstitisset abstinuisse à similibus vocibus, quàm illatum abusum excusare.

Quid sit de Lipsio & Bianchetto dicendum?

De Iudiciaria Astrologia.

Quia doctrinam nostram, quæ ridet, & silentio condemnat, omnia quæ pro Iudiciaria Astrologia ab otiosis calamis scribuntur, sequens firmat epistola, illam gratia doctrinæ uberioris subjungo.

Cur variis insudemus studiis?

Homo ad laborem natus, sed Prudentia hunc laborem metitur; non enim ita laborare jubetur, ut valetudini suæ nocere possit. Et ideò qui profitentur literas, diversa studia immiscent, ut postquam à severioribus sint fatigati, meditatione floridiorum se recreent. Id nos Lucianus docet: Inquit enim. *Literarum studiosis fieri oportere censeo, ut cùm gravibus ac seriis legendis defatigati fuerint, ad animi laxamentum aliquantisper declinent, donec ad futurum laborem robustiores, ac vegetiores efficiantur.* Sed quia recreatio ut sit honesta postulat, requirit utique, ut otium ipsum sit honestum; & ideò addidit. *Maximum verò ex hoc otio, atque quiete fructum caperent, si talium rerum lectioni vacarent, quæ non modò tenuem, ac jejunam, verùm neque rudem, neque inconcinnam speculationem præseferrent.* Laudabo ergo in te assiduam legendi diligentiam. Tota die libris Theologorum insudas. Id tua professio postulat; nemo enim alios docere poterit, quæ non didicit. Ad alios libros horis successivis oculos, & studium convertis; & hoc ipsum laudarem, si tales illi essent, qui possent tibi, aut aliis aliquando servire. At tales non sunt Astrologici, nam si de actibus necessariorum agentium definiant, exorbitant, & si de liberorum, delirant. Astra gubernat Angelus, & ab illorum non dependet influxu. Cum Angelo compono hominem, de quo Propheta coronatus sic inquit. *Minuisti eum paulò minùs ab Angelis* (immò à Deo, lectiones enim variant) *gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super* (omnia) *opera manuum tuarum. Omnia enim subjecisti sub pedibus ejus.* Homo est liber, non servus; &, si esse sapiens & prudens velit, *Dominabitur astris*, ait enim Augustinus. *Manifestum est voluntates nostras, quibus rectè, vel perperam vivimus, sub tali necessitate non esse, nam si volumus, est, si nolumus, non est; non enim vellemus, si nollemus.* Et hanc ipsam Doctrinam didicerat ab Spiritu Sancto, quo teste, *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui.*

Lucianus in suarum hist. procemio.

Recreatio, si moderata & honesta commendatur.

Qui libri ex munere, & qui in otio legendi sint?

Quales Astrologorum libri sint?

Psal. 8.
Homo comparatus cum Angelo.

libr. 5. de Civit. Dei cap. 10.

Sapiens dominatur Syderibus.
Eccli. cap. 5.

Vel quid in voluntate humana mutare potest Sol, qui pleno semper lucet jubare: quid Luna, quæ modò curvata in cornua, modò æqua portione divisa: maculosa, & subitò pœnitens: immenso orbe plena, & repente nulla; alias pernox; alias sera; deficiens, & in defectu conspicua; Figuræ non sunt operativæ, & in luminarium, aut etiam aliorum Planetarum adspectibus, nihil præter Figuram, situm-ve ab Astrologis consideratur.

An figura, & Syzygia operentur?

Sed dices, te non asserere Astrologos vera de sapientibus dicere, sed de hominibus communis sortis. Scis enim Socratem indole pessima præditum, nefarias illas inclinationes, quæ illum ad malum pelliciebant, virtute superasse. Hinc, cùm plerique omnes sequantur proprios inclinationum appetitus, contingit, quod Astrologi vera prædicant. Pronunciat id Doctor Seraphicus, dicens, *Multi se subjiciunt impressionibus Astrorum, & ideò frequenter Astrologi vera prædicunt, maximè circa homines animaliter viventes.* Consonat S. Thomas, inquit enim. *Quod Astrologi ex* con-

An, & de quibus vera dicant Astrologi?

Bonau. 2. sent. dist. 14. q. 3. in resol. arg.

S. Thomas 2. 2. qu. 95. art. 5.

consideratione Astrorum frequenter vera praenuncient, contingit quia plures hominum passiones corporales sequuntur, & ideo actus eorum disponuntur, ut in pluribus secundum inclinationem caelestium corporum, pauci autem sunt, idest soli sapientes, qui ratione hujusmodi inclinationes moderantur. Nec multum ab eis abest Scotus, qui sic scribit. *Si homo secundum rationem, non secundum sensum viveret, non essent tales, quales indicantur à caelestibus corporibus. Sed cogitationes hominum prona sunt ad malum*, quia juxtà illud, Eccl. 1. *Stultorum infinitus est numerus*. Quae omnia supponens Lyranus adhuc addit haec verba. *Consulere pro habendo remedio contra dispositiones caelestis influentia non est malum, sed licitum, & honestum, & secundum hoc dicit Ptolemaus; quod sapiens dominabitur Astris*. Sit igitur nostra

Scotus in 2. sent. dist. 14. qu. 3. in 4.

Lyran. super verb. Ierem. cap. 10.

Quanta sit Astrologia incertitudo?

CONCLVSIO I. *Astrologi nihil certi de futuris cognoscunt*. Fatetur id Cardanus, qui tametsi multum syderum scientiae detulisse videatur, tandem re meliùs perspecta sic statuit. *Cum Artes, quae propriis subjectis inhaerent, nihil certi de futuris polliceri possint, Astrologus nunquam absolutè quicquam de futuris pronunciare debet*.

Cardan. libr. aph. seg. 1. aph. 3.

Quo modo Stella influant?

CONCLVSIO II. *Calefaciendo & frigefaciendo sydera influunt*. Ergo solummodò ex Nativitatis themate, an in infante, cholericus, an phlegmaticus; an sanguineus, an verò melancholicus praevaliturus humor sit, praesciri posset, si perfectè influxus syderum cognosceretur. Et nota me etiamnum conditionatè loqui, quoniã ne quidem id absolutè concedo.

Ex temperamenti cognitione nulla certa Consequentia deducitur.

CONCLVSIO III. *Temerè ex hac praecognitione, si daretur, ad particulare & individuum actuum humanorum judicium ab Astrologo procederetur*. Haec mihi videtur per se nota. Si tamen tu contrarium censeas, suppono Titium temperiem nactum esse cholericam: & ex hoc Antecedenti, quae totam vitam illius dilucident, Consequentias deducas.

Sunt vires Stellarum ignota.

CONCLVSIO IV. *Infantis tali momento nati temperies sciri nequit*; Patet; quia tametsi sydera per solas primarias qualitates concurrant, nondum tamen exactè cognoscitur, quantae ipsis insint in tali constitutione.

Quid, si cognoscerentur?

CONCLVSIO V. *Si revelaret Deus, quanta sint syderum in singulis syzygiis vires, nihil adhuc certi colligerent de Infantis temperamento Astrologi*. Demonstratur clarissimè: quia tunc Astrologus sic deberet, & non aliter philosophari.

Fundamentalis Astrologorũ Syllogismus.

Quando in genethliae momento in Lunam radios Mars quadrato aspectu immittit, qui tunc nascitur, erit cholericus.

Sigalion.

At quando natus fuit Romanorum Imperator Caligula, Lunam Mars radio quadrãgulari respiciebat.

Erat ergo futurum, ut cholericus esset Caligula.

Astronomorum Hypotheses & Tabula incerta sunt.

De Majori non dubito, nam hypothesis postulat, ut fingamus esse revelatam divinitùs. At requirit Consequentiae securitas, ut, & Minor sit certa. At haec pendet ab Astronomia, in qua inter se, & à Caelo dissentiunt Astronomorum Tabulae.

Resolutio. Astrologia Iudiciaria est inertia.

CONCLVSIO VI. *Astrologia, Iudiciariam quam vocant, non est Ars, sed Inertia; nec meretur, ut in ea prudens vir bonas horas impendat*. Constat ex praecedentibus.

Stat igitur, te successivis horis, quibus à severiori studio vacas operam dare non debere Astrologiae: nisi tempus, quod aliis posset studiis inservire, perdere & prodigere velis. Vale.

NOTA.

De Artibus Liberalibus. *Recentiores plerosque omnes Poëtas illas nescire; audere in singulis; & ideò passim exorbitare.*

An Poeta sint Scientiarum Liberalium ignari?

NON sum severus Lector; scio enim in libris, quos interlego, multa dissimulare: & sequentia omisissem, nisi praecedentia, ut illa adderem, postularent. Ajo itaque nostros Poetas, non solùm de Religione temerè interdum & haereticè scribere, sed esse Scientiarum imperitos, & contra Nobiliorum Artium leges gravissimos errores committere. Aliquos recensebo.

SECTIO XV.

De ordine & motu Sphaerarum Caelestium.

De Astronomia

SVblimis est ratione objecti Scientia illa, quam Vranometriam appellamus. Globos enim adfixos Firmamento, nec non etiam per auram Aethereum volitantes metitur. Culta est & promota à Regibus, & Principibus multis, & jam num ad magnam perfectionem pervênit.

De Firmamento.

Firmamentum, est Caelum magnâ astrorum multitudine ornatum, quod ut meliùs intelligerent & exponerent Veteres, distinxerunt in Constellationes.

De Planetis.

Claudit Auram Aethercam; & per illam, diversis intervallis suspensa, Planetaria circumvolvuntur Corpora, videlicet Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna, quorum nomina & ordinem Versus sequens complectitur.

De illorum ordine.

Quid vocibus Sim, Sum significetur?

SIM, SVM, *decurrunt, & terris proxima* Luna.

Et in eo voces SIM, SVM initiales sex Planetarum literas ob oculos Lectorum ponunt.

Quanto singuli Planetæ tempore suam periodum perficiant?

Circa Planetarum motum parvum est inter Authores Recentiores dissidium. Plerique numeros sequentes admittunt

PLANETAE.	*Dies.*	*Hor.*	*Min.*
Saturnus	10,747.	7.	36.
Iupiter	4,330.	17.	14.
Mars	686.	22.	24.
Sol	365.	5.	49.
Venus in Epic. ad ☉	583.	22.	15.
Merc. in Epic. ad ☉	115.	21.	4.
Luna	27.	13.	19.

Mensus sum Veneris & Mercurii in Epicyclis motum: convolvuntur enim circa Solem; & circa Terram eodem cum Sole tempore suam periodum perficiunt.

Ab eccentricitate & Orbis radio velocitatem Planetæ in Orbe proprio, & Apogei promotionem provenire Astronomi universi supponunt: at in modo mensurandi istas lineas dissentiunt. Tu tamen adhære VVendelino, donec alii Canones præbeât ingeniosiores.

Scio Ageometras tantam dierum & minutorum præcisionem non requirere: & ideò ad eorum captum numeros aptiores reponam, & sic inquam,

Saturni circuitus absolvitur intra annos proximè triginta.

Iovis autem periodus annos proximè duodecim impendit.

Martis curriculum peragitur annis proximè duobus.

Sol omnium Planetarum Choriphæus iter absolvit anno uno.

Veneris Orbis in motûs sui velocitate est æqualis Solari; Epicyclus autem septenis mensibus cum semisse gyratur. & post 583. dies, & 22' in suæ directionis medio ad Solis conjunctionem revertitur.

Orbes Mercurii & Solis æquali impetu circumferuntur. Epicyclus in periodo sua vix impendit tres menses, & diebus 115. 21'. ad Solem directè recurrit.

Tandem Luna orbitam suam diebus 27. hor. 13. percurrit: & dieb. 29. 32'. ad Solem recurrit.

His præmissis quomodo hanc intellexerint doctrinam Poëtæ Hispani videamus.

Augustinus Moretus & Hieronymus Cancer dederunt Madritensi Theatro devotam & curiosam Comoediam, quam *La Virgen de la Aurora* inscripserunt, & *pag.* 315. introducunt P. Antonium Erronum Cælestium motus & tempora describentem his verbis.

Habetur hæc Comedia par. XXXIV. num. VIII.

Todos los siete Planetas
A esse Globo de crystales,
Por precisa obligacion
Del ser que Dios le reparte
Vuelta le han de dar entera:
Mas todos en su viaje
Son mas tardos que la Luna
Porque Saturno le haze
En treinta años, y en doze
Iupiter, Astro amigable,
Mercurio en dos le fenece [a]
El Sol en uno, y con Marte.
Venus en menos que el,
Caminando siempre iguales;
Pero la Luna veloz
Con diligencia mirable
Anda en veinte y nueve dias [b]
Los circulos celestiales:
Sobre ellos las plantas pone
Maria, pues no os espante,
Que si de carro la sirve
Tenga estas velocidades. &c.

De Anno Magno, quando videlicet omnia iterum Sydera inter se eamdem positionem observent, scripsi in nostro *de Somnio Scipionis* Syntagmate. Est enim mensurabilis, sed Tempori Infinito simillimus.

a] Adlucinatur, quoniam *Mercurium* nominat, quē deberet *Martem*, & posteà *Martem* appellat, quem *Mercurium* deberet.

Ille versus, *Venus en menos que el*, caret sensu: nam, si agitur de Orbe eodem tempore periodos suas Venus & Mercurius absolvunt. Si de Epicyclo tardior est Venus, & Mercurius velocior.

b] Lunationem Poetæ hi cum periodo confundunt. Quoniam, si hodie in initio Arietis Novilunium contingat, cùm ad Arietis limen veniat iterum Luna, suâ periodum absolverit, & tamen adhuc debebit quasi per integrum signum percurrere, antequam ad Solem, se fugientem perveniat.

Circa Mercurii & Martis nomina adlucinatio.

An Venus sit Mercurio velocior?

Est major circulo toto Lunatio.

SECTIO XVI.

De Vertice, *quem* Zenith *Saraceni nominant.*

Quid Zenith sit?

SVpremum illum punctum, quem *Verticem* Latini, *Zenith* Astronomi Arabico nomine appellant, quoniam כנה CANA, est *tegere*, & צנית CENITH dicitur *summus fornicis lapis*.

Hujus vocis valorem nonnulli Poëtæ nostri ignorare videntur, quoniam illâ abutuntur. Emanuel Freyle de Andrade in Comœdiâ *Veerse y tenerse por muertos*. [quæ partis trigesimæ est quinta] *pag.* 172. a. sic inquit.

Y pues ya me considero
A todo trance empeñada,
Esta senda he de seguir
Pues la roxa Luminaria
Aun en su brillante esphera
Lucientes rayos dispara,
Y en essa Ecliptica Zona [*]
Es Zenith de esta montaña.

*] Zodiacus vocari potest *Zona*, habet enim debitam hinc inde latitudinem: at *Zona* nomen competere nō potest Eclipticæ, quæ omni latitudine caret.

Et, ut ex versibus præcedentibus colligo, quid esset ignorabat Ecliptica, & quâ altitudine Salonia Civitas Polum suspiciebat in Galliâ. Ecliptica enim non est zona, sed linea; & à vertice (seu Zenith) etiam cùm Cancrum init, longè Sol removetur in Galliâ.

Abutitur eodem etiam nomine, qui Comœdiam, *Amor por razon vencido*, ingeniosè composuit. Lege sequentes numeros.

Agnes.

Agnes. *El viejo qual me pondrá?*
Ventura. *Entrar Vuessa Alteza puede*
A ver el quarto. Dux. *Don Iuan*
Agora a dezirme viene,
Que ha visto salir un hombre,
Y si las señas no mienten, [a]
Es el mismo, que yo busco,
Y assi primero que vuele
El Sol con alas de rayos
Al Zenith desde el Oriente,
He de quedar satisfecho.
Ioannes. *Difficultoso parece.*

[a] Signa loquuntur: & tametsi sæpe veritatem insinuent, etiam sæpe mentiũtur.

Et quidem in utroque loco *Zenith* poni pro *Occidente* videtur.

In eâdem adhuc Comœdia pag. 408. versus sequentes adnotavi.

Aqui pues hay una gruta,
Que para refugio nuestro
Nos franquea liberal
Su melancolico seno,
Donde tu, quando la Aurora
Ayer con passo ligero
Baxaba desde el Zenith
A su frio monumento,
Tus sentidos entregaste
Al blando yugo del sueño,
Desmintiendote de vivo
Con apparencias de muerto. &c.

At cæteri Poetæ Tithoni uxorem, & Memnonis matrem, ab Horizonte surgentem conspexerunt Auroram. Virgilius Georg. lib. 1.

—— *Ubi pallida surgit*
Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Et idem Solis ortum describens,

Roscida puniceo Palantias exit amictu. &c.
Surgit ab Oceano Tithoni fulgida conjux. &c.

Statius lib. 6. Theb.

Clara laboriferos Cælo Tithonica currus
Extulerat.

Strozius pater

Oceanique Aurora thorum formosa reliquit.

Mantuanus.

—— *Sed cùm jam lucifer alba*
Nuncius Auroræ claro se attolleret ortu.

Et Musæus denique

Splendida qua nunquam surgens Aurora videbat.

[*] Nævius apud Agellium Auroram *pudicolorem* appellavit.

[::] *Eos*, Græcè ἠώς, primam producit & pro *Aurora* accipitur, etiã apud Latinos. Audi Lucanũ libr. 9. *Stabant ante fores populi, quos miserat Eos.*

An à vertice descendat Aurora?

Relego data Poetarum testimonia, & exclamo.

Ergo, si Vatum veterum sententia tuta est,
Surgit ab Oceano, radiisq; pudicolor [*] *ornat*
Antra, feras; & non à vertice labitur Eos [::]

SECTIO XVII.

De Norvegia. *An sit Regio, qua nunquam à Sole respicitur?*

Augustinus Moretus in Comœdia, que *El Sancto Christo de la Cabrilla* inscribitur, [& habetur part. XXXIV. n. 3.] *pag.* 109. sic inquit

An Norvegia à Sole illuminetur?

Muerto el valor, pasmados los sentidos,
Passos mueuo perdidos
Que conjurados con la muerte mia
Estan los Hados; aunque el claro dia
Parece que me niega
La luz piadosa el Cielo, que Noruega
Triste me esconde agora,
Que nunca el Sol sus horizontes dora
Y al rayo opposita de su ardiente coche
Excede ya sus limites la noche.

Suadent prædicti Numeri Moretum doctrinam de Sphæra nescire. Et eadem condemnabo Censura Ludovicum Velez de Guevara, qui in sua, cui titulus, *La Montañesa de Asturias*, quæ est trigesimæ Partis secunda, pag 63 b. nam apud illum

Hac Regio inter Circulum Arcticum & Daniam jacet.

Suerus. *No es este manjar de aqui.*
Ramirus. *Hay en palacio belleza,*
Que esta iguale. Suer. *Grosseria.*
Ramir. *Ni en los Cielos hay Estrella*
Tampoco. Suer. *Civilidad.*
Ramir. *Pelaya es Sol.* Suer. *Norabuena*
Pero no quiere salir.
Debe de ser de Noruega.

At Norvegiam Cosmographi collocant supra Daniam, & ad Arcticum Circulum promovent. In Norvegia igitur quotidiè Sol horizontem illuminat.

SECTIO XVIII.

De Zona Frigida. *An in illa sint ignivomi montes?*

Augustinus Moretus id asserebat, nã part. 30. Comœd. pag. 100. a. Eleonoræ inspirabat hæc verba.

Sunt ignivomi mõtes in utraq; Zona frigida.

Que presumes, que pretendes,
Si conoces, que es mas facil
Haver en la Libya yeles,
Como en la Scythia volcanes,
Arder el fuego entre espumas,
Y ser punto fixo el ayre.

Et quidem multi & varii hinc, inde (in Arctico, & Antarctico Circulo) montes, & flammas, & fumum emittunt.

SECTIO XIX.

De Rege Ormusii. *An latè dominetur in Africa?*

De Regno Oranico.

An Regi Ormusii aliquando suffuerit?

PArt. XXXV. Comœd. *La conquista de Oran*. pag. 53. *a.*

El Rey de Oran, que en Ormus
La Africana Silla goza,
Grande Privado de Alá,
Vña y carne de Mahoma,
Muchas saludes te embia,
De las que siempre le sobran.

Et posteà pag. 69. b.

Que importa que el Mundo venga
Contra Oran, si sus murallas
Por mar y por tierra son
Inexpugnables: y guardan
Los Africanos mas nobles,
Que al Rey de Ormus sueldo ganan,
Esta frontera.

De plagis Mũdi in quibus utrumque regnũ jacet.

In hac Comœdia Ludovicus Velez de Guevara Cosmographiam ignorare videtur; est enim Oranum in Africa, hodie Maurorum frenum, asylumque mercatorum fidelium in Mediterraneo navigantiũ. Ormusium est in Asia: & ejus Regulus sibi insuffi iens, nunquam cogitavit de Africa. Servierat olim Persiæ, & posteà Hispaniæ tributarius, tandem à Persiæ Rege victus, captusque, Spanhemium adducitur ut Petrus della Valle narravit.

De Tormentorum Militarium impetu. Tantus est, ut naves ipsas, in quibus tormenta dissolvuntur aliquando conquasset. Tantus, ut suggesta solida postulet, ut diruat concava.

Nesciebat ingeniosus Vir quanto tormenta militaria impetu dissolvantur: nam pag. 67. a. sic scribit.

An tormenta bellica è palatiorum turribus displodi possint?

Hizieron unas trompetas
Bastardas señal al bronce
De diez piezas de campaña
Que estaban sobre una torre
De casa del Cardenal
Paraque por salva entonces
Al salir Nobleza tanta
Diez elementos aborten.

Tales machinæ in Palatinis turribus displodi nequeunt.

SECTIO XX.

De Mahometis Sepulchro.

De ferreo Mahometi sepulchro.

OBtinuit apud Vulgus, ferreum esse Mahometi feretrum, & à magnetibus hinc inde appositis aere in vacuo suspendi. Hanc autem historiam esse falsam Petrus della Valle, qui rem inquisivit, testatur: esse impossibilem in mea Mathesi ego clarè demonstro. Verum hic idem Author pag. 53. velut certam supponit: inquit enim.

An virtute magnetica in aere medio suspendatur?

Y que hara contigo pazes
Respetando su Corona,
Y haziendo que de ella tiemblen
Desde aqui a Constantinopla,
Y hasta la Casa de Meca
Donde el Zancaron aborcan [*]
Los dos Imanes, que appuestan
Sobre quien lleva la gloria.

*] Vsus obtinuit ut Mahometi cadaver *el Zãcarron de Mahoma* ab Hispanis per contemptum dicatur?

An saltem possibile sit, quod de Mahometi sarcophago vulgò narratur?

Ergo Poetæ sententia inter duos fortissimos magnetas Pseudoprophetę feretrum dum quantum ab altero trahitur, ab adverso retrahitur, hæret medium: cùm tamen industria humana, vel unam acum non possit, in loco libero, inter duos, aut plures magnetas suspendere.

SECTIO XXI.

De Pyrio pulvere. *Quando fuerit inventus?*

Quando regnabat Alphonsus X?

SVB annum 1260. Alphonsus X. cognomento Sapiens, Hispaniæ Rex Germanorum Imperator electus, insignis Philosophus & Mathematicus non solum in Septipartito Opere leges imponebat hominibus, sed in Tabulis Astronomicis etiam Cælo.

Quando inventus fuit pulvis pyrius?

De pyrii pulveris (qui *polvora* ab Hispanis vocatur) inventione multi varia: at omnium opinione est res novitia, & quæ vix superat trecentos annos. In suo Discursu de Cosmographia Iulius Cæsar de Solis, Patavii impresso anno 1601. asserit sub annum 1389. sub Bonifacio IX. hunc pulverem militarem inventum fuisseque primos Venetos in bello contra Genuenses, qui bellica tormenta formarint, & in campum eduxerunt.

Igitur Alphonsi X. ævo nondum hic pulvis (Hisp. *la polvora*) fuerat inventus.

At id ignorabat Augustinus Moretus, qui *part. 30. Comœd. pag.* 91. sic scribit

Non erant arma ignea, quæ vocant tempore Alphonsi X.

Ioann. *A serviros viene humilde,*
Como en la paz en la guerra,
Don Iuan Manuel desterrado
Por guardalle la obediencia
A su Rey Alphonso el Sabio. &c.

Et postea pag. 111.

Ioann. *Acaba, si es peligro, de contalle:*
Mart. *Dexame ponderalle.*
Que hay peligros que dichos de repente
No mueven casi nada, justamente
Nos han pescado el cuerpo. Vn embo-
çado
Hallé agora parado
Ioann. *Donde*. Mart. *En el corredor.*

Ioann.

Ioann. *Cierta es mi muerte.*
Mart. *Seis pistolas conte.* Ioann. *Martin advierte,*
Que fuera en esta casa attrevimiento.
Mart. *Por el Phenix de Arabia, que no miento.*

Poeta, & Pictores aquè audent, & errant.

Similia apud alios Poetas invenies: quoniam sine ulla temporum discretione de bellicis tormentis loquuntur. Poetis poterimus accensere Pictores, qui in tabulis, quæ antiquas Græcorum, & Romanorum expeditiones repræsentant, arma ignea (Hisp. *armas de fuego*) majora & minora delineant; ostenduntq; Horatium olim ceciniſſe

Erro activè Plautus in Milit. scen. 1. act. 2. Adulescens erras. Quid erro? Vnde passivè dicitur erratur, & erratus, a, um.

—— *Pictoribus, atq; Poetis*
Quidlibet errandi semper fuit aqua potestas.

Et illud *errandi*, in *audendi* Exscribentiũ in curia & adlucinatione transiviſſe, putaverim.

SECTIO XXII.

De Adamante. *An sit Diaphanus?*

Quinam lapides nominentur claveques?

Adamas est notiſſimus lapis, & tamen illum ignorare videtur Poeta ille, qui Comœdiam, *Amor con razon vendido*, quæ aliàs laude est digna, composuit; est enim solidiſſimus, & in hoc differt à cryſtallis, & vitris, quæ *Claveques* ab Hiſpanis vocantur. Et apud Veteres hoc charactere noscebatur. Statius lib. 3. Theb.

—— *Solidoque datos adamante lacertos.*

Hanc autem proprietatem, tametſi omnibus notam, noster neſcit Poeta, inquit enim.

An adamantes sint diaphani?

Que fuera accion imprudente
De quien procura su medra,
Dexar por la tosca piedra
El Diamante trasparente.

SECTIO XXIII.

De vocibus Advocatus, & Cliens: *An simus Advocati Deipara, & illa sit hominum Cliens?*

De nominibus Advocatus & Cliens.

Inter Advocatum, Clientemque nota est univerſis distinctio, illam tamen Augustinus Moretus ignorabat, cùm dixit.

Nos non sumus Advocati Deipara, sed Deipara est nostra Advocata.

Del Ave Phœnix Maria
Fue singular Avogado,
Y aunque ingrato y renegado
La rezaba cada dia. &c.

Ita in Comœdia, cui titulus. *El azote de su Patria* pag. 437. a.

Interim nos sumus clientes, Advocata Deipara, non autem contra. Et id in *Salve Regina* debebat didiciſſe, ibi enim dicimus, *Eia ergo, Advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte.*

SECTIO XXIV.

De Falconibus. *An naſcantur in Belgio?*

De Falconibus.

Accipitrum nobiliſſima genera in Hyperborea Mundi regione generantur, & inde ad clementiores Cæli provincias deferuntur. Et Ludovicus Velez de Guevara decipitur, cum illos aſſerit in Flandria naſci. In Comœdia, quæ *La Montañesa de Asturias* nominatur, & est trigesimæ Partis secunda, Mendum introducit dicentem.

Vbi naſcantur?

Mendus. *Estraña melancolia!*
Blanca. *Adonde el Principe está?*
Princ. *Hermana.* Mend. *En orden está*
Toda la Volateria.
Las plumas al viento juega
El Gerifalte, el Borni,
Desde el Flamenco Neblí
Hasta el Azor de Noruega.

Nebli Flamenco.

Comœdia ita debent fabulis exornari, ut nec calumnientur innocenti, nec fragilem scandalizet.

Et hic obiter nota, totam hanc Comœdiam legi cum Regum Hiſpanorum dedecore, fingit enim Blancam Ordoñi Aragonensium Regis filiam Ramirum, fratrem suum deperire, & ad inceſtam libidinem solicitare. Qua fictione, & Blancam, & cognatos ipſius propudioſa ignominia suffundit, & castas Virgines, quæ fratribus suis in domo materna convivunt, enormiter scandalizat.

Nomen Infante apud Hispanos cujus generis sit?

Et nota secundò in lingua Hiſpanica vocem *Infante* eſſe utriusq; generis, inquit enim Garcias Fernandez pag. 45. b.

Ordoño Rey de Leon
Que Dios muchos años guarde,
Con el Principe Ramiro
Y con la Señora Infante,
Cuyas hazañas famosas
Llora el Toledano Azarque,
El Cordoves Almanzor,
Y el Sevillano Alvenzayde.

Almanzor Rex Corduba.

An-ne benè examinavit Poeta Saracenorum Regum nomina? Quia illos vix unquam propriis nominibus indigitant Historiæ antiquæ, non potero dare responſionem securam, moneo tamen Eruditum Scriptorem, qui *Gloria Theatrum* edidit, & in ipſo pompam funeream, qua D. Felix Sandovalia Duciſſa de Oſſuna Mediolani fuit sepulta descripſit, pag. 74. hæc habere. *Convidado despues* (Garci-Fernandez) *por D. Bermudo Rey de Leon a juntar sus fuerças y armas contra el comun enemigo,*

Fuit ferociſſimus.

migo, fué con florido exercito y dieron en los confines de Cordova tal rota a los barbaros, que el feroz Rey Almanzor (*antes orgullosso por cinquenta y dos batallas, en las quales por lo mas havia sido vencedor, y siempre temido, por haver assolado gran parte de España) no pudiendo suffrir de veerse quitar en un dia los tropheos de muchos años, no quiso sobrevivir a su ignominia, y castigó con un mortal ayuno la insaciable hambre que tuvo de la sangre Christiana.* Illo ergo tempore Corduæ Regulus Almanzor vocabatur. Consonat Augustinus Moretus, apud quem in ejusdem Tomi Comediâ III. Bermudus aloquitur Regem (Alphonsum Sapientem) his verbis.

Vincitur tandè se inedia occidit.

Aunque es legitima herencia
De vuestro Padre en mi espada
Se vió Aragon restaurada
De la barbara violencia
De Almanzor que no se applaca
Menos que en sangre Española;
Pero al fin mi espada sola
En las montañas de Iaca
Animó vuestras Vanderas
Muerto vuestro General
Que defendiendose mal
Quedó de las tropas fieras
De Alarbes vencido y muerto,
Y vuestra gente rompida
Casi con infame huida
Buscaba seguro puerto.

Volunt Poetæ Græci, & Latini, Hispani, Itali, &c. ut punctum finale Strophas terminet, ne sensus in sequentem se insinuet. At hic, ut conspicis, cum gratia temeratur hæc Regula.

SECTIO XXV.

De Contractibus. *An res determinatum pretium habeant? An verò, quocumq; possint vendi?*

Revocat in memoriam Ludovicus Velezius de Guevara contractum de Equo & Falcone inter Castellę Comitem & Leonis Regem celebratum; de quo, quia multi scripserunt, potero & ego etiam aliquid dicere. Audiunto Castellæ Comitem, qui coram Leonis Rege sic infit.

Eschucha attento. Yo soy
El Conde Garci-Fernandez,
Señor de Castilla, y hijo
Del Conde Fernan-Gonzalez,
Mi padre en ferias, Ordoño,
Que Dios aya dió a tu padre
Vn Caballo y un Azor,
Prendas de Rey semejante.
Mil marcos de plata fué
El precio para pagarse
En un plazo, que el Rey puso,
Y si del plazo passasse,
Se fuesse doblando el precio
Cada dia, y fué alcance
De modo que el Rey no pudo
Con toda España pagarle.
Siendo entre los dos concierto,
De que Castilla quedasse
Por esto libre del feudo
Que a Leon pagaban [a] *antes.* &c.

Hanc eamdem historiam pag. 71. recenset gloriæ Theatrum his verbis. *Tenia el Conde consigo un generoso Caballo y un Azor perfectamente enseñado para qualquier cosa, que deseados por el Rey, y no acetados en don, le fueron vendidos por crecido precio* [b] *y con tal obligacion, que si el dia establecido no se huviesse pagado el dinero se doblasse todos los dias, que tardasse, la cantidad concertada. Pacto, que arrastró tras si el valor de una Provincia.* Et posteà pag. 73. subjungit. *Queria el Conde por las offensas recibidas de la carcel y traycion, mover la guerra a quien tan sin causa le havia turbado la paz: pero no obstante en recompensa de haverle embiado con tantas honras su esposa, en vez de quitarle el Reyno, se contentó de pedir al Rey D. Sancho el precio ya establecido del Caballo y del Alcon* [c] *multiplicado; que havia crecido tanto, que no bastaba para satisfacerle toda la real hazienda: por lo que el Rey, ya con una, y ya con otra escusa dilataba el pagamiento. Mas teniendose el Conde por burlado, le entró con tanta furia en el Reyno, que no teniendo con que repararse, le offreció el dominio franco y libre de Castilla, exonerandole de la obligacion, que antes tenia de concurrir en las Cortes generales del Reyno. Por esta via quedó libre e independiente el Principado de Castilla en el Conde Fernan-Gonzalez, y en sus legitimos successores.*

a] Nomen *Leon* Hispanicè est equivocum, nam notum animal, & regnum etiam notum in Hispania significat: at in lingua Latina nulla est æquivocatio, nam animal *Leo*, & regnum *Legio* nominatur.

b] Hoc pretium paulò antè Velez determinaverat.

c] Ecce *Alcon* vocat accipitrem, quem paulò ante appellabat *Azor*.

His præmissis inquiritur Primò, *Qualis ille contractus fuerit?* Secundò, *An mutuans possit mutuatario imponere pœnã, nisi die determinato satisfaciat?* Et Tertiò, *An in pœna determinatione modus sit, an verò imponere possit, quam voluerit?*

Incidentes Quæstiones.

Quæstio I. deciditur.

Equus & Falco venditi fuerunt argenti mille marcis, hoc est, octo millibus unciis, pretio satis eximio, etsi non adderetur illa lex, quæ morosum solutorem condemnat, ut si hodie non solvat, teneatur cras numerare duplum, postridie quadruplum, duplam semper proportionem servando: ut in tabulâ sequenti respicis.

Nummus eximplex, qui Real de a ocho ab Hispanis vocatur, ponderat una uncia.

Dies

	Die solutioni
1	designato.
2	Postridie.
4	Die secundo moræ:
8	Tertio.
16	Quarto.
32	Quinto.
64	Sexto.
128	Septimo.
256	Octavo.
512	Nono.
1,024	Decimo.
2,048	Vndecimo.
4,096	Duodecimo.
8,192	Tertiodecimo.
16,384	Quartodecimo.
32,768	Quintodecimo.
65,536	Sextodecimo.
131,072	Septimodecimo.
262,144	Octavodecimo.
524,288	Vndevigesimo.
1,048,576	Vigesimo.

Legionis Rex, aut hanc numerorum progressionem nunquam expressè viderat, aut seriò non agebat cũ Comite.

De incremento numerorum in dupla proportione crescentium.

Pretium erat 1000. argenti marcæ, seu 8000. unciæ, & in solâ viginti dierum morâ pervenit ad marcas 1,048,576,000 seu uncias 8,388,608,000. Et hæc Summa aliorum viginti dierum spatio Quadratum, & aliis viginti Cubicum numerum constituet. Et sic paucorum mensium fluxu ad numerum tantùm non immensum perveniet.

De rerum pretiis.

Si interroges, *An ille equus & ille falco tanto potuerit pretio vendi?* Respondebo, esse res in Republicâ, quæ aut à Legislatore, aut à consensu populi determinatam taxam habent: esse & res peregrinas, de quibus nîl Legislator, & nîl populi consensus statuit. Primi generis sũt, quæ vulgò prostant: secundi autem, quæ aut in specie raræ, aut intra suam speciem rarâ perfectione sunt præditæ. In Hispaniâ profectò, quo equi, & quo falcones pretio veneant, jam scimus. Ergo, si illa duo animalia fuissent, ut cætera, quæ venduntur in foro, potuissent summo, non autem majori pretio vendi: unde, si summum pretium centum aureorum fuisset, non potuissent venumdari ducentis. At non erant venalia & pro ipsis ultronea pecunia offerebatur: & erant perfectissimè edocta, Ergo hæ duæ circumstantiæ debent considerari.

Alia sunt à Republica, aut Populo determinata.

Alia à contractum celebrantium voluntate dependent.

An, & quantũ merces ultroneæ vilescant?

Porrò merces ultroneæ (quando venditor rogat emptorem, ut illas velit emere) vilescunt, & emi pretio minori possunt, quàm aliàs venderentur. Ita Lessius *libr. 2. cap. 12. dub. 10. num. 63. in fin.* & ego in Theol. Morali Intentionali *num.* 844. & in Fundamentali *num.* 1095. Ergo, & pecuniæ ultroneæ vilescunt. Sed quantum? Per tertiam, aut dimidiam

An vilescant similiter pecunia ultronea?

Sigalion.

partem statuit communis Theologorum decisio. Ex hoc igitur capite ut plurimũ exigere Comes duplum à Rege pretium poterat, non autem centuplum aut millecuplum.

Consideremus alteram circumstantiã. Vna tabula, quæ rasa paucis obolis valeat; & colores, qui seorsim vili pretio venduntur; si excellentissimi Pictoris penicillo immisceantur & distribuantur, exhibebunt Cæsaris effigiem v. g. quæ multis millibus taxari queat. Picturis nequit Respublica pretia imponere; tantũ enim illæ valere dicuntur, quantum emptores & venditores velint. Quam ob rẽ, si Titius habeat Pompei effigiem, perfectissimè expressam, & illam velis emere, nullam injuriam tibi inferet ille, si dicat: *Hac ego picturâ, & aliis similibus delector, & pecuniâ non egeo: non oro, ut emas: interìm, si persistas, & eam omninò emere velis, decem mille aureos numera, vel aliàs nec verbum ullum ampliùs de hoc contractu loquamur.* Ergo, quia nemo tibi infert violentiam, si illam emere velis, aureos numera; sin minus, tace, eamque in manibus Titii relinque.

Tametsi tabula & colores parvi fiant, pictura, si bona fit, habetur maximi.

Sed quanti?

Sicut figura humana, si perfectè exprimatur in tabulâ, non habet determinatum in Republicâ pretium; sic & industria humana perfectè expressa in bruto, excedit communia rerum pretia. Ergo, quia & Equus & Volucer erant industrii, & in suis generibus perfectissimè edocti; & ideò tam mirabiles, ut nulli in totâ Europâ ipsis similes reperirentur, erant merx peregrina, carens determinato pretio. Et rursus, quia non erant venales, sed pro ipsis ultroneæ pecuniæ offerebantur, potuerunt argenti unciis octo millibus vendi. Et in hoc nullam reperio prorsus difficultatem. Interìm, quia fortè miratis tam rigidè licitari de pretio inter tam Magnos Principes, relege Historiam, ex illâ enim hoc

De brutis bene instructis.

Quanti valeant?

Politicum Monitum adipisceris. Equum & Falconem nobilissimos, edoctos à Magistris peritissimis & diligentissimis habebat Comes; perplacent Regi. Illos Comes dono mittit statìm: at Rex eos non acceptat: non enim vult dono recipere, quos pretio redimere potest. Ergo ad pretium venitur. Et Comes, *Aut illos Rex accipiat gratis, aut emat summo pretio, si velit.* Et cur? *Quia si recipit gratis, manebit ex hoc capite mihi devinctus: cæterùm, si dimidio valoris pretio redimat, ego semissem pretii perdam; & ille se illos dicet interveniente solutione adquisiisse, & nullas mihi gratias aget.*

Legant Aulici & Cives.

An, & cur nihil debeat vendi minori, quã justum sit, pretio?

Ergo Lectores discite. Amicis nun-

G quam

Conclusio.

quam res minori pretio vendite. Sed, vel donate gratis, vel justum pretium postulate. Et, si aliter faciatis, gratias non speretis.

Quæstio II. deciditur.

An in Mutuo possit imponi pœna solutori moroso?

ANtonius Cotonius *in Dianæ summ. verb. Mutuum num.* 14. resolvit hanc quæstionem his verbis. [Ex mutuo potest sumi aliquid in pœnam appositam in contractu, si mutuatarius non solvat præfixo tempore: non quidem pro interesse, sed quatenus Mutuatarius compellatur ad solvendum eo tempore. Tunc enim Mutuatarius, si culpabiliter non solvit, tenetur pœnam conventionalem solvere, & Mutuans potest justè recipere. Si autem inculpabiliter sit morosus, aliqui etiam affirmant, teneri; alii verò negant: quorum nomina & rationes invenies apud Faustum *in Specul.* 71. *num.* 1. *&* 2. & Dianam *part.* 1. *tract.* 8. *resol.* 41. *in fin.*] Moroso ergo debitori imponi pœna potest, ut cautior sit, & tempore præfixo satisfaciat.

Sed quid, si ille non sit in culpa? puta, si solutionem differat, non quia vult, sed quia non potest? Si creditor pecuniâ indiget, illam potest repetere, etiam cũ damno debitoris, ut reddatur indemnis. Si autem creditor non indigeat, & adhuc illâ indigeat debitor, tenetur illam non exigere. Non ergo pœnam potest imponere, si non statim restituatur.

An sit Naturale de rebus mutuandis præceptum?

Hæc responsio dari præceptum de mutuando supponit: illudque Theologia nostra Fundamentalis statuit & illustrat his verbis. [Præsentem doctrinam his præceptis substruimus. I. *Ama proximũ sicut te ipsum*. II. *Non furaberis*. Non ergo tenebitur Creditor amare Debitores plus quam se ipsos, nec illis cedere, quod illorum non est. Qui petit mutuũ, debet reddere indemnem Creditorem. Creditor, qui postulat, ut indemnis reddatur; nihil injustum postulat. Qui indemnis redditur, & tamen non vult mutuum dare, invidus est; quia in tali casu ipsi est perinde favere & non favere: adeoq; non ideò proximo favorem negat, quia se amat, sed quia illum non amat; quia illius bono torquetur, miseriis & malis delectatur. &c.] Consono Angelo de Clavasio, qui *in Summ. verb. Mutuum. num.* 2. interroganti, *Virùm de dando Mutuo sit præceptum?* respondet. [Secundum Scotum *in* 4. *dist.* 15. quòd habens pecuniam sibi pro aliquo tempore inutilem, mortaliter peccat, si eam non mutuat indigenti & petenti; quia facit contra præceptum Naturæ, & Christi Luc. 6. & Matth. 5. *Mutuum date*. Sed, si esset utilis, puta negotiando, vel aliud de eâ faciendo, tunc distingue secundum quod supra dixi de Eleemosyna §. 1. &c.] Ergo, si centum aureos mutuos dedisti Ferdinando per annum, & imposuisti pœnã, si illos non numeret præfixo die, elapso anno te & illum debes considerare: Si nõ numerat tibi pecunias, quia non vult, non solùm tuos centum aureos, sed & illos, qui ad pœnam spectant, poteris postulare. Si ille commodè non possit solvere, & tamen tu illâ pecuniâ indigeas, tuo jure utere, & illos centum aureos & adhuc pœnam postula. Cæterùm, si ille graviter pecuniâ indigeat, & ipsa tunc tibi inutilis sit, illum tutâ conscientiâ obligare ad restituendum non potes: Ergo nec aliquid præter sortem ab eo ratione mulctæ poteris extorquere.

An, & quando aliquis obligetur dare Mutuum sub mortali?

De debitore, qui est morosus, quia vult.

De eo, qui est morosus, quia non potest solvere.

Quæstio III. deciditur.

SEd quanta hæc potest esse pœna, ne Prudentiæ terminos excessisse dicatur? An poterit statui, quantam velis? Minimè: nam, ut cecinit vetus Poëta,

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines.

De quantitate pœnæ. An possit imponi, quantam velis?

Culpæ gravitas pœnæ quantitatem metitur: unde S. Benedictus in Regulæ capite XXIV. *Secundum modum culpæ, excommunicationis vel disciplinæ debet extendi mensura: Qui culparum modus ab Abbatis pendeat judicio*. Non ergo ab Abbatis liberâ voluntate. Stat igitur eum, qui dat alteri pecunias mutuas, posse pœnam imponere, si fortè non satisfaciat die determinato; at pœnam rationabilem, quantam approbat consuetudo, & viri prudentes solent ponere. Et, quia inter Mercatores mos est, ut solutor morosus solvat canones (annuatim hi 5. vel 6 ex 100. postulant) hanc mutuatario, si tempore præscripto nolit solvere, imponi posse judico; & majorem non auderem admittere.

De pœna & culpa. An inter se debeant proportionari?

Tota Controversia resolvitur.

HInc ad Equum, & Falconem redeo. Si erant quales dicuntur, mille potuerunt marcis vendi, ut constat ex Decisione Primæ: quoniam, ut dicebamus, ex animalium parte summa & singularis industria, & ex parte pecuniæ considerari ultroneæ circumstantia debebit. Ergo, si statuto Rex solvisset pretium die, nullus obloqueretur.

De venditionis illo contractu. An fuerit validus?

At Geometrica illa numerorum in dupla

pla

De pœna, quæ ob moram imposita.

pla proportione succrescentium progressio, non jam Equum, aut Falconem respicit, sed solutionis moram, quæ pœnæ obnoxia, sed non tantæ. Viginti annorum Canones sortem exæquant: illa ergo culpabilis, & punibilis Regis in pretio solvendo negligentia, si sortem adæquare dicatur, sufficiens, aut etiam videri possit nimia, ergo non est cur ultra primum multiplicationis gradum progredi permittatur. Scio de hoc contractu multos scripsisse Historiographos; non vidi, qui Theologicè rem examinaverit. Morosi solutores multi sunt in Republica; mora numerandi pecunias non est res peregrina, vel rara. Ergo moribus, aut legibus est taxata Reipublicæ, nec licet ultra summum pretium extorquere vel aureum. Contractus igitur illegitimus erat, nec illo Ordonius tenebatur.

Fuit irrationabilis, & contra communes Hispania mores; & ideò Regem non obligabat.

Quid alii senserint?

At occasione hujus contractus, ais, fuerunt abotta bella, & jugum excussit Castellanus. Ergo admittebant omnes illum contractum fuisse validum.

Cur à Legionis Jurisdictione Comitatus Castella exemptus fuerit?

Respondeo, fuisse alias, easque gravissimas causas, ob quas Castellæ Comes vexilla contra Regem dirigeret; &, ne illæ palam proponerentur, ab hoc fuisse contractu colorem apparentem desumptum. Et quia Fortuna à Castellano in bello stetit, Legionis Rex, ubi à sua jurisdictione Castellanos exemit, & declaravit liberos, non solvit, quod pro Equo, & Falcone debebat, sed illo pretio quietem emit, & pacem.

SECTIO XXVI.

De Historia. *An illam Poeta nostrates nesciant?*

MVlta etiam valdè impropria, & contra Mappæ leges congesta in *El sitio de Olivenza*, quæ est nona Partis XXXV. Comœdia, Authore ἀνωνύμῳ eloquenter cantantur. Inter alia pag. 32 I b. sic scribit.

Quanta sit Regis Hispaniarum potentia?

——— *Que importa,*
Que aborte el Norte vestigios,
Que selvas huellen los mares,
Si a los rayos de Philippo
No hay poder que no desmaye,
Fuerça que este sin peligro,
Rebelde que permanesca,
Aunque se oppusiera altivo
El Otoman con sus Lunas,
El Frances con sus Suizos,
El Ingles con sus Piratas;
Pues basta un rayo Divino
De nuestro Quarto Planeta
Sigalion.
Para llevarse de un giro
Savoyanos, Piomonteses,
Agarenos atrevidos,
Rebeldes Chinas, Ingleses,
Francos, Baxeles, y Lirios.

Est Rex Hispaniæ, mea sententia, *Cæsar & Nihil*; quando enim bonos Ministros habet, Cæsar est; omni inimico potest imperare, & præesse: at malos nactus in summis divitiis, ut se toleret, non habet media.

Qualia sint hujus Authoris verba?

Et quæ sunt, quæso, quæ à Septentrione aboriuntur vestigia? Quam cum Agarenis Pedomontani connexionem, quam habent Sinenses cum Anglis? Quando paruerunt Regi Hispaniæ Sinenses, & quando ab illo rebellarunt? Dissententia conglomerat: &, si de Hispanis istis numeris Iudicium meum Hispanicè exhibere permittar, dicam liberè, *Todos estos vocablos, que aqui se amontonan, son ripio.*

SECTIO XXVII.

De Arte Pictoria. *An sit apud Mahometanos interdicta?*

NON benè Ludovicus Velez de Guevara didicerat, quam de Picturis, & Pictoribus habent Africani sententiam: quoniam in Expeditione Orani (Hisp. *En la conquista de Oran*) quæ in part. XXXV. Comœdiarum num. 2. pag. 70. a. reperitur, Bençaidem Abençanexium Orani Castellanum (Hisp. *Alcayde*) Zelinum militem & quemdam Christianum captivum introducens, sic scribit.

Tametsi in Comœdiis, quæ veras Historias repræsentant, aliquæ personæ, aut circumstantiæ fabulosæ à Viris Eruditis ponantur, non autem Scriptori aliquando est permissum, ut impossibiles aut impertinentes interseras. Et id moneo, quoniã in hac Comœdia, quæ ob oculos ponit Historiam valde veram & gravem, Olofernes, & Velasquillus, & tot cum ipsis impossibilia, introducuntur ut in ridiculã Fabulam transire debeat.

Zelinus. *Este Christiano cautivo*
Arrojò ahora en la playa
El mar de un esquife humilde
Con otro de camarada.
Que le ayudaba a los remos
Que de los golpes del agua
Y del trabajo rendido
No llega a bessar tus plantas.
Castell. *Donde passabas?* Capt. *Sali*
De Valencia, que es mi patria,
A Mallorca, que el Virrey
Por mi pincel me llamaba.
A su servicio, que soy
En el insigne por fama. [a]
Castell. *Que exercicio es* Capt. *Soy*
Pintor,
Que en piedra, en lienço y en tabla
Hurto a la Naturaleza
Con el Arte las Estampas
De la Verdad. Castell. *Ladron eres*
De el poder de Ala; en el Asia
Ni en la Africa, no usamos
Por ley, costumbre y usanza
De Pinturas. Di que nuevas
Tuviste al partir de España &c.

[a] Poeta sanè captivorum conditionem ignorat: omnes enim suam qualitatem & industriam imminuere, aut etiam exinanire, ut viam redemptioni faciliorem aperiant, magna arte, & industria conantur. Non ergo debebat hic captivus se esse Pictorem fateri: & si ab aliis proditus hanc Artem se profiteri non potuisset

Quo modo de sua scientia & virtute loqui captivus debeat?

set negare, deberet dicere, nondum se tempus tyrocinii absolvisse, & nihil prorsus sine Magistro scire facere.

SECTIO XXVIII.

De Hydrographia. *An illam Poetæ Hispani percalleant?*

Mira sunt quæ in Comœdia, *Olympia, y Vireno* leguntur. Author est Doctor Ioannes Perez de Montalvan, qui scen. 2. sic scribit.

An expediantur naves ex Hollandia in Hungariam?

En Holanda me embarque,
Ya lo viste, para Vngria.
Quiso la Fortuna mia
(Aunque no muy mala fue)
Que Eduardo me encontrasse
Entre el Danubio y Belgrado &c.

Et posteà scen. eadem ait.

Quando sua stipendia recipiunt milites, sunt animosi.

Y assi con pompa y Magestad augusta,
Y con muchos soldados,
(Que muchos son, estando bien pagados)
Cercar a Thracia intenta
Tomando tus aggravios por su cuenta.

Et utrobique exorbitat: non enim in Hollandia sunt naves, quæ in Hungariam mittantur. Et, si vento felici, aut infelici navigabat, quomodo inter Danuvium, & Belgradum potuit Eduardo occurrere? Ineptias has Hydrographia sincera non admittit.

Maria cum continente inconsideratè confundit.

Præterea, pauci milites etsi stipendia die statuto recipiant, erunt pauci. Et tametsi animosiores eos reddat pecunia, pauci, ut civitas obsidione cingatur, non sufficiunt.

Obsidio exercitum numerosũ requirit.

De qua autem Civitate loquitur Montalbanus? De Thracia. Et est-ne Thracia Civitas? est vastissima Regio, & tunc cingi obsidione poterit, cum Germania, vel Gallia. Thracia enim latissimè patet, quod scitè testatur 3. Æneid. Virgilius,

An Thracia sit Civitas?

An sit Regio vastissima?

Terra procul vastis colitur Mavortia campis,
Thraces arant.

Nota illud *vastis*. Ergo per multa passuum millia protenditur. Græcè vocatur Θρᾴκη, & ejus habitatores Θρᾷκες. In illa ad nubes Æmus, Rhodope, Orbelus & alii se montes adtollunt: ex quibus præter alios minus opulentos & divites, Hebrus & Nestus fluvii illustres descendunt: & jacent præter pagos & villas, Apollonia, Ænos, Nicopolis, Byzantium, Perinthus, Lysimachia, Callipolis & aliæ Civitates præclaræ. Et nunc, quæso, exponat nobis Montalbanus, quo modo paucis possit militibus tam vastam obsidere regionem.

Thracia montes.

Ejusdem urbes

Si autem distantiæ magnitudo Montalvanum excuset, non excusabit alios, qui cum de Hispaniæ locis, aut Hispaniæ affinibus, disserunt, adlucinantur. Sanè in Comœdia, quæ *Veerse y tenerse per muertos* inscribitur, & ab Emanuele Freyle composita, parte XXXIV. prodiit, & quinto loco etiam num legitur, pag. 185. equis citis Henricus cucurrerat Barcinone Marsiliam & ait.

Quanta sit Barcinonis & Marsilia distantia?

Dos meses ha que de España
Sali.

Diligentiam commendo. Vix ducenta milliaria Civitatum harum numerat intercapedo, ergo si 100. singulis diebus ille egerit (cùm ego equis citatis utor, meum iter per 120. promoveo) Marsiliam Barcinone biduo debebat pervenire. Menses ergo esse jussit, qui non nisi dies fuerant. Emanuel ergo nihil sciebat de locorum distantia.

Quantum equi citi, si adhibeatur mediocris diligentia, singulis diebus peragant?

SECTIO XXIX.

De Tempore. *Quid lustrum sit? & an à sæculo, & Olympiade distinguatur?*

Lustrum vox est notæ significationis: Quinquennium sonat: & tametsi in Calepino Passeratius, & alii Olympiades Lustris exæquent, putentque eo sensu quinque annos in Lustro dinumerari, quo octo dies in septimana una, quindecim in duabus: & in Musicali διὰ πασῶν, quod *Octavã* Latini dicimus, octo punta: nihilominus nemo unquam fuit, qui Lustrum ultra quintum annum protenderit: & tamen videtur pro sæculo seu Centennio accipi à Calderone: apud quem in Comœdia, *La Hija del Ayre* (quæ est Partis Tertiæ Sexta) pag. 124. b. sic adloquitur Memnonem Lisias.

Quanta sint Olympias, Lustrum, Hebdomas, & Centenium?

De Diapason, seu Octava, quot intervalla numeret?

Yaze, Señor, en la falda
De aquel eminente risco
Vna laguna, pedaço
Del Letheo, obscuro rio
De Acheronte pues sus ondas
En siempre lobregos gyros
Infunden, a quien las bebe,
Sueño, pereza, y olvido.
En una Isleta, que hay
En medio de su districto
Hay una Nympha de marmol,
Sin que hasta hoy se aya sabido
De tres lustros a esta parte,
Ni quien, ni por quien se hizo.

Lethe, oblivionis fluvius.

Ergo *De tres lustros a esta parte* dixit Lisias, cùm *De tres siglos a esta parte*, debuisset: quæ enim duodecim, aut quindecim annis notitia, & memoria non potuit, poterat deleri & perire trecentis,

An lustrum sumatur pro sæculo?

Et

An Lethe ab Acheronte distinguatur?

Et hic etiam observa, Lethen & Acherontem fluvios confundi, aut saltem alterum in alterum exonerari. Sunt enim Orci flumina

Styx, Acheron, Phlegeton, Lethe, Cocytus, Avernus.

& omnia, ut Poetæ volunt, inter se separata & discreta.

SECTIO XXX.

De Suevia. *Vbinam illa jaceat? An Russiæ adhæreat?*

Ab occasione & tempore pendet felicitas Expeditionum militarium.

IN Comœdia quinta, quæ inscribitur *Affectos de Odio y de Amor.* Apud eumdem Calderonem Autistella sic inquit.

Bien, que de tanta esplendor
Fuè pension la antigua guerra
De aquel heredado odio,
Que hay entre Russia y Suevia.
A cuya causa, queriendo
Adolfo, su anciano Cesar,
Gozar la occasion de verte
Sin manejo, ni experiencia
De militar disciplina,
Intentó invadir tus tierras &c.

De Russia, & provinciis conterminis.

Et duos errores in his verbis reperio: jubet enim Sueviæ, ut affinis sit Russiæ; & Sueviæ Regem vocat *Cæsarem*.

Vbinam fuerint Suevi? Vbi sit hodie Suevia? Cur hodie sit in sectiones divisa?

Porrò Suevi olim in Bohemia apud Albim, & in Austria apud Danuvium habitaverunt: & hodie Suevia non est una provincia, sed in lacinias secta, à vicinis Principibus est occupata. Et ubicumque ponatur non est confinis Russiæ; hæc enim in ipso Europæ termino constituta, à meridie habet Moscoviam, à Septentrione circulo Arctico subjacet: ab ortu in Dvinã definit fluvium: & ab occasu usque ad Livoniam pervenit.

An ejus Principes potuerint Imperatores nominari?

Fuerunt pauperes antiqui Sueviæ Reges, aliàs non periissent. Quo ergo jure *Cæsares*, aut *Imperatores* nominantur?

D. Petrus Calderonius laudatus.

Interim, Calderonem ingeniosum, & eruditum Virum magni facio, & ejus numeros libentissimè lego; & quanti ejus conceptus semper fecerim, hæc ipsa Haplotes probat, quæ ejus passim versibus exornatur: & ideò has præcedentes Notas volo loco laudis haberi; ubi enim omnes homines gravibus inficimur imperfectionibus, Panegyrica est, quæ leves negligentias concernit, castigatio. Quoniam

Si licitè quandoq; bonus dormitat Homerus,
Dormitare semel Caldero jure potest.

NOTA.

An in Comœdia, qui agit personam, quæ multis ante Christum annis ex. gr. vixit, possit loqui de rebus, quæ multis post Christum annis inventa?

Vide partem Comœdiarum XXX. pag. 14. a.

Authores sunt Cancer, Moretus, & Fragossus.

FVit multis ante Christum sæculis Nabuchodonosor, interim Alcazerius ejus famulus à Christi passione tanquam jam præterita adlusiones & conceptus deducit, nuptias enim Ioachimi, & Susannæ describens, inter alia sic inquit.

Ayudaban al festejo
Vnos Trompeteros roncos,
Que haziendo infinitos gestos,
Quando hinchaban los carillos,
Y meneaban los cuerpos [a]
Parece, que accompañaban
El Passo del prendimiento. [b]

De syllabarum numero in vocibus meneaban, & cuerpos.

a] In hoc versu bis duæ vocales immediatè concurrunt (nempe *ea* in dictione *meneaban*; & *ue* in dictione *cuerpos*) & metri ratio postulat, ut si priores per synæresin contrahas, posteriores dissolvas per diæresim: & si illas separes, istas conglutines.

Quid sint Passos de la passion in Hispania?

b] In solennibus processionibus portatilia theatra, in quibus Sacræ Historiæ statuis appositissimis repræsentantur, *Passos* in Hispania dicuntur; Ergo, ut vult Alcazerius, tubicines, qui in nuptiis Susannæ clangebant, erant similes illis, qui in Hispania talem, aut talem Dominicæ Passionis passum concomitantur.

SECTIO XXXI.

De Caino. *An à Lamecho occisus fuerit?*

Corrigitur Comœdia titulus.

NON est, cur incusemus graviter Ioannem Matos Fragosso, qui in Comœdia, quæ malè, *No esta el matar en vencer*, inscribitur, cum *No esta en matar el vencer*, ad mentem Authoris deberet, *part. 30. pag. 398.* asserit Cainum à Lamecho fuisse tandem occisum. Quoniam, tametsi oppositum cap. . num. . manifestè demonstrem, habuit Fragossus multos, quorum potuit Opinioni adhærere: interim, quia ejus numeri gratiis ingeniosis exuberant, illos subjicio.

Const. *Dime primero, porque,*
Pues te precias de tan vano,
Te llamaron Passamano?
Pass. *Escucha, y te lo dire.*
Ya sabes aquel excesso,
Que hizo Cain, quando de el
Se dexó matar Abel
A bofetadas de huesso. [a]
Mostrando assi lo profundo,
Liberal, y Cavallero,
Pues fue Cain el primero,
Que supo dar en el Mundo. [b]
Huyo pues, porque a galeras
No le echassen, el traidor, [c]

a] Sicut dixit *Bofetadas de huesso*, in alia occatione *Bofetadas de leño* diceret, si de eo ageret, qui fustibus esset exceptus.

b] Verbum *dar* in Hispania latissimè patet, solet enim homo *dar gusto*, *dar pessadumbre*, *dar alabanzas*, *dar de palos*, *dar de espaldarazes*. &c,

c] Nugatur: tunc enim non erant triremes

Que

Que como era labrador,
Le fuè facil alçar de eras: [d]
En los montes, que mas lexos
Hallava, en essos vivia,
Passando quando vestia,
Su pellejo de pellejos.
Violo, pues, Lamec con traça
De hombre, yendo a caza un dia,
Que como cambrài no avia,
Se passavan con la caza. [e]
Yo passo dixo; al sentiilo
Este bruto, aunque me assombre,
Que si este animal es hombre,
Quiero tirar al codillo.
Acertó una flecha impia,
Y se la clavo derecha
En la mano, cuya flecha
Fue su postrer agonia.
Todos los que en aquel llano
Vieron como le tiró,
Y la mano le pasió,
Le llamaron Passamano.
De aqui para tanto bien;
Los que por nombre tenemos,
Passamano *precedemos,*
Familia amiga, con quien
No avrá Christiano, ni Moro,
Que no tenga connexion
Y las armas nuestras son
Vn Cain en campo de oro.
Con que a ninguno diran,
Que en antiguedad cedemos,
Supuesto que descendemos,
Por linea recta de Adan.

[d] Vbi Latinus ait, *Discessit insalutato hospite*, dicit Hispanus *Alzò de eras*.

[e] Venatio ipsa, & bestia in venatione capta *Caza* dicitur, item quædam tela subtilior illa, quã, quia in urbe texitur, quæ *Cambrai* (Latinè, *Cameracum*) dicitur, etiam apellamus *Cambrai*.

Hic autem nota, hanc Propositionem, *Titius descendit ab Adamo per Cain*, si seriò dicatur, esse hæreticam; constat enim Divina Scriptura octo tantùm personas servatas fuisse in arca, & à Noacho, ejusque filiis, quotquot sunt in orbe terrarum procedere. Noachus autem per Sethum ab Adamo provenit: omnesque Caini posteri, ad unum, in universali catachlysmo undarum vorticibus absorpti sunt.

An sit hæreticum asserere esse hodie in Mũdo aliquos, qui a Caino descendant?

Relegis illum versum, *Vn Cain in campo de oro*, & interrogas: *An hac pictura sit possibilis?* Et ratio dubitandi est; quoniam in aureo campo homo poterit pingi, at hunc ipsum Cainum esse, & non alium, nulla arte, aut penicillo exprimi potest.

Respondeo omnes Gentiliũ Deos depingi ut homines, sed tamẽ per insignia distingui, Apollinis enim vultus coronatur splẽdore, Iuppiter insidet Aquilæ, & fulmen gerit, tridentem manutenet Neptunus, Mercurius caduceum &c. Ergo aliquod esse signum poterit, quod Cainum ab omnibus aliis distinguat. Immo & esse tale de facto signum constat ex Genes. 4. 15. ait enim Moyses *Posuitque Dominus τῷ Cain signum, ut non interficeret eum omnis, qui invenisset eum.*

Dii ita pinguntur, ut cognoscantur & distinguantur inter se.

Cain habet signum & characterem, in quo possit bene cognosci.

Sed quale hoc אות signum *aut* litera, *aut σημεῖον*, nota, *fuit?* Multæ occurrunt Scriptorum sententiæ.

Et quidem (1) nonnulli Veteres Sacræ Scripturæ Expositores socium dant ipsi canem, qui quasi Divinæ Iustitiæ præco omnibus adlatrando insinuet, Cainum esse illum perfidum & infamem hominem, qui omnium primus terram Virginem sanguine humano maculavit. (2) Fuisse membrorum tremorem volunt alii, quo tanquam singulari nota inustus, ab omnibus cognosceretur. (3) Sanguineis, & truculentibus oculis eum alii inficiunt, & tam ferocem fuisse asseverat Nehemanides, ut qui illum adspicerent, in fugam illicò converterentur. (4) Cornu alii monocerotis instar onerant illius caput. (5) Sunt, qui sui nominis primam literam inurant illius fronti, ut cognoscerent omnes illum esse Cainum. (6) Vt Divinam Misericordiam & Clementiam exaltent, multi unam literam ex sacro nomine יהוה desumunt, ut ejus fronti inscribant, & insinuent, *nolle Deum mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat.* (7) Et possent à nomine אלהים quod *judicium* importat, illud elementum desumere, ut moneretur ille impœnitens, *ideò sibi, propter emendationem malorum, hujus dies vitæ ad inducias relaxari.* Vt diceretur eidem, *An nescis, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit*, ut moneretur, *gravitate tandem tarditatem supplicii compensari.* (8) Suspicantur alii literam illam petitam fuisse à nomine תשובה Thasuba, *Pœnitentia*, ut moneretur seriò agere pœnitentiam debere, nisi velit in æternum perire. (9) sicut Ezech. 9. alii literam ת inscribunt, ut nullus ei nocere auderet: & sic sentire videtur Aven Ezra, cui passim Saraceni subscribunt. (10) Et Mersenus *colum.* 1466 [Quid si dixerimus eum, vel in vestibus, vel in aliqua visibili corporis parte, scriptam habuisse causam, cur ita palabundus esset, nullibi consisteret; nempe, quia fratrem crudelis interfecerat? Quis arguet, nisi quia id expressum non est.] Interim favent humani mores, quoniam supplicii causæ, ut ad notitiam omnium veniant, aut clanguntur à præcone & tibicine, aut tabulæ à collo pendenti inscribuntur.

Quale illud signum fuerit?

Varia Interpretum referuntur sententia.

An fuerit Canis? an tremor? an Litera ה, vel א?

S. Benedictus in Prol.

Apostolus.

Augustinus.

An fuerit litera ת?

An tabula à collo depẽdens?

Ergo Pictor, si ex hisce decem notis aliquam penicillo sufficienter exprimeret, non in campo aureo hominem, sed talem (nempe, Cainum) repræsentaret.

An tandem Cainus pingi possit?

SE-

SECTIO XXXII.

De Lupo de Vega. *An debeat Poetis praecedentibus adnumerari?*

Quid sit Loa in Comoediis Hispanicis?

FOrtè volet aliquis aliis Poetis minùs doctis, aut etiam minùs cautis Lupum de Vega (prodigium nostræ ætatis) adjungere, quoniam in Præfatione (Hisp. *en la Loa*) quæ Comoediæ *de Mundi Creatione* prædicitur, hæc scripsit.

An Spiritussanctus sit Verbū?

Sobre Celestiales alas
Bajó penetrando espheras,
Por Nuncio de ciertas Bodas
Al Mundo el Divino Pneuma.
Iuan lo affirma, donde dize,
Que el mismo Principio era
El Verbo, que con la union
Hypostatica remedia
(Siendo carne la palabra)
El daño y perdida nuestra.

Lupus de Vega accusatur hæreseos.

Sensus ad literam, ut æmuli volunt, hic est. *Descendit in Mundum Spiritussanctus; & id affirmat Ioannes dicens, In principio erat Verbum.* &c. Ergo, Lupo asserente, Spiritussanctus est Verbum. In Lupo ergo (aliàs Viro erudito) ut in aliis adlucinationes Hæreticæ circumferuntur.

Excusatur: & ejus carmina dilucidantur.

Nos autem Lupum malè intelligi dicimus, nam ipse de Verbi & Carnis nuptiis agit, & ad has contrahendas Spiritum-Sanctum descendisse Ioannes asserit; inquit enim, *In principio erat Verbum.* &c. *Et Verbum Caro factum est & habitavit in nobis,* Quæ verba dilucidat Ecclesia dicens, *Qui conceptus est de Spiritusancto, ex Maria Virgine, & Homo factus est.*

An nihilominùs commiserit inadvertētias?

CÆterùm, quem in materia Fidei incusari non patimur, non ideò omnis adlucinationis purū dicimus, scripsit enim plurima, & aliqua nimis festinus. Sanè, quanta reverentia habenda sint Sacræ Scripturæ verba, scimus omnes Fideles: & tametsi nolim assentiri Lorcæ, qui *in 2.2. qu.13.art.2.num.9.* non admittit jocos in Sacræ Scripturæ materia, non tamen audebo negare abusum Sacrorum verborum aliquam præ se ferre indecentiam, & saltem infici culpa veniali. Ita enim, præter alios, Duvallius *in 2.2.qu.9.art.2.* Villalobus *tom.2.tract.1.diff.15.nu.5.* Diana *part.5.tr.5.res.3.* Cotonius *in summ.verb. Blasphemia num.5.* contra Sylvium *in 2.2. qu.13.art.2.* Et quidē inter alias Sacræ Scripturæ voces festiva solennitate colitur *Allelu-Ia* de qua *super Psalm.147.* Cassiodorus sic scribit. *Hujus verbi tantus honos est, ut cùm sit in Hebræa linguā reconditum nullo tamen constet alio sermone translatum. Hoc tenet cuncta natio terrarum, & quidquid est deditum Deitati dignitatem hujus nominis [*] pia devotione veneratur.* Videamus modo quanta veneratione Lupus ob aures proponit hoc verbum.

An abuti Sacra Pagina verbis in materia jocosa sit mortale?

Lorcæ subscribit Sylvius in 2.2. quæst.13. art.2.

הללו־יה Allelu-Ia. *Laudate Deū.* ad literam *laudate Deo.*

*] Allelu Ia, nec in lingua Hebraica, nec in Latina est nomen: illud tamen est in Hispanica; scribitur enim per simplex *l* (nam duplex *ll* aliter apud nostrates sonat) & in plurali dicimus *las aleluias.*

Scripsit sub Licentiati Burguilli nomine Catorum & Felium amores, dissensiones, conflictus, tam diffusa eloquentia, ut septem sylvas differentes cecinerit; & in ultima ad rem nostram sic inquit.

Marramaquiz, aunque lo supo tarde,
Havia hecho alarde
De sus Gatos amigos &c.
Mas triste y dessabrido,
Que Poeta affligido, [a]
Que ha parecido mal Comedia suya,
O bien la de su Comico enemigo
Andaba por la torre:
Y viendo, que su esposo la soccorre,
Zapaquilda mas llena de Allelu Ia,
Mas alegre contenta, y mas quieta,
Si ha parecido mal, siendo el testigo,
La del mayor amigo &c.

Ergo *Allelu Ia*, voce profectò sacrosancta, abutitur Lupus de Vega, cum illam accipit, ut Felis lætitiam exultantem exponat.

Qualis sit summus dolor? & quale summū gaudium?

a] Animi indignationem expressuri variis similitudinibus usi fuerunt Doctores. Augustinus eum, qui laborat animi amaritudine cum adolescente componit, qui suos in pilæ ludo nummos perdidit. Et altiùs rem considerans, cum Philosopho, qui malè fuit argumentatus. Lupus autem, ut summum animi dolorem exprimat, ob oculos ponit Poetam, cujus theatrū Comœdiam excepit insultantibus sibilis: & ut contra summum ejusdem gaudium describat, non æmuli, aut inimici tantum, sed & amici optimi Comœdiam jubet exsibilari. Vt, vel inde cognoscas hoc genus hominum tam esse laudis propriæ cupidum, ut aliorum (inimicorum, aut etiam amicorum) laudes animo tranquillo auscultare non possint.

Invidia, morbus Poetarum proprius.

Possem alia contra reverentiam, debitam Sacræ Scripturæ, adducere, nam *loc. cit.* sic Lupus cecinit.

Quien viera el pie, que el esquadron ceñia
De Mizifuf, y el chapitel armado
De uno y otro gatifero soldado,
Dixera, que tal vista non fue vista [::]
De Dario, ni de Xerxes,
Ni tanto perdigon haziendo asperges
En ninguna conquista;
Ni la vio Scipion, ni el Rey Ordoño,
Como en Cartago aquel, este en Logroño,
Y aunque entre la de Ostende,
Pero sin nobis Domine *se entiende;*
Ver tanto Gato, negro, blanco, y pardo,
En concurso gallardo
De dos colores, y de mil remiendos,
Dando juntos maüllos estupendos &c.

Illud *asperges* adludit ad Antiphonam Dominicalem, *Asperges me Domine* &c. quæ in Choro, dum adspergitur Aqua benedicta, concinitur: & illud *Ostende*, revocat

::] *Vista* vox est æquivoca. Sonat primo potentiam visivam (*la vista*) Deinde id quod cernitur, ut cùm dicimus *esta casa tiene buenas vistas*. Tertiò *visto, a.* Latinè *visus, a, um.* est participiū. Et denique, dicimus, *que sale una Señora a vistas*, cùm cōpta & exornata coram Spōso comparet. Et hic apud Lupum illud *vista* bis ponitur. In primo loco est substantivum, & id quod videtur, significat, & est part. pass in secundo.

vocat in memoriam verſiculum *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam*. Potuiſſet]; Author ſine illorum (Antiphonæ & Verſus) abuſu Catorum expeditionem exornare.

*] Terceræ inſulæ ſunt, quas pertinacia, qua ab Antonio contra Philippum II. ſteterunt, fecit celebres.

RElinquamus, quæ Theologiam concernunt, & ad literas Humanas deſcendamus. Non vacat alios Lupi libros eruditos percurrere: nam me alia negotia & ſtudia præpediunt. Legam igitur Laurum Apollineam ejuſdem, in qua inadvertentias nonnullas (non enim eas audebo ignorantias vocare) hinc inde ſuborientes reperio.

*] Trepidationis ille motus, quem invenerunt Regis Alphonſi Mathematici, Carminibus & Poematibus ſervire poterit; hæc enim fabulis condecorantur: Verùm enim verò, qui ſeriò de Cælo loquũtur, hũcmotum ſicut alios nonnullos, aſſerunt eſſe fictos omninò, & omni prorſus Probabilitatis fundamento carere.

Errat itaque primò in Cæleſtium Imaginum diſpoſitione. Sylv.2.pag.13. ſic cecinit.

Pero dexando a parte las Terceras,
Que vieron reveladas las Vanderas, [*]
Del Gran Marques de Santa-Cruz, famoſo
Bazan, Achiles ſiempre victorioſo,
Por Paria, y por Cumana
Dexo en un ſemicirculo a Cripana,
Cubagua y Margarita,
Deſde donde las alas ſolicita,
Para veer las Peninſulas Auſtrales, [a]
Y cortando arreboles Celeſtiales
Y olvidando Floridas y Eſpañolas,
Paſsó veloz las Mexicanas olas,
Finalmente en el Polo de Caliſto,
De el Paxaro no viſto,
Las Eſtrellas Antarticas semblaron, [*]
Y los diamantes de temor guardaron.

Ferdinandi Aragoniæ Regis & Iſabellæ Caſtellæ Reginæ auſpiciis detegitur America anno Domini 1492. ut habet Genebrardus in Chronologiæ lib.4.pag. 705.

An Ophir & Peru idem ſint?

Cur פרוים *Peruaim, aut Peruvaim in duali dicatur?*

De diviſione Peruviæ. An in Majorem & Minorem diſpeſcatur?

*] Sicut Fridericus ita & Americ° acuit & producit penultimam, & tamen America omnes habet breves, ut P. Ioann. Bapt. Ricciolius in Indice Generali Proſodiæ Reformatæ teſtatur.

a] America; quarta Mundi pars, ignota Antiquis & ante ducentos annos detecta, continet duas peninſulas, quæ apud Mexicum inter ſe colligantur. Si ex Septentrionali in Auſtrale mare aperiretur tranſitus, in duas illa inſulas diſpeſceretur. Videtur fuiſſe Hebræis nota, & פרוים Peruvaim, Peruvia duplex in Sacra Scriptura vocari. Audiunto P. Benedictum Pererium *in Geneſ. tom. 1. libr. 3. ad cap. 2. de Paradiſo. pag. 128. b. num.* 107. dicentem. [Vatablus in Scholiis ſuis *ſuper 9. cap. 3. lib. Reg.* & Bened. Arias Montanus Vir valdè doctus *in Apparatu ſuo ad Biblia, & in lib. cui Phalec nomen indidit*, arbitrantur Terram *Ophir* eamdem eſſe, quæ nunc vulgò appellatur *Peru*, unde tanta vis auri iamdiù per ſingulos annos advehitur in Hiſpania. Nam inquiunt. *3. c. 2. lib. Paral.* pro eo, quod verſio noſtra latina ſic habet; *Porrò aurum erat probatiſſimum*. Hebraicè ad verbum eſt. *Aurum erat de loco* פרוים *Paruaim*, quam vocem etiam LXX. Interpretes in tranſlatione ſua retinuerunt. Eſt autem *Paruaim* duale, cujus ſingulare eſſet *Peru*, ſeu *Paru*: ponitur autem duali numero ad deſignandum utrumque Peru, majus, & minus, ſeù quod propriè dicitur *Peru*, & quod appellatur *Mexico*. Sic iſti de Terra Heuilath.] Conſonat Genebrardus, qui *libr. 4. pag.* 705. ſic ſcribit. [Novus Orbis, Veteribus incognitus, præter infinitas inſulas, exploratus eſt; & America [*] ſive Braſilia, quarta terræ pars, nominatur: cùm ab Incolis vocaretur ex una ſui parte *Peru* (quò naves ſingulis trienniis miſiſſe Salomonem exportandi auri cauſa probabile eſt, cum Scriptura in Paralipomenis illam regionem nominet Paruvaim, duali numero, id eſt, utrumque Peru) altera Clobacana. R. Ioſeph. *part. 2. ſua Hiſt.*]

Et poſt pauca, agens de Ioanne Rodriguez de Leone, & ejus Fratre, ſic inſit.

Aċtio, qua in geſtu conſiſtit, & ad Pronunciationis modũ pertinet, tam eſt in Concionatore neceſſaria, ut propter ipſam multi imperiti cum applauſu auſcultentur.

Eſte en la Sacra Eſphera,
Del Sol del Evangelio reſplandece,
Con tan Heroica accion, que al Mundo admira:
Y aquel con vivo eſpiritu engrandeçe,
Quanto en el Polo de Caliſto mira
Phebo, que de oro y plata le enriqueçe.
&c.

Sylva etiam quinta, pag.44.hæc ſcribit.

Lupus Poema Heroicum compoſuit, quod El Baño de Diana *appellavit.*

Deſpues dire los nombres
De tan inſignes hombres,
Como ſus rayos duren,
Y las Nimphas la Fabula cenſuren,
No haviendo el dueño viſto,
Que por ſer de Caliſto,
Aunque el la llama el BAÑO DE DIANA,
Como ſi lo eſtuviera a la mañana
De Alxofar y de roſas [*]
Se eſconderan las eſtrelladas Oſſas.

*] Hic in eadem plaga utramq; Lupus Vrſam collocat. Ergo ſiquidem Minor ad Septentrionem pertinet, etiam Major erit Septemtrionalis.

Et poſt pauca pag.45.b.

Caliſto fatigada
De el exercicio y del calor eſtivo,
Pidible un corto ramo aun verde Olivo.

Et ſylva ſeptima pag.61. b. eloquentiam eruditionemque Patris Villaverde & aliorum illuſtrium Eccleſiaſtarum celebrans,

Pues canta Apolo en eſtos dulces Hymnos
Oradores Divinos
De el Evangelio univerſal de Chriſto
Aunque vivas el Polo de Caliſto.

An Caliſto poſſit in polo Auſtrali collocari?

Ex his Lupi teſtimoniis colligitur Caliſto illum apud Antarticum Polum collocaſſe, & ut noſcatur Veritas ſubſcribere debebo has lineas.

Sunt Vrſæ duæ: Major, Minor.

Duæ ſunt in Septentrione Vrſæ (Major, Minor) quas Græci ἄρκτους nominant, & à figura nos ἁμάξας, *plauſtra*; & à numero Septentriones vocamus. Ovidius lib. Triſt.

Magna, minorq; fera.

Cur Polaris ſtella denominetur Cynoſura?

Vbi minorem Vrſam ponimus, Triſmegiſtus Mercurius pingebat Canem, quod caudæ longitudo & nomen κυνὸς οὐρά Cynoſura, *Cauda canis* perſuadet. Vrſam autem majorem ἀπὸ τοῦ ἑλίσσεσθαι à *circumrotando*, quod diurno ipſa motu magnum orbem circa Polum deſcribat ἑλίκην appellarunt. Illam Arabes DVBOL-AZGARE, *Vrſum minorem*; hanc autem DVBOL-ACHBARO, *Vrſum majorem* vocant. Et omnia Ovidius collegit hoc Diſticho.

Ovidius 1. Triſt.

Eſſe duas Arctos, quarum Cynoſura notetur
Sidoniis, Helicen Graia Carina notet.

Ad Septentrionalẽ Polum Caliſto pertinet. Et hoc ſenſu loquutus eſt Triſtium ſecundo Ovidius.

Parrhaſia Virgo.

Parrhaſia gelido Virginis axe premor.

Et

Et lib.3.Trist.eleg.2.

Quæque Lycaonio terra sub axe jacet.

Lycaonius Polus.

Et Calisto à patriæ nomine *Parrhasiam*, & à nomine patris *Lycaoniam* nominat.

An motu diurno Sol ex uno Polo in alium transeat?

ERrat Lupus secundò, nam Solis diurnum motum cum annuo implicat. Sex Sol mensibus continuis alterum Polum calefacit, illuminatque & eisdem non circumspicit alterum. Quam ob rem motu diurno non à Polo ad Polum, sed ab Antipodis ad nos lampadem luminosam traducit. At oppositum asserit ille Sylva Octava sub finem.

Dexando agradecido,
Quedó el prado florifero dormido
En braços de la noche, que vaxaba,
Por donde el Sol le daba
Licencia, hasta volver de el otro Polo,
Y el Rio enmudecio viendose solo.

Quot sint Orbis Terrarum Partes?

ERrat tertiò in Historia & Cosmographia, nam Orbis Terrarum partes sunt, Europa, Asia, Africa, & America: Hæc Isabellæ Castellæ Reginæ auspiciis anno 1492. à Columbo detegitur. Fuit igitur Romanis ignota; & tamen Lupus Sylva 3.pag 25.sic ait.

Genebrardus.

Romani nesciverunt Americam.

En sus Tropheos Marciales
Pusieron entre varios Animales
Yertos Rhinocerontes
Como animados montes
Que no los vio jamas en su theatro
Roma, que sujetó las partes quatro,
Que componen al Orbe,
Por mas que el mar impetuoso estorbe.
&c.

De Elephante & Rhinocerote.

Quatuor quidem Terrarum Orbis partes non subegerunt imperio suo Romani; quoniam, ut dicebamus, non noverunt Americam: noverunt autem Rhinocerotas, à cornu, quod in naribus habent nomen sortitos, nam *ῥὶν*, & in plur. *ῥῖνες* sunt *nares* & *κέρας cornu*: & hinc Ῥινοκέρως idem ac *Narricornis*. Plinius lib.8.cap 20. *Rhinoceros genitus hostis Elephanto: cornu ad saxa limato præparat se pugnæ; in dimicatione alvum maximè petens, quia scit suis ictibus perviam esse*. Romani igitur Rhinocerotas cognoverunt. An & habuerunt? In Augusto Suetonius, *Publicare Rhinocerotem apud Septa, Tigrim in Scena*. In paucis ergo lineis Lupus duos errores committit.

An illos Antiqui cognoverint?

Lupus edidit Poema, quod El Baño de Diana nuncupavit.

DIANAE BALNEUM (Poema est, quod Sylvæ V.adjungitur) pag.44.sic incipit

Despues que en el Eridano Phaetonte
Halló mortal sosiego
Precipitado del Celeste monte,
Sigalion.

De su soberbia mas que de su fuego &c.

Quibus verbis occidisse Solem significatur.

Sanè Eridanus est maximus & notissimus Fluvius, quem Regem & Principem Authores nominant. Virg.in Bucol.

Fluviorum [*] *Rex Eridanus, camposque*
per omnes,

*] Anapæstū Virgilius posuit loco Dactyli, nisi velis v & j esse duas consonātes.

Et Crinitus. *Eridane Salve, Fluminum omnium Princeps: nam te velut Parentem ceteri colunt amnes*. Latinè *Padus* dicitur: Italicè & Hispanicè *Po*.

Græci & Romani, illum habuerunt ab Occidente; & ideò poterunt dicere in Occasu Solem mergi in undis Eridani: Hispani autem, quia illum ab Oriente relinquimus, potiùs ab Eridano Solem nasci, quam emori in illo dicere valeremus. Et quidem, quæ Padum *fluviorum patrem* dicit, valdè impropria est Metaphora; nam à parentibus debent exire filii, & non à Pado amnes, sed contra, ab his ille nascitur, & augetur. Et idem de Tiberi in Italia, Rheno & Danubio in Germania; Nilo, Tigride, &c. in Ægypto, & Asia &c. dicendum est.

De Pado. An Sol in ipso nasci aut occumbere dicendus sit?

An magni fluvii parvorum parentes dici possint?

VAnder Germanicè, & Belgicè est præpositio, & æquivalet Latino & Hispanico *de*; Ergo sicut *Basilius de Leone*, non dicitur *Basilius de*, sic nec *Laurentius Vander Hamen* ab aliquo *Laurentius Vander* poterit appellari: & tamen Lupus Sylva VI.pag.54. b. sic cecinit.

Quid vander sit?

An articulus sit, & non cognomen?

Don Lorenço Vandèr tambien pudiera
Pedir este Laurel por la memoria,
Que ha dado a España con su docta Historia.

Et hic obiter nota *vánder* habere in prima accentum, & tamen Metricam rationem postulare, ut in versu dato acuat ultimam. Nomen integrum reperio Sylva IX.pag.80. nam agens de Pictoribus Lupus, sic inquit.

Utram syllabā acuat?

Del Laurel la Pintura generosa
Iuntos llegaron a la cumbre hermosa,
Surcando varios Mares,
Vincencio, Eugenio Nuñez, y Lanchares,
Cuyos raros pinceles
Temiera Zeuxis, y embidiara Apeles,
Cardenas, Vander-Hamen, a quien Flora
Sustituyó el officio de la Aurora,
Y con pincel Divino
Iuan Bautista Maíno,
A quien el Arte debe
Aquella accion, que las figuras mueve.

Nomina Pictorum, qui sub illud tempus celebrabantur in Hispania.

COnfundit etiam Lupus Δρᾶγμα, & Δρᾶμα. Est autem *Drogma* manipulus, quantum una manu capi potest: & *Drama* fabulæ recitatio, in qua Poetæ

Quale sit inter Δρᾶγμα & Δρᾶμα discrimen?

persona non miscetur; & tales hodie omnes sunt, quæ aguntur in theatris Hispanorum Comœdiæ. Harum igitur Carmina *Dramatica*, & non *Dragmatica* vocari debent. Contra autem Lupus, quoniam Sylv.2. pag.21.b. sic scribit.

Tarraga & Aguilarius collaudati.

Al claro siempre Turia
Hiziera Apolo injuria,
Si no ciñera de oro justamente
Del Canonigo Tárraga la frente,
Que ya con su memoria a largo passo
Para subir al Palio [*] y al Parnasso
Con Gaspar Aguilar, que competia
Con el en la Dragmatica Poesia

Dragmaticos *eos versus Lupus dicit, quos deberet* **Dramaticos.**

Et Sylva 3.pag.29.

A aquel en lo Dragmatico tan solo
Que no ha tenido igual desde aquel punto
Que el cothurno dorado fué su assumpto,
Miguel Sanchez, el primer Maestro,
Que han tenido las Musas de Terencio,
Propuso aunque con Tragico silencio.

Et tandem Sylva VIII.pag.75. b.

Ya pone en su registro
La ingeniosa Dragmatica Poesia
Las Musas del Dotor Pedro Garcia.

Ecce semper errat in ipso *Dramatica* nomine, quod nescire non debuit qui illam profitebatur.

Cur certaminis præmium ab Hispanis & Italis dicatur Palio?

*] Luctæ, cursus & tandem cujuscumque certaminis præmium Itali, & Hispani *Palium* (non *Pallium*) dicunt: & plerique vocis rationem & veram acceptionem ignorant. Est autem Πάλη *lucta* ἀπὸ τοῦ πάλλεσθαι τὸ σῶμα, *à corporis agitatione*. Vnde παλαίστρα, *luctæ locus*, & παλαιστρίτης, *luctator*. Et hinc denique πάλιον, aut si mavelis πάλαιον, *luctæ præmium; res, aut pretium, quod victuro adsignatur*

VErba illa, quæ Sylv.2. pag.14.b. leguntur: videlicet,

Mas dice, en medio el Mar, que se contente,
De que la llame Sol el Occidente;
Porque estar en dos Mundos no podía,
Sin ser el uno noche, el otro dia.

Includunt clarissimam adlucinationẽ. Ego scripsissem sic.

Et hic adlucinatur Lupus, si enim simul in utroque Mundo (Veteri, & Novo) esset Sol, neuter subiret noctem.

Mas dice, en medio el Mar, q; se contente,
Que ilumine al Oriente y Occidente;
Porque estar en un Mundo no podía
Sin que en el otro se eclipsase el dia.

Sanè quando Orientali Mundo suos Sol splendores communicat, Nox obscura caligine obruit Americanum. Et cùm in Occiduo Orbe est dies, Nox pervadit Europam; & si utrobique ille reponeretur utrobique esset dies, neutrubi Nox.

De libro, qui prodiit sub nomine Licentiati Burguillos.

VErsus suos, qui minùs serii visi, collegit & sub Licentiati Burguilli anno 1634. in lucem misit; & in ipsis multa, quæ laudentur, occurrunt; & tamen aliqua, quæ lima ulteriori indigerent.

Gatomachiam (sic bellum Catorum dici voluit) cecinit: & quia Virg. scripserat,

Ille Ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, & egressus sylvis vicina coegi.
Vt quamvis avido parerent [*] arva Colono:
Gratum opus Agricolis. At nunc horrentia Martis
Arma, Virumque cano.

*] In Virgilio edito Venetiis anno 1665. apud Sessas *parierent* legitur. Sed quo id sensu?

ut ipsum imitetur, sic inquit,

An pronomen Latinum ille, *& Hispanum* aquel, *ad primam personam spectet?*

Yo, aquel que en los passados
Tiempos cante las selvas y los prados;
Estos vestidos de arboles mayores,
Y aquellas de ganados y de flores. &c.
Agora en instrumento menos grave
Canto de Amor suave
Las iras y desdenes,
Los males y los bienes &c.

Cæterùm inter multa, quæ sunt laude dignissima, nonnullas adlucinationes in illo etiam ingeniosissimo Libro reperio. Vnam, vel alteram proponam, & dilucidabo.

Sororem Agnetem de SpirituSancto Excalceati Ordinis Sanctissimæ Trinitatis *fol.*159. *b.* alloquitur his verbis.

Σανδάλια, Græcè, Latinè Sandalia. Hispanicè *las Sandalias*, sũt Luciano muliebris calceamenti genus. Victor *cap.*15. *libr* 14. scribit. *Erat calceamentum fœminarum divinã & beatarum.*

No te calçaste por nuevas
Vnas Sandalias, diciendo,
Que despues que tu faltasses,
No diessen fastidio al dueño.
O que profunda humildad;
Pues siendo tuyas sospecho,
Que las calçára la Aurora,
Para dar flores al suelo.
Heredó Paulo de Antonio,
Despues de su santo entierro
Vna tunica de palma
Que estimaba en tanto precio;
Que sol se la vestia
Para divino ornamento
Algunas Fiestas del año:
Seran tus Sandalias menos?

De Bibliotheca Regia.

Regiamque Philippi IV. Bibliothecam describens fol.138.& 139.cecinerat.

Fuit Vir Eruditus, & libris Italicis delectabatur. In nostram Linguam transtulit Guiciardinum, de quo idem Burguillus sic cecinit.
Aqui traducido havia
Al Guichardino, crisol
De la Verdad como el Sol
Del honor del Rey hazaña;
Que porque hable bien de España,
Hizo, que hablasse Español.

Dos Globos grandes, Don Iuan,
Celeste y Terrestre vi,
Aunq; no los conocí,
Cubiertos de tafetan.
Con justa causa lo estan,
Que si en el segundo toco,
A imaginar me provoco,
Que fue porque a su valor,
El ser de un Mundo Señor,
No le pareciese poco.
Que si Alexandro lloraba,
Porque solo un Mundo havia,
Quien el Terrestre cubria,
Mayor pecho imaginaba.
Pero yo los dos juzgaba,

No

No para darle desvelo,
Como de Alexandro el zelo,
En quien mas valor encierra,
Por su Rey al de la Tierra,
Y por su Sol al del Cielo.

Porrò in Pauli & Antonii historia adlucinatur Lupus; dicit enim,

Vter; Antonius ne Pauli, an Paulus Antonii fuerit hæres?

Heredó Paulo de Antonio.

& id contra S. Hieronymi, & veterum Scriptorum fidem; debuisset enim dicere,

Heredó de Paulo Antonio.

non enim Paulus Antonii, sed Pauli Antonius hæres fuit. Res est scita, & nulla probatione indigeret: interim, quia ad manum habeo librum eruditissimum, qui edisserit mirabilem S. Antonii vitam, illum citabo. Prodiit Valentiæ anno 1665. sub hoc Titulo. EL SOL DEL ORIENTE, *Vida y Vitorias del Grande Antonio Abbad, Sacro Archimandrita de Egypto.* Concinnatusque fuit à D. Gaspare de la Figuera Cubero de Monforte, Nobilis, & Equestris Militiæ de Montesa Religioso: qui S. Athanasii, & S. Hieronymi textui adhærens, quæ Græcè & Latinè fuerant scripta, ut pluribus adhuc innotescere possent: in linguam Hispanicam transtulit. Hic igitur postquam felicissimum Pauli transitum, & ἀποθέωσιν ab Angelis celebratam recensuit *lib. 4. pag. 68.* sic scribit. *El siguiente dia* (Antonio) *para quedar con algo del intestado Amigo* (Paulo) *tomó* [*] *la tunica de palma, que el Santo se havia labrado, y texido: y con esto el camino de su Monasterio, en donde refirió todo lo sucecedido. Vistiose esta preciosa ropa, y inestimable reliquia Antonio por los años, que le duró la vida, en los dias mas festivos y solennes, como los de Pentecostes y Pascuas en memoria reverente de Paulo, y en culto, y obsequio de Iesu-Christo.*

Inter Militares Ordines, qui è Cistercienfi prodierunt, qui Deiparæ de Montesa, & Sancto Georgio de Alfama consecratur, Viris in sago & toga celeberrimis claruit.

S. Pauli tunica diebus solennioribus S. Antonius utebatur.

*] *Tomo la tunica.* & statim *tomo el camino.* Ergo tomar est verbum æquivocum, & hic simul in utraq; significatione usurpatur.

Lupum etiam memoria deficit in Historia Alexandri. Non lugebat Magnus ille Στρατηγός, quòd unicus tantùm Mundus esset; sed quod multos, aut innumerabiles productos fuisse audiret, & ipse nequidem unicum valuisset subjugare. Sanè Alexandri tempore esse communem de pluribus Mundis sententiam certum est: [Anaximander enim teste Theodoreto *libr. 4. de curandis Græcor. affectionib.* Anaxymenes, Aristarchus, Xenophanes, Diogenes, Leucippus, Democritus, Epicurus, multos, ac infinitos esse Mundos opinati sunt. Tertullianus *libr. de pallio* idem de Anaximandro refert. *Viderit,* ait, *Anaximander, si plures putat; viderit si quispiam ullus apud Meropas, ut Silenus penes aures Midæ, blattis, aptas sanè grandioribus fabulis,* quem D. Augustinus *cap. 2. lib. 8. de Civit. Dei* ait, rerum singularum principia infinita credidisse, ex quibus innumerabiles Mundi gignerentur: eosque Mundos modò dissolvi, modò iterum gigni; de quorum etiam pluralitate meminit *lib. 3. contr. Academic. cap. 10.* Metrodorus verò *libr. 1. de Placitis Philosoph. cap. 5.* dicebat, eodem modo absurdum esse, siquis in infinito spatio [*] Mundum unicum collocaret, ac si in magno campo unica spica nasceretur &c.] Dedi verba P. Marci Marini Mersenni *in Genesim ad cap. 1. vers. 1. qu. 19. art. 1. nu. 2. colum.* 1074. qui posteà *art. 2. col.* 1080. Resolutionē hāc proponit [Mihi concludendum esse videtur Veritatem hanc, *Non sunt plures Mundi*, vel, quod est idem, *Unicus est hic noster Mundus* [a] *cujus partes adspicimus*, non esse de Fide, licèt Ioannes Franciscus Picus *libr. 6. examinis doctrinæ Gentium* post Robertum Okot *in 2.* contrarium sentiat. Dicendum tamen est sententiam illam (quæ multos Mundos adstruit) erroneam esse, & temerariam. &c.]

Causa, ob quā lugebat Alexander.

An plures Mūdi sint?

*] Adlucinabantur Veteres & multi Iuniores cum ipsis in spatii conceptu. Spatium enim non est Deus, Ergo res est distincta à Deo. Ergo à Deo producta. Ante Mūdi igitur creationem nullū spatium erat: & nunc ultra ultimam Empyrei Cæli superficiem nullum est; illud enim quod imaginarium dicitur, ut scitè monet Augustinus, est fictum & imaginatum.

An hæc doctrina ad Fidem, an saltem ad mores pertineat?

a] Mersenni tamen pace illæ duæ Propositiones non coincidunt: possent enim illi Philosophi posteriorem admittere, & priorem negare: quoniam dicere possent, *Hic noster Mundus, cujus partes adspicimus, unicus est: at præter hunc, quem prospectamus, sunt alii nobis incogniti & invisi, in quibus*
Et Lunam, Solemque suum sua sydera norunt.

Non sunt æquipollentes, quas esse tales asseverat Mersennus.

SECTIO XXXIII.

De D. Francisco de Quevedo. *Qualis fuerit; & an laicis aliis Poetis similiter sit accensendus?*

DE Ingenio D. Francisci nemo dubitat, nullus obmurmurat: fuit enim felicissimum; &, si alicui Scientiæ adlaborasset, magno fuisset Patriæ & Scholæ honori. Parentum negligentiâ se reperit in adolescentia, mente præditum, quæ si haberet unde, solidissimè posset discurrere. Adjecit animum, ut scriberet carmina, & applausum promeruit. In iis, nam à cynicâ & aculeatâ Musâ dirigebatur, jam suppresso, & jam expresso nomine, multos, eosque Maximos Viros momordit, unde illorum indignationem insolentem incurrit. Ter aut pluries fuit in carcerem trusus: non quod crimen contra publicum bonum commiserit; sed, quòd carmen contra mali publici Authores conscripserit. Et hoc ipsum modus, quo fuit vexatus & incarceratus persuadet. Cùm aliquis condemnatur civiliter, in ejus bona Iudicum promovetur Severitas; cum criminaliter, persona catenis oneratur & vinculis. Quādo autem inexspectati interceperunt D. Franciscum Satellites, non conscripta

Qualis Quevedus fuerit?

Ejus Musa fuit mordax.

Scripsit bene contra malos.

Fuit pluries incarceratus, Sed cur?

sunt bona, non sub depositum tracta supellectilia; non facto, aut verbo ejus persona indecenter tractata; sed rapta manuscripta, & ut id securius, & cum apparenti aliquo titulo potuerunt fieri, ipse fuit liberæ custodiæ mancipatus. Hinc ille apud Amicos (omnes enim in eo eximias dotes venerabamur) in Musæis pingebatur cum hoc Lemmate.

Rapta ejus Manuscripta.

Solo ingenio peccavit.

Deme mihi Ingenium, Vita quoq; crimina demes.

Hæc de persona adnotasse sufficiat; nonnihil de Scriptis dicamus.

Hic Libellus ita mihi adhuc juveni placuit ut eum Latinum fecerim, & *Nobilem Tenacē* dixerim. Scriptus manu legitur ab Amicis, Nolui in publicum iret: quia non omnes Lectores sciunt, Hispanum Senecam, nempe Stoicum severum, cum ingenii laude, & sine authoritate jactura nonnulla scripsisse parùm seria.

INter alia ille Libellus, qui *El Caballero de la Tenaza* inscribitur, ab omnibus fuit in Hispania laudatus. Ejus scopus est Ingenuum Adolescentē instruere, ut sciat *Que tiene dineros, quien los* [a] *tiene: y que carece de ellos, quien los gasta*, hoc est, *Habere pecunias, qui illas retinet; & carere qui expendit*. Et quia sunt multi Petosirides [b] videlicet humani Accipitres, qui habent ungues in linguis, & petendi, & extorquendi pecunias observant Regulas, & Canones, experientia obfirmatos, quibus Aviculas inexpertas explumant; ut harum adolescentum periculo manifesto obviam iret, Contraregulas, & Anticanones ingeniosè præscripsit, quos, qui observet, vivet alieno ære (Italicè, *Camparà sopra il Compagno.*) Saltem suum non expēdet, & in omni Fortunæ casu sic se diriget, ut in Dativi discrimina nunquam labatur. Author, ad cujus ipse Textum suos Conceptus elimat, vocatur *Nicodemus*, & ad legitimam Orthographiam revocato nomine, *Nihil demus*.

Titius ejus Discipulus, & qui in *nihil dandi* Facultate ingeniosa profecerat, aut saltem se multum profecisse putabat, hunc D. Francisci libellum encomiis eximiis efferebat, & immoderatis laudibus prosequebatur. Quia erat nostris (Collegis, & Sociis) specialiter charus, exempla aliquod Salmanticam misit Madrito, ut nova illa doctrina & eruditione imbueremur. Accepto ego libello gratias habui, & hoc idem epistolium scripsi.

Author ad se ab Amico missum, recipit Quevedi librū.

CON *el patrocinio, y approbacion de Vuestra Carta*, *Señor mio*, El Caballero de la Tenaza, *ha venido a servirme; y aunque estara ocioso en mi casa, donde no hay cosa, que guardar, le recibi con gusto, por haver servido tan fielmente en la vuestra. Que la habeis decorado, me escribis, y estais ya en sus Maximas y Preceptos tan docto, que aunque vengan Peticiones en Tiple, ni demandas en baxo, no aurà quien os pueda sacar un maravedí de la volsa. Hablais como Estudiante de primer año. Porque como un Clerigo, en recibiendo la primera tonsura, se sueña Papa. Y como un Grammatico, luego que tiñe sus Ideas con colores de Figuras y Tropos, sueña que a Demosthenes Griego, a Ciceron latino, y a otros muchos en Eloquencia excede: y passando a hazer versos, a Homero y Virgilio, a quienes el Orbe Literario tiene sobre las niñas de sus ojos, les pone debaxo de sus plantas, midiendo a pies las lineas, que en el triumpho de la Eloquencia (pues merecieron Palma) con menos indecencia se midieran a Palmos. Y como un Philosopho, luego que entra en un General de Theulogia, piensa que ignora nada, y cada dia despues se va mas engolfando, y conociendo como no sabe cosa. Y como otros en otras Facultades, porque duermen, sueñan, que estan muy adelante, y se hallan muy atras, quando despiertan. Assi vos, Señor mio, en esta nueva Escuela* de dar nada, *quereis administrar la Cathedra* de Prima, *siendo ella de sobrina; pues en ella vuestra Vanidad (hablando con toda moderacion) discurre, como le manda el* [*] *Anagramma. Y paraque la veais, quando vos me decis, que teneis tan efficaces y seguras Reglas* para no dar nada, *os quiero hazer demonstracion, de que os engañais, y que son fallazes vuestras Maximas: y esto muy brevemente. Consultad pues vuestro* Caballero de la Tenaza; *recorred todos sus Preceptos y Reglas, y hallareis, que no hay en el medio o remedio alguno, que os libre de pagar al Correo, que os diere esta Carta*, un real de porte. *Esto os baste por advertencia y confusion; y vividme mill años.*

De Clerico Prima tonsura.

De tyrone Grāmatico.

Pedibus-ne, an palmis debent metiri carmina?

De tyrone Theologo.

Semper in omni Facultate ignorantes audesćant.

*] Per Anagramma SOBRINA
5 4 3 1 2 6 7
est, ut loquebantur nostri Avi RIBOSNA, vel ut hodie loquimur REBVSNA.

An sufficientes Liber ille habeat Regulas ad nihil dandum?

Sanè hic Quevedi Liber est meo judicio eruditus, & utilis; & si non omnia, multa ingenuis & sinceris hominibus prodesse poterunt.

Authores de eodem Libro Judicium.

a] Æquivocum est verbum *tener*, nam *possidere* nec non etiam *retinere* significat: non enim potest possidere aut habere pecunias, qui illas non retinet.

b] Scio fuisse Petosiridem Ægyptium Mathematicum, cujus libr. 3. cap. 23. & libr. 7. cap. 49. Plinius meminit: sed non rem, aut personam, sed nominis adsonantiam respexi, ac si cum *Petitio* coincidat, & à verbo *Peto*, dicatur. Est autem *Petitius*, qui frequenter petit. Gloss. Isid.

Exponitur verbum Tener.

Quis fuerit Petosiris? *Quid* Petitius?

SAnè Somniorum libri (videlicet, *El Sueño de las Calaberas*, *Las Zaburdas de Pluton*, & *La Visita de los Chistes*, &c.) etsi pluries correcti alterati, & decircinati, multa retinent, quæ Pios Viros offendant.

De Somniis Quevedi Censura.

P. Villalobus, quem Summa Casuum Conscientiæ notum Europæ reddidit, erat prudens, & in Resolutionibus satis benignus, & interim contra hos Libellos forte hoc Dilemma fulminabat.

In-

Patri Villalobos Argumentum.

Infernum, Diabolos, & Damnatorum poenas esse perpetuas, acerbissimasque, vel credit, vel non credit Quevedus.

Quàm seria & gravia sint, quae cōcernunt Infernum!

Si non credit, jam judicatus est, quia non credit: instructione non indiget, poenâ indiget.

An liceat de re tanta nugari?

Si credit, rem esse valde seriam & inter Fundamentales Christianae Religionis articulos recensendam supponet. Quâ ergo fronte aut conscientiâ jocatur, nugaturque de argumento tam gravi? Quâ prudentiâ doctrinam, quam suffusis lachrymis meditamur Catholici, in risum mimosq; (Hisp. entremes) convertit.

An hi Somniorum libri sint prohibiti?

Sunt, meo judicio, plena ingenii haec Syntagmata: & quia bonis Catholicis nocere nequeunt, ob elegantiam phrasium, & apophthegmata praeclara tolerata. Interim in Librorum prohibitorum Indice, Romae, ann. 1665. edito, lego, *Les Visiones de Don Quevedo*. Et quia non *les*, sed *las* dicit Hispanus, an ibi ipse Quevedi liber, an Versio Gallica interdicatur, nescio.

An temerè in Inferno Quevedus collocet, quos Pietas salvos esse confidit?

Caeterum, quia in his interdum libris contra Iustitiae leges homines ingenuos dedecorat; & in Inferno collocat (quia nescivit Historias) quos piè credimus triumphare cum Christo in Empyreo, proponamus nonnullos, & à calumniâ vindicabimus.

De Iulio Scaligero.

Quàm sit grave peccatum honorem alienum detrahere?

GRave profectò scelus est honorem alicui viro honesto detrahere: nec enim sub Deo justo permittitur, ut alicui vel Ethnico, vel Publicano, falsa testimonia imponantur. Et quia nulla atrocior injuria excogitari potest, quàm temerè asseverare esse in Inferno aliquem, qui Catholicè vixit, obiitque in Domino Ecclesiasticis praemunitus mysteriis, tenebitur D. Franciscus de Quevedo Iulio Scaligero, Petro de Abano, Abbati Trithemio, aliisque, in quos publicas calumnias effudit, publicè satisfacere.

Causa, ob quā Iulium Quevedus Scaligerū ad Infernum condemnat.

Iulium Scaligerum ille privata authoritate in infernum detrudit. Et cur? Quia, ut Virgilium extolleret, depressit Homeri authoritatem. Enorme sanè crimen, & non nisi supplicio perenni expiandum. Ejus verba auscultanto. *Iulio Cesar Escaligero,* ait, *estaba attormentado por otro lado en sus Exercitaciones, mientras pensaba las desvergonzadas mentiras, que escribió de Homero: y los testimonios, que le levantó, por levantar a Virgilio aras, hecho idólatra de Maron.* Ergo, si tam gravem meretur sententiam Scaliger, quod pro Virgilio contra Homerum in materia Grammatica,

Vtor Editione Madritensi anni 1650.

Ea, quae de Didone & Aenea concinit Virgilius, sunt calumnia.

quae Honestatis Humanae gloriam & aestimationem non concernit, scripsit, qua erit condemnatione dignus Maro, qui, cum Aeneam in Libyae oras appellit, & ejus Amores decantat, Reginae Didoni, Viragini castissimae & generosissimę inusit tam propudiosae ignominiae calumniam.

Interim temerè scripsit Quevedus praecedentem censuram; quoniam Iulius Caesar Scaliger fuit Catholicus, & censuram tam crudelem non promeretur: nam de illo sic ex Thuani libr. 14. Genebrardus.

Quis & qualis fuerit Scaliger?

[21. Octobr. 1558. Iulius Caesar Scaliger annos natus 75. Aginni in Nitiobrigibus ubi uxorem duxerat, decessit, vir quo superiorem antiquitas vix habuit, parem, certè haec aetas non vidit. Nam ut nobilitatem omittam, de qua inter omnes constat, ingenio, animi, & corporis robore simul omnes aequales suos facilè superavit. Prima Adolescentia militaribus muniis obeundis, maxima cum fortitudinis ac solertiae laude decursa, & quamvis serò ad studia, applicato animo, tamen ingenii foelicitate tantùm profecit, ut ad exactissimam omnium Philosophiae partium scientiam, etiam linguarum Graecae praesertim, ac Latinae summam peritiam addiderit, atque in iisdem usum sivè pedestri, sive numeris adstricta oratione scriberet, quo in utroque genere excelluit. Hic vir Divinus cum veteribus comparatus, cum nemo unus esset, qui eum sivè ingenium, sivè fortitudinem spectes exprimere posset, Xenophonti, & Massinissae citrà vanitatem componi meruit. Ex Andieta Rupea Lobeiaca, nobili foemina cui annos 13. natae jam provecta aetate nupsit, plures liberos sustulit, ex quibus ultimus hodiè superest Iosephus Iustus Scaliger, qui secundum patrem, nunc inter literatos, & in re literaria principem sine controversia locum tenet, verè eruditorum Phoebus ut politissimi ingenii vir eum indigetavit &c.]

Serò studere coepit, & tamen in doctissimum Virum evasit.

Cum Xenophonte & Massanissa componitur.

De Iosepho Scaligero.

De iisdem P. Ioannis Riccioli sententia.

Eosdem inter personas post Christum insigniores numerat P. Ioannes Baptista Ricciolius in sua Chronologia reformata. Ait sanè *pag.* 152. [Iulius Caesar Scaliger Veronensis obiit Aginni annorum 47. (lege 74.) anno 1550.] annum 75. & 1558. Genebrardus posuerat. Et *pag.* 250. [Iosephus Scaliger, Iulii Caesaris filius, natus Aginni in Gallia anno 1540. die 4. Augusti; docuit Lugduni Batavorum per annos 16. Calvinismum, quo infectus narratur, an abjuravit, incertum. Obiit ex hydrope annorum 69. nempè anno 1609.] Est ergo certum, Iulium fuisse Catholicum, & in haeresi Iosephum perstitisse, & obiisse est incertum. Qua ergo prudencia & conscientia Quevedus Iulium in Infernū detrudit.

P. Valerianus Magnus, Capucinus, in quodam libello sic inquit. *Puderet me esse Christianū si Christi lex juberet credere, eum, qui honorem in re gravi detraxit & non vult restituere, salvari posse.*

De

De Petro de A'bano.

Quevedus pag. 132.

Qualis sit Geomantia?

IN eodem syntagmate, quod *Las Zahurdas de Pluton* nunc inscribitur, & *El sueño de Infierno* olim appellabatur, in A'bani personam sævit, & Geometriam cum Geomantia (differant tametsi toto Cælo) imperitè confundit. Audiunto hanc ab ipso cogitatam historiam. *Para emendar la locura destos* (Astrologi Iudiciarii immediatè præcesserant) *salió otro Geometrico poniendose en puntos con las ciencias: haziendo sus doze Casas, gobernadas por el impulso de las manos, y rayas a imitacion de los dedos, con supersticiosas palabras y oracion. Y luego despues de sumados sus pares y nones sacandos Iuez y Testigos, començaba a querer probar, qual era el Astrologo mas cierto: y si dixera puntual, acertara; pues su Ciencia es de punto, como calça, sin ningun fundamento, aunque pesse a Pedro Albano* [*] *que era uno de los que allí estaban acompañando a Cornelio Agrippa, que con una alma ardia en quatro cuerpos de sus Obras malditas y descomulgadas; famoso hechizero.* Et quidem, ut Vniversi videant quanta temeritate in Personas sæviat, quarum nec noscit nomina, dabo verba, quæ in Indice librorum prohibitorum Alexandri VII. jussu ann. 1665. edito reperiuntur. Ibi enim lego. *Petri de A'bano Elementa Magica. Ejusdem Opera Geomantie, & de omni genere Divinationis.* Errat igitur PRIMO D. Franciscus in nomine; non enim est *Petrus de Albáno*, sed *Petrus de ávano*, in quem évomit iras. SECVNDO, confundit hic & alibi Personas cum Libris; & Ecclesia in anni 1665. Expurgatorio, non Personam, sed Librum, ut vidisti, condemnat. Et, si est bona consequentia *A'bani liber est prohibitus, Ergo ille est in Inferno*, etiam erit bona hæc, *Liber D. Francisci est interdictus, Ergo & ille est in inferno*. Et quidem interdictum esse D. Francisci unum librum, constat ex eodem Librorum prohibitorum Indice; quoniam liter. V. pag. 311. *Las Visiones de D. Quevedo* reperio. Ergo siquidem ipse secundam hanc Consequentiam temerariam esse asseret, Petri de A'bano libros, ab Ecclesia prohibitos incriminetur; Personamque, de qua nihil omninò scimus, Domino Nostro Iesu-Christo judicandam relinquat. Et TIRTIO tam est scientiarum imperitus Quevedus, ut Geomantiam cum Geometria confundat. Est enim *Geometria* nobilissima scientia, Arithmeticæ comes; sancta & innocens; & nil prorsus vanum, aut superstitiosum edisserens: at verò *Geomantia*, quæ *Inertia* debet dici, non *Scientia*, est semper vana; & si verbis juvetur, prorsus superstitiosa; Et hæc est, quæ procedit per puncta, quæ numeros pares & impares speculatur: & ex illis combinationes colligit, quas *Matres*, *Filias*, & *Neptes* vocari præcipit: & creat denique *Iudicem*, qui (Hisp. *diga su alcaldada*) dextrorsum, sinistrorsum deliret.

*] Author, quem citat, non *Albanus* vocatur, sed *abanus*.

Errat D. Franciscus in nomine.

Personam cum libro confundit.

Possunt Viri Catholici ex ignorantia in scribendo errare; possunt ex malitia, & ante mortem resipiscere.

An Geomantia & Geometria differant inter se?

An sit scientia innocens, & ab omni calumnia tota libera?

SECTIO XXXIV.

De Ioanne Trithemio, observantissimo, & doctissimo Ordinis S. Benedicti Religioso, & Abbate.

De Arte Ciphrica.

An illam percalluerit Quevedus?

De Polygraphia & Steganographia Ioannis Trithemii.

INter alias Facultates, quas nescivit Quevedus pone Ciphricam, quæ est summè necessaria Nobilibus, quoniam de Ioanne Trithemio, Abbate Spanheimensi, cujus sepulchrum fui anno 1644. veneratus & Epitaphium marmori inferiori insculptum, & elogium muro appictum exscripsi, summa temeritate sic loquitur. *Tras esto vi con su Polygraphia y Esteganographia a Trimenio* (lege, *Trithemio*) *que assi llama al Autor de aquellas Obras escandalosas, muy enojado con Cardano, porque dixo mal de el solo, y supo ser mayor mentiroso en sus libros de subtilitate, por hechizos de Viejas, que en ellos juntó.* Ita ille in libello qui inscribitur *Las Zahurdas de Pluton*. §. Y para emendar pag. 132. Sed summa temeritate calumniatur.

An Polygraphia digna censura sit?

Primò enim Polygraphiam, quia est liber facilis, nemo unquam aliquâ Censurâ condemnavit: ergo suam Quevedus ignorantiam & temeritatem ostendit, cum librum *de Ciphris*, in quo nemo unquam vel verbum reperit, quod displiceret, nominat *Scandalosum*. Et quidem, si tam severa esset dignus Censura, fuisset proculdubiò prohibitus ab Ecclesia. At eum librum permitti constat ex Indice prohibitorum librorum ann. 1665. edito, in quo ejus nomen non legitur.

Quid dicendũ sit de Steganographia? De procedendi modo.

Secundò Steganographia, nil aliud est, quàm subtilior quædam Polygraphia, quę occultiores loquendi, & scribendi modos continet. Modus quo procedit hic liber, Theologis universis displicuit; & quia in ejus lectione multi decipiebantur, meritò fuit ab Ecclesia interdictus; interim doctrina, quæ in toto illo traditur, innocens est; quoniam solummodò Ciphras pulchras & ingeniosas exhibet. Communi errori præbuisse videntur occasionem voces *Spiritus*, & *Conjuratio*, quæ passim in illo leguntur, quæ tamen steganographicè acceptæ omni superstitionis labe carent.

Qui sint Spiritus in Grammatica Græca?

Ejus in Lenem & Densum divisio.

Sanè Spititus in literis admittit Græcus: nempè πνεῦμα, τὸ δασύ, καὶ τὸ ψιλόν:

λῶ· hoc est, spiritum duplicem, alterum *Asperum*, & alterum *Lenem*; & illis insinuat, quo modo proferendæ sint literæ: & illum imitatus Trithemius Notas, quæ monent, quo modo sunt scripti characteres legendi, *Spiritus* voluit vocare. Ergo, si Græco sic accipere vocem *Spiritus* licuit cur non licebit id & Latino, & Germano. Sunt ergo in Steganographia *Spiritus*, quæ in Polygraphia, & apud Authores, qui de Ciphra scripserunt, passim vocantur *Claves*.

Qui sint Spiritus in Steganographia?

Hæ Regulæ (Spiritus, seu Claves) non iuratæ modò, sed, & conjuratæ esse debent: quoniam

Et quid sit Conjuratio?

Debet Discipulus jurare in verba Magistri.

quia libertatem habeat aliter opinandi. Immò debent Magister & Discipulus (qui epistolam mittit, & qui recipit) in eumdem spiritum (Regulam, aut Clavim) conjurare: quoniam, si quæ ego secundum Abecedarium Orientalem scribo, tu secundum Occidentalem velis legere, nec verbum intelligere poteris. Debent igitur, qui sibi mutuò in Ciphra scribunt literas, in eamdem Clavim, seu Abecedarium conjurare.

An, & cur, qui scribunt, & literas recipiunt scriptas in ciphra debeant conjurare?

Hinc occasione sumpta illas ipsas Regulas, quarum Modos jusserat dici *Spiritus*, nomine invidia pleno *Conjurationes* appellavit: & occasionem præbuit, ut Scioli Conjurationes esse Dæmonum crederent, illisque abuterentur. Et hanc ob causam Steganographia debuit necessariò inhiberi, nam erat perniciosa per accidens.

Tertiò de persona quid dicam? Vixit religiosissimè: scripsit varia, in quibus Pietatem, & Eruditionem ostendit. Obiit sanctissimè. Ejus sepulchrum cum reverentia suspicitur, ejusque libri cum spirituali fructu & utilitate leguntur.

De Pietate Trithemii.

ARTICULUS V.

De Ineffabili, & Indicibili Nomine universim. *Quid, & quotuplex sit?*

CEssat hîc illa Quæstio, quæ inquirit, An Etymologia debeat Definitioni præmitti? An sit securus locus, ex quo argumenta probabilia sumantur? quoniam impræsentiarùm coincidunt; nec plus altera importat; quàm altera. Nomina ergo & Verba, quæ impræsentiarùm explicare debemus, Ineffabilia enim dicuntur, quæ nominari non debent, adeoque illa, quæ moraliter (virtualiter & politicè) nomine carent. Et de rerum nominum expertium nominibus, nulla prudens institui potest Disputatio.

Et quo modo de ineffabilibus possimus fari?

Quænam illa sint?

Interìm, quia de rebus, quæ carent nomine universìm disputare solemus, & illa in genere determinatis vocabulis significamus: de eisdem proderit, quâ possimus brevitate disserere, ut liberiùs posteà in particulari disseramus.

Cur de illis disseramus?

SECTIO I.

De nominibus, verbisque, quibus solemus uti, cùm de indicibilibus agimus.

VAria sunt, & pleraque omnia, non bene interpretata à Criticis, nec à cæteris bene usurpata. Et præcipua censentur *For, faris*, & *Dico, dicis*; ex iis enim pleraque omnia dimanant.

De verbis For, aris, & Dico, is.

A *For, aris* positivè proveniunt, *Infans, Fas, Fatus, Fastus, Faustus*, &c. A *Fatus* prodiit *Fatum*, & hinc *Vates*, *Vaticinor*, &c. Et negativè ex his *Nefas*, *Nefastus*, & *Nefandus*: & quia *in* pro *ne* in compositione sumi solet, *Infaustus, Infandus*, *Ineffabilis*, & alia similia derivantur.

Quænam nomina exoriantur, & formentur ex primo?

A verbo *Dico, is*, habemus potentiale *Indicibile*, quod dici non potest: & præteritum *Indictum*, quod non fuit dictum. Unde de suo Libro Lipsius, *Siquid in ipso contra Numen aut mores*, &c. *indictum, inscriptumque siet*, hoc est, *nec dictum*, *nec scriptum sit*. Et Melleus Doctor: *Quod probari non potest, mihi infectum* (non factum) *est*. Proderit itaque has voces recognoscere, & de singulis aliquid in particulari præfari.

Et quæ ex secundo?

Bernardus de præcept. & dispens. cap.

Porrò

An incompletũ sit verbum For, aris? *Quæ in illo persona deficiant?*

Porrò in verbo *For, faris, fatur*, prima sing. persona nempe *For*, ut scitè Priscianus adnotat (adde & prim. plur. *Famur*) nunquam in usu fuit, aliàs enim in aliquo Scriptore Classico reperiretur. Asserit autem Varro *fari* esse minus quàm *loqui*; infantes enim ideò hoc nomen sortiti, quod fari nesciant. *For, aris* habet participium *Fans, antis*, quo usus est libr. 3. Eleg. 7. Propertius dicens.

Partic. Fans, antis.

Subtrahit hæc fantem tortâ vertigine fluctus.

Parvuli ergo, donec articulare aliquas voces possint, nominantur *Infantes*: ubi autem balbutire incipiunt, *fantur*; ubi autem voces bene pronunciant & disponunt, *loquuntur*. Hanc differentiam rejicit Passeratius, qui putat hæc duo verba coincidere. Eam autem Ego posse admitti pronuncio: *Fari* enim, ut in libris observo, latiùs patet, quàm *Loqui*; verbis enim tantummodò loquuntur homines, at verò non solùm verbis; sed & gestu, lachrymis, risu, manibus, & nutibus fantur. Et id evincit ille Virgilii versus ab Adversariis relatus,

Quis infans sit?

Quodnam sit inter fari *&* loqui *discrimen?*

Sic fatur lachrymans, classique immittit habenas.

Non enim *sic fatus* dicit, sed *sic fatur*, nequis illud ad præcedentia referat; quoniam 2. *Æneid.* postquam omnia retulit, quæ Chorœbus dixerat, se ad præcedentia referens, ait.

Homo verbis loquitur, & sine verbis etiam fatur.

—— *Sic fatus: deinde comantem*
Androgei galeam, clypeique insigne decorum
Induitur, laterique Argivum accommodat ensem.

Ad præsens ergo tempus illud *fatur* refertur: & quia tunc Pius Æneas ore nihil omninò loquitur, ipsis illum lachrymis fari colligimus.

Ab hoc verbo *Fari* præpositionum adjunctio exhibet *Affari*, *Effari*, *Præfari* & *Profari*. Cicero in Cat. *Licet mihi iisdem versibus affari te, o Attice, quibus affatur Flamminium ille vir*. Et Virgilius

Quænam composita à For, aris *nascantur?*

—— *Sic ore effata recepit*
Ad sese & sacrâ longævum in sede locavit.

Columella in Præf. *Quos ordine suo tum demum prosequar, cùm præfatus fuero, quæ reor ad universam Disciplinam maximè pertinere*. Et apud Virgilium libr. 1. Æneid.

Tum breviter Dido vultum demissa profatur. [*]

[*] Caput inclinatum & oculi demissi in Principe Majestatem significant.

An Fas sit Θέμις?

Nomen *Fas*, Græcè θέμις, à fando ducitur, & rem piam & sanctam significat, dignam ut de se cum laude omnes debeamus fari. Differtque *Fas* à *Iure*, quod illud ad Deos, hoc spectet ad Homines: illud sit præceptum, quod Deus fatur, hoc autem quod est ab hominibus jussum: *Iubeo* enim olim habuisse in supino *justum*, certum est. Hinc loci nonnulli, à Veteribus scripti, lucem habent. Ovidius libr. 2. Trist. Eleg. 1.

An, & quomodo à Iure distinguatur?

Fas prohibet quemquam Latio de sanguine natum
Vincla pati.

An nomen Fas *leges Divinas,* Ius *autem importet Humanas?*

Fas, hoc est, *Deorum decreta prohibent*. Hoc autem loco oppositum videretur suaderi, Latinos enim non posse vinciri in Iure Divino non reperio. Hanc autem ipsam inter Fas & Ius differentiam meliùs probarent ex libr. 5. Trist. eleg. 3. ibi enim Naso.

Si fas est homini cum Iove posse loqui.

Et quidem si tale colloquium sit licitum, cùm id habere à lege humana nequeat, id debet à Divinâ tantum dignatione adipisci. Et Virgilius 1. Georg.

Fas & Iura sinunt, &c.

Clodii ingeniũ.

hoc est, *lex Divina & Humana*. Cicero, quia *Natura* nomine Deum intelligit *pro Milon.* sic inquit, *Clodium nihil delectat, quod aut per Naturam fas sit, aut per leges liceat.*

Quærenti, Cur fas tres tantùm casus habeat (Nom. Acc. & Voc.) & tribus careat (Gen. Dat. & Abl.) respondere sic, cuidam erudito & ingenioso Viro placuit.

Omnia opera ad extra, quæ vocant, sunt toti Trinitati communia: & quia hominibus præcepta imponere actus externus est, in vocis *Fas* fluxu demonstrat, à tribus Personis velut ab uno Domino & Legislatore procedere. *Fas* (seu, Divina Lex) tres Casus habet. Nominativum, quem Rectum vocant Critici, Accusativum, Vocativum. Sanè Nominativum, quoniam ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς: *quorum Nomina scripta sunt in Libro Vitæ*. [ad Philipp. 4. 3. & Apocal. 3. 8. 17.] 20. 15.] 21. 27.] illi sunt, qui fas agunt, qui autem nefas perpetrare sit ausus, non nominabitur in illo Libro, exclamat enim psalm. 108. 13. David. *Fiant nati ejus in interitum: in generatione unâ* (primâ) *deleatur nomen ejus*. Et, si multi ipsi fuerint, multi utique *deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur*. Psalmo 68. 29.

Nomen Fas *est defectivum. Cur tres casus, & non plures habeat?*

De Libro Vitæ. Quinam in illo scribantur; & qui non scribantur?

Meritò *Fas* Hispani nominamus *Derecho*. [*] *Tuerto* autem *Nefas*: & ideò Casu gaudet Recto; quoniam, ut ait Propheta Rex psalm. 18. 6. *Iustitia Domini* (Leges Divinæ) *rectæ, lætificantes corda*: *præceptum Domini lucidum illuminans oculos*.

Quid sit Nefas?

[*] *Tuerto* est vox, quæ jam paulatim in hac significatione antiquatur. Ital. dicitur, *hà fatto un torto*, hoc est, *intulit injuriam*.

Reperitur etiam *Fas* in accusandi casu, quo-

quoniam, qui amatis Iustitiam & Fas, & ideò *reliquistis omnia & sequuti estis* (Christum Dominum) *sedebitis super sedes duodecim judicantes* (accusantes, condemnantes) *duodecim Tribus Israel*. Et consultò illud *condemnantes* scripsi, quoniam S. Hieronymus, qui *libr. 3. in Matth. cap. 19.* locum istum dilucidat, sic ait. *In regeneratione, cùm sederit Filius Hominis in Sede Majestatis suæ (quando mortui de corruptione resurgent incorrupti) sedebitis & vos in soliis Iudicantium condemnantes duodecim Tribus Israel; quia vobis credentibus illi credere noluerunt.*

Pro judicantes legerunt alii condemnantes

Matth. 19. d. 27.

Ad Vocativum etiam pertinet: nos enim Deus, qui est Fas & Iustitia vocat, & ut ipsum invocemus, præcipit, & si cunctemur, nos clementer adducit. S. Benedictus in Regul. *Nobis propter emẽdationem malorum hujus dies vitæ ad inducias relaxantur, dicente Apostolo, An nescis, quòd Patientia Dei ad pænitentiam te adducit?*

D. Benedictus in Regulæ Prologo.

Ad Roman. 2. 4.

Sed cur Genitivo, Dativo, & Ablativo caret? Vna & eadem ratio Fas (Dei legem) à casibus istis subducit. Ob privatum lucrum humanæ leges aliquando feruntur, aliquando auferuntur: Sylla enim, dũ habenas gubernaret Reipublicæ,

De casibus, quibus nomen Fas *destituitur*

Et pretio leges fixit, pretioque refixit.

unde illud Metamorph.

—— Nec verba minantia fixo

Ære ligabantur.

putarem non bene exponi à Criticis. Leges enim, quas *verba minantia* vocat Naso, adligabantur æri, cùm æri insculpebantur; sed ligabantur ære, cùm pretio soluto ferebantur. At lex Divina nec figitur, nec refigitur pretio.

An leges Romanorum olim ære potiùs, quã æri ligarentur; & cur?

Nova præcepta Lex Divina non generat: quanta sub Christo fuit, tanta est hodie: sed nec præceptorum imminutionem patitur; nõ enim est authoritas in Ecclesiâ aut Imperio, qua vel unum possit præceptum Decalogi auferri.

Præcepta Divina imminui aut augere non possunt.

Sanè For, faris habuisse videtur in præterito *fatus, fastus, & faustus*.

For, aris *in præter. habuit* Fatus, Fastus, *&* Faustus.

Participium *fatus* sæpe occurrit. Virgilius Æneid. 1.

Vix ea fatus erat, cùm circumfusa repentè

Scindit se nubes, & in æthera purgat apertum. [*]

*] Æther *in accus. habet* Æthera.

Habet etiam in supino *fatu*. Nam apud eumdem Poëtam Turno Latinus ait.

Sunt aliæ innuptæ Latio, & Laurentibus agris

Nec genus indecores, sine me hæc haud mollia fatu

Sublatis operire dolis. &c.

Ab hoc participio habemus *Fatum*. Et *Sigalion*.

quid est illud? Maronis prudentissima verba ante responsionem præmitto; nam Georg. libr. 2. scribit.

Quid Fatum sit?

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas;

Atque metus omnes, & inexorabile Fatum

Subjecit pedibus.

Et addo ex Lucano duas lineas,

Nullum Numen abest, si sit Prudentia; sed nos

Te facimus Fortuna Deam, Cæloque locamus.

De Fortunæ Divinitate. Vtrùm illam à mora hominum imprudentia obtinuerit?

Ergo Fortuna aut Fatum Causa est ab Imprudentiâ ficta, ex Ignorantiâ Causarum Naturalium nata: nam olim infelices homines, ubi effectum videbant, cujus nesciebant causam, à Casu, Fato, & Fortunâ illum provenire affirmabant. Adluxit tandem Mortalibus illa felicitas, ut effectrices causas noscerent, & inde sub pedibus posuerunt Opinationes universas de Fato. Modo quid sit Fatum videamus.

Erat autem Priscorum opinione Fatum, *sempiterna & indeclinabilis quædam rerum series*. Sic Chrysippus Agellio *libr. 6. cap. 26.* referente. Vberiùs illud *libr. 1. de Divin.* describit Cicero. *Fieri igitur omnia à Fato*, inquit, *ratio cogit* [*] *fateri. Fatum autem id appello, quod Græci εἱμαρμένην, id est, ordinem seriemque causarum, cùm causa causæ nexa rem ex se gignit. Ea est ex omni Æternitate fluens Veritas sempiterna. Quando nihil est futurum, cujus non causas id ipsum efficientes Natura contineat. Ex quo intelligitur, ut Fatum sit, non id, quod superstitiosè, sed id quod physicè Causa Æterna rerum appellatur, cur & ea quæ præterierunt, facta sint, & quæ instant, futura sint.* Esse autem Fatum Causam necessariam existimabant, unde *in quæst. naturalib.* Seneca. *Quid intelligis Fatum? Existimo necessitates rerum omnium, actionumque, quas nulla vis rumpat.* Hinc Fatum, quod *indeclinabile* Chrysippus, & *inexorabile* Virgilius ut vidistis dixerat.

*] Ergo putabat Cicero se habere certissimam Demonstrationem; ratio enim incerta aut probabilis intellectum non cogit

An εἱμαρμένη Græcè, & Fatum Latinè idem sint? Causa Æterna

An Fatum indeclinabile, inexorabile, & ineluctabile sit?

Hoc Rex Evandrus Romanæ Conditor Arcis,

apud eumdem Virgilium libr. 8. Æneid *ineluctabile* nominat: ait enim.

Me pulsum patria, pelagiq; extrema sequentem

Fortuna Omnipotens, & ineluctabile Fatum

His posuere locis.

Fortuna Omnipotens.

Ecce Fortunam cum Fato componit, non quod omninò ab illo ipsa non differat, sed quod illud, ubi prospera parrat, hoc nomine significetur. Vtrumque (Fortuna & Fatum) nominabatur Casus, non quod for-

De Casu.

An, & quo modo differat à Fato, & Fortuna?

fortuitò & sine lege fluerent, sed quod observarent legum Canones ab humana cognitione remotos. Fatum ergo & Fortuna, non secundum se, sed secundum nos, dicebant *Casum*.

Vera Doctrina. Actor. 17. 28.

At Christiani, cælitùs illuminati, summus Tullii verba, & illa tantisper castigando dicemus. *Fieri omnia à Fato, si vox intelligatur religiosè, ratio cogit fateri*. Fatum *autem id appellamus, quod Hebræi* יהוה Ieova, *à Radice* הוה Hava, *quæ esse significat, ut* Fati *nomine illud Principium veniat, quod dat omnibus* esse. Ἐν αὐτῷ γὰρ, *inquit Apostolus*, ζῶμεν καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν. In ipso enim vivimus, movemur, & sumus. *Illud itaque est in omni æternitate simul & sine successione ullâ permanens Veritas sempiterna. Nihil enim est futurum, nisi quod hujus Veritatis Providentia decrevit. Ex quo colligitur, ut Fatum sit, non quod superstitiosè somniarunt Ethnici, sed quod physicè & religiosè affirmamus Christiani; nimirũ Causa Sapiens, Omnipotens, Æterna, Libera, ex cujus nutu ea, quæ præterierunt, facta sint; à cujus nutu, quæ instant, sint futura & dependeant.*

IEOVA unde dicatur? AVA esse significat.

An Vates, & Vaticinor deriventur à Fatum?

A *Fatum*, ut multi scitè jubent, nomen *Vates* & Verbum *Vaticinor* deduci debẽt. Veteres enim (quod & hodie Germani faciunt) F & V confundebant. Sic Calepinus, Passeratius, & alii. Dicitur ergo *Vates*, quasi *Fates*: & *Vaticinor*, quasi *Fata cano*.

Φάτης est mendax: & Vieo, ligare.

Scio esse Criticos, quibus in pretio est Fatua, Fauni soror; esse & alios, qui nomen Græcum φάτης, & verbum Latinũ *vieo* in considerationem appellant.

De Dea Fatua. Ejus templum viri nequidem introspicere poterant.

Porrò *Fatua* Dea erat, in cujus honorem noctu & in loco operto, à Romanis Matronis sacra peragebantur; à quibus tanta superstitione erant arcendi viri, ut qui in ejus ædem introspicere auderet, capite plecteretur. Sed cur? Ex Macrobio libr. 1. Satur. cap. 12. rationem collige. *Fatuam*, ait, *dum inter homines ageret Fauni uxorem fuisse, tantâ pudicitiâ ut perpetuo gynæcio (hoc est, mulierum conclavi) inclusa, nullum unquam virum, præter maritum, adspexerit*. A Fatuâ verbum *fatuare* prodiit; & significat *canere*. Pomponius Lætus de magistr. Romanor. *Fauni soror Fatua vaticinatrix, & ab eâ Vates fatuari dicuntur*. Sororem Fauni vocat, quam Macrobius uxorem; illo enim ævo leges de matrimonii impedimẽtis Principibus non præscribebantur: nam & Iupiter sororem in uxorem duxit, ut refert Macrobius *in somn. Scip. libr. 1. cap. 17.* & canit Virgilius; apud quem *Æneid. libr. 1.* Iuno exclamat.

An fratri soror possit nubere?

De Fauno & Fatua.

Ast Ego, quæ Divum incedo Regina, Iovisque
Et soror & conjux, unâ cum gente tot annos
Bella gero, &c.

De Iove & Iunone.

An, & cur vaticinor sit delirare?

Nomen posteà, quod erat proprium Divæ, in appellativum transivit, & *Vates* fatui crediti & *fatuati* infatuati: & verbum *vaticinor* sumptum pro delirare. Cicero pro Sextio. *Eos autem, qui dicerent, Dignitati esse serviendum, vaticinari & insanire dicebat*. Et Epist. libr. 2. *Sed ego fortasse vaticinor, & hæc omnia meliores habebunt exitus*.

Hæc de vocibus prælibasse sufficiat, transeamus ad res, & quæ *Fausta*, aut *Infausta* olim dictæ sint, exponamus.

Dierum In Fastos & Nefastos Divisio.

Dies Romani in Fastos & Nefastos dividebant, in illis aperiebantur Tribunalia, in his non licebat de litibus fari. Ovidius.

Ovidius Fast.

Ille nefastus erat, per quem tria verba silentur:
Fastus erit, per quem lege licebit agi.

Quid in alterutris possit fieri, aut non fieri?

Ante Appii Cœci tempora erat Populo incomodum hanc dierum discretionem tempestivè non scire: sed tandem Cn. Flavius Appii Scriba, conscientiâ & consensu Patroni, Fastos Romano Populo publicè legendos proposuit; quod adeò gratum extitit, ut primum Plebis Tribunus, & fuerit postâ Ædilis Curulis designatus.

Vnde, & cur dies aliqui fausti dicantur?

Faustus erat plus, quàm *Fastus*, solennitati enim addit felicitatem: & diebus faustis, quas vocitabant *prosperas*, lite non agebatur. Interim *Faustus* à fari dicitur, nam fausta dies nihil aliud faciebant homines, quam de Deorum gloriâ cælitùs, & de Heroum & Principum humanitùs laude præfari. Tibullus.

Quænam facienda, & quæ non facienda fuerint diebus faustis?

Prospera lux oritur, linguisque animisque favete;
Nunc dicenda bono sunt bona verba die,
Lite vacent aures, insanaque protinus absint
Iurgia; differ opus rustica turba tuum.

Cur diebus faustis forum sileat?

Sed quomodo? Ferialibus diebus, ne opera servilia præpediantur, Tribunalia clauduntur; & id ò *nefasti* vocantur: faustis aut prosperis eadem clauduntur similiter. Ergo-ne unus & idem effectus provenit ab oppositis causis?

An à causis oppositis idem effectus aliquando proveniat?

Subscribe Asserenti Sententiæ; quoniam unum & idem prædicatum, quod ab hoc subjecto Naturæ arcet & proscribit Nobilitas, ab illo potest & solet submovere Imperfectio; quod exemplis plurimis

rimis

rimis demonstrare possemus. Ne tamen omnia omisisse dicamur, unum aut alterum, eruditionis gratiâ, producemus.

Cur gradus summus & infimus non sunt in medio?

Sunt Gradus in Scalâ, è quibus ego Infimum, Medium, & Supremum contemplor; & interrogo, Cur ille, & cur hic non sit medius? Illum profectò, ne medius sit, impedit loci humilitas; hunc eminentia: & medius dicitur, in quo loci sublimitas humilitate temperatur.

Quid ratiocinari sit?

Sic etiam in Philosophiâ, *ratiocinari*, quod est discurrere, Consequentiam ex Præmissis inferre, perfectionem immixtam imperfectioni importat; res enim est perfecta intelligere, at vero non intelligere omnia simul, sed per gradus ex cognitione ad cognitionem promoveri debere, est Intellectûs imperfectio. Ratiocinandi virtutem Homini convenire fatemur: interrogantique, *An Animantes, & Angeli ratiocinentur?* respondemus, neutros ratiocinari: illas enim è Rationalium classe imperfectio, hos autem perfectio subducit.

Cur nec pecudes, nec Angeli ratiocinentur?

De visione confusa.

Et agendo de Visu, Talpam, Hominem, & Lyncem propono. Homo procul incedentem animantem prospectat, & an bos aut equus sit, non distinguit. Lynx percipit distinctè bovem esse, & Talpa nihil omninò videt. Et inquiro, Cur confusa illa visio, quam homini convenire experimur, nec Talpæ nec Lynci conveniat? Respondetur, hunc eumdem confusæ Visionis actum propter Visivi Organi imperfectionem Talpæ, & Lynci propter perfectionem negari.

Cur, nec Talpa, nec Lynci conveniat?

Cur supernaturalibus rebus nō imposuerint specialia nomina Veteres Nomenclatores?

Hinc ad ulteriora progrediendo, quoniam Græci, Latinique Nomenclatores (ut cæteras omnes prætercam) nihil prorsus de rebus supernaturalibus sciverunt: & Linguæ Sanctæ Inventor (Adamus) eam tantùm habuit, quæ pertinet ad Viatoris statum, ideò sunt multa & multa, quæ exprimi verbis nequeunt: & hoc indipiscuntur ab eminentiâ Ordinis Supernaturalis: & quoniam modesti & prudentes fuerunt, rebus sordidis indignisque aut imposuerunt nulla nomina; aut talia, quæ intelligi deberent, & non dici; jubentes, ut quoties necessitas succurreret rem nominandi immundam, utentes metaphorico nomine circumloqueremur; nam Pudor postulat ut ipsas immunditias sordesque mundis vocabulis significemus.

Quo modo res immunda & obscœna possint significari?

Cur Trinitatis Mysterium dicatur Ineffabile?

Hinc sublime Sacrosanctæ Trinitatis Mysterium, nam illud Fide credimus, mente autem comprehendere & linguâ explicare non possumus, *Ineffabile* dicimus. Et hoc gloriosum epithetum Mysterio etiam Incarnationis adtribuimus, & *Sigalion*.

possemus cæteris: supernaturalia enim omnia sicut captum humanum, sic & Eloquentiæ superant capacitatem. *Ineffabilia* etiam sunt æternæ Beatitudinis gaudia, quoniam ut 1. *Corinth.* 2. 9. S. Paulus testatur: ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπων οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἐπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. *Quæ oculus non vidit, & auris non audivit, & in cor hominis non adscendit, quæ præparavit Deus diligentibus illum. Nobis autem Deus revelavit per Spiritum suum.* &c. Hæc in ecstasi suâ gaudia libasse videtur S. Paulus, quoniam 2. *Corinth.* 12. 3. sic scribit. Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον (εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα. ὁ Θεὸς οἶδε) ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. *Et scio hujusmodi hominem (sive in corpore, sive extra corpus, nescio; Deus autem scit) Quoniam raptus est in Paradisum; & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Et hæc sunt præmia, quæ observantiæ Legum Divinarum promissa: unde D. Benedictus Sanctæ Regulæ quarto, postquam recensuerat Religiosas Virtutes, subjungit, *Hæc sunt Instrumenta Artis spiritualis, quæ cùm fuerint à nobis die noctuque incessabiliter adimpleta, & in die Iudicii reconsignata, illa merces nobis à Domino recompensabitur, quam ipse promisit: quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit, quæ præparavit Deus his, qui diligunt eum.*

Supernaturalia non solùm Sensuum, sed & Naturalis Intellectus vires superant.

Sanctus Paulus quæ in ecstasi viderat, non potest ad se redeuntus referre.

An doctrina de Conceptione minùs pia, sit ineffabilis?

Tametsi nomen *ineffabile* de rebus bonis & supernaturalibus semper dicatur, libuit illud Excellentissimo Comiti de Lemos ad res alias transferre; quoniam hanc Positionem, *Originariâ labe fuit infecta Deipara*, in Epistolâ ad Reverendiss. P. de Marinis Prædicatorii Ordinis Magistrum Generalem ab Alexandro VII. asserit, *ineffabilem redditam fuisse*; jussit enim prudentissimus Pontifex, ne ab ullo Christiano asseratur.

Indicibile, & infandum peccatum.

Vox *infandus* tametsi reverà idem quod *infallibilis* sonare posset, fere accipitur in malam partem. Nam præposteram Venerem *infandum scelus*, aut *peccatum indicibile* dicimus, illudque ipsamet negatione nominis significamus.

Sed & propudiosas miserias, quas innocui & immeriti patimur, appellamus *infandas*: & quia Virgilius indigna Troës perpessos fuisse existimat, ut Reginæ Didûs curiositati satisfaciat sic inquit.

Dolor infandus

Infandum Regina jubes renovare dolorem Virgil. *Æn.* 2.

 Tro-

Trojanas ut opes & lamentabile regnum
Eruerint Danai; quaque ipse miserrima vidi,

Regnum lamẽtabile.

Et quorum pars magna fui. Quis talia fando
Myrmidonum, Dolopum-ve, aut duri miles Vlyssi,
Temperet à lacbrymis? &c.

Mors infanda.

Et eodem sensu Turnus *Æneid.* 10. suorũ militum mortem *infandam* dixit

Quid manus illa virum, qui me, meaq; arma sequuti,
Quosque (nefas!) omnes infanda in morte reliqui.

Et huc pertinent illa Regis ad Æneam verba, quæ *libr.* 8. reperiuntur.

Cædes infandæ.

Hanc multos florentem annos Rex deinde superbo
Imperio, & sævis tenuit Mezētius armis.
Quid memorem infandas cædes, quid facta Tyranni
Effera? Dii capiti ipsius, generique reservent. &c.
Ac fessi tandem cives infanda furentem
Armati circum-sistunt, &c.

Et quia solent quærere Critici, quid *infandum indicium* sit, Virgilii hos versus exhibes, & expositionem requiris.

Virgil. Æn. 2.

Fando aliquid si fortè tuas pervenit ad aures

De infando Indicio. Quid illud sit?

Belida nomen Palamedis, & inclyta fama
Gloria, quem falsâ sub proditione Pelasgi
Insontem, infando indicio, quia bella vetabat
Demisere neci: nunc cassum lumine lugent.

Fortè judiciũ potiùs Maro, quàm indiciũ scripsit.

Respondeo illud, de quo Poeta loquitur, esse proditionis indicium: ipsumque *infandum* dici, quod ortum sit à cœco vulgi murmure, de quo nemo seriò rogatus auderet vel verbum profari.

Infandi homines, qui?

Qui infanda perpetravit etiam *infandus* dicitur, quoniam ne nominari quidem debet, qui commisit indigna. Virgilius Æneid. 11.

Ipse Mycenæus magnorum ductor Achivûm
Conjugis infandæ prima intra limina dextra
Oppetiit, devicta Asia subsedit adulter.

Gigantes & Cyclopes infandi.

Et hoc etiam epitheto signati sunt ob crudelitatem Gigantes, qui inhumano serviebant Polyphemo. Virgilius libr. 3.

Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atq; ubera pressat,
Centum alii curva hac habitant ad littora vulgò
Infandi Cyclopes, & altis montibus errant.

Loca, & tempora infanda, quæ sint?

Et denique sicut à rerum gestarum sanctitate loca & tempora *Sancta* dicuntur, sic *infanda* etiam, si in illis res atroces commissæ. De Loco testem habeo Falconium, inquit enim,

Naufragii meminit, quoties prospectat arenam
Celtiber infandam. &c.

Et Virgilium de Tempore: nam libr. 2. sic cecinit.

Iamque dies infanda aderat, mihi sacra paranti
Et salsæ fruges, & circum tempora vittæ.

SECTIO II.

De rebus Indicibilibus. *An res aliquæ nomen non habeant? An, & aliquæ, quæ id habere non possint?*

Plures sunt res in thesauris Naturæ, quàm in thesauris Nomenclatorũ voces.

Esse res multas innominatas, certum est: nam experientia quotidiana nos docet, multas Nomenclatorum notitiam & diligentiam suffugisse: quæ ubi cognoscuntur, ab Inventoribus denominantur. Audi Vlpianum *leg.* 4. π. *de præscrip. verb.* dicentem. *Natura rerum conditum est, ut plura sint negotia, quam vocabula.* Audi alterum Vlpianum (nempe, D. Dominicum de Rubeis, priorem ingenio, tametsi posteriorem ætate. *Certamin. XV. pag.* 402.) adnectentem. *An hoc dubium est, quin neque verborum tanta copia sit, non modò in Latinâ linguâ, quæ dicitur esse inops, sed ne in aliâ quidem ullâ, res ut omnes suis certis ac propriis vocabulis nominentur.* &c. Et magno videntur Nomenclatores veteres processisse consilio, ut modum Ætati futuræ relinqueret, novas Artes & Scientias, & novas etiam Virtutes condecorandi: quoniam ut *Annal.* 11. inquit Tacitus, *Nova in Rempublicam merita, non usitatis vocabulis sunt honoranda.* Sentiebat igitur, non solùm Doctorum Scholasticorum, sed & Principum Politicorum interesse, nova aliquando conformare vocabula.

An Heroes de Patria benemeriti, novis vocabulis sint decorandi?

An dentur ineffabiles voces?

Multæ sanè sunt res, quæ carent nomine, an-ne est in toto Mundo aliqua, quæ nomen habere non possit? &, si inveniantur tales, An absolutè tales sunt an alicuius linguæ respectu? nam Plinius *Natur. Hist. lib.* 28. *cap.* 2. agens de Punicis seu Africanis populorum & oppidorum nominibus ait, *vel maximè sunt ineffabilia, præter quàm ipsorum linguis.* Et idem ipsi dicerent de Linguâ Latinâ, vel Græcâ: nam sicut apud ipsos sunt aliquæ pronuncia-

ciationes, quibus apud nos non sunt literæ correspondentes, sic & nos proferimus nonnullas literas, quas Hebræi, Arabes, & Indi non possunt.

De Nihilo & Infinito. An possint vocibus significari?

Si rem ipsam consideremus, duo mihi ineffabilia absolutè videntur; *Nihil* & *Infinitum*: nam sicut comprehendi mente nequeunt; sic exprimi labio non possunt. Sanè cùm primũ nihil omninò sit, & secundum omnia simul sit, videntur conveniens nomen indipisci non posse. De illis in particulari disseramus. Et primo de voce *Nihil*, quæ significat *nihil*.

An dentur voces nihil significantes?

Suppono esse voces expertes significationis, & tales sunt quæ ut tales cognoscuntur à Logicis, videlicet, *Blictiri*, & *Scyndapsus*. Has bene considerari jubeo, & cum illis confero vocem *Nihil*. An-ne differunt? Illæ nihil significant, hæc nihil significat, non ergo differunt inter se.

An hæ sint, quibus ipsum nihilum significatur?

Vt rem intelligas, recogita, An-ne idem sit, *Non dicere rem esse*: ac *dicere rem non esse*? Porrò in priori casu actum, in posteriori objectum negatio afficit. Ergo pari modo de prædictis vocibus philosophaberis, nam *Blictiri* & *Scyndapsus* voces sunt, quæ nullam habent significationem; at *Nihil* est vox quæ quidem habet significationem, quæ tamen significatio pro objecto habet ipsummet nihil.

Aliud est nihil respondere, hoc est, non respondere: & aliud respondere Nihil: hoc est dicere hãc vocem Nihil.

Cavendum est, ne etiam vocis *Nihil* suppositio formalis cum materiali confundatur; vox enim *Nihil*, materialiter sumpta, non est nihil, sed aliquid. Audi hanc historiam. *Dum venîret Bruxellas Ludovicus prætergressus patibulum hominem (si vocari homo potest sceletum humanum carne à corvis exesâ) pendêre vidit, & illum adloquitur dicens, Iure, an injuriâ pascis corvos? Insinua mihi quid fecisti? Et tunc ille è patibulo clarâ & sonorâ voce respondit interroganti, Nihil.* Audierunt aliqui, & stupidi, illũ fuisse innocentem jurarent; ajebant enim, non sine miraculo potuisse fieri, ut excarne cadauer loqueretur. Et bene profectò discurrissent, si cadaver dixisset hanc vocem *Nihil*: non autem, si respondisset nihil: hoc est, nîl respondisset.

De attributis Divinis. An, & quibus nominibus significentur?

Porrò Dei attributa posse & solere nominibus significari, fatentur universi Theologi; [sunt enim relativa, & creaturas respiciunt, quæ in multitudine, magnitudine, & perfectione cognoscunt terminos.] negantque essentiam posse, nam est absoluta & infinita: & probant ex illo

An Deus à viventibus videri possit?

exod. 33. 19. ubi Moysi Dominus. *Ego ostendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram me, &c. Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet, &c. Ecce est locus apud me & stabis supra petram: cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextrâ meâ donec transeam: tollamque manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris.* Ergo, si Divina essentia humanitùs cognosci non poterit, nomine aliquo humanitùs explicari non poterit.

An, quod non cognoscitur, possit denominari?

Firmant hanc Veritatem plurimi Scripturæ & Patrum loci qui à Theologis adduci solent. Dicitur enim Genes. 32. *Cur quæris* nomen meum? Iudic. 13. *Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?* Proverb. 30. *Quod nomen est ejus: & quod nomen Filii ejus, si nosti?* Et Eccles. 43. *Multa dicemus, & deficiemus in verbis: consummatio autem sermonum ipse est in omnibus.* Et Concilium Lateranense, ut habetur cap. *Firmiter.* de Summ. Trinit. & Fid. Catholic. *Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quòd unus solus est verus Deus, æternus, immensus, & immutabilis, incomprehensibilis, omnipotens & ineffabilis.*

An innominabilis Deus sit?

Consonant Patres, & præcipuè Augustinus Epist. 42. ad Madaurenses dicens. *Est quiddam invisibile, summum, æternum, incommutabile, & nulli effabile, nisi tantùm sibi.* Damascenus libr. 1. Fidei cap. 16. *Cùm Deus incomprehensibilis sit, nomine quoque prorsus caret.* Anselmus in Menolog. cap. 62. *Deum ideò esse ineffabilem, quia penitùs non potest comprehendi.* & libr. 1. de Fid. Orthod. cap. 1. *Ineffabile est Divinum nomen, & incomprehensibile; nam essentia Dei, quid & qualis in se sit, comprehendi à creato intellectu, & humano sermone efferri non potest. Ideò Spiritussanctus demisit se ad nostrum captum, & attributis quibusdam essentiam suam descripsit.*

An quoad se sit effabilis, & quoad nos ineffabilis?

Cur Deus ineffabilis sit?

Vnde meritò sancta & scita Attali Martyris verba ab Eusebio *lib. 6. Eccl. Hist. cap.* 3. referuntur & celebrantur: nam per contemptum interrogatus à Tyranno, quod nomen Deus haberet, respondit. *Qui plures sunt nominibus distinguuntur; qui autem unus est, non indiget nomine.* Vbi Vides Deum, & propter varias rationes carere nomine. Sunt & alia Patrum testimonia, quæ apud Fasolum 1. *part. quæst.* 13. *art.* 1. *dub.* 1. Recupitum *libr.* 6. *de Deo quæst.* 41. *cap.* 1. Pataviũ *libr.* 8. *Theolog. dogmatic. cap.* 6.7. & alios Recentiores videri poterunt.

Cur nomen habere nõ debeat?

De Incolis Provinciæ Paraguayæ in America.

Primò hanc ipsam ineffabilitatem exprimunt ingeniosè Americani illi populi, qui ad Paraguayum fluvium habitant, nam ut P. Antonius Ruizius in libr. qui inscribitur, *Conquista espiritual, hecha por los Religiosos de la Compañia de Iesus en las Provincias del Paraguay*, &c. *Artic.*

10.

10. sic inquit. *Conocieron, que havia Dios, y aun en cierto modo su Unidad, y se collige del nombre que le dieron, que es* Tv-pa. *La primera palabra* Tv *es admiracion, y la segunda* Pa *es interrogacion: y assi corresponde al vocablo Hebreo* Man-hv? Quid est hoc? *En singular*. &c. hoc est, *Cognoverunt Paraguayenses dari Deum: immo & aliquo modo eum esse unum: ut constat ex nomine, quo illum significant. Eum vocant* Tv-pa; *cujus vocis prima syllaba* (Tv) *est admirantis interjectio; secunda verò (nempe* Pa) *interrogantis. Vnde erit simile Hebraico illi vocabulo* Man-hv? Quid est hoc? In *particulari*. &c. Quam ob rem, ita delinearetur [! ?] nomen hoc si deberet à Latinis scribi. Deus ergo tantus est, ut semper in eo rimemur perfectiones, quæ cum admiratione adoremus, semper infinitas ignoremus, quas possîmus doctiores interrogare, & licet plures & plures quotidie assiduâ meditatione discamus, sciemus eas quas didicimus cum cæteris, quas nescimus, collatas esse guttæ simillimas, si cum immenso Oceano debeat comparari. Et hoc altè perpēdentes Theologi nobilissimi Deū posse nominari negarunt. Et tantâ universalitate Bañez *in* 1. *part. quæst.* 13. *art.* 1. *concl.* 2. Zumel *ibid. quæst. unic. concl.* 4. Suarez *libr.* 2. *de attrib. cap.* 31. *num.* 18. & alii, ut asseruerint, *neque à viatore, neque à comprehensore, immò neque ab ipsomet Deo, sibi nomen imponi posse, quod significet Deum, ut est in se.* Alii hanc sententiam ad solos viatores contrahunt, existimant enim, Deum, ut est in se, non solùm ab ipsomet Deo, sed etiam à Beatis posse denominari. Ita S. Thomas 3. *part. quæst.* 13. *art.* 1. *&* 1. *contra Gentes cap.* 31. Cajetanus & Ferrariensis *loc. cit.* Henricus *in Summ. art.* 13. *quæst.* 9. Capreolus *in* 1. *dist.* 22. *quæst.* 1. *art.* 1 Richardus *art.* 1. *quæst.* 1. Palatius *ibid.* & alii. Pulchra, & huc maximè concernentia sunt illa Ciceronis verba, quæ in primo de Deorum naturâ leguntur. *Plato in libris legum, quid sit omninò Deus, inquiri oportere non censet; Omnibus feret in rebus, maximè in Physicis, quid non sit Deus, quàm quid sit, dixerim. Roges me quid, aut qualis sit Deus? authore utar Simonide, de quo, cùm quæsivisset hoc idem Tyrannus Hiero, deliberandi causâ sibi unum diem postulavit: cùm idem ex eo postridie quæreret, biduum petiit: cùm sæpius duplicaret dierum numerum, admiransque Hiero quæreret, Cur ita faceret? Quia, quanto, inquit, diutiùs considero tanto mihi res videtur obscurior.*

Quo modo vocent Deum?

Quid Tu *&* Pa *sonent in eorū lingua?*

Man-hu. *Quid hoc?*

Exod. 16. 15.

Quo modo Nomen Dei posset scribi?

An Deo Viatores, an Beati, an saltem ipsemet Deus possit nomen opportunum imponere?

An scire possimus, quid sit Deus?

Pulcherrima Simonidis ad Hieronem Tyrannum Responsio.

Interim communis hodie sententia asserit, posse Viatores Deo imponere nomen, quod significet eum *ut est in se*. Esto viatores non significant Deum *ut est in se*. Ita Scotus *in* 1. *dist.* 22. *quæst. unic.* §. *His præmissis*. Rubius *quæst.* 1. *art.* 2. Ochamus & Gabriel *ibid.* Molina *in* 1. *part. quæst.* 13. *art.* 1. *disp.* 2. Vasquez *ibid. disp.* 57. *cap.* 2. Qui sequuntur S. Augustinum *libr.* 1. *de doctrin. Christ. cap.* 6. dicentem. *Pugna verborum est, dum ineffabilis* (indicibilis) *dicitur ille, qui dicitur: quoniam, si illud est ineffabile,* (indicibile) *quod dici non potest, non est ineffabile* (indicibile) *quod vel ineffabile dici potest.* Dicimus ergo eodem Deum sensu vocari *ineffabilem, innominabilem, indicibilem*, &c. quo *invisibilem*. At dicitur *invisibilis*, quòd nec naturæ viribus, nec comprehensivè videri potest: ergo eodem etiam sensu vocari poterit *Ineffabilis, & Indicibilis*. Fundamentum hujus sententiæ est, quod potest quis ita loqui, ut rem meliùs intelligat, qui audit, quàm qui dicit. Pono exemplum. Tomyris Massagetarum Regina, nunquam à Cyro visa. Legatum apud Cyrum Persam misit: sit vocatus Eutherius. Annon quoties Cyrus nominabat Tomyrim, meliùs & clariùs, quæ & qualis esset ipsa, intelligebat audiens, quàm dicens?

An posse nomen ita rem significare, ut eam meliùs intelligat audiens, quàm dicens?

Hinc Iudæi, æternam Dei naturam, quam quodammodò confusè intelligebant, significarunt nomine, quo intellectualiter audito Angeli ad perfectiorem rei significatæ pervenirent notitiam, quā ipsi proferentes habebant. Nomen hoc & proferre, & scribere poterant: verùm enim verò calamo, quàm linguâ animosiores ausi sunt nomen Dei scribere, non proferre: quoniam יהוה scribunt: & hoc esse nomen Dei essentiale asserunt: aut idem esse ineffabile addunt, & ideò ubi illud reperiunt scriptum plerumq; אדני *Adonai*, & aliquando etiam אלהים *Elohim* legunt. Et, si fortè puncta voci יהוה subscribant, illa exscribunt ex his vocibus, & ex Adonai faciunt Iehova; aut ex Elohim formant Iehova. Et Septuaginta Interpretes morem Hebræis gerentes, hoc ipsum nomen Iehova, prout punctum fuerit, jam Κύριον, *Dominum*, & jam Θεὸν *Deum* interpretantur. Sanè nomen Iehova à radice Hava deducitur, & hæc sonat *esse*, adeoque in linguâ Latinâ nomen, quod ipsi responderet, deberet à verbo substantivo desumi: unde sicut à *florere* est in usu *Florentius*, & à *vincere* est *Vincentius*, &c. sic ab *esse* descēdere posset *Essentius*, quod nominis Iehova significationem exprimeret, & Divinam essentiam denotaret.

De Dei nomine

Quomodo scribatur? quibus punctis notetur? quomodo proferatur?

Quid nomen IEHOVA *significet?*

An, & quo modo Latinè reddatur?

Qui

Qui autem IEHOVA, aut Dominum aut Deum interpretantur; nam si Dominus à dominando & Deus à dando dicitur: *verissime quidem per consequens* IEHOVA *redditur* Dominus, *nam qui* IEHOVA *est, videlicet cujus essentia est à se ipso, omnibusque dat & conservat hoc ipsum, quod sunt, is procul dubio est* Κύριος κυριευόντων, καὶ μόνος δυνάστης, *&* παντοκράτων, *absoluteque & propriè Dominus*: ut ait Nicolaus Fullerus *in Miscellaneis sacris. libr. 2. cap. 6. pag. 190.*

An, & cur Deus sit Dominus?

1. Timoth. 6. 15. Apoc. 1. 8.

Multa & præclara de hoc ineffabili nomine fuerunt olim ab Hebræis, Græcis & Latinis scripta, multa passim etiamnum scribuntur. Eò universi tendunt, ut dilucident, quæ Nicolaus Caussinus insinuat. Sic enim scribit. [Quid de stupendo nomine dicemus, cujus vim nulla oratione, nec ratione explicandam, satis illa declarant, quòd ipsum Summus Pontifex solus, idque in anno tantùm semel, decima luna Septembris, in interiori sacrario, arcano quodam more à Moyse tradito, pronuntiare auderet? Quid de cæteris, quorum vis magna, & infinita propè multitudo, cum præsertim unus Iosephi libellus de arcano sermone conscriptus, undecim locorum millia ex sacris, ut ipsius nominis explicet? Num hæc magnæ opulentiæ, quæ ex notatione nominum petitur, loco numeranda sunt? &c.]

An, & cur à solo summo Sacerdote nomen Dei proferatur?

Cur illa puncta inscripta fuerint, jam diximus: at Zanchius *libr. 1. cap. 13. de Divinis attrib.* mysterium reperit, & ex contingente Antecedente Conclusionem necessariam deducit; in quâ Consequens à Consequentiâ distinguentes, sicut damnamus illam, hoc suspicimus & adoramus. Zanchii itaque sententiam, quoniam librum non habeo, verbis citati Fulleri proponam.] Cedo namque mihi in omnibus omnium [a] gentium linguis nomen alterum, quod huic ad unguem respondeat, quodque essentiam secundum triplicem, hoc est, universam temporis notationem exprimat: itaque adumbratam immutabilis & æternæ durationis imaginem captui nostro facillimè, pulcherrimèque repræsentet: Siquidem, ut acutè observavit Zanchius, in nomine HIEHOVA *Camehs* productum literâ ה, præteriti temporis index est: *Cholem* præsentis: *Iod* denique futuri. Et totum Thema HAVA ipsum *esse* simpliciter significat. Hoc idem adegit Authorem Apocalypseωs, periphrasim adhibere, quâ vim & naturam nominis IEHOVA pleniùs explicaret. Etenim, quod uno verbo non poterat efferre, dum [b] ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.] Qui est, qui erat, & qui venturus est. *Apocal. 1.4.* Vnde addit hoc ipsum sanctum nomen à Veteribus ἀνεκφώνητον meritò nominari. Hanc eamdem significationem ex alio tamen capite adducit *tom. 3. libr. 1. Hæres.* Epiphanius; ait enim IEHOVA est, ὃς ἦν καὶ ἐστὶ καὶ ἀεὶ ὤν. *Qui erat, & est, & semper existens.* Bis præsens ponitur, & futurum omittitur, ergo latet sphalma (nam S. Patris liber, & Græcus præcipuè, incorrectissimus est) & erat verus textus, ὃς ἦν καὶ ἀεὶ ὤν. *Qui est, & erit, & semper existens.*

Ex incerto antecedenti certò consequens deduci potest.

a] In aliqua voluit dicere.

Voces istas considera. Paqad. Poqed. Ipqad. *Præteriti, Præsentis, & Futuri ipsæ sunt. Et in Præterito relucet* Camets *in Præsti* Vau, *&* Cholem, *& in Futuro* Iod.

b] *videtur deesse*, dixit his plusculis.

Rem recognoscis, & interrogas, *Anne nomen Dei* IEHOVA, *possit characteribus aliorum populorum scribi?* Respondeo illud Græcis non posse, nimirùm propter ה & ו non enim Græci vocalem in dictionis medio aut fine adspirant, nec habent consonantem V. nam illorum ὖ ψιλὸν semper vocalis est; unde cùm volunt *u* consonantem scribere potiùs utuntur B, quàm Y; quod & in hoc nomine fecerunt aliqui, ut statim videbimus. Latini autem convenientes characteres habent, quibus & Hebræas literas, & adscriptas motiones repræsentent; nam hoc nomen IEHOVA sine punctis est *ihuh*, & cum illis *lehovah*.

An nomen IEHOVA *possit à Græcis & Latinis scribi?*

Cùm autem puncta illa non sint propria, sed aliunde translata, interrogas, *An Veteres, qui antequam puncta invenerunt Rabbini, floruerunt, hoc nomen sciverint pronunciare?* Respondeo Apollinis Clarii Sacerdotes dixisse Ἰαὼ. Sacerdotes, inquam, non Apollinem; Idola enim erant lignea aut lapidea, adeoque muta, quoniam, ut canit Psaltes, *Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt; aures habent, & non audient; neque enim est spiritus in ore ipsorum*, Quia, tametsi in illis statuis Dæmon potuerit loqui, aut fortè fuit aliquando loquutus, Sacrificulus erat, qui reddebat Oracula; & quo id modo fecerit, Athanasius Kircher, & alii Viri docti explicarunt. Ergo Clarius Apollo, (hoc est, Sacerdos, qui per ejus os loquebatur) ut habet Macrobius *libr. 1. Saturnal. cap. 18.* sic inquit.

De ejusdem punctis. Vnde illa sumantur?

Psal. 134. 15.

Quisnam dederit Responsa in Oraculis?

Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον θεὸν ἔμμεν Ἰαὼ.

Cunctorum summus Divorum habeatur Iao.

An IEHOVA *sit* Ἰαὼ.

Posset hîc primò aliquis circa vocis ὕπατον significationem diffundi: & posset secundò vocem πάντων considerare, & adferrere, hoc carmen, etsi summam ipsi Ἰαὼ gloriam deferat, esse sacrilegum, nam

nam negat expressè unitatem.

Deus Græcè dicitur ὑπέρτατος, sicut Latinè Altissimus.

Sed respondeo breviter ὑπέρτατος per syncopen transire in ὕπατος, *supremus, summus*. Iliad. ψ & ω. legitur, ἐν γὰρ πυρῇ ὑπάτῃ νεκρὸν. *In pyra excelsissima cadaver.* &c. Et in Epigramm. ὕπατον ὄρος, *Mons altissimus*. &c. Vocem posteà transtulere ad Politicam, & quos Latini Consules, quod apud eos, post exactos Reges, summa potestas esset, Græci Romanarum rerum Scriptores ὑπάτους vocaverunt. Dionysius Halicarn. Plutarchus, & alii. Deus igitur meritò ὑπέρτατος, aut ὕπατος vocari potuit. Addo tamen, Latinum versum Græci rigorem non exprimere: non enim Cæli Creator Græcè πάντων θεῶν ὕπατος, *Omnium Deorum summus*, sed πάντων ὕπατος θεός. *Omnium rerum suprema Deus*, quibus verbis suprema adoratur Majestas, & Vnitas non negatur. Cætera Theologi examinent, nam singula non debeo discutere in disputatione Grammaticâ. Sufficiat ergo nobis, illo ævo in Græciâ nomen Iehova legi Ιαω.

Cur Græci Cõsules Romanos ὑπάτους dixerint?

Verba Græca exponuntur.

Apud Diodorũ Siculum IEHOVA legitur ἰαῶ.

Et eamdem vocem paulò aliter legerunt iidem Græci Christi tempore: nam Diodorus Siculus, qui Iulii & Augusti temporibus, paulò antè Christum vixit, omnes Legislatores, ut Tabulis à se præscriptis authoritatem & obedientiam cõciliarent, ab aliquo eos illas Deo recepisse, aut saltem se recepisse simulasse asserit: & veniens ad Moysem, sic scribit Παρὰ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις Μωσῆν τὸν Ἰαῶ ἐπικαλούμενον τὸν Θεὸν προσποιήσασθαι τοὺς νόμους αὐτῷ διδόναι. *Apud Iudæos Mosem finxisse, Deum illum, qui Iaô cognominatur, leges ipsi tradidisse.* Inter Clarii Apollinis Sacerdotes & Diodorum hanc tantùm in accentu differentiam reperio, quod in nomine *Iao*, in quo conveniunt, illi acuãnt primam, & ultimam hic circumflectat. [Et hîc Diodorum non ut Theologum, sed ut Grammaticum produco; nempe, ut sciam, quomodo vocem Iehova legerit, non ut curem, quid de Deo irreligiosus homo dixerit: de eo enim Genebrardus *pag. 343.* sic scribit. *Fabulas tantùm exponit quia perquisitis omnium Historicorum profanorum scriptis, certi nihil de prioribus temporibus repererat. Belli autem Trojani tempus Narrationis suæ exordium statuit, Apollodori & Varronis præcipuè operibus adjutus.* &c.

An Deus Moysees sit fictus? Loquitur Diodorus ut Ethnicus?

Qualis sit Historiographus?

Majori differentia eamdem vocem ante Troiæ excidium proferebant: nam Sanchouniatho Berytius, Historicus apud Phœnices celeber, pro Iehova scripsit Ἰευώ. Constat hoc ex Porphyrio, erudito Dialectico, tametsi infensissimo Christianæ Religionis hoste. Hic enim, (ut apud Eusebium *libr. 1. de præparat. Evangel. cap. 5.* habemus) præfatum Sanchouniathonem à diligentiâ & veracitate commendat, & inter alia scribit. Τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων καὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν συναγαγὼν συνέγραψε. *Veterem historiam, partim ex civitibus urbium singularum, partim ex sacris templorum Commentariis, compositam perscripsit.* Eam à Philone Byblio in linguam Græcam versam, iterum, iterumque dilaudat: vultque in iis, quæ de Iudæis tradit, ab omnibus debere admitti, quoniam illa ipsa didicit, παρὰ τοῦ ἱερέως Θεοῦ τοῦ Ἰευώ. *A Sacerdote quodam Dei Ievó.* Habuit à linguâ Phœniciâ, & Syrâ illud ω, nam *Cametz*, quam cæteri ut *a*, ipsi volunt proferre ut *o*. Quos hodie imitantur superiores Germani, qui illam eamdem vocalem *Cometz* nominant.

Vocem IEHOVA Porphyrius legit ἰευώ.

Quis sit Sanchouniatho?

An ָ Hebræorum vocalis, ut α, an verò ut ω efferri debeat?

Aliter enim pronunciat Epiphanius, tomi enim tertii libr. 1. adversus hæreses postquam plura Dei nomina recensuisset, & exposuisset, tandem velut maximè proprium ponit Iehova, quod Græcis characteribus scribit Ἰαβέ. At non sic scripsisse Epiphanium, sed Amanuenses in exscribendo adlucinatos fuisse contendit Nicolaus Fullerus *Miscell. Sacr. lib. 2. cap. 6. pag. 195.* dicens. [Corruptum proculdubio à Librariis, ut & totum ipsius exemplar Græcum innumeris mendis scatet. Crediderim initio scriptum fuisse ab autore Ἰωβα. Mutatio autem deinceps ω in ε proclivis admodum erat, propter magnam harum literarum similitudinem, situ tantummodò, non figura discrepantium. Et syllabarum, literarumque transpositionem creberrimam experimur. Atque hoc pacto pro vitiata voce Ἰαβέ, quàm emendatissima nobis restituetur Ἰωβά. Eamque si admiserimus, consulemus æstimationi sanctissimi Patris, linguæ etiam Hebraicæ non ignari &c.]

An S. Epiphanii libri corrupti sint?

Sunt ε & ω litera similes.

Ἰωβα, & non Ἰαβε, Sanctus Epiphanius scripsit

Latini nomen Iehova punctis vocis אלהים affectum legerunt *Iovi*. Et posteà per tertiam declinationem inflectendo, dixerunt. N. *Iovi*. G. *Iovis*. D. *Iovi*. Ac. *Iovem*. V. *Iovi*. Ab. *à Iove*. & neglecto Recto, utpote à lingua peregrina desumpto, retinuerunt, & retinent cæteros casus. Non enim hi à voce *Iuppiter* dicendi sunt; nam *Iuppiter*, ut existimant Critici, dicitur, quasi *Iuvans pater*. (& flando Hebraicæ Linguæ fontibus, dici profectò posset quasi *Iova-pater*, aut *Iovi-pater* si volueris) & habet proprios casus; videlicet *Iúppitris*, *Iuppitri*. &c. vel *Iuppi-*

Quo modo Latini nomen IEHOVA legerint?

De obliquis Iovis, Iovi, Iovem, à Iove, unde prodierint?

De nomine Iupiter. An in Gen. Iuppitris, aut Iuppiteris habeat?

piteris, *Iuppi-teri* &c. ut alii malunt.

Schola Hallæ nominantur Lovanii.

D. Mercerum S. Theologiæ Doctorem, summę memorię Virum, &c. sub ann. 1640 cognovi, ut suspexi Lovanii: qui tametsi ab eloquentia laudaretur, & cum applausu in Hallis (sic vocant scholas) oraret; nolebat *Iovem* dicere, sed contendebat illum *Iûpitrem* nominari debere, ne propter unũ nefarium nebulonem ponatur in lingua Latina nova & specialis Declinatio.

NOTA.

An possit Deus per negationes explicari?

MAteriam primam, quam positivè nemo potest benè definire, & exponere per negationes Aristoteles dilucidavit, dicens eam esse aliquid quod nec est substantia, nec quantitas, nec qualitas, nec relatio, nec actio, nec passio, nec ubi, nec tempus, nec situs, nec cætera.

Hanc imitatus methodum Dionysius, postquam, quid esset Deus omnes perfectiones componendo, exposuerat; quia in creaturis, etiam nobilissimis & perfectissimis imperfectiones reperiebat, [in Mundo enim creato

Sunt mala mixta bonis, & bona mixta malis]

secundum sumpsit calamum, Deumq; per negationes dilucidavit. Eum imitatus est Maximus Tyrius in Orat. de Deo. Audiunto Nicolaum Caussinum de Eloquẽtia Sacr. & Hum. libr. 4. cap. 22. pag. 208. b. inquit enim. [Est illud usitatissimum in divinis definitionibus: & disertissimè expressit Maximus Tyrius, pulchrum Deum dicam, & pulchrorum omnium pulcherrimum: haud quidem pulchrum corpus, sed unde pulchritudo in corpora emanat; neque etiam pulchrum pratum, sed unde, & prata, & amnes, & mare, cælum ipsum, cælestesq; Dii pulchritudinem decerpunt. Inde enim pulchritudo omnis, tanquam ex perenni, purissimoque fonte, ad nos, usque perlabitur, tantumque, aut fortitudinis, aut firmitatis, aut salutis rebus in singulis, quantum ab eo fonte resperguntur. Ex quo si nihilum hauriant, continuo turpes, dissolutæ, corruptæque tabescunt: hoc tibi si satis est, Deum inspexisti; sin minùs, quæ non alia poterunt ejusdem naturæ interpretationem proferre? Fac in eo, nec magnitudinem, nec figuram aliquam cogites; non aliud præterea quicquam, quod materia pati consuevit. Ex quo fit etiam, ut ea divinæ naturæ præstantia suarum tenebrarum latibulo inclusa ratione nostri אין (Non) aut (nihil) appelletur, at nonnulli philosophantur in hunc exodi *Sigalion*.

locum: Estne Dominus in nobis אם־אין.

Neque verò tantùm his negationibus; sed casto plerumque silentio utuntur oratores, tanta Dei Majestate perculsi, & præclarè ubi nos Psalm. 65. legimus. Verba Davidis Hebraica sonant: Tibi silentium laus Deus in Sion לך דמיה תהלה אלהים בציון quod silẽtiũ efficacissimũ est: unde Moises, ut notat Zoar) in 14. Exod. licet corde orare, dicitur clamare, quia silentio tam grandi nihil vehementius.

SECTIO III.

De Mariæ Nomine, & Prærogativis. *An illud ineffabile, & ista indicibiles sint?*

De Sole, & Sola.

IN SOLE omnes splendorum thesauri, qui in Firmamento per Constellationes divisi reddunt illustria sydera simul congregati inveniuntur: & in SOLA (quo nomine sola intelligitur Angelorum Regina) omnes Divinæ gratiæ, quæ sparsim Sanctos in Empyreo condecorant, in ipsa divinitùs coordinata refulgent. Vnde meritò illam celebrat quidam devotus Iunior uno simplici carmine, qui in millenas formas potest, & figuras transire: videlicet,

P. Bernardus Bahusius hunc Proteum invenit, illumq; Erycius Puteanus in longum deduxit, & Scholiis pulchris dilucidavit.

Tot tibi Virgo sunt dotes, quod sydera Cælo.

Cui, tametsi metro sit simile, & possit per totidem combinationes alterari.

Dotes Virgineæ cum Æthereis collata.

Quot tibi Virgo sunt dotes, tot sydera Cælo.

illud Theologica condemnavit synceritas; licèt enim quot splendorum gratiæ insunt Cælo, reperiantur in Virgine, non autem Parthenias Cælum capit, quoniam perfectiones Cælestes, tametsi infinitis simillimæ, si cum Partheneis conferantur, exceduntur in numero.

In Mariæ nomine Liber tantus includitur, ut multis vix possint sæculis ad longum poni, quæ per ciphram, & compendium includit.

Quàm Magnũ sit Nomen Mariæ?

Et quidem tam magnum est hoc nomen, ut ab Oriente in Occidentem summa Majestate decurrat, contineatque prærogativas, quas nulla possit Hyperbole exæquare, aut attingere. Quidam, qui multarum syllabarum nomen præferebat, dicebat olim apud Plautum, *Tam longum est nomen meum, ut ab Aurora usque ad connubiam noctem si ambules, vix ad finem pervenias.* Respondet Senex, *Opus est face, & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.* Quæ verba, tametsi de Ethnico, & ab Ethnico scripta, ita conveniunt Deiparæ, ut propter ipsam SOLAM fuisse inventa credantur. Longum profectò est nomen Virginis:

Sanè in magnis voluisse satis: & ideò de Deiparæ laudibus aliquid dicere, poterit unusquisque, at verò vel unicam ejus Virtutem dignè celebrare nemo poterit.

K

ginis: quoniam, si à vitæ initio ad anhelitum ultimum Parthenii Patres (quo illos nomine intelligo, qui fuerunt Divæ devotissimi) de illo, aut eloquerentur, aut scriberent varias inire possent vias, in quibus felix initium, Discursus nanciscererur; nullam, in qua ad metam pervenire liceret. Et est, ut Devotio oculata persuadet, tam magnum istud Virgineum Nomen, ut, si ab Ortu (à Nativitate) immò etiam ab Aurorâ (à Conceptione) ad noctem (ad Sanctissimum Transitum) discurras, innumeras Virtutes invenias, quas incipias laudare; nullam, in cujus Panegyrico possis ad finem pervenire. Multa sunt de singulis scripta encomia. Et in illo Bahusiano tot viæ se pandunt, ut filo, & face, & viatico indigeas, ne, vel deficias, vel in ambagum excursibus adlucineris.

Libri Authoris de Virgine.

Et quidem tam magnum & eximium est sanctissimum nomen, ut jam olim duos Libellos speciales scripserim, quorum alter MARIA LIBER inscribitur, & alter exhibet Orationem, in qua Parthenium Mariæ nomen ἀναγραμματικῶς dilucidatur.

Varia Librorũ genera.

Est Purissima Virgo, *ut ex priori libello constat*, Liber ex charta, *Liber in albis* Liber compactus. *Liber purus*. Liber etiam pelle maculosa; aut, si velis, maculata compactus. *Liber compactus Deo*. Liber uniceps. *Liber principio, & fine carens*. Liber scriptus, non impressus, *Liber impressus*. Liber errore carens. *Liber unicus*. Liber finitus, & tamen Verbum Infinitum complectens. *Liber liber, non venalis*. Liber in folio. *Liber Polygraphicus*. Liber Steganographicus *Liber Grammaticus*. Liber Polyglottus. *Liber, sed non Syrus*. Liber, non tamen scriptus idiomate Orientali. *Liber Poëticus*. Liber Rhetoricus. *Liber Mathematicus*. Liber Arithmeticus. *Liber Geometricus*. Liber Logarithmicus. *Liber Militaris*. Liber contra omnia pericula Mundi. *Liber Chronologicus*. Liber Itinerarius. *Liber Musicus*. Liber Philosophicus. *Liber Logicus*. Liber Physicus. *Liber Generationis*. Liber de Animâ. *Liber de Cælo*. Liber Metaphysicus. *Liber Theologicus*. Liber Vitæ. *Liber Ethicus*. Liber Politicus. *Liber Oeconomicus*. Liber Thesauri. *Liber Expensarum*. Liber Nuptialis. *Liber Legum*. Liber Medicus. *Libellus supplex*. Et hæc omnia debuerunt uberiùs, & accuratiùs dilucidari; nam omnes prærogativæ & perfectiones, quæ sparsim reperiuntur in hujusmodi Libris; omnes, omnes, in Cælorum Regina, velut in pulcherrimo florum, & rosarum fasciculo (Hisp. *como en un ramillete*) ab Angelis, Hominibusq; reverentiâ admirabunda suspiciuntur.

Prærogativa & Charites universorum in Maria reperiuntur.

Nominis Mariæ laudes & anagrammata.

Et eadem Purissima Virgo, ut ex Libello posteriori constat, in suo Parthenio Nomine, hæc, mysteriorum plena, continet Anagrammata. AMARI. *A Mari*. Mária. *A Rami*. A Mira. *I Arma*. I Aram *Mî Ara*. Ramia. *A Rima* &c. Est enim *Nomen* מרים MaRIaM (sic enim in Lingua Sancta scribitur & pronunciatur) *Tetragrammaton*. Nomen Immortale, *Nomen Omnipotens*. Nomen Iustificans. *Nomen Beatificans*. Nomen supernaturale. *Nomen Fortissimum*. Nomen Revelatum. *Nomen Altum*. Nomen magnificum. *Nomen Eximium*. Nomen Dominans. *Diameter*, ἀναγραμμ. *Dei Mater*. Est & MARIA Nomen Infallibile, Ineffabile, Indicibile &c.

An illud indicibile sit?

Cætera in Libro illo nostro, qui *Conceptus Evangelici* inscribitur *à num. 622. ad* 810. edisseruntur; & adhuc collegi non paucas Sanctorum Veterum authoritates, quibus exorno singula, ut in tertia Editione prodeant uberioribus Charitibus dilucidata. Quia autem impræsentiarùm de silentio, & his, quæ, vel dici, vel scribi non possunt, cura speciali disputamus, MARIAE Nomen *indicibile* dicimus; & nos benè rem intelligere & dicere ex Melleo nostro Doctore demonstramus. Sic enim S. Doctor exclamat.

S. Bernardus serm. 4. de Assumpt. circa med.

De Virtutibus Virginis Matris.

Non est equidem quod me magis delectet, sed nec est quod terreat magis, quàm de gloria Virginis Mariæ habere sermonem. Ecce enim si in ea laudavero Virginitatem, mihi multæ Virgines post eam videntur offerri. Si Humilitatem prædicavero, invenientur fortè vel pauci, qui docente Filio ejus, mites facti sunt, & humiles corde. Si magnificare voluero Misericordiæ ejus multitudinem, sunt aliqui misericordiæ viri, etiam & mulieres. Vnum est, in quo nec primam similem visa est, nec habere sequentem, Gaudia matris habens cum virginitatis honore. *Maria privilegium est, non dabitur alteri; singulare est, sed continuò etiam* indicibile *invenitur*. Verumtamen non hoc tantùm, *si diligenter attendas, sed cæteras quoque Virtutes singulares prorsus invenies in Mariâ, quæ videbantur esse communes. Quæ enim vel Angelica puritas Virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritus Sancti Sacrarium fieri, & habitaculum Filii Dei?*

An omnes indicibiles sint?

An à copia possit provenire paupertas?

Inopem me copia fecit, antiquus exclamabat Orator, & in uno Homerus loco, & in duobus Virgilius, tam multis conceptibus præpediebantur, ut tacere debuerint quia decernere non poterant, unde initiũ desumerent. Videri Homerus poterit

Iliad.

Iliad β. *verſ.* 489. ὐδ' εἴ μοι &c. quem imitatus eſt Virgilius *lib.* 2. *Georg.* & *lib.* 6. *Æneid.* dicens, *Non mihi* &c. cujus curioſos numeros, per Hyperbolen ab ipſo effuſos, ſine ulla Hyperbole Patres Veteres attemperarunt. Homeri, & Virgilii ſententiam, ſi non verba expreſſit B. Petrus Damianus, nam *in ſerm. de Nativ. Virg.* ſic exclamat. *Hic taceat & contremiſcat omnis creatura, quis enim audeat adſpicere tantæ Dignitatis immenſitatem!* Cur taceat? quia Deiparæ dotes indicibiles ſunt. Cur autem contremiſcat? quia ſe impurum omnis homo crediderit, ſi ſe cum Deiparæ puritate componat. Et ego potiori jure de Angelorum Regina inculcabo, quæ olim dixit de Paula [*] S. Hieronymus ad Euſtochium, nobiliſſimam Virginem ſcribens. *Si cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humana voce reſonarent, nihil dignum Sanctæ, & venerabilis Paulæ virtutibus dicerem.* Conſono Damaſceno, qui *Orat.* 2. *de Virg. Nativ.* ſimili utitur phraſi, ut Deiparæ celebret prærogativas. *Virgo*, inquit, *omnium encomiorum legem excedit. Si omnes in toto Orbe diſperſæ linguæ in unam coëant, ejus laudes oratione conſequi non poſſent.* Quo reſpiciens D. Bernardus *Serm.* 4. *de Aſſumpt.* ad univerſas ſubſtantias intellectuales cōvertens orationem, ſic inquit. *Quæ jam poterit lingua, etiamſi Angelica ſit, dignis extollere laudibus Virginem Matrem. Matrem autem, non cujuſcumque, ſed Dei?* Sic & alii Sancti Patres loquuntur. Et ego illorum imitando Pietatem, & illi Virgilianos numeros attemperando, ſic ſcribo.

Hieronymus. libr. 2. Epiſt. 27.

*] Euſtochiū filia fuit Paulæ.

Laudes Deiparæ non admittunt Hyperbolem.

Damaſcenus.

Bernardus.

Virgilius libr. 6. Æneid.

Tot tibi ſunt Virgo dotes, ut carmine puro

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq; centum,

Ferrea vox omnes *Charitum* comprehendere formas [*a*]

Omnia *Virtutum* percurrere nomina poſſ m.

Ecce ades, inceptumq; una decurre laborem,

Libr. 2. Georg.

O decus, ô noſtræ meritò pars magna *ſalutis*, [b].

Virgo Parens, pelagoq; volans da vela petenti [*c*]

Non ego cuncta meis amplecti verſibus opto [*d*]

Nō [*e*] mihi ſi centum linguæ ſint, oraque centum,

Ferrea vox [*f*] ades. Et primi lege littoris oram

In manibus Terræ. [*g*] Non hic te carmine ficto [*h*]

Atq; per ambages & longa exorſa tenebo. *Sigalion.*

Hinc ergo dicens. Satis eſt, Regina Polorum,

In magnis voluiſſe, ſtatim mea Muſa tacebit.

Quæ rotundo charactere expreſſa, verba Maronis ſunt; noſtra autem, quæ curſivo ſcribuntur.

a] In verbo *comprehendere* per craſin literæ *prehen* tranſeunt in unam ſyllabam.

Comprehendere *quadriſyllabum eſt.*

b] Præbendo Æterno Verbo carnem Deipara ad noſtram redemptionem & ſalutem concurrit.

c] In aliis libris manuſcriptis legitur *petenti*, & in aliis *patenti*. Et quidem in procelloſo hoc miſeriarum Oceano Angelorum Regina, nobis impetrat vela, quæ Spiritui Sancto concredita nos ad portum conducant.

Cunctis hominibus favores impertitur Deipara.

d] Non ego cuncta chariſmata, quæ Mariam decorant & exornant, amplecti verſibus opto: cum, quia paucula tantùm admirabundus ſuſpicio, & pleraque omnia ignoro. Ergo nequeo optare, quæ neſcio, quia *ignoti nulla cupido*. tum, tot eſſe in Diva Charites, ut carmine comprehendi nequeant, ſcio, & voluntas non ſe præcipitat in impoſſibile.

Nec ignota, nec impoſſibilia deſideramus.

e] Sæpe cauſales Poetæ (immò etiam Oratores interdum) intermittunt particulas, quas volunt ſubaudiri aut intelligi. Hic *enim* Maro in atramentario reliquit; ſed ſine ſenſus damno, nam illud univerſi intelligimus.

Vox enim debet ſubaudiri.

f] Quia volebat fortem ſuam vocem eſſe *ferream* dixit, & potuiſſet eam vocare *auream*, ſi de pretio & pulchritudine diſputaretur. Quoniam, ut ingenioſus quidam Iunior cecinit.

Es la Muſica del oro
La mejor; porque, ſin par,
El mejor metal de voz [*]
Es la voz deſte metal.

*] Vocis ſubſtantia *el metal de la voz* ab Hiſpanis vocatur.

g] Eſt ſimillima cuidam immenſo Oceano rerum poſſibilium multitudo, & venienti in hunc Mundum, in quo continentur creaturæ univerſæ exiſtentes, illi Animæ, quæ Marianum erat corpus informatura, dicebat Providentia Creatrix.

— *Ades. Et primi lege littoris oram*
In manibus Terræ. hoc eſt *Adami*.

De Beatiſſima Virginis immaculata Conceptione.

Dicitur autem navis legere, & prærerlegere oram, quam non pertingit. Hunc alibi conceptum exorno, ut Deiparam ſine peccati labe conceptam fuiſſe univerſis perſuadeam.

Carmen fictū. Quid ſit?

h] Sed quid *carminis ficti* nomine hoc in loco dicere aut intelligi cupio? Sunt verba ficta, quæ non reſpondent factis, non enim metra ita imponenda ſunt verbis, ut humanæ actiones metro careant. Mentitur Monachus, qui religioſam veſtem gerens, irreligioſam habet animam. Mentitur Chriſtianus, qui orthodoxè quidem loquitur, in ſua autem vita leges Catholicæ converſationis non obſervat. Mentitur Eccleſiaſtes, qui non facit, quod docet. Qui non imitatur S. Ioſephum, de quo S. Bernardinus [à P. Antonio Bianchetio in Quadrageſimalis ſecundi Diſcurſu LII. pag. 452. b. citatus] ait, *Ioſeph Chriſtum factis ſummovere prædicavit: quibus quidem occaſionem univerſo præſtitit Orbi, ut converteretur ad orandum Verum Deum Hominem factum.*

Operibus potiùs quàm verbis debent Concionatores prædicare.

SECTIO IV.

De S. Ioſephi Paternitate. *An ineffabilis ſit? An quantis prærogativis & privilegiis condecoretur, indicibile ſit?*

Similes ſunt Mariæ, & Ioſephi virtutes & prærogativæ. De illa B. Anſelmus *Decuit Beatam Virginem eâ puritate nitere quâ major ſub Deo nequit intelligi.* [Vide S. Thomam *in* 1. *diſt.* 17. *qu.* 2. *art.* 4. & Salazariū *de Concept. B. Virg. cap.* 42. *pag.* 390. *a.* qui hoc S. Anſelmi teſtimonium exponunt.] Illiuſque verba recogitans Ioannes Gerſon Cancellarius Pariſienſis *in ſerm. de Virg. Nativ.* hæc ſcribit. *Sicut decuit,*

Deipara & S. Ioſephus fuerunt in virtute ſimillimi.

cuit, ut Virgo summa puritate niteret, sic etiam decuit, ut haberet suo modo parem Sponsum purissimum, qui cum perpetua Virgine Virgo permaneret. Vterque Regali progenie illustris &c. Hanc eamdem similitudinem exponit, dilucidatque S. Bernardinus, sic scribens. *Quomodò cogitare potest mens discreta, quod Spiritussanctus tanta unione uniret menti tanta Virginis aliquã Animam, nisi ei Virtutum operatione similimam? Vnde credo istum Virum Sanctum Ioseph, fuisse mundissimum in Virginitate, profundissimum in Humilitate, ardentissimum in Dei Amore, & Charitate, altissimũ in Contemplatione, solicitissimum pro omniũ salute ad similitudinẽ illius Virginis, Sponsæ suæ.*

Qualis & quantus Ioseph fuerit?

Ecce in omnibus, & per omnia Iosephus fuit simillimus Angelorum Reginæ. At illius charites & prærogativas nuper exclamabat Bernardus *indicibiles* esse; Anne etiam Sancti Iosephi virtutes *indicibiles* sunt? Respondeo affirmativè, & Damasceni authoritate me benè respondisse persuadeo: ipse enim *serm. 3. de Virg. Nativ.* sic statuit. *Dignitas magna hæc concessa fuit Iosepho, singulari Dei dono, ut per desponsationem omni sermone præstantiorem fieret Virginis Sponsus.* Ergo, si omni sermone est dignitas Iosephi præstantior, qualis & quanta illa sit, humanitùs est indicibile.

An dotes & gratiæ Iosephi indicibiles sint?

SECTIO V.

An sint nomina, quæ hominibus imponì non possint?

An sint res quibus aptari nequeant Nomina? & an sint Nomina, quæ nulli rei imponi possint?

IPsa discursus ratio postulare videtur, ut postquam *An sint aliquæ res innominabiles? quæ nomen habere non possint?* exposuimus: *An etiam sint aliqua nomina, quæ hominibus imponi non queant?* exponamus.

An, & quo modo Humana Deo, & Divina hominibus adtribui possint?

Profectò humana nomina, nam finitam significationem habent, nisi ab hac imperfectione emaculentur, Deo adtribui non possunt: nam est infinitè perfectus. Ergo etiam ex hoc capite Deus ineffabilis est, hoc est, vocabulis ad res creatas significandas inventis, nisi ipsorum priùs significatio corrigatur, nominari non potest. Hinc Moyses exod. 15. 3. miraculosam illã, quam fuerant victoriam contra Pharaonẽ, & Ægyptios indepti celebraturus, ut more humano loqueretur, & tamen Deo humanas imperfectiones non adfingeret, addita vocula *quasi* vocum emaculavit labem concinens. *Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus, currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare.*

E contra Divina illa nomina, quæ infinitam significationem habent, nisi hæc restringatur, hominibus, qui finiti sunt, adtribui nequeunt. Sic inter alias est notissima vox illa Deus, propter quam plurima sunt passi Orthodoxi.

Nomen Deus. An sano sensu competere possit hominibus?

Nomen profectò *Deus* sumptum in sua significatione rigorosa soli Deo convenit. Deut. 4. 4. & 6. 4. & 32. 39. (1. Samuel 2. 2.) 2. Samuel 7. 22. & 22. 32. (1. Reg. 8. 60. & 18. 19.) 2. Reg. 5. 15. & 19. 15. 19. (1. Paral. 17. 10.) 2. Paral. 6. 14 (Psal. 86. 10) Is. 37. 30 & 43. 10. & 44. 8. 24. & 45. 21 & 46. 9. & 64. 4 (Dan. 3. 96.) Osea 13. 4. (Ioël. 2. 27.) Mar. 12. 29. (Ioann. 17. 3.) 1. Corinth. 8. 4. 6. (Ephes. 4. 5. 6.) 1. Timoth. 2. 5. &c. At idem nomen per opportunas circumstantias limitatum etiam accensetur hominibus. Occurrunt primò illa exodi 7. 1. verba. Dixitque Dominus ad Moysen. *Ecce constitui te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit Propheta tuus. Tu loqueris ei omnia, quæ mando tibi, & ille loquetur ad Pharaonem.* &c. Occurrunt secundò illa, quæ 1. Samuel 28. 13. leguntur. *Dixitque ei Rex. Noli timere. Quid vidisti? Et ait mulier ad Saul. Deos vidi adscendentes de terra. Dixitque ei: Qualis est forma ejus? Quæ ait, Vir senex adscendit, & ipse amictus est pallio.* &c. Occurrit tertiò Psal. 81. 1. 6. ibi. *Deus stetit in synagoga Deorum: in medio autem Deos dijudicat.* Et post pauca. *Ego dixi Dii estis, & filii excelsi omnes. Vos autẽ sicut homines moriemini, & sicut unus de Principibus cadetis. Surge Deus, judica terram.* &c. Occurrit quartò Quæstio Theologica quæ inquirit. *An sacrilege blasphemia rei sint adolescentes, qui suas amasias Deas appellant?* Illam autem jam alibi me exposuisse & decidisse ex Cotonio respondeo ipse enim *in Dianæ Summa* sic scribit. [Non est blasphemia vocare amasiã Deũ, aut Idolum suum, nam hæc verba non dicuntur, aut capiuntur in sensu proprio, sed hyperbolico. Ita Mendoza *in 2. 2. disp. 91 sect. 4. §. 16.* Diana *part. 5. tract. 13. resol. 20.*]

An blasphemus Ovidius sit, quando Corinnã vocat Deã?

Nomen etiam *Dominus* ita Dei propriũ esse videtur, ut hominibus appropriari non possit. Audi *lib. 8. super Genesim* Augustinum dicentem. *Deus solus Dominus est: quia illi animo, non ad suam, sed ad nostram utilitatem servimus: nam, si nobis indigeret, eo ipso non verus Dominus esset, cum per nos ejus adjuvaretur necessitas, sub quã etiam ipse serviret.*

An nomen Dominus, sit filius Dei?

Nomen profectò *Dominus* physicè, vel politicè; hoc est; realiter aut civiliter, & etiam amplè, aut strictè usurpatur. Primo illud sensu Creatorem Cœli, & Terræ significat; qui sicut realiter ex nihilo omnia

Potest realiter & politicè sumi.

nia condidit, sic omnia in nihilum potest convertere: & ideò est realis, & verus rerum Dominus, nam posse producere, & destruere, est naturaliter dominari. Dominium naturale homines in filios exercent, authoritate limitata, qui enim animas non producunt, nec habent jus in vitas, nec in animas. Dominium politicum habêt Superiores in vasallos, & servos, sed aliter & aliter in alterutros, & nõ ita magnũ, ut Ethnici nõ benè instituti, putarunt. Et hoc Dominium, vel politicum est, vel universale, vel ad aliquem locum & gentem, aut familiam contractum. Vide nostram Theologiam intentionalem *libr.* 1. *disp.* 4. *num.* 109. Et hinc scire poterimus, qua fuerint apprehensione præventi Imperatores, qui *Domini* noluerunt, aut voluerunt vocari. Dici noluerunt *Domini* Augustus Imperator, Tiberius, Alexander, Severus, Adrianus, Claudius, Nerva, Trajanus, ut Suetonius, Cornelius Tacitus, Lampridius, & alii Scriptores testantur: contra autem Caligula, & Domitianus *Domini* voluerunt nominari.

Quinam Imperatores noluerint, & quinã voluerint Domini *nominari?*

Porrò Principes, & Imperatores, non habent in homine naturale Dominium: hoc enim soli Deo convenit, ut *Apologetici cap.* 34. eruditè exponit Tertullianus. Ergo Imperatores, qui hoc sensu noluerunt dici *Domini*, fuerunt pii, & religiosi, & qui voluerunt dici *Domini* fuerunt sacrilegi: nam & Caligula, & Domitianus etiam voluerunt *Dii* vocari: unde Horatius Odarum libr. 1. cecinit.

Homo in hominem Dominiũ naturale non habet.

Terrarum Dominos evehit ad Deos.

non enim esset mirum, si Deorum albo inscriberentur, siqui naturales terrarum Domini censebantur: & hoc sensu voces *Deus* & *Dominus* sunt ita affines, ut altera sumatur pro altera. Virg. *Æneid.* 3.

An voces Deus *&* Dominus *apud Gentiles confundantur?*

Iunonis magnæ primum prece Numen adora.
Iunonis cane vota libens, dominamq; potentem
Supplicibus supera donis. &c.

Et posteà *libr.* 6. agens de raptu Proserpinæ.

Hi Dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Potuerunt etiam si intra Politicæ significationis se continerent terminos, æquivocationem respicere, tam, qui nomen *Domini* recusarunt, quàm qui ambiverunt. Maluerunt illi *Patres* dici, quàm *Domini*, ne Romani haberentur ut servi: hi autem, quia inter cives & servos noluerant invenire discrimen, *Dominos* se jubebant vocari.

Cur Imperatores dici voluerint Patres*?*

Adolescentes illi, qui à Luppo Alexandriæ Præside sunt trucidati, quod Vespasianum *Dominum* appellare noluerint, laudandi, & excusandi sunt, quod nomen illud Præses Ethnicus, rem gratam Imperatori se facturum existimans, in sensu naturali susceperit, & Vespasianum jusserit nuncupari אדני *Adonai* quod nomen, cùm sit Divinum, sine sacrilegio adtribui non poterat Imperatori. Hebræi enim אדון Adon, *Dominum*, & אדני, Adoni, *Dominum meum*, libenter Imperatorem dicerent; at illum אדני Adonai, *Dominum Deum*, nominare non possent.

Sab. libr. 3. En. 7.

Quomodo Iudæi Vespasianũ potuerunt, & quo non potuerunt Dominũ appellare?

Syri, ut ut Religiosissimi, ut omnem tollerent æquivocationem, nomen, quod significatione diminuebant, etiam pronunciatione contraxerunt, ut seu prolatum, seu dictum, ab altero distingueretur: nam מריא *Morio* nomen est tetragrammaton, quod *Dominum Deum* consignificat: & מרא, *Moro*, est contractum nomen, quod importat abbreviatum dominium. Eos Græci imitantur, & Κυρὸς à Κύριος distinguunt, quæ consideratio apud Latinos, quæ inter *Dominus*, & *Domnus* inspicitur, peperit discretionem. Quam admisere Ecclesiastici, & expressè S. Benedictus *in Regulâ*: quo illud pertinet Lemma, *Iube Domne benedicere*, quo utuntur omnes, qui sunt in choro lectionem aliquam recitaturi. Hæc etiam vox *Domnus*, ut video, Græcis placuit; nam in Oppiano lego.

An, & quo modo voces MORIO *&* MORO*: quo* Κύριος *&* Κυρὸς *quo* Dominus *&* Domnus *differant?*

Καὶ μηγάλη μεγάλῳ φυτήσαν Δόμνα Σεβήρῳ

Et granatis grandi generabat Domna Severo.

In quo versu notari poterunt Critici (1) Δόμνα, *Domna*, esse vocem latinam. (2) β poni pro *v* consonâ, nam Græci nec *j*, nec *v* consonas habent (3) *η* sonare, ut *e*, non ut *i*, quidquid Iuniores contra vociferentur.

An vox Δόμνος *sit à Græcis recepta?*

Grammaticum Monitum.

Prætereà inter Divina nomina vocem *Abbas* enumerat S. Hieronymus, & temeritatis eum incusat, qui illam homini accenset. Ejus verba considera. *Cum autem* ABBA Pater, *Hebræo sermone, Syrioque dicatur, & Dominus noster in Evangelio præcipiat nullum* Patrem *vocandum, nisi Deum, nescio, quâ licentiâ in monasteriis, vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos adquiescamus.* Habentur apud Iosephum Langium *verb. Abbas*, & apud P. Gregorium *in syntagm. Iuris univers. part.* 2. *libr.* 15. *cap.* 13. *de Abbatib.* quem ipse adlegat. Interim in Evangelio, ut Deum *Patrem* vocemus Christus præcipit; ne autẽ alios hoc nomine dignemus, nõ præcipit. *Abbas* sanè in monasteriis dicitur, Superior, qui universos gubernat. S. Benedictus in Regulâ. *Abbas, qui præesse dignus est mona-*

An Abbas *sit nomen solius Dei?*

An Prælati possint vocari Abbates*?*

S. Benedictus in Regul. cap. 2.

ste-

sterio, semper meminisse debet, qui dicitur, & nomen Majoris factis implere: Christi autem agere vices in Monasterio creditur, quando ipsius vocatur prænomine, dicente Apostolo: Accepistis spiritum Adoptionis filiorum, in quo clamamus ABBA, *Pater*.

Nullus Christianus potest vocari Iesus. Aliqui Salvatores vocantur

Tandem dulcissimum nomen *Iesus*, quod nostri Redemptoris, & Domini proprium est, nulli Christiano communicatur. Qui *Salvatores* dicantur, repetîmus; non, qui *Iesus* hoc enim nomen ob reverentiam nulli imponitur.

Nullus Papa vocari voluit Petrus.

Idem dicendum est de *Petri* nomine: tanta enim erga S. Petrum Apostolum, & primum Christi Vicariū, omnes ejus Successores devotione feruntur, ut nullus ausus fuerit illud sibi nomen adsciscere, tametsi solenne sit primum nomen mutare. Et ideò Albaniæ Episcopus, qui Petrus anteà nominabatur, ann. 1009. ad summum Sacerdotium evectus, mutavit nomen, & Sergius II. vocari voluit; ut vel sic ostenderet, quanto honore S. Petrum Apostolum prosequeretur. Agens de Sergio IV. à quo nominū mutationem apud Summos Pontifices sumpsisse exordium, aliqui scribunt, P. Franciscus Carriere sic inquit. *Sergius IV. Romanus, Episcopus Albanensis, tunc Petrus nuncupatus, sed cui ob reverentiam Apostoli nomen mutare placuit*. Vltimum Summum Pontificem, ut in S. Malachiæ Prophetia legitur, video forè Petrum II. qui in summis miseriis, & persequutionibus Romanam Ecclesiam gubernabit.

De ultimi Pontificis nomine.

Dedecet Principes, & Viros Magnos sordidis vocabulis dedecorari.

Et quidem ratio ipsa naturalis dictat, ut nec Principes habeant nomina turpia, vel vilia; nec ignobiles, aut viles homunciones gloriosa, & grandia. Hinc Dominus *Os porci* (vel, ut alii loquuntur *Bucca-porcius*) (quem Sergium II. fuisse, Platina ex Martino Polono asseverat, & anno 844. sedisse; quem tamen Carriere & alii fuisse Sergium IV. existimant, anno 1009. ad Summam Ecclesiæ dignitatem assumptum,) mutavit nomen, ne ob propudiosum vocabulū à vulgo imperito, & indocili contemneretur. Hinc etiam constat fortis inferioris hominibus grandia nomina non posse imponi; oportet enim ut quos nobilitas à vulgo separat, etiam distinguantur nominibus. Hinc orta sunt familiarum cognomina; hinc leges, quæ inhibent, ne illa ignobiles homunciones usurpent. Et, ut videre possis, eas antiquissimas esse, addam Herodis Philosophi verba, quæ apud Agellium libr. 9. cap. 2. leguntur. *Majores* ait (*mei Athenienses*) *nomina* Harmodii *&* Aristogitonis, *qui libertatis recuperandæ gratia* Hippiam *Tyrannum sustulerant, ne unquam servis indere liceret, decreto publico sanxerunt; quoniam nefas ducebant, nomina Patriæ libertati devota, servili contagione pollui*. Potuissent, & alio decreto servos Hippias dicere, ut sicut Redemptores Patriæ æterna gloria, celebrabant, sic æterna ignominia oppressorem offunderent.

Grandia nomina imponi non debent vilibus homuncionibus.

De nominibus Harmodius, Aristogito, & Hippias *in particulari.*

SECTIO VI.

An sint Hominum nomina, quæ proferri non possint? De immortalitatis desiderio. An immortalem Famam, si non bonam, saltem magnam homines concupiscant. De Templi Dianæ Ephesiæ incendio. De Oblivionis pœna. Qualis apud Parthos, & Nicanos ea fuerit?

CONnaturalis est Animæ Rationali immortalitas: adnihilari potest, sed corrumpi non potest. Ethnici, qui hanc Veritatem nesciverunt, qualem judicabant possibilem, Immortalitatem ambiverunt. Ideò erectæ Pyramydes, & ædificata Mausolea, ut qui verè non erant, Politicè Statuis & Imaginibus cooperantibus viverent in Tabulis Æternitatis.

Cur Pyramides & Sepulchra fuerint ædificata?

Et eo Immortalitatis in illis hominibus desiderium pervênit, ut maluerint malam famam obtinere, quàm nullam. Eorum Genium profectò expressum video in Præfatione illius Libelli, qui inscribitur, *Mulieres non esse homines* & de argumento ingeniosè jocatur; ait enim ejus Author, *Famam se, si non bonam, saltem magnam, consequuturum esse*.

An præstet malam famam habere, quàm nullam?

Hujusmodi præoccupabatur ambitione Herostratus, qui cum non haberet unde nominis gloriam consequeretur, ut universis innotesceret, Dianæ templum, quod erat miraculum Artis Architectonicæ, incendit & incineravit. Contra quem Græcorum lege statutum est, ut oblivionis pœna (vi cujus nec labio, nec calamo nominari poterat) condemnaretur.

Herostratus ut nomen immortale consequeretur, Dianæ Ephesiæ templum incineravit.

Pœna hæc *Oblivionis* recepta fuit olim apud Parthos, Procopius .n. lib. 1. de bello Persic. cap. 5. de Regni Proceribus deliberantibus, quid de Rege Cabade redacto in ordinem, decerni posset, sic ait Οἱ δὲ κτεῖναι ἄνδρα Βασιλείου αἵματος οὐδ᾽ ὅλως ἔγνωσαν ἀλλ᾽ ἐν φρουρίῳ καθεῖρξαι ὅπερ τῆς λήθης καλεῖν νενομίκασιν ἢν γάρ τις ἐνταῦθα ἐμβληθεὶς τύχῃ οὐκ ἔτι νόμος σφίσι μνήμην αὐτοῦ εἶναι ἀλλὰ θάνατος τῷ ὀνομάσαντι ἡ ζημία διὸ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην πρὸς Περσῶν ἔλαχεν. *Abhorruere tamen eorum animi ab effundendo Regio sanguine, satisque habuerunt servare Cabadem* in Castello Oblivionis; *ita dicto ex lege, quæ de eo, qui fuerit illuc conjectus, mentionem unquam fieri*

De pœna oblivionis. Quæ illa fuerit?

Castellum Oblivionis.

fierì vetat: pœna etiam capitali iis proposita, qua ipsius nomen protulerint; qua causa fuit appellationis ejusmodi.

An λήθη non Græcum, sed Persicum vocabulum sit?

P. Petrus Possinus Christophorum Personam inculat, quod φρούριον λήθης, Latinè reddiderit, *Custodiam, quæ* Lethe *vocabatur*, quasi λήθη Persicum, & non Græcum vocabulum sit; laudatque Claudium Maltretum, qui φρούριον λήθης *Castellum Oblivionis* appellat. At non video cur λήθη non possit esse nomen Persicum;

Vnde sit verbū Lateo?

nam לאט & לוט, est *latere*, in Pihel *abscondere*; unde לט LAT, *latebra*. Ergo, si illud vocabulum Parthicum sit, Φρούριον λήθης, erit *Castellum absconsionis*, Hisp. *Vna carcel, en la qual, los que una vez entraban, no eran despues oidos, nì vistos.*

An, & cur, & à quo in Græcia Oblivionis carcer ædificatus sit?

Hoc Castellum, seu Carcerem viderat Palæologus, dum peregrinaretur apud Persas, & aliud simile Nicææ constituit, ut constat *ex libr. 3. cap. 28.* Historiæ quam Pachymeres concinnavit. Locus is fortis erat, & *lib. 4.* ἀντονομαστικῶς ab eodem Scriptore Κάστρον, *Castrum*, Latino vocabulo appellatur. Barlaamum enim suspecti & seditiosi ingenii hominē, Imperator Nicæam adduci præcipit, ac ibi πρὸ τοῦ εἰς Κάστρον εἰσαγαγεῖν στερῆσαι τῶν ὀφθαλμῶν *prius in Castrum* (in Oblivionis Carcerem) *introduceret, oculis privari.*

Barlaamus excæcatur, & oblivionis sententia condemnatur.

ARTICVLVS VI.

De verbis lascivis. *An, quæ nudam ob mentis oculos exponunt Venerem, sint sordida, & indicibilia? An, & quomodo restringantur, & emaculentur?*

Cur hic de hujusmodi vocibus disseratur?

MEritò impræsentiarùm de vocibus immundis differo, sunt enim ineffabiles, & gravis Viri lingua non pronunciantur, sed aliis earumdem loco positis intelliguntur.

De primo genere.

Et quidem duo sunt genera sordidarū dictionum, aliæ enim prorsus infandæ sunt, & nullo unquam modo ab Ecclesiaste, aut Rhetore sunt usurpandæ: aliæ autem aliquo velo indutæ permittuntur proferri.

Prioris generis sunt, corporis partes propudiosæ & obscœnæ, quarum immediata à castâ linguâ nunquam proferuntur vocabula, sed communibus, aut metaphoricis significantur. Et hic est necessaria Restrictio: nam verbo *cognosco*, quo Viri casti utuntur, ut copulam habere significet, latissimè patet, & per metaphoram contrahitur ad præsentem materiam. Dicit *Gen.* 4. Moyses, *Adam cognovit uxorem suam Evam, qua concepit, & peperit Cain.* Ergo licèt multis modis accipiatur hoc verbum, hîc per conceptus, & partus circumstantias restrictum, rem fecisse significat, ex qua concipere, & parere mulierem sequi debuerit.

Quid verbum cognosco significet?

De secundo Vocum genere.

Posterioris generis voces sunt, quæ possunt aliis vocibus emaculari. Est autem Emaculatio quædam Rhetoricæ figura, quæ adjungit verbulum, quo assertæ, aut adsumptæ vocis, improprietas, insolentia, novitas, impudentia, aut dedecus emaculatur, & hoc multis modis contingit.

Quid sit Emaculatio?

Primò enim apud Mercatores, *nomen, nomina facere nominari* &c. *Sunt debitum credere, debere* &c.

Quid sit in libro habere aut non habere nomen?

Cautus nominibus certos expendere nummos:

dicebat aliquandò Horatius, & Iuvenalis eodem sensu

Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen

Hinc *lib. 48. Digest. tit. de fur. L. si quis uxori.* Vlpianus: *Siquis servo meo persuaserit ut nomen suum ex Instrumento tolleret.* Et hîc *tollere* idem est, ac delere: Cum autem debitum sit duplex, nempe solutum, & solvendum, idem omninò est *nomen è mercatoris libro tollere, seu delere*, ac debitum restringere, ut pro soluto, & non pro solvendo supponatur.

Quando & quomodo optima nomina fiant mala?

Videtur expositione, aut etiam restrictione opportuna agere Columella. *Optima*, inquit, *nomina non appellando fieri mala*, hoc est, *Certissima, & securissima debita non exigendo in litigiosa verti.* Vnde Seneca de vita beata venit intelligendus, *Nunquam*, inquit, *magis nomina facio, quàm cum dono.* Et quidem aptè loquuntur: quoniam debita incerta, & dubia distinguun-

Debita, vel certa, vel incerta sunt.

guuntur: & quæ creditor exigendo ad classem certorum restrinxerat; si negligens sit, & non exigat, ad alteram classem traducit, & ita suâ negligentiâ restringit, ut in litigiosa, & difficilis solutionis debita convertantur. Porrò Senecæ authoritas mihi in memoriam revocat verba Ciceronis *de Amic.* dicentis. *Vt enim benefici, liberalesque simus, non ut exigamus gratiam; neque enim beneficium fœneramus* (id est, fœnori damus) *sed naturâ propensi ad liberalitatem sumus.* Oportet effectum, à fine distinguere. Si illum respicias, *Cùm beneficium præstamus, illud fœneramur, nomina facimus, gratiam adquirimus,* ut inquit Seneca: at finis operantis emaculatus esse debet, ac propterea, *Ita debemus beneficia præstare ut illa non demus fœnori, non faciamus nomina, nec speremus ullam gratiam.* Et sic à Cicerone instituimur. Igitur *beneficium præstare* actus est indifferens, qui potest, aut Liberalitatis condecorari gloriâ, aut Avaritiæ labe commaculari. Si per utilitatis propriæ spem restringatur, maculatur: & tunc emaculabitur, cùm ita fiat, ut solius donatarii respiciatur utilitas, & donantis usura negligatur.

Quo debeat animo beneficia præstare, qui à liberalitate dilaudari desiderat?

Tametsi, qui beneficium præstat, illud fœnori det, non debet illud præstare, ut usurã recipiat, sed tantùm, ut amico faveat.

Profectò nomina in Mercatorum libris ad majorem horum securitatem Debitorũ manu scribebantur, & tunc dicebantur χειρόγραφα: & à voce hac Paulus *lib. 42. D. tit. de privil. cred. leg. bon.* deduxit nomen *Chirographarius,* ut significaret creditorẽ, qui haberet debitorum chirographa, *leg. pen. C. de Novat.* & *C. etiam ob chirogr. pecun.* Et sciri debet obiter *chirographum inane* dici, cum persolutum est, quod debebatur. Vlpianus *leg. 18. D. de solut.* ibi *Solutione chirographo inani facto.* Hinc Paulo lux: nam ad Coloss. 2. 13. sic inquit Συνεζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα: ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρεν ἐκ τοῦ μέσου: προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ. *Delens illud adversus nos chirographum dogmatibus, quod erat subcontrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud Cruci.* Vbi legitimæ insistendo Metaphoræ, *chirographum deletum, de medio sublatum, crucique affixum* nominat, quod *persolutum*, Vlpianus nominaret. Hanc ob rem, qui Titii nomen in Mercatorum libris legi asserit, eum ære alieno onerari assev erat. Et quia Persæ Herodoto asserente, duo esse turpia peccata fatebantur, videlicet debere, & mentiri, quòd debita, sicut mendacio contrahuntur, sic etiam mendaciis protelantur, quem cum ignominia *debitorem* dixissent, salvo honore *veracem debitorem* (Hisp. *un deudor de credito*) nominabant. Hoc ergo nomen *Debitor*, quod ignominiæ confusione non caret, quia suscipit epitheton *verax*, restringitur, & emaculatur.

Quomodo nomina in libris scribantur?

Propter peccata in Deum, homo est reus debiti.

Chirographum est ipsius hominis, quo debitum illud fatetur.

Deleto chirographo, homo à debito absolvitur.

Quænam fuerint propudiosiora peccata apud Persas?

Reorum omnia in Tribunalibus passim audiuntur: & ideò ingenui Viri non libenter tolerant sua declamari pro rostris, aut in processibus scribi. Et hanc ob causam Oratores, cùm alicujus dictis aut factis volunt rem assertam firmare: *Hoc Titius,* inquiunt, *quem honoris causâ nomino, solebat facere,* quam loquendi formulam, in usu apud veteres fuisse, multis possem testimoniis probare.

Ab ignominia præservatio.

SECTIO I.

De obscœnis, & lascivis vocabulis. *Censeri an debeant apud ingenuos homines indicibilia? Et, an tunc alia à circumstantiis restringantur, ut sub honesto velo res turpes, & immundas significent?*

MVndæ esse debent Rhetorum linguæ, mundæ Auditorum aures, & ideò res obscœnæ sileri potiùs, quàm proferri deberent.

Præpostera Venus tam propudiosa est, ut *nefanda*, quod ne nominari quidem apud honestos viros possit, passim jam nominetur. Et, quia inter connaturales sordes nulla exsecrabilior Adulterio, noluit Lycurgus maculare Legum Spartanarum Tabulas, huic crimini supplicia præscribendo. Accidit autem, ut Geradam interrogaret peregrinus, cur hæc lex sit omissa, & dicenti, *Spartæ tale crimen nescitur*, instaret, *Et quid, si ab aliquo committeretur?* tunc Geradas. *Dabit,* inquit, *bovem, quæ porrecto extra Taygetum collo bibat ex Eurota.* Cumque ille ridens diceret, *Fieri non posse, ut tanta bos inveniretur*, adridens, dixit Geradas, *Nec fieri posse, ut virago Spartana ad tantam insolentiã deveniat, ut scelus tam enorme committat.* Plutarchus *in Lacon. Apophth.* & *in Lycurg.* Spartanis simillimæ erant olim Hebrææ, nam Ioachimus, ne quidem uxoris suæ puritatem, & innocentiam in dubium vocari permisit. Audi versus sequentes.

Nefanda Venus, quæ? & cur ita vocetur?

De Adulterio.

Cur contra Adulteros nullas leges statuerit Lycurgus?

Gerada Spartani Civis Resolutio.

An, & cur Adulterium nec nominari quidem debeat?

Hæc Ioachimi verba Comœdia I. partis XXX. pag. 33. a. reperies.

Susanna. *Quiso su torpe deseo*
Vencido en mi resistencia
Profanar del mi decoro.
Ioach. *No prosigas: basta; cessa:*
Que ya he visto su malicia,
Y conosco su innocencia.
Susann. *Pues porque no me permites,*
Que su maldad te refiera?
Ioach. *Porque, si del coraçon*

Es

Es instrumento la lengua,
Y essa es tan torpe maldad,
Que aun para la voz es fea,
Vn coraçon que es tan puro,
Que no puede cometerla,
No ha de tener instrumento,
Que aun el pronunciarla sepa.

Res immunda & obscœna vocibus mundissimis & castissimis possunt significari. Dignus reprehensione videtur Cicero, ubi 2. *Officiorũ*, nam dixit, *Liberis dare operam re honestum est, nomine obscœnum.* Res potest esse immunda & licita; & matrimonialis copula, etsi ad procreationẽ filiorum necessaria, est obscœna.

Si objicias, sublatis rerum obscœnarum vocabulis, non posse earum malitia exponi, adeoque in hac materia scelus non posse à virtute distingui. Ego, voces, inquam, obscœnæ pronunciari non debent, sed illarum aliæ loco substitui, quæ puræ sint, & tamen res impuras significent. Tropos hos etiam Canonici Scriptores observant. Considera textus sequentes. Genes.4. *Adam verò cognovit uxorem suam Hevam, quæ concepit, & peperit Cain*, &c. *Cognovit quoq; adhuc Adam uxorem suam & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth*, &c. *Cognovit autem Cain uxorem suã, qua concepit, & peperit Henoch*, &c.cap.16. *Ingredere ad ancillam meam, si fortè saltem ex illa suscipiam liberos*, &c.& cap.9. *Cum vidisset Cham, pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nunciavit duobus fratribus suis foras*, &c. Quibus in locis verba *cognoscere*, & *ingredi*, & nomen *verenda* sunt pura, & tamen res immundas significant.

De vocibus quæ in una lingua pura sunt, turpes in alia.

Occurrit aliud turpium verborum genus, quæ tametsi apud Latinos casta sint, sunt similia vocibus, quæ in aliis linguis non sunt castæ: & tunc modestia postulat, ut vis inferatur Orthographiæ, ne præjudicetur verecundiæ & pudori. Octavius Boldonius *in sua Epigraphica, lib.2. pag.*54. edisserit hoc argumentum dicens. [*Alterius ordinis verba turpia sunt, quæ non Latinis quidem veteribus, sed nostratibus, vel Latinè enunciata, obscenum quid sonant. Idcircò exempli locum non obtinebit Epitaphiũ inter Brabantina monumenta à SWertio relatum: videlicet.*

Vera utri (ubi consuli non potest utrique) Ortographia Verecundia, an verò hac illi debeat præiudicare?

DIONYSIVS FEVTEN
Abbas hujus Ecclesię, dũ viveret, meritiss.
Cui Studij Athenæ altera Patria,
Virtutis Antistes Eximiæ,
Candoris Animi in Canonicâ suâ
candidissimâ familiâ
Candidus ipse * fotor, & fautor. &c.

Nam dictio in postremo versu asterisco prænotata vulgo Italorum nostratium fœda est. Id quod in similibus alibi gentium observandum. Cavit hoc Thesaurus in Mundi Viril. Elogio. quod inscripsit Historia; *pro* Achaz *Patriarchâ dicens* Achás, *& pro* Ioachaz, Ioachás.]

D. Octavius Boldonius laudatus.

Est sanè D. Octavius dignissimus Theasigalion. nensium Episcopus, & hodie inter Eruditos præcipuus; propter eximias Animi dotes universis charissimus. Interim nescio, cur diphthongos dissolvat? Scio Erycium Puteanum diphthongos omnes in manuscriptis dissolvisse, at permisit Typographis, ut morem communem in Orthographiâ sequerentur. Ego amo distinctionem: & *i* & *u* vocales ab j & v consonis discerni libentissimè video: & quia nomen *aeris* est æquivocum, nam vel unum è quatuor elementis, vel unum è metallis significat. Illud ad priorem significationem duo puncta literæ *ë* superscripta restringunt, nam diphthongum dissolvunt, ut sit *aër, aëris*: ad posteriorem autem contrahit illarum vocalium (*a & e*) adglutinatio, quam exhibet character *æ*, ut sit *æs, æris*. Et ratio postulat, ut quas connectit vocales, lingua, etiam stylus connectat.

An binas vocales in diphthõgis debeat calamus dissolvere, an verò adglutinare?

An, & quomodo i & u ab j & v distinguãtur?

Pradus & Villalpandus in templo Salomonis etiam Diphthongos dissolvunt.

De vocibus dicendis & fugiendis.

De voce Puta. *Quid Latinè, quid Italicè, & quid tandem Hispanicè significet?*

Esse voces, quæ tametsi in unâ sint linguâ purissimæ, in alia sunt sordidæ, & omnino fugiendæ exemplis plurimis probari posset. Interim in illis proferendis & scribendis indigemus prudentiâ: nec enim reprobandæ sunt passim, nec ubi illas pudor proscribit, admittendæ. Quã ob rem voce *puta*, quæ Latinè est *existima*, & *adolescentulam* sonat Italicè, non ideò Latini & Itali abstinere debebunt, quod significet *meretricem* Hispanicè. Interim quando cum Hispanis agit Latinus, aut Italus, consultò ab hac voce abstinebit, ne occasionem præbeat, aut ridendi, aut errandi: puniri enim Salmanticæ juvenem Concionatorem vidi, quòd conversus ad fœminas è suggestu dixisset *Quid (Putas) puer iste erit?* nam ex modo dicendi, illud *Putas* in Vocativo poni, colligebatur: est enim res valde seria concio, nec est permittendum, ut cum audientium injuriâ in concione jocetur Ecclesiastes. Et hanc ob rem, etsi loquamur in linguâ, in quâ vox non habet significationem indecentem, si tamen cum hominibus agimus, apud quos illa malè sonat, prudentiùs loco illius aliam substituemus. Vt hoc persuadeam opportunum exemplum apud Petrum della Valle *Epist.* 11. *num. ult. pag.* 120. reperio: inquit enim. *Trovai d'Italiani il Padre Christoforo Boro Milanese, detto* Brono *in India, per non offender le orecchie Portoghesi con la voce* Boro, *che in lor lingua non suona bene.* Ecce Societatis Superiores, quoniam prudentissimi sunt, ut sapientibus insipientibusque satisfacerent, vocis *Boro* significatione circumspectè consideratâ permiserunt, ut Pater Christophorus cognomen suum retineret inter Italos; & tamen

An vox in contextu unius linguæ, alius linguæ possit habere significationem?

De vocibus, Boro, Fullero, Loco, *&c.*

tamen inter Lusitanos, siquidem malè apud illos sonat, mutaret. Et, ut puto, suasissent Nicolao Fullero, Ioanni Locko, & Ioanni Catzio, &c. mutarent nomen, si in Hispaniam, aut Italiam venirent: ibi enim *Fullero* aleatorem fallacem, & *Loco* stultum; & hîc tertium vocabulum rem obscœnam sonat. Putarem tamen ex unâ linguâ in alteram vocum immunditiam & impudicitiam non transire; nam Sebastianus Covarruvias in Thesauro, & vocem ipsam, quam apud Italos aures castæ non tolerant, ponit & exponit his verbis. CAZO. *Este nombre tiene cerca de los Italianos significacion torpe, como algunos suyos honestos suenan mal en nuestra lengua. Cada uno hablando o escribiendo la suya, no puede, ni está obligado a las demas, que se presume no tener en estos vocablos correspondencia ninguna, ni analogia.*

An vitanda sint voces, quæ in una lingua sunt honesta, si sint obscœna in alia?

Interìm intra Materni Sermonis terminos Nomenclatorem continens, dicerem cum Seniore Plinio *pueris nomina pulchra & generosa imponenda*, ut vel ipso moneantur vocabulo probè & animosè procedere: sed tamen ob materialem aliquã significationis deformitatem, nomina mutari non permitterem, quoniam, ut nos docet Demosthenes, *Non decet ex nominis significatione de moribus judicium ferre*: Quò apud D. Ioannem Antonium de Vera in Legat. discurs. 2. pag. 134. respiciens inquit Iulius, *Lo cierto es, que huvo y hay nombres de infeliz pronunciacion, porque significan cosa torpe, o tienen alusion con ella. Y assi havrà quien diga, que en Italia no son felizes nombres* Malatesta, Vrsino, Gambacurta, *ni en España* Hurtado, Leon, Lobo, Ladron; *y otros apellidos generosos y de iguales equivocos.* Videlicet, *Certum est fuisse & esse nonnulla nomina pronunciationis infelicis, quoniam aut rem propudiosam significant, aut aliquid cum ipsâ connexum. Et hanc ob rem non deerunt, qui in Italia infelicium vocabulorũ censui* Malatestas, Vrsinos, Gambacurtas, *& alias similes familias, & personas adscribant: & in Hispania* Hurtados, Leones, Lobos, Ladrones *&c. sicut è contrario felicium, & faustorum classi, qui habent generosa cognomina*. In utrisque autem carpenda est erudita temeritas; qui enim dixit

Qualia pueris nomina sint imponenda?

An ex nominibus judicium prudens de personis sumatur?

Multæ, eæque nobilissimæ Familiæ in gloriã verterunt nominum inhonestorum ignominiam.

Concordant rebus nomina sæpè suis.
potuisset eodem jure dicere
Discordant rebus nomina sæpè suis.

De nominum & rerum concordia.

Immundæ res, si debeant dici, mundissimis poterunt vocabulis significari. Succurrunt tamen Casus, in quibus non liceat circumloqui, sed debeant ob aures castas poni ipsa verba formalia. Si enim accusetur Antonius, quod verba obscœna, aut sacrilega dixerit, de illorum gravitate, & malitia non poterunt dictamen formare Iudices, & Senatores, nisi formalia proferantur. Ideò Accusator his verbis, aut aliis similibus utitur. *Ioannes, quod horreo dicere, Deum injustum, & sceleratum esse asseruit*. Vel etiam, *Petrus, cum reverentiâ, Titium porcum vocavit*. Hinc Hispanus, si fortè immundum verbum protulit, *con perdon* (hoc est, *cum veniâ*) ait: & putat quod addendo hoc verbulum, rem exposuerit, & vocis sordes emaculaverit. Cum alicui contradicit Hispanus, ut mentem suam exponat, & urbanitati non desit, loquentem interpellat, dicens, *Con licencia de v. m. yo lo dirè, como passò, que estoy bien informado*. Et merâ petitione licentiæ putat contradictionis labem emaculari. Gallus in occasione simili ait. *Pardonnez-moy, je conteray cette histoire, parce que je la sçay*.

An aliquando dici debeant immunda & obscœna vocabula?

Quo modo voces sacrilegæ & propudiosæ illæsa religione & verecundia proferantur?

Dixi in turpium vocum proscriptione opus esse prudentiâ; nam etiam puritas non caret vitio, si minimis videatur affectata. Vnde ita debemus nomina obscœna fugere, ut non illa fugisse censeamur. Scio enim Concionatorem, qui ne Auditores vocem *caro* pro luxuriosa voluptate usurparent, noluit dicere, *Caro perplacuit Titio*, sed abstulit homonymiam dicendo, *Titio placuerunt carnes*. Et reprehensionem promeruit; nam ostendebat se turpia mente concepisse, dum illa removebat à labio. Huc etiam pertinet illa Historia, vel Fabula, quæ de Blanca, Gallâ Virgine, nimis tamen pudicâ, & modestâ narratur; nam unguentum Βασιλικὸν nominatum, ne ultimæ syllabæ (quæ Gallicè propudiosa & obscœna est) pronuntiatione illibatum linguæ suæ candorem macularet, *Basili-chose* afferri jussit: nam *chose* Galli (sicut *la cosa* Hispani) nominant illam corporis partem. Et inter Scriptores, qui prodierunt in lucem nimius Boldonius est, nam *loc. cit.* sic inquit.

Ita turpia nomina debemus fugere, ut advertentiam in illorum fuga non prodamus.

Basilicon.

Basili-chose.

Tertia sede reponimus, quæ sexum, vel primis develant oculis. Proindè cultor quidam observantissimus Juglariani characteris, magis autem Elogiastici pudoris non dubitavit particulam carpere Epigraphes in imaginem Christianæ Franciscæ: ibi: In Christianæ corpore totam Henrici Animã vides. *Nam ubi (inquit Censor) fœmina corpus audieris, species illicò obscœna ingeritur menti, ni aliquid honestum quasi velum prætenderis. Itaque disposuit is ea verba hoc ordine;* Henrici Animam in Christianæ corpore totã vides: *Aut (si priùs enunciandum illius nomen, cui dicatur Epigraphe)*

An D. Boldonius sit nimius?

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.

N. B.

Ignorantiam hic meam ingenuè & sincerè fatebor: nam duos locos adductos à Boldonio considero: priorem

enim ex Christiana imagine desumptum carpit, posteriorem exscriptum è Lario Sigismundi commendat: & tamen neutrum, aut saltem posteriorem deberet; nam hic Solus puerorum, puellarumque sexū develat. a]

phe) In Christianæ pectore totam Henrici patris Animam vides. *Vtrum hic superstitiosior? Ego verò pudore haud veter, quin commendem hoc loci pudicitiam Sygismundi fratris in suo Lario, ubi nuditatem virilem, muliebremque describens sic habet*: Vincunt tamen omnium pulchritudinem ficte in una tabula Charites, Ceresque simul, & Venus, & hujus Comes Liber Pater, quibus Amores parvuli ad pedes ludunt: omnes Græco more corporibus nusquam velatis. *Illud verò ne censura nimium tetrica det nobis, sed magis pudicitiæ studio, lectorem precamur; quod in hunc numerum accensemus Epitaphium Mediolanense in Divi Francisci (citat Placidus Puccinellius* in calce sui Zodiaci) *videlicet*.

Catharinæ Calcaterræ Vxoris pudicissimæ Francisci Ferrarii conjugis dilectiss. amplexus secundos post maturè truncata Parcæ stamina hoc in tumulo sepulti, expectant cineres M.DIX.Die XIII...

Non enim amplexus secundos memorare fas est, quin primorum recordatio subiens, obscœnis imaginibus pudicam mentem labefactet. Cæterùm hac Inscriptione vix quidquam vividius.

An contra Modestiam peccet Tirius, si verbis puris insinuet, mentem suam immunda cogitatione prapediri?

Nimia hæc sunt, ut existimo; nam Thesauri *Achás* pro *Acház* & *Ioachás* pro *Ioacház* dicentis mentem immunditiæ accusabunt Lectoris, non enim Z in S, contra etymi rationem lingua, & calamo verteret, nisi turpitudinem, quam ultima illa Syllaba continet, consideraret. Et dicent esse Gallicis virginibus similem, ipse enim unguentum *Basilicon* pronunciare non audent; & si quando illud petere debeant, ne ultimam illam syllabam, quæ est valdè obscœna, proferant, dicunt *Basilichose*, ostenduntque se reflectere ad ultimæ syllabæ significationem. Debemus ergo dicere syllabas, quæ seorsum positæ immundæ & turpes sunt, per unionem cum aliis, & ad vocem aliam conformandā concurrunt, emaculari: & hanc ob rem potuisse & debuisse Thesaurum *Acház*, & *Ioacház* etiam corā Italis dicere; & *Basilicon* etiam coram Gallis proferre, etsi ultima harum dictionum syllaba ineffabilis sit separata. Idem dixero de vocibus *Cognosco*, *Mesopotamia*, & similibus, quarum prior prolata ab Italo, in Hispanorum auribus sonum turpem sub initium ingenerat: & posterior in medio continet, quod si separaretur, Italicæ aures, sordidum judicarent.

Basilicon.

Basilichose.

Achaz. Ioachaz.

Cognosco. Mesopotamia.

Nomen sexus expressè aut implicitè positum, nisi abusum concernat, turpitudine caret.

In illis verbis, *Tertiâ sede reponimus, qua sexum, vel primis develant oculis*, reprehensionem dignam reprehensione reperio. Non sunt turpia verba, quæ sexum appertè exprimunt; ergo nec illa, quæ innuunt, & quasi primis oculis ipsum devélant. Pu-

Sigalion.

ra sunt hæc Ecclesiæ ad Reginam Angelorum suspiria. *Ora pro populo, interveni pro Clero, intercede pro devoto fœmineo sexu*, &c. pura hæc etiam Oratio. *Deus, qui inter cætera potentiæ tuæ miracula, etiam in sexu fragili victoriam Martyrii contulisti, concede propitius* &c. Non ergo nomen *sexus*, si subaudiatur, sonum obscœnum reddet, siquidem expresè positum turpitudine caret. Præterea, in illa particula Epigraphes, *In Christiana corpore totam Henrici* (Patris) *animam vides* (quidquid de ingenio sit: carent enim acumine) nimis oculatus Cato sit, qui timetur turpitudinem aliquam. *Sed ubi* (inquit Censor) *fœmina corpus audieris, species illicò obscœna ingeritur menti*, &c. Et hic Ego; adsumptum assero, nec esse verum, nec ad rem. Et quidem, verum non esse suadeo; quoniam illius vocis *corporis fœminei* auditio, & rei obscœnæ cogitatio, non habent connexionem intrinsecam; & illam externā, siquam habent, nanciscentur à malitiā auditorū, qui si probi, & prudentes, non recipient scandalum, ubi non datur. Audiat quæso Boldonius Nyssenum *in Oratione de Placillâ*; & audiat Chrysostomum *tom.* 4. *in Epist. ad Colossens. cap.* 4. *homilia* 12. *fol.* 479 *col.* 2. audiat & alios Patres qui de corpore fœmineo scripserunt; & deindè cogitet de carpendo Christianæ productam imaginē. *Tulit*, inquit Nyssenus, *ætate nostrâ Humana Natura, extra suos terminos egressa, virilem animam in fœmineo corpore supra omnia propemodū superiora Virtutis exempla*. Plus hîc habes, quam in lapide, & tamen hoc olim Nyssæ S. Gregorius coram numeroso populo declamavit: & nuper (ann. 1668.) Reverendiss. P. Ioannes Paulus Oliva, S. I. Generalis dignissimus, in Concione de S. Rosa, habitā Romæ apud Minervam, eadem verba reposuit & pulchro commentario exornavit. Et Constantinopoli, Imperatoriā Civitate, ad quā ex toto terrarum Orbe confluebant populi sic S. Ioannes (quem ἀπὸ τοῦ στόματος καὶ χρυσοῦ, *ab ore, & auro*, passim appellamus Χρυσόστομον, hoc est, *Os-aureum*) perorabat. *Si quis ex theatro & scenā lascivorum quopiam abstracto, in corporum amore flagrante & debachante, Virginem quamdam ostenderet, ipso ætatis flore, atque in cæteris Contubernales vincentem; & in facie, præter reliqua membra, oculos habentem teneros ac delicatos, tacitè insidiantes, tacitè circumspicientes, flexibiles, placidos, serenos, subridentes, & multò quidem exornatos pudore: verùm, & multa gratia ex nigris decoratos palpebris; deindè, & infernè & supernè, coronatam, vividam, ut ita dicam, ac splendidam habentem frontem*: *Et rursus infrà*

An ubi fœmina corpus auditur statim menti species obscœna ingeratur.

Scandalum est duplex; alterum receptum, & alterum datum.

Qualis Placilla fuerit?

Est Reverendiss. Pater Oliva, Concionator Eximius, quo hodie Italia celebriorem non habet.

Virgo speciosa, castis verbis depingitur à S. Chrysostomo.

Memoriæ inhærēt aliquādo res leves, excidunt graves; &, ne hic vacet margo, sequentem historiolam scribo. Salmanticæ anno 1630. Pater N. cecinit in Refectorio, *Ecce Rebecca egrediebatur*, &c. *puella decora, nimis virgo*, &c. Genes. 24. 16. Et quidem, nulla in Sacramentali Confessione fœmina peccata sua posset expo-

 illam

nere, si Confessarii aures nimis Virgines essent. Ergo sordes, quas castè potest dicere pœnitens, castè poterit audire Confessarius.

Quænam sint verba sordida?

Lipsius libr. Saturnal. in Præfation.

Vt radii Solis in sordes & caligantia loca coniecti, illustrant non inquinantur; sic boni inter feros squalentesque animos resplendent; nihilominus vera Virtutis sua laude.

illam genas exactum ruborem adsequutas, & marmoris instar plurimam subjectam æquabilitatem, &c. Et similia ex aliis Patribus possem adducere, quę passim in ejus scriptis cum ædificatione leguntur. Boldonius ergo, cum nimium esse severus vult, adlucinatur (sed felix adlucinatio, quæ seducit in melius:) nam si Veteres Patres, castis verbis (quin obscena menti species ingeratur) Virgineæ faciei partes (Hisp. *las faciones del rostro*, Italic. *le fatezze del viso*) sigillatim, ut vidisti, depingunt; proculdubiò etiam poterit (quin cogitatio lasciva in mentem ingruat) in effigie Christiana *corpus fœmineum* nominari. Non esse ad rem ostendo; quoniam, etsi esset verum, nil probaret: non enim verba turpia, & sordida illa sunt, quæ significant res turpes, & sordidas; quoniam sicut sol loca immunda illuminat, quin maculetur, sic mens, Soli simillima, potest & solet purè impura concipere, & sordida immaculatè cogitare. Dicuntur autem verba turpia, quæ turpiter res turpes significant; & videntur turpiter significare, quæ propriè; modestè, & sobriè, quæ impropriè, & per succurrentem metaphoram.

Qui sint secundi amplexus in conjugibus? Alij mundi, & alij immundi sunt.

Prætereà, in Catharinæ Calcaterræ Epitaphio translationem importunam veriùs, quàm vocem obscœnam, aut immundam reperio: quod sic persuadeo. Quisquis *amplexus secundos* audit, fuisse subaudit primos, ad quos secundi referantur. Porrò amplexus puri, & impuri possunt esse; qui enim inter amasios sunt lascivi; lasciviâ, qui inter amicos, carent. Ergo hæc vox *amplexus*, per statum connubialem restricta, innuit primos amplexus ad procreationem filiorum ordinatos. Eadem autem vox per mortẽ & carnis resurrectionem, necnõ per illa Christi verba: Ἐν γὰρ ἀναςάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι. *In enim resurrectione, neq; nubẽt, neq; dãtur nuptiæ, sed sicut Angeli Dei in Cœlo sunt:* cõtracta, sunt mera testimonia amicitiæ, & suspicione turpitudinis carent. Firmat hoc Sacer Textus, quoniam supernaturales Charitatis actus, quibus Christus & sponsa (Anima pia & sancta) se redamant, non potuere immundis symbolis significari: & tamen Cant. 2.6. & 8.3. amplexuum exprimuntur imagine; utrobique

Matth. 22.30. Marc. 12. 25. Luc. 20. 35.

Charitatis supernaturalis actus, amplexuum nomine in Canticis significantur.

enim Sponsa ingeminat. *Fulcite me floribus, stipate me liliis, quia amore langueo. Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* &c. Interim, quia sapientibus, & insipientibus debitores sumus, & præter corporea, & sensibilia gaudia, nulla suis Clientibus Alcoranus promittit, & beatitudinem in gula & voluptate æterna collocat, hoc idem Epitaphiũ sensum absonum redderet, lectum à Mahometanis: & hanc ob rem, ubi dominantur, aut serviunt hujusmodi homines, illud prostare non permitterem: secundi enim amplexus, qui apud nos per Sacram Scripturam restricti, immaculati sunt: apud ipsos per deliria Alcorani contracti essent libidinosi. Denique, quomodocumque illa vox restringatur, etiam, ubi sensus est sanus, se in illam ingerit importuna translatio: nam Epitaphia prostant publicè, & quæ à vulgo legenda, debent esse tam clara, ut non indigeant commentario. Et hîc mirabor iterum clementem Boldonii censuram, qui à vivacitate Epitaphium commendat. Mea tamen sententiâ plerisque omnibus esse nequit vividius quod non est vividum; nec dici debet vividum, quod caret ingenioso conceptu.

In quo consistat æterna ad mentem Mahometis beatitudo?

Quæ à vulgo legenda debent attemperari vulgi captui.

Boldonii, Optimi Viri, pace dixeram, omnia quorum notitia indiget Lector, etsi obscœna & sordida, castis, & puris verbis posse dici. Cæterùm jam, ut video, re meliùs perpensa, communi ille opinioni subscribit: libri enim sexti capite quinto membr. 2. pag. 706. b. sic inquit [*Apud eumdem* (Athenæum) lib. VI. cap. V. *Pausimachus, cum parasitum, qui à vetula nutriebatur*, contrarium pati, *dicebat*, ab illis, qui cum vetulâ coirent: cum ipsemet in ventrem accipiat. *In membro priore proponit, in posteriore probat. Id quod clariùs in rem nostram distinxit Machon Comicus inquiens* Nunc cuncta fiunt. *Ecce propositio: deinde ratio*. Hæc non concipit in ventrem at hic capit diebus singulis.] Ergo, si hic ipsummet *coitum* verbis exprimit; & vocem *membrum* profert, quæ, etsi non præcederet memoria *coitus*, rei sordidæ speciem posset ingenerare, non est, ut puto, cur *corpus fœmina* nominare interdicat.

De illo, qui fuit lacte ab uberibus hausto, nutritus.

N. B. Nescio, cur ubera esse vetulæ iusserit Athenæus, nã vetulæ lac habere non possunt.

Et hæc de vocibus obscœnis scripsisse sufficiat, adhuc de aliis, quæ ex capitibus aliis dictu indigna censentur, breviter disseramus.

AR-

ARTICVLVS VI.

De verbis Iocosis adeoque de Dicteriis, Carminibus, Novellis, Comœdiis, & Fabulis. *An Indicibilium adnumerari censui debeant? An Eutrapelia, Virtus, an Vitium sit?*

Quid Eutrapelia sit, & unde dicatur?

QVam Græci Εὐτραπελίαν appellant, in Rhetoricis suis Aristoteles πεπαιδευμένην ὕβριν *eruditum cōvicium* interpretatur. Et dictam fuisse ab Eutrapelo dicacissimo homine, cujus *libr.* 1. *Epist.* Horatius meminit: nam sicut morem illum morosum, quo cum amicis cōversabatur Lentulus, *libr.* 3. *Epist.* Cicero *Lentulitatem* appellavit, sic aculeatum & ingeniosum loquendi morem, quo utebatur Eutrapelus, potuerit Horatius *Eutrapeliam* vocare. Sed antiquior est vox Εὐτράπελος, *lepidus, venustus, urbanus*. Aristoteles in *Eth.* 2. *cap.* 7. Isocrates *in Areop.* Et εὐτραπελία, sed in malam partem, *in Epist. ad Ephes. cap.* 5.

Quid sit Lentulitas?

An Eutrapelia sit indifferens?

CONCLVSIO. *Sanè Eutrapelia jocos facetiasque concernit; & ideò secundum se considerata, indifferens est; & à circumstantiis habet, quod Vitiis, Virtutibus-ve adnumeretur.*

SECTIO I.

An in Humanis Actibus aliqua Bonitas aut Malitia sit; an verò omnes sint ἀδιάφοροι & indifferentes?

De Actibus Humanis Generalis Quæstio. An omnes sint indifferentes?

IAM, ut negarent; jam ut Conclusionem præcedentem nonnulli Gentiles assererent, omnes dicebant hominum operationes esse ancipites, nec Crudelitate Misericordiam, nec Prodigalitate Liberalitatem laudabiliorem esse: & ducti Consequentiæ permissi subjungebant, ægrotum restituere saluti & sanum interimere; & tandem vivere & mori esse perinde. Inter alios, qui obscurioris sunt nominis, hanc quidam Pyrrhus Sectam, & Diogenes profitebantur, de quibus duo circumferuntur Apophtegmata.

An perinde sit vivere, aut mori?

Inter vitam & mortem nullum esse discrimen, plebi, quæ ad concionem accurrerat, volebat persuadere Diogenes. Et ubi tandem dixit [quoniam sub illud tempus (Hisp. *tambien los sermones tenian poste*) etiam Concionatores debebant post Orationem dubia, siqua objiciebantur [*] dissolvere] quidam ex Auditoribus eidem obstitit, & hanc objectionem proposuit. *Si mori & vivere perindè est, quare non moreris?* & illi Diogenes, *Quoniam perinde est*. Sentiebat ergo ingeniosus Philosophus, inter æqualia electionem non dari, sed utiliora semper voluntatem amplecti.

*] *Tener poste* dicitur in Hispania Cathedraticus, qui è gymnasio egressus atrii posti adhærens, dubiis omnibus, quæ de lectione excitantur, satisfacit.

Quid ad electionem requiratur?

An-ne Diogeni contradicit Scotus? Videretur, quod sic. Affirmat enim non solum in æquale, aut minùs bonū, sed etiam in malum, ut malum cognitum, voluntatem humanam posse tendere. At hic ego adlucinationem manifestam percipio: quoniam Bonum est triplex: Honestum, Vtile, & Delectabile: & hoc ultimum addo in Sensibile & Intelligibile subdividi. Et hinc affirmo, posse, & solere hominis Voluntatem honestis inhonesta, & utilibus inutilia præponere: addo & amara dulcibus, nec non dolores voluptati. Et ad spiritualem delectationem veniens, ajo, quando propudiosa & inhonesta eligit homo, quando inutilia, aut nociva, quando cruciatus, & dolores, & denique quando pugionis ictu sibi consciscit mortem, quidquid de corporeis tormentis & doloribus sit, hac ipsamet electione ejusdem voluntatem delectari. Ergo licet in Honestatis, Vtilitatis, & Corporeæ Delectationis genere sciens & volens Malum interdum eligat, semper id eligit, quod sub illis apprehensionibus est suę voluntati delectabile. Semper igitur Bonum: & hoc sensu admitti potest illud, aliàs scandalosum Lemma, *Quod volumus, id bonum est*.

An malum quis possit eligere?

Sententia Scoti

Boni divisio.

Datur spiritualis quadam delectabilitas.

Hac electionem quamlibet concomitatur.

SECTIO II.

Adhuc de Humanorum actuum Indifferentia. *An Sententia, quæ Titio est utilis, Sempronio esse possit nociva? An Philippus Melancton assensum Luthero præbuerit?*

An doctrina, quæ apud Viros est vera, esse possit apud Mulieres falsa?

PYrrus Philosophus, quem Indifferentium Sectæ adhęsisse asseruimus, Philistiam suam sororem ob nescio quam actionem minùs prudenter factam corrigebat

bat vehementer: & quia in eum Cohæreticorum suorum animi commovebantur, quæsivit, undè ingeniosè improbitatem maledicentium eluderet. Vrgebant illi, defecisse ab schola sua Pyrrhum, si enim omnia perinde sunt, soror quidquid fecisset, objurgari non debuit: &, si illa carpi, & castigari justè potuit, non omnes hominum actus indifferentes sunt. Ille autem contra; eam, quam profitebatur, Sectam, esse Philosophorum, & non muliercularũ; & hanc ob rem actiones, quæ in Viro sunt adiaphoræ, esse malas in fœmina. Laertius *lib.9.cap.11.*

De Pyrrhi secta.

Aliquid simile in Epistolâ Philippi Melanctonis, quæ Romæ in Manuscripta Bibliotheca Cardinalis Francisci Barberini adservatur, reperio. Receperat à suâ sorore literas, quibus significabat, se velle etiam Religionem Lutheranam amplecti; & ad eam ipse, *Martini Lutheri doctrinam esse supra mulierum captum*, scribit, *& à solis Theologis tractari posse: & hanc ob rem ignorantes mulieres, inter quas non erat ipsa minima, sine temeritate non posse se subducere à Papa.*

De secta Martini Lutheri.

Quid de illa Philippus Melancton ad sororem scripserit?

Ergo, ut & inimici nostri sint Iudices, saltem ex Pyrrhi Ethnici, & Philippi Hæretici responsione, erronea à certis separantes, colligere possumus, non quidem *Omnes hominum actus, indifferentes esse*, esse enim aliquos bonos, & alios malos certum est: sed, *Actus humanos, qui ex objecto suo sint indifferentes, à personâ, à qua fiunt, posse, & solere recipere moralitatem: eosdemque, qui in istis ex.gr. boni sunt, esse malos in aliis.*

SECTIO III.

De Iocis, Dicteriis, & Facetiis privatis.
Quales sint? An semper sine officio, aut injuria dicantur?

ACumina, si de mortuis, qui nec cognatos, nec amicos reliquerunt superstites, dicantur, scribantur-ve, adiaphora à nonnullis censentur. Ab iis ego dissentio, & alibi meam Resolutionem probaturus, ad vivos, & superstites transiens, sic statuo. *Quæ vivos concernunt, aut demulcent, aut pungunt: & ideò prosunt, nocent-ve, & rarò, aut nunquam remanent in ambiguo.* Carmina illa Virgilii,

Dicteria acuta, vix unquã sunt indifferẽtia.

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane,
Divisum Imperium cum Iove Cæsar habet.

Prosunt Authori, si demulcent:

sunt ingeniosa, præbentque adulationis exemplum, tametsi enim sint blasphema, & sacrilega, ita placuerunt Augusto; & propter illa inceperit Authorem magni facere. Sanè homines, quia concepti sunt in originaria labe, laudant quidem Heroica, legunt tamen Satyrica: & idcò illorũ genio se Prosa, & Carmen frequentissimè attemperat, etiam cum scribentis, aut loquentis jactura. Interim tanti Adolescentes faciunt inter Ingeniosos recenseri, ut suos omnes Discursus hoc succollent Axiomate.

Por un buen dicho
Perder un Amigo.

nocent, si pungunt.

Multa possem Antiquorum, & Iuniorum exempla adducere, ut ostenderem mortem & vitam (infortunia, felicitatemque) esse in manibus linguæ, sed unum tantum ex veteri, alterum ex novitia Historia recensebo.

Scipio Nasica, cum adhuc adolescens, ad Curulem Ædilitatem adspiraret, omnium à quorum promotio sua dependebat suffragiis, ut Candidati solent, manus affectuosè comprehensabat. Cumque in hominem, qui opere duratas habebat, incidisset, illũ lepóris gratia, an deambularet manibus? interrogavit. Quo dicterio cùm ille, tum tota rusticana tribus, tum etiam aliæ, ita fuerunt offensæ, ut ferre repulsam debuerit. Ioci igitur intempestivi non prosunt. Erasmus *libr. 6. Apophth.* qui etiam addit propter alium lepórem Catoni Censori dictum eumdem Scipionem luisse pœnam.

Scipio propter unum dicteriũ repellitur; & propter alterũ mulctatur.

Ante annos paucos Comes de Villamediana, Vir ingenii Satyrici, cui in aurem insonabat Homerus,

Talia si loqueris, non longo tempore vives.

Comes de Villamediana, satyricus Poeta occiditur.

eleganter de vitiis aliquorum scripsit; unde promeritus multorum odia, tandem occisus fuit: canente de illo populo,

Que, porque escribió mal bien,
Se vino a morir bien mal.

Genii ejus hæres, sed majori prudentia, fuit D.Franciscus de Quevedo, qui meritò solebat dicere,

D. Franciscus de Quevedo cur pluries fuerit incarceratus?

Deme mihi ingenium, vita quoq; crimina demes.

& tamen propter intempestivos lepóres incurrit Principum indignationem, & tertiò, aut quartò in ergastulum trusus capite periclitatur.

Stat ergo dicteria, si piperata sint, authori ipsi plus quàm aliis nocere.

SE-

SECTIO IV.

De Iocis, & Ludis publicis. *An audire Comœdias, & Spectaculis solennibus interesse sit malum?*

Resolutio.

SVbvenio ad ludos publicos, & ad recreationes, quas Civitas, ut animi subleventur, instituit. Indifferentes sunt; & tamen ubi mala impediunt, bonorum actuum albo; & ubi impediunt bona, malorum debent accenseri catalogo. Rem dilucido exemplis.

Actus, quo mala impediuntur, est bonus.

Esset Titius ad tabernam iturus, ubi aut se inebriaret, aut concitaret turbas, & tu illum ad Comœdiam deducis; ad Comœdiam inquam, in qua ingeniosè discurritur, & jocosa, non autem lasciva, nociva-ve repræsentantur. Laudo Prudentiam tuam, & assero auditionem Comœdiæ, ut ut per se judicetur indifferens, respectu Titii bonam esse, & laudabilem: quidquid enim præstat, ut non fiant mala, bonum est. Ergo actus ille, quo Titium, ut vadat ad Comœdiam persuades, bonus est. Et idem dico, si ad Hippodromum ducas, aut ludo aliquo licito, & permisso præpedias.

Et, quo bona impediuntur, est malus.

At ibat ad Ecclesiam Semphronius, ubi erat Venerabile expositum, & peccatorum indulgentiæ authoritate Apostolica concedebantur. Tu illum divertis, & cum Titio ad theatrum, & repræsentationem conducis. Improbo resolutionem tuam, & assero auditionem Comœdiæ, ut ut per se judicetur indifferens, respectu Semphronii vituperabilem, & malam esse; quid quid enim impedit bona, malum est. Actus igitur ille, quo Semphronium, ut vadat ad Comœdiam persuades, malus est.

An unus & idem actus indifferens, bonus & malus esse possit?

Stat ergo unum & eumdem actum posse esse bonum, malum, & indifferentem diversorum respectu.

Et hinc intelligere incipio, quid illa importent verba, [quæ Religiosi, & Ascetici Magistri sunt, incerti tamen, nam sub diversi Authoris nomine citari solent] *Ioci in ore sæcularis, joci sunt, in ore Sacerdotis blasphemiæ.* Nam Sacerdotes ex officio, & dignitate docere debent populũ legem profectò Dei, & non nugas: inquit enim Hieronymus, *Considera Sacerdotum esse officium de lege interrogatos respondere. Si Sacerdos est, sciat legem Domini. Si ignorat legem Domini, ipse se arguit* (se incusat) *non esse Sacerdotem Domini: Sacerdotis enim est scire legem, & ad interrogationem respondere de lege.* Scandalizatur ergo populus, cum eum jocari audit, qui legem Dei deberet valdè seriò edisserere.

An nugari Sacerdotibus liceat?

Hieronymus in Agæum Prophet.

An debeant Sacerdotes esse docti?

An Monachis nugari liceat?

Et hinc etiam intelligo, cur tam severè S. Benedictus jocos & facetias condemnet. Capite ipse sexto Sanctæ Regulæ sic scribit. *Mors & vita in manibus linguæ. Nam loqui & docere Magistrum condecet: tacere, & audire discipulo convenit. Et ideò, siqua requirenda sunt à Priore* (*à Superiore*) *cum omni humilitate, & subjectione reverentiæ requirantur, ne videatur plus loqui, quàm expedit. Scurrilitates verò, vel verba otiosa, & risum moventia æterna clausura in omnibus locis damnamus: & ad tale eloquiũ discipulum aperire os non permittimus.* Et meritò: quoniam jocosa verba, quæ in sæculari, aut indifferentia, aut etiam bona esse possent, si illum diverterent, & ab opere aliquo peccaminoso abstraherent, in Ascetâ, cujus vita est contemplativa, & in Cælis conversatio esse debet, sunt nociva, quoniam Orationem impediunt.

S. P. Benedicti Constitutio.

An una & eadem actio, quæ in uno bona, aut saltem tolerabilis esset, in alio possit mala censeri?

SECTIO V.

An claudi theatra debeant, interdici Tragœdia, & Comici universi proscribi?

De tribus differentiis carminum.

POemata universim loquendo, aut sunt propudiosa, & lasciva, aut ad Virtutem excitant, aut ob meram animi recreationem funduntur. De illis, quæ ad hoc ultimum genus spectant, controversia excitatur, nam illa priora jam judicata sunt.

In sua Plato Republica Poetas damnat; & cur?

Fuit apud Græcos olim publicum lupanar Parnassus, Musæ immundissima scorta, Poetæ lenones; & de fonte Caballina, & Pegaso, si uti æquivoco vellet, haberet malitia in Hispania quæ diceret. Interim audire placet D. Thomam de Oña, qui in suo de tertiâ parte Comœdiarum D. Petri Calderonis Iudicio sic inquit. *No niego, que en la Republica de Platon, desterraron los Poetas* (*si bien* lib. 2. de Republ. *los llame*, DEORVM FILIOS, Hijos de los Dioses: *y en su Lyside se admire diciendo, que son* SAPIENTIAE PATRES, DVCESQVE, & RERVM DIVINARVM INTERPRETES, Padres y Guias de la Sabidura, y Interpretes de secretos Divinos: *y en el Phedro*, NON HOMINVM ESSE INVENTA PRAECLARA POEMATA, SED DEORVM MVNERA, que la Arte Metrica no es cosa, que inventaron los Hombres, sino don recibido de la mano [a] de Dios) *ni que en Roma tuvieron poca estima las Comedias; que las despreció Agesilao, y que Esparta no las admitia; mas esto fuè por el abuso, que entonces huvo de la Poesia, envenenada con las sucias cantilenas de Atemas impuro inventor de los versos amatorios, de Anacreon sodomitico, y ebrioso, de Sappho deshonesta, de Archiloco maldiziente, de los desahogos de* Ho-

Eosdem alii in locis celebrat.

De Comœdiis: A quibus admissæ, aut non admissæ sint?

a] Plato Deum esse unum, & Mundum è nihilo creavisse cognovit.

Horacio, Catullo, Ausonio; de la escuridad de Aphoriano, y los delirios de Hesiodo.

At non obstante tantos Poescos abusu Philosophos, & Theologos, qui ligata oratione scripserunt sua laus manet. *Usus & vitia personarum* (ait in Præfatione ad Canonum, & Arcanorum Linguæ Sanctæ pag. 20. P. Ludovicus de S. Francisco) *legitimis, optimisque Artibus & Scientiis minimè tribui debent: si quidem teste D. Augustino ad Publicolam* (& refertur à Gratiano in Canon. de occidendis 23. qu. 5.) *nihil tam sacrum est, tamque sanctum, quo non abuti possis, nec statim illa propter abusus quorumdam damnari debent. Aliàs enim & Sacramenta & Sacra Scriptura, & quamplurima alia (quibus impii abutuntur) tollenda forent.* Hæc autem tollenda non sunt, *Porque* ut citatus D. Thomas ibid. ait, *que culpa tiene la Poesia de sus siniestras applicaciones? No se desterró (en la Republica de Platon) el Arte, sino el abuso. Y que Facultad no ha padecido entre los Antiguos el mismo desayre? No merecieran aquella Censura Empedocles Agrigentino, Heraclito y Lucrecio Philosophos, Dionisio Cosmographo Africano, Arato y Manilio Astronomos, ni los dorados versos de Opiano, bien premiados de Antonio; como estimados de Alexandro, sobre los despoxos de Persia los de Homero; y en Thebas los de Pindaro. Con esta falsa nos dieron las Sybillas sus Prophecias, Nazianzeno sus Verdades, Prudencio nuestros Dogmas, y los hechos Apostolicos Ambrosio y Sedulio. Es Arte finalmente (la Poetica) que mide tanto las palabras, como las sentencias; oracion elegante, compuesta con numero y medida, regla del silencio, grillo de la lengua, valla del entendimiento, centro de la Sabiduria y don particular de Dios. Y en el siglo presente las Comedias una moral reformacion de costumbres embozada en un honesto y ingenioso entretenimiento.*

Vide iterum Augustinum libr. 2. de lib. arbitr. cap. 18. col. 1. *Omnibus rebus abuti homines possunt.*

In versibus abusus condemnatur, non ars.

Recensentur aliqui gravissimi Poetæ, quorum carmina cum profectu leguntur.

Non de prioribus numeris, nec de posterioribus ago; illos enim qui de propudiosis argumentis funduntur, universi condemnant; & illos, qui aut Pietatem promovent, aut Scholæ & Reipublicæ serviunt, universi laudabunt. Ago de indifferentibus, quales videntur esse, qui in Comœdiis passim Hispanorum leguntur; & dicuntur *adiaphora*, quod sunt scripti calamo indifferenti. Hos in Iudiciũ voco, & rescire desidero, cur tã diversis & adversis sint obnoxii censuris? Ago, inquã, de carminibus illis, quæ casta mente concipiuntur, lingua pura dictantur, & calamo indifferenti scribuntur qualia continere videtur ille Liber, qui condecoratur hac Censura. *Corresponde a su Author, pues sus versos son tan grandes, que qualquiera docto podrà sacar mucho para la materia en que se exercita. El estilo es tan casto, como acostumbra, sin que lo Comico y gustoso lo contraya a termino, que sea indecente.* Ita D. Emanuel Mollinedo, in Censura, quâ partem tertiam Comœdiarum D. Calderonis honoravit.

De quibus disputandum sit?

De Dn. Petri Calderonii carminibus.

Ergo, ut omnia comprehendam, has Conclusiones defendendas adsumo, Sit

Prima. *In bene gubernata Republica nec Comœdiis libidinosa, nec lasciva carmina decantantor.*

Secunda. *Scholastica & Heroica, quæ aut Scientias dilucidant, aut Virtutes commendant, concinuntor.*

Tertia. *Indifferentes, quæ ex objecto, nec bona, nec mala sunt quia prodesse possunt, si debita intentione audiantur, tametsi damnũ possit provenire ex abusu (quoniam damnum si quod fortè resultet, est per accidens, & non ex versibus ipsis, sed ex malitia Auditorum provenit) permittuntor.* Et hanc Conclusionem tertiam firmant omnes Censuræ, vi quarum Comœdiæ imprimi solent, & in lucem emitti.

Leges de Versibus.

Inhibentur lascivi.

Permittuntur honesti.

Etiam indifferentes: etsi noceant per accidens.

Trigesimam-quintam Comœdiarum partem ab optimis Ingeniis compositam P. Mag. Franciscus Zuaço 4. Iul. 1670. approbavit his verbis. *No hallo en ella cosa, que opponga a nuestra Sancta Fee, ni a las buenas costumbres; antes juzgo serà muy appropòsito para el entretenimiento de todos los que la huvieren, pues su diversion ahuyenta la ociosidad, recrea los animos, y alienta las fatigas, afloxa la tirante cuerda de la vida, cuya edad es infancia, y solo se differencia de la de los niños en jugar con cosas mayores. Assi le pareciò a Ciceron, que las personas de mas seso desean no estar de veras alguna vez, y que no juzgaba por hombre libre al que no le sobraba algun rato, en que nada hiziesse de importancia.* Mihi enim liber esse non puto, qui non aliquando nihil agit. *Y que por esso Scipion se salía al campo con Lelio a reverdecer la edad.* Sæpè audivi Lælium semper fere cum Scipione solitum rusticari, eosque incredibiliter repuerascere esse solitos. *En lo que es natural, no hallo disconveniencia: y fue de parecer Aristoteles, que* Homo naturaliter delectatur symphoniã, & metro. *Con que no es bien hazer desden de la Poesia; porque hallar escarmiento en los males agenos, es Prudencia; y tenerlos a la vista, medicina; usar mal de ellos desatino, o malicia. Que si porque se puede tomar lo peor de las Comedias, se huviera de escusar el escribirlas, y que saliessen a luz, lo mesmo se pudiera dezir de las Historias, en que se refieren buenos y malos exemplares. En fin soy de parecer*

Cur Comœdiis approbentur, & permittantur in publicam lucem prodire.

Arcum non semper tendit Apollo.

Quis homo liber censendus sit?

Cicero de Oratore libr. 2. *De Scipione & Lælio.* *Repuerascebãt in ætate decrepita.*

Aristoteles Poeticæ libr. 1

Rationes, quas contra Comœdias formant aliqui, æquè militant contra Historias.

cer

cer que este Libro se de a la Imprenta; porq; aunque paresca diversion de obras mejores a los Virtuosos, tendran los que no professan (tanta perfeccion) esta indifferencia, con que se embarace la malicia; en que se manifiesta la utilidad.

An propter ebrios eradicanda vites sint?

Hæc ratio ultima est efficacissima, & in simili occasione, illa utitur Stephanus Aguilarius, cujus verba subscribo. *No se han de arrancar las vides, dixo Licurgo, porque muchos se embriagan; ni se ha de condenar la Poesia, porque abusan muchos de sus licencias. Necio fué el Satyro, que se abrazaba por veerle lucido, y en vez de calentarse a distancia proporcionada se quemaba* (ego dixissẽ *se abrassaba*) *por no proporcionar la distancia de su uso. Por estas y otras razones se han permitido las Comedias, y en estas hallo yo las mismas* [a] *que hasta ahora han prevalecido para permittir que se divulguen tantas en España, sin que tenga causa alguna especial paraque se les niegue la misma licencia.* [b]

De Satyro, qui amplexabatur ignem.

Fabulam hanc pulchriùs recensere potest Hispanus, quã Latinus propter similitudinem verborũ *abrazar*, & *abrassar*.

a] Amanuensis in curia redundabant aliqua verba, quæ quia perturbabant sensum, expunxi.

b] Notet Theologus, hujus Censoris Eruditi sententia esse rationem sufficientem ut aliqua concedatur licentia, non esse rationem negandi.

In bene gubernata Republica est optima in praxi Resolutio, Fiat, quod soler fieri.

Quid requiratur, ut superior licentiam postulatam concedat?

Oportet adhuc respondere Objectioni, quam contra Comœdias & ingeniosa carmina nonnulli homines, qui cum Stoicis tantùm severas Resolutiones adprobant, comminiscuntur. Audiunto igitur illos quoniam argumentantur sic. [Abutuntur aliqui jocis Comœdiarum, & Carminum, Ergo nocent per accidens. At providentia benè gubernatę Reipublicæ etiam subditis inhibet, quæ sunt perniciosa per accidens. Ergo, si benè gubernata sit nostra debet inhibere Comœdias. Suadetur Minor. Quoniam Vulgaria Biblia, quia per accidens nociva sunt, Pontificia authoritate interdicuntur.]

An inhiberi debeant, quæ sunt mala per accidens?

Respondeo Comœdiarum abusum, non consistere in eo, ut illæ aliquem alias bonum, in peccatum propellant; sed in eo quod qui aliàs mali sunt, iis utantur, aut abutantur veriùs, ut suam foveant malitiã. Vnusquisque in theatro præjudicio suo regitur, & quod placet, deducit. Arias dum essem adolescens, quia gestu & actione eminebat inter Comicos maximè celebrabatur. Aderat, dum ageret, numerosus Auditorum accursus; & præter otiosos juvenes, non solùm Poetæ & Rhetores & aliarum Societatum Comœdi, sed etiam nobilissimi Concionatores, singuli enim in versibus ab illo recitatis, habebant, quid possent addiscere. Et hæc ipsa varietas, non ab Actore, sed ab Auditoribus oriebatur. Et, ut hanc Veritatem confirmem, producam pulchram historiam, quam

Ipsa malitia accidentalis, quæ dicitur inesse Comœdiis, explicatur.

Arias Comicus celeber in Hispania.

Quid ab illo addiscerent Concionatores?

Sigalion.

exod. 32. c. reperitur.

Descendentibus Moyse, & Iosve de monte, occœpit clamor in castris Hebræorum excitari. Hærent illi, & sese interrogant, qualis ille esset, qui audiebatur strepitus. Auscultans tumultum populi vociferantis ait Iosue, [*Vlulatus pugna auditur in castris.*] *Ecce innitur conflictus, cornua enim insonant, & vox tubarum in montis saxis repercutitur.* Iosuæ autem Moyses, [*Non est clamor adhortantium ad pugnam, nec vociferatio compellentium ad fugam; sed vocem cantantium ego audio.*] *Ecce psallunt ad numeros, & distributi in choros Musici carmina modulantur.* Sic illi; & ego scire volo, cur unus, & idem clamor, in auribus Iosuæ horribilis sit & militaris, & in auribus Moyseos sit suavissimus, & eucharisticus? In promptu reperitur Responsio. Erat miles Iosue inter arma nutritus, & intendebat Iudæorum gubernando exercitui; Ejus igitur interiores & exteriores sensus præjudiciis militaribus occupabantur. Moyses erat Sacerdos, directorque Ecclesiasticæ Musicæ, & hanc ob rem habebat aures præoccupatas Eucharisticis canticis. Non ergo mirum, si ille castrorum clamor in Iosuâ militares excitaret species, & in Moyse Ecclesiasticas.

Idem populi vociferantis clamor, militaris Iosuæ, & Ecclesiasticus videtur Moysi. Et cur?

Quàm sint potentia & efficacia præjudicia?

Et hinc ad nostrum casum. Eadem carmina, easdem Historias, Novellas, Comœdias, & Fabulas

Legunt boni, legunt mali,
Sorte tamen inæquali
Vita vel interitus,
Mors est malis, vita bonis.
Vide paris lectionis
Quam sit dispar exitus.

Eundem profecto librum, aliter, & aliter, & probi & improbi legunt.

Hæc autem differentia & varietas, non ab ipsa re lecta, vel audita, sed à diversa legentium, & audientium indole & dispositione procedit.

SECTIO VI.

De Poetis veteribus, & eorum Metris.
An eorumdem lascivia metro careat?
An-ne Viris ingenuis probisque interdum liceat carmina lasciva componere?

NON est idem hujus & præcedentis Disputationis argumentum: hucusque enim de Comœdiarum & Carminum lasciviẽtium lectione & auditione disseruimus, & nunc de eorumdem conditione & modulatione disputamus. Hac igitur Admonitione præmissâ, ad rem veniamus. Attenduntò.

De hujus Sectionis Argumẽto.

Cum admiratione profectò Viri docti lectitant in Antiquorum libris Platonem, prudentissimum & moderatissimum Virũ,

Quinam in Patrum Veterum libris Chaldæorum & Mathematicorum *nomine intelligantur?*

M è

è suâ Republicâ proscripsisse Poëtas, cùm tamen Metrica, quædam sit Mentis Musica, quæ sicut Harmonia Sensum, sic ipsa Intellectum oblectat. Interim rem examinans video, sicut Chaldæos & Mathematicos Veteres Patres, sic Platonem Poetas incriminari. Erant in Primitivâ Ecclesiâ Homines perditissimæ vitæ, similes per omnia Gyrovagis, qui in Italiâ *Zingari*, & *Gitanos* in Hispaniâ vocantur, & se esse Ægyptios mentiuntur, Mathesim profiteri, & ex manuum lineis, aut vultûs formâ futura præsagire præsumūt. Prisci ergo Patres quando exsecrantur Chaldæos, ob mentis oculos non habent Maronitas & alios illius vastæ Regionis populos, apud quos viguit Pietas & Virtus, & Modestia & Iustitia observantur. Intelligunt igitur Chaldæorum nomine homines inconstantes & vagos, qui ex provinciâ in provinciam decurrunt, & ut majoris apud ignorantes fiant, ex Nino & Semiramide Babiloniæ Principibus oriundos esse impudenter effutiunt. Quādo autem Patres fulminant in Mathesim, non numerariam, quæ fuit cum hominibus genita (Mundus enim sine Arithmeticâ gubernari non posset) non Enharmonicam, quam invênit Pythagoras, non Metricam, quam digessit Euclides, non Cælestem cui jecit fundamenta Hipparchus, nec ullam aliam legitimam Artem, sed adulterinam & spuriam, quam profitebantur illi Gyrovagi, semper intelligebant. Quia igitur Platonis ævo Poetæ Musis abutebantur, & non nisi de rebus lascivis & sordidis modulabantur, Poëtarum nomine Pseudopoëtas intellexit, & hos meritò à suâ Civitate proscripsit, ut constat ex Legis ratione, arcendos enim esse Poëtas asserit, *ne facilem occasionem ad nequitiam nostris adolescentibus prabeant*. Et quidem prudentiùs pronunciasset, si legere potuisset Vossium, illam Sententiam, *Vitabimus eos, qui mentem moresque inficiunt lascivis amoribus. Amplexabimur illos, qui Venerem quidem colunt, sed Calestem; Cupidinem, sed Calestis Veneris filium: Musas sed severiores. Dua enim sunt Veneres, duo Cupidines, duplices Musa*. Et ad illam elimare suam legem; videlicet.

Et, qui apud nos nominentur Ægyptii?

Quàm sit necessaria Arithmetica?

De inventione Scientiarum.

Quales Poeta à Platone damnentur?

Plato apud Agrophilum pag. 143. Gaspar Vossius apud eūd. pag. 150.

Quales à Vossio

Resolutio.

Poëta lascivi & sordidi exsunto: Modesti, honesti & graves, admittuntor, publicis [a] *stipendiis tolerantor, serto aureo* [b] *coronantor.*

De Homero. Quàm indignè sit à coataneis habitus?

a] Et hæc circumstantia poni debuit, quia dum vixit Homerus, permissus est perire fame; & post mortem aris & templis cultus; & in Scholis suorum carminum Expositores multos aluit. Quid non præstitisset Vir Magnus, si Principem habuisset, à quo protegeretur; panem, quem esset; angulum, ubi quiesceret; pulvinar, ubi caput suum reclinaret?

Cur lauru Poeta redimiātur?

b] Et circumstantia altera propter inveteratum Poetas colendi morem; lauru enim, infructifera arbore, illos avarissimi rediminunt Principes, & in miseria, qua premuntur, relinquunt. Et quidem, quod longa experientia didicerat hoc Tetrasticho expressit Santanderius: hos enim Versus, ad Laurum conversus, profudit.

Para coronar Poetas
Eligio tus ramos Phebo;
Que d'arbol, que no da fruto,
Se coronan los Ingenios.

Quod Gentilibus licuit, Christianis permitti non potest.

Priorem profectò Legis partem Antonius Guzzius *in Agrophil. pag.* 137. prospectans, Numeros sequentes modulatur.

Siqua dedit prisco lasciva licentia saeclo [c]
Carmina, & obscanos nuda Thalia jocos
Omnia rejicio [d] *corrupta in tempora culpam,*
Et Vatum mores improbo, Scripta probo [e]
Edere sed similes nulli permitto libellos:
Authorem laudet Charta pudica suū.

An cum atate mores humani deformentur?

c] Clament & inclament Decrepiti, O *tempora*, ô *mores*, quando ætatis præsentis conditionem considerant: at Ego semper ejusdem coloris fuisse Mundum, aut cum tempore & Christianorum Regum cura in melius mores populi reformari reperio. Fatebatur Catullus.

Sacli incommoda, pessimos Poetas.

At hodie castæ omnes Musæ sunt; &, si qua libidinari audeat, statim suprema authoritate supprimitur.

De litera I. An duplicis consonantis vim habeat?

d] Litera *I* inter duas vocales vim duplicis habere debet; unde Poetæ, ubi volunt *re* in *rejicio* corripere, alterum *i* abjiciunt, & *reicio*, *reices* proferunt.

e] Semper immunda Poetæ mens exonerat in versus sordium sarcinas; & quia in verborum morbis cordis percipiuntur symptomata, ideò sanè, quorum mores sunt improbi, versus non erunt probi.

An Pudicitia lex hominibus & non versibus fuerit imposita?

Inter Poetam, Versusque quærunt differentiam nonnulli, immò magnam reperisse asseverant: quoniam morum Canones sunt Hominibus præscripti, non Metris. Vetus Poeta.

Nam castum decet esse pium Poetam
Ipsum: Versiculos nihil necesse est.

Ausonii & Ovidii sententia

Quam sententiam expressi aliquando hoc Tetrasticho.

Observent leges illi, quibus imperat Orbis
Conditor, haud illi, queis nihil ipse jubet.
Afficiunt pracepta Viros, non Carmina, casti
Ergo sunto Viri, Musa jocetur iners.

Et ex hoc fundamento excusationem haurire prætendebat, qui cecinit

Lasciva est nobis pagina, vita proba est,

Ovidius.

Et qui reposuit etiam

Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.

E verbis hominum mores & inclinationes rimamur.

Verùm enim verò inter Vitam & Musam præcedens non subsistit distinctio, est enim Vitæ imago Musa, & penicillo linguæ cordis passiones exprimit. Apud Plutarchum scitè Sophocles,

Non verba factis à malis veniunt bona.

vel, ut *pag.* 146. convertit Guzzius,

Non facta verbis à malis veniunt bona.

vel, ut magis ad rem reponi velim,

Non verba factis à bonis veniunt mala.

Mentitur igitur, qui dixit,

Lasciva est nobis pagina, vita proba.

ut enim ab æterna Veritate Matth. 12. 34. & Luc. 6. 45. docemur Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. *Ex abundantia Cordis Os loquitur.*

SE-

SECTIO VII.

De legendi libros interdictos licentiâ. *An concedi possit? & Quid importet licentia postulata concessio, si periculum maneat?*

Libri nocivi Divina & Humana authoritate interdicuntur.

OMnes sordidi libri,& qui nudam Venerem ob oculos Lectorũ ponunt, interdicti sunt à lege ipsa Divina, juxta illud, *Qui amat periculum, peribit in illo:* & à Providentia Apostolica; ubi enim libri lascivi in lucem missi, illicò nigro theta inuruntur,& suppressionis tenebris condemnantur.

Interim, quia interdum legendi hos libros à Curiosis impetratur licentia, quæri debet, *Quid ejusmodi licentia importet?*

Ubi duabus legibus una res interdicitur, si in altera dispensetur, manet altera.

Respondeo in sua lege, non autem in Naturali & Divina Ecclesiam, facultatem illam concedendo, dispensare: adeoque eos, qui post obtentam licentiam cum periculo, aut prava intentione libros nocivos legerint, Apostolicæ censuræ fulmina non incurrere; sed tamen in legem Naturalem & Divinam peccare. *Sed quid de periculo dicturi sumus? An semper & necessariò lectionem hanc concomitatur?*

Sententia quæ periculum negat.

Negat Iustus Lipsius, qui Petronii Arbitri, immundi, sed ingeniosi Authoris, lectione, & meditatione summopere delectabatur. Sic enim ad Amicum scribit,

Agrophilus pag. 147.

Ut in vita, sic in studiis juvat Severitati adspersa Comitas. Ea causa frequenter soleo à gravioribus libris animum quasi in ludum mittere ad Scriptores amaniores, quo in numero Petronium repono, quidquid dicant isti frontis severe. Paulo deinde post. *Nudi illa nequitia nihil offendor, joci me delectant, urbanitas capit, cætera nec in animo, nec in moribus meis magis labem relinquunt quam olim in flumine vestigium cymba. Ut vina apposita vinosum movent, invinium, ut antiqui loquebantur, non movent; sic ista animum jam ante improbum fortasse incitent, casto, & castigato non adhærent, & sunt tamen inter Musæos homines, qui hunc Scriptorem fuisse velint, quibus nos certè mi Pithoee dissentimus.*

In libris quid dicitur, & quo modo dicitur debet considerari: potest enim in libro, & quæ dicuntur displicere, & quæ dicuntur, perplacere Elegantia.

Sententia, quæ periculum asserit.

Asserit apud Antonium Guzzium suus Dinocritus, qui verba Lipsii hoc scholio castigat, *A periculosa lectione, summo alioqui ingenio Vir, prudentiùs abstinuisset.* Nec volet, inferas, *Ergo prudenter non abstinuit*, quoniam illud *prudentius* non accipit comparativè, sed adversativè; ut solummodò abstinere, bonum sit, & non abstinere sit malum. Ut firmet suam sententiam, ignoti sed eruditi Scriptoris verba, quæ sequuntur, producit.

De nomine Comparativo. An interdum non comparativè, sed adversativè sumatur?

Venit Petronius, nova editionis in manus. Sigalion.

Agrophilus pag. 149. Qualis sit liber Arbitri?

Tu petis, ut mittam, & quasi quærendo, quid de Arbitro arbitrer, places, & tædet dicere; placet, quia multa placent, nam sivè defæcati sermonis pueritiam species merus lepos, sive priscas negotiorum formulas, multæ, & elegantes. Tædet, quia pleraque quorum me tædet, seu quæ abominor prorsus. Vis enim illas Venerandæ Antiquitatis gemmas legere? Has necesse est quæras in putore, seu stercore rabidi, & nefandi illius cupidinis, cujus fædissimæ faces in ejusmodi quæsitu tibi elucebunt. Proh Christiani pudoris Candorem! Et hoc vidit Lipsianus Dousa, hoc Ricardus, illius Præcidanea, hujus Notæ librum exornant! At improbanda non approbant. Esto. Sed quid vetabat turpia expungere? Hæc si demas, dicent quid reliqui fiet? Verum inquam quid impediebat pro Gytone Gytonam reponere? Hei mihi! quam pessimo exemplo talia luce donantur, & quàm carissimo pretio hæ vetustatis reliquiæ, & cineres nobis emuntur!

Purissimo stylo materiem impurissimam tractat.

An corrigi potuerit & debuerit?

SECTIO VIII.

De Interprete. *Quid fide illæsa possit, aut debeat facere, si in locos, in quibus Venus propudiosè develatur, incidat?*

Proponitur Quæstio.

CIrca Imitationem, vel Translationem Quæstio curiosa inquirit, *An tanta cura insistendum sit literæ, ut propudiosa, & obscæna Primi Scriptoris verba debeant reddi propudiosè & obscænè, an verò licitũ sit Interpreti Venerem, quam ille nudam ob oculos Lectorum posuit, casti circumloquii ornamentis induere?* Illud prius videretur dicendum: non enim petitur ab Interpretibus, Quid ipsi sentiant, dicant ve? sed quid ille Author, quem interpretantur, aut imitantur, dicat? Et videretur hoc posterius; nam Interpretatio casta & munda esse debet; aliàs enim macularet Interpretem, & puros oculos Lectorum (aut aures, si velis) offenderet. D. Franciscus de Quevedo priorem fuit Opinionem sectatus, sextam enim Satyram, quam Iuvenalis lascivo stylo scripserat, lascivè reddidit: ne quidpiam in Hispanicâ Linguâ deficeret, quod in Romanâ inveniretur. Posteriorem D. Iosephus Antonius, ingeniosus, & eruditus Vir, qui posthuma Quevedi Opera in lucem misit; & eadem à sordibus emaculavit. Prostat hæc Satyra in Libro, qui inscribitur, *El Parnasso Español* post Musam VI. pag. 653. sub hoc titulo, *Riesgos del Matrimonio en los rùines casados*, & præced. pag. D. Iosephus, nequis in ejus lectione præpediatur, sic scribit.

Opposita Sententia proponuntur.

De Iuvenalis Satyra à Dn. Francisco de Quevedo in Hispanicam linguam summa veritate translata.

[La imitacion de Iuvenal en ella estaba muy precisa; de donde procedia que se re-

An reprehendi & corrigi in ea debeat Prototypi & Ectypi nimia similitudo?

representasse tambien la Venus muy desnuda, y ansi horrible a nuestros oidos que no permitten la significacion de su lasciva incōtinencia sino vestida mas y dissimulada. Sin que baste (y con mucha raçon no baste) el ver frequentadas iguales licencias para censurar costumbres, no solo de los ancianos Escriptores Griegos y Latinos Gentiles de todas professiones, sino ansi de los Catholicos, y a un no estrañadas de los Sanctos mismos, como ya hize manifiesto y en *La Apologia por el Satyrico de Petronio Arbitro*. Despues de este inconveniente, que era grande y muy repetido en todo el contexto de la Satyra; flaqueaba la viveça, y elegancia de el stilo, y aun de la sentencia en muchos lugares. Pero ya despues advirtiendo en otros pedaços, buenos sin duda, y dignos de estimable memoria, determiné ayudar a esta Poesia, paraque aqui se colocase; ya que no podemos goçar la emendacion excelente, que le habia aplicado Don Francisco, segun me lo habia el significado. Corrigiose pues aquella malicia, y adornose, donde faltó la pulideça por culpa de el tiempo, no de el Auctor suyo, que ya tenia bien prevenido su reparo en otra edad mas enmendada.]

Recognoscere & castigare sua carmina D. Franciscus decreverat, sed morte preventus non potuit.

Et Tu, quidquid Critici obmurmurent, huic posteriori Opinioni subscribe.

Resolutio.

ARTICVLVS VIII.

De verbis immundis. *An præter lasciva & obscœna adhuc alia sordida reperiantur vocabula? Et an hæc, sive Reales, sive Civiles sordes importent, Indicibilibus adnumerentur?*

Quænam voces nominentur immundæ?

OMnes voces, quæ corporum excrementa significent, & organa per quæ illa emittuntur, politicè censentur sordidæ, & ab honestis Viris minimè proferuntur. Sed, quia necessarium est interdum de illis loqui, utuntur circumloquiis Authores; & nolunt nudas sordes, sed in vasis inclusas, ne fœtorem emittant, aut in Sermone publico, aut in colloquio privato pronūciare. Et meritò de Viris honestis loquor; nam sicut apud Indos, qui authoritatem constituunt, in delectu ciborum, non enim Nobiles vescūtur carnibus, viles, & ignobiles homunciones παντόφαγοι, Italicè, *Mangiatutto*, Latinè autem *cunctivori* (quod omnia comedere soleant) nominātur; sic apud nos vulgares; & qui inferiùs scamnum in ludis occupant, παντόλογοι, *Omni loqui* (quod omnia proferre soleant) poterunt appellari: & hanc ob rem Ioanni Oweno, qui ex istis esse voluit, licuit dicere,

An, & quomodo proferri possint?

Authoritas & Nobilitas in India consistit in ciborum delectu.

Cur aliter Ouvenus & aliter Seneca loquatur?

Vno animam crepitu Anna pepedit anus.

& tamen Seneca, quoniam erat ex alteris, hoc ipsissimum dicturus de Imperatore Claudio, circumloquio uti debuit & dicere, *Emisisse illum, animam per os, per quod frequentiùs loquebatur*. Senecam Passeratius, & Calepinus imitantur, nam in Dictionario Lugduni ann. 1634. edito verb. *Ibis* hæc leguntur. *Traditur Ibis clysteris usum prima commonstrasse, quod consuetudinem habeat se purgandi, rostri aduncitate eam perluens partem, quâ ciborum onera redduntur*. Et Plinii *libr. 8. cap. 27.* producunt. Vbi vides ob reverentiam viros modestos circumloqui, si enim immundo uti vellent vocabulo, rem totam breviùs edisseruissent.

De Passeratio & Calepino.

De Ibi, An Clysterem invenerit?

Propter corporeas sordes etiam animalia, quæ sordescunt, tacentur; & sic Hispanus *porcos*, ne sine velamine in Auditorum mentes illorum immunditiam ingerat, non jam *puercos*, sed *animales de cerda* dici jubet. Et Lovanii in Brabantiâ, quia unum ex quatuor Collegiis à Porco nomen sumpsit, vocem *Porco, onis* fingunt, ne porcum proferre cogantur.

De Moralibus & Politicis sordibus.

Interim, quia frequenter sicut sus in volutabro luti, sic homines sordidis moribus commaculantur, has ipsas morum immundicias nescit propriis nominibus Lingua nobilis, & urbana proferre, & ideò illa silentio supprimens illas insinuat per Metaphoras.

De ipsis specialiter in hoc Articulo sermo disputatari.

His præmissis utrasq; sordes recognosco; & quia notissimæ corporeæ sunt, & occultæ morales, de illis nihil dicemus, & has toto hoc Articulo dilucidabimus.

SE-

SECTIO I.

De Dissimulatione. *An ipsa in silentio consistat?*

TAmetsi sub aliquibus circumstantiis toleretur, vulgò Dissimulatio condemnatur; & apud Hispanos, non censetur sincerus, qui dicitur *dissimulado*. Est ergo Dissimulatio, quam improbamus, actio indecens, poteritq; inter sordes Politicas enumerari.

An semper sit improba Dissimulatio?

Tota aut ferè Restrictionum doctrina videtur concernere Dissimulationem: eritque bona, aut mala, prout à Dissimulatione laudabili, aut illaudabili denominetur. Porrò simulatio non debet cum Dissimulatione confundi, illas enim scitè & ingeniosè discrevit Ovidius, cum cecinit.

Quod non est simulo, dissimuloque quod est.

An, & quo modo simulare & dissimulare *distinguantur?*

Quia aut coincidit, aut parùm abest Simulatio à mendacio, nisi multa concurrant, quæ eam emaculent, condemnatur à Christianâ Politicâ: verùm, quia fraus, aut deceptio in Dissimulatione non apparet, quæri solet, *An debeat illa Virtutum Politicarum censui adscribi?*

An mentiatur, qui simulat? An Dissimulatio sit Virtus?

Videretur, quod non; nam illam passim Viri magni, cōdemnāt. Plautus Men. scen. 2. act. 4. *Sed dissimulat malus*. Et ibid. *O hominem malum! ut dissimulas!* Res tantùm malas dissimulari, supponebat Ovidius Trist. eleg. 1. lib. 3. cum cecinit,

Dissimulantur infortunia.

Nec Domini fortuna mei est, ut debeat illam
Infelix ullis dissimulare jocis.

Vt vitia censeantur Virtutes præstat dissimulatio. Idem Fast. 6.

Atque Ira, Pietas dissimulata foret. [*]

*] Viri interdum crudeles ab ira & furore seducti sub specie Iustitiæ in innocentes sæpe sæviunt.

Vnde Quintilianus lib. 10. cap. 1. *Sæpe præparat dissimulatim insidias Orator*. Et lib. de claris Oratoribus Cicero. *Non apertè, nec eodem modo semper, sed variè, dissimulanterq; conclusis.* Quibus bene perpēsis lib. de Amic. legem hāc Viris sinceris, & ingenuis præscribit. *In Amicitia autem nihil fictum, nihil simulatum; & quidquid in eâ est, idem verum, & voluntarium est.* Ecce Orator eximius, Vero simulatum opponit, & connectit cum Ficto. Immo *libr. 3. de Offic.* loquendo universim exclamat, *Ex omni vita dissimulatio est tollenda*.

Et etiam videretur, quod sic: non enim vitium censeri potest, quod in Diis & Viris dignissimis commendatur. De Socrate, quem scimus fuisse Oraculi testimonio Scientissimum, 2. de orat. Cicero. *Socratem opinor, in hac ironiâ dissimulantiaque longè lepôre & humanitate omnibus præstitisse.* Et 4. Academ. *Libenter uti solitus est eâ dissimulatione, quam Græci εἰρωνείαν vocant.* Et quidem Dii, quoties se transformarunt in alienas figuras, se Deos esse dissimularunt. Quid de Iove & cæteris non scripsit Homerus? quid non alii? Se esse Deam dissimulavit Iuno, ubi oportuit. Ovidius Fast. 6.

An Ironia à Dissimulatione distinguatur?

Dissimulata Deam, Latias Saturnia bacchas
Instimulat.

Similiterq; apud Virgilium Æneid. 1. Venus se venatricem simulans, & Deam esse dissimulans, apparuit Æneæ

Iuno, & Venus &c. se esse Deas dissimulant, & se non esse Deas simulant.

Virginis os habitumq; gerens, & Virginis arma
Spartana, vel qualis equos Threissa fatigat
Harpalice, volucremq; fugâ prævertitur Hebrum:
Namq; humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix, dederatque comam diffundere ventis,
Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes.

Et urgeri strictiùs ratio potest, Dissimulationem enim, quam Viris Claris, & Diis adscribunt Ethnici, Christo, Veritati infinitæ, accensuere Catholici: quoniam D. Christophorus de Benavente, & Benavides in libri, cui Epigraphe, *Advertencias para Reyes, Principes, y Embaxadores*, ann. 1643. Madriti editi cap. 22. pag. 492. sic inquit. *Tampoco hallo mi corto Ingenio la gran duda, que veo, embaraça a otros de mayor porte, no contentandose de facil salida a la simulacion que presuponen huvo en el caso, quando Christo nuestro Señor encontrando a los Discipulos del Castillo de Emaus, donde deseaba quedarse con ellos, dize el Evangelista,* Que fingió que iba mas lexos, *para obligarlos a que su importunidad le detuviesse. Y yo no hallo duda alguna, en que aqui huvo disimulacion: pero tengo por cierto, que la palabra* fingió *es phrasis que usa el Evangelista: porque Christo sabia, se havia de quedar: pero su Divina Providencia tenia dispuesto se consiguesse por medios proporcionados, que eran hazer el ademan de quererse ir, como sin duda se fuera, si ellos no le rogaran se quedasse. Importunaronle, y quedóse.*

De Domino nostro IesuChristo An sit simulationem adspernatus?

De Emauntinis Discipulis.

Luc cap. 24. vers. 28. 29.

Fines divinitus intentos per naturalia, regulariter loquendo, media, Æterna Providentia consequitur.

Tu autem, si meæ sententiæ adhærere volueris, ut authores dissentientes concilies, statue simulationem in malam passim partem accipi, & sub hac acceptione in Christo reperiri non posse. Non ergo Scriptores illi, quorum D. Christophorus hîc meminit doctè Simulationem in Christi verbis interfuisse supponunt: Dissimulatio-

Simulatio, fere accipitur in malam partem. An & Dissimulatio?

An hæc in silentio consistat?

lationē verò tunc in illis concessero, cum nomen defæcavero à nævis nonnullis, seu maculis: nam cum Christus sit purissima Veritas, in ejus verbis admitti non potest falsitatis suspicio. Pronuncio igitur Dissimulationem esse Politicum quoddam silentiū, quod mutatis circumstantiis, & bonum, & malum, & indifferens est. Est quidem laudabile, & sanctum, ubi quæ debent non dici, tacemus: injuriosum, & improbum, ubi subticet quis, quæ narrare tenetur: & tandem est indifferens, ubi rem sileri, aut non sileri perinde sit.

[*] Dolum divi: di in bonum & malum suppono.

Profectò in Legationibus dissimulatione, dolo [*] quibus deberent uti, abuti interdum Oratores videmus. Et tu interrogas, Quæ sit hîc nostra de hujusmodi usu & abusu sententia? Et respondeo. *Rejecto ab usu, quem insummet à moribus ingenuis proscribit; usum, qui intra Prudentiæ terminos se continet, universi commendant.* D. Ioannes Antonius de Vera & Zuniga in sui Legati discurs. 2. fol. 109. a. b. appositissimè, *Caso, que alguna vez el riesgo de omitir una cosa, sea evidentemente* [a] *ninguno, y el provecho pueda sér grande, podrá el Embaxador caminar con tal arte en el negocio, que lo requeria, que sin dezir mentira, ni callar verdad de a todo buena salida. Porque assi como en la Ioya de varias piedras, aunque ellas siempre sean unas mismas, y no muden color; tal vez con seguir la luz, que las hiere, parece que hurta los visos a la Esmeralda el Topacio, tal el Zaphiro al Diamante, y el Gyrasol al Amatista: y tal vez lo parecen todo: Assi igualmente las Acciones Politicas pueden, siendo unas mismas, tener differentes lados, segun la agena Opinion las considera: y sucede, que un mismo Caso, parece a unos loable, a otros impio; a unos generoso, a otros perdido; a unos bizarro, a otros cruel: y esta variedad consiste en las circumstancias.* &c.

a] Nota illud evidentemente, non enim licet Oratori proprii Regis negotia probabili periculo exponere.

Mutantur apparentes lapidum pretiosorū species Solariū radiorum incidentia alterata.

Unus & idem actus, qui videtur his bonus solet illis videri malus.

Productæ authoritates, & Hispanæ præcipuè, postulant, ut Scholia subsequentia adjungamus.

De Authoritatibus, quæ proponebantur, Iudicium.

Dicebat Naso. *Quod non est simulo.* &c. & ejus verba fuerunt in causâ, ut Picturæ meminerim, quæ Ætiopem ancillam larvâ candidâ tectam, & nobili veste exornatam proponebat ob oculos, cum hoc Lemmate, *Vel appare, quod es; vel es quod appares.*

Æthiops induta veste candida.

Addebat, Iram, si dissimuletur, Pietatem esse, hoc est, censeri. Nam homines non secundum arcana cordis, sed secundū faciem judicamus. Et hîc notent Poetæ ultimam in *Ira* esse brevem, & ibi ob cæsuram ab Ovidio produci.

Brevem Cæsura syllabam aliquando producit.

Ad Ciceronem venio, nec puto Dissimulationem, si in rigore loquamur, *εἰρωνείαν* posse dici: nam dissimulat ille, qui tacet; & ironicè loquitur, qui verbum aliquod in sensum contrarium usurpat.

An erraverit Cicero εἰρωνείαν, dissimulationem appellando?

Recognosco D. Christophori verba; & si vulgaris vocum acceptio stet, simulationem damno, & ingenuum non esse, qui illâ utatur, affirmo. Cæterùm, quoniam, scio, illam à Theologis modificari, si cum ipsis agendum sit, quid in eorumdem Lexico importet nomen istud inquiram; ne Realis in Nominalem Quæstio transeat.

De Simulatione. An semper condemnanda sit.

Ad verbum *Fingo* venio. Latinum & Hispanicum est, non autem Hispanicè, quod Latinè significat: quoniam, ut nu. . ostendi, Latinè significationem primariam & secundariam habet. Ex primâ enim institutione sonat *facere*. Virgilius Georg. libr. 4. de apibus.

De verbo Fingo. Quid significet?

Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.

Et per extensionem est etiam *putando, dedolando, & excidendo formare*. Georg. libr. 2.

Rusticus & curvo Saturni dente [*] *relictam*
Persequitur vitem attondens, fingitque putando.

[*] Curvus Saturni dens ponitur à Virgilio pro falce.

Cæterùm, quia mendacia (quæ falsò asseruntur) non secundum rem, sed secundum dici *esse* habent, & hoc *esse* vocale illis dat, qui mentitur, verbum transtulit similitudo, iussitque ut *fingo* sumeretur pro *mentior*. Ovidius 13 Metamorph.

Prodere rem damnum finxit, fictumque probavit.

Quid verbum fingir sonet Hispanicè?

Et ibidem etiam,

Tutiùs est igitur fictis contendere verbis,
Quam pugnare manu.

Et sic verbum *Fingo* à Latinis accipitur; apud Hispanos autē primâ significatione destituitur, & secundam, quæ apud Latinos erat Metaphorica, sortitur.

Et hanc ob rem, verba illa Latina, *Finxit se longiùs ire*, non bene D. Christophorus transtulit dicens, *Fingió que iba mas lexos*: loquendo enim Hispanicè, *Christo nada fingió*. Debuit ergo (nam & id posteà insinuat) verba illa in hæc convertere, *Hizo ademan de querer passar adelante*, Christus enim re verâ (& nota id, obsecro) habebat voluntatem pergendi ulteriùs, nisi à Discipulorum humanitate detineretur.

Verbum Fingo non significat idem Latinè & Hispanicè.

Verbum *Fingo* vocat phrasim, & ostendit se vocis rigorem nescire, nam φρά-

An simplex vox possit vocari phrasis?

φράσις, ut *libr.* 10, *cap.* 1. à Quintiliano docemur, in eloquentiæ corpore & modo dicendi consistit, & ideò uno in verbo reperiri non potest. Dicitur ἀπὸ τοῦ φράζειν quod est *dissèrere*: & verba singula *Dissertationes* non vocantur.

Aliud non dicere Veritatē, & *aliud* negare Veritatem *est*.

Deinde verba D. Ioannis Antonii recognoscens, illa, *Podrá el Embaxador caminar con tal arte, en el negocio que lo requiera, que sin dezir mentira, ni callar verdad, de a todo buena salida*; nam opponuntur præcedentibus, corrigo, asserens, *que sin dezir mentira, con solo callar la verdad, podrá dar buena salida a todo*. Oratori, licèt nec mentiri, nec Veritatem negare liceat, semper licet, & aliquando expedit Veritatem tacere.

Ea, quæ dicit de Opinionum varietate, sunt vera; unde qui cecinit:

De Opinionum, & Sententiarum varietate.

Pro captu Lectoris habent sua fata Libelli,

si occurrisset occasio, ubi de verbis ageretur, dixisset,

Pro captu Censoris habent sua Dogmata fata,

& si de factis,

Principum, Regum, Procerum, Ducumq;
Gesta, pro captu sacra singulorum
Iudicum, debent fera seu benigna
Fata subire.

SECTIO II.

An Tacere *in Aulâ & Palatio sit* Dimittere?

Consideretur hoc Politicum Monitum: Los desengaños no se dan, sino se toman.

STet unde voluerit Aulicorum & Palatinorum pertinacia. Me Patientia deficit, & ideò dico: *Tacere, est aliquem cum urbanitate dimittere*. Et hoc meum Dictum esse verum confitebuntur omnes, qui fuerint in Aulâ versati. Apud Hispanos est Politicum Monitum, *Los desengaños no se dan, sino se toman*. Non enim omnes in Palatio sunt civiliter Prædestinati, & Præscitus ab ore Regis nunquam, dum vivat, sententiam suæ Reprobationis audiet. Semper sperare jubebitur. Ergo ipse debet sibi, non à verbis, quæ audit; sed ab his, quæ non audit; consequentiam extrahere.

De Politicè Præscitis & Prædestinatis.

Doctrina hæc, in Regum Palatiis recepta, interdum obtinet apud privatos. Mag. Leo in Comœdia, *No hay amar, como fingir* [Et habetur *part.* 35. *comœd.* 2. *act.* 1.] sic scribit.

Fel. *Siempre adoro vuestro ceño,*
Aunque tan inutilmente
Sacan mis quexas suspiros,
Que solo en aire se vuelven.
Que ni aun para despedirme
Hablais. Helen. *El mas eloquente*
Idioma de despedir
Es el callar las Mugeres.
Id con Dios. Fel. *Mas, que quien ama,*
Obliga, quien obedece.

An fœmina tacendo dimittant?

Scito interim, hanc Helenæ opinionē, quam regulariter & ut in plurimum esse veram existimo, aliquando subesse talibus circumstantiis, ut admitti non possit: & sub illis Paschasium *libr. de virtut. & vitiis. cap.* 32. & ex eo Iosephum Langium *in Florileg. verb. Silentium* fœminam considerasse; sibi enim præscribunt istam Regulam, *Qui tacet consentire videtur*. Et Scholio hoc dilucidant. *Virginis aut Matronæ silentium, cujus Pudicitia pollicitationibus tentatur* (potest enim, atque tenetur contradicere) *nihil aliud est, quàm ipse adsensus, ipse adnutus. Nā quoties ea, quæ debet esse constantia responsi, improba taciturnitate eliditur, in eo verè est ipsa flagitii appetitio, confessi professio.*

An potiùs tacendo admittere cōsenda sint?

SECTIO III.

An Silentii Interpretes Amplexus sint?

SVum Lexicon, & suum signorum Thesaurum Taciturnitas habet, suum Amplexus; multa enim & varia silendo innuimus, multa dicimus & explicamus: & multa etiam manibus & brachiis dicimus, multa loquimur cùm Amicos & Consanguineos amplexabimur. Silentiū ergo suam propriam habet linguam, suā propriam brachia. Et modò ingreditur Quæstio, quæ interrogat, *An sicut, quæ in lingua Græca scripta sunt, solent in Latinam transferri; sic similiter possint, quæ in Silentii linguā fuerint dicta ad linguam brachiorum traduci?* Respondeo affirmativè, Magistro Leoni adhærens, qui *in Comœdia cit.* sic infit.

Habent singula Lingua proprium Lexicon.

An id etiam de Linguis Mortalibus verificetur?

Este Amigo es el sucesso,
Principio de vuestro llanto:
Y aqueste es el fin, que llevan
Las circumstancias del Caso.
Y si de mi corazon
Lo quereis saber mas claro,
En albricias de la nueva
Dadme ahora [*] *amigo los brazos.*
Porque enlazados pronuncien
Lo que en vozes calla el labio.

An brachia in mutuo amplexu colloquantur?

*] *ahora* & nō *agora*, non enim aliàs constaret metrum

Ecce, quæ Silentium innuerat, amplexus mutuus explicat & interpretatur.

NOTA.

ARgumenti similitudo postulat, ut hoc pulchrum Apophtegma subscribam.

scribam. Vt Isabellam Claram Eugeniã, Belgii tunc Dominam, inviserent, convenerant nonnullæ Principes, uxoris & filiæ summatum. Vt eas benignè & confidenter habeat, jussit collationem afferri. Tũc acceptâ una xicarâ, (nomen est scyphi, quo ille liquor hauritur) Nectar Indicũ, quod *Chocolatem* vulgò dicimus, omnibus propinavit. Præbetur omnibus. Gustant, reprobant; & gestu vario singulæ haustum illum displicere testantur. Subridet Isabella, & ait. *El Chocolate en lengua Española es muy bueno, mas traducido en la lengua Flamenca no vale nada*. Et ingeniosè usa fuit verbo *traducir*, quod libris competit, qui solent ex unâ in alteram linguam traduci.

Quid sit xicara?

Quid chocolates?

In qua ille lingua bonus sit?

SECTIO IV.

De vocibus Latinis Volo *&* Nolo *(aut Hispanicis,* Quiero *&* No quiero *) An Politicè ineffabiles sint?*

Absurda vox, & non hominis privati, sed Principis; & non cujuscumque Principis, sed impii, Tyrannicâ dissolutione gubernantis: videlicet.

Qualem censuram mereatur illa vox, sic volo?

Sic volo: sic jubeo: stat pro ratione Voluntas.

nam æquitas in Ratione fundatur;& Principes non sunt nati in arboribus,sed creati ab hominibus, ut se secundum æquitatem gubernent. Omnis humana authoritas (Ecclesiastica & Sæcularis) à Deo est. An Ecclesiæ Prælati præcipere possint quidquid velint? *Libell. de præc. & disp. cap.* 4. *num.* 10. respondet negativè Bernardus: licet enim agat de Abbate, idem de Episcopis dicendum est. *Lego, ait, profectò in Regulâ. Hæc consideratio penes Abbatem sit, & hoc vel illud esse in providentiâ, vel arbitrio, seu dispositione Abbatis. Vt autem pro suâ voluntate aliquid mutet me ibi legisse non recolo*. Et hanc doctrinam propagat universim Theologi; nam sicut sine ratione posse ferri leges à Principibus omnes negant, sic sine ratione non posse in latis concedi dispensationes multi [*] dicunt. Vnde,si fortè alicubi *hanc,aut illam esse voluntatem Principis*, legimus, vocem *ad voluntatem ratione gubernatam* restringimus, nullis enim, etiam barbaris,dicere licet, aut licuit, *Quod volumus, id justum est*.

Cur creati fuerint Principes?

An Superiores præcipere possint quidquid velint? An in legibus pro arbitrio dispensare?

*] Ita D.Thomas 2.2.*quæst.* 88. *art.* 12. Salas *de legib. disp.* 20. *sect.* 6. *num.* 59. Navarrus, & alii Doctores.

Hinc apud Europæos, qui cæteris Populis cultiores sunt; & apud Castellanos præcipuè, infanda censentur verba *volo* & *nolo*, est enim ipsis Protheorema Morale, *No hay ley de no quiero en el Mundo*.

Et huc sanè respexisse videntur,qui has voces expunxerunt ex Thesauro Civili: sunt enim tam absurda, ut ne quidem ab homuncionibus vilibus sine reprehensione proferantur. Tirsus de Molina in libro cui *Cigarrales* nomen *pag.* 193. introducit Gasconem equisonem, & Carolam ancillã, colloquentes. Ergo eos ausculta.

Cur tam severè voces hæ condemnentur?

GASC. *Discretaza eres. Ser quiero*
Perdigon de tu reclamo.
CARL. Quiero *dixo? ay que grossero!*
Sepamos, quien es su amo,
Y quien es el; que me muero
Desse antojo; y podrá ser,
Que algun monipodo hagamos.

Ecce vilis ancilla, sibi *quiero* (*volo*) dici non tolerat; & tamen minori indecentiâ (Hisp. *con menor descortezia*) dicitur *quiero* (*volo*) quàm *no quiero* (*non volo*) unde in Proverbiũ,ut dicebamus,transit, *Ya no hay de no quiero*. Et quidẽ tã absurda vox *no quiero* (Lat. *non volo*) censetur,ut in duorũ equorum rixâ, ut à suo esse rationem persuaderet Tamayus, incriminatur alterum hinnivisse *un No quiero*, & ideò illum *grosserum*,crassum,& incivilem nominat. Illum audiamus.

Hispanorum Adagium.

D. Gascon. *No es poco esso! Pues, Tamayo,*
Con quien el enojo ha sido?
Tamayo. *Yo con nadie. Hai han reñido*
Dos Frisones con mi Vayo.
Dile un pienso de cebada,
Mas segun le despachó,
Que no era pienso pensó;
Y como yua de picada,
Al mas cercano caballo
Le dixo, Monsieur Frison
Yo tengo hambre: mas raçon
Será pedillo, que hurtallo.
De esse medio celemin
He de comer la mitad
En buena conformidad.
Herizó el Frison la crin,
Y dandole un mordiscon,
Echó en fin como grossero,
Tras un relincho, un No quiero.
Mi vayo con la raçon
Airado, aquessa arrogancia,
Dixo, os costará pesares,
Y señalandole a pares
Los doze Pares de Francia,
Se metió entre los Frisones,
Y con ser pares los dos,
Si no le apartan, por Dios,
Que me los reduce a nones.
Metióse en medio un Gascon,
Con un palo a apaziguallo,
Y sobre, si mi caballo,
O el suyo tuvo raçon,
Llegó la pendencia en fin

Augustus Pfeiffer *in sui Fasciculi dissert.* 4. *de Alcorano, pag.* 71. [Sur 31. *narrat* (Mahometus) *quomodo* Lokmannus *quidam, filium suum instruxerit. Quis iste fuerit, ὡς* ἐν παρόδῳ *investigare libet. Christianus* Ravius *Aegyptium vult esse Alemanum.* *Cl. Golius* pag. 163. *&* Hottingerus Hist. Oriental. pag. 68. *existimant fuisse* Æsopum: *quæ sententia et collatione dictorum & factorum Æsopi & hujus Lokmani & conventia apologorum in utroque editis* (*ut ait Cl. Erpenius* Prof. in Fab. Lokmani *obiiciat, si Arabes eum, & natione Persã, & Religione Iudæum describant*) *cùm primis redditur probabilis.*]

A que, si no se repara
Casi le enceleminara.
Con el medio celemin
Los cascos, y satisfecho
Mi aggravio, me sali afuera:
Y esto es la hazaña primera,
Que dentro de Francia he hecho.

De vocibus Possum, & non Possum.

Ergo, si in illo tempore, quo loquebantur Animantes, quorum gesta Æsopus Græcè, & Arabicè Lokmannus edidit [a] quidam equus *no No quiero* ab altero dici non voluit, quâ fronte audebit unus homo nisi inhumanior, & incivilior brutis sit, alteri homini respondere, *no quiero?*

Quomodo restringantur?

At instat Alethinus, & ait. Habere debeo verba, quibus mentem meam possim exponere, quin lædatur Veracitas. Ergo, si rem facere nolo, & ut eam faciam petas, habeo jus respondendi, *non volo*: aliàs enim, aut non responderem directè, aut mentirer. Sed respondeo (1) esse voces, quas Modestia, & urbanitas proscripsit à Politico Lexico. (2) Non ideò gravem Oratorum dialectum redditam pauperiorem: nam loco illarum aliæ æquisonantes substituuntur. (3) Fuisse expunctas voces *Quiero*, & *No quiero* (Latinè *Volo*, & *Nolo*) quæ jam apud Viros modestos ineffabiles sunt. (4) Earumdem suffectas esse loco has *Puedo*, *No puedo* (Lat. *Possum*, *Non possum*.) Et tandem (5) vocem istam *Non possum* (& de altera *Possum* analogicè philosophator) esse æquivocam; & jam impotentiam veram, jam autem noluntatem significare: & ex circumstantiis adjacentibus debere colligi, utrâ significatione illa vox recipiatur. Si enim dixero, *Non possũ transvolare Caucasum*, egero de carentiâ potentiæ: si autem subjunxero, *Modo non possum respondere*, egero de carentia voluntatis: etsi enim rationes, ob quas debeam tacere, habeam, si proximam quæram, inveniam me tacere, quia loqui non volo.

An Pontifex dispensare possit ut fiant matrimonia in gradibus à lege naturali prohibitis?

Porrò verbum *Possum*, cum decentia, & urbanitate exprimere, quod aliis verbis non nisi indecenter, & inurbane diceretur, multi Scriptores observarunt; sufficit nobis impræsentiarùm unum, aut alterum producere. Diana *part.4.tract.4.resol.93. §.Verum pro coronide*. Et ex eo Antonius Coronius *verb.dispensare num.4.* asserunt posse concedere Summum Pontificem, ut frater ducat in uxorem sororem. Et quia

An, ut fratri nubat soror?

obiiciebatur caput *literas de testam spoliat.* in quo Pontifex asserit *se non posse dispenre in gradibus prohibitis à lege divinâ*, & Glossa, ut sciamus, quinam illi sunt, *ad caput 18. Levitici* decisionem remittit, respondent, vocem illam *non posse*, significare *non debere sine magnâ causâ*; & sic illam interpretandam esse suadent, quia etiam in illo capite prohibetur matrimonium cum uxore fratris, & tamen in hoc dispensavit ipsemet Innocentius cum Libionensibus, Alexander VI. cum Emanoële Lusitaniæ Rege, & Iulius II. cum Henrico III. Adde Vrbanum VIII. qui similiter cum Principe de Ligne in Belgio dispensavit. Ecce docent hi Authores *non posse* poni pro *non debere*, unde scripsit Coronius in margine. *Si aliquando Pontifex respondit* se non posse, *voluit significare* se non debere. Et quidem hanc esse hujus verbi acceptionẽ, constat ex Iuris-consultis, qui sic illam accipiunt. Alexander Scot. [*Posse*, id est, debere *ff. de lib. & posth. l. placet regulariter tamen contra ff. de off. Præf. l. sæpè cum l. seq. & de judic. non quidquid*, *& C. quo modo*, *& quando Iudex l. 1.* [& alibi] *Debet*, *& oportet*, aliquando dicunt necessitatem, aliquando honestatem. Vide Ioann. Andream *in cap. fin. de jur. calumn. super verba*, (*per te ipsum*; *& not. in capit. intelleximus*, *in verb.* (*potest*) *de judiciis*), &c. Honestatem significat, ubi æquitate suadente verba possunt improperari. *C. de pign. leg. 3.*

An ut quis fratris uxorem ducat.

An non possum idem sit ac non debeo?

Debet, & Oportet, quid sint?

Quantam authoritatem habeat Glossa?

At ego, ut in aliis locis vocem *possum* variè accipi fateor, verbis Innocentii non urgeor. Ait ille, *se non posse dispensare in Gradibus à lege Divina interdictis*. Assentior, sed qui sunt isti gradus? eos esse respondet Glossa, qui in illo Levitici capite proponuntur: sed fallitur; quia illud cerœmoniale est: & Glossa non habet Apostolicam authoritatem.

An quæ per figuram dicuntur, sint mendacia?

Et quidem quoniam de vocum translatione agebamus, notandum esse in metaphoris & aliis Rhetoricæ, aut etiam Grãmaticæ figuris nullum reperiri mendaciũ; nam, ut *Epist. ad Cant.* & *in cõment. Epist. ad Galatas* nos docet Augustinus, *Quidquid figuratè fit, aut dicitur, non est mendacium.*

An Ironia sit toleranda?

Interim prꝑter nonnullas alias figuras ironiam judico periculosam, & præcipuè in scriptis: hæc enim nec tono, nec gestu juvantur. Illa frequenter utebatur Socrates, & ideò vapulat ab Epicuro in Philosopho, & Morali præcipuè candorem maximum desiderante. Petrus Gassendus *libr. 8. de vita Epicuri*. [Quæ restant, vel laudes Epicuri sunt, ut quod salibus ad irridendum caruerit (hoc enim arguit morum illius simplicitatem, & innocentiam, ac eam, simul veracitatem, ob quam ne probaverit quidem hominem sapientem Ironicè loqui: nam & Cicero in eo improbat, quod Ironiam Socrati familiarem reprehenderit) vel certè occurrunt, &c.]

Illa frequenter Socrates utebatur.

SECTIO V.

Quid verba hæc, Nolo solvere, *in Beneficiarii ore significent? An obsequiosa sint; an verius animum ingratū præseferant?*

ET fatebor (Princeps Eminentissime) Me à Tuâ Munificentiâ honores, gratias, beneficia; profectò summos, sanè immensas, proculdubio immortalia, & tamen duo reponam liberè, & nihilominùs nullam Ingratitudinis notam incurram. Dicam ergò absolutè, *Me nil Tibi debere.* Quid autem, si deberem? *Me nolle solvere.*

Vt illud prius persuadeam ingenio, & numeris nostri Martialis manuducar, sic enim scribebat in Sextum.

Sexte nihil debes: nil debes Sexte, fatemur:
Debes enim siquis solvere, Sexte, potest.

Martialis lib. 2. Epigr. 3.

Quod apophthegma sic Hispanicè Lupertius reddidit.

Quando estuvo Melgar preso
Porque quebró, quiso un dia
Saber, que deudas tenia
Sin tener un real con eso.
Y yo le dixe: Confiesso,
Que nada debes Melgar;
Y esto lo podrè probar,
Señor, si me atiendes, bien;
Porque solo debe, quien
Sus deudas puede pagar.

Cùm ergo Tua in me Clementia tam copioso cornu favorum thesauros, & gratiarum flavissas profuderit, ut non solùm meas vires magnitudine superent, sed, & pondere Me totum ad Tuos pedes prosternant, cedam foro, & Me non debere fatebor; debet enim qui sua delere potest nomina, & Ego meum è Tuæ, tantùm non prodigæ Munificentiæ Tabulis eluere, nec possum, nec volo. Et cur non volo? Respondebit Cæsarinus è Græco.

Aurea vincla manus, premit aurea mole catena
Colla gravi, sistis sed graviore pedes.
Vincula me ditant. Sunto ergo. Numq; vicissim
Si me deficiunt vincula, pauper ero.

Qui, si Hispanicè loqueretur, sic diceret.

Cautivo estoy pero con gran decoro,
Pues todas mis prissiones son de oro.
Dió asposas a mis manos
El metal, que con rayos soberanos
Engendra el Sol, y encierra
Dentro de las entrañas de la sierra.
Son esmaltados y de metal precioso
Los grillos, que acreditan mi reposo.
Y de oro la cadena,
Con que me arrastra voluntad agena.
Y al son profundo de sus eslavones
Canto esta Letra en todas ocasiones.
[Si soy rico y feliz estando presso.
Mucho en estarlo gano y interesso.
Y si luego, que cobre
Mi antigua libertad, quedarè pobre.
Porq; mi dicha mas feliz se aumente.
Presso me he de quedar eternament]

SECTIO VI.

De eximiis vitæ Palatinæ miseriis. *An verbum* Solve *expunctum sit? Quid significet in Dialecto Politicâ*, Me debitorem esse fateor? *An verbum* Do, *futuro careat?*

IN Comœdiis mores communes exprimuntur; & sanè Aulicos exactè cognoscebat Augustinus Moretus, qui in illâ quæ inscribitur, *Sin honra no hay valentia* eosdē pulchrè depingit. Olim ego sic cecini

Si peto, spem vendit mihi Cæsar, & hæreo mæstus,
Nam caret effectu spes bona sæpe suo.
Postulo si officiū, & Patriæ servire perepto;
Est cito, Cæsar ait, posteà tempus erit.
Si, quæ vera, loquor, Romana judicer Vrbis
Ignorare phrases, Cimmeriisq; loqui.
Si tamen, ut reliqui Proceres, mendacia pexo;
Illicò me effrontē turba Latina vocat.
Quid tandem faciam? siquidem (Deus Optime) cautis
Nescio cum Latiis vivere, malo mori.

Romæ, quidquid Ministri facerent, non placebant Tiberio. Si enim erant avari, & spoliabant populum gliscebat eos punire, ut illorum exsuviis se ditaret: si autem procedebant sincere, erant exosi Principi propter aliàs causas, non enim habebat, quod ab illis subriperet, & alias tenebatur eos præmio dignos honorare. Illisq; invidia plenum erat, & in hoc recusabat gravamen.

Hæc præ oculis, aut similia alia Disticha habuit fortè Moretus; illa enim Hispanicè reddidit, cùm Olitorem de Palatii vita differentem producit. Ejus verba sunt hæc

Torib. *Beso sus pies.* Rex. *Es este el Iardinero?*
Tor. *Yo soy* esse *Señor; y soy el* Clavo [a]
Con que servir tu Magestad espero:
No como Iardinero, como Esclavo.
Hyacinth. *Es muy entretenido.* Tor. *Aunque grossero,*
La classis pretendi del desensado, [b]
Que dizen, que en Palacio el vergonçoso [c]
Tiene muy pocos grados de dichoso.
Porque, si pido, dizen que me espere. [d]
Y si pretendo, dizen que es temprano,
Y si miento, que el tiempo lo requiere;
Y si digo verdad, que soy villano;
Si me quexo; que calle, y considere,
Que el jardin solo sirve en el verano;
Sin ver que puedo, quando el tiempo es vario
Servir, de Jardinero, y Secretario.
Vna urraca hablava cierto dia [e]
En uno de essos olmos acopados,
Tan ufana que Reyna parecia

De

De Alcones, y de sacres remontados,
Pero apenas pronuncia en su armonia,
Paga, paga *con ecos entonados* [f]
Quando un noble se arroja, y sus acentes
Como la pluma derramò en los vientos.
Este nombre de Paga *es peligroso,* [g]
Que està reñido siempre con el toma
Y es un pleito ordenario tan forçoso
Que es de Palacio una sotil carcoma
Pide el humilde, y niega el poderoso;
Quien los concertarà, aunque vaya a Roma
Por un Bulete? pues dezir yo davo [h]
Es una negativa al tiempo nuevo.

Quid sit Illyricum?
Cur servi nominentur Sclavi?

a] Quam Græci ἰλλυρὶν, *Illyrium*, vulgò dicitur *Esclavonia*, & ab Oriente mari Adriatico adjacet. Plerique omnes olim in Italia, Hispania, & Gallia servi erant Illyrici; & hinc nationis nomen tractum, ut servilem conditionem significaret; & ideò servus *Esclavo* dicitur, & litera S quæ nominatur *Esse*, & *Clavo* figura ut in margine exprimitur, significatur. Et hic est character, qui fronti & genis servorum, si fugiant, inuritur.

b] Et hanc ego phrasim non intelligo: dixissem sanè,

La Classe frequente del descusado.

Frequentetur ne, an prætendatur classis?

Ibi enim *Classis* gymnasium aut palæstra est; & Scholæ non prætenduntur, sed ab studiosis frequentantur.

Quid verecundi in Aula obtineant?

c] Ad notum Adagium alludit: dicit enim Hispanus, *Al moço vergonçoso el Diablo lo llevo a Palacio*. Ibi enim humiles & verecundi nihil obtinent.

Ingenia aliquando conspirant.

d] Ogdoastichum hoc Hispanicum cum Latino Decasticho, quod præmisi compone, & manifestam conspirationem ingeniorum percipies, moresque absonos & infaustos vitæ Palatinæ cognosces.

Quomodo apud Hispanos sonet litera H?

e] In prolatione literæ H summum est inter provincias Hispanorum discrimen. Illam alii ita leniter efferunt, ut omnino non sonare dicatur. Alii eamdem tam durè, ut vicem gerat consonæ, & synalœphæ elisionem impediat. Posteriori sententiæ adhæret noster Author, isti enim versus

An vim consonantis habeat?

Una urraca hablava cierto dia. &
Una araca volav a cierto dia.

sunt æquales. Ergo in priori litera H, vim consonantis habet.

De voce Solve, *quæ hominibus est valdè ingrata.*

f] Inter ingratas auri voces, & quæ ægrè audiuntur, non infimum locum occupare videtur illa *Solve*, *Solve*; Hispanicè *Paga*, *Paga*.

De eidem opposita voce Accipe.
Ovidius 1. & 3 de Arte.

g] Ei ex diametro opponitur, vox gratissima *Accipe*, Hisp. *Toma*. Et Ovidius, ut significaret quàm grata sint omnibus dona & munera, sic cecinit

Munera, crede mihi, placant hominesque, Deosque;
Placatur donis Juppiter ipse datis.
Sæpe Jovem vidi cum jam sua mittere vellet
Fulmina thure dato sustinuisse manum.

Et quia supra Palatii Ostium legitur hæc Inscriptio,

Fers aliquid? Nihil. *Esto foris.* Fero. *Quid?* Satis. *Intra.*

Meritò inclamat Naso

Ille solus placet qui amicis munera manu liberali impertitur.

Carmina laudantur, sed munera magna petuntur,
Dummodo sit dives, barbarus ille placet.
Ipse licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.
Quid faciat Sapiens? stultus quoque munere gaudet,
Ipse quoque accepto munere mitis erit.

An sit necessaria acceptatio?

Et ut cesset apud Ethicos illa Quæstio, quæ inquirit, *An in Promissione aut Donatione sit necessariò exspectanda Acceptatio*, dixit Nomenclator Hispanus. *A los muertos dizen* Quieres? *y a los vivos dizen* Toma.

Fœmina libentissimè accipiunt.

Et licèt omnibus innata sit hæc accipiendi Charis, cum excellentia in fœminis relucere videtur,

Porque solo por tomar,
Salen a tomar el Sol.

Sigalion.

h] Quia nesciunt Creditores, quid in dialecto Politica importent hæc verba, *Ego debeo. Ego me esse debitorem confiteor*, monet illos Moretus, æquivalere his, *Ego non volo solvere.*

An Grammatica Politica differat à Vulgari?

NON omnia verba, quæ in communi Grammatica integra sunt, & per omnia tempora declinatur, sunt completa in Politica; nam verbum *Do*, aut *Dono* (ut similia prætercam) Præterito & Futuro carent. Non licet inter prudentes Viros dicere, *Ego dedi, Ego favi, Ego juvi*, sed neque *Dabo, Favebo, Iuvabo*, utrumque enim Critici incriminantur. Cicero *de Amic.* Præteritum ab his verbis expungit, inquit enim, *Odiosum sanè genus hominum officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit.* Futurum autem famuli (sæpe enim obluduntur) impatienter auscultant, unde in quâdam Comœdiâ.

An, quæ in hac sunt Verba Integra, in alia Deficientia sint?

De Verbo Do, das. *An careat Præterito & Futuro?*

Signifer. *Yo Gentilhombre es* DARE
Por la nueva paraguantes.
Servus. DARE *ya muriò: los* antes
Es mejor plato. No see,
Que el negociar sabiamente,
Es un Verbo mal seguro,
Que carece de Futuro,
Y solo tiene Presente.

Multa promittebat, & nil præstabat Antiochus.

Iosephus Langius unde nomina hominibus imponantur exponens, scribit [Sexta Classis est ἀπὸ τῶν σχημάτων: id est, quæ probri loco inhærere, aut dicteris nomine. Antiochus dictus est Δώσων, quòd promittendo liberalis esset, nihil autem daret. Latinè *Dabo, Dabonis* &c.] Considera sequentes numeros.

Δώσων,

Dabo, onis.

Dedius, ii.

Sis Dedius, *Titi, fugias nomenque* Dabonis.
Est vox pulchra dedi, *propudiosa* dabo.

in quibus sicut à *Dabo* futuro verbi *Do*, nomen *Dabo, onis* prodiit, sic *Dedius* sumitur à præterito *Dedi*. Antiocho nescio quis;

Debita jure quidem, quoniam promissa requiro;
Promissa namque transeunt in debita.
Sæpe Dabo *dicis*, sed vis Dedi dicere nunquam,
Loquere, ut Dedi *dicas, & ut* Dabo *tace.*

Sicut à δώσω, *dabo* fit δώσων *daturus*, sic à ποιήσω *faciam* oritur ποιήσων *facturus*. Et sic vocari Dama poterit, de quo *pag. 177. num. 39.* OWenus cecinit

Ποιήσω.
Ποιήσων.

Promissum quoties quiddam te, Dama, rogavi;
Quod, quoniam præstas nil mihi, sæpe rogo.
Sæpe soles Faciam, *&* Feci *mihi dicere nunquam.*

Quid si à feci, *&* facturus *aliquis nomina* Fecius, *&* Facturius *deduceret?*

In-

Incipe jam Feci *dicere, non* Faciam.

Suavitas regiminis postulat, ut cum solamine subditi à Principis audientia discedant.

Sub Damæ nomine Owenus, Iacobum Angliæ Regem qui omnibus dicebat *Faciam*. & posteà nîl faciebat, aut præstabat, fastidit: & quid, obsecro, diceret, si in Hispaniam veniret, & non jam *Yo lo haré*, sed tantùm *Yo lo miraré* à suo Principe audiret; & quid, si porrectum libellum supplicem recuperaret, & expeditionis loco *visto* legeret, & nihil aliud? Non possunt Principes omnia, quæ petuntur concedere; & ideò subditos verborum, quæ speciem promissionis præ se ferant, suavitate & clementia dimittunt.

SECTIO VII.

De Peregrinis. *Quomodò debeant loqui? An se esse Nobiles fateri possint? An autem præstet se esse Ignobiles dicere? Quomodò cum illis Viri prudentes agant? An, & quæ possint illos interrogare?*

Communis Peregrinorum error.

EST culpa, quam passim Peregrini committunt. In exteras regiones abacti, se esse nobiles, & in suâ patriâ divites, plerique omnes affirmant; & quia sic sæpè, & sine fundamento Veritatis homunciones loquuntur, nocent ingenuis Viris, qui non reperiunt fidem apud Populum, qui *credendo falsis, dedidicit credere veris*. Profundè rem intelligebat Casimirus, Russiæ Princeps, ignotus enim per Sueviam peregrinabatur, & cum Regina loquens, habuit Colloquium, quod Calderon in Comœdiâ, *Affectos de Odio, y de Amor* recensuit.

Cassimirus, homo cogitatus, erudita institutione gratia introducitur.

Regina. *De que nacion soys?* Cassim. *La vanda*
Pensé, que lo huviera dicho. [*]
Vasallo de España soy,
Borgoña es mi proprio nido.

[*] Baltheus loquitur.

Regin. *Soys noble en ella?* Cass. *No se.*
Reg. *Esso ignorais?* Cass. *Es preciso.*
Reg. *Como?* Cass. *Como nunca el pobre*
Es ni bien, ni mal nacido.
Bien, porque otro ha de dudarlo.
Mal, porque el no ha de dezirlo.
Vn Soldado de Fortuna
Soy, no mas, que peregrino
Vengo buscando la guerra,
Sin mas favor, mas arrimo,
Mas lustre, ni mas caudal,
Que esta espada, de quien fio,
Que ella ha de dezir, quien soy;
Si es que el Enigma no olvido
Del Sabio, que preguntó,
Quien despues de haver nacido,
Havia engendrado a sus padres?
Y otro, El Soldado, *le dixo,*
Que los padres del Soldado

Pauper, nec nobilis, nec ignobilis est.

Generosi Heroes militant sub umbra, & auspiciis suorum ensium.

Ænigma. *An, & quomodo possit Filius generare suum Patrem?*

Solo son sus hechos mismos
Con tan gran novedad, como
Nacer primero los hijos.

Stat ergo puerascere illos Peregrinos, qui cuicumque obvio quidquid totâ vitâ fecerint, aut passi fuerint, narrant; perdunt enim oleum, & operam, illis enim non creditur. Stat ergo scitè Cassimirum discurrere: Peregrini enim, si prudentes sint de nobilitate, & divitiis, quas habent, aut non habent in Patriâ, nîl dicunt: quoniam, vel se nobiles, vel ignobiles esse asseverant: &, si primum, contemnuntur, nam ignobiles sunt: si secundum, contemnuntur, nam mendaces (Hisp. *embusteros*) censentur. Præstat igitur, ut taceant; & quales sint, non jam verbis, morum elegantia persuadeant.

An peregrinis, & exteris credendum sit?

PERGO VLTERIVS; &, quia Doctrina hucusque data exteris profuit, rescire volo, quo Indigena, aut Incola modo debeat cum Peregrinis agere. Est multorum indiscreta curiositas, & ubi aliquem alienigenam advenisse audiunt, accurrunt, ut videant, & examinent, an oculos, an aures habeat, ubi cæteri homines; illumq; crebris interrogationibus quatiunt: & quiescere, aut dormire non sinunt. Contra illos stat Græcorũ in hoc erudita Modestia, apud quos in Xenodochiis Hospites, hac Inscriptione, pro foribus posita, recipiebantur.

Quo procedendum modo sit cum exteris, & peregrinis?

An interrogari illos privata authoritate liceat?

Ἀςὸς ἐμοὶ καὶ ξεῖνος ἀεὶ φίλος· οὐ γὰρ ἐρέσθαι,
Τίς πόθεν, ἢ τίνων; ἔςι φιλοξενίης.

C. Vrs. Velius.

Hospitii Inscriptio.

Civis, & hospes eris gratus, nam qualis, & unde
Natus es, hospitii quærere jura vetant.

Placuerunt versus præcedentes Semphronio Poetæ Hispano, illosq; in sequentes convertit.

Seria [*] *descortezia*
Pedir (Señor) razon de vuestra tierra;
Si es caliente, o si es fria;
Si es rica, o pobre; si es en valle, o sierra;
Serialo [*] *examinar, quien os desvia,*
Y de la amada Patria hoy os destierra;
Y assi sin preguntar ninguna cosa
(Que no hay pregunta, que no sea enfadosa)
Tan solo digo, que sereis servido
Con gusto; entrad, y seais muy bien venido.

[*] Vocales in fine dissolvitur per diæresim, & alias contrahi solent per synæresin.

An advena authoritate publica possint examinari?

Hæc doctrina privatam curiositatem respicit; non enim in hospitio (Hisp. *e ana*

una venta, en un meson, en una possada, en una hosteria &c.) quis sit, & unde veniat, quæritur, qui illuc divertit. Hoc autem non præjudicat publicæ Providentiæ, debent enim Principes omnia prospicere, & non solùm hostibus, sed & exploratoribus vias omnes claudere. Suadent hoc frequentissima exempla, ex quibus unum, aut alterum proponam.

Appulsi Troes in Africam, à Carthaginensibus repulsi; incolarum crudelitatem causabantur clamantes.

Quod genus hoc hominum? qua-ve hunc tam barbara morem
Permittit Patria? hospitio prohibemur arena!
Bella cient, primaq; vetant consistere terra!
Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,
At sperate Deos memores fandi, atque nefandi. [a]

a] Ecce, lumen ipsum Naturæ dictat, non solum humanos actus in bonos, & malos distingui; sed & sub Deo justo illos præmio, & hos carere supplicio non posse.

Interim, noluit illos Regina provida ante examen admittere, & hanc ob rem de Teucrorum Legato hæc habet ibidem Virgilius.

Maximus Ilioneus placido sic pectore cœpit.
O Regina, novam cui condere Iuppiter Vrbem,
Iustitiaque dedit gentes frenare superbas,
Troes te miseri, ventis, maria omnia vecti
Oramus; &c.

Progreditur, & circumstantias omnes, quæ sciri deberent, ut admitterentur, enarrat: &

Tum breviter Dido vultum demissa profatur. [*]
Solvite corde metum Teucri; secludite curas.
Res dura & Regni novitas me talia cogunt
Moliri, & latè fines custode tueri &c.
Seu vos Hesperiam Magnam, Saturniaq; arva,
Sive Erycis fines, Regemque optatis Acestem,
Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo.
Vultis, & his mecum pariter considere Regnis?
Vrbem, quam statuo, vestra est; subducite naves;
Tros, Tyriusque mihi nullo discrimine agetur &c.

*] Demisso vultu Dido loquitur, ut Regiam Majestatem ostendat.

An Indigena, & incola eisdē sint privilegiis donandi?

Et quia major requiritur rerum notitia, ut quis in Sponsum, quam ut recipiatur in Hospitem

Cùm Regina gravi jam dudum saucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni,
Multa Viri virtus animo, multusq; recursat
Gentis honos, hærent infixi pectore vultus,
Verbaq; nec placidam membris dat cura quietem &c.

Virg. Æneid. 4. *De Æneа, & Didus cogitato connubio.*

Tunc diligentiorem circumspectionē adhibet, & interponit accuratius examen, Vnde idem Poeta

Nec non & vario noctem sermone trahebat
Infelix Dido, longumq; bibebat amorem [b]
Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa,
Nunc quibus Auroræ venisset Filius armis?
Nunc quales Diomedis equi? nunc quantus Achilles?
Immò age, & à prima dic hospes origine nobis
Insidias, inquit, Danaum, casusque tuorum,
Erroresque tuos; nam te jam septima portat
Omnibus errantem terris, & fluctibus æstas.

Virg. Æneid. 1.

b] Nota bene. An Amor longus sit, & bibi possit?

Similia in Italiâ acciderunt, ubi, ut inquit Virgilius, *inopes res Evandrus habebat*, nam Indigenæ,

Vt celsas videre rates, atque inter opacum
Adlabi nemus, & tacitis incumbere remis,
Terrentur visu subito, cunctique relictis
Consurgunt mensis: audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat, raptoque volat telo obvius ipse.
Et procul è tumulo; Iuvenes, quæ causa subegit,
Ignotas tentare vias? quo tenditis? inquit,
Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis, an arma?
Tunc Pater Æneas puppi sic fatur ab altâ,
Paciferaq; manu ramum prætendit Olivæ
Trojugenas ac tela vides. &c.

Virgilius Æn. lib. 8. *Trojana classis in Italiam appellitur.*

Adventas Pallas generosus examinat.

Et quoniam subterranea, quæ non viderat, esse similia rebus visis putabat, Virgilius sub specie Arcis, & Civitatis incursui hostium expositæ, Regiam Ditis concipit, ac depingit. In duas illam regiones dividit,

—— *Certa ratione fatetur*
Esse Deos quoniam memores fandi, atque nefandi.

Qualē conceptum Maro de regione & rebus subterraneis formet?

Virgilius lib. 5.

Et hanc locorum discretionem monuerat

Æneam

Et tam umbra Parentis sui in somnio visa dicebat enim,

Defer in Italiam. Gens dura atque aspera cultu
Debellanda tibi Latio est. Ditis tamen ante
Infernas accede domos, & Averna per alta — An lectura [illegible]?
Amplexus pete nate meos: non me impia namque
Tartara habent, tristesque umbrae; sed amoena Piorum
Concilia; Elysiumque colo; huc casta Sibylla
Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.

Sicut deducta fossa aut muro Provinciam à Provincia dispescimus, sic subterraneum Ditis Regnum munit distinguitque Stygium Fretum, in quo Charon ex uno in aliud litus Animas paulatim transmittit. — An [illegible] Regnum [illegible]?

Ergo iter inceptum peragunt, fluvioq; propinquant: — Charon ad Aeneae adventum exclamat.
Navita quos jam inde ut Stygia prospexit ab undâ
Per tacitum nemus ire, pedemq; advertere ripae,
Sic prior aggreditur dictis, atque increpat ultro.
Quisquis es armatus, qui nostra ad flumina tendis,
Fare age, quid venias; jam istinc & comprime gressum. &c.
Quae contra breviter fata est Amphrysia Vates
Nulla hic insidiae tales: absiste moveri. &c. — [illegible]
*Troius Aeneas pietate insignis & armis
Ad Genitorem imas Erebi descendit ad umbras.
Si te nulla movet tantae Pietatis Imago,
[*]
At ramum hunc (aperit ramum, qui veste latebat)
Agnoscas. Tumida ex ira tum corda residunt.
Nec plura his. Ille admirans venerabile donum
Fatalis Virgae, longo post tempore visum,
Caeruleam advertit puppim, ripaeq; propinquat.

*] [illegible] aureus furculus fuit.

Et has placuit adducere cogitatas Historias, ut Politicus videat, quanta circumspectione exteros, & advenas Providentia Publica debeat examinare.

INterim, ut & Critici hunc Paragraphū legentes in eruditione profi[illegible], nō esse omninò ficta ostendam, quae de carinâ, trajectu, & Charonte à Virgilio dicuntur, sed fuisse ab Ægyptiis desumpta, & numeris curiosis exornata. Audire proderit Petrum della Valle, qui epist. XI. data Cairi 25. Jan. 1616. sic scribit.

Questi passaggi dell'acqua, ò sia del fiume à chi habitava nella riva orientale, overo à quei della riva occidentale di quel lago, ch'era già per andare alle Piramidi, & à quelle campagne, piene solo, come appresso dirò, di sepolture; credo co'l Belonio, che dessero occasione alli Egittii antichi d'inventar le favole de i fiumi dell'Inferno: non però di quel di Lethe, come egli dice; mà più tosto di Cocito, e di quei stagni, dove Charonte traghettava le anime alle sedi à loro destinate. Dicendo chiaramente, se mal non mi ricordo, il tante volte da me citato Diodoro Siculo, autor degnissimo da osservarsi nelle cose di questo paese, che Charonte appresso gl'Egittii si chiamava il Barcajuolo, che portava per quel lago i corpi alle piramidi à sepellire; e che da questo nacque à i Greci la favola di Charonte, portata à loro da Orfeo, doppoche quegli nell'Egitto peregrinò. Et è molto à proposito quella lege fatale, che à coloro, i corpi de quali non erano sepelliti, non fosse lecito di passare all'altra ripa; poiche in effetto in quei tempi non erano portati di là dall'acqua alle sepolture i corpi di quelli, che per qualche caso restavano altrove insepolti. Così è parimente à proposito quel desiderio, che havevano le anime, come si narra in Virgilio di passarvi; poiche ogni Egittio desiderava, e procurava d'haver in quel luogo (che altrove non andavano) honorata sepoltura; & è cosa naturale, & ordinaria, come anche hoggidì frà di noi ogn'uno lo desidera,

Sedibus ut saltem placidis in morte quiescat.]

Belonius lib. 2. cap. 42.

De eyusdem Charonte. An illa fabula aliorum veritate innititur?

Diodorus Siculus lib. 1.

Virgilius lib. 6. Æneid.

SECTIO VIII.

Omnis in loquendo, & agendo universim condemnatur Nimietas.

CErta sunt illa Veteris & Incerti Poetae verba, quae primo Epigrammatum libro, Romae anno 1608. edito *pag.* 79 leguntur. — Notum Adagium est, Ne quid nimis.

Πᾶν τὸ περιττὸν ἄκαιρον, ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιὸς,
Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. [a]

Illa Thomas Morus sic transtulit.

Ingratum est quicquid nimium est, sic semper amarum est,
Ut verbum vetus est, mel quoq; si nimium est.

So-

a] Hispanicè, *Lo dulce, si mucho, empalaga.*

Consonat Bassus, dixit enim.

Μήτε με χείματι πόντος θρασὺς, ὐδὲ γαλήνη
Αργαλέη ἠγαπάμην τλιῆ πολυπτεμίλω
Αἱ μεσότητες ἄρισται, ὅπη δέγε πρᾶξιες ἀνδρῶν,
Καὶ μάλα μέζον ἐγώ τ' ἄρχιον ἠσπαπάμην.
Τῦτ' ἀγάπα φίλε Λάμπι, κακάς δ' ἔχθαιρε θυέλλας
Εἰσί τινες πρηεῖς καὶ βιότυ ζέφυροι.

Nec nimium savus me jactet in aquore turbo:
Nec tranquilla nimis me, peto vela vehant.
Laudo obeundarum mediocria munia rerum,
Amplexus justi facta quieta modi.
Hac quoq; Lampisceneu[*] *tumidas horresce procellas:*
Sunt quidam placidi vita etiam Zephyri.

[*] Λάμπι à verbo Λάμπω. *Luceo, fulgeo, splendeo.*

Silentium ergo sicut, & Adloquium est vituperandum, si nimium: & utrobiq; peccat,

Qui dicenda silet, quique tacenda refert.

SECTIO IX.

Nimia condemnatur in Palatio eruditio; & nimia dicitur, qua Principem superare videtur.

Cur prudentiores, sapientioresque Principes in Palatio non tolerantur?

EST contagiosa lues, quæ plerosque omnes Principes (Ecclesiasticos, & Sæculares) inficit, communis illa cœcitas, quâ præpediti Superiores, se sicut opibus, sic prudentiâ, & ingenio vincere cæteros vaneglotiantur. Hinc monentur subditi, *Nunquam cum Superioribus concertare de ingenio.* Vnde exclamat Pædagogus Hispanus, *Ni burlando, ni de veras, con tu amo cosas peras*, periculosa enim est, etiam de rebus parvis, quæcumque cum Potentiore Dissertatio. Hoc Gallæci in Hispaniâ monitum tam religiosè observant, ut in omni scientia & arte, etiam Mechanica, semper primas deferant oppidi domino. Cùm essem apud Montem de Ramo (Collegium Philosophicum erat Ordinis Cisterciensis) sæpè audivi, *Filius meus jam ab anno artem sutoriam exercet, & excepto Domino Patre Abbate nullus est, qui curiosiùs & meliùs calceos consuat.* &c. *Meus in oppido nepos jam tonstrinam aperuit, quia Domino Patre Abbate excepto nullus est, qui meliùs barbam tondeat.* &c. Nimia est hæc, fateor, rusticorum in Gallecia adulatio, at mônet, hac

Quomodo Gallaci in Hispania adulentur suis dominis?

ibi (sicut etiam alibi) Principes nimietate, & assentatione delectari. Sicut enim in gynæceo venustiorem se, nescit Augusta pati: sic in Senatu Augustus doctiorem, & prudentiorem se tolerare non potest.

An Regina patiatur se pulchriorem Pedisequam in gynaceo?

Hinc Tritolemus in Palatinorum auribus inculcabat Μηδὲν ἄγαν, *Nihil nimis.* Quod etsi varias poterat pati interpretationes, illam antefero, quam εἰς αὐτάρχειαν, *in Principatum sui ipsius* Alphetus Mirvlenæus, concinebat; videlicet.

Οὐ στέργω βατυληΐυς ἀρύρας,
ὐχ ὄλβον πολύχρυσον οἷα Γύγης.
Αὐτάρκυς ἔρα μαι βίυ Μακρῖνο,
Τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν ἄγαν μετέρπει.

Politica Prudentia Lemma.
Ne quid nimis

Quos Numeros Thomas Morus sic transtulit.

Agros ego haud porrectiores appeto;
Non auream aut Gygis beatitudinem.
Qua sit satis sibi vita, sat eadem esse mihi.
Illud, Nihil nimis, *nimis mihi placet.*

Huc videtur respexisse Plautus in *Epid.* improbat enim sapientiæ ostentationem in subdito. *Sed tacitum, ait, optimum est. Plus scire satius est, quàm loqui servum hominem. Ea sapientia est* Consonat in *Alcmaeno* Euripides. *Servi enim dominorū morbis inficiuntur. Et servo non est fas verū dicere, quod hero fuerit incommodum.*

Debet, qui alteri servit, ita adspirare ad gloriam, ut nunquam gloriosior esse velit suo domino. Et ita apud Iunonem, Palladem, & Venerem, quæ è suis choris proscribunt multas ob arrogantiam Gratias, Cloris mansit in gratia, erat enim prudentior cæteris, dicebatq;

Non sum Iovis sorore Nympha dignior,
Virtute Palladisq; non sum fortior,
Mari nec ortâ sum Cuberi pulchrior.
Deabus istis ut Ministra servio,
Ancilla debet & subesse in omnibus.
Placebo Terno Numini hoc; quoniam mihi
Illud, Nihil nimis, *Parergon, perplacet.*

Et convertendo ad Regis, aut Imperatoris Consiliarios orationem, & oculos his verbis vel doctissimum adloquar.

Vis in Parnasso cum Musis vivere? Montis
Cum Phœbo bifidi domino contendere noli
De ingenio: quoniam si quemquam percipit unda
Nobiliore frui, plagii condemnat, & irâ
Fervens, Pegaseis subitò proscribit ab aris.

Exempla probationes sunt individua, & efficaciter suadent Generales Doctrinas: & ut ego præcedentem confirmem, unum producam, quod cogitatis accenseri non patiar, quoniam severa accidit, illudq; expressit eruditis carminibus D. Augustinus Moretus, qui in suâ, *La Condesa de Belflor* sic scribit.

Theod. *Tala que mandaste hize.*
Dian. *Escribiste?* Theod. *Ya escribi,*
Aunque bien desconfiado,
Mas soy mandado y forçado. (a)
Dian. *Muestra:* lee. Theod. *Dize assi.*

a) Magna prudentia est opus ubi Superior præcipit, quæ nociva sunt subdito, tunc enim ita obedire debet, ut illæsa Principis authoritate, indemnitati suæ provideat.

Que-

Querer por vêr querer. &c.
Dian. *Muy bien guardasse el decoro.*
Theod. *Burlasse*. Dian. *Pluguiera a Dios*
Theod. *Que dizes?* Dian. *Que de los dos*
El tuyo vence Theodoro.
Theod. *Pesame, pues no es pequeño*
Principio de aborrecer
A un criado, el entender,
Que sabe mas que su dueño.
De cierto Rey se contó
Que le dixo a un gran Privado,
Un papel me da cuidado,
Y se bien le he scrito yo,
Quiero ver otro de vos,
Y el mejor escoger quiero.
Escriviole el Cavallero
Y fué el mejor de los dos!
Como vio que el Rey dezia,
Que era su papel mejor,
Fuesse, y dixole al mayor
Hijo de tres que tenia, [*]
Vamonos del Reyno luego,
Que en gran peligro estoy yo.
El moço le preguntó
La causa turbado, y ciego;
Y respondiole, ha sabido
El Rey que yo se mas que el
Que es lo que en este papel
Me puede haver sucedido.

*) Regem, & Nobilem hunc nominat Ioannes Ant. de Vera mox citandus: qui tamen duos illum Nobilem tantum habuisse filios afferit. Sed hæc circumstantia apophthegmatis gratiam, & acumen non mutat.

Emanuel Rex Portugalliæ laudatus.

Ille Rex, quem Poeta non nominat, fuit Emanuel, præ cæteris Lusitaniæ Principibus à potentiâ & prudentiâ laudatus. Erat in negotio gravissimo Summo respondendum Pontifici: & ut accuratio calamo literæ scriberentur, vocavit Comitem Ludovicum Sylveiram, quem sciebat eloquentiâ, & ingenio cæteros Consiliarios antecedere. Et illi, *Concinnas*, inquit, *ad Pontificem literas, & ego scribam alteras: illas recognoscemus cras; & quæ meliores visæ, transmittentur*. Hæret Comes. Se excusat: non optat cum suo Domino, summè odiosam, contentionem inire; at superveniente Regiæ Majestatis præcepto, debuit obtemperare. Adest postridie Comes. Utrasque literas legit, considerat, & perpendit Emanuel: & tandem à se scriptas obliterat, & mittit scriptas à Comite. Hic inopinatâ electione percellitur; & tametsi tempus (nam erat hora meridiana, & mensis Iulius) eum præpedire posset, domum festinus rediit, quatuor equos apparari jubet, unum adsumit, & in reliquos ascendere suis filiis jubet: & cogitabundus exclamat. *Hac, Filii, in Castellam* [*] *percurriter, istac in Aragoniam, illac in Galliam; & si longius abire placeat, hac in Hispalim itur, & inde in Indias Occiduas navigatur. Unusquisque sibi provideat: non est cur Ulyssipone remaneamus, quandoquidem me se ipso Rex esse doctiorem confitetur. Est periculosa hæc confessio; ad loca secura confugiamus*. Hanc recenset Historiam D. Ioannes Antonius de Vera & Zuniga in suo Legato: & *que es Cuento de buen ayre*, asseverat: at eandem Excellentiss. Princeps Emanuel de Portugal, Regis Antonii I. filius, ut veram mihi in Belgio recensere solebat, & Monitis Politicis condecorabat.

Scriptas à Ludovico Sylveira literas suis anteposuit.

Quid Ludovicus ex hac prælatione præsageret?

*] Hic opportunè interrogare posses, cur non omnes secum conduxerit, voluerit que sinul unam, & eandem experiri Fortunam? Respondeo aliud, examinans, *An consultum sit ad sublimia ministeria in eodem regno plures cognatos promovere?*

Et ne quis dicat, in affectibus, & judiciis medium Lusitanos nescire, & hanc Comitis quamdam ex illis fuisse, quas *Portuguesadas* vocamus; ostendam prudenter Comitem in hac, quæ visa est nimia, resolutione processisse; odio enim habent Principes, quos viderint se superare. Attende. Cajus Caligula videri volebat eruditus, & eloquens, & quia Domitius Afer, Orator Romæ eximius, cum applausu audiebatur, invidiâ motus, in eum exarsit. Accusaverat ipsum, & condemnasset laqueo, ni vir cautus inimicitiæ occasionem odorans, se finxisset indoctiorem Caligula. Audi Ricciolium ad Christi annum 39. dicentem. [*Pepercit tamen Domitio Afro, Insigni Oratori, quia accusatus ab ipso Cajo* (accusator enim testis, & Iudex simul erat in gravioribus causis) *callidè se illo inferiorem in Arte dicendi finxit* (ob quod illi pepercit, albo suorum amicorum adscripsit) *quin & Consulem designavit*. Dio. *libr.* 58. & 59. Suetonius, Aurelius, Victor Zonaras.]

Caligula volebat videri omnium eloquentissimus, & in odio habebat, & ad internecionem persequebatur, quos poterant sibi eruditiores conferri.

Qua arte Domitius Afer à mortis sententia imminenti se subduxerit.

Firmat præcedentem doctrinam severa ab Hadriano Imperatore in Apollidorum fulminata sententia, cujus R.P. Eugenius de S. Ioseph, Carmelita Excalceatus Theologus doctissimus & eruditissimus in Prologo suorum Discursuum meminit, historiam ex Suida & Macrobio desumēs; quoniam, *Hadrianus Imperator*, dicunt, *cùm ad Apollidorum Architectum magni Operis formulam, quam ipse designaverat, inspiciendam misisset, efficacissimis rationibus Apollidorus quibusdam in locis corrigendam esse ostendit. Idque indignè tulit Hadrianus cumque interficiendum curavit.* Usus sum hoc exemplo in Templi Hierosolymitani descriptione Artic. II. Et hoc ibi notandum Scholium subscripsi. *Luego Hadriano que con paciencia oia de muchos que era muy mal Emperador, no la tuvo para oir de uno solo que era mal Architecto.*

Apollidorus celeber Architectus, quia visus plus scire quàm Hadrianus Imperator occiditur.

Confirmat hanc eandem resolutionem crudelis ab eodem Hadriano in Severianũ pronunciata sententia. Voluit prudentior & eruditior haberi Cæsare; & quia Commodum successorem Hadrianus designa-

Cur ab Hadriano morte fuit Severianus mulctatus?

rat, reprehendit electionem dicens, *Qui Hadriano Commodus, Reipublicæ incommodū futurum esse*; quibus verbis, & incriminatus fuit, Hadrianum ob privatam utilitatem Commodum elegisse: & exprobravit Commodo incapacitatem gubernandi. Ob nimiam sapientiam jussus mori, ignem petiit, & accenso thure, oculos, palmas, & vocem ad Cælestia Numina subrexit di-

Severiani exclamatio.

cens. *Vos Dii testes estote, nihil à me morte dignum esse commissum. Tantum hoc precor, ne cum mori velit, possit.* Dion Nicæus. Quid Severiane blateras? quid imprecaris? Nihil te morte dignum fecisse? Ignorantiam tuam prodis, ubi scientiam, & prudentiam volebas. In Vrbe, in Curiâ, in Aulâ habitas, & vis videri doctior Principe, & aliam tuæ mortis causam quæris? Nescit Princeps Consiliario se doctiori convivere. Venio ad Imprecationem. *Ne, cum mori velit, possit.* Illam Hadrianus faustæ & felicis Apprecationis loco admisisset, cui à Medicorum multitudine indultum, *Ne, cum vellet, supervivere posset.* Et hanc ob rem moribundus dicebat

*) Etiamnum accidit, ut in exercitu in quo multa sūt Capita, sit perpetua confusio; & hanc ob rem Fritlanus, inter articulos, quos à Cæsare firmari voluit, *Nullum futurum esse in tota Germania militem, qui non subesset sibi*, primus fuit.

Πολλοὶ Στρατηγοὶ Καρίαν ἀπολώλεσαν,

Πολλοὶ ἰατροὶ τὸν Βασιλῆ ἀπώλεσαν.

Multi Imperatores Cariam perdiderunt. [*]

Multi Medici Regem interemerunt.

Multi Medici occidunt.

Quos & numeros Sepulchri sui marmori insculpi jussit, ut aliqui Historiographi scribunt.

Ergo, siquidem sic comparata est Respublica, ut qui Sapientiores sunt Principe periclitentur, dicendus est Comes Sylveira communis fundamenta percaluisse Politicæ, nec posse ab aliquo nimietatis damnari.

Resolutio.

SED quid, si reverà sis Rege doctior? si meliùs intelligas negotia publica? si disconvenientem aliquam Rex præsumpserit resolutionem? Illustrissimus D. Agrazius, Regii Patrimonii supremus in Sicilia Curator (D. Antonii Agraz Spuig I. C. Marchionis Vniæ, Placæ Abbatis, & Summo Pontifici à cubiculo, &c. charissimi mei Amici, Pater) suâ te prudentiâ & exemplo juvabit.

Domini Agrazii, Pater & Filius, Viri Magni laudati.

Grave sanè negotium Prorex, cum prerogativâ sui suffragii in Senatu proposuit, ut disceret, quid singuli Consiliarii sentirent. Confluunt omnes in Proregis sententiam. Et quid Agrazius tunc? Ne assentiretur, dictabat ratio, & urgebat cōscientia. Vt assentiretur privatæ poterant inclinare rationes; nil enim lucraretur

Suggeritur modus, quo possit Consiliarius illæsa reverentia & subordinatione debita Principi contradicere, & in ejus gratia & amicitia permanere.

Sigalion.

Rex, nil etiam ipse, si communi Proregis & Senatûs consensui sese solus opponeret. Interim (nam erat ingeniosus & prudens) sic inquit. *Heri, Princeps Excellentissime, negotium id discussi, & consideratis circumstantiarum incidentium momentis, in hanc sententiam, quam V. Ex. proposuit, & Domini Senatores adprobant, totus abii. Illi etiam nunc non contradico: at occurrunt scrupuli, qui evacuari debebunt, ut præcaveatur inconvenientibus, quæ ex dictâ poterunt Resolutione provenire. Sunt enim hæ & hæ rationes, ne illud fiat, quod proponitur; sunt hæc & hæc inconvenientia, si fiat: & eis propter hoc & hoc obviam iri non potest. V. Ex. utpote judicio eminentiori præditus, puncta hæc consideres; videntur enim necessariò exploranda, & evacuanda, priusquam aliquod expediatur Decretum.* &c. Audivit Prorex, nec habuit unde causaretur: rationes alii incipiunt ponderare & discutere: palpantur manibus inconvenientia: non occurrit, ut impediantur, medium: & tandem omnes ad unum (Prorex, & Consiliarii) oppositam sententiam (quam tenebat Agrazius) amplectuntur.

Consilia interdum, quæ secūdum se commēdarentur, ratione ob circūstantias improbanda.

Qui contra rationem pertinaciter suam sententiam propugnat, malus minister est.

Datur ergo modus, ut quis contra Principem sententiam suam proferre possit, quin ejus inimicitiam aut indignationem incurrat.

SECTIO X.

De Nomine Semidicibili. *An sint Vocabula simul Communia & Propria; quæ ut Communia, sint absurda & infamia; & ut Propria, generosa & nobilia?*

VSus interdum prævalet & nomina vilia prout tali Familiæ aut Communitati attributa sunt gloriosa & præclara. Apud Hispanos LADRON (*Latro*) HVRTADO (*furto ablatus*) VERDVGO (*Carnifex*) MANTILLA (*pannus, quo involvitur infans*) &c. apud Italos BARILE (*Dolium*) CARAFPA (*Phiala*) TVRCO, OTTOMANO, QVADRIMANO, PAGANO. &c. & apud Germanos DVBEL (*Diabolus*) &c. & apud Veteres & Iuniores Latinos BRVTVS, FABIVS, PORCIVS, CICERO, FVRIVS, TAVRVS, ARIVS, LVPVS, VVLPIVS, CORNVTVS, &c. (quæ à *brutis, fabis, porcis, ciceribus, furibus, tauris, arietibus, lupis, vulpibus, cornibus,* &c. ducta) sunt Communia & Propria: ut Communia, vilem & ignobilem significationem habent; ut Propria sunt Illustrium Familiarum cognomina, quæ in Historiarum Annalibus Heroicis celebrantur.

Recensentur aliqua Familia in quibus vilia nomina nobilitantur.

Et quoniam hæc Cognomina, ut bene intelligantur, Notitias aliquas ex Hispanis Historiis desumendas, postulare videntur, Lectorem, qui uberiores Narrationes desideret, ad Annales remittimus, & interim, ne omninò Familiarum earumdem glorias nesciat, subjungimus Notas sequentes.

DE LATRONIBUS.

LADRON] De Petro & Iulio, Caroli Ladron de Guevara filiis strenuis in Belgio Centurionibus, Magister Leo.

Los hijos de Guevara,
Mancebos de valor y virtud rara;
Prodigos [*] *de la hazienda, que heredaron,*
Pues toda por la Patria la gastaron;
Por robar coraçones,
En España se llaman los Ladrones.

*] Vox *prodigus* accipi in bonam partē debet, ut non nisi *summè liberalem* significet.

DE HVRTADIS.

HVRTADO.] Redierat ex America Titius; & filio suo, cui *Hurtado* nomen, divitias, quas importarat in Hispaniam, ostendens, clamabat dicens, *Todo para vos Hurtado.* Quæ sententia anceps est: sonat enim, *Totus iste thesaurus erit Hurtade tuus*, aut etiam, *Vt tibi servias, totus fuit furto ablatus.*

Apophthegma æquivocæ significationis.

D. Didacus Hurtado laudatur.

Hæc Illustris Familia Viros Magnos Literario Orbi dedit, qui in lucem missis de variis scientiis libris Musas nobilitarunt: & inter alios D. Didacum Parnasso, cujus curiosa carmina, furto ablata, indocta manu exscripta, & à negligenti Typotheta coordinata, sub nomine alieno leguntur. De illo in Lauru Apollinea Sylva IV. pag. 37. canit Lupus de Vega.

En cuyo tiempo el Inclyto Don Diego
De Mendoza tenia
Del Parnasso de Amor la Monarchia,
Con tan justo y pacifico sosiego,
Que la misma de Apolo preeminēcia [*]
Pusiera en contingencia:
Mas fue quanto discreto, desdichado,
En bien hurtado, como mal impresso:
Mas no fue mucho excesso
Que, pues era Mendoza, fuesse hurtado.

*] Hic Gongorizat Lupus, nam posisionem, quam Latinus dicendo *Potestal* (?) significat, nemo ante Gongoram expresserat *la de Podre capa*.

An una & eadem vox duabus possit opponi?

Et ad eamdem Familiam pertinebat Semphronius, qui Regem N. hospitio excipiens, ne existimaret aliquis supellectilibus alienis exornari Palatium, pro foribus inscribi jussit. *Por la gracia de Dios y del Rey nuestro Señor, en todo este palacio no hay nada prestado* [a]. Et postridiè comparuit hæc subscriptio, *Es verdad, porque todo es hurtado y robado.* Consistit in hoc Apophthegmatis gratia, quod *prestado* (Lat. *mutuò acceptum*) *propriè*, necnon *per injuriam & furtum subreptio* opponatur. Et ad priorem significationem respiciens, jubebat Semphronius, *In toto hoc palatio nihil est mutuò acceptum*, pro foribus inscribi in tabula, ut inde inferret Lector, *Omnia ergo supellectilia περιπετάσματα, &c. quæ illud exornant, & condecorant, Semphronii sunt.* At Lector ad significationem alteram convertit oculos, & Semphronio ingratam Consequentiam deduxit; videlicet. *Sunt ergo furto ablata. Ergo verum est, mutuò non fuisse accepta.*

Quid prestado sit; & quibus extremis opponatur?

Et hinc notet obiter Logicus, illud Axioma, *Qui ex duobus alterum tantùm negat, alterum affirmare videtur*, periculosum esse, si illud, quod negatur, sit medium; aut habeat duo extrema, quibus opponatur. Qui enim Titium *non esse liberalem*, ex. gr. dicit non est censendus illum *avarum* dicere poterit enim illa ipsa negatione eumdem *prodigum esse* asserere. Sic etiam, qui rem *dulcem esse* negat, non asserit illam *amaram esse*, nam idem negaret, si *esset acris*.

Monitum pro Morali Dialectica.

Sic similiter quando nomen, quod negatur, est æquivocum, & sub una significatione huic, sub altera illi extremo opponitur, ex tali negatione, nisi divisio, & restrictio præcesserit, neutrius extremi inferetur necessariò affirmatio. Consulit Cajum, & Florum Lælius, nimis onere adsumptæ Dignitatis gravatus, & post plura, quibus causas sui tædii expresserat, his verbis orationem concludit.

De voce æquivoca, quæ sub una significatione habet unum contrariū, & sub alia aliud?

Lelius. *Deslumbrado en mis yerros,*
De lo que he dicho la respuesta os pido, [a]
Pues para responderme haveis venido.

Cajus. *De oro son, no de yerro,*
Señor, los grillos, que los cargos ponen,
Quando o puestos mas altos nos disponen.

Florus. *Aciertos son, no yerros,*
Los que celebra en vos toda la Corte;
Pues sola la verdad tienen por Norte.

a] Rem non examinarunt, qui Institutiones scripsere Grammaticas. Et ideo mille errores nos docent. In Præter. *Dixi*, non est Hisp. *he dicho*, sed *acabe de decir*.

In prima linea Lælius, utitur voce *yerro*, quæ est æquivoca, *ferrum* enim, & *errorem* importat: & ex ejusdem verbis tescire nemo poterit, utram ille acceptionem affectet. Priorem intendi putat Cajus, & ideò *ferro* opponit *aurum*, supponitque de ferreis catenis, compedibusque, quas nova sibi Dignitas imponebat, esse querelam Lælii, & illum consolatur dicens, aureas videri compedes, quibus Senatores devinciuntur suo Principi: earumque gravitatem, ut ut eximia sit, honore compensari & applausu. In posteriori Lælium sensu loqui Florus existimat: & ideò *erroribus* ille, *non-errores* [b] Hispan. *los aciertos* opponit, ac si ideo conquereretur Lælius, quod in administratione novæ suæ Dignitatis errores, vel invitus committeret.

Hisp. *dixe*, & *he dicho*, non sunt ejusdem temporis: nam si heri loquutus sim Petro, & modo Paulo, non potero illi nunc dicere, *Sabras me repetir lo que te he dicho*, nec Paulo, *Sabras me repetir lo que te dixe*; nā illud *he* tempus præsens importat.

b] Hispana vox *acierto* nō habet Latinam sibi correspōdentem.

In

In jocis etiam non sine gratia hujusmodi usurpantur tripudia, ut in sequenti Tetrasticho videre est.

Nacio una noche Zalema,
Que por cubrirsele el Cielo
De un roto y manchado velo,
Fue noche entre clara y yema.

Clara vox Hisp. æquivoca.

Prostat in eo vox *clara* æquivoca, quæ si adjectivè sumatur, erit Latinè *clara*; &, si substantivè, *ovi albugo*. Et quidem claritati opponitur obscuritas, & albugini τὸ ὠχρὸν, Latinè *vitellus*, Hispanicè verò *la yema*. [Dixerat Poeta *entre* (Lat. *inter*) addiderat *clara*. Ecce alterum contrarietatis extremum. Exspecto alterum. Quod autem erit? Mentem Lectoris cogit Sensus, ut vocem *escura* (Lat. *obscura*) exspectet. Et Poeta nihilominus, quia *Zalema* dixerat, contra Auditorum exspectationẽ, à Consonantiæ tyrannide determinatur, & *yema* (ὠχρὸν, *vitellum*) dicit.] Et hic jocandi modus est D. Francisco de Quevedo communis.

Escura.

Yema, ὠχρὸν, Vitellus.

DE VERDVGIS.

VERDVGO.] D. Rodericus Calderon, & D. Ferdinandus Verdugo (ille Germanæ, hic Hispanæ Militiæ Centurio) in Madritensi foro, dum tauri solenniter agitarentur, contentiosi & pugnaces, mutuò se ad campum provocarunt. Et tunc fuit Poeta Satyricus vociferatus.

In D. Calderonis & D. Verdugi provocatione ad duellum præsagiũ.

Yo no soy gran Letrado,
Ni me gobierno por Astrologia,
Pero viendo en la Plaza aqueste dia
A Verdugo enojado,
Y luego desafiado
Al Señor Don Rodrigo;
Sin mas ni mas, que es mal Aguero, digo.

Ridetur Astrologia Iudiciaria.

Interim post paucos menses Philippi Tertii jussu captus, & mox sub Quatro publica sententia condemnatus, in eodem foro capite plexus est. Multa de ipsius, & vita, & morte, composita fuere à Poetis Eximiis Epigrammata, inter quæ, à Comite de Villamediana, & à D. Francisco de Quevedo concinnata celebrantur. Sunt vera, & pulchra hæc duo Comitis Carmina,

Y fue, mientras vivio, digno de muerte.
Y fue, quando murio, digno de vida. [*]

Numeri à D. Francisco de Quevedo compositi, præfeferunt hanc Inscriptionem, *En la muerte de Don Rodrigo Calderon, Marques de siete-Iglesias, Capitan de la Guarda Tudesca.* [*Murio degollado en la Plaza de Madrid.*] Et posteà decurrunt hoc modo.

Tu Vida fue invidiada de los Ruines,
Tu Muerte de los Buenos invidiada,
Dexaste la desdicha accreditada,
Y empeçaste tu Dicha de tus fines.
Sigalion.

*] Vixerat liberè, & ut liquet ex condemnatione tyrannicè. Nec putavit se posse sub Philippo III. à quo tenerè amabatur, perire. Post Regis autem mortem se fore ultima sententia condemnandum supponens, Morti & Cælo præparans, corpus ciliciis & jejuniis macerans, & rerũ Divinarum contemplationi Religiosè impallescens, tandem quia vixit, & quia malè, Naturæ & Reipublicæ solvit tributũ.

De el metal ronco fabrico clarines
Fama, entre los pregones disfraçada,
Y vida eterna y Muerte desdichada
En un filo tu vieron los confines:
Nunca vio tu Persona tan gallarda
Con tu guarda la Plaça como el dia,
Que por tu Muerte su alabança guarda.
Mejor guarda escogio tu valentia,
Pues que hizo tu Angel con su guarda
En la Gloria lugar a tu agonia.

DE MANTILLIS.

In sago & toga servierunt sua Patria.

MANTILLA.] De Laurentio Mantilla, Poeta celebri, quem adhuc puerum in variis Certaminibus lauru Summi Principes redimiverunt, dicebat Titius, *Nots mucho, que en tan tierna edad lleve premios pues vive en el Parnasso desde que salio de mantillas.*

DE BARILIS & CARAFFIS.

Sunt in Italia nobilissimi.

BARILE, CARAFFA.] Cæsar Barilius Neapoli Titum Caraffam, quicum altercabatur, despiciens, dixit. *Sappia V. S. che sessanta Caraffe apena riempiscono un Barile.* Quæ verba Διασυρμὸν continent: nam quæ in significatione communi pronunciari videntur, proferuntur in propria: de Personis enim, & non de liquidorum mensuris Cæsar agit.

DE TVRCIS, OTTOMANISQVE.

Illustrissimi sunt in Italia.

TVRCO. OTTOMANO.] Sola apud Turcas in pretio eo Ottomana Familia, ex ea enim, & non ex alia, Imperatores adsumuntur. Et hanc ob rem de Reverendiss. P. Turco, Viro profectò eximio, & dignissimo Ordinis Prædicatorii Generali, & Claudio Ottomano Archipræsule, plurima ingeniosè sunt dicta.

De Quadrimanis.

QVADRIMANO.] De Claudio Philippo Quadrimano sic ludebat quidam Iuvenalis Novitius.

Claudius de me quæritur Philippus,
Sæpe quòd sese voco Semiturcam.
Sic vocavi illum, voco sic, vocabo.
Nam bene dixi.
Turca subjectis jubet Ottomanas,
Archimandrites ubi Quadrimanus;
Ergo sunt, si bis abaco notentur
Quatuor, Octo.

An possint vocari Semiturcæ?

Ecclesia & Aula dedit Viros Egregios hæc Nobilissima Familia.

Acumen consistit in hoc, quod cum Quatuor sint Semi-octo, Quadrimanus erit Semi-Octomanus; & quia Ottomanus est Turca, Quadrimanus erit Semi-Turca.

DE DVBELIIS.

Quid requiratur, ut aliquis censeatur bonus miles?

DVBEL.] Hoc apud Germanos nomen sonat *Diabolum*. Et cur tali titulo hæc Familia Excellentissima nobilitatur? Respondeo milites ab audacia, & furore laudari; quoniam, ut in Adagio est,

Et Canis, & Miles; qui bonus, ille malus.

oportet igitur, ut malus sit, ut bonus dicatur. Hinc Antonius Baro de Ligne, transmissorum ab Henrico VIII. ann 1513. in Galliam exercituum Στρατηγὸν, nam

Quis fuerit Magnus Diabolus Lignensis

O 2 erat

erat Princeps Vigilantissimus, & inexspectatus ubique aderat, ad magnam illius gloriam, *El Gran Diablo de Ligne* vocabatur. Et sic Iacobus in Germania contra Succos Legionarius strenuus, ob similem causam *Diabolo* cognomento honoratus, ad posteros illud transmisit.

Vnde Diaboli dictio?

Ex hac profectò nobilissima stirpe Saxoniæ Ducissæ fortè aderat Adolescens pulcherrima; quam prospectans Martinus Lutherus, sic intonuit,

Martini Lutheri dicterium.

Dæmones tales, Stygia ministrant
Si Dea, Infernum reus adprecabor:
Namque erit cadi manibus puella
Gloria summa.

Et ego, ne nimis hoc ejus dicterium (Historia enim quoad substantiam est vera) aures exasperaret, ornatum, & numeros addidi.

An, & cur ejusmodi nomina aliquando mutentur?

FAmiliis, etiam Nobilibus, attributa rerum vilium vocabula, si satis frequentia, & nota universis non sint, non omninò videntur verecundiæ, & pudoris occasionem auferre: & ideò debent aliquando mutari. Timannus Gesselius. *Ann. Christ. 843. Gregorius IV. moritur, succedit Sergius II. sunt, qui Sergium hunc primò quidem* Os Porci *appellatum fuisse dicant, & ob turpitudinem cognomenti Sergii nomen sumpsisse: eam consuetudinem ad nostros manasse, ut qui Pontifices crearentur, suo nomine omisso, Majorum nomina sibi inderent, licet ab omnibus non sit observatum. Platina.* Hæc autem Μετονυμία (*Nominis transmutatio*) habet altiorem, & sublimiorem causam; Omnipotens enim Deus, qui Gen. 12. 1. dixit olim Abrahæ, *Egredere* [*] *de terra tua. & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstravero tibi.* &c. & per Paulum *ad Hebr.* 7. scripsit *Melchisedech*, *esse* REGEM SALEM, *quod est* Rex pacis, *sine patre, sine matre, sine genealogia* &c. Summis inspiravit Episcopis, ut nominis proprii, cognominisque aviti obliviscantur, ut vel inde cognoscant ad dignitatem promoveri, in qua nec conterraneos, nec cognatos, nec sint affines habituri: qui enim Europæo, Africano, Asiatico, & Americano est jus æquum dicturus, esse debet à terræ passionibus abstractus: & qui Romanis, alienigenisque, debet esse neuter, nam aliàs non poterit esse neutralis.

*] Isidorus Clarius (*Hebraismus habet*, Vade tibi) Hanc phrasim Hispanica lingua exactè exprimit, dicunt enim, *Vat te, Ven-te, Vete.*

Cur mutentur nomina Summis Pontificis?

SECTIO XI.

De pulchris Nominibus. *An Fortunæ jus dicant, & Fatis infelicibus prædominentur? An potiùs contra eventuum infelicium sint causa?*

SED neque semper speciosa vocabula comitatur felicitas; Papam enim Formosum à calumniis, injuriisque non exemit nominis pulchritudo. Creatur ann. 892. Sedet annos 2. mens. 6. Genebrardus. Eo sedente deformatur Ecclesia; erant enim negligentes Episcopi, & multi irrepserunt abusus, quos discordia Principum sæcularium promovit. Contra Formosum electus est Sergius III. in schismate, qui tamen paucis diebus se potuit in authoritate manutenere. Mortuo Formoso ann. 898. Bonifacius VI. eligitur, qui sedet 26. dieb. tantummodò, ut Genebrardus habet, ut autem Baronius dieb. 15. *erat autem homo nefarius, jam antea bis gradu depositus, à Diaconatu primùm, post à Presbyteratu. Sed adversus eum Stephanus, homo impius, & Sacrarum literarum ignarus subrogatur, pulso Bonifacio intruso pariter ab intruso. Ista omnia per vim extorta, maximam irrogarunt ignominiam Romanæ Ecclesiæ.*

De Formoso Summo Pontifice.
An pulchritudo Nominis illum exemit ab infortuniis?

De Bonifacio VI.
Qualis fuerit.

Qualis etiam Stephanus?

Posteà, ut enarrat Luitprandus. *Formoso defuncto, atque Arnulpho in propria reverso, is qui post mortem Formosi Papa constitutus est*, (Bonifacius VI.) *expellitur. Sergiusque* (at Sergius vivente adhuc Formoso electus in schismate, & post paucos dies desertus fuit: non ergo Sergius, sed Stephanus VI.) *Papa per Adelbertum Marchionem constituitur. Quo constituto, ut impius, doctrinarumque sanctarum nescius* [a] *Formosum è sepulchro extrahere, atque in Sedem Romani Pontificatus, Sacerdotalibus vestimentis indutum collocare præcepit. Cui, & ait.* Cum Portuensis esses [b] Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam Vniversalem Sedem usurpasti? *His expletis, sacratis mox exutum vestibus, digitisque tribus abscissis, quibus benedicere mos est, in Tyberim jactare præcepit; cunctosque, quos ipse ordinarat* [c] *gradu depositos, iterum ordinavit.*

Quisnam Formoso in Pontificatu successerit?

Qua solennitate Formosum defunctum condemnaverit?

a] Sceleratum hoc facinus etiam Stephano accenset Timannus Gesselius, & Gilbertus Genebrardus, qui ait. *Magno odio persequutus est Formosi nomen cujus Ordinationes omnes rescidit & damnavit. Iam enim tum incipiebat Pontificum virtus & integritas deficere propter Arnulphum & sqq. Germaniæ Imperatores, sibi Ecclesiæ Iura vindicantes, & libera Ecclesiæ suffragia in eligendis Pontificibus tollentes. Hæc Ecclesiæ captivitas duravit annis fere 140. In qua apparuit pessimam Clericorum Electionem præstare optima Principum Denominatione. Quod proinde Sæculum ab Historicis infelix inscribitur, ut mox notabimus. Formosi cadaver è sepulchro eruit, & indignè habuit.* Tam execrandum fuit hoc scelus, ut Onuphrius, cùm excusare nesciret ab-

Indigni in Sedem Apostolicam Pontifices ab Imperatoribus prætrudebantur.

Quodnam Sæculum sit, quod ab Authoribus infelix nominatur?

absolutè negarit. At eum male negare demonstrant, Luitprandus & Gesselius, nam hoc Stephanus facinus in Consistorio confirmavit: & tamen ejusdem Consistorii acta convocato Concilio Romano Ioannes IX. Apostolica authoritate rescidit, condemnavit, & igni mandari præcepit. Errant igitur, & ut videantur pii, ignorantiam suam ostendunt, qui hanc Historiam asserunt ab Stephani inimicis confingi.

De Electione Episcopi.

b] Hic inquirere Curiosus & Eruditus Lector incipit, *An in aliis Ecclesiis, an saltem in Romana, ex aliena Diœcesi Episcopus eligi possit?* & propriùs ad Historiam accedens, *An ne Formosus primus fuerit, qui ex aliena Ecclesia ad Summum Romæ fuerit Sacerdotiũ evectus?* Sanè sunt duæ Quæstiones, quarum Prior Ius, Posteriorq; Factum concernit. Secundam Onuphrius asserendo decidit: fallitur tamen, ut bene monet Genebrardus, his verbis. *Telesphorus à Petro nonus ex Anachoreta & Dionysius vigesimus sextus ex Monacho Pontifex est institutus.* Vt autem Primam resolvam, dico

An possit ex aliena Ecclesia postulari?

Primò, *Ille est in Episcopum eligendus, qui dignior, qui aptior, cujuscumque sit Ecclesiæ Clericus.* Et hæc consuetudo hodie ubique observatur: nam rara est Episcopus, qui ex ejusdem Ecclesiæ Clericis adsumptus sit. Et id etiam de Episcopo Romano qua tali, dicendum & statuendum est.

Quid requiratur, ut dignè quis eligatur Episcopus?

Secundò, *Repugnat, ut Summus Pontifex ex aliena Diœcesi eligatur aut adsumatur.* Vt conclusionem hanc intelligas, converte ad sæcularem militiam oculos, & videbis armorum Generalem, quem Στρατηγὸν Græci dicunt; Latinique, si antiquo vocabulo uti placeat, *Imperatorem*) Generalem Legionariũ, & Centurionem esse simul. Quoniam omnes Legiones sunt sub Generali, & in illarum prima ipse est Caput, hoc est *Magister campi*, ut Hispani loquuntur. In hac Legione prima, quæ, ut diximus, ad Legionarium pertinet, sunt decem vel plures cohortes, in quarum prima est Generalis Capitaneus. Ergo eadem Persona, & Capitaneus, & Magister campi, & Generalis est. Ergo eodem modo de Ecclesiasticis Dignitatibus philosophetis. Ecclesia Catholica est una, non duæ, nam Orientalis & Occidentalis sunt Christiani Orbis partes. Hæc Catholica Ecclesia unicum Caput habet, quod Papam κατ' ἐξοχὴν seu *Summum Pontificem* dicimus. In hac Catholica Ecclesia sunt plures Patriarchatus, quorum, qui majorem Europæ partem continet, spectat ad Pontificem Summum spectat. In Patriarchatu quocumque sunt varii Archiepiscopatus, & in Romano plurimi, & eorum Primas, qui dicitur Lateranensis, in quo multi continentur Episcopatus, quorum primo loco debet Romanus numerari.

An, & cur Summus Pontifex ex aliena Ecclesia postulari non possit?

In militia unus & idem simul Centurio, Legionarius, & Generalis est.

Ecclesia Græca & Latina, non sunt duæ Ecclesiæ, sed duæ ejusdem Ecclesiæ Partes.

Ergo una & eadem Persona (nunc Clemens X.) est Sacerdos) nam sine Sacerdotio cætera non subsistunt) Episcopus Romanus, Archiepiscopus Lateranensis, Patriarcha Europæ, & Summus Pontifex. Nolo ingredi Controversiam, quæ inquirit, An possint hæ Dignitates separari? quia cum non suppetant manifesta Principia, ex quibus responderi possit, erit nobis securissimum Lemma, tam practicè, quam speculativè, *Nil innovari debet.*

Eadem persona simul est Sacerdos, Episcopus, Archiepiscopus, Patriarcha, & Summus Pontifex.

In Conclavi Electores directè & per se creãt Summum Pontificem: Patriarcham autem Europæum, Archiepiscopum Lateranensem, & Romanum Episcopum indirectè & per accidens.

Quem in conclavi Cardinales creent?

Sanè, si Episcopum Romanum eligerent, possent postulare alienæ Ecclesiæ Clericum, quia præter Romanum dantur in Archiepiscopatu Lateranensi alii Episcopatus, quæ Episcopatuum distinctio manifestè ex Vicariis colligitur, nam Vicarius Romanus habet præscriptos territorii sui terminos, & Confessarii ab eo approbati extra illam parvam Diœcesim nequeunt sacramentaliter Pœnitentes absolvere.

Non privatum Episcopum,

Si Archiepiscopum eligerent Lateranensem, possent similiter exterum promovere, quia extra illum Archiepiscopatum, sunt alii multi Archiepiscopatus in Europa.

non Provinciæ determinatæ Archiepiscopũ,

Si Patriarcham Europæum eligerent, adhuc denominare possent exterum, nempe alius Patriarchatus (Constantinopolitani, Antiocheni, Hierosolymitani, &c.) Presbyterum.

non Patriarcham;

Quia tandem eligunt Summum Pontificem, & hujus diœcesis & authoritas & jurisdictio est Catholica & Vniversalis, & per totum Orbem extenditur, implicat, ut extra Summum Pontificatum aliquis in Papam, seu Summum Pontificem eligi possit.

sed Papam universalem totius Ecclesiæ Præsulem.

Stat igitur Stephanum odio & ignorantia obcœcatum instituisse judicium, quod sit incriminatura sera semper Posteritas.

c] *Ordinare, & iterum ordinare,* &c. sensum duplicem habere potest: nam *Ordinationis* nomine, vel intelligit Presbyteri, Diaconi, aut Hypodiaconi consecrationem, vel ad aliquam Dignitatem aut Ministeriũ electionem. In priori illo sensu vox hodie sumitur ab universis: interim in posteriori olim [N B.] passim accipiebatur. Nam eligere & instituere Abbatem, non est eum ad Ordines Majores promovere; & tamen ejus Electio *Ordinatio* vocatur. S. Benedictus in Regulæ capite LXIV. ponit Titulum, *De ordinando Abbate.* Et in corpore, *In Abbatis Ordinatione.* &c. *Ordinatur autem Abbas cogitet.* &c. Ergo subita poterimus de degradatione & reordinatione, Si enim ad Canonicatus, aut Officia promotus deposuit, aliquid minus execrabile fecit: quod si Sacerdotes à Presbyteratu deposuit, & eos iterum ordinavit, infandum sacrilegium commisit, in quo nulla impetitiam exæquat. Sed cur tanto Formosum odio Stephanus persequebatur. *Ego arbitror*, inquit Platina, *hoc odium ex ambitione ortum fuisse, cùm jam eò devenissent Ecclesiastici, ut non tractu ut anteà, sed sponte & largitionibus Pontificatum munus obirent. Hinc odium hoc ortum, quòd ei anteà impedimento fuisset, quominus optata Sede potiretur.*

Quid ordinare sit?

& An semel ordinatos, deordinare possint, aut iterum ordinari?

An Abbates ordinentur?

Cur tanto odio Stephanus insanum Prædecessorem exarserit?

Hinc *Formosi* nomen velut fatale fugerunt posteriores Summi Pontifices; Paulus enim Secundus Venetus, venustâ & verè dignâ imperio facie præditus creatur anno 1464. & sibi perplacens nomen *Formosi* adsumpsisset, nisi se posthuma illius deterruisset Tragœdia. Platina in Stephano VI. *Paulùm certè abfuit, quin nostra tempestate Paulus II. Venetus* Formosi *nomen, ut fit, sibi inderet, quòd id nomen ei maximè convenire videretur, propter proceritatem & corporis Majestatem. Quominus autem id faceret, deterruerunt Cardinales quidam, Historiæ non ignari ne post mortem id accideret, quod olim Formoso. Tulit id ægrè Paulus; quia nihil præter hoc nomen ad summam felicitatem ei deesse videbatur.* Interim me Iudice Formoso miserabilior fuit; ait enim *pag.* 701. Genebrardus. [*Omnia Sacerdotia ipsius tempore Romæ erant venalia. Officia & Beneficia, Episcopatusq; his committebat, qui Officium aliquod habebant venale* (& hæc erat palliata & fucata quædam Simonia) *unde elici munus posset.* Summa Concil.]

An nomen Formosi sit fatale?

Cur illud non adsumpserit Paulus II?

Cur eo sedente tota Ecclesia fuerit deformata?

Ergo si nomina sunt Dialectici colores rerum, potuisset Iulio Virgilianus Corydon dicere,

Quid sint verè vocabula?

O formose (Senex) *nimiùm ne crede colori:*
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Virgil. Ecl. 2.

Et conceptum explicare hoc Tetrasticho.

Nominibus ne fide bonis, diffide malisve.
Nam Brutus abstulit trucem tyrannidem,

Et

scribam. Vt Isabellam Claram Eugeniã, Belgii tunc Dominam, inviserent, convenerant nonnullæ Principes, uxoris & filiæ summatum. Vt eas benignè & confidenter habeat, jussit collationem afferri. Tũc acceptâ una xicarâ, (nomen est scyphi, quo ille liquor hauritur) Nectar Indicũ, quod *Chocolatem* vulgò dicimus, omnibus propinavit. Præbetur omnibus. Gustant, reprobant; & gestu vario singulæ haustum illum displicere testantur. Subridet Isabella, & ait. *El Chocolate en lengua Española es muy bueno, mas traducido en la lengua Flamenca no vale nada*. Et ingeniosè usa fuit verbo *traducir*, quod libris competit, qui solent ex unâ in alteram linguam traduci.

Quid sit xicara?

Quid chocolates?

In qua ille lingua bonus sit?

SECTIO IV.

De vocibus Latinis Volo *&* Nolo*(aut Hispanicis,* Quiero *&* No quiero *) An Politicè ineffabiles sint?*

ABsurda vox, & non hominis privati, sed Principis; & non cujuscumque Principis, sed impii, Tyrannicâ dissolutione gubernantis: videlicet.

Qualem consuram mereatur illa vox, sic volo?

Sic volo: sic jubeo: stat pro ratione Voluntas.

nam æquitas in Ratione fundatur; & Principes non sunt nati in arboribus, sed creati ab hominibus, ut se secundum æquitatem gubernent. Omnis humana authoritas (Ecclesiastica & Sæcularis) à Deo est. An Ecclesiæ Prælati præcipere possint quidquid velint? *Libell. de prac. & disp. cap. 4. num.* 10. respondet negativè Bernardus: licet enim agat de Abbate, idem de Episcopis dicendum est. *Lego*, ait, *profectò in Regulâ. Hac consideratio penes Abbatem sit, & hoc vel illud esse in providentiâ, vel arbitrio, seu dispositione Abbatis. Vt autem pro suâ voluntate aliquid mutet me ibi legisse non recolo*. Et hanc doctrinam propagat universim Theologi; nam sicut sine ratione posse ferri leges à Principibus omnes negant, sic sine ratione non posse in... laris concedi dispensationes multi [*] dicunt. Vnde, si fortè alicubi *hanc, aut illam esse voluntatem Principis*, legimus, vocem *ad voluntatem ratione gubernatam* restringimus, nullis enim, etiam barbaris, dicere licet, aut licuit, *Quod volumus, id justum est*.

Cur creati fuerint Principes?

An Superiores præcipere possint quidquid velint? An in legibus pro arbitrio dispensare?

*] Ita D. Thomas 2.2. quæst. 88. art. 12. Salas de legib. disp. 20. sect 6. num. 59. Navarrus, & alii Doctores.

Hinc apud Europæos, qui cæteris Populis cultiores sunt; & apud Castellanos præcipuè, infanda censentur verba *volo* & *nolo*. est enim ipsis Protheorema Morale, *No hay ley de no quiero en el Mundo*.

Et hunc sanè respexisse videntur, qui has voces expunxerunt ex Thesauro Civili: sunt enim tam absurda, ut ne quidem ab homuncionibus vilibus sine reprehensione proferantur. Tirsus de Molina in libro cui *Cigarrales* nomen *pag.* 193. introducit Gasconem equisonem, & Carolam ancillã, colloquentes. Ergo eos ausculta.

Cur tam severè voces hæ condemnentur?

GASC. *Discretaza eres. Ser quiero*
Perdigon de tu reclamo.
CARL. Quiero *dixo? ay que grossero!*
Sepamos, quien es su amo,
Y quien es el; que me muero
Deste antojo; y podrâ ser,
Que algun monipodo hagamos.

Ecce vilis ancilla, sibi *quiero* (*volo*) dici non tolerat; & tamen minori indecentiâ (Hisp. *con menor descortezia*) dicitur *quiero* (*volo*) quàm *no quiero* (*non volo*) unde in Proverbiũ, ut dicebamus, transit, *Ya no hay de no quiero*. Et quidẽ tã absurda vox *no quiero* (Lat. *non volo*) censetur, ut in duorũ equorum rixâ, ut à suo esse rationem persuaderet Tamayus, incriminatur alterum hinnivisse *un No quiero*, & ideò illum *grosserum*, crassum, & incivilem nominat. Illum audiamus.

Hispanorum Adagium.

D. Gascon. *No es poco esso! Pues, Tamayo,*
Con quien el enojo ha sido?
Tamayo. *Yo con nadie. Hai han renido*
Dos Frisones con mi Vayo.
Dile un pienso de cebada,
Mas segun le despachó,
Que no era pienso pensó;
Y como yua de picada,
Al mas cercano caballo
Le dixo, Monsieur Frison
Yo tengo hambre: mas raçon
Será pedillo, que hartallo.
De esse medio celemin
He de comer la mitad
En buena conformidad.
Herizó el Frison la crin,
Y *dandole un mordiscon,*
Echó en fin como grossero,
Tras un relincho, un No quiero.
Mi vayo con la raçon
Airado, aquessa arrogancia,
Dixo, os costará pesares,
Y señalandole a pares
Los doze Pares de Francia,
Se metió entre los Frisones,
Y *con ser pares los dos,*
Si no le apartan, por Dios,
Que me los reduce a nones.
Metiose en medio un Gascon,
Con un palo a apaziguallo,
Y sobre, si mi caballo,
O el suyo tuvo raçon,
Llegó la pendencia en fin

Augustus Pfeiffer *in sui Fasciculo dissert. 4. de Alcorano, pag.* 71. [*Sur. 31. narrat* (Mahometus) *quomodo* Lokmannus *quidam, filium suum instruxerit. Quis iste fuerit*, ὦς ἐν παρόδῳ *investigare libet.* Christianus Ravenspurger. *eum vult esse* Alemanum. *Cl. Golius* pag. ... & *Hottingerus* Hist. Oriental. pag. 68. *existimant fuisse* Æsopum: *quæ sententia ex collatione dictorum & factorum Æsopi & hujus Lokmani & convenientia apologorum ab utroque editorum (ut ut Cl. Erpenius Prof. in* Fab. Lokmanni *obiiciat, Arabes eum, & natione Persã, & Religione Iudæum describant) cum primis redditur probabilis.*]

A

A que, si no se repara
Casi le encelminara.
Con el medio telmin
Los tascos, y satisfecho
Mi aggravio, me sali afuera:
Y esto es la hazaña primera,
Que dentro de Francia he hecho.

De vocibus Possum, & non Possum.

Ergo, si in illo tempore, quo loquebantur Animantes, quorum gesta Æsopus Græcè, & Arabicè Lokmannus edidit [a] quidam equus *no No quiero* ab altero dici non voluit, quâ fronte audebit unus homo nisi inhumanior, & incivilior brutis sit, alteri homini respondere, *no quiero*?

Quomodo restringantur?

At instat Alethinus, & ait. Habere debeo verba, quibus mentem meam possim exponere, quin lædatur Veracitas. Ergo, si rem facere nolo, & ut eam faciam petas, habeo jus respondendi, *non volo*: aliàs enim, aut non responderem directè, aut mentirer. Sed respondeo (1) esse voces, quas Modestia, & urbanitas proscripsit à Politico Lexico. (2) Non ideò gravem O atorum dialectum redditam pauperiorem: nam loco illarum aliæ æquisonantes substituuntur. (3) Fuisse expunctas voces *Quiero*, & *No quiero* (Latinè *Volo*, & *Nolo*) quæ jam apud Viros modestos ineffabiles sunt. (4) Earumdem suffectas esse loco has *Puedo*, *No puedo* (Lat. *Possum*, *Non possum*.) Et tandem (5) vocem istam *Non possum* (& de altera *Possum* analogicè philosophator) esse æquivocam; & jam impotentiam veram, jam autem nolunratem significare: & ex circumstantiis adjacentibus debere colligi, utrâ significatione illa vox recipiatur. Si enim dixero, *Non possũ transvolare Caucasum*, egero de carentiâ potentiæ: si autem subjunxero, *Modo non possum respondere*, egero de carentia voluntatis: etsi enim rationes, ob quas debeam tacere, habeam, si proximam quæram, inveniam me tacere, quia loqui non volo.

An Pontifex dispensare possit ut stant matrimonia in gradibus à lege naturali prohibitis?

Porrò verbum *Possum*, cum decentia, & urbanitate exprimere, quod aliis verbis non nisi indecenter, & inurbane diceretur, multi Scriptores observarunt; sufficit nobis impræsentiarùm unum, aut alterum producere. Diana *part.4. tract.4. resol.93. §. Verum pro coronide*. Et ex eo Antonius Coronius *verb. dispensare num.4.* asserunt posse concedere Summum Pontificem, ut frater ducat in uxorem sororem. Et quia

An ut fratri nubat soror?

obiiciebatur caput *literas de restam spoliat.* in quo Pontifex asserit *se non posse dispensare in gradibus prohibitis à lege divinâ*, & Glossa, ut sciamus, quinam illi sunt, *ad caput 18. Levitici* decisionem remittit, respondent, vocem illam *non posse*, significare *non debere sine magnâ causâ*; & sic illam

Sigalion.

An ut quis fratris uxorem ducat.

interpretandam esse suadent, quia etiam in illo capite prohibetur matrimonium cum uxore fratris, & tamen in hoc dispensavit ipsemet Innocentius cum Libionensibus, Alexander VI. cum Emanoële Lusitaniæ Rege, & Iulius II. cum Henrico III. Adde Vrbanum VIII. qui similiter cum Principe de Ligne in Belgio dispensavit. Ecce

An non possum idem sit ac non debeo?

docent hi Authores *non posse* poni pro *non debere*, unde scripsit Coronius in margine. *Si aliquando Pontifex respondit* se non posse, *voluit significare* se non debere. Et

Debet, & Oportet, quid sint?

quidem hanc esse hujus verbi acceptionẽ, constat ex Iuris-consultis, qui sic illam accipiunt. Alexander Scot. [*Posse*, id est, debere *ff. de lib. & posth. l. placet regulariter tamen contra. ff. de off. Præf. l. sæpè cum l. seq. & de judic. non quidquid, & C. quo modo, & quando Iudex l. 1.* [& alibi] *Debet, & oportet*, aliquando dicunt necessitatem, aliquando honestatem. Vide Ioann. Andream *in cap. fin. de jur. calumn. super verba, (per te ipsum; & not. in capit. intelleximus, in verb. (potest) de judiciis)*, &c. Honestatem significat, ubi æquitate suadente verba possunt improperari. *C. de pign. leg. 3.*

Quantam authoritatem habeat Glossa?

At ego, ut in aliis locis vocem *possum* variè accipi fateor, verbis Innocentii non urgeor. Ait ille, *se non posse dispensare in Gradibus à lege Divina interdictis*. Assentior, sed qui sunt isti gradus? eos esse respondet Glossa, qui in illo Levitici capite proponuntur: sed fallitur; quia illud cerremoniale est: & Glossa non habet Apostolicam authoritatem.

An quæ per figuram dicuntur, sint mendacia?

Et quidem quoniam de vocum translatione agebamus, notandum esse in metaphoris & aliis Rhetoricæ, aut etiam Grãmaticæ figuris nullum reperiri mendaciũ; nam, ut *Epist. ad Cant.* & *in cõment. Epist. ad Galatas* nos docet Augustinus, *Quidquid figuratè fit, aut dicitur, non est mendacium.*

An Ironia sit toleranda?

Interim præter nonnullas alias figuras ironiam judico periculosam, & præcipuè in scriptis: hæc enim nec tono, nec gestu juvantur. Illa frequenter utebatur Socrates, & ideò vapulat ab Epicuro in Philosopho, & Morali præcipuè candorem maximum desiderante. Petrus Gassendus *libr. 8. de vita Epicuri*. [Quæ restant, vel laudes

Illa frequenter Socrates utebatur.

Epicuri sunt, ut quod salibus ad irridendum caturrit (hoc enim arguit morum illius simplicitatem, & innocentiam, ac eam, simul veracitatem, ob quam ne probaverit quidem hominem sapientem Ironicè loqui: nam & Cicero in eo improbat, quod Ironiam Socrati familiarem reprehenderit) vel certè occursunt, &c.]

SECTIO V.

Quid verba hæc, Nolo solvere, *in Beneficiarii ore significent? An obsequiosa sint; an veriùs animum ingratū præseferant?*

ET fatebor (Princeps Eminentissime) Me à Tuâ Munificentiâ honores, gratias, beneficia; profectò summos, sanè immensas, proculdubio immortalia, & tamen duo reponam liberè, & nihilominùs nullam Ingratitudinis notam incurram. Dicam ergò absolutè, *Me nil Tibi debere.* Quid autem, si deberem? *Me nolle solvere.*

Vt illud prius persuadeam ingenio, & numeris nostri Martialis manuducar, sic enim scribebat in Sextum.

Sexte nihil debes: nil debes Sexte, fatemur:
Debet enim siquis solvere, Sexte, potest.

Martialis lib. 2. Epigr. 3. Quod apophthegma sic Hispanicè Lupertius reddidit.

Quando estuvo Melgar presso
Porque quebró, quiso un dia
Saber, que deudas tenia
Sin tener un real con esso.
Y yo le dixe: Confiesso,
Que nada debes Melgar;
Y esto lo podré probar,
Señor, si me atiendes, bien;
Porque solo debe, quien
Sus deudas puede pagar.

Cùm ergo Tua in me Clementia tam copioso cornu favorum thesauros, & gratiarum flavissas profuderit, ut non solùm meas vires magnitudine superent, sed, & pondere Me totum ad Tuos pedes prosternant, cedam foro, & Me non debere fatebor; debet enim qui sua delere potest nomina, & Ego meum è Tuæ, tantùm non prodigæ Munificentiæ Tabulis eluere, nec possum, nec volo. Et cur non volo? Respondebit Cæsarinus è Græco.

Aurea vincla manus, premit aurea molle catena
Colla gravi, sistis sed graviore pedes.
Vincula me ditant. Sunto ergo. Namq; vicissim
Si me deficiant vincula, pauper ero.

Qui, si Hispanicè loqueretur, sic diceret.

Cautivo estoy, pero con gran decoro,
Pues todas mis prissiones son de oro.
Dió aspesas a mis manos
El metal, que con rayos soberanos
Engendra el Sol, y encierra
Dentro de las entrañas de la tierra.
Son esmaltados y de metal precioso
Los grillos, que acreditan mi reposo.
Y de oro la cadena,
Con que me arrastra voluntad agena.
Y al son profundo de sus eslovones
Canto esta Letra en todas ocasiones.
[Si soy rico y feliz estando presso.
Mucho en estarlo gano y intereso.
Y si luego, que cobro
Mi antigua libertad, quedaré pobre.
Porq; mi dicha mas feliz se aumente.
Presso me he de quedar eternamente]

SECTIO VI.

De eximiis vitæ Palatinæ miseriis. *An verbum* Solve *expunctum sit? Quid significet in Dialecto Politici*, Me debitorem esse fateor? *An verbum* Do, *futuro careat?*

IN Comœdiis mores communes exprimuntur; & sanè Aulicos exactè cognoscebat Augustinus Moretus, qui in illâ quæ inscribitur, *Sin honra no hay valentia* eosdē pulchrè depingit. Olim ego sic cecini

Romæ, quidquid Ministri facerent, non placebant Tiberio. Si enim erant avari, & spoliabant populum gliscebat eos punire, ut illorum exuviis se ditaret: si autem procedebant sinceri, erant exosi Principi propter duas causas, non enim habebat, quod ab illis subriperet, & alias tenebatur eos præmio digno honorare. Illudq; invidia plenum erat, & in hoc recusabat gravamen.

Si peto; spem vendit mihi Cæsar, & hæreo mœstus,
Nam caret effectu spes bona sæpe suo.
Postulo si officiū, & Patria servire peropto;
Est cito, Cæsar ait, posteà tempus erit.
Si, quæ vera, loquor; Romana judicor Vrbis
Ignorare phrases, Cimmeriisq; loqui.
Si tamen, ut reliqui Proceres, mendacia pexo;
Illicò me effrontē turba Latina vocat.
Quid tandem faciam? siquidem (Deus Optime) cautis
Nescio cum Latiis vivere, malo mori.

Hæc præ oculis, aut similia alia Disticha habuit fortè Moretus; illa enim Hispanicè reddidit, cùm Olitorem de Palatii vita differentem producit. Ejus verba sunt hæc

Torib. *Beso tus pies.* Rex. *Es este el Iardinero?*
Tor. *Yo soy* esse *Señor; y soy el* Clavo [a]
Con que servir tu Magestad espero:
No como Iardinero, como Esclavo.
Hyacinth. *Es muy entretenido.* Tor. *Aunque grossero,*
La classe pretendi del desenfado, [b]
Que dizen, que en Palacio el vergonçoso [c]
Tiene muy pocos grados de dichoso.
Porque, si pido, dizen que me espero. [d]
Y si pretendo, dizen que es temprano,
Y si miento, que el tiempo lo riquiere;
Y si digo verdad, que soy villano;
Si me quexo; que calle, y considere,
Que el jardin solo sirve en el verano;
Sin ver que puedo, quando el tiempo es vario
Servir, de Iardinero, y Secretario.
Vna urraca hablava cierto dia [e]
En uno de essos olmos acopados,
Tan ufana que Reyna parecia

De

De Alcones, y de sacres remontados,
Pero apenas pronuncia en su armonia,
Paga, paga *con ecos entonados* [f]
Quando un noble se arreja, y sus acentos
Como la pluma deramó en los vientos.
Este nombre de Paga *es peligroso*, [g]
Que està reñido siempre con el toma
Y es un pleito ordenario tan forçoso
Que es de Palacio una sotil carcoma
Pide el humilde, y niega el poderoso;
Quien los concertarà, aunque vaya a Roma
Por un Boleto? pues dezir yo davo [h]
Es una negativa al tiempo nuevo.

Quid sit Illyricum?
Cur servi nominentur Sclavi?

a] Quam Græci *Ἰλλυρίν*, *Illyriam*, vulgò dicitur *Esclavonia*, & ab Oriente mari Adriatico adjacet. Plerique omnes olim in Italia, Hispania, & Gallia servi erant Illyrici; & hinc nationis nomen tractum, ut servilem conditionem significaret, & ideò servus *Esclavo* dicitur, & litera *S* quæ nominatur *Esse*, & *Clavi* figura ut in margine exprimitur, significatur. Et hic est character, qui fronti & genis servorum, si fugiant, inuritur.

b] Et hanc ego phrasim non intelligo; dixissem sanè,

La Classe frequente del desusado.

Frequententurne, an præsidantur classes?

Ibi enim *Classis* gymnasium aut palæstra est: & Scholæ non prætenduntur, sed ab studiosis frequentantur.

Quid verecundi in Aula obtineant?

c] Ad notum Adagium alludit; dicit enim Hispanus, *Al moço vergonçoso el Diablo le llevo a Palacio*. Ibi enim humiles & verecundi nihil obtinent.

Ingenia aliquando conspirant.

d] Ogdoastichum hoc Hispanicum cum Latino Decasticho, quod præmisi compone, & manifestam conspirationem ingeniorum percipies, moresque absonos & infaustos vitæ Palatinæ cognosces.

Quomodo apud Hispanos sonet litera H?

e] In prolatione literæ H summum est inter provincias Hispanorum discrimen. Illam alii ita leniter efferunt, ut omnino non sonare dicatur. Alii eamdem tam durè, ut vicem gerat consonæ, & synalœphæ elisionem impediat. Posteriori sententiæ adhæret noster Author, isti enim versus

An vim consonantis habeat?

Una urraca hablava cierto dia. &
Una urraca volava cierto dia.

sunt æquales. Ergo in priori litera H, vim consonantis habet.

De voce Solve, *quæ hominibus est valdè ingrata.*

f] Inter ingratas auri voces, & quæ ægrè audiuntur, non infimum locum occupare videtur illa *Solve, Solve*; Hispanicè *Paga, Paga*.

De eidem opposita voce Accipe.
Ovidius 1. & 3 de Arte.

g] Ei ex diametro opponitur, vox gratissima *Accibe*, Hisp. *Toma*. Et Ovidius, ut significaret quàm grata sint omnibus dona & munera, sic cecinit

Munera, crede mihi, placant hominesque, Deosque;
Placatur donis Juppiter ipse datis.
Sæpe Jovem vidi cum jam sua mittere vellet
Fulmina thure dato substinuisse manum.

Et quia supra Palatii Ostium legitur hæc Inscriptio,

Fero aliquid? Nihil. *Este foris*. Fero. *Quid?* Satis. *Intra*.

Meritò inclamat Naso

Ille solus placet qui amicis munera manu liberali impertitur.

Carmina laudantur, sed munera magna petuntur,
Dummodo sit dives, barbarus ille placet.
Ipse licet venias Musis comitatus Homere,
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.
Quid faciet Sapiens? stultus quoque munere gaudet,
Ipse quoque accepto munere mitis erat.

An sit necessaria acceptatio?

Et ut cesset apud Ethicos illa Quæstio, quæ inquirit, *An in Promissione aut Donatione sit necessariò exspectanda Acceptatio*, dixit Nomenclator Hispanus. *A los muertos dizen* Quieres? *y a los vivos dizen* Toma.

Fœminæ libentissimè accipiunt.

Et licèt omnibus innata sit hæc accipiendi Charis, cum excellentia in fœminis relucere videtur,

Porque solo por tomar,
Salen a tomar el Sol.

Sigalion.

h] Quia nesciunt Creditores, quid in dialecto Politica importent hæc verba, *Ego debeo*, *Ego me esse debitorem confiteor*, monet illos Morctus, æquivalere his, *Ego non volo solvere*.

An Grammatica Politica differat à vulgari?

NON omnia verba, quæ in communi Grammatica integra sunt, & per omnia tempora declinatur, sunt completa in Politica; nam verbum *Do*, aut *Dono* (ut similia prætercam) Præterito & Futuro carent. Non licet inter prudentes Viros dicere, *Ego dedi, Ego favi, Ego juvi*, sed neque *Dabo, Favebo, Iuvabo*, utrumque enim Critici incriminantur. Cicero *de Amic.* Præteritum ab his verbis expungit, inquit enim, *Odiosum sanè genus hominum officia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit.* Futurum autem famuli (sæpe enim obluduntur impatienter auscultant, unde in quâdam Comœdiâ.

An, quo in hac sunt Viros Integra, in illa Defectiva sint?

Signifer. *Yo Gentilhombre es* DARE
Por la muet a paraguantes.
Servus. DARE *ya murió*: *los* antes
Es mejor plato. No vee,
Que el negociar sabiamente,
Es un Verbo mal figuro,
Que carece de Futuro,
Y solo tiene Presente.

De Verbo Do, das. *An careat Præterito & Futuro?*

Multa promittebat, & nil præstabat Antiochus.

Iosephus Langius unde nomina hominibus imponantur exponens, scribit: [Sexta Classis est ἀπὸ τῶν σχημάτων: id est, quę probri loco inhærere, aut dicti tii nomine. Antiochus dictus est Δώσων, quòd promittendo liberalis esset, nihil autem daret. Latinè *Dabo, Dabonis* &c.] Considera sequentes numeros.

Δώσων,

Dabo, onis.

Sis Dedius, *Tetisfugias nomenque* Dabonis.
Est vox pulchra dedi, *propudiosa* dabo.

Dedius. ii.

in quibus sicut à *Dabo* futuro verbi *Do*, nomen *Dabo, onis* prodiit, sic *Dedius* sumitur à præterito *Dedi*. Antiocho nescio quis;

Debita jure quidem, quoniam promissa require;
Promissa namque transeunt in debita.
Sæpe Dabo *dicis*, sed vis Dedi dicere *nunquam*,
Loquere, ut Dedi *dicas*, *& ut* Dabo *tace.*

Sicut à δώσω, *dabo* fit δώσων *daturus*, sic à ποιήσω *faciam* oritur ποιήσων *facturus*. Et sic vocari Dama poterit, de quo *pag.* 177. *num.* 39. Owenus cecinit

Ποιήσω.
Ποιήσων.

Promissum quoties quiddam te, Dama, rogavi;
Quod, quoniam præstas nil mihi, sæpe rogo.
Sæpe soles Faciam, *&* Feci *mihi dicere nunquam.*

Quid si à feci, & facturus aliquis nomina Fecius, *&* Facturus *deduceret?*

Suavitas regiminis postulat, ut cum solamine subditi à Principis audientia discedant.

Incipe jam Feci dicere, non Faciam. Sub Damæ nomine Owenus, Iacobum Angliæ Regem qui omnibus dicebat *Faciam*. & posteà nil faciebat, aut præstabat, fastidit: & quid, obsecro, diceret, si in Hispaniam veniret, & non jam *To lo baré*, sed tantùm *Yo lo miraré* à suo Principe audiret; & quid, si porrectum libellum supplicem recuperaret, & expeditionis loco *visto* legeret, & nihil aliud? Non possunt Principes omnia, quæ petuntur concedere; & ideò subditos verborum, quæ speciem promissionis præ se ferant, suavitate & clementia dimittunt.

SECTIO VII.

De Peregrinis. *Quomodò debeant loqui? An se esse Nobiles fateri possint? An autem præstet se esse Ignobiles dicere? Quomodò cum illis Viri prudentes agant? An, & quæ possint illos interrogare?*

Communis Peregrinorum error.

EST culpa, quam passim Peregrini committunt. In exteras regiones abacti, se esse nobiles, & in suâ patriâ divites, plerique omnes affirmant; & quia sic sæpè, & sine fundamento Veritatis homunciones loquuntur, nocent ingenuis Viris, qui non reperiunt fidem apud Populum, qui *credendo falsis, dedidicit credere veris*. Profundè rem intelligebat Casimirus, Russiæ Princeps, ignotus enim per Sueviam peregrinabatur, & cum Regina loquens, habuit Colloquium, quod Calderon in Comœdiâ, *Affectos de Odio, y de Amor* recensuit.

Cassimirus, bonus cogitatus, erudita institutionis gratia introducitur.

Regina. *De que nacion soys?* Cassim. *La vanda*
Pensé, que lo huviera dicho. [*]
Vasallo de España soy,
Borgoña es mi proprio nido.
Regin. *Soys noble en ella?* Cass. *No se.*
Reg. *Esso ignorais?* Cass. *Es preciso.*
Reg. *Como?* Cass. *Como nunca el pobre*
Es ni bien, ni mal nacido.
Bien, porque otro ha de dudarlo.
Mal, porque el no ha de dezirlo.
Vn Soldado de Fortuna
Soy, no mas, que peregrino
Vengo buscando la guerra,
Sin mas favor, mas arrimo,
Mas lustre, ni mas caodal,
Que esta espada, de quien fio,
Que ella ha de dezir, quien soy;
Si es que el Enigma no olvido
Del Sabio, que preguntó,
Quien despues de haver nacido,
Havia engendrado a sus padres?
Y otro, El Soldado, *le dixo,*
Que los padres del Soldado

*] Baltheus oquitur.

Pauper, nec nobilis, nec ignobilis est.

Generosi Heroes militant sub umbra, & auspiciis suorum ensium.

Ænigma. *An, & quomodo possit Pelleus generare suum Patrem?*

Solo son sus hechos mismos
Con tan gran novedad, como
Nacer primero los hijos.

Stat ergo puerascere illos Peregrinos, qui cuicumque obvio quidquid totâ vitâ fecerint, aut passi fuerint, narrant: perdunt enim oleum, & operam, illis enim non creditur. Stat ergo scitè Cassimirum discurrere: Peregrini enim, si prudentes sint de nobilitate, & divitiis, quas habent, aut non habent in Patriâ, nil dicunt: quoniam, vel se nobiles, vel ignobiles esse asseverant: &, si primum, contemnuntur, nam ignobiles sunt: si secundum, contemnuntur, nam mendaces (Hisp. *embusteros*) censentur. Præstat igitur, ut taceant; & quales sint, non jam verbis, morum elegantia persuadeant.

An peregrinis, & exteris credendum sit?

PERGO VLTERIVS; &, quia Doctrina hucusque data exteris profuit, rescire volo, quo Indigena, aut Incola modo debeat cum Peregrinis agere. Est multorum indiscreta curiositas, & ubi aliquem alienigenam advenisse audiunt, accurrunt, ut videant, & examinent, an oculos, an aures habeat, ubi cæteri homines; illumq; crebris interrogationibus quærunt: & quiescere, aut dormire non sinunt. Contra illos stat Græcorũ in hoc erudita Modestia, apud quos in Xenodochiis Hospites, hac Inscriptione, pro foribus posita, recipiebantur.

Quo procedendum modo sit cum exteris, & peregrinis?

An interrogari illos privata authoritate liceat?

Ἀστὸς ἐμοὶ καὶ ξεῖνος ἀεὶ φίλος· οὐ γὰρ ἐρευνῶ,
Τίς, πόθεν, ἠὲ τίνων· ἐστὶ φυγοξενίης.

C. Vrs. Velius.

Hospitii Inscriptio.

Civis, & hospes eris gratus, nam qualis, & unde
Natus es, hospitii quærere jura vetant.

Placuerunt versus præcedentes Semphronio Poetæ Hispano, illosq; in sequentes convertit.

Seria [*] descortezia
Pedir (Señor) razon de vuestra tierra;
Si es caliente, o si es fria;
Si es rica, o pobre; si es en valle, o sierra;
Serialo [*] examinar, quien os desvia,
Y de la amada Patria hoy os destierra;
Y assi sin preguntar ninguna cosa
(Que no hay pregunta, que no sea enfadosa)
Tan solo digo, que sereis servido
Con gusto; entrad, y seais muy bien venido.

*] Vocales in fine dissolvûtur per diæresim, & alias cõtrahi solẽt per synæresin.

An advenæ authoritate publica possint examinari?

Hæc doctrina privatam curiositatem respicit; non enim in hospitio (Hisp. e

una

una venta, en un meson, en una possada, en una hosteria &c.) quis sit, & unde veniat, quæritur, qui illuc divertit. Hoc autem non præjudicat publicæ Providentiæ, debent enim Principes omnia prospicere, & non solùm hostibus, sed & exploratoribus vias omnes claudere. Suadent hoc frequentissima exempla, ex quibus unum, aut alterum proponam.

Appulsi Troes in Africam, à Carthaginensibus repulsi; incolarum crudelitatem causabantur clamantes.

Quod genus hoc hominum? qua-ve hunc tam barbara morem
Permittis Patria? hospitio prohibemur arena!
Bella cient, primaq; vetant consistere terra!
Si genus humanum, & mortalia temnitis arma,
At sperate Deos memores fandi, atque nefandi. [a]

a] Ecce, lumen ipsum Naturæ dictat, non solum humanos actus in bonos, & malos distingui; sed & sub Deo justo illos præmio, & hos carere supplicio non posse.

Interim, noluit illos Regina provida ante examen admittere, & hanc ob rem de Teucrorum Legato hæc habet ibidem Virgilius.

Maximus Ilioneus placido sic pectore cœpit.
O Regina, novam cui condere Iuppiter Vrbem,
Iustitiaque dedit gentes frenare superbas,
Troes te miseri, ventis, maria omnia vecti
Oramus; &c.

Progreditur, & circumstantias omnes, quæ sciri deberent, ut admitterentur, enarrat: &

Tum breviter Dido vultum demissa profatur. [*]
Solvite corde metum Teucri; secludite curas.
Res dura & Regni novitas me talia cogunt
Moliri, & latè fines custode tueri &c.
Seu vos Hesperiam Magnam, Saturniaq; arva,
Sive Erycis fines, Regemque optatis Acestem,
Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo.
Vultis, & his mecum pariter considere Regnis?
Vrbem, quam statuo, vestra est; subducite naves;
Tros, Tyriusque mihi nullo discrimine agetur &c.

*] Demisso vultu Dido loquitur, ut Regiam Majestatem ostendat.

An Indigena, & Incola iisdē sint privilegiis donandi?

Et quia major requiritur rerum notitia, ut quis in Sponsum, quam ut recipiatur in Hospitem

Cùm Regina gravi jam dudum saucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni,
Multa Viri virtus animo, multusq; recursat
Gentis honos, hærent infixi pectore vultus,
Verbaq; nec placidam membris dat cura quietem &c.

Virg. Æneid. 4. *De Æneæ, & Didus cogitato connubio.*

Tunc diligentiorem circumspectionē adhibet, & interponit accuratius examen; Vnde idem Poeta

Nec non & vario noctem sermone trahebat
Infelix Dido, longumq; bibebat amorem [b]
Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa,
Nunc quibus Auroræ venisset Filius armis?
Nunc quales Diomedis equi? nunc quantus Achilles?
Immò age, & à prima dic hospes origine nobis
Insidias, inquit, Danaum, casusque tuorum,
Erroresque tuos; nam te jam septima portat
Omnibus errantem terris, & fluctibus æstas.

Virg. Æneid. 1.

b] Nota bene. An Amor longus sit, & bibi possit?

Similia in Italiâ acciderunt, ubi, ut inquit Virgilius, *inopes res Evandrus habebat*, nam Indigenæ,

Vt celsas videre rates, atque inter opacum
Adlabi nemus, & tacitis incumbere remis,
Terrentur visu subito, cunctique relictis
Consurgunt mensis: audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat, raptoque volat telo obvius ipse.
Et procul è tumulo; Iuvenes, quæ causa subegit,
Ignotas tentare vias? quo tenditis? inquit,
Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis, an arma?
Tunc Pater Æneas puppi sic fatur ab altâ,
Paciferaq; manu ramum prætendit Olivæ
Trojugenas ac tela vides. &c.

Virgilius Æn. lib. 8. *Trojana classis in Italiam appellitur.*

Advenas Pallas generosus examinat.

Et quoniam subterranea, quæ non viderat, esse similia rebus visis putabat, Virgilius sub specie Arcis, & Civitatis incursui hostium expositæ, Regiam Ditis concipit, ac depingit. In duas illam regiones dividit,

——— *Certa ratione fatetur*
Esse Deos quoniam memores fandi, atque nefandi.

Quale conceptum Maro de regione & rebus subterraneis format?

Virgilius lib. 5.

Et hanc locorum discretionem monuerat Æneam

Æneam umbra Parentis sui, in somnio visa; dicebat enim,

Defer in Italiam. Gens dura atque aspera cultu
Debellanda tibi Latio est. Ditis tamen ante
Infernas accede domos, & Averna per alta
Amplexus pete nate meos: non me impia namque
Tartara habent, tristesque umbræ; sed amœna Piorum
Concilia; Elysiumque colo; huc casta Sibylla
Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.

An beatos à damnatis secernat?

Sicut deductâ fossâ, aut muro Provinciam à Provincia dispescimus; sic subterraneum Diris Regnum munit distinguitque Stygium Fretum, in quo Charon ex uno in aliud litus Animas paulatim transmittit.

An, & quo ipso modo Regnum Plutonis muniat?

Ergo inter inceptum peragunt, fluvioq; propinquant:
Navita quos jam inde ut Stygia prospexit ab undâ
Per tacitum nemus ire, pedemq; advertere ripæ,
Sic prior aggreditur dictis, atque increpat ultrò.
Quisquis es armatus, qui nostra ad flumina tendis,
Fare, age, quid venias; jam istinc & comprime gressum. &c.

Charon ad Æneam advenientem exclamat.

Quæ contra breviter fata est Amphrysia Vates
Nulla hic insidiæ tales: absiste moveri. &c.
Troius Æneas pietate insignis & armis
Ad Genitorem imas Erebi descendit ad umbras.
Si te nulla movet tantæ Pietatis Imago, [*]
At ramum hunc (aperit ramum, qui veste latebat)
Agnoscas. Tumida ex irâ tum corda residunt.
Nec plura his. Ille admirans venerabile donum
Fatalis Virgæ, longo post tempore visum,
Cæruleam advertit puppim, ripæq; propinquat.

Sibilla inclamanti satisfacit.

*] Thessera militaris, est signum quo amicus ab hoste secernitur. Pro loco & tempore variari solet. Sæpe est in veste talis signum, sæpe tamen vocabulum; hic autem aureus surculus fuit.

Et has placuit adducere cogitatas Historias, ut Politicus videat, quanta circumspectione exteros, & advenas Providentia Publica debeat examinare.

INterim, ut & Critici hunc Paragraphũ legẽdo in eruditione proficiant, nõ esse omninò ficta ostendam, quæ de carinâ, trajecto, & Charonte à Virgilio dicuntur, sed fuisse ab Ægyptiis desumpta, & numeris curiosis exornata. Audire proderit Petrum della Valle, qui epist. XI. data Cairi 25. Ian. 1616. sic scribit.

Questi passaggi dell'acqua, ò sia del fiume à chi habitava nella riva orientale, overo à quei della riva occidentale di quel lago, ch' era già per andare alle Piramidi, & à quelle campagne, piene solo, come appresso dirò, di sepolture; credo co'l Belonio, che dessero occasione alli Egittii antichi d'inventar le favole dei fiumi dell' Inferno: non però di quel di Lethe, come egli dice; mà più tosto di Cocito, e di quei stagni, dove Charonte traghettava le anime alle sedi à loro destinate. Dicendo chiaramente, se mal non mi ricordo, il tante volte da me citato Diodoro Siculo, autor degnissimo da osservarsi nelle cose di questo paese, che Charonte appresso gl' Egittii si chiamava il Barcajuolo, che portava per quel lago i corpi alle piramidi à sepellire; e che da questo nacque à i Greci la favola di Charonte, portata à loro da Orfeo, doppoche quegli nell'Egitto peregrinò. Et è molto à proposito quella lege fatale, che à coloro, i corpi de quali non erano sepelliti, non fosse lecito di passare all' altra ripa; poiche in effetto in quei tempi non erano portati di là dall' acqua alle sepolture i corpi di quelli, che per qualche caso restavano altrove insepolti. Così è parimente à proposito quel desiderio, che havevano le anime, come si narra in Virgilio di passarvi; poiche ogni Egittio desiderava, e procurava d'haver in quel luogo (che altrove non andavano) honorata sepoltura; & è cosa naturale, & ordinaria, come anche hoggidì frà di noi ogn' uno lo desidera,

Belonius lib. 2. cap. 42.

De cymba Charontis.
An illa fabula aliquid veritatis contineat?

Diodorus Siculus lib. 1.

Sedibus ut saltem placidis in morte quiescat.]

Virgilius lib. 6. Æneid.

SECTIO VIII.

Omnis in loquendo, & agendo universim condemnatur Nimietas.

CErta sunt illa Veteris & Incerti Poetæ verba, quæ primo Epigrammatum libro, Romæ anno 1608. edito *pag.* 79 leguntur.

Notum Adagium est, Ne quid nimis.

Πᾶν τὸ περιττὸν ἄκαιρον, ἐπεὶ λόγος ἐςὶ παλαιός,
Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐςὶ χολή. [a]

Illa Thomas Morus sic transtulit.

Ingratum est quicquid nimium est, sic semper amarum est,
Ut verbum vetus est, mel quoq; si nimium est.

a] Hispanicè, *Lo dulce, si es mucho, empalaga.*

So-

Consonat Bassus, dixit enim,

Μήτε με χείματι πόντος θρασύς, ἐκ δὲ γαλήνης
Ἀργὴν ἠγαστάμην τὴν πολυηνεμίην
Αἱ μεσότητες ἄρισται, ὅπη δέγε πρήξιες ἀνδρῶν,
Καὶ μάλα μέζον ἐγὼ τ' ἄρκιον ἠσπασάμην.
Τοῦτ' ἀγάπα φίλε Λάμπι, κακὰς δ' ἔχθαιρε θυέλλας
Εἰσί τινες πρηεῖς καί βιότου ζέφυροι.

Nec nimium savus me jactet in aquore turbo:
Nec tranquilla nimis me, peto vela vehant.
Laudo obeundarum mediocria munia rerum,
Amplexus justi facta quieta modi.
Has quoq; Lampiemens[*] tumidas horresce procellas:
Sunt quidam placidi vita etiam Zephyri.

[*] Λάμπι à verbo Λάμπω. *Luceo, fulgeo, splendeo.*

Silentium ergo sicut, & Adloquium est vituperandum, si nimium: & utrobiq; peccat,

Qui dicenda silet, quique tacenda refert.

SECTIO IX.

Nimia condemnatur in Palatio eruditio; & nimia dicitur, qua Principem superare videtur.

Ne prudentiores, sapientioresque Principes in Palatiis non tolerant.

EST contagiosa lues, quæ plerosque omnes Principes (Ecclesiasticos, & Sæculares) inficit, communis illa cœcitas, quâ præpediti Superiores, se sicut opibus, sic prudentiâ, & ingenio vincere cæteros vaneglorianiur. Hinc monentur subditi, *Nunquam cum Superioribus concertare de ingenio.* Vnde exclamat Pædagogus Hispanus, *Ni burlando, ni de veras, con tu amo cosas peras*, periculosa enim est, etiam de rebus parvis, quæcumque cum Potentiore Dissertatio. Hoc Gallæci in Hispaniâ monitum tam religiosè observant, ut in omni scientia & arte, etiam Mechanica, semper primas deferant oppidi domino. Cùm essem apud Montem de Ramo (Collegium Philosophicum erat Ordinis Cisterciensis) sæpè audivi, *Filius meus jam ab anno artem sutoriam exercet, & excepto Domino Patre Abbate nullus est, qui curiosiùs & meliùs calceos consuat.* &c. *Meus in oppido nepos jam tonstrinam aperuit, quia Domino Patre Abbate excepto nullus est, qui meliùs barbam tondeat.* &c. Nimia est hæc, fateor, rusticorum in Gallecia adulatio, at mònet, hac

Quomodo Gallæci in Hispania adulentur suis dominis?

ibi (sicut etiam alibi) Principes nimietate, & assentatione delectari. Sicut enim in gynæceo venustiorem se, nescit Augusta pati: sic in Senatu Augustus doctiorem, & prudentiorem se tolerare non potest.

An Regina patiatur se pulchriorem Pedesequam in gynæceo?

Hinc Tritolemus in Palatinorum auribus inculcabat Μηδὲν ἄγαν, *Nihil nimis.* Quod etsi varias poterat pati interpretationes, illam antefero, quam εἰς αὐτάρχειαν, *in Principatum sui ipsius* Alphetus Mitylenæus, concinebat, videlicet.

Οὐ στέργω βατυληΐους ἀρούρας,
Οὐκ ὄλβον πολύχρυσον οἷα Γύγης.
Αὐτάρκους ἔραμαι βίου Μακρίνε,
Τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν ἄγαν μ' ἐτέρπει.

Politica Prudentia Lemma.
Ne quid nimis

Quos Numeros Thomas Morus sic transtulit.

Agros ego haud porrectiores appeto;
Non auream aut Gygis beatitudinem.
Qua sit satis sibi vita, sat eadem est mihi.
Illud, Nihil nimis, *nimis mihi placet.*

Hoc videtur respexisse Plautus in Ecid, improbat enim sapientiæ ostentationem in subdito. *Sed tacitum, ait, optimum est. Plus scire satius est, quàm loqui servum hominem. Ea sapientia est* Consonat in Alcmæone Euripides. *Servi enim dominorū morbus inficiuntur: Et servo non est fas verū dicere, quod hero fuerit incommodum.*

Debet, qui alteri servit, ita adspirare ad gloriam, ut nunquam gloriosior esse velit suo domino. Et ita apud Iunonem, Palladem, & Venerem, quæ è suis choris proscribunt multas ob arrogantiam Gratias, Cloris mansit in gratia, erat enim prudentior cæteris, dicebatq;

Non sum Iovis sorore Nympha dignior,
Virtute Palladisq; non sum fortior,
Mari nec ortâ sum Cuberi pulchrior.
Deabus istis ut Ministra servio,
Ancilla debet & subesse in omnibus.
Placebo Terno Numini huic: quoniam mihi
Illud, Nihil nimis. *Parergon, perplacet.*

Et convertendo ad Regis, aut Imperatoris Consiliarios orationem, & oculos his verbis vel doctissimum adloquar.

Vis in Parnasso cum Musis vivere? Montis
Cum Phabo bifidi domino contendere noli
De ingenio: quoniam si quemquam percipit undâ
Nobiliore frui, plagii condemnat, & irâ
Fervens, Pegaseis subitò proscribit ab oris.

Exempla probationes sunt individua, & efficaciter suadent Generales Doctrinas; & ut ego præcedentem confirmem, unum producam, quod cogitatis accenseri non patiar, quoniam revera accidit, illudq; expressit eruditis carminibus D. Augustinus Moretus, qui in suâ, *La Condesa de Belflor* sic scribit.

Theod. *Ya lo que mandaste hize.*
Dian. *Escribiste?* Theod. *Ya escribi,*
Aunque bien desconfiado,
Mas soy mandado y forçado. [a]
Dian. *Muestra:* lee. Theod. *Dize assi.*

a] Magna prudentia est opus ubi Superior præcipit, quæ nociva sunt subdito, tunc enim ita obedire debet, ut illæsa Principis authoritate, indemnitati suæ provideat.

Que-

Quiero por ver quien . &c.
Dian. *Muy bien guardaste el decoro.*
Theod. *Burlaste.* Dian. *Pluguiera a Dios*
Theod. *Que dizes?* Dian. *Que de los dos*
El tuyo vence Theodoro.
Theod. *Pesame, pues no es pequeño*
Principio de aborrecer
A un criado, el entender,
Que sabe mas que su dueño.
De cierto Rey se contó
Que le dixo a un gran Privado,
Un papel me da cuidado,
Y se bien le he escrito yo,
Quiero ver otro de vos,
Y el mejor escoger quiero.
Escriviole el Cavallero
Y fue el mejor de los dos!
Como vio que el Rey dezia,
Que era su papel mejor,
Fuesse, y dixole al mayor
Hijo de tres que tenia, [*]
Vamonos del Reyno luego,
Que en gran peligro estoy yo.
El moço le preguntó
La causa turbado, y ciego;
Y respondiole, ha sabido
El Rey que yo se mas que el
Que es lo que en este papel
Me puede haver sucedido.

*] Regem, & Nobilem hunc nominat Ioannes Ant. de Vera mox citandus: qui tamen dono illum Nobilem tantum habuisse filios asserit. Sed hæc circumstantia apophthegmatis gratiam, & acumen non minuit.

Emanuel Rex Portugalliæ, laudatus.

Ille Rex, quem Poeta non nominat, fuit Emmanuel, præ cæteris Lusitaniæ Principibus à potentiâ & prudentiâ laudatus. Erat in negotio gravissimo Summo respondendum Pontifici: & ut accurato calamo literæ scriberentur, vocavit Comitem Ludovicum Sylveiram, quem sciebat eloquentiâ, & ingenio cæteros Consiliarios antecedere. Et illi, *Concipias*, inquit, *ad Pontificem literas, & ego scribam alteras: illas recognoscemus cras, & quæ meliores visæ, transmittentur.* Hæret Comes. Se excusat: non optat cum suo Domino, summè odiosam, contentionem inire; at superveniente Regiæ Majestatis præcepto, debuit obtemperare. Adest postridie Comes. Utrasque literas legit, considerat, & perpendit Emanuel: & tandem à se scriptas obliterat, & mittit scriptas à Comite. Hic inopinatâ electione percellitur; & tametsi tempus (nam erat hora meridiana, & mensis Iulius) eum præpedire posset, domum festinus rediit, quatuor equos apparari jubet, unum adsumit, & in reliquos ascendere suis filiis jubet: & cogitabundus exclamat. *Hac, Filii, in Castellam* [*] *percurritor, istac in Aragoniam, illac in Galliam; & si longius abire placeat, hac in Hispalim itur, & inde in Indias Occiduas navigatur. Unusquisque sibi provideat: non est cur Ulyssipone remaneamus, quandoquidem me se ipso Rex esse doctiorem confitetur. Est periculosa hæc confessio; ad loca secura confugiamus.* Hanc recenset Historiam D. Ioannes Antonius de Vera & Zuniga in suo Legato: & *que es Cuento de buen ayre*, asseverat: at eamdem Excellentiss. Princeps Emanuel de Portugal, Regis Antonii I. filius, ut veram mihi in Belgio recensere solebat, & Monitis Politicis condecorabat.

Scriptas à Ludovico Sylveira literas suis antefert.

Quid Codorniceus ex hac prælatione præsagierat?

*] Hic opportunè interrogare posses, cur non omnes secum conduxerit, volueritque simul unam, & eamdem experiri Fortunam? Respondeo alibi, examinans, *An consulendum sit ad sublimia munia, sive in eodem regno plures cognatos promoveri?*

Et nequis dicat, in affectibus, & judiciis medium Lusitanos nescire, & hanc Comitis quamdam ex illis fuisse, quas *Portuguesadas* vocamus; ostendam prudenter Comitem in hac, quæ visa est nimia, resolutione processisse; odio enim habent Principes, quos viderint se superare. Attende. Cajus Caligula videri volebat eruditus, & eloquens, & quia Domitius Afer, Orator Romæ eximius, cum applausu audiebatur, invidiâ motus, in eum exarsit. Accusaverat ipsum, & condemnasset laqueo, ni vir cautus inimicitiæ occasionem odorans, se finxisset indoctiorem Caligula. Audi Ricciolium ad Christi annum 39. dicentem. [*Pepercit tamen Domitio Afro, Insigni Oratori, quia accusatus ab ipso Caio* (accusator enim testis, & Iudex simul erat in gravioribus causis) *callidè se illo inferiorem in Arte dicendi finxit* (ob quod illi pepercit, albo suorum amicorum adscripsit) *quin & Consulem designavit.* Dio. *libr.* 58. & 59. Suetonius, Aurelius, Victor Zonaras.]

Caligula volebat videri omnium eloquentissimus, & in odio habebat, & ad internecionem persequebatur, qui poterant facundiores inferri.

Qua arte Domitius Afer se à mortis sententia immunitum subduxerit.

Firmat præcedentem doctrinam severa ab Hadriano Imperatore in Apollidorum fulminata sententia, cujus R.P. Eugenius de S. Iosepho, Carmelita Excalceatus Theologus doctissimus & eruditissimus in Prologo suorum Discursuum meminit, historiam ex Suida & Macrobio desumens; quoniam, *Hadrianus Imperator*, dicunt, *cùm ad Apollidorum Architectum magni Operis formulam, quam ipse designaverat, inspiciendam misisset, efficacissimis rationibus Apollidorus quibusdam in locis corrigendam esse ostendit. Idque indignè tulit Hadrianus, eumque interficiendum curavit.* Usus sum hoc exemplo in Templi Hierosolymitani descriptione Artic. II. Et hoc ibi notandum Scholium subscripsi. *Luego Hadriano que con paciencia oia de muchos que era muy mal Emperador, no la tuvo para oir de uno solo que era mal Architecto.*

Apollidorus celeber Architectus, quia voluit plus scire quàm Hadrianus Imperator occiditur.

Confirmat hanc eandem resolutionem crudelis ab eodem Hadriano in Severianū pronuntiata sententia. Voluit prudentior & eruditior haberi Cæsare; & quia Commodum successorem Hadrianus designa-

Cur ab Hadriano morte fuit Severianus mulctatus?

rat, reprehendit electionem dicens, *Qui Hadriano Commodus, Reipublicæ incommodũ futurum esse*; quibus verbis, & incriminatus fuit, Hadrianum ob privatam utilitatem Commodum elegisse: & exprobravit Commodo incapacitatem gubernandi. Ob nimiam sapientiam jussus mori, ignem petiit, & accenso thure, oculos, palmas, & vocem ad Cælestia Numina subrexit dicens. *Vos Dii testes estote, nihil à me morte dignum esse commissum. Tantum hoc precor, ut cum mori velit, possit.* Dion Nicæus. Quid Severiane blateras? quid imprecaris? Nihil te morte dignum fecisse? Ignorantiam tuam prodis, ubi scientiam, & prudentiam volebas. In Vrbe, in Curiâ, in Aulâ habitas, & vis videri doctior Principe, & aliam tuæ mortis causam quæris? Nescit Princeps Consiliario se doctiori convivere. Venio ad Imprecationem. *Ne, cum mori velit, possit.* Illam Hadrianus faustæ & felicis Apprecationis loco admisisset, cui à Medicorum multitudine indultum, *Ne, cum vellet, supervivere possit.* Et hanc ob rem moribundus dicebat

Severiani exclamatio.

Πολλοὶ Στρατηγοὶ Καρίαν ἀπολώσαν,
Πολλοι ἰατροὶ τὸν Βασιλῆ ἀπώλεσαν.
Multi Imperatores Cariam perdiderunt. [*]
Multi Medici Regem interemerunt.

Multi Medici occidunt.

*] Etiamnum accidit, ut in exercitu in quo multa sũt Capita, fit perpetua confusio; & hanc ob rem Fritlanus, inter articulos, quos à Cæsare firmari voluit, *Nullum futurum esse in tota Germania militem, qui non subesset sibi*, petiiuus fuit.

Quos & numeros Sepulchri sui marmori insculpi jussit, ut aliqui Historiographi scribunt.

Ergo, siquidem sic comparata est Respublica, ut qui Sapientiores sunt Principe periclitentur, dicendus est Comes Sylveira communis fundamenta percaluisse Politicæ, nec posse ab aliquo nimietatis damnari.

Resolutio.

SED quid, si reverà sis Rege doctior? si meliùs intelligas negotia publica? si disconvenientem aliquam Rex præsumpserit resolutionem? Illustrissimus D. Agrazius, Regii Patrimonii supremus in Sicilia Curator [D. Antonii Agraz Spuig I. C. Marchionis Vniæ, Placæ Abbatis, & Summo Pontifici à cubiculo, &c. charissimi mei Amici, Pater] suâ te prudentiâ & exemplo juvabit.

Domini Agrazii, Pater & Filius, Viri Magni laudati.

Grave sanè negotium Prorex, cum prerogativâ sui suffragii in Senatu proposuit, ut disceret, quid singuli Consiliarii sentirent. Confluunt omnes in Proregis sententiam. Et quid Agrazius tunc? Ne assentiretur, dictabat ratio, & urgebat cõscientia. Vt assentiretur privatæ poterant inclinare rationes; nil enim lucraretur Rex, nil etiam ipse, si communi Proregis & Senatûs consensui sese solus opponeret. Interim (nam erat ingeniosus & prudens) sic inquit. *Heri, Princeps Excellentissime, negotium id discussi, & consideratis circumstantiarum incidentium momentis, in hanc sententiam, quam V. Ex. proposuit, & Domini Senatores adprobant, totus abii. Illi etiam nunc non contradico: at occurrunt scrupuli, qui evacuari debebunt, ut præcaveatur inconvenientibus, quæ ex dictâ poterunt Resolutione provenire. Sunt enim hæ & hæ rationes, ne illud fiat, quod proponitur; sunt hæc & hæc inconvenientia, si fiat: & eis propter hoc & hoc obviam iri non potest. V. Ex. utpote judicio eminentiori præditus, puncta hæc consideres; videntur enim necessariò exploranda, & evacuanda, priusquam aliquod expediatur Decretum.* &c. Audivit Prorex, nec habuit unde causaretur: rationes alii incipiunt ponderare & discutere: palpantur manibus inconvenientia: non occurrit, ut impediantur, medium: & tandem omnes ad unum (Prorex, & Consiliarii) oppositam sententiam (quam tenebat Agrazius) amplectuntur.

Suggeritur modus, quo possit Consiliarius illæsa reverentia & subordinatione debita Principi contradicere, & in ejus gratia & amicitia permanere.

Consilia interdum, quæ secũdum se commẽdarentur, ex omnibus ob circumstantias improbanda.

Qui contra rationem pertinaciter suam sententiam propugnat, malus minister est.

Datur ergo modus, ut quis contra Principem sententiam suam proferre possit, quin ejus inimicitiam aut indignationem incurrat.

SECTIO X.

De Nomine Semidicibili. *An sint Vocabula simul Communia & Propria: quæ ut Communia, sint absurda & infamia; & ut Propria, generosa & nobilia?*

VSus interdum prævalet & nomina vilia prout tali Familiæ aut Communitati attributa sunt gloriosa & præclara. Apud Hispanos LADRON (*Latro*) HVRTADO (*furto ablatus*) VERDVGO (*Carnifex*) MANTILLA (*pannus, quo involvitur infans*) &c. apud Italos BARILE (*Dolium*) CARAFPA (*Phiala*) TVRCO, OTTOMANO, QVADRIMANO, PAGANO. &c. & apud Germanos DVBEL (*Diabolus*) &c. & apud Veteres & Iuniores Latinos BRVTVS, FABIVS, PORCIVS, CICERO, FVRIVS, TAVRVS, ARIVS, LVPVS, VVLPIVS, CORNVTVS, &c. (quæ à *brutis, fabis, porcis, ciceribus, furibus, tauris, arietibus, lupis, vulpibus, cornibus*, &c. ducta) sunt Communia & Propria: ut Communia, vilem & ignobilem significationem habent; ut Propria sunt Illustrium Familiarum cognomina, quæ in Historiarum Annalibus Heroicis celebrantur.

Recensentur aliqua Familia in quibus vilia nomina nobilitantur.

Et quoniam hæc Cognomina, ut bene intelligantur, Notitias aliquas ex Hispanis Historiis desumendas, postulare videntur, Lectorem, qui uberiores Narrationes desideret, ad Annales remittimus, & interim, ne omninò Familiarum earumdem glorias nesciat, subjungimus Notas sequentes.

DE LATRONIBVS.

LADRON] De Petro & Iulio, Caroli Ladron de Guevara filiis strenuis in Belgio Centurionibus, Magister Leo.

Los hijos de Guevara,
Mancebos de valor y virtud rara;
Prodigos [*] *de la hazienda, que heredaron,*
Pues toda por la Patria la gastaron;
Por robar coraçones,
En España se llaman los Ladrones.

*] Vox *prodigus* accipi in bonam partē debet, ut non nisi *summè liberalem* significet.

DE HVRTADIS.

HVRTADO.] Redierat ex America Titius; & filio suo, cui *Hurtado* nomen, divitias, quas importarat in Hispaniam, ostendens, clamabat dicens, *Todo para vos Hurtado.* Quæ sententia anceps est: sonat enim, *Totus iste thesaurus erit Hurtade tuus*, aut etiam, *Vt tibi servias, totus fuit furto ablatus.*

Apophthegma æquivoca significationis.

D. Didacus Hurtado laudatur.

Hæc Illustris Familia Viros Magnos Literario Orbi dedit, qui in lucem missis de variis scientiis libris Musas nobilitarunt: & inter alios D. Didacum Parnasso, cujus curiosa carmina, furto ablata, indocta manu exscripta, & à negligenti Typotheta coordinata, sub nomine alieno leguntur. De illo in Lauru Apollinea Sylva IV. pag. 37. canit Lupus de Vega.

En cuyo tiempo el Inclyto Don Diego
De Mendoza tenia
Del Parnasso de Amor la Monarchia,
Con tan justo y pacifico sossiego,
Que la misma de Apolo preeminẽcia [*]
Pusiera en contingencia:
Mas fue quanto discreto, desdichado,
En bien hurtado, como mal impresso:
Mas no fue mucho excesso
Que, pues era Mendoza, fuesse hurtado.

*] Hic Gongorizat Lupus nam possessionem, quam Latinus dicendo *Perrupaltum* significat, nemo ante Gongoram express[er]at *la de Podere capo*.

An una & eadem vox duobus possit opponi?

Et ad eamdem Familiam pertinebat Semphronius, qui Regem N. hospitio excipiens, ne existimaret aliquis supellectilibus alienis exornari Palatium, pro foribus inscribi jussit. *Por la gracia de Dios y del Rey nuestro Señor, en todo este palacio no hay nada prestado* [a]. Et postridiè comparuit hæc subscriptio, *Es verdad, porque todo es hurtado y robado.* Consistit in hoc Apophthegmatis gratia, quod *prestado* (Lat. *mutuò acceptum*) propriè, necnon *per injuriam & furtum subreptio* opponatur. Et ad priorem significationem respiciens, jubebat Semphronius, *In toto hoc palatio nihil est mutuò acceptum*, pro foribus inscribi in tabula, ut inde inferret Lector, *Omnia ergo supellectilia περιπετάσματα, &c. quæ illud exornant, & condecorant, Semphronii sunt.* At Lector ad significationem alteram convertit oculos, & Semphronio ingratam Consequentiam deduxit; videlicet. *Sunt ergo furto ablata. Ergo verum est, mutuò non fuisse accepta.*

Quid prestado sit; & quibus extremis opponatur?

Monitum pro Morali Dialectica.

Et hinc notet obiter Logicus, illud Axioma, *Qui ex duobus alterum tantùm negat, alterum affirmare videtur*, periculosum esse, si illud, quod negatur, sit medium; aut habeat duo extrema, quibus opponatur. Qui enim Titium *non esse liberalem*, ex. gr. dicit non est censendus illum *avarum* dicere poterit enim illa ipsa negatione eumdem *prodigum esse* asserere. Sic etiam, qui rem *dulcem esse* negat, non asserit illam *amaram esse*, nam idem negaret, *si esses acris*.

De voce æquivoca, quæ sub una significatione habet unum contrarii, & sub altera aliud?

Sic similiter quando nomen, quod negatur, est æquivocum, & sub una significatione huic, sub altera illi extremo opponitur, ex tali negatione, nisi divisio, & restrictio præcesserit, neutrius extremi infeteur necessariò affirmatio. Consulit Cajum, & Florum Lælius, nimis onere adsumptæ Dignitatis gravatus, & post plura, quibus causas sui tædii expresserat, his verbis orationem concludit.

Lelius. *Deslumbrado en mis yerros,*
De lo que he dicho la respuesta os pido, [a]
Pues para responderme haveis venido.
Cajus. *De oro son, no de yerro,*
Señor, los grillos, que los cargos ponen,
Quando a puestos mas altos nos disponen.
Florus. *Aciertos son, no yerros,*
Los que celebra en vos toda la Corte;
Pues sola la verdad tienen por Norte.

a] Rem non examinatuor, qui Institutiones scripsere Grammaticas. Et ideo nulla errores nos docent. In Præter. *Dixi*, non est Hisp. *he dicho*, sed *acabo de dezir*.

In prima linea Lælius, utitur voce *yerro*, quæ est æquivoca, *ferrum* enim, & *errorem* importat: & ex ejusdem verbis tescire nemo poterit, utram ille acceptionem affectet. Priorem intendi putat Cajus, & ideò *ferro* opponit *aurum*, supponitque de ferreis catenis, compedibusque, quas nova sibi Dignitas imponebat, esse querelam Lælii, & illum consolatur dicens, aureas videri compedes, quibus Senatores devinciuntur suo Principi: earumque gravitatem, ut ut eximia sit, honore compensari & applausu. In posteriori Lælium sensu loqui Florus existimat: & ideò *erroribus* ille, *non-errores* [b] Hispan. *los aciertos* opponit, ac si ideo conquereretur Lælius, quod in administratione novæ suæ Dignitatis errores, vel invitus committeret.

Hisp. *dixe*, & *he dicho*, non sunt ejusdem temporis: nam si heri loquutus sim Petro, & modo Paulo, non potero illi nunc dicere, *Saivajire repetir lo que he dicho*, nec Paulo, *Sabrajme repetir lo que te dixe*; nam illud *he* tempus præsens importat.

b] Hispana vox *aciertos* nō habet Latinam sibi correspondentem.

In

In jocis etiam non sine gratia hujusmodi usurpantur tripudia, ut in sequenti Tetrastikho videre est.

Nacio una noche Zalema,
Que por cubrirsele el Cielo
De un roto y manchado velo,
Fue noche entre clara y yema.

Clara vox aequivoca. Prostat in eo vox *clara* aequivoca, quae si adjectivè sumatur, erit Latinè *clara*; &, si substantivè, *ovi albugo*. Et quidem claritati opponitur obscuritas, & albugini τὸ ὠχρόν, Latinè *vitellus*, Hispanicè verò *la yema*. (Dixerat Poeta *entre* (Lat. *inter*) addiderat *clara*. Ecce alterum contrarietatis extremum. Exspecto alterum. Quod autem erit? Mentem Lectoris cogit Sensus, ut vocem *escura* (Lat. *obscura*) exspectet. Escura. Et Poeta nihilominus, quia *Zalema* dixerat, contra Auditorum exspectationē, à Consonantiae tyrannide determinatur, & *yema* (ὠχρόν, *vitellum*) dicit.) Yema, ὠχρόν, Vitellus. Et hic jocandi modus est D. Francisco de Quevedo communis.

DE VERDVGIS. VERDVGO.] D. Rodericus Calderon, & D. Ferdinandus Verdugo (ille Germanae, hic Hispanae Militiae Centurio) in Madritensi foro, dum tauri solenniter agitarentur, contentiosi & pugnaces, mutuò se ad campum provocarunt. Et tunc fuit Poeta Satyricus vociferatus.

In D. Calderonis & D. Verdugi provocatione ad duellum praesagiū.

Yo no soy gran Letrado,
Ni me gobierno por Astrologia,
Pero viendo en la Plaza aquesse dia
A Verdugo enojado,
Y luego desafiado
Al Señor Don Rodrigo;
Sin mas ni mas, que es mal Aguero, digo.

Ridetur Astrologia Iudiciaria.

Interim post paucos menses Philippi Tertii jussu captus, & mox sub Quarto publica sententia condemnatus, in eodem foro capite plexus est. Multa de ipsius, & vita, & morte, composita fuere à Poetis Eximiis Epigrammata, inter quae, à Comite de Villamediana, & à D. Francisco de Quevedo concinnata celebrantur. Sunt vera, & pulchra haec duo Comitis Carmina,

Y fue, mientras vivio, digno de muerte.
Y fue, quando murio, digno de vida. [*]

Numeri à D. Francisco de Quevedo compositi, praeferunt hanc Inscriptionem, *En la muerte de Don Rodrigo Calderon, Marques de siete-Iglesias, Capitan de la Guarda Tudesca.* [*Murio degollado en la Plaza de Madrid.*] Et posteà decurrunt hoc modo.

Tu Vida fue invidiada de los Ruines,
Tu Muerte de los Buenos invidiada,
Dexaste la desdicha acreditada,
Y empeçaste tu Dicha de tus fines.
Sigalion.

[*] Vixerat liberè, & ut liquet ex condemnatione tyrannice. Nec putavit se posse sub Philippo III. à quo tenerè amabatur, perire. Post Regis autem mortem se fore ultima sententia condemnandum supponens, Morti & Caelo praeparans corpus ciliciis & jejuniis macerans, & rerū Divinarum contemplationi Religiosè impallescens, tandem quia vixit, & quia male, Naturae & Reipublicae solvit tributū.

De el metal ronco fabrico clarines
Fama, entre los pregones disfraçada,
Y vida eterna y Muerte desdichada
En un filo te vieron los confines.
Nunca vio tu Persona tan gallarda
Con tu guarda la Plaça como el dia,
Que por tu Muerte su alabança guarda.
Mejor guarda escogio tu valentia,
Pues que hizo tu Angel con su guarda
En la Gloria lugar a tu agonia.

DE MANTILLIS. MANTILLA.] De Laurentio Mantilla, Poeta celebri, quem adhuc puerum in variis Certaminibus lauru Summi Principes redimiverunt, dicebat Tirius, *Nots mucho, que en tan tierna edad lleve premios pues vive en el Parnasso desde que salio de mantillas.*

In fago & toga floruerunt sua Patria.

DE BARILIS & CARAFFIS. BARILE, CARAFFA.] Caesar Barilius Neapoli Titum Caraffam, quicum altercabatur, despiciens, dixit. *Sappia V. S. che settanta Caraffe apena riempiscono un Barile.* Quae verba Διαφορικῶν continent; nam quae in significatione communi pronunciari videntur, proferuntur in propria: de Personis enim, & non de liquidorum mensuris Caesar agit.

Sunt in Italia nobilissimi.

DE TVRCIS, OTTOMANISQVE. TVRCO. OTTOMANO.] Sola apud Turcas in pretio eo Ottomana Familia; ex ea enim, & non ex alia, Imperatores adsumuntur. Et hanc ob rem de Reverendiss. P. Turco, Viro profectò eximio, & dignissimo Ordinis Praedicatorii Generali, & Claudio Ottomano Archipraesule, plurima ingeniosè sunt dicta.

Illustrissimi sunt in Italia.

De Quadrimanis. QVADRIMANO.] De Claudio Philippo Quadrimano sic ludebat quidam Iuvenalis Novitius.

Claudius de me quaeritur Philippus,
Saepe quòd sese voco Semiturcam.
Sic vocavi illum, voco sic, vocabo.
Nam bene dixi.
Turca subjectis jubet Ottomanus,
Archimandrites ubi Quadrimanus;
Ergo sunt, si bis abaco notentur
Quatuor, Octo.

An possint vocari Semiturcae?

Ecclesia & Aula dedit Viros Egregios hac Nobilissima Familia.

Acumen consistit in hoc, quod cum Quatuor sint Semi-octo, Quadrimanus erit Semi-Octomanus; & quia Ottomanus est Turca, Quadrimanus erit Semi-Turca.

DE DVBLIIS. DVBL.] Hoc apud Germanos nomen sonat *Diabolum*. Et cur tali titulo haec Familia Excellentissima nobilitatur? Respondeo milites ab audacia, & furore laudari; quoniam, ut in Adagio est,

Et Canis, & Miles; qui bonus, ille malus.

Quid requiratur, ut aliquis censeatur bonus miles?

oportet igitur, ut malus sit, ut bonus dicatur. Hinc Antonius Baro de Ligne, transmissorum ab Henrico VIII. ann. 1513. in Galliam exercituum Στρατηγός, nam erat

Quis fuerit Magnus Diabolus Lignensis.

erat Princeps Vigilantissimus. & inexspectatus ubique aderat, ad magnum illius gloriam, *El Gran Diablo de Ligne* vocabatur. Et sic Iacobus in Germania contra Suecos Legionarius strenuus, ob similem causam *Diabole* cognomento honoratus, ad posteros illud transmisit.

Vade Diaboli dictus?

Ex hac profectò nobilissima stirpe Saxoniæ Ducissæ fortè aderat Adolescens pulcherrima; quam prospectans Martinus Lutherus, sic intonuit,

Martini Lutheri dicterium.

Dæmones tales, Stygia ministrant
Si Dea, Infernum reus adprecabor:
Namque erit cadi manibus puella
Gloria summa.

Et ego, ne nimis hoc ejus dicterium (Historia enim quoad substantiam est vera) aures exasperaret, ornatum, & numeros addidi.

An, & cur ejusmodi nomina aliquando mutentur?

FAmiliis, etiam Nobilibus, attributa, rerum vilium vocabula, si satis frequentia, & nota universis non sint, non omninò videntur verecundiæ, & pudoris occasionem auferre: & ideò debent aliquando mutari. Timannus Gesselius. *Ann. Christ. 843. Gregorius IV. moritur, succedit Sergius II. sunt, qui Sergium hunc primò quidem* Os Porci *appellatum fuisse dicant, & ob turpitudinem cognomenti Sergii nomen sumpsisse: eam consuetudinem ad nostros manasse, ut qui Pontifices crearentur, suo nomine omisso, Majorum nomina sibi inderent, licet ab omnibus non sit observatum. Platina.* Hæc autem Μετονυμία (*Nominis transmutatio*) habet altiorem, & sublimiorem causam; Omnipotens enim Deus, qui Gen. 12. 1. dixit olim Abrahæ, *Egredere* [*] *de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstravero tibi.* &c. & per Paulum ad Hebr. 7. scripsit *Melchisedech, esse* REGEM SALEM, *quod est* Rex pacis, *sine patre, sine matre, sine genealogia* &c. Summis inspiravit Episcopis, ut nominis proprii, cognominisque aviti obliviscantur, ut vel inde cognoscant ad dignitatem promoveri, in qua nec conterraneos, nec cognatos, nec sine affines habituri: qui enim Europæo, Africano, Asiatico, & Americano est jus æquum dicturus, esse debet à terræ passionibus abstractus: & qui Romanis, alienigenisque, debet esse neuter, nam aliàs non poterit esse neutralis.

*] Isidorus Clarius (*Hebræismus habet,* Vade tibi) Hanc phrasim Hispanica lingua exactè exprimit, dicunt enim, *Sal te, Ven-te, Vete.*

Cur mutent nomina Summi Pontifices?

SECTIO XI.

De pulchris Nominibus. *An Fortunæ jus dicant, & Fatis infelicibus prædominentur? An potiùs contra eventuum infelicium sint causa?*

SED neque semper speciosa vocabula comitatur felicitas; Papam enim Formosum à calumniis, injuriisque non exemit nominis pulchritudo. Creatur ann. 892. Sedet annos 2. mens. 6. Genebrardus. Eo sedente deformatur Ecclesia; erant enim negligentes Episcopi, & multi irrepserunt abusus, quos discordia Principũ sæcularium promovit. Contra Formosum electus est Sergius III. in schismate, qui tamen paucis diebus se potuit in authoritate manutenere. Mortuo Formoso ann. 898. Bonifacius VI. eligitur, qui sedet 26. dieb. tantummodò, ut Genebrardus habet, ut autem Baronius dieb. 15. *erat autem homo nefarius, jam antea bis gradu depositus, à Diaconatu primùm, post à Presbyteratu. Sed adversus eum Stephanus, homo impius, & Sacrarum literarum ignarus subrogatur, pulso Bonifacio intruso pariter ab intruso. Ista omnia per vim extorta, maximam irrogarunt ignominiam Romanæ Ecclesiæ.*

De Formoso Summo Pontifice. An pulchritudo Nominis illum exemerit ab infortuniis?

De Bonifacio VI. Qualis fuerit.

Qualis etiam Stephanus?

Posteà, ut enarrat Luitprandus. *Formoso defuncto, atque Arnulpho in propria reversa, is qui post mortem Formosi Papa constitutus est,* (Bonifacius VI.) *expellitur. Sergiusque* (at Sergius vivente adhuc Formoso electus in schismate, & post paucos dies desertus fuit: non ergo Sergius, sed Stephanus VI.) *Papa per Adelbertum Marchionem constituitur. Quo constituto, ut impius, doctrinarumque sanctarum nescius* [a] *Formosum è sepulchro extrahere, atque in Sedem Romani Pontificatus, Sacerdotalibus vestimentis indutum collocare præcepit. Cui, & ait.* Cum Portuensis esses [b] Episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam Vniversalem Sedem usurpasti? *His expletis, sacratis mox exutum vestibus, digitisque tribus abscissis, quibus benedicere mos est, in Tyberim jactare præcepit; cunctosque, quos ipse ordinaras* [c] *gradu depositos, iterum ordinavit.*

Quisnam Formoso in Pontificatu successerit?

Qua solennitate Formosum defunctum condemnaverit?

a] Sceleratum hoc facinus etiam Stephano accenset Timannus Gesselius, & Gilbertus Genebrardus, qui ait. *Magno odio persequutus est Formosi nomen cujus Ordinationes omnes rescidit & damnavit, tam enim tum incipiebat Pontificum virtus & integritas deficere propter Arnulphum & seqq. Germaniæ Imperatores, sibi Ecclesiæ jura vindicantes, & libera Ecclesiæ suffragia in eligendis Pontificibus tollentes. Hæc Ecclesiæ captivitas duravit annis fere 140. In qua apparuit pessimam Clericorum Electionem præstare optima Principum Denominationi. Unde proinde Sæculum ab Historicis infelix inscribitur, ut mox notabimus. Formosi cadaver è sepulchro eruit, & indignè habuit.* Tam exsecrandum fuit hoc scelus, ut Onuphrius, cùm excusare nesciret

Indigni in sedem Apostolicam Pontifices ab Imperatoribus protrudebantur.

Quodnam seculum sit, quod ab Authoribus infelix nominatur?

ab-

absolutè negarit. At eum male negare demonstrant, Luitprandus & Gesselius, nam hoc Stephanus facinus in Consistorio confirmavit: & tamen ejusdem Consistorii acta convocato Concilio Romano Ioannes IX. Apostolica authoritate rescidit, condemnavit, & igni mandari præcepit. Errant igitur, & ut videantur pii, ignorantiam suam ostendunt, qui hanc Historiam asserunt ab Stephani inimicis confingi.

De Electione Episcopi.

b] Hic inquirere Curiosus & Eruditus Lector incipit, *An in aliis Ecclesiis, aut saltem in Romana, ex aliena Diœcesi Episcopus eligi possit?* & propriùs ad Historiam accedens, *An-ne Formosus primus fuerit, qui ex aliena Ecclesia ad Summum Romæ fuerit Sacerdotium evectus?* Sanè sunt duæ Quæstiones, quarum Prior Ius, Posteriorq; Factum concernit. Secundam Onuphrius asserendo decidit: fallitur tamen, ut bene monet Genebrardus, his verbis. *Telesphorus à Petro nonus ex Anachoreta & Dionysius vigesimus sextus ex Monacho Pontifex est institutus.* Vt autem Primam resolvam, dico

An possit ex aliena Ecclesia postulari?

Primò, *Ille est in Episcopum eligendus, qui dignior, qui aptior, cujusvisque sit Ecclesiæ Clericus.* Et hæc consuetudo hodie ubique observatur: nam rarus est Episcopus, qui ex ejusdem Ecclesiæ Clericis adsumptus sit. Et idem etiam de Episcopo Romano qua tali, dicendum & statuendum est.

Quid requiratur, ut dignè quis eligatur Episcopus?

Secundò, *Repugnat, ut Summus Pontifex ex aliena Diœcesi eligatur aut adsumatur.* Vt conclusionem hanc intelligas, converte ad sæcularem militiam oculos, & videbis armorum Generalem, quem Στρατηγὸν Græci dicunt; Latinique, si antiquo vocabulo uti placeat, *Imperatorem*) Generalem Legionariû, & Centurionem esse simul. Quoniam omnes Legiones sunt sub Generali, & in illarum prima ipsa est Caput, hoc est *Magister campi*, ut Hispani loquuntur. In hac Legione prima, quæ, ut diximus, ad Legionarium pertinet, sunt decem vel plures cohortes, in quarum prima est Generalis Capitaneus. Ergo eadem Persona, & Capitaneus, & Magister campi, & Generalis est. Ergo eodem modo de Ecclesiasticis Dignitatibus philosophemur. Ecclesia Catholica est una, non duæ, nam Orientalis & Occidentalis sunt Christiani Orbis partes. Hæc Catholica Ecclesia unicum Caput habet, quod Papam κατ' ἐξοχὴν seu *Summum Pontificem* dicimus. In hac Catholica Ecclesia sunt plures Patriarchatus, quorum, qui majorem Europæ partem continet, specialiter ad Pontificem Summum spectat. In Patriarchatu quocumque sunt varii Archiepiscopatus, & in Romano plurimi, & eorum Primas, qui dicitur Lateranensis, in quo multi continentur Episcopatus, quorum primo loco debet Romanus numerari.

An, & cur Summus Pontifex ex aliena Ecclesia postulari non possit?

In militia unus & idem simul Centurio, Legionarius, & Generalis est.

Ecclesia Græca & Latina, non sunt duæ Ecclesiæ, sed duæ ejusdem Ecclesiæ Partes.

Ergo una & eadem Persona (nunc Clemens X.) est Sacerdos) nam sine Sacerdotio cætera non subsistunt) Episcopus Romanus, Archiepiscopus Lateranensis, Patriarcha Europæ, & Summus Pontifex. Nolo ingredi Controversiam, quæ inquirit, An possint hæ Dignitates separari? quia cum non suppetant manifesta Principia, ex quibus responderi possit, erit nobis securissimum Lemma, tam practicè, quam speculativè, *Nil innovari debet*.

Eadem persona simul est Sacerdos, Episcopus, Archiepiscopus, Patriarcha, & Summus Pontifex.

In Conclavi Electores directè & per se creat Summum Pontificem: Patriarcham autem Europæum, Archiepiscopum Lateranensem, & Romanum Episcopum indirectè & per accidens.

Quem in conclave Cardinales creant?

Sanè, si Episcopum Romanum eligerent, possent postulare alienæ Ecclesiæ Clericum, quia præter Romanum dantur in Archiepiscopatu Lateranensi alii Episcopatus, quæ Episcopatuum distinctio manifestè ex Vicariis colligitur, nam Vicarius Romanus habet præscriptos territorii sui terminos, & Confessarii ab eo approbari extra illam parvam Diœcesin nequeunt sacramentaliter Pœnitentes absolvere.

Non privatum Episcopum,

Si Archiepiscopum eligerent Lateranensem, possent similiter exterum promovere, quia extra illum Archiepiscopatum, sunt alii multi Archiepiscopatus in Europa.

non Provinciæ determinatæ Archiepiscopû,

Si Patriarcham Europæum eligerent, adhuc denominare possent exterum, nempe alius Patriarchatus (Constantinopolitani, Antiocheni, Hierosolymitani, &c.) Presbyterum.

non Patriarcham;

Quia tandem eligunt Summum Pontificem, & hujus diœcesis & authoritas & jurisdictio est Catholica & Vniversalis, & per totum Orbem extenditur, implicat, ut extra Summum Pontificatum aliquis in Papam, seu Summum Pontificem eligi possit.

sed Papam, & universalem totius Ecclesiæ Præsulem.

Stat igitur Stephanum odio & ignorantia obcæcatum instituisse judicium, quod sit incriminatura sera semper Posteritas.

c] *Ordinare, & iterum ordinare*, &c. sensum duplicem habere potest; nam *Ordinationis* nomine, vel intelligit Presbyteri, Diaconi, aut Hypodiaconi consecrationem, vel ad aliquam Dignitatem aut Ministeriû electionem. In priori illo sensu vox hodie sumitur ab universis: interim in posteriori olim (N B.) passim accipiebatur. Nam eligere & instituere Abbatem non est eum ad Ordines Majores promovere; & tamen ejus Electio *Ordinatio* vocatur. S. Benedictus in Regulæ capite LXIV. ponit Titulum, *De ordinando Abbate*. Et in corpore, *In Abbatis Ordinatione*, &c. *Ordinatur autem Abbas cogitet*, &c. Ergo dubitare poterimus de degradatione & reordinatione. Si enim ad Canonicatus, aut Officia promotos deposuit, aliquid minùs execrabile fecit: quod si Sacerdotes à Presbyteratu deposuit, & eos iterum ordinavit, infandum sacrilegium commisit, in quo malitia imperitiam exæquat. Sed cur tanto Formosum odio Stephanus persequebatur. *Ego arbitror*, inquit Platina, *hoc odium ex ambitione ortum fuisse, cùm jam eò devenissent Ecclesiastici, ut non tradi ut antea, sed sponte & largitionibus Pontificum munus obirent. Hinc odium hoc ortum, quòd ei antea impedimento fuisset, quominus optata Sede poteretur.*

Quid ordinare sit? & An semel ordinati, iterum ordinari possint, aut iterum ordinari?

An Abbates ordinentur?

Cur tanto odio Stephanus insanum Prudentissimum exarserit?

Hinc *Formosi* nomen velut fatale fugerunt posteriores Summi Pontifices; Paulus enim Secundus Venetus, venustâ & verè dignâ imperio facie præditus creatur anno. 1464. & sibi perplacens nomen *Formosi* adsumpsisset, nisi se posthuma illius deterruisset Tragœdia. Platina in Stephano VI. *Paulum certè assuit, quin nostra tempestate Paulus II. Venetus* Formosi *nomen, ut sit, sibi inderet, quòd id nomen ei maximè convenire videretur, propter proceritatem & corporis Majestatem. Quominus autem id faceret, deterruerunt Cardinales quidam, Historiæ non ignari, ne post mortem id accideret, quod olim Formoso. Tulit id ægrè Paulus; quia nihil præter hoc nomen ad summam felicitatem ei deesse videbatur.* Interim me ludice Formoso miserabilior fuit; ait enim *pag.* 701. Genebrardus. [*Omnia Sacerdotia ipsius tempore Romæ erant venalia. Officia & Beneficia, Episcopatusque his committebat, qui Officium aliquod habebant venale* (& hæc erat palliata & fucata quædam Simonia) *unde elici munus posset.* Summa Concil.]

An nomen Formosi sit fatale?

Cur illud non adsumpserit Paulus II?

Cur eo sedente tota Ecclesia fuerit deformata?

Ergo si nomina sunt Dialectici colores rerum, potuisset Iulio Virgilianus Corydon dicere,

Quid sint verû vocabula?

O formose (Senex) *nimiùm ne crede colori:*
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Virgil. Ecl. 2.

Et conceptum explicare hoc Tetrasticho.

Nominibus ne fide bonis, diffide malisve.
Nam Brutus abstulit trucem tyrannidem,

Et

ΣΙΓΑΛΙΩΝ (Lat. Harpocrates)

Et Commodus regnavit absque commodo.

SECTIO XII.

De Civili Parenthesi. An indicibilia Nomina alicujus verbali interjectione emolliantur, & fiantur proferri?

Quomodo dicenda, aut scribenda sint voces novæ, aut barbaræ, quin subjiciantur Criticorum Censuræ?

QVI nova aliqua voce uti vult, timere debet Criticos, quorum delicatæ sunt aures. Et ideò addit parenthesim (*ut ita dicam*) qua lævigetur novæ vocis austeritas. Alii (*si liceat sic loqui*) solent dicere, ut mollescat durities vocis, aut phraseos insolenter prolatæ. Porro ob barbaram vocem notaretur Orator, at illum parenthesis interposita emaculat, demonstrat enim, non ob ignorantiam, sed ob necessitatem, aut vocem finxisse, aut reprobatam usurpasse. Augustinus de Civit. lib. 7. Auditor, inquit enim: *Hanc Divinitatem (vel ut sic dicam Deitatem) nam & hoc verbo uti jam nostros non piget, ut expressius è Græco transferant, quod illi θεότητα appellant*. Chrisostomus loc. cit. dixit vividam (*ut ita dicam*) *ac splendidam habentem frontem*. Et author notarum, quæ ipsius Sancti Patris verba dilucidant *in epist. 2. ad Thimoth. homil. 10. column. 1425. A.* juxta Basileensem Editionem anno 1536. & *fol. 578. column. 4. C.* juxta Venetam ann. 1583. sic ait. *Indicat autem duplicem illam gratiam à Theologis nostris accuratè distinctam; unam habitualem; alteram, quæ est veluti movens: & (ut Scholastica utar voce) manutenens.* [a] Et idem S. Chrysostomus *homil. de Spiritu Sancto column. 799. B. Basileens.* & *fol. 321. column. 4. I. Venet.* Ἵνα μήτις (ὅπερ ἦπον) ἀγίω τὰ πνεῦμα Θεῦ. τομισῃ ὁτγεότητα σημαίνεθαι καὶ μὴ φύσεως κοινωνίαν, &c. Vetus Basileensis, [*Vt igitur*, sicut dicebam) *ne quis audiens Spiritum Dei propriam quandam significari, & non communem naturam*, &c.

Θεότης, Divinitas non est à Græcis Theologis conformata.

Gratia duplex: assistens, ac ... (a) Passim moventem, & promoventem gratiam lego: at manutenentem alicubi me legisse, non memini.

Spiritus, alius est mundi, & alius Dei.

An Spiritus-Sanctus sit creatura?

Avis Ascolopaga benevolentiæ Symbolum.

tem, non datus est, Paulus dicit, Nobis autem Spiritus, qui ex Deo est, Spiritus Mundi, sed Pauli, oppositum Deo est.] At ex verbis mune est Spiritus, quid notionale videtur inferri; nam, si contra Hæreticos, & non communem esse creaturam, Porrò Chrysostomus Dei existimabant, qui Spiritum-Sanctum (*quem ad modum*) ministram aut familiarem Spiritum Dei, declamat dicens, [*Ergo aut familiarem*, sicut *dicebam*) *ne quis audiens ... pag. 321. colu... significari* (ministerium) *ram, Paulus quamdam, & non natu-* 24 *pag. 125.* &c.] Ita Editio Veneta ...-4. I. Pierius Valerianus *lib.* ... sic inquit. *Sunt, qui benevolum* ... *per* Ascolopaga (*quam*

Gallinaginem *Latini appellant*) pictam intelligant, quod avium nullam majorem hominem studio affici compertum sit, &c. Augustus Pfeiffer in *Fascicul. Dissert. Philol. IV. de Alkorano pag. 54.* sic inquit. [Nam Surata XXV. & alias (Alkoranum) à Scriptoribus vocatur אלפרקן *Alfurkân*, non tam, quod discernat verum à falso, ut ut hæc Etymologia Muhammedis adulatoribus non displiceat, nec quod in certas partes divisus, & distinctis vicibus è Cœlo (*si fas est credere*) demissus sit, ut volunt Fabritius *specim. Arab. pag. 46.* Levinus Warnerus *App. Comp. Confess. Muhammm. de Fide Christ. pag. 7.* & alii: sed quod contineat lectiones, quas Iudæi ex eodem themate פרק appellant. Sic *in Berachot. fol. 28. 2.*] Vbi, ut conspicis, blasphemia illa, quod Alkoranum è Cœlo venerit, per illam parenthesim (*si fas est credere*) evacuatur, & emaculatur.

An, sive Alfurkan Alcoranus dicatur?

Sunt Lectiones Hebraicè.

Vt de vocibus, sic rebus, quæ minùs vulgo notæ, est statuendum, dicimus enim, *ut aiunt Medici &c. ut loquuntur Philosophi* &c. cum vel propositionem reponimus, aut phrasin usurpamus, illarum Facultatum propriam. Solemus etiam dicere, *ut aiunt*, quin illos exprimamus, quorum utimur authoritate, & tunc illi subintelliguntur, qui artem illam, de quâ peroratur, percallent. Probat hoc Axioma illud Morale. Τόξον μεὺ, ὡς φάσιν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται, ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. *Arcus quemadmodum ajunt* (nempe *Venatores*) *cum intenditur, rumpi solet: contra animus, cum remittitur.*

Quomodo sententiæ & phrases vulgo ignotæ?

Et hic obiter nota illas Reflexiones, *si sic loqui liceat*, aut *ut ita dicam*, exorbitare sæpe in libro in linguam diversam translato. Sint mihi exemplo illa ipsa S. Augustini verba, quæ paulò ante produxi. *Hanc Divinitatem*, ait, *vel ut sic dicam*, Deitatem &c. Peto enim ut ea reddas Hispanicè. Scribis. *esta Divinidad, o si se puede dezir assi, Deidad.* At illud *ut sic dicam* à D. Augustino ponebatur, quia nomen Deitas in libris Veterum Latinorum non legitur, unde coacti sunt Latini Dictionarii Scriptores, cum nec Virgilium, nec Ciceronem possent, hunc eumdem locum Augustini citare. At in Linguâ Hispanicâ *la Deidad* est receptum vocabulum, & qui illud profert, excusatione non indiget. Quam ob rem, ut illud *si se puede dezir assi*, haberet locum, deberet loco vocis *Deidad* aliam ponere Interpres, de cujus proprietate disputarent Hispani. Vbi autem illa? Manet ergo, etiam ex hoc capite rem esse difficillimam vel unam lineam ex una in aliâ linguam bene vertere.

Interdum vox in una lingua controversa certa in altera lingua respondet.

SECTIO XIII.

Quid sit illud, quod Vn no se que ab Hispanis vocatur?

Quæstio proponitur.

OCcurrit sæpè aliquid, quod simul scimus, & nescimus: scimus, quia de illo loquimur, quia illud laudamus; & nescimus, quia illud explicare non possumus. Et id est quod *Nescio quid* Latinus, & *Vn no se que* vocat Hispanus. Aurea Amoris sagitta apud Calderonem *part. 3.* in *Comæd.* La fiera el ayre y la piedra *act. 2 fol. 228. c.* vulneratus nescio quis exclamabat,

Tambien tengo yo mi poco
De no se que; que lo siento
No se donde: y no se quando
Lo he de applicar el remedio.

a] Sic in suis Metricis Operibus vocari voluit P. Gabriel Tellez, Concionator Eximius, in quo Theologia Humanis Charitibus condecoratur.

Los Cigarrales liber est, quem Mag. Tirsus de Molina [a] composuit, & *libr. 1. pag 134.* Manriquus & Gastonius, nam habebant ob oculos duas lectissimas Virgines, colloquuntur hoc modo.

Gast. *Que te parece?* Manr. *No se*
A qual amas de las dos;
Pero Don Gaston por Dios,
Que desde que las mire,
Estoy medio no se como.
Gast. *Pues Don Manrique primero,*
Que te sientas medio entero, [b]
Porque ya receles tomo,
Esta de lo blanco es
El blanco de mi tormento. &c.

b] *Ex* todo entero *an no aedaes poterit* medio entero?

Antonius Guzzius in Agrophilo *pag. 84.*

Odit nos odio, nihil merentes,
Plusquam Sextilius Vattotano,
Sed nostras malè pertoquit medullas
Ignis nescio quis. Fatebor unum;
Nec te diligo, Sextili, nec odi:
Vel, si possibile est, amo malignè. [c]

c] Huc pertinet illud Virgilii *Æneid 6. Quale per incertam Lunam, sub luce maligna. Est iter in sylvis.* Lux ergo maligna est lux tenuis. Ergo & amor malignus erit tenuis.

Et pag 95. ad Muliterculam,

Nescio quid Lydiam ridens Faustina poposcit.
Non sum Divinus, sed scio, quid valeat.

An dixerint Antiqui Nescio quid?

Hoc *Nescio quid*, quod toties in colloquiis auditur, etiam Veteribus notum. Ovid. lib. 3. de Art.

Nec sua perpetuo contendant ilia risu,
Sed leve nescio quid fœmineumque sonent.

SECTIO XIV.

De Regio Responso. *An verè sint respondeant Principes, cum nil dicant omninò, sed ut responsum habeant Oratores ad aliquem alium remittunt?*

SIlent Reges; & Hispani præcipuè: sunt enim quidam Humani Dii, & Cælites sunt taciturni. Tota æternitate Pater Divinus loquitur; & æternitate ipse tota unicum tantùm dixit Verbum. Et Reges, Dei enim in terris vices gerunt, sunt verborum parcissimi: & ideò à Legatis rogati, solent illos remittere, ut audiant ab alio responsum: & quæritur, *An hæc ipsa remissio responsionis vim habeat?* Prostat clarum exemplum in Historia Cæsarea, quod Guichardinus *tertio libro* recenset.

Unicum tantù Verbum tota æternitate Pater Divinus dixit.

Principes esse debent cauti. Recensetur historia.

Quoniam Florentina Respublica Legatos ad Imperatorem Maximilianum misit, petituros Pisæ restitutionem. [Est autem Pisa (vel ut Veteres loquebantur Pisæ) Thusciæ civitas, jacens inter Arnum & Auserem; à Pisæis Elidis populis condita. Strabo lib. 5. Hi enim Nestorem ad Ilium properantem sequuti, in reditu vehementia tempestatis divisi, partim in Metapontum, partim in Tyrrhena littora dejecti sunt. Et in oppidum condiderunt, quod à relictæ patriæ nomine Pisas appellaverunt. Huc adlusit Virgilius *Æneid. 10* cum cecinit,

— *Alphææ ab origine Pisæ* [*]
Urbs Etrusca solo.

Et Alphæus (Græcè ἀλφειὸς per tres syllabas; fluvius est Elidis; qui ut Pausanias *lib. 5.* testatur, occultis meatibus subter mare labitur, & ab Arethusa, quæ Siciliæ fons est, ore eructatur. Virgilius *Æneid. 8.*

*] Adjectivũ Alphæus, a, um. habet secundã longam, est enim Græcè ἀλφειὸς.

— *Alphæum fama est huc Elidis amnem*
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur undis.

De Alphæi flumine.
An per subterraneos meatus infra mare decurrat?

Ut tulere tempora, variam subiit fortunam hæc clarissima Civitas: semper ambita à Florentinis, semperque à vicinis Principibus contra eorumdem ambitionem protecta. Et hanc ob causam sub annum MD. erat Martis theatrum, & ut *in sui Legati* *discurs. 2.* de Vera *fol. 114. b.* Ioannes Antonius *rras de Italia* loquitur, *Raiz de todas las guerras en aquel tiempo.*]

Genuæ commorabatur Imperator; Legatosq; clementissimè auditos spe benignæ resolutionis (quod solent semper Reges) aluit. Soluturusque anchoram, eos remisit ad Le-

Ad Nuntium Apostolicum remittit Imperator Oratores Florentiæ; & eos ipse promittit ad Ducem Mediolanensem.

Legatum Pontificis, cui injunxerat, ut eis exponeret suam resolutionem. Adeunt Legatum illi, & ab eo amandantur ad Ducem Mediolanensem. Stupent: interim, ut negotium promoveant, nuncium cum literis Florentiam mittunt, & ipsi transeunt Mediolanum. Petunt à Duce audientiam, & hora statim illis opportuna decernitur. Et ecce redit nuncius, & in literis hoc recipiunt mandatum. *Duci de negotio nihil prorsus dicunto. Florentiam revertuntor statim.* Si non impetrassent audientiam redirent insalutato Duce; at illa postulata & concessa, id jam fieri non poterat. Ut ergo suæ Reipublicæ mandatis morem gererent, & debitæ tanto Principi non deficerent urbanitati, hora statuta nomine cum privato inviserunt dicentes, *Se expeditis cum Imperatore negotiis, cum jam essent redituri Florentiam, id non voluisse facere, quin eum venerarentur, testarenturque publicè se, tametsi privatos viros, scire quanto amore celsitudinem suam Florentina Respublica prosequeretur.* Dux qui jam à Legato Apostolico, aut etiam ab ipso Cæsare didicerat remissionum decursum, hæsit attonitus (vel ut Vera Hispanicè ait, *embelesado*) convocaverat enim Principum Oratores, ut coram iis Florentinos audiret, & in negotio quanta ipse apud Cæsarem gratia & authoritate, & in responsione quanta eloquentia polleret, eruditè ostentaret. Nesciens ergo, quid diceret, cum nec succurreret, quem consulere posset, nec suppeteret tempus deliberandi, ut subitaneum dolorem, quo perculsus fuerat, dissimularet, *Quid respondisset illis Cæsar*, interrogavit. Ad hanc curiositatem importunam Legati. *Ius gentium universis commune, quod affirmat praxis Florentinæ Reipublicæ, sub læsæ Majestatis crimine Oratoribus præcipit, ut Legationem suam soli Principi, ad quem mittuntur, exponant, & responsionem datam suo Principi, & nulli alii, referant.* Audiit stupefactus Dux: & quia turbationi animi superveniebat perturbatio, verbis in linguam prius, quam in mentem profusis, sic infit. *Ergo, si ego responsum dedero, quod Imperator ut vobis darem, jussit, non-ne illud libentissimè audietis?* Et Oratores Duci. *Tres voces sunt, quas deberet nobis Politicus quidam Nomenclator exponere priùs quàm respondeamus, quis enim prudens respondere præsumat, ubi non intelligit interrogationem? Ille, ergo, alia ratione imperat; & nos nihil dicemus, unde inferri possit talis interrogatio. Responsum exhibetur quærenti; & nos nihil quæsivimus. Et libentissimè audiuntur, quorum notitia exspectatur & desideratur; nullam quæ nos, aut exspectamus, aut desideramus. Cæterùm, si quid nobis dicatur audiemus; non enim sunt aures humanæ liberæ; quæ liberè dicuntur, necessariò auscultantur.* Persistit admirabundus Dux; & ut tam confessionem extorqueat, insistit, *Ut negotium quidquid sit, volo vobis dare responsum, quod Cæsar præcipit: ut autem non ego per ambages sed directè procedam, oportet, ut quid ab eo orabatis, dicatis.* Subrident illi; & rem à se impossibilem, superfluamque postulari causantur: impossibilem prorsus; Legati enim aperire os sine sui Principis licentia nequeunt; superfluam etiam, cui enim fuerat à Cæsare datum, quid respondere debeat: quid ab eo petebatur, ignorare non potest. Plura dixisset Dux: sed illi licentia reverenter petita discesserunt.

Legati etiam possunt agere ut personæ privatæ.

Quid embelesado apud Hispanos sit?

An responsum dari possit nihil interroganti?

Ponderantur Politici verba: unde, ergo, responsum, & libentissimè.

Sic proposito Casu, quæris Primò, *An in hoc prudenter Imperator processerit? An etiam Florentina Respublica?* & Secundò, *An ipsamet Remissio ad Ducem legitima fuerit Responsio?*

Duæ Politicæ proponuntur Quæstiones.

Ad Primum, agens de Imperatore, alto illum consilio processisse assevero, quoniam tunc contra Venetos, qui Imperii laciniis, & spoliis sunt divites, excitaturus bellum liberas Italiæ Respublicas, & Principes in fœdus, & societatem advocabat: & ut Florentinam à se haberet, rem protrahere volebat, intra neutros terminos se continere; & ideò nil expressè affirmare, aut negare. Et ad Florentiam transiens, præscindendo ab affectibus Ducis hujus Reipublicæ prudentiam laudo: quoniam Politici voti fœlicitas in secreto fundatur. Qui in eadem tabula chartis colludunt (Hisp. *los que a los naypes juegan*) non permittunt, ut suæ chartæ videantur: &, si rem bene intelligo, Italiæ in tabula cum Principibus ludunt Respublicæ; & dum oppida istarum illi, illorumque istæ, in suas volunt partes, vel invita, protrahere; vota sua silentio, & secreto promovent, & confirmant; & si Resolutionum suarum puncta ostendant, aut pereunt, aut periclitantur.

An prudenter Imperator processerit?

An & Florentina Respublica?

Ad alterum dico, Imperatorem, spe vana Florentinos in suæ devotione fovere, non autem favere decrevisse. Si enim Pisas restitui vellet, id sine ambagibus posset paucis verbis præstare. Duas ergo remissiones circumspectè considerarunt Florentini: & in ipsis duo audiverunt responsa, alterum suspectum, & dubium, alterum manifestum & clarum. Non velle Cæsarem, ut Florentiæ restituerentur Pisæ, innuebat, quæ ad Legatum Pontificium Remissio: spiritualia enim negotia, non autem temporalia & Politica cum Ecclesiasticis debent tractari. Verùm enim verò al-

An Pisas restitui Florentinis voluerit Imperator?

altera ad Ducem Remissio, certè debuit manifesta negatio: perinde enim erat rem ad Ducem Mediolanensem, Pisarum Patronum, remittere, quàm committere Consistorio Pisano. Semper Mediolanenses Duces aspernati sunt incrementa Florentinæ Reipublicæ, & qui dubitet, legat Ioannem Antonium de Vera, qui in sui Legati discurs. 2. fol. 95. a. Casum hunc in exemplum proponit. [Vnire suæ ditioni Pisas, quas stricta obsidione coercebant, desiderabant Florentini, &, ut certius consequerentur, ad Mediolanensem Ducem Oratores legarunt, postulantes, ne Pisanos protegeret. Erat à Pisis ipse; ratio enim status requirebat, ne illas à Florentinis expugnari permitteret. Et quid hic faceret? *Se annuere, ait, Florentinorum votis; velle quiescere; bellum fastidire, pacem desiderare: & ut beatiùs in otio viveret, iam militem, quem nuper conscripserat, exauthorare.* Credunt Legati, & gratias agunt. Ille, ut credulitatē hanc altiùs in animos Florentinorum immitteret, dimittit milites, relinquitque suum Ducatum inermem. Vadunt Parmam cum copiis suis exauthorati Centuriones, ibique Franciscus Sforcia, ad quem Dux mandata secreta præmiserat, eos rescripsit, ut transmitteret Neapolim: & statim in oppugnantes Pisam irruit, obsidionem dissolvit, eamque præveniente favore à servitute imminente subducit: concomitanteque à tyrannide, quam sub Paulo Guinisio patiebatur, eripit, & pristinæ libertati restituit.] Stat igitur hanc Propositionem, *Mediolanensis Dux dabit vobis responsum* æquipollente huic. *Respondet Cæsar, se nolle facere, quod postulas.*

Infensi semper fuere Duces Mediolanenses Reipublicæ Florentinæ potentiæ.

N. B. Videntur in Contractibus Principes literam & non sensum curare: nam in toto hoc circūstantiarum decursu alio sensu loquebatur Dux & alio diverso audiebatur.

SECTIO XV.

De injuriis. *An apud Viros probos infanda censenda sint omnia calumniosa vocabula?*

VErborum Indicibilium censui adnumerari debent injuriosa & satyrica, nam Viri honesti impertiuntur universis honores, & tantum illi avari in hoc genere sunt, qui honore carent. Poeta antiquus.

Ἐσθλὰ λέγειν αἰεὶς πάντας καλὸν, αἰσχρὰ δὲ δεινόν,
Κἂν ὦσιν τούτων ἄξιοι ὧν λέγομεν.

Bergius sic transtulit.

Dicere de cunctis bona pulchrum est; turpia iniquum,
Sint licet hoc digni crimine, quos loquimur.
Sigelius.

Loquere bona de omnibus etiam improbis. Si quem laudare nequeant, tace.

Et alius expressit his Iambicis.

Est de omnibus fari optima,
Bonum; ast iniqua, pessimum.
Etsi is vir, de quo dixeris,
Sit criminis dignissimus.

Quam sententiam apud Lupum de Vega *Lauri Apollineæ sylva IX. pag. 86.* Apollo reposuit: quoniam

Dixo entre varias cosas, que el Poeta
Satyrico se fuesse de su Corte,
Llevando siempre el bien hablar por Norte;
Que el bien hablar a nadie se sujeta,
O que por justo premio se prometa
El que Nicolo Franco en Roma tuvo,
Pues que pendiente de una rexa estuvo
Por el cuello blasphemo [a]
Infame y loco: estremo
De muchos atrevidos
Que affectan a ser hombres conocidos
A costa del honor ageno, y vienen [b]
A perder el que tienen, si le tienen.
Que por este camino
Se desentierra todo,
Haziendo de este modo
Para lo mas occulto un Calepino [c]
Temiendo que el aggravio beneficie
Del rostro alguna vez la superficie,
Porque sobre cabeza deslenguada [a]
De un cabello sutil cuelga la espada;
Que lengua que las honras attropella,
Pocas vezes se vio morir con ella.
Y es la razon, que el dueño aun no la quiere
Tener consigo, quando ve, que muere,
Pues como saldra bien de tal empeño,
Lengua, que aun no la quiere el mismo dueño.

Nicolaus Francus, homo linguosus & maledicus Romæ privata authoritate à ferrea fenestra suspenditur.

a] Nicolaus Francus, homo maledicus, Romæ periit.

b] Improbus se potius, quā alios verbis calumniosis dedecoras.

c] Habet jam octo, vel plures linguas Calepinus.

Et pagina immediatè sequenti.

Y dixo, que la lengua, que offendia,
En lengua de muger se convertia,
Teniendo de esse Muger de baxo modo,
Que son varones las de mas en todo.
Y que a esta, que calla el offendido y tarda,
Quando finge amistad, venganza aguarda.

De fœmineis linguis. Quales sint?

Quid significet silentium post receptam injuriam?

Monitum Morale.

PEnè è[x]tinctum Christianæ charitatis penu ducere: mihi videtur dictum istud Senecæ: *Secretò amicos admone, lauda palam.* Plerosque tamen homines in contrarium affici videmus, & ex animo dolemus. Laudant secretè, damnant palam: vix enim duos, tres, homines simul colloquentes audias, quin statim recensendis aliorum vitiis

Iacobus Catzius pag. 18. *Hominum post peccatum Originale communis indoles.*

Ex illo trito & universis noto versu. Solatium miseris socios habuisse Penates deducitur hæc Consequentia Criminis est socios solamen habere Potentes.

vitiis operam locasse dixeris, ita strenuè, in calumniæ campum hunc Martium, ut ita dicam, descendunt. Rationem acutè tandem tetigit D. Hieronymus, *Malorum*, inquit, *solatium est bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum.* Agedum quisquis es, qui maledicendi hoc studium tibi insitum sentis, interroga conscientiam tuam, quid te moveat, verissimam Viri pii sententiam (nec dubito) invenies. *Vetus malum est, malus bonum malum esse vult, ut sit sui similis.* Sanè, *Nolite judicare*, inquit benevolus Servator, *& non judicamini.* Tribus modis pravum hoc judicium instituitur, cum bonum alicujus factum in malam partem trahimus, cum malum in pejus, cum dubium in deterius.

Quid mali in votis habeant?

SECTIO XVI.

An, quæ non sunt ad rem, Indicibilibus debeant adnumerari?

In desperatis prudentes Oratores causis divagantur hac illac, ut tempus terant, & nunquam ingrediantur difficultatem.

ORatores, qui causas desperatas adsumunt, de omni alia re copiosè, & eruditè disserunt, ut Auditores delectent, & tandem nunquam ad nodum difficultatis perveniant. Et hic Canon Deceptricis Rhetoricæ fuit notus, & admissus à priscis, apud Græcos enim antiquũ Epigramma reperio, quod latinè sic redditur.

Sacula, bos, & capra, mihi periere Menecles,
Ac merces horum nomine, pensa tibi est,
Nec mihi cum Oebryade quicquam est vel fuit ve negoti,
Nec fures ullos huc cito Thermopylis:
Sed contra Eutychidem nobis lis, proinde quid hic mihi
Aut Xerxes facie, aut quid Lacedæmonii?
Ob pallum, & dene loquere, aut clamato clarè,
Multa aliud dicis, Sus, aliud Menecles.

Antiquum Epigramma Græcum.

Et illud videtur legisse Martialis, dixit enim.

Ejus conceptũ Martialis repetiit Latinè & ornavit.

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abesse furto,
Hoc Iudex sibi postulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et perjuria Punici furoris,
Et Syllas, Mariosque Muciosque,
Magna voce sonas, manuq. tota
Iam dic Postume de tribus capellis.

NOTA.

INter speciales Petri Gassendi amicos recensebatur Iacobus Golius, & quia jam ab aliquibus ad eum mensibus nullas literas dederat, & duos cognati filios commendare debebat, sic ann. 1630. scribit. *Nolo ominosam esse charo huic & egregio juvenum pari culpa apud te mentionem. Ideoq; rogo nunc mihi liceat veniam silentii* [*] *silendo impetrare. &c.*] Et habetur tomo Epistolarum pag. 396. a.] Dixisset, si scripsisset Hispanicè. *Encomiendole a V. S. estos dos Mancebos, que por sus prendas y virtudes estimo. Y no quisiera les fuesse de daño, o prejuizio el silencio passado, o la confession de mi descuido. Pero espero, Señor, de su benignidad y cortezia, que me dara licencia, de que callando consigua perdon de haver callado.*

In [illegible] credere se posse, qui [illegible] silendo.

*] Venia videretur debere personæ impetrari, non culpæ: sed Gassendus, quidquid de Philosophis sit, maluit adhærere Grammaticis, quam ẽ ipso loquatur.

SECTIO XVII.

An inter voces Politico condemnatas silentio debent Hebraica, Arabica, Græca, & aliæ omnes Orientalium Linguarum numerari?

DVO extrema, toto distantia Cælo, in linguarum professione reperio; alii enim, quia sunt similes bovi, qui unicam in ore tantùm linguam habet, rident illos, qui linguarum elegantiis, & varietate delectantur; alii autem omnes dicunt se scire, & tamen eas didicerunt in schola [a] Pythagoræ [vel si velis uti phrasi Ecclesiastica, eas, inquam, in Confessione didicerunt, & ideò non possunt revelare.] Illorum est hoc propudiosum Lemma Græcum est, non legitur [c] quod tamen passim audias. Interim, quoniam illi priores solent esse Viris doctis molesti dabo eorumdem Grammaticam.

a] Debebant alium observare silentium discipuli in Schola Pythagoræ.

PROLOGVS. *Putant scioli Hebraicam, Caldæam, Assyriam, Arabicam, Turcicam, Persicam; &c. Egyptiacam, & Indicam, &c. Græcam, Copticam, &c. quæ colantur in Asia esse Linguas diversas, & diversis Canonibus & Institutionibus debere tradi: at falluntur gravissimè; omnes enim oriuntur ab hoc* VNICO CANONE. *Disce mentiri. Asserere audacter te Linguas illas scire. Nemo te examinabit. Et sic inter Orientalium Linguarum peritos numeraberis.* Finis.

Omnium Linguarum Generalis Grammatica, qualis hodie traditur à Recentioribus Pythagoreis.

Grammaticas has Institutiones apud Franciscum de Villegas, in suâ, quæ *Lo que puede la criança* inscribitur, Beltranus accuratè didicerat: ibi enim lego.

Petr. *Esperate un* — Beltr. *Ya espero.*
Petr. *De donde eres?* Beltr. *De Granada.*

Petr.

Quo hodie modo non pauci Græcam Linguam percalleant?

Petr. *Como se llamas?* Beltr. *Beltran.*
Petr. *Estudiaste en Salamanca?*
Beltr. *Si Señor.* Petr. *Que Facultad*
Has estudiado? Beltr. *Comprava*
La comida a los demas.
Petr. *Pues, si en esso te occupabas,*
Sabras muy poco Latin.
Beltr. *Lo que es Latin, poco, o nada.*
Griego se un poco. Pregunta,
T veeras con la elegancia, [c]
Que te respondo. Petr. *No se*
Griego yo. Beltr. *Por essa causa*
Dizen muchos, que lo saben
Todos sobre su palabra.

D. Josephus Pellicerius, qualis?

An-ne eamdem Grammaticam D. Iosephus Pellicerius didicerat? Quid scio? Laudavi in ipso semper variam eruditionem, dabo tamen Lupi de Vega Responsionem.

Ejus ingenium celebratur.

Ya Don Iosepe Pellicer de Salas
Con cinco lustros solos [a]
Ta nuevo Anacreonte
Fenix ostiende las doradas alas,
Que el Sol immortalize;
T pues el mismo dize [b]
Que tantas lenguas sabe,
Busque entre tantas una, que le alabe.

Quo ætatis suæ anno florere cœpit?

Ita ille in Lauri Apollineæ Sylva VIII. pag. 71. b.

a] Ait Spiritussanctus, *Senectus venerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata.* Et Pellicerius anno ætatis vigesimo quinto incepit inter Seniores Parnassi numerari, habebat enim in paucis ætatis, multos Eruditionis annos.

Fuerit-ne πολυγλοττος?

b] Relego illud, *pues el mismo lo dize*, & infero, nõ credidisse Lupum Pellicerio, se tam multas & varias linguas didicisse asserenti.

Meliori in hoc libro fortuna Gabriel Lopezius navigavit, cum enim diversas intelligere linguas fateatur Lupus, & *ibid. pag. 74. a.* celebrat & commendat his verbis.

Gabriel Lopez laudatur.

Al docto Gabriel Lopez mira atento,
Pluma gentil, de heroico fundamento,
A cuya Urbanidad y Letras deben
Musas Latinas, Griegas, y Francesas,
Mas altas, mas difficiles empressas.
Pues juntas no se atreven
A su alabanza, viendo que no alcanza
La Hyperbole mayor a su alabanza. [*]
Pues que podran a tanto ingenio solas
Ciphrar las Españolas,
Que quedan siempre faltas
Breves Elogios para ingenios altos?
T assi decreta Apolo, que lo alabe
Cada Lengua por si de las que sabe.

c] Verba illa *Græcum est non legitur*, quæ retuli postulare videntur, ut exscribam has lineas ex Conrado Dinnero, qui *Græca Epitheta* ex præclaris Poetis & Oratoribus, priscis & novitiis, collegit & digessit, & VVitteburgi anno 1614. magno studentium fructu in publicam lucem emisit. Vtor, ut video Exemplo Editionis secundæ, quoniam Bremenses Professores in Grammaticæ Græcæ (quam anno 1613. evulgarunt) Præfatione pag. 11. sic scribunt. *Et non pudeat nonnullos, quorum nomina in hoc Choro micant, ante Iuris Professiones, Græcas in Academiis Literas profiteri. Hinc en Conradi Dinneri Iurisconsulti studiis* Epitheta Græca, *laboriosum & elegans Opus, habemus. Illorum si exempla sequerentur plures, non tam exsangues ingeniorum venas existerent, ut fortè Heresbachius loquitur.* [a] Dinner itaque, à viris laudatis laudatus, sub medium Dedicatoriæ Epistolæ, quæ Erasmo Sturmero est inscripta, ad rem nostram sic inquit. *Et sanè memini ipse nonnullos mei ordinis* (hoc est, Iurisperitos) *homines audire, quas navata in melioribus Studiis & Artibus opera (siqua unquam fuisset) ferò pœniteret. Alios ab iis Studiis alieniores audivi triviale hoc jactantes,* Græca sunt; Ergo legi non possunt: *cujus si Accursium, summo ingenio & memoria maximâque doctrina Civilis cognitione instructum, Authorem constituunt, ab ejus mente longè aberrant, summoque & incomparabili Viro (quem suæ ruditatis & imperitiæ (ne dicam, ignaviæ) patronum sibi adsciscere & aggregare cupiunt) manifestam injuriam faciunt; cujus eos convincit Glossa ipsa Accursiana* ad leg. 6. in verb. edicto. D. de bonor. possess. *his verbis (ut loquuntur) formalibus.* Græcæ literæ possunt intelligi, & legi. *Tantùm non videt Bartholum nostrum Ludovicus Vives* libr. 1. de causis corruptar. Artium, *tribuitque et Dictum,* De versibus non laborat Iuris Consultus [*] *quod unde hauserit aut acceperit homo Hispanus* [b] *mihi non constat. Qui tamen versus facilè comprimetur, si curam verborum non abjecerint vera, non simulata, Philosophiæ Sectatores, cujus illius exemplum inter alia plurima, quod sentientur & exprimant, proponat Paulus I. C.* in leg. 7. §. 1. D de edendo. *vocis* Iterum *significatione ad duas Græcas* δεύτερον *&* πάλιν *conformata.* &c.

*] Et hæc ipsa verba continent ingeniosam Hyperbolem.

Leges Cæsareæ scriptæ Græcè sunt, & ideo hujus linguæ cognitio valde est necessaria Professoribus Iurisprudentiæ.

a] Miror profectò Bremenses in Grammaticæ Præfation. pag. 8. scripsisse. *Extant quoque Iuris Pandectæ Græcæ*, nam πανδέκτης generis masculini.

*] *De versibus,* &c. dixisse Bartholum, nunquam audivi; verba enim quæ ejus nomine passim circumferuntur, sunt hæc, *De verbibus nõ curat I. C.*

b] Sed unde illa accepit Ludovicus similis torquet Curiositas Interpretem, qui D. Antonii de Guevara Marcum Aurelium in linguam Latinam convertit, laudat enim Historiã, utpote Politicis Monitis plenam; & tamen rescire desiderat, unde illam homo Hispanus acceperit?

ARTICULUS IX.

De Inscribibilibus. *De rebus, quæ scribi non debent, possunt; quæ, si fortè scribantur, inscripta ab omnibus censeri debeant.*

De Vocis & Linguæ analogia.

QVanta sit in omni Idiomate linguæ, & Calami analogia, constat clarè ex his quæ scitè scribit Author Tractatus *de veteri, & recta Lingua Græcæ pronunciatione*, ab Olao Wormio *in Syntagmatis, de Danicâ literatura cap. 11. pag. 74.* citatus, inquit enim. *Cum inventæ sint literæ simplicibus sonis significandis, necessè est profectò in omni Lingua* (nota bene: *in omni* dicit; hoc enim est commune omnibus, & nullius Linguæ proprium, & speciale) *ut quidem commodè scribi possit, totidem omninò literas exstare, quot sunt soni simplices. Alioqui, sive plures, sive pauciores fuerint, & scriptioni, & pronunciationi magnas tenebras offundi necessum est.* Et addit Wormius, *Ibidemque simplices Linguæ Græcæ sonos, sedecim tantùm esse probè ostendit*, ut vel hinc constet esse secundarias in omni lingua literas, non ex necessitate, sed tantum ad ornatum inventas.

De literarum numero. An plures, aut pauciores characteres esse possint, quàm in lingua sunt soni?

Ex hac sonorum, & characterum analogia oritur, ut sicut sunt multæ res, quæ dici nequeunt, & dictiones nonnullæ, quæ proferri non debent, sic similiter erunt quæ non possint scribi: nam, si ut libr. perihermenias nos docet Aristoteles, verba sunt conceptuum intellectualium notæ & scripturæ æquipollent dictionibus necessariò dicemus, nec quæ non concipiuntur, dici posse; nec debere, quæ dici non possunt, scribi.

An sint res indicibiles & inscribibiles?

SECTIO I.

De Præpositione IN. *Quam intra, & extra compositionem vim habeat?*

Exponitur nomen Inscribibilis.

INcipio ab Articuli Titulo. *Scribo* notæ significationis Verbum est. Inde, ut à *Lego Legibile*, & habemus *Scribibile*, ex hoc ipso verbo, & ab *Amo Amabile*. Præpositione In præfixa, *Inscribibile* (sicut *Illegibile*, & *Inamabile*) resultabit. In sortitur significationem, in cujus compositione non omnes conveniunt. Quam in Baptismi formula habet, nesciunt in Sinica lingua exponere ejus linguæ periti, & hanc ob rem, ut testabatur P. Martinus Martinius S.I. Theologus, Missionarii Latinè, aut Lusitanicè, ne erret, Sacramentum exponant, & non Sinicè administrant Baptismum. בשם, Besem, dicit Hebræus: *in nomine* vertimus universi Latini. An ne dicere possemus *in nomen*? Quæstio est Grammatica, quæ à vocum acceptione dependet. Calixtus apud Lutheranos superintendens, qui adlaborabit, ut inter suos, & nostros ineretur concordia, Symbolis, & Confessionibus ab his editis, hæc subjungit. *Fateor, & profiteor, eos, qui baptizati in nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti &c.* Non progredior ad reliqua; nam eo tantummodò hunc Authorem allego, ut quidquid de Theologia sit, animadvertat Lector *in nomine*, & *in nomen* ejus opinione coincidere.

Sina est regio in Asiæ ultima parte, quam Hispani nominamus La China.

An in nomine, & in nomen sint idem?

Sed pergamus ulteriùs. Porrò *In* in compositione duplex habet officium, nam vel actionem Verbi ad subjectum restringit, vel illam prorsus negat, ac si per μετάθεσιν in conversum fuisset in. In Indice Virgilii Erithræus. [IN *particula in compositione significat modò, quod non, ut Inimicus. Eleganter interdum jucundis nominibus, sed verbis frequentius, augere solet, non imminuere suam significationem, ut Incanamenta, & Inflammare &c.*] Prior acceptio est communis, & universis nota: minùs frequens posterior: utramq; exemplis convenientibus dilucidabo.

Cur In in compositione transeat in negationem?

Suas Vulgi judicio actiones in subjecto exercent Verba hæc. Illabor, *labor in.* Illaqueo, *in laqueo stringo.* Illinio, *linio in.* Illuceo, *luceo in.* Illumino, *lumen infundo in.* Imbibo, *bibo in.* Immitto, *mitto in.* Immisceo, *misceo in.* Impalleo, *palleo in.* Impendeo, *pendeo in.* Impendo, *pendo in.* Impeto, *peto in.* Impertior, *partior in.* Implico, *plico in.* Impono, *pono in.* Impugno *pugno in.* Imputo, *puto in.* Inauro, *auro in.* Inardesco, *ardesco in.* Inaudio, *audio in.* Incido, *cado in.* Incido, *cædo in.* Incubo, *cubo in.* Incurro, *curro in.* Indo, *do in.* In-

Proponuntur nonnulla vocabula, in quibus In modificat significationem.

Circa horum Verborum cõstructionem duæ sunt Grãmaticorum opiniones; alii enim eis dant accusativum cum præpositione *in*, alii nolunt præpositionem addere, quę enim in ipso verbo includitur, non debet secundo reponi. Salustius. *Postquã Catilina fusas copias, seq; cum paucis relictum videt, memor generis atque pristinæ dignitatis, in confertissimos hostes incurrit, ibique pugnando confoditur.* Lactantius. *Aut oblitus esse propositi videar, aut loquacitatis crimen incurrere.* Ecce præpositionẽ, quam expressit Salustius, Lactantius omisit.

Solent & hæc verba dativum aut ablativum regere, quod posset pluribus exemplis probari.

Induco, *duco in*. Inerro, *erro in*. Inficio, *facio vel tingo in*. Ingemo, *gemo in*. Inhibeo, *habeo in*. Injicio, *jacio in*. Injungo, *jungo, in*. Inquisitus, *quæsitus in*. Insequor, *sequor in*. Insero, *sero in*. Insideo *sedeo in*. Inspiro, *spiro in*. Inspicio, *aspicio in*. Instrepo, *strepo in*. Insulto, *salto in*. Intendo, *tendo in*. Intono, *tono in*. Intorqueo, *torqueo in*. Invalesco, *valeo in* Inveho, *veho in*. Inundo, *undo in*. Involvo, *volvo in*. Inuro, *uro in*. Irradio, *radio in*. Irrepo, *repo in*. Irrideo, *rideo in*. Irrigo, *rigo in*. Irroboro, *roboro in*. Irrogo, *rogo in*. Irroro, *roro in*. Irrubeo, *rubeo in*. Irrugio, *rugio in*. Irrumpo, *rumpo in*. Irruo, *ruo in*. & alia multa.

Adduntur alia verba in quibus præpositio in est negativa

Negat actionem Præpositio in Verbis, & Nominibus his. IGNAVUS, *non gnavus* Ignobilis, *non nobilis*. Ignosco, *non nosco*. Ignomines, *qui carent nomine*. Ignotus, *non notus*. Illaboratus, *non laboratus*. Illachrymabilis, *non lachrymabilis*. Illætus, *non lætus*. Illepidus, *non lepidus*. Illimis, *sine limo*. Illiteratus, *sine literis*, Illunus, *sine Luna*. Immediatus, *non mediatus*. Immedicabilis, *non medicabilis*. Immemor, *non memor*. Immensus, *non mensus*. Immeritus, *non meritus*. Immiserabilis, *non miserabilis*. Immodestus, *non modestus*. Immotus, *non motus*. Impenetrabilis, *non penetrabilis*. Imperitus, *non peritus*. Impius, *non pius*. Implacabilis, *non placabilis*. Impotens, *non potens*. Improbus, *non probus*. Improbabilis, *non probabilis*. Improvidus, *non providus*. Imprudens, *non prudens*. Imputus, *non putus*. Inanimus, *carens anima*. Incautus, *non cautus*. Incultus, *non cultus*. Inconstans, *non constans*. Incontinens, *non continens*. Incorruptus, *non corruptus*. Indebitus, *non debitus*. Indecens, *non decens*. Indefinitus, *non definitus*. Inefficax, *nõ efficax*. Inermis, *sine armis*. Iners, *sine arte*. Infans, *qui non fatur*. Infinitus, *non finitus*. Informis *sine forma*. Infractus, *non fractus*. Ingratus, *non gratus*. Injudicatus, *non judicatus*. Injussus, *non jussus*. Innocens, *non nocens*. Innumerabilis, *non numerabilis*. Innuba, *quæ non nupsit*. Inobediens, *non obediens*. Inoratus, *nõ oratus*. Insipiens, *non sapiens*. Insolitus, *non solitus*. Insolubilis *non solubilis*. Instabilis, *nõ stabilis*. Insulsus, *sine sale*. Intemeratus, *non temeratus*. Intolerabilis *non tolerabilis*. Invictus, *non victus*. Inusitatus, *non usitatus*. Inultus, *non ultus*. Inutilis, *non utilis*. Irrasus, *non rasus*. Irreligiosus, *non religiosus*. Irreparabilis, *non reparabilis*. Irreprehensibilis, *nõ reprehensibilis*. Irreverenter, *non reverenter*. Irrevocatus, *non revocatus*. Et alia, quę passim in libris occurrunt.

Sed hic hæret Curiositas, & studiosè interrogat, *Cur in aliis vocibus* IN *significationẽ intendat, augeatq; & ad subjectum restringat; in aliis autem evacuet, & absolutè rejiciat? Cur in aliis positivè, & in aliis negativè usurpetur?* Nullam rationem præbent Critici: putantq; indoctum Vulgus, hic prorsus, sicut alibi, à Fortuna cœco modo propelli; & ideò, qui doctiores videri volunt, legi nolunt à Vulgo proscriptæ obedire; sed hæc ipsa vocabula, jam positivè, & jam negativè, prout locus tempusque videntur postulare, recipiunt. Rem exemplis dilucido.

Cur præpositio in in compositione aliquando positivè, & aliquando negativè sumatur?

Verba *Indico*, & *Inscribo* (ut ea primo in loco ponam, propter quæ cætera debent dici, vulgò sunt positiva; & tamen negativè illa non sine Veterum authoritate accipit Iustus Lipsius cum religiosissimè exclamat, *Siqua in meis libris contra Orthodoxam Romanæ Ecclesiæ Fidem, bonosq; mores fuerint, dicta, aut scripta, indicta & inscripta omnia sunto.* Vbi *indicta* nominat, quæ non fuerunt dicta, & *inscripta*, quæ non fuerunt scripta. [*]

Iusti Lipsii Protestatio.

Incoctus utroque modo accipitur. Significat enim *in aliqua re coctum* apud Virg 3.Georg.

—— *Milesia magno*
Vellera mutentur Tyrios mentita colores.

Et *non coctum consilium* dixit Plautus in Mil. scen. 2. act. 2. pro minimè digesto, & considerato. *Qui quod est incoctum non expromis, bene coctum dabis.*

*] Sunt, qui contra hanc Protestationẽ obmurmurent dicentes, *verbis eam æquivocis conceptã esse: & in oppositos sensus posse trahi.* Sed hanc ipsam æquivocationẽ tolli, & voces restringi per Personæ qualitatem respõdeo.
Nam si Hæreticus pertinax diceret, *quod est scriptum, sit inscriptum*, illud in usurparetur positivè; at apud Lipsiũ nam Catholicus est, non si negativè usurpatur.

Incorporeus, Incorporalis, Incorporatus, à nomine *Corpus* deducuntur, & tamen priora negativè sumuntur, ultimum positivè. Quintilianus lib. 5. cap. 10. *Ius, quod sit incorporale*, [a] *apprehendi manu non posse.* Cicero 2. de Finib. *Omnis ista corporearum rerum æstimatio, splendore Virtutis, & Magnitudinis obscuretur, & obruatur, atque intereat necesse est.* De verbo *Incorporeo* audiri poterit Solinus, qui cap. 35. sic scribit. *Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras, jam inde à pueris varia animalium effigies incorporantur*, id est, *corpori inuruntur*. Et nunc politicè *Incorporari* Civitati est, in numerum civiũ recipi, albo civium inscribi: & *excorporari* expungi, & catalogo civium deleri.

a] Res Iuristæ in corporeas & incorporeas dividunt, nos autem melius in Reales & Morales jubemus distribui entitates.

Incruentus, vel *Incruentatus* Latinè est sine sanguine. Livius 7. bel. Pun. & 7. ab Vrb. lib. 10. *Nec Romanis incruenta victoria fuit, quarta parte militum amissa.* Tacit. lib. 10. *Discesserant obsessores (missus ex Cattis, Vsipiis, Martiacis exercitus) societate prædæ, nec incruentati.* Hispanicè autem habet significationem positivam: quoniam *Ensangrentado*, est perfusus sanguine.

Indoleo, de aliqua re graviter doleo.

Ovi-

Ovidius libr. 1. Trist. eleg. 8.

Tartareum dicunt indoluisse Deum. [b]

Et lib. 2. Trist. Eleg. 2.

Pellicibus multis indoluisse Deam. [b]

b] Nescio quid Ethnici intellexerint nomine Divinitatis, afferunt enim suos Deos perturbationibus obnoxios fuisse, a quibus Virum fortem subtraherent.

Et tamen *Indolentia* est doloris privatio. Cicero 2. de Offic. *Vt qui rem expetendam, vel voluptate, vel indolentia metiantur.* & 3. Tusc. *Minimè assentior his, qui istam, nescio quam indolentiam, magnopere laudant.*

Infamo, Famam augeo. Livius 10. bell. Maced. *Infamandæ rei causa januam observari jubet.* Famam detraho. Quintilianus libr. 1. cap. 1. *Deinde, cum se jactaret eodem modo dicere, Senecam infamavit.*

A *facio* est *inficio*, inquino, & hinc *Infectus*. Est autem *Infectus*, & inquinatus, & non factus. In priori significatione vocem accepit Seneca epist. 60. *Eloi difficile est. Non enim inquinati, sed infecti sumus.* Ergo plus est infici, quàm inquinari. Plinius lib. 11. cap. 37. *Mulieribus etiam* [c] *palpebræ infectæ quodammodò: tanta est decoris affectatio, ut tingantur oculi.* Suetonius in Caligula. *Inventa & arca ingens, variorum venenorum plena: quibus mox à Claudio demersis, infecta maria traduntur non sine piscium exitio.* In posteriori sæpè etiam usurpatur. Plautus in Capt. scen. 2. act. 5. *Quod malè feci crucior modò, si infectum fieri posset.* Adludit ad vulgarum adagium, *Quod factum est infectum fieri nequit*, quod ipse usus fuit in aul. sceen. 6. act. 4. idem in amph. *Quæ sunt facta, infecta esse acclamitat.* Livius lib. 4. belli Maced. *Argenti infecti (non laborati) tulit in Ærariū quatuordecim millia pondo septingenta triginta duo & signati bigatorum, septemdecim millia viginti tria.* Et posteà lib. 6. *Aureos torques MCCCCLXX. ad hæc auri pondo CCXLV. argenti, infecti; factique in Gallicis vasis, non infabre suo more factis MMCCCXL. pondo.* &c. Sed & hoc nomine interdū nō actus significatur, sed potentia, ita ut infectum sit ἀδύνατον, quod fieri non potest. Plautus in Amphitr. *Dii faxint infecta dicta re eveniant tua*, hoc est. *Faciant Dii, ut re ipsa infectibilia, & impossibilia sint verba tua.* Salustius in Jugurth. *Sed Rex nihil jam infectum* (non factibile, aut impossibile) *Metello credens*, Hisp. *Creía tanto a Metello, que quanto le dezia, lo daba ya por hecho.* Et hoc vocem libell. de præc. & disp. cap. 19. num. 55. accepit meus Bernardus sensu, nam à Carnotensibus Monachis interrogatus consultissimè scribit. (*Subjungitis.* Præsertim, si electionis irregularitas adeò involuta sit, & incerta, ut licet de ea corā Deo non dubitetur, coram hominibus tamen, aut vix, aut nullatenus convincatur. *Venit nunc quoque* [illegible] *mentem Sapiens Eloe* [illegible]

c] Iezabel Virginum Hebræarum more oculos pigmento inficiebat.

gium. Occasionem quærit, qui vult recedere ab amico. *Quonam vos modo irregularem dicitis electionem, quæ cassari regulariter non valet, aut reprobari?* [d] *Et quidem legitur*: Quod probari non potest mihi infectum est &c.]

d] Eadem res censeri facta, & infecta, respectu diversorum: nam apud eos, qui illam sciunt, erit facta: & apud eos, qui illam nesciunt, infecta.

Informo est formam do. Hinc *Informatio*, rudis, & prima illa forma, quæ ab Artifice materiæ inducitur. Cicero lib. 1. de nat. Deor. *Quæ est enim gens, aut quod genus hominum, quod non habeat, sine doctrina, anticipationem quamdam Deorum, quam appellat πρόληψιν Epicurus: hoc est, quam appellat πρόληψιν anteceptam animo rei quamdam informationem, sine qua nec intelligi quidquam, nec disputari possit.* Et ibid. *Quæ enim nobis Natura informationem Deorum ipsorum dedit, eamdem insculpsit in mentibus.* Et tamen *Informis* sumitur negativè, & forma destitutum significat. Huc respiciens Virgilius lib. 8. Æneid. agens de Hercule & Caco cecinit.

Proverb. 18. 2.

Sunt pulchra hæc Ciceronis verba: quoniā Dei, & suæ legis notitiam Natura (Deus) inscripsit in cordibus universorum.

Cælo ostenduntur: pedibusque informe cadaver

Protrahitur, nequeunt expleri corda tuendo.

Vbi observo Poetam profundiùs Physicam intellexisse, quam Iuniores Philosophi, qui fingunt nescio quam formam cadaverinam. Eam autem tu esse privativam affirma, & sic defini. Cadaverina forma est absentia animæ in corpore, in quo prius erat. Sed & audi Scaligerum. *Forma æquivoca vox est: nam & pro specie accipitur & pro certa partium proportione, quibus figura constituitur perfectior. Hanc igitur negat in hac voce præpositio In, non illam.*

De forma cadaverina. An positiva sit, an negativa?

Æquus æqualis est: & *Iniquus* inæqualis: & hec iniquitas potest tam in excessu, quā in defectu consistere. Sumitur moraliter, pro re, quæ legem, & votum non exæquat. Livius 2. ab Vrb. *Cum aliquanto post Consule, quia pugnatum est, invito quidem* [illegible] *alis ad certaloco iniquo (qui non erat qu* [illegible] *erat ad bo*men requirebatur) *subeundum* [illegible] Ovid. lib. 15. Transform. *Iudice causes.*

Difficilem tenui sub iniquo [illegible]

sam.

Qualis Iudex sit, qui vocatur iniquus?

sub Iudice, cujus decreta leges à Iustitia & Senatu præscriptas non adæquabant. Et lib. 3. Trist. eleg. 2.

Dii, quos experior nimiùm constanter iniquos. [b]

vota & desideria mea non adæquantes. In excessu iniquitatem (inæqualitatem) constituit Virg. Georg. lib. 1.

Tribulaque [e] *trabeæque & iniquo pondere rastri.*

e] Particula que tametsi natura dicatur esse brevis, interdum à Poetis protrahitur, & præcipue à Virgilio, qui Æneid. 3. dixit. *Liminaque laurusque Dei, totusque moveri,* &c. Aliqui excusent Poetam ad cæsuram recurrunt.

Ops est terra: inde *Inops*, qui rebus, quibus abundat terra, caret. inde, & *insepultum* sonat, nam insepulti terra carent. Et

Et hinc apparet quanto consilio Virgilius dixerit

Hæc omnis, quã cernis, inops, inhumataque turba.

ibi enim *inops* est carens terra.

Inora sunt animalia, quæ carent ore. Et quidem reperiuntur in India populi, qui nominantur ἄστομοι carentes ore: sibilantes veriùs, quàm loquentes, qui halitu, & odore nutriuntur. Vide Plinium *lib.7. cap.2.* & Agellium *lib.6.cap.7.*

Impotentia, non negat potentiam, sed potentiæ modum; & hoc sensu ab Aristotele inter Qualitatis species numeratur: vocatur enim *impotens*, qui affectuum suorũ potis non est: qui eos gubernare non valet, sed à cupiditatibus suis vincitur, & interdum vinctitur. Græcè ἀκρατὴς. Cicero 4. Tusc. *Inflammant appetitione nimia, quam tum cupiditatem, tum libidinem dicimus: Impotentiam quamdam animi à Temperantia, & Moderatione plurimum dissidentem.*

ἀκρατὴς Impotens. ἀκράτεια, & ὕβρις, impotentia.

Tametsi hæc viderentur sufficere, volo paucula addere ex Erithræo, qui *in Virgiliana Indice verb. Infracta.* producit Pontanum, se mirari à Virgilio *incana menta*, & *incurvum aratrum* appellari, dicentem; addentemque *infractum* à Cicerone positum pro valde fracto. Et sic scribit (Non magis mihi videtur, nostram ad Virgilium admirationem revocasse, quàm totam in se ipsum convertere, quippe qui, vir alioqui Maronis studiosissimus, ob *infracti* verbi mentionem ad Ciceronem transierit, non adnumeratis etiam in superioribus *Infracta*, *Infractæ*, & *Infractos* vocibus, quibus etiam Maro utitur affirmativè. Verùm, quo minùs miremur hæc ita à Poeta accipi faciunt magis verba *Incanea*, *Infringo*, & *Incurvo*, semper etiam ab Oratoribus affirmativè usurpata. Sed illud forsasse magis admiratione dignum, quod Scævola Iuris Civilis author *tit. de lib. & posthum.* (ut à vulgata citandi ratione non recedã) leg. *Gallus. Aquilius.* dixit initio paragraphi. *Ille casus indifficilis est*, id est, *valde difficilis*. Et eod. tit. Pomponius. *Si quis* (quod est initium legis) *ingravi valetudine affectus, opem ferre domino non potuerit, subveniendum est ei* ubi *ingravi* junctim legunt pro *valde gravi*. Et Vlpianus tit. *pro socio* leg. *Cum duobus.* his verbis. *Damna.* (est autem paragraphi initium) *quæ imprudentibus accidunt*: hoc est, *damna fatalia, socii non coguntur præstare*: ibi enim *imprudentibus* pro *valde prudentibus* vulgò sumunt: de quibus à nobis copiosius dicendum erit, cum Pandectarum (id est, Iuris Civilis) Indicem felicissimum edemus. Cæterùm idem Vlpianus *Increscere*, & *Invalescere* magis ex usu posuit, ut *de aqua pluvia arcenda* leg. 1. paragr. *In summ.* ibi *Imbre autem crescere eam aquam dicimus, quæ colorem mutat, vel increscit.* Et tit. *de fund. instr.* leg. *quæsitam* paragr. *Sed si fundus* illis verbis. *Quam sententiam quotidie increscere, & invalescere videmus.* &c.)

Infractum valde fractum.

Incanus valde canus. Incurvus valde curvus.

Ingravis valde gravis.

Imprudens valde prudens.

Incresco valde cresco. Invaleo valde valeo.

SECTIO II.

De particulis De, Di, Dis, & Re. *Quam in compositione vim habeant? Agit de literis: ostenditque olim fuisse pauciores, & aliquas temporis successu accrevisse: & nonnullas adhuc desiderari, quas tamen ab alicujus Eruditi Principis providentia exspectamus.*

MAgnam profectò confusionem hæ voculæ *In, De, Di, Dis, & Re*, quæ jam affirmativè, jam negativè in compositionem immittuntur, inducunt in Linguã Latinam. Et debuissent providere Nomenclatores, ut in labio, aut saltem in calamo homonymia quælibet tolleretur. Iam quis remedium ponet? & quis, quæso (ut loquar cum Hieronymo) mutabit labium (adde & calamum) annosi senis? At quia literas vidimus in Abecedario succrevisse, nam priores homines confundebant prolationes nonnullas, quæ Iuniores discernunt, audere aliquis posset, Vocabulariũq; Idiomatis Latini, aliquo adhuc addito charactere, corrigere.

De particulis In, De, Di, Dis, & Re. Quid valeant in compositione?

In literis B, F, H, V, & Φ, balbutiebat Antiquitas, & unam proferebat pro altera Φ. sonare ut F nomina *Fama, Fanum*, & similia confirmant. Vetustissimi H ut F proferebant, dicebant enim *fordeum, trafo, vefo* pro *hordeum, trabo, vebo*. Et id apud Hispanos percipitur, ubi enim nostri avi *fijo, fallar forto* dicebant, nos *hijo, hallar*, & *hurto*, dicimus. Scaurus de Orthogr. (*F olim erat in multis nominib⁹, quibus successit ut* fordeũ, fœdus, fariolus, *&c. pro* hordeũ, hœdus, hariolus, *&c.*) *Unde* fircus, *qui postea* hircus *&c.* Quia inter V & B & F erat similitudo, etiam *bruges* pro *fruges* apud Antiquos lego. Claudius Cæsar (nam erat eruditus) quia duplicem sonum percipiebat in F, ut & calamo distinguerentur, jussit characterem inverti sic Ⅎ prostant enim in antiquis marmoribus, ℲALE, ℲIXIT, SERℲVS, ℲVLGVS, pro *Vale, Vixit, Servus, Vulgus* &c. At hæc ipsamet litera cum Claudio periit, illam enim rejecerunt posteriores Grammatici. Sicut Romani Idiomatis Orthographiam Claudius Cæsar corrigere desideravit, sic Chilpericus Gothorum Rex patrii Idiomatis Abecedariũ au-

De Literis Græcis Φ & Υ nec non de Latinis B, F, H, & V. Quo modo proferantur?

De litera Ⅎ à Cæsare Claudio adinventa. An sit necessaria?

anxit. Nam inter Imperiales Constitutiones, quas Melchior Goldastus collegit, sub ann. 585. notam istam reperio. *Addidit (Chilpericus) literas literis nostris: id est Ω sicut Græci habent: Æ, the. V, wi. quarum characteres subscripsimus hi sunt, O, Ψ, Z, Π. & misit epistolas in omnes Civitates regni sui, ut sic pueri docerentur, ac libri antiquitùs scripti, planati pumice, rescriberentur.* Has autem literas Runicas, non autem Græcas fuisse Olaus Wormius *ca. 9. de liter. Runic. pag. 62.* evidenter ostendit.

De literis, quas Chilpericus Rex Rhanensi Abecedario addidit.

C & G eodem modo scribebantur olim affinem enim sonum habent. Terentius Scaurus in Orthogr. [*C cognationem habet cum G, & ideò alii dicunt* caunacem *alii* gaunacem: *alii* camelum, *alii* gamelum. *&c.*] Habet etiam cum K, & ideò Græcam K nos aliquando vertimus in C, & aliquando in G ubi enim Græci dicunt κύκνος, nos *cygnus* dicimus; ubi autem illi κωβιος, nos *gobius*. Relucet clarissimè hæc cognatio in nonnullis verborum præteritis; nam X nobis jam est CS, & jam GS *dico* enim dat *dixi* hoc est *dicsi*, & *rego* dat *rexi* hoc est *regsi* quamobrem *laxi* non debet semper eodem modo proferri: nam, si fit à *luceo* sonat *lucsi*, si verò à *lugeo* sonat *lugsi*.

Quanta semper fuerit affinitas inter C & G?

Quis illos characteres distinxit?

De litera Latina X, aut Græca Ξ.

Quomodo proferatur?

U vocali etiamnum carent Græci; nec enim Υ, nec ΟΥ, ipsis exactè sonat, ut nostrum *u*. Carent & *v* consona; & ideò pro *v*. vel β. vel *u* assumunt, scribunt enim βιργίλιος, aut ουεργίλιος, *Virgilius*. Iuniores Græci occœperunt I rotundius pronunciare, & ut hunc sonum calamo designaret Pythagoras, invenit Υψιλον, quæ ideò vocatur Pythagorica, unde ait Virgilius.

Literam V Græci, nec consonā, nec vocalem habent.

Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni. &c.

Serò ipsa fuit à Latinis admissa. Cicero libr. de Orat. [*Purrum semper Ennius numquam Pyrrhum, &* Phryges, *ipsius antiquæ declarant libri. Nec enim Græcam literam adhibebant; nunc autem etiam duas. Et cùm Phryges, & cum* Phrygibus *dicendum esset, absurdum erat, aut tantùm barbaris casibus Græcam literā adhibere, aut rectō casu solùm Græcè loqui: tamen, &* Phryges, *&* Pyrrhum *aurium causa* [*] *dicimus.*

*] Nota illud aurium causa, Ergo inter ph & f, inter u & y (aut i & y) & inter rr & rrh sentiscebat discrimen Cicero: nostræ enim obdurueruntur, & hanc differentiam non percipiunt.

Ergo, si novos Romani characteres propter novas prolationes finxerunt, cur non aut novas prolationes, aut novas saltem literas ut significationes discernantur? Et quid si Claudius Imperator protulisset has leges.

Prima. Particula In in compositione significato ad, vel contra; esto Re iterum: & De, Di, Dis sunto ex. Et ideò Modificantes nominantur.

Secunda. Singula, ubi opus fuerit, vocabula in oppositam significationem transmittunto: nempe In, in contradictoriam & cætera in contrariam.

De Orthographia Latina correctione.

Tertia. *Ubi sint transmittentes & labio, & calamo vocalem duplicanto.*

De Transmissione.

Quæ Figura sit; & quid præstet in Latinis vocabulis?

Et quantum, quæso, decorem, splendoremque Lingua Latina nacta fuisset, si has tres leges tulisset Imperator Claudius, & Populus communi consensu approbasset. Nunc enim Insurgo, esset surgo in, & Iinsurgo, *non surgo*: Resero *iterum claudo*, & Reesero *aperio*. Et idem dicito de Recludo, & Reecludo: & similibus.

Harum legum defectu scimus quid significet *Voveo*, & quid *Devoveo*, & *Devotus*, nescimus; nam variè accipitur, & omnis æquivocatio tolleretur, si transmissio vocalem duplicaret. Si sumitur in bonam partem, *devoveri* diceturque, qui de (ex) aliorum consortio aut censu segregatur, & suo Patrono (Numini, aut Mæcenati) nūcupatur. Cum autem in malam partem accipitur, & ex Claudii cogitato decreto *deevoveri* scribitur, erit, ut Ecclesiastica utar voce, qui excommunicatur, ut autem Civili, qui proscribitur, qui ex proborum convictu segregatus, Divinæ, & Humani favoris expers Furiis & Diris consignatur. Hispanicè autem *Devoveri* esset *dedicarse a Dios, o a algun Principe*: & *deevoveri* esset *desdedicarse, y offrecerse al contrario.* Modificat simplex verbum De in hoc exēplo. Cicero 3. Offic. *Quid Agamemnon? Cùm devovisset Dianæ,* [*] *quod in suo regno pulcherrimum natum esset illo anno, immolavit Iphigeniam.* Virgilius Æneid. 12.

De verbo Devoveo, un deo Devotus.

Quid significet?

Sumitur in bonam & in malam partem.

Ille quidem ad superos, quorum se devoves aris

Succedes fama, vivusque per ora feratur.

Et lib. 11. præcedenti dixerat

——— Vobis animā hanc soceroq; Latino

Turnus ego, haud illi veterum virtute secundus,

Devoveo. &c.

*] Varia est apud Authores hujus fabulæ aut historiæ narratio: non videtur fuisse Ipsi gentam immolatam, sed ejus loco cervam, quoniam *Metam. lib. 12.* ait Ovidius *Supposita fertur mutasse Mycenida cerva.* Et iterum *libr. 4. Trist.* dicens. *Hic pro supposita Virgo Pelopeia cerva.*

Desumpta est hæc narratio ex Sacra Pagina; nam in ea tota historia Iephthæ (*Iudic. 11.*) desiguratur.

Livius libr. 9. *Equidem mortem pro Patria præclaram esse fateor, & me devovere pro Populo Romano, Legionibusque, vel in medios me mittere hostes paratum.* Suetonius in Tiber. cap. 30. *Si de moribus, devotoque vobis animo dubitaveritis.* Per transmissionem *Deevovere* est diris imprecationibus aliquem è felicium numero amovere, & infelicibus adnumerare κατάρασθαι. Virg. 4. Æneid.

Præcipuè infelix, pesti devota futura,

Ex-

Expleri mentem nequit, ardescitq; tuendo.

Et Ovidius in Ibin.

Illum ego devoveo, quem mens intelligit Ibin.

Ironia.

Et Transformationum lib. 13.

—— Licet exertere; meumq;
Devoveat sine fine caput.

Et eodem sensu in Medeæ Epistola deevoventur ii, quibus per ironiam dicitur,

Vivite felices fœmina virque toro.

De verbo Destruo.

Sunt ei pauca in lingua Latina similia. At plurima in Hispanico.

Verbum profectò *Destruo*, quod verbo *Struo*, aut *Construo*, non contradicit, sed est positivè contrarium, potuisset Nomenclatorem admonere, verba similia, si adderentur, Latinum ornatura thesaurum. Et illorum defectu Latinè posse Ciceronem exprimere verba hæc Hispanica.

Hazer, y *deshazer.*
Decir, y *Desdecirse.*
Mentir, y *desmentir.*
Componer, y *descomponer.*
Adornar, y *desadornar.*
Alumbrar, y *desalumbrar*, o *deslumbrar.* (*deslumbrarse*, Lat. *adlucinari.*)
Coger, y *descoger.*
Alabar, y *desalabar.* [Verbum *dilaudo*, quod posset, aut deberet esse Hispanicè *desalabar*, pro verbo *alabar* usurpatur.] &c. [*]

**] Illud di in verbo dilaudo est intensivum, & auget significationem. Græcè ἐπαινέω. Gallic. Louer fort, ou en plusieurs manieres priser, Cicero lib. 6. Attic. Et ego audivi legere unquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero?*

Prometer, y *desprometer.*
Bautizar, y *desbautizar* (*desbautizarse.*)
Mandar, y *desmandar* (*desmandarse*)
Dorar, y *desdorar.*
Honrar, y *deshonrar.* (Lat. *Decus* & *Dedecus*: & inde *decorare*, & *dedecorare.*)
Conocer, y *desconocer.*
Engañar, y *desengañar.*
Enseñar, y *desenseñar* (Lat. *dedocere.*)
Apprender, y *desapprender* (Lat. *dediscere.*)
Aconsejar, y *desaconsejar.*
Cubrir, y *descubrir.* (Lat. *detegere.*)

Et centena alia, quibus

Comer, y *descomer.*
Beber, y *desbeber.*

D. Franciscus de Quevedo jocosè addidit, qui seriò aliqui, qui ejus ingenio delectantur, admittunt.

SECTIO III.

An sint Nomina, quæ scribi non possint?

Unde proveniat quod voces scribi non possint?

Ex multis poterit evenire capitibus, ut nomen Inscribile: præcipua autem sunt Pronunciatio & Significatio: & hæc in extrema excellentiæ & Vilitatis subdividitur.

Et prima sunt Animalium voces, quas *Sigalion.* nullius Linguæ characteribus exprimas: nam licet Oves videantur pronunciare *Be*, Feles *Mi*, Canes *Ra*, Cuculi *Cu*, & aliæ bestiæ, aut volucres alias Abecedarii nostri literas, illas purè non proferunt, ut quotidie experimur. Et quidquid sit de his paucis literis, plerarumque Avium voces, nec Grammaticis characteribus Criticus, nec notis enharmonicis Musicus potest indigitare.

De Animalium vocibus. An possint characteribus exprimi?

Sed nec hominum voces, etiam significantes, poterit quisque scribere. Habent enim Hebræi literas, quibus Europæi carent: & habent Latini & Græci literas, quas proferre aut scribere Turca aut Persa non valeat. Hinc ex loquelâ noscitur cujus nationis quisque sit. Vel dicito, quis Græcus aut Latinus, quis Hispanus Germanus scribere propriis characteribus poterit, vocem עין AIN *Oculus*. Est nomen literæ, quam Authores diversimode exponunt. P. Ludovicus à S. Francisco in *Globo libr.* 1. *cap.* 3. *pag.* 41. ait eam vocari *Ain*, vel *Gnain*, valere *Gh*, vel *Hr*: in margine hoc Scholium scribit. *Difficilior pronunciatu; vel Hain cum aspiratione, vel Ain sine aspiratione, solùm vivâ voce exprimi potest, & est Gutturalis.* Non ergo habent Europæi literam, ut illam scribant. Et idem de ח *Heth* audebo dicere. Idem de צ *Tsade*, quam Ismaelitæ à ס *Sameh* non distinguunt.

Pleraque omnes gentes habent pronunciationes quasdam proprias, quas alieni labiis exprimere, aut characteribus possint significare.

Propter alicujus rei excellentiam poterit ejus nomen, sicut non pronunciari linguâ, sic nec calamo scribi. At ineffabile Dei nomen יהוה voluerunt non proferri Rabbini, & tamen permiserunt scribi. Omnes in eo literas esse consonas, & carere vocalibus, & ideò illud scribi posse afferunt, pronunciari non posse: ideò enim consonantes vocantur illæ literæ, quia sine vocalibus sonare nequeunt. Et hoc nomen ipsissimum IEOVA à Latinis scribitur: ut alio modo sit mirabile; omnes enim & solas vocales continet sine alicujus consonantis consortio. Sed de hoc jam alibi.

De Dei tetragrammato nomine.

Si Hebraicis scribatur literis, nulla proferri vocalem: si Latinis, nullâ consonam habet.

Idem nomen, quasi per literarum compendium est יה *Ia*; & quia hæ ipsæ literæ Theologicè & Arithmeticè sumi possunt [Theologicè enim sonat *Deum*, & Arithmeticè (15) numerum Quindenarium: nam Hebræi, sicut & Græci & Romani literis utuntur, ut numeros in supputatione repræsentent] ob Nominis Divini reverentiam ubi scripturi XV sunt, tametsi *Iod* sit decem, & *He* quinque, nolunt scribere יה; ne Sacrosancti Numinis nomine abuti in rebus profanis dicantur. P. Ludovicus de Sancto Francisco in Gram-

Nomen Dei abbreviatum.

** Abecedarii literis Græci, Latini, & alii Europæ populi numeros significabant.*

Q

Quomodo Hebræi numerum 15. scribant?

Grammaticæ suæ Hebraicæ quam *Globum* dixit. *libr. 1. cap. 8. pag. 59.* hæc habet. *Hebræi, à quibus Græci, & Chaldei mutuantur, per Alphabets* (lege, *Alephbethi*) *literas numerant, eisque utuntur notis; & non ut Latini, qui ciphris* [a] *signant quas* ספירה SEPHIRA [b] *dicunt* &c. *Pro quindecim non ponunt* יה (10. & 5.) *cum unum ex Divinis Nominibus sit; sed loco illius ponunt* טו (9. & 6. quod etiam dat) 15.

Unde Ciphra dicatur.

De Rabbinorum & Cabalistarũ Sephiris.

a] ספר, SAPHAR est *numerare*, & inde nomen *Ciphra*, universis gentibus notum, deducitur.

b] In singulari ספירה SEPHIRA, & in plurali ספירות, SEPHIROTH, sunt mirabiles sub Deo Intelligentiæ, fictæ a Rabbinis de quibus scripsi speciale syntagma.

Unde & quando nota Arabica in Europam transferuntur?

Notas Numerorum Arabicas (quarum collectionem *Guarismum*, quasi Arabismum nominamus Hispani) Africani, qui Alfonso Sapienti, Regi Hispaniæ, in Astronomicarum Tabularum conformatione ann. 1240. servierunt à calculo, in nostram Europam transmiserunt. Vide in nostra Arithmetica Meditationis Procemialis art. 14. num. XXXIV. pag. LXXI.

De illo, qui Ephesinæ Dianæ templum incineravit.

Sed, & propter ignominiam interdum non scribuntur aliquorum Virorum Nomina; &, si scripta sint expungi & delesum, & nomen illius, qui Ephesiæ Dianæ templum incineravit, nullibi scriberetur, ut qui famæ æternæ ambitione facinus id commiserat, æternæ oblivionis pœna condemnaretur.

SECTIO IV.

De Vocibus semiscribilibus. *An sint aliquæ, quarum primam scribi syllabam Pudor toleret, & tamen reliquas appeni non permittat?*

Quæ indecenter dicuntur etiam indecenter scribuntur.

SVNT in Civili Lingua voces semidicibiles, ut *Art. VI. Sect. X.* exposuimus. Erunt igitur, & semiscribiles, & de his proderit impræsentiarum disputare.

Appellativa profectò omnia, quæ dici non possunt, non scribi debent. Interdum autem, quia ratio carminis, aut narrationis postulat, ut non nesciantur, ut Lector notitiam necessariam admittat, & Scriptor leges Pudicitiæ non temeret, priores sordidæ, aut malæ sonantis literas, omittens posteriores, scribit, ut rem non quidem dixisse, sed tantum insinuasse censeatur. Occurrunt sæpè exempla, unum produco.

De agitatione taurorum. Unde hic ludus in Hispaniam venerit?

In agitatione taurorum (quem ludum ex Africa Mauri Arabes in nostram Hispaniam transmiserunt) superbè & arroganter quidam taurus Germanos Regiæ Custodiæ milites invasit, & siqui obsistere voluerunt, vulneravit. De hac risu digna tragœdia duo Licenciatus Burguillus scripsit Epigrammata, quorum alteri finem imponunt isthæc Trisīcha.

Tu solo al Vulgo misero vengaste
De tanto palo: y con tu media esphera
La Tudesca Nacion atropellaste,
Pues desgarrando tanta calça y cuerra,
Tantas con el temor calços dexaste,
Tan amarillas dentro, como fuera.

Audet taurus in milites.

Taurum adloquitur: cujus arma, scù cornua, *mediam sphæram*, hoc est *semicirculum*, propter similitudinem, nominat: & quia viscera solvit timor, invasos, & saucios illos milites fæmoralia proprio excremento maculasse, asseverat: & quia uti nominibus sordium propriis non licuit, in versu ultimo significavit circumloquio à voce excrementi desumpto. Liberiùs lingua in altero processit Epigrammate, sed quia pudebat calamum scribere, quæ dictabantur, vocem incompletam reliquit. Versus ipsos propono.

Hemisphæriũ in tauro, quid significet?

Que como el polvo entre las nubes pardas
Ne le dexaba executar sus tretas
Por tantas partes, se meten las guardas.
Que muchos, que mostraron las secretas!
Y en vez de las rompidas alabardas
Llevaban en las manos las bra. &c.!

Verùm vocem turpi modestia toleret, qua non nisi sine imodestia absolveretur.

Loquitur de eodem tauro. In illo epitheto *secretas* subintelligit *partes*: hoc enim substantivum in versu immediatè præcedenti præcesserat, ut rideat milites, quorum taurus inferiores vestes dilaceravit. Vltima dictio est *Bra. &c.* non absolvitur; quia illa vox, si absolvatur, est indecens; & insinuari potuit; at tota pronunciari non potuit. Sed inquis, obesse poterit modestia & pudicitia hęc semiscriptio, sunt enim multæ voces, quæ ab hac syllaba *bra* incipiunt & in tanta similium multitudine Lector facilè adlucinabitur. Ego autem æquivocationem, asseramque multitudinem vocum admittam, præberi negabo occasionem errori, quoniam per circumstantias illa circumstantias restringitur; nam primò, cum Hendecasyllabi, Heroici versus sint, nescire nequit Lector *Bra. &c.* esse vocem trisyllabam. Et prætereà, cum secundus, quartus, & sextus versus consonent, à vocibus *tretas*, & *secretas* posteriores in voce *bra. &c.* syllabæ desumantur.

Adjectivum, Substantivum supponit.

Nomen Bra. &c. quomodo proferatur?

Quot syllabas habitura sit?

Quas etiam literas?

SE-

SECTIO V.

De Palimpsestis. *Quid ipsi sint; & quibus usibus servire possint?*

FOrtè res, fortè & nomen ignotum est tibi, Amice Lector, & Ego, ut utrũque (rem, & nomen) dilucidem, nihil vel mihi facilius, vel tibi utilius possum facere, quàm exhibere exemplum Epistolæ, quam nuper Augustissimo (doctissimo, & eruditissimo, debebam dicere) Romanorum Imperatori, Ferdinando III. Viro incomparabili inscripsi. Erat Titulus Libri PALIMPSESTUS; illumq; Optimo Mœcenati nuncupabam his verbis.

De Inscriptione hujus libri.

TE statim moratur Libri Inscriptio: suos enim Eruditi Scriptores generosi condecorant nominibus, eisque æternitatem pollicentur.

Quam non imber edax, aut Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum.

Quid Palinxesti sint?

Et tamen ego nostrum, quia nec securitatis ἐφημερίδα accenseo, idcò Παλίνξηςον inscribo: Sunt enim Παλίνξηςοι in Scholâ, si diverso concipiantur respectu, *Somnia, Ecstases*, aut etiam *singulares sententiæ*; quod intelliget, qui lucem, non ab Vmbrâ, sed à Sole recipiat. Attende.

Sol, Cælestium Luminarium Princeps, tribus modis; videlicet, per veros, per fractos, aut per fictos radios suspicitur.

Triplex observandi Solem modus.

Sanè per veros rarò, & extra Zonam Torridam nunquam; nam Refractiones, quas supra quadragesimum-quintum Altitudinis gradum Tycho Brahæus progredi nõ permisit, Ioannes Dominicus Cassinus promovet & ad nonagesimum usque deducit: Sol igitur in solo est vertice, quem *Zenith* Arabes Mathematici nominant Refractionum immunis.

Quo usque Refractiones se insinuant?

Quid Zenith sit?

Ergo constitutus in vertice per radios rectos, verosque; & per fractos extra culmen respicitur, sed respicitur: sive enim summum locum obtineat, sive in depressioribus hæreat, illum ipsum, & non eius observamus imaginem. At aliter contingit in Παρηλίῳ: non enim in eo Solem, sed Solis observamus Effigiem.

Non in Parelio Sol, sed ejus imago suspicitur.

Hinc ad Scholam redeo. Veritas, Cæli Literarii Sol est: & ipsa per rectos, fractos & fictos radios vigilanti & studiosæ menti adlucet: non enim semper rectè, sed interdum obliquè. Rectè suspicitur, cùm intuitivè; rectè, cùm evidenter; & rectè cùm demonstrativè. Hic cognoscendi modus inter naturales est summus, & aliorum respectu constituitur in verticè.

Veritas Sol: An & cur tribus modis adluceat?

Quando suspicatur rectè, quando obliquè?

Obliquè veritas, & per radios fractos prospectatur, quando obsidetur vaporibus Probabilitatis: quæ enim ab evidentia realiter, moraliter à Probabili cognitione pertingitur; quoniam Assertiones Probabiles, sunt virtualiter Certæ: nam in morum regimine ita se habent, ac si omninò essent veræ.

Probabilia sunt certa virtualiter.

Fictè tandem apparet, ubi nec Certitudo, nec Probabilitas Veritatem proponit; sed Fallacia, aut Illusio quamdam falsam protrudit veritatis Imaginem: ubi non Ἥλιον, sed Παρήλιον studiosi perspiciunt.

De cognitione falsa aut ficta.

Profectò, ut sine Refractione Solem rarus respicit, sic veritatem pauci per rectas lineas; & non per obliquas observant: & ideò pauci certas Doctrinas tradunt, & plerique omnes Probabilibus solent esse contenti. Hîc non hæreo.

Cur pauci doctrinas certas & indubitatas tradiderunt?

Quoniam Veritatem ipsam aut Probabilitatem attingere, in Practicis perinde fit. At quia Παρήλιοι non sunt Soles, sed imagines; & interdum tam similes, ut in discretione vel oculatissimus adlucinetur; Veritatis serenissimus Sol suos pingit in nubibus Intellectus Παρηλίους; sibi tam similes, ut ab aliquibus pro vero Sole admittantur: tam indiscreti, ut Solem ipsum haberi interdum pro Παρηλίῳ contingat.

An Parelii sint Soles?

An Soli similes?

Scribant alii (aut ego alibi) Ἡλίους Veritates Sole Meridiano clariores: Hoc præstiterint, quoniam *Pacificum mare*, quod vocant prænavigant, ubi nullis agitatur procellis Intellectus Oceanus; at nos, qui Bonæ Spei *Promontorium* subîmus, Παρηλίους, quos contemplamur mente, hos calamo repræsentemus.

De Mari Pacifico, & Promontorio Bonæ Spei.

Si illos somnia esse dixeris Scipionis somnium plenum esse optimæ doctrinæ respondebo: addamque תרדמה *Therdemah*, quod multi vertunt *somnium*, iis esse ἔκςασιν, qui accuratiùs scribunt.

An doctè quis somniare possit?

Somnium Ἔκςασις Therdemah.

Ergo, si *Iter Ecstaticum*, est doctissimus Liber, non carebit suâ laude iste meus, qui Ecstaticas Meditationes in materiâ tam communi, quàm obscurâ describit.

Iter Ecstaticum.

Sunto in ipsis Resolutiones Singulares. Quid mali? nam permittuntur hodie imprimi Resolutiones singulares Author enim, qui illas esse singulares fatetur, non eas ut morum Regulas, iuxta quas ferri sententiæ possint; sed ut reas, quæ examinari & iudicari debeant, ad Tribunal adducit.

An & cur liceat Opiniones singulares scribere?

Et licet illas singulares nominare suffecerit, clariori & significantiore vocabulo eas Παλινξήςους appello; & nominis rationem exprimo.

De Palinxestis.

Porrò vox Παλίνξηςος, quæ apud

Catullus ad Varum Epig. 29.

Catullum invenitur, à *πάλιν, iterum*, & *ξέω, rado* deducitur; & in Cæsareo Iure *leg. Charta. ff. de bonorum possiss.* speciali consideratione *Charta deletitia* vocatur; quòd ipsi inscribi soleant, quæ exstare permittuntur, si placeant; & abradi, delerique iubentur, si displiceant.

Charta Deletitia quæ sit?

Vocantur ergo Παλίξεςοι, hæ nostræ singularissimæ Resolutiones, quòd bivio expositæ, inter A & C. literas iudiciales moventur: & æquo à Lectoris candore animo Absolutionem, aut Condemnationem exspectent.

Literæ Iudiciales quænam sint?

Sed cur Reverendissimo & Doctissimo Viro, P. Raymundo Capisucco ipsas nuncupo. Quia hodie Illustrissimi Domini Gabrielis Adarzo Santander, Hydruntini Archiepiscopi, prudentissimi & doctissimi Viri, recepi literas, in quibus lineam hanc, quia mihi perplacuit, subduxi. *Mire V. S.* inquit ille, *si tengo razon: y si la tuviere, pongase de mi parte.* Preces sunt iustissimæ, quas profundit Illustrissimus Præsul; & me dirigunt, ut sciam, quid optare & postulare debeam: Amicos enim Viri probi veneramur in Deo, Deum in Amicis; & essemus huic & illis injurii, si aliquid iniquum peteremus. Ergo hac Idea præventus, ad Apostolici Palatii Magistrum oculos convertam, & sic inquam. *Es (amigo y Señor) mi pretension muy iusta; porque es muy moderada, y se contiene en los terminos de la Iusticia. Hagame pues merced de leer aquestos Palinxestos, Donde no tuviere razon, si son lineas, las borre; si son pliegos los cierre; si son hojas, las rasgue; si son enseñar cosa sin fundamento. Pero, si la tuviere, o donde la tuviere, pongase de mi parte.* Simili profectò animo librum suũ ad Faustinum (Amicum & Mœcenatem suum) dirigebat Martialis: nam *lib. 4. Epigr. 10.* sic exclamat.

Cur Palinxestos nostri Reverendiss. P. Raymundo Capisucco inscribantur.

Quenam ab amicis postulare possimus?

Quid Author à Magistro Sacri Palatii postulet?

Curre; sed instructum comitetur pumice librum
Spongia: muneribus convenit illa meis.
Non possunt nostros multæ Faustine lituræ
Emendare iocos: una litura potest.

Quos Ego numeros [quia apud Sebastianum Covarruvias in Lingua Castellana Thesauro: ver. Borrar, legeram, *Para borrar una cosa muy de proposito, suelen sacar todos los algodones o pelos del tintero, y passarlos por encima:*] ad istos Hispanos reduxi.

Si alguna letra no tuviere,
Que menos bien (Señor) te pareciere,
A cachillo la passa (a)
Porque, si ella se arasa,
Cessara la molestia,
Que dan letras, que corren sin modestia.
Mas, si algunas dicciones
Mal unidos formaron los ringlones,
Que van en esta plana:
Moja la pluma en tinta (b) cortesana,
Y borra las sentencias,
Que escribimos sin iustas advertencias.
Pero si fueren muchas,
Las mal formadas clausulas, que escuchas,
Y ya la salvadera no pudiere
Encubrir con los polvos que virtiere,
Sus yerros y borrones;
Podra hazerlo el tintero
Iuez en esta occasion recto y sincero,
Hechando en el papel los algodones.

a) Radi solēt cultello literæ quæ debent vel auferri, vel corrigi.

b) Intra Modestiæ & Vrbanitatis terminos possunt impugnari Conclusiones, quæ displicēt: soli enim, qui carent syllogismis, ad injurias recurrunt.

Quæ Reverendissimo Patri Apostolici Palatii Magistro, dixerim, universis Viris bonis sint dicta. Non unum Ego, non duos, non quatuor, non multos, sed plerosque omnes hic Doctores ad lucinationis incriminor. Audax profectò facinus: quod fidem non extorqueat, sed risum excitet. Conatus verè ἄμε[illegible] in quo, si fortè voto non correspondeat exitus [*Nam caret eventu Spes bona sæpe suo.*] non poterit profectu & utilitate carere. Hunc ergo (eruditi Lectores) Παλίνξεςον, quem exercitii causâ scripsi, attentâ lectione honorate: & siquid occurrat, cujus falsitas, manifesta ratione possit aut authoritate refelli, illud ipse adductâ liberè obliterate, & privatâ potestate delete. Sed illam vocem manifesta perpendite: fateor enim multas & mihi notas incertas rationes occurrere, quæ possint obiici. Ergo si quis ex incertis fundamentis hos meos Παλινξέςες impugnet, hæc ipsa intemperata impugnatio mihi erit omninò Παλίνξεςος.

Ανubi de Matrimonio Authores nobilissimi disputant adinvenientur?

Qua doctrina & qua etiam impugnationes Παλινξέςοι censeantur.

Post Scriptum

Adhuc Te moror, Lector mi, & postulo, ut relegere velis hujus Prologi Titulum. *Ingenioso Doctori* ille inscribitur; ut scias. An Tibi loquatur, an sileat? Te unum manet hujus Controversiæ Decisio; Quoniam An præditus sis memoriâ acutâ, an & causâ mente, non examino: Iudicium en de tam occultâ & odiosâ materiâ Tuæ Prudentiæ relinquo. Moneo tamen sæpe non esse doctos, qui vocantur Doctores, quoniam in omnium rerum Ordines se insinuant Relationes secundum dici. Innostros Παλινξέςες leges? Si facere id volueris, tem-

Cui scribatur hic Liber?

De omnibus secundum dici

An omnes Doctores sint docti?

Cur liber hic à Discipulis non sit legendus.

tempus prodiges; nil enim Tibi scribo. Prostant alii nobilissimi Authores, apud quos doctrinam communem, & securam invenies. Si sis Magister; jam eruditissimos aliorum libros legeris, & quæ ab ipsis fuerunt scitè tradita, jam didicisti.

Utrum à Discentibus sit?

Tibi igitur meus sudat calamus; Tibi sonat mea vox; Tibi aperitur iste Liber. Non enim indigeo Discipulis, quos doceam; sed Magistris, à quorum ingenii dexteritate manuducar. Dubia pono non Placita; [ll] quia pro neutra contradictionis parte sto, sed rationes ambigendi proponens, paratus ad alterutram, illam inibo viam, quam fortè mihi doctiorum providentia designet. Ut adfirmem hæc Dubia, certissima passim fundamenta suppono, quæ non patiar Παλινῳδίαις adscribi interim, quia Humana certitudo interdum claudicat, illa adhuc ipsa aliorum Iudicio, & Prudentiæ submitto. Ergo Augustissime Cæsar. &c.

Cur non Placita & Resolutiones proponantur sed dubia?

An debeant contra Palinodias adscribi?

SECTIO VI.

De Circumstantiis, quæ in instrumentis publicis pro non scriptis haberi debent.

Contractus conditionatus purificata conditione transit in absolutum.

OMnis tenet Conditio stando Naturali Iuri, adeoque nisi illa purificetur nullus conditionatus contractus transire in absolutum poterit. Quam ob rem, qui contractum fundat conditione impossibili, censendus est, aut illam judicasse possibilem, aut absolutè non voluisse contrahere. Interim re benè perspecta Imperatores, quia cum dedecore legum conditiones interdū turpes q; contractibus imponebantur, ut sic contrahentes punirentur, ut in contractibus illæ haberentur pro non positis determinarunt. Quam ob rem sequentes Conclusiones considera. Sit

De conditione impossibili.

Sponsalia, & Matrimonia ut fiant sine consensu. De Matrimonii impedimentis.

PRIMA. *In sponsalium, & Matrimonii contractu nullus Princeps (Ecclesiasticus, aut sæcularis) potest jubere ut contractus sit validus, & circumstantia turpis habeatur pro non posita.* Licèt enim impedimenta, dirimentia quæ vocant, possit ponere Ecclesia, ut fatentur universi Theologi; & Archiepiscopus Pragensis (fortè & alii etiamnum ponat; nam est antiqua praxis illius Cancellariæ in Matrimonii materia imponere præcepta sub pœna nullitatis. Non tamen jubere Ecclesia potest, ut aliqui, etiam si nolint, aut votum emittant, aut matrimonium contrahant. Quam ob rem in hac dicendi formula *Ego te in maritum adsumo, si vis occidere Semphronium*, mentem suam sponsa sufficienter declaret, nec potest dicere Ecclesia habeatur conditio pro non dicta, aut non scripta; nam, si illa non purificatur, non vult sponsa contrahere.

An ab Episcopis imponi possint?

Vide Theolog. Fundamentale fundam 36. in Quæst. conditionato cōtractu n. 15.

SECUNDA. *In testamentis conditio turpis virtualiter est non scripta, hoc est, in omni judicio illa non scripta censetur.* Probatur, quia sic sanctissimæ leges disponunt. Sed difficultas est, *An ubi circumstantia habetur pro non scripta, adhuc testamentum, aut legatum debeat in suo valore persistere?* Dignentur aperire hic Lectores oculos; multæ enim suboriuntur difficultates, quæ malè intellectæ cum injuria eorum, qui condiderunt testamenta, aut alios contractus fecerunt, deciduntur.

De conditione turpi. Haberi debet pro non posita.

Monitum Iudiciale.

TERTIA. *Si circumstantia turpis* (N.B.) *est conditio sine qua non promissionis, donationis, legati, &c. illa pro non scripta habetur, & promissio, donatio, legatum &c. dirimitur: cæterum, si ponatur, non jam ut conditio, sed ut onus, promissio, donatio legatum, &c. tenet, & illa delecta, promissarius, donatarius, legatarius, &c. ab obligatione rem turpem faciendi, liber omninò declaratur.* Et dignentur, quæso, Iudices hanc Conclusionem accuratè perpendere: multi enim errores ob doctrinam de circumstantiis turpibus, quæ habentur pro non scriptis, malè intellectam, committuntur.

Circumstantia turpis haberi debet, pro non scripta. An, & quando contractum dirimat?

In omni contractu Civili standum est legibus: nempe consuetudine & populi assensu firmatis:

Oportet ergo scire in omni contractu, *Facio & facias*: lex quæ alteri imponitur habere vim conditionis, aut oneris: si primum, contractus nullus est, nisi purificetur conditio; si secundum contractus est validus, & postulat circumstantiam impleri. Pono exemplum. Titius in testamento suo scripsit hanc clausulam. *Lego centum Aurelio hac lege, ut Pomponium occidas.* Et assero esse æquivocam & reddere posse duos sensus, vel enim erit, *Lego centum Aurelio, si Pomponium occiderit*; vel hunc, *Lego centum Aurelio cum onere, ut Pomponium occidat.* Si primum, legatum est conditionatum, & non tenebit, nisi purificetur conditio. Et, si Respublica nolit ut illa purificetur, etiam nolet, quod illa fiet. Et, si illam pro non scripta habeat Respublica, etiam hunc haberi volet pro non scripto. Si secundum dicatur, legatum erit onerosum, & in valore suo non pendebit ab onere: quam ob rem, si onus illud pro non scripto habeat Respublica, manebit in suo valore legatum, & legatarius erit liber ab implendi oneris obligatione.

Circumstantia in contractu, vel ponitur ut conditio, vel ut onus.

Quæ sint inter conditionem, & onus differentiæ.

Contractus sublata conditione dirimitur, at sublato onere non dirimitur.

His præmissis ad Conclusionem redeo: &, quia duas habet partes, sic priorem ostendo & persuadeo. *Causa est conditio sine qua non, ut ponatur effectus.* Ergo (1) *ubi non fit causa, non erit effectus.* Ergo (2) *cessante causa, cessabit effectus.* Est doctrina generalis, & æquè in physicis, ac moralibus verificatur. Ita *in leg. adigere.* §. *quamvis. D. de jure patron. leg. si pater. D. de hered. in-*

De causa, & effectus ubi excitans.

Hic non permanet illa sublata.

instituit. l. generaliter. C. de Episcop. & Cler. legum te. C. de pactis inter empt. nec non *cap. magna de voto, & cap. cum cessante de appellationibus.* Et ex hac doctrina P. Gabriel à S. Vincentio *in consil. resp. 50. pag. 108. a.* & alii, magnas consequentias deducunt.

De fine legis adaequato. An cessante fine cesset etiam legis obligatio?

Finis est causa legis. Ergo *cessante fine adaequato legis, cessat legis obligatio nempe, ubi cesset ille in communi, cessabit & hac in communi, & ubi cesset ille in particulari, cessabit hac in particulari.* Ita Granadus *in 1. 2. contr. 7. tract. 3. part. 1. disp. 15. sect. 2.* Hurtadus de Mendoza *in 2. 2. tom. 1. disp. 74. sect. 3. § 26.* Diana *part. 5. tract. 14. resol. 96. & part. 2. tract. 10. resol. 28. & part. 7. tract. 10. resol. 33.* Cotonius *in summ. verb. lex. nu. 18.* & est doctrina in Schola communis: quam firmat Rota *decis. 50. num. 10. & 7. & decis. 55. num. 1.* apud Farinacium *part. 1. recent.* docet enim, *Quod cessante causa obligationis, cessat obligatio. Quod cessante causa promissionis, cessat promissio. Quod cessante causa exclusionis, cessat exclusio.* Ita *decis. 463. nu. 11.* ex quibus omnibus infert *loc. cit.* P. Gabriel, *Quod cessante causa, propter quam bona, quae aliàs erant communia, fuerunt humanitùs divisa, cesset ipsa divisio.*

Varia Conclusio informatur.

De beneficii causa.

Et hinc intelligi poterit Caesarei Iuris Regula LXVIII. videlicet. *In omnibus causis id observatur, ut ubi persona conditio locum facit beneficio* (est causa totalis beneficii) *ubi deficiente ea, beneficium quoque deficiat.* Paulus *lib. singul. de dotis repetit.* [Ab aliis citatur idem Paulus *lib. de adsignat. libertor.*]

Cessante onere contractus, non cessat valor ejusdem contractus.

Ex priori nostrae Conclusionis parte deducitur manifestè posterior; quoniam, si onus adjunctum non est causa donationis, cessante onere non cessabit donatio. Et hanc ob rem, si Titius in ultimae voluntatis tabulis, scripserit. *Lego domum talem Eusebio, cum onere ut in ea venientes ad ludendum admittat.* Si nolit in ea ludum permittere, non ideo legatum erit nullum, sed videndum, an circumstantia illa ludi, turpis sit, aut honesta. Si honesta, manet legatum, & debet cogi Eusebius, ut satisfaciat oneri. Si turpis, habetur pro non scripta, & quia non est conditio, aut causa legati, illud in suo valore perseverat.

An ludus sit circumstantia turpis?

An projicere in mare cadaver, turpe sit?

Ex hac doctrina in Iure multa modificantur. Nam *leg. quidam in suo 27. de condit. instit.* hoc testamentum in examen vocatur, *Titius meus haeres esto, si reliquias meas in mare projecerit.* Et habetur circumstantia pro non adjecta, quoniam censetur impia: & quia non est conditio, nec causa, ob quam Titius institutus est haeres (& nota id benè) manet Titius haeres, sine obligatione projiciendi cadaver in mare. Nec aliter *in leg. servo alieno de legib. 2. & leg. Titio 10. §. centum relicta. D. de condit.* & legatum notabile Titio relinquebatur, *si à monumento non discederet,* quae similiter circumstantia habita fuit pro non scripta, nam visa est turpis: & legatum remansit, non enim, opinione Iudicum, ab illa circumstantia ut à causa totali dependebat.

An manere apud sepulchrū turpe sit?

Quid turpis circumstantiae nomine intelligatur?

Sed quid turpis circumstantiae nomine debet intelligi? *Turpis circumstantia illa dicitur, quae aut peccatum involvit, aut sine indecentia, aut dedecore poni non potest.* Et tunc apud Viros ingenuos censetur impossibilis. Vt enim habet *lex. nepos Proculo 125. de verb. signific.* omnia, quae contra leges, homines probi impossibilium censui adscribunt, quoniam id tantum honestè possumus, quod jure possumus. Vndè prudentissimè, ut solet, Papinianus, *leg. filii 15. D. de condit. instit.* scribit. *Quae facta laedunt Pietatem, existimationem, verecundiam nostram; & ut generaliter dixerim, contra bonos mores, ea nec* (nos) *facere posse credendum est.* Iudicarunt ergo illi, qui conditionem, *si reliquias meas in mare projecerit,* pro non scripta habuerunt, in mare projici esse ignominiosum cadaveri; quod à moribus & hominum apprehensione dependet. Ignominiae ergo veteres inimicorum olim comburebant cadavera; & haec ipsa combustio posteà honorifica fuit. Et hodie, quia Haeretici, propudiosis nefandi criminis sordibus inquinati, laesae Majestatis rei, &c. publica authoritate comburuntur, est iterum ignominiosa: Ergo sicubi projici in mare cadaver honorificum sit, illa conditio erit honesta; & ubi ignominiosum, turpis & condemnanda. Conditio altera, *Si à monumento non discesserit.* Si illud in loco aperto sit, erit indiscreta, & consideratis temporis hyemalis inclementiis, humanitùs impossibilis, & ex hoc titulo prorsus obliteranda. Vnde fit Conclusio

An, & quibus turpia sint impossibilia?

An ignominiosum, aut honorificum sit comburere cadavera?

An circumstantia (ut à monumento non discedas) sit indiscreta, & impossibilis?

QVARTA, *Circumstantia realiter aut moraliter impossibilis, adjecta testamento, turpis censetur.* Ergo habebitur pro non scripta, & stabit, aut non stabit testamentū, prout illa onus sit aut conditio.

An circumstantiae impossibiles turpes censeri debeant?

Quid dicendum sit de conditione contraria, si conditio opposita impossibilis sit?

In hac Quaestione, qui conditionem ab onere non distinguunt variè sentiunt Authores. Illam pro scripta habendam; & quia purificari non potest. Donellus *lib. 8. cap. 32. § Hac tamen in re* contractum esse nullum affirmat. Ei sanè in matrimonii materia (non enim potest facere Respublica, ut id ab invitis extrahatur) Ego *hic concl. 1.* Thomas Sanchez *lib. 1. disp. 3. num. 8.* Emanuel Costa *in repet. in cap. Si pater. de testam. num. 9.* & Theologi universi sub-

subscribimus. Gabriel Vasquez *in Opusc. cap. de restit. cap. 7. dub. 10.* manutenet contractum, & conditionem pro non scripta habet, quia sic leges decernunt. At ipsæ non tam clarè loquuntur, ut Restrictionem non admittant, & ideò Basilius Pontius *de Matrim. lib. 3. cap. 3. num. 11.* subdistinguit. Nam, qui contractum conditionatum init, illumque impossibili aliqua conditione succollat, vel existimat conditionem à se positam esse possibilem, vel scit impossibilem esse. Si primum; certum est moribundum v. gr. voluisse validum testamentum condere, & in circumstantia erravisse: & tunc ejus ultimæ voluntati prospicitur, manutenendo testamentum, & obliterando (habendo pro non scripta) circumstantiam. Si secundum, certum est moribundum voluisse invalidum testamentum condere (quod est, testamentum non condere) ac propterea nullus erit contractus. Et quid, si de scientia, & voluntate ejusdem moribundi dubitetur? In omni dubio præsumitur pro valore actus. Ergo manente aliàs in suo valore testamento, illa circumstantia non scripta censebitur.

Quid, si illum celebrans cognoscat, aut non cognoscat impossibilitatem?

Et quid in dubio dicendum sit?

Quinta. *Hoc testamentum,* Meum illum volo hæredem esse, quem Antonius denominet, *est invalidum.* Et quia de Conclusione non dubitas, rationem quæris.

De hæredis determinatione.

Basilius *de matrim. lib. 3. cap. 5.* ideò hanc Conclusionem esse veram existimat, quod illa circumstantia sit contra bonos mores. At ego cur sit contra bonos mores non video: interim, si contra bonos mores est, erit testamentum invalidum: nullus enim in eo erit hæres, & testamentum sine hæredis designatione non est validum. Ego autem sit, aut non sit contra bonos mores circumstantia, testamentum esse invalidum assero, quia Respublica *leg. illa institut. 32. de hæredib. instituend. & leg. si quis Sempronium 68. D. eodem* illud dirimit.

An possit alterius voluntati committi?

Sexta. *Conditio, si non nubat turpis non est.*

In populo Hebræo turpis erat, unde filia Iephtæ orat tempus ad lugendam virginitatem suam; & Leo Carmelita asserit Deiparam vovisse Virginitatem conditionatè, *si liceret*: non enim illo ævo sciebatur certò, an tale votum esset licitum.

An turpis sit manere in cælibatu?

De opinione Hebræorum.

Apud Romanos Gentiles turpis erat: nã cælibes non erant in pretio: & tantum Augustus Cæsar inter eos & uxoratos voluit esse discrimen, ut Nobiles coram Imperatore, si essent cælibes, starent, & si uxorem duxissent, sederent. Inde prodierunt Iurisconsultorum Responsa, quæ hanc circumstantiam, *si non nubat*, condemnant. Aliqua ex ipsis collegit Tribonianus, (vir quidem doctus, sed avarus, & ethnicus) & legibus Cæsareis inseruit, quas Christiani, non jam *Leges*, sed *Tribonianismos* appellamus. Talis est *lex mulieri 74. D. de conditionib. & demonstr.* in qua habetur. *Sicut capitati hæreditatem, vel legatum, viduitas* [*] *injungatur, hæreditatem, vel legatum capit, sive is vir, sive fœmina sit.* Iubet ergo lex quod manentibus cæteris in suo valore verbis, illa *si non nubat*, authoritate publica obliterentur, & habeantur tanquam non scripta. Similia *in leg. quoties 22. leg. sed si hos 62. §. 21. leg. 65. & seqq. leg. cum tale 72. §. si arentata*, & pluribus aliis leguntur.

Quid senserint Romani veteres?

Qualis Tribonianus fuerit?

Quinam in Cæsareo Iure Tribonianismi nominentur?

[*] Viduitas ponitur pro cælibatu, ut sta sin videbimus.

Et hodie apud Novatores (sic enim à novitate dogmatum nostri ævi nominantur Hæretici) censetur turpis conditio, *si non nubat*. Dicunt enim verba illa, *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*, Adamo sub initium Mundi, & Noacho post diluvium indicta, vim habere præcepti, non solùm Humani generis communitatem, quod cum S. Thoma & Scoto plerique Catholici asserunt, sed etiam singulos in particulari obstringentis. Sed hic error olim in Antiquis Hæreticis, & nuper fuit in Luthero & Calvino ab Ecclesia damnatus.

Novatoris qui sint?

An sit de matrimonio celebrando præceptum?

Legum istarum intellectus postulat, ut nomen *vidua* breviter exponatur. Opinantur Grammatici à *ve* intensiva particula, & verbo Hetrusco *iduare*, quod erat *dividere*, nomen *vidua* deduci, ut significet per ejus mortem maximè fuisse à marito divisam. Et hoc viduitas sensu ad domum, civitatem &c. transfertur. Ovidius Fastor. 1.

Vidua, quæ sit, & unde dicatur?

Per totidem menses à funere conjugis uxor

Sustinet in vidua tristia signa [*] *domo.*

[*] Etiamnum apud Belgas defunctis stemmata per annū integrum supra portam ponuntur.

Virg. 8. Æneid.

— *Tot ferro sæva dedisset*

Funera, tam multis viduasset civibus urbem.

Et quia divortium conjuges dividit, *Vidua* dicebatur, quæ à marito separata vi divortii, aut repudii. Apud Plautum *in Men. 3. scen. 2. act. 1.* uxorem indocilem, & petulantem sic Marius adloquitur. *Si mihi tale post hunce diem faxis* (feceris) *faxo* (faciam) *foris vidua visas patrem* (hoc est, ejiciam te domo, & faciam quod vidua redeas ad tuum patrem. Et quia etiam absentia conjuges dividit, cujus maritus absens erat, *viduam* appellat Quintilianus. Iurisperiti verò à *ve* privativa particula, & *duo* nomen illud deducunt; ut, quæ sine duitate est, *Vidua* dicatur. Iabolenus. *Viduam*, inquit, *dici placet, non solùm, quæ aliquando nupta fuisset, sed eam* quæ-

Viduam-ne constituat divortium, repudium, aut absentia?

An vidua sit quæ sine viro?

An Virgines possint viduæ vocari?

quoque quæ virum non habuisset, quia Vidua sic dicta est, quemadmodum Vecors & Vesanus, *qui sine corde, aut sanitate essent: similiter* Vidua, *quæ sine duitate*. &c.

Honesta est circumstantia si non nubat.

Quidquid autem Tribonianus, & illi quos ipse adducit, statuant, Cælibatum nullam includere turpitudinē certum est: & hanc ob rē stando juri Canonico, quod Theologorum Sententiæ Orthodoxæ succollant, legata facta sub hac conditione, *si non nubat*, valida sunt, & conditio tenent & si hæc non observetur, illa capi non possunt. Ita *cap.2.de conditionib.appos.*&c. Sed nec fugit omninò Veteres Gentiles hæc Veritas, quoniam *libri secundi primo* Valerius Maximus sic scribit. *Quæ uno contentæ matrimonio fuerant, corona pudicitiæ coronabantur. Existimabantur enim eū præcipuè Matronæ sincera fide incorruptum esse animum, qui depositæ Virginitatis cubile publicum egredi nesciret. Multorum Matrimoniorum experientiam, quasi illegitimæ cujusdam intemperantiæ signum esse credentes.* Unde hodie in nostra Hispania, & in Valentiæ regno præcipuè, multæ leges favent fœminis, quamdiu in viduitate permaneant, quæ illas deficiunt, si ad vota secunda transierint.

Veterum de nuptiis secundis sententia.

De legibus Hispaniæ circa hoc.

Tertulliani error.

SEPTIMA. *Conditio*, si nubat, *turpis non est*. Etsi enim cælibatus sit Matrimonio perfectior, Matrimonii status non est malus. Est contra Antiquos aliquos, qui omnia Matrimonia condemnabant: nec non contra Tertullianum, *libr. de Monogamia*, & ejus Sectatores, qui nuptias secundas inhibebant.

Circumstantia accidens circumstantis. Et quæ secundum se indifferens est aut bona, turpitudinem potest à superveniente alia circumstantia nanscisci.

Interim hæc ipsa conditio, quæ secundum se est indifferens, & omnis turpitudinis expers, per accidens erit turpis, & mala, si tale legatum personæ fiat, quæ licitè non possit nubere; aut personæ, quæ præscribitur illegitimus nubendi modus; bona enim debent non nisi benè fieri; & turpe est bona facere male.

Potest ex causa Pontifex in voto etiam solenni dispensare.

Ergo Legatum istud conditionatum, videlicet, *Lego Antoniæ centum, si nubat*, erit disputationi obnoxium, *Primò*, si illa voto Castitatis, aut Religionis sit obstricta. *Secundò*, si natura sit incapax, ut possit nubere. *Tertiò*, si conditio nuptias clandestinas includat. *Quartò*, si conditio sit, *si nubat Titio*, qui tamen inæqualis est, aut talis ut honestè cum illo non possit matrimonium iniri. *Quintò*, si Antoniæ Titius affinis aut consanguineus sit. *Sextò*, si aliquod aliud impedimentum, in quo non soleat concedi dispensatio, nuptias dirimat.

Et ego singula considerando, dico *Primam* profectò circumstantiam esse turpē, nisi per secundam conditionem cohonestetur; puta, si testamenti tenor sit, *Lego Antoniæ centum, si cum Pontificis dispensatione nubat*. Pontifex enim ex causa potest voti, etiam solennis, concedere dispensationem: & ideò circumstantia, sub his terminis posita, non est turpis, nec potest censeri non scripta. *Secundus* impossibilitatem verius naturalem, quam turpitudinem includit. Et rarissimè in muliere casus hic, & sæpè in viro locum habet. *In Tertio* conditio turpis est, ubi admissum est Tridentinum Concilium. *Quarta* conditio erit turpis, si respiciat honorem; puta, si ingenua Virgo, nubere debeat homini infami; non autem, si solùm divitias concernat; nam inter divitem, pauperemque iniri solent nuptiæ honestè & validè. *Quinta* conditio supponit dispensationem, & ideò caret turpitudine. *Sexta* est de re moraliter impossibili, & ideò debet juxta Quartam Conclusionem judicari. [*]

[*] Dispensatio, quæ concedi non solet, nisi hic & nunc dentur diversæ & gravissimæ causæ, in praxi impossibilis censeri debet.

De juris jurandi circumstantia.
An sit turpis? An debeat haberi pro non scripta?

OCTAVA. *Conditio*, si juraverit, *turpis est*. Et ut meliùs intelligatur hæc Conclusio, propono hos casus. Primus sit. Titius, ut lite posset intentionem evincere, & Majoratum ex.gr. consequi, produxerat Arsindum in testem; iste se subduxit, & in tribunali iterum, atterumque citatus, non comparuit. Interim incidit in morbum Titius, & ut litem promoveat, & hæredi prospiciat, hanc lineam in testamento scribi jubet, *Lego Arsindo centum, si compareat in tribunali, & ad mei hæredis favorem deponat*. Alter casus sit. Carolus à Lælio beneficia receperat, illique gratitudinis titulo obstringebatur, sed tamen suspicabatur ejus mandato occisum fuisse suum filium, & hanc ob rem, ne gratitudini deesset, & tamen non faveret homicidæ, legatum dictavit his verbis, *Lego centum Lælio, si juret, se non mandasse occidere meum filium*. Tali enim hac quali quali satisfactione esset contentus.

An suspiciones juramento sufficienter purgentur?

Ad primum dico, circumstantiam illam *si ad mei hæredis favorem deponat*, turpem esse; non tamen videretur ita turpis, si esset, *si secundum conscientiam suam veritatem exponat*. Interim esset testis emptus, & sine turpitudine non posset admitti. Hæc ergo circumstantia debet haberi pro non scripta. Ergo-ne manebit legatum, & Arsindus erit liber ab obligatione comparendi in tribunali, & testimonii perhibendi? Ne puta. Testimonii exhibitio est unica & adæquata ratio, ob quā illud legatum fuit præscriptum. Ergo, quia sublata causa, aufertur effectus, ubi habetur pro non scripta causa adæquata alicujus legati, etiam ipsum haberi debet pro non scripto. Et sic sub his terminis

An testis, quid sit dicturus, possit præscribi?

An causa legati deficiente, & ipsum legatum deficiat?

minis philosophandum est. Quoniam si legatum illud, non jam lucrandi unum testem intuitu, sed ex alia causa factum sit, & obligatio perhibendi testimonium, non ut conditio *sine qua non*, sed ut onus accederet, deleretur, & haberetur pro non scripta testificandi obligatio, & tamen legatum (ut pote ab illa non dependens) in suo statu & valore maneret.

Exponere aliquem pejerandi periculo, turpe est.

Ad secundum respondeo, illam etiam circumstantiam videri turpem, constituit enim Lælium in pejerandi manifesto periculo, & nil prorsus moribundus ab illo juramento consequitur. Sive enim innocens, sive reus sit, juramentum emittet: primo, ne fortè recusando emittere juramentum, quod petitur, perpetrati homicidii suspicionem incurrat: secundò, quia fortè etiam jurabit, ne non consequatur legatum. Prudenter ergo in similibus casibus juris jurandi obligatio Prætoris authoritate remittitur, ut habent Basilius *lib.3.cap.8. num.2.* & alii. Interim, juramentum de futuro, si sit de bene munere administrando, omni videtur carere turpitudine, ut in hoc legato videre est. *Lego Friderico mille aureos, cum onere, ut pro ordinario salario in mei filii domo Oeconomi officium exerceat, & de rebus bene administrandis juramentum emittat.*

An exigere juramentum de munere bene administrando turpe sit?

NONA. *Conditio*, si concubueris mecum *turpis est*. Interim, quia aliqui aliter sentiunt, erit necessarium eorum rationes considerare.

Matrimonium non per concubitum, sed per consensum celebratur.

Antequam illos velim audire, ex Vlpiano *lib.36.ad Sabinum*, & *leg.15.de condition. & demonst.* suppono, *Quod nuptias, non concubitus, sed consensus facit.* Sicut enim, qui promisit Aurelio se donaturum post octo dies v.gr. suum equum, hodie eidem Aurelio potest locare, aut ad usum gratis consignare, quin hæc consignatio in donationem transeat: ita fœmina, quæ Titio post octiduum se nupturam promisit, hodie eidem potest aut gratis, aut pro pecunia corporis sui copiam facere, quin concubitus in matrimonium transeat. Et hac doctrina præmissa, Scriptores audiamus.

Sponsi etiam ubi non est admissum Tridentinum, possunt animo concubinario, sine intentione celebrandi tunc matrimonium, commisceri.

Covarrubias *2.part.cap.3. num.13.* putat ingenuum, & licitum contractum hunc. *Ego te ducam in uxorem, si hac nocte condormieris mihi*, & probat, quia per copulam purificatur Sponsalium conditio, & initur & consummatur Matrimonium. Sanchez *lib.5.disp.16.num.1.* doctrinam Covarrubiæ restringit; eam enim veram putat, ubi non est receptum Tridentinum Concilium, falsa alias: quia, cum id omnia clandestina Matrimonia dirimat, Sponsaliũ contractus sine præsentia Parochi in Matrimonium verti nequit. Sed quid, si eo contrahentium insolentia veniret, ut sponsi coram Parocho copularentur? Postea autem re ipsa aliter considerata idem Thomas Sanchez *lib.3.disp.16.nu.3.* Cardinali Alexandro de Nævo, & aliis viris doctis subscribens, concubitum turpem à licito, & honesto distinguit: & asserit contractum hunc, si agatur de turpi concubitu esse validum, & conditionem pro non adjecta reputari: si verò de licito; suspendere effectum usque ad adventum conditionis. At illud prius admittit, & hoc posterius negat Basilius Poncius *libr.3. de matrim. cap.8. num.5.* dicit enim, contractum si est de concubitu illicito, esse validum, & circumstantiam pro non posita, aut non scripta haberi: si de licito, non suspendi matrimonii effectum, sed esse perfectum ab initio.

Sanchezii & Basilii dissidiũ.

In Theologia Fundamentali, ut hanc Controversiam dilucidem, has formulas in examen propono. Primam, *Promitto me cras ducturũ te in uxorem, si mihi condormias hac nocte.* Secundam. *Duco te nunc in uxorem coram Parocho & testibus, si mihi condormieris hac nocte.* Et siquis dicat, hanc frustra conditionem poni, nam maritus per matrimonium ratum dominiũ in corpus uxoris adquirit, & potest absolutè, ut sibi condormiat, jubere. Respondebo, non frustra poni hanc circumstantiam; quoniam post ratum matrimonium neuter poterit intra bimestre cogi ad consummandum. Vide Dianam *part. 10 tract. 14. resol. 22.* Profectò in priori formula non continetur matrimonii contractus, sed mera matrimonii promissio. Conditio turpis est, nam sine peccato purificari nequit, & tamen haberi debebit pro posita, nam est causa & ratio promissionis, &, si purificetur promissio illa conditionata transit in absolutam; &, si non purificetur, nullo modo obligabit promissio. In formula secunda reperitur veri matrimonii contractus: cujus valor non suspenditur, sed valoris cognitio. Nam sicut in hoc contractu, *Duco te nunc in uxorem, si verum est, quod pater tuus in Indiam abierit, & te hæredem ex asse reliquerit.* Si conditio est vera, matrimonium ab ipso initio est validum, & tamen non statim, sed multo tempore post, fuisse, aut non fuisse validum poterit sciri: sic similiter matrimonium circumstantiæ de futuro insistens, ab initio erit validum, aut invalidum; sed nos non poterimus scire, an sit validum, nisi purificetur conditio.

Omnes conditiones de præterito, aut de futuro, si bene examinentur, sunt de præsenti: nam hæc Promissio, Dabo tibi centum, si Rex heri me Consulem denominavit. Æquivalet huic, Dabo tibi centum, si nunc est vera hæc propositio. Me Rex heri Consulem denominavit. Ergo hæc, Nũc te duco in uxorem, si cras tuus pater, tibi in dotem decem millia consignet, æquivalebit huic, Nũc te in uxorem duco, si nunc est vera hæc propositio, Pater tuus tibi in dotem cras decem millia consignabit. At in illo nunc, propositio illa est vera vel falsa. Ergo, si sit vera, ex illo nunc validum erit matrimonium: at nos non poterimus scire, an validum sit, quousque quid pater faciat, cognoscamus.

ARTICVLVS X.

De erroribus contra Grammaticam: *An verba, quæ Canones Grammaticorum violant, apud doctos Indicibilibus debeant adnumerari?*

Quæ verba censeri debeant barbara? Et quæ dicantur Solœcismi?

VErba absoleta, aut peregrina, aut etiam antiquata, licet olim fuerint in usu & pretio, censentur barbara, & ab eloquentiæ Capitolio extruduntur, ibi enim perpetuo silentio condemnantur. Barbarismis solœcismos accensemus, quos quia castas aures offendunt, non debet casta Oratoris lingua pronunciare.

SECTIO I.

De Solœcismo. *Quid ille sit? & quando & à quibus committatur?*

Respondetur quid sit solœcismus?

QVid autem Solœcismus est. *Solœcismus est error contra leges Grammaticæ.* Et bifariam committitur, in simplicibus vocibus, & in oratione composita. Sanè in illis, ut siquis itinerem, sermonum, genum, &c. in accu- [illegible] hic autem, ut siquis no- [illegible] masculeum epitheton [illegible].

Grammaticorum leges quales?

Et quis tulit has leges? Non cecidere è Cælo, sed factæ (immo interdum fictæ) ab hominibus sunt. [illegible] Si [illegible] sunt, labitur [illegible] Audi [illegible] in suo Ca- [illegible] Globo (sic enim [illegible] Linguæ Sanctæ à se concinnatam Grammaticam [illegible] sic scribit. [illegible] in Præfat. pag. 23. [*Quare*] [illegible] *re minimè ægrè feram si aliqua* (puta in [illegible] meis scriptis) *censura graviore, & reprehensione digna reperiantur, cum hoc commune* [illegible] *omnium scribentiū lex sit; & ut* [illegible] *apud Athenæum dicebat.*

Nihil in humanis actibus est, quod non [illegible] *alium fore.*

Nil [*] usque [illegible] est hominum, carpere quod nequeas. *Vnde & in ipsis* [illegible] *T. Ciceronis libris manifestos solœcismos ab eruditis deprehensos* [illegible] *memoriam Epist. D. Augustinus* in epist. 131. ad [illegible] *Quibus congruit illud Cratetis, quod apud Laertium legitur,* Vix esse quempiam qui omni vitio prorsus

An etiam plurimi in Cicerone reperiantur?

careat: immò omnibus malis Punicis granum aliquid putre inesse. *Tu tamen, Amantissime Lector, &c.*] Sed unde provenit, quod politissimo Ciceronis stylo locum solœcismi reperiant? A Criticorum & Grammaticorum audacia. Tulerunt leges, quas voluerunt; & posteà celeberrimos Oratores & Poetas incriminantur, quod sæpè illas observare noluerint, cum debuissent tales leges studiosæ iuventuti proponere, quæ ex Cicerone, Seneca, Quintiliano, &c. Virgilio, Ovidio, Martiale, &c. deducerentur.

Vnde deduci leges debeant, quæ nos gubernent in Grammatica?

Dicebant olim apud Augustinum nonnulli, & hodie dicunt apud Erasmum alii, interdum Ciceronem impingere in Grammaticæ Regulas. Fateor candidè. Sed quid inferunt inde? Ergo interdum solœcismos committit. Et ego consequenter iam hinc nego: non enim peccatum est violare legem, si in illa ipsa reperiatur peccatum. Corrigantur Leges, & Regulæ Grammaticæ Latinæ, inquam ego; & posteà cum Ciceronis scriptis componantur.

Vnde corrigendæ sint, quæ vulgata?

Sed interrogas, *An aliquo modo liceat impunè solœcismos admittere?* Et quia loquendo de veris solœcismis, qui in correctissimas, & legitimas leges Grammaticorum impingunt, esse in Dialectica quemdam argumentandi pulchrum & efficacem Modum, quem *ad hominem* vocant, respondeo; & ab Analogia ductus alterum similem in Rhetorica statuo, & assero, *ad hominem* tunc Oratorem loqui, cum, ut melius conceptus suos exprimat, illorum utitur verbis & phrasibus, quibus cum loquitur. Hac eloquutionis Figura, & verè Gratia, usus est aliquando Bernardus; *libelli enim de præcepto & dispensat. cap.* 13. *num.* 30. *pag.* 79. 4. ad Monachos Carnotenses scribit. *An hoc durum forsitan videatur? Hæc quæ* [illegible] *pe sunt vestra* (*si benè recolo*) *verba, cum difficultatem, seu impossibilitatem* (*ut vobis videtur*) *tenenda Obedientia, vel cavenda Inobedientia considerantes, in Vitam ita Monachicam exclamastis,* &c. Et mox. *Creditis itaque* (*ut breviter colligam*) *verborum vestrorum sensus,* &c. Hac etiam lo-

An hoc liceat admittere?

Quid sit argumentari ad hominem?

Quid loqui ad hominem?

Vt melius Carnotensibus satisfaciat Bernardus, phrasibus illorum in illorum Epistola utitur.

Comitiis Mendis dialogus.

loquendi forma usi sunt alii: & nuper in Austria Comes Merodius Belga, Legionarius strenuus, qui omnes Latinas incriminabatur phrases, quæ bellico stridore carerent, & recipiebat solùm illas, quæ *horrentia Martis arma virumque canunt.* & hoc illectus præjudicio,

Vt malè voces proferant sunt Virgines.

——*Vt essent*

Omnia verba suo pene tremenda sono,

Nominum verborumque inflexiones ingeniosè alteraverat. Sanè apud Hispanos quia C, & S sunt prolationis similis reperiuntur interdum Virgines,

Quæ didicere minùs, quàm potuere loqui,

Quid ceceat, & quid seseat apud Hispanos sit?

illas, quæ loco τῆς S τὴν ç proferunt, dicimus Hispani, *que cecean*: & quæ contra pro τῆ ç, semper τὴν S pronunciant, *que sesean*. D. Franciscus de Quevedo, in Opusculo quod *La Vida del Gran Tacaño* inscribitur, lib. 2. cap. 5. *Determineme de ir a una possada, donde halle una moza rubia, y blanca; miradora alegre; avezes entremetida, y avezes entresacada y salida. Ceceaba un poco. Tenia miedo de los ratones*, &c. & Athanasius Pantaleon in Append. pag. 112.

Pantaleon Romanc. 2. pag. 112.

Passo adelante, y Belisa
Tenga su lugar ahora,
Cuyas penas ya mi Pluma
Ceceaba lastimosas.

Quid etiam sit errear?

Ergo Milites, qui literæ R stridore horrendo delectantur, dicemus *que errean*. Et huc respiciens loquutus est Aufidius cum & de Martibus adulterinis, qui Hispali reperiuntur, concinuit.

Martes adulterini sunt, quos Hispani Valentones vocamus

Tiene nuestra Castilla.
Quien yera, quien yerre, y quien arree (a)
Pero tiene Sevilla (d)
Quien a lo bravo y militar erree (b)
Las palabras que diga (c)
Aunque el Vulgar Lenguaje contradiga.
Tiene su Abecedario (e)
En la esphera del Mundo cada Estado:
Y de un modo habla Mario (f)
El Senador, y de otro habla el Soldado;
Mucho puedo una letra (g)
De favor; si es de tambio, mas penetra.
Hay letras de Doncellas
Haylas tambien de Viudas y Casadas;
La De saben aquellas, (h)
Con la Ce las segundas son llamadas (i)
Mas todo un Alphabeto
A un Marido no basta, si es discreto.
Sigalion.

Sicut ceceare est proferre literam Ce: sic errear, erit literam Er proferre.

In eadem Civitate diversæ conditionis homines diversa dialecto loquuntur.

De literis Ce, & De.

Hay letras Celestiales. (l)
De que Iupiter en sus coloquios usa;
Y son otras Marciales, (m)
Que pronunciar podra ninguna Musa,
Porque solo Mavorte (n)
A errear enseña la nacion del Norte.

De Cælestibus, & Martialibus literis.

NOTA.

a) A diversis nominibus diversa verba in lingua Hispanica proficiscuntur: nã Error est *error*, Yerro *ferrum*; & Arre (cui opponitur *jo*) est interjectio, qua agaso jumentum incitat, ut progrediatur. Erroris, & ferri significationem componit nomen *Yerro*, nam utrumque significat. Et idem etiam præstat verbum Errar. Et in præs. Yo yerro, tam enim ille, qui exorbitat, quàm qui soleas ferreas apponit equo, apud Hispanos *yerra*. Dicimus autem, *que hiere*, aut *yere*, ille qui ferit.

Error. Yerro.

Errar.

El que yerra. El que yere.

b) Sicut *ceçear* est uti litera C, & *sesear* uti litera S; sic *errear* est uti litera R. Eam Caninam vocant; quia canes, cum se ad pugnam irritant, hanc videntur proferre. Est plena horroris litera ac propter à planè militaris censetur.

Ceçear. Errear.

Qualis sit litera R?

c) Dialectus communes has loquendi, aut scribendi deformitates non admittit.

d) Quæ latinè *Hispalis*, ab Hispanis *Sevilla* nominatur. Est Provinciæ Bæticæ præclara Civitas: fuit olim Romanorum Colonia. Plinius *lib. 3 cap 1*. Et nominis *Sevilla* Radices sunt זבל, סבל, צבר, & שבל, quæ omnes licet in sibilo discriminentur, sunt Sabal.

De Hispali, quæ Hispanice vocatur Sevilla.

זבל est *habitare securè*; & זבול, *habitaculum*: & per μετάθεσιν בזל Βασιλικὴ *Regia domus*, quo etiam sensu *Basilea* quædam Vrbs nobilissima in Germania vocatur.

Et Sevilla vocatur, quia est Secura, Regia,

סבל *portare* est: unde Sabal, & Sebel, *quod portatur*, & *qui portat* vocatur. Habebit igitur ab hac Radice nomen Hispanum Hispalis, quod sit emporium, ad quod divitiæ immensæ ex altero emispherio importentur.

Emporium.

צבר non est in usu, at Sabar, est *coacervare*, & *congregare*. Dici ergo poterit Γαζοφυλάκιον. Et hinc non malè aliqui vocem *Siphra* deducunt: & hoc volunt Hispalim nomine condecorari, quod in ciphra ipsa Mundum universum contineat.

Gazophylaciũ.

Ciphra.

Et tandem Sobel, *tibia*, unde שביל, Sebil, *iter*, *via*, *semita*, nam peragitur tibiis, seu pedibus.

Via.

Ergo Hispalis dici *Sevilla* debuit, quia est fortissima & securissima totius Hispaniæ civitas, Regia Metropolis, Gazophy-

lacium, & Emporium, ad quod omnes totius Indiæ comportantur divitiæ; in quam doctissimi Doctores, fortissimi Milites, & opulentissimi Mercatores conveniunt; & per quam iter sternitur ad Mundum alterum.

Colliguntur omnia, quæ Hebræa Lingua fortibus Scrill. nomine significantur. De Idiomatum & Dialectorum varietate.

e) Speciale Idioma Regiones singulæ, & in una Regione Provinciæ singulæ propriam dialectum habent. Propriis vocibus, quas *terminos* vocant, utuntur Artes singulæ, & scientiæ; & quæ in una sanctè & piè dicuntur, in alia exorbitant. Poeta Iunior:

Est nimis exsecranda superbia Grammaticorum,
Qui declinandum nos docuere Deum (*)

(*) Tu sic loquere. Grammatici, dic, non declinant Deû, sed declinant Deus, hoc est, vocem Deus.

Habent Dialectum propriam Venatores. Cervorũ cornua vocant *annos*, sanguinem *sudorem*, pellem *vestem* &c.

Habent Venatores suam Linguam.

Habent & Aleatores, habuerunt olim, est enim antiquissima linguarum in Artibus & scientiis divisio. Tessera habebat sex latera & numeros: tali aut taxilli quatuor. Ovidius *lib. 2. Eleg. 1.*

Suam etiam Aleatores.

Tessera, quot habeat numeros, distante vocato,
Mittere quo deceat, quo dare missa modo.

Qua fuerit Tessera?

Quatuor Talorum latera numeris, nempe 1. & 6. nec non 3. & 4. Vnitas vocabatur *Canicula*, & dicitur *damnosa* à Persio, quia unum nummum præcipiebat deponi. Huic ex adverso latere opponebatur Senarius (aliis Sepreniatius) *Cous* aut *Venus* dictus; quem qui jecerat, lucrabatur sex nummos, & quidquid propter Caniculam fuerat depositum. Chius, & Senio alia erant latera; & ille tres, quatuor hic lucrifaciebat nummos. Persius

Quot, qualia, & quibus signata numeris & nominibus Talorum latera?

—— *Quid dexter Senio* (*) *ferret,*
Scire erat in voto

Ovidius lib. 2. Trist. eleg. 1.

Quid valeant Tali: quo possis plurima jacta
Figere damnosos effugiasque Canes.
In Talis Senio (*) *& Canis, & Venus.*
&c.

(*) Senio est dactylus non ergo a Senex, ut, sed à Senio, ut deducitur: Comicus autè primam corripit.

La Perinola.

Non videtur hic ludus longè ab eo abesse, qui à nobis dicitur *la Perinola*, est enim turbo, & habet quatuor latera, quæ notantur his literis P. S. D. T. vi quarum, illi, qui turbinem torsit, si P emineat. *Pone unum nummum* dicitur: si S *Sobtrahe unũ:* si D *Desine* (nullum deponas aut subducas) & denique, si T *Totum adquire.* Quevedus in Summi Nebulonis Historia *lob. 2. cap. 10.* nonnullos terminos apud Aleatores, qui *Tahures* (*) meritò in Hispania vocantur, proponit, & exponit his verbis. (*Dar muerte* (inquit) *llaman quitar el dinero, y con propriedad.* Revessa *llaman la treta contra el amigo, que de puro revessada no la entiende.* Dobles *son los que acarrean sencillos, paraque los desuellen estos Rastreros de bolsas.* Blanco *llaman al sano de malicia, y bueno como el pan. Y* Negro *al que dexa en blanco sus diligencias.* &c.)

Quevedo en la vida del Gran Tacaño.

(*) Et nota hic quæso, quod Tahur anagrammaticos est Hurta.

Alii eorum phrases. Dar muerte. Revessa. Dobles. Blanco. Negro.

Etiam spurii Martis filii, quos nos *Valentones* vocamus habent specialissimum loquendi & incedendi modum. D. Franciscus ubi supr. *Vine me a apear al meson del Moro, donde me topo un Condiscipulo mio de Alcala, que se llamava Mata, y agora se dezia (por parecerle nombre de poco ruido) Matorral. Tratava en vidas, era tendero de cuchilladas, y no le iba mal. Traia la muestra dellas en su cara, y por las que havian dado, dezia: No ay tal Maestro como el bien acuchillado, y tenia razon, porque la cara era una cucra, y el un cuero. Dixome, que nos avia de ir à cenar con el, y otros camaradas, y que ellos me volverian al Meson. Fuy, llegamos a su posada, y dixo: Ea quite la capa buze y parezca hombre, que vera esta noche todos los buenos hijos de Sevilla, y porque no le tengan por maricon, abaxe esse cuello, y agovie de espaldas la capa caida (que siempre andamos nosotros de capa caida) y esse ozico de tornillo, gestos a un lado, y a otro, y haga buze de la, g. h. y de la h. g. diga conmigo:* Gerida Mogino gumo, paheria, mohar, habali, y harro de vino. *Tomelo de memoria. Prestome una daga, que en lo ancho era alfanje, y en lo largo non se llama espada que bien podia. Bevase (me dixo) esta media azumbre de Vino puro, que sino da varada no parecera valiente. Estando en esto, y yo co lo bebido atolondrado, entraron quatro de ellos con quatro çapatos de gotosos por caras andando a lo columpio no cubiertos con las capas sino fajados por los lomos, los sombreros empinados sobre las frentes altas las faldillas de delante, que parecian diademas,* (*) *un par de herrerias entera por guarniciones de dagas, y espadas; las conteras en guarnicion con los calcañares derechos. Los ojos derribados, la vista fuerte; vigotes buidos a lo cuerno, y barbas Turcas, como cavallos. Hizieronnos un gesto con la boca, y luego a mi amigo le dixeron (con vozes mohinas sisando palabras); Seydor y so* compadre *respondio mi ayo.* &c.

Superi armi Militum phrases.

Volunt habere semper grandiora nomina.

Quales facies habeant e

Quo modo pallium gerant?

Quos gestus faciant?

Quo modo literas pronuncient & loquantur.

Quantum bibant?

Qualibus calceis utantur? Qualibus etiã pileis.

(*) Diadema apud Hispanos est ille splendoris circulus, quo Sanctorum capita condecoratur.

De eorumdem oculis, capillis, barba, voce, verbis, &c.

f) Fuerunt duo Marii; pater, filius: ille in sago, hic in toga mirabilis. Ille Martiali vultu, & militari dialecto ita terrebat omnes, ut à Sylla victus & morti devotus, quemdam Gallum Carnificem & ejus asseclas ita aspectu terruerit, ut po-

De duobus Mariis. Qualis uterque fuerit.

potuerit evadere. Hic eloque[illegible] xia pol-
Jens & elegantiam morum sim[illegible] ans, an-
no ætatis vigesimo septimo Co[illegible] sulatum
invasit, quem immaturum hono[illegible] em ma-
rem, quæ ejus indolem probè nov[illegible] rat, fle-
visse fertur.

g] Letras de cambio Hispanus vocat, termi-
mercatorum chirographa, quæ d[illegible] valent.
nate summæ pecuniarum æqui[illegible] quæ de
Et de his intelligi hodie debent, dicun-
Literarum majestate & potentia sint de
tur: omnia enim possunt literæ, si
cambio.

h] Apud Hispanos verbum dar, sic in
præsenti subjunctivo decurrit, Quando yo
de, quando tu des quando aquel de. Et
ideo quidam Scriptor lunior, in Amoris
Academiâ, quam subtili & ingenioso pe-
nicillo delineat, pro foribus hanc Inscrip-
tionem exhibet.

En esta Escuela de Amor
Las Mugeres son Tomistas,
Y los Hombres Escotistas:
Entrad, si quereis, Señor.

Primamque omnium Scholam, in qua Virgines legere & scribere docentur, si non his, æquivalentibus verbis describit. nam

[*Aulæ erat Architectura Dorica;* fœminæ ex-
eriam è marmoribus ... Præsidebat in cathedrâ Vira-
go quædam Junior, quæ experientia di-
dicerat, breves in puellis esse terminos
eloquentiæ. Hæc me in scamno hospi-
tum honorificè sedere jussit, &, quin
cullitet, aut spueret, vultu gravi & suavi
voce, sic incepit profari. A *est apud*
viros, & aliud apud fœminas literarum
systema. Viriles Abecedarium dicunt; &
viginti duo, aut etiam virginæ quatuor ele-
menta perstrinxit. In horum coordinatione
& combinatione consistunt omnes linguæ, &
omnia scriptorum volumina. At in His-
paniâ fœmininâ literâ contenta sumus.
Si eam loco & tempore opportuno pronun-
ciare sciverimus, experiemur illam solam
sufficere, & cæteras esse superfluas. Et
compendiosa hæc litera, quæ cæteras virtute
continet, est D. Illam memoriæ imprimi-
te, & dicite universæ De, De. *&c.* Et tunc
Virgines omnes ad me conversæ vocife-
rabantur, *De, De, De,* &c.]

i] Interjectio aut Adverbium vocan-
tis, apud Hispanos est Ce, Ce. In Come-
diâ, quæ *El Premio en la misma Pena* vo-
catur, D. Augustinus Moretur part. 30.
pag. 87. a. scribit *Sale . . . Ce, Ce*
Egreditur ... & ... signo, Ce, Ce
ad vocat Marianam dicens, Llegue; no sea
mojadero.

l] *Multa de Literis* Cœlestibus pos-
semus dicere: nam inter prisca Hebraicæ

Linguæ Alephbetha reperimus Cœleste,
& Arabes à Lunaribus Solares Characte-
res distinguunt. Interim, quia fuerunt
aliqui, qui sub grandi Cabalistarum no-
mine literas & syllabas adscribebant sy-
deribus, quorum speculatio etiamnum
præoccupat Viros doctos, non nihil de
Astrologiâ Cabalisticâ dicturus sum.
Stellis singulis accensent unam sylla-
bam, quam dicunt hujus Scientiæ Inven-
torem per revelationem didicisse. Unde

si ♄ ♃ ♂ ☉ ♀ ☿ ☽	
sint la, li, ma, ca, ri, ta, sa.	
in ♂ erunt	in ♂ erunt
♄ ♂ lama	☉ ☿ cata
☿ lata	☽ casa
♃ ♂ lima	♀ ♂ rima
☿ Lira.	☉ rica
☽ lisa	☽ risa
♂ ♄ mala	☿ ♄ tala
♃ mali	♃ tali
♀ mari	☽ ☽ Tassa.
☿ mara	♄ sala
☽ ☽ massa	♃ sali
♂ cama	☉ sa a
♀ chari.	☿ sa a.

quarum aliquæ voces sunt Hispanicæ,
cæteræ autem Latinæ; &, si Interroga-
rio præmittatur, sensu non carebit Res-
ponsio.

Syllabas Planetarias cum Sydereis se-
cundum Adspectus & Directiones mi-
scent, & semper sensum in aliquâ linguâ
reperiunt; &, si vocularum connexionem
non capiant, pronunciant, ab Astoris ar-
canum provenire Responsum, de quo loqui
non licet.

m] Esse R Martialem & Militarem li-
teram scribat bene Virgilius, qui postquã
in Æneidos Prœmio, quasi serpendo di-
xerat,

Ille ego, qui quondam gracili modulatus
avenâ, &c.

altiori voce incipit ex abrupto incla-
mare

— At nunc horrentia Martis
Arma, Virumque cano. &c.

n] Sunt quædam nationum propriæ
literæ; & ignotæ sunt aliæ. Prostant
apud Hebræos & Saracenos aliquæ, quæ
non possunt exprimi charactere Latino;
sunt etiam contrà: nam hominum genio
& ingenio attemperatur pronunciatio.
Ante Hispanorum adventum carebant
literis, F, L, & R. populi Americani, un-
de præbuerunt occasionem Europæis
Scriptoribus, ut *Fide, Lege, & Rege,* illos
destitui assererent. Sinenses R proferre
non possunt, & ideò Deiparam *Maliam*
appellant. Molliores Latinis fuisse Græ-
cos,

Quanti sint hodie in Mercatura literæ, & quæ sint habitæ, quænam sunt?

Quomodo verbum Dar in Hispania inflectatur?

Verbum tomar, unde Tomista, dicitur est accipere: fœmina ergo dicuntur Tomistæ, quasi accipitrices; & verbo escotar est solvere & contribuere; viri ergo dicuntur Scotistæ, quasi solutores.

Δωρον, Donum.

Gymnasium describitur Literatorium.

Quot in Mulierum Abecedario sint literæ?

Ce, est vocantis interjectio.

Alphabethum Cœleste.

De Solaribus & Lunaribus literis.

Cabalistica Astrologia.

An singuli Planetæ importent syllabam aliquam determinatam?

Voculæ hæ Planetis accensentur ad placitum & ideo caret fundamento sumpta Responsio.

Ubi debetur syllabarum connexio, quæ in aliquâ lingua ... non habeat.

Litera Martialis & Militaris, quæ?

Literis F, L, & R, in sua lingua carent Americani.

Literam R non possunt Sinenses proferre.

Lingua Græca est mollior, & Latina fortior.

ricos, prolatio suadet; in *os* enim terminant nominativos, quos Latinus in *us*, & in *ov*, *ην*, *ων* genitivos & accusativos, quos in *um*, *am*, & *em* Latinus terminat.

SECTIO II.

An, & quando liceat Solœcismos committere?

De Græcorum Epigrammatis.

ERant tam curiosi aut superstitiosi veriùs Græci in dictionum constructione & mensurâ, ut si quando vocem aliquam Grammaticæ Regulis dissentientem audirent, irriderent loquentes; & præcipuè Latinos; à quibus etiam ipsi ob sordidos & inconcinnos mores irridebantur. [Et hîc obiter noveris, Cur pleraque omnia hominum nomina, in quos Epigrãmata cõcinnabantur, sint Latina: quoniam εἰς Σέξτον, εἰς Κυΐντον, εἰς Φλάκκον, & in Latinos alios similes Græci Veteres stringunt calamos.]

Cur in Latinos fulminentur à

An quando agimus cum extero, qui σολοικίζει solœcismos committit, eodem modo loqui nobis liceat, ne illius verba castigare videamur?

Porrò Flaccus Athenis videri volebat eloquens, & tamen in linguâ Græcâ, ut pote alienâ, exorbitabat. Hunc convenit Abbianus, & ut ei morem gereret, cœpit liberè σολοικίζειν. Tunc Flaccus animosior redditus multò plures solœcismos effudit. Placuit Abbiano historia, & ne periret, illam expressit hoc Tetrasticho.

Ἀββιανȣ̃.

Ἑπτὰ σολοικισμοὺς Φλάκκῳ τοῦ ῥήτορι δῶρον
πέμψας, ἀντέλαβον πεντάκι διακοσίους.
καὶ νῦν μὲν φέρον τούτους ἀριθμοῦ σοι ἔπεμψα.
τοῦ λοιποῦ γὰρ μέτρῳ, πρὸς κύπρον ἐρχόμενος.

Et Thomas illud Morus sic reddidit.

Quinque solœcismis donavi Rhetora Flaccum,
Quæ neque statim decies reddidit ille mihi.
Nunc numero hos, inquit, paucos contentus habeto,
Mensura accipies quando redibo Cypro.

SECTIO III.

An nõ omnino tenenda sint Solœcismi maculari infrequentiâ, quæ Grammaticorum Canones violavisse videntur?

Quid Solœcophanes sit, & quo modo differat à Solœcismo?

ΣΟλοικοφανὲς differt à Σολοικισμῷ, quoniam solœcismus propriè dicitur ὁ λόγος ἀκαταλλήλως τεταγμένος, cujus exempla varia Donatus *in libro de Figuris* adducit. Solœcophanes autem est oratio, quæ apud indoctos solœcismus censeri solet, cum tamen ejus syntaxis certissimæ legi respondeat. Ut cum dicitur *Eunuchus Terentiana*, nempe, *Comœdia*, aut etiam *Taurus pulchra*, nempe *Navis*. Et quidem audire proderit Iacobũ Gretserum, qui *in Linguæ Græcæ Institutione* cap.20.pag.160. hæc scribit.

An, & quando Eunuchus, Taurus, &c. sint generis feminini?

[Illud verò diligenter cavendum, ne si quid in Authoribus Græcis occurrat, quod solœcismi, aut Barbarismi speciem præ se ferat, continuò solœcismum barbarismum-ve ab illis admissum pronunciemus. Non enim solœcismi, sed solœcophanes dici solẽt illa, quæ non ex ignorantia, sed de industria, vel ex quadam docta incuria à Magnis Auctoribus sunt scripta: cujusmodi plurima occurrunt apud Græcos; ut illud Aristotelis οἱ δὲ τοῖς συμβαίνουσιν ἐν ταῖς ἀτυχίαις ἀξιοῦσι πιστεύειν ὡς ἐξαπατῶντας καὶ προσποιουμένους. *Alii autem iis quidem, qui in rebus adversis nobiscum permanent credendum existimant, quasi sæpe qui simulent & decipiant.* Recta constructio exposcebat ὡς ἐξαπατῶσι καὶ προσποιουμένοις. Demosthenes οὐ προσέχειν ὑμῖν ἐστὶ τοῖς τούτου λόγοις: εἰδότας, ὅτι ἐκ πάντων τούτων &c. pro εἰδόσι. *Non attendendum est horum sermonibus à vobis scientes*, pro *scientibus*. Isocrates. Δεόμεθα δ' ὑμῶν ἄνδρες ἀθηναῖοι, μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαι τῶν λεγομένων ἐνθυμουμένος, ubi à Genitivo ad accusativum contra communem Regulam fit transitus. Cujusmodi alia multa exempla affert Budæus, ut sunt illa Sophoclis de duabus sororibus loquentis, ἴδεσθε τώδε τὼ κασιγνήτω, *videtis duas sorores*, pro τὰ κασιγνήτα. Et paulo post, Ψυχῆς ἀφειδήσαντε. *vitæ prodiga*, pro ἀφειδήσασα. Et τηλικοῦτος epithetum Electræ. Et alia multa, &c.]

Similia etiam apud Latinos & Poetas præcipuè reperiuntur. Sæpe enim casum aliquem aut numerum Rhetorica Figura postulat, quem Grammaticæ rigor non admitteret. Ubi enim Pars in frusta secant, & Nigrantes terga juvencos, dixit Maro, ibi Priscianus & secat in sing. & tergis in abl. scripsisset.

SECTIO IV.

De Barbarismo. *Quid ille sit, & unde dicatur?*

De ipsamet voce Βάρβαρος.

BΆρβαρος vox ficta à Græcis est, qua quemcumque externum significabant. Strabo *lib.* 14. [Factitio nomine dicti sunt ab initio Βάρβαροι, qui difficulter, asperè, atque duriter loquebantur, quasi *Duriloqui*, & *Crassilingui*, quemadmodum *blæsi* & *balbi* dicuntur, qui lingua præpediti sunt. Occasionem nomini præbebat Græcorum petulantia, nam peregrinis, qui malè proferebant, insultabant βαρβὰρ ingeminantes.

Quinam barbari in Græcis dicti fuerint, & cur?

Sub

Sub initium etiam Latini ... barbari à Græcis dicebantur. Vnde apud Plautum more Græco Nævius Poeta Latinus cognominatur *barbarus*, & apud eumdem Lex Barbarica Romana est: & adverbium interdum *barbarè* sonat Romanè, seu Latinè. At posteà, cum Romanorum arma essent terrori Græcis, adulationis gratia illos à lege generali exemerunt, et præter Nomen admisere Latini, qui Græcos alios populos *barbaros* nominabant. Ovidius lib. 3. Trist. eleg. 1.

Siqua videbantur casu non dicta Latine,

In qua scribebam barbara terra fuit.

Et lib. 5. eleg. 1. de iisdem metris ait:

Non sunt ipsa suo barbariora loco.

Barbarismus etiam vox nova est: & ante Augusti ævum ignora. Agellius lib. 5. cap 20. & lib. 13. cap. 6. Vide Martialem lib. 6. epigramm. 17. At illam necessitas Thesauro vocum Latinarum accensuit.

Et quidem non benè eam Calepinus, Passeratius, & alii Grammatici exponunt: nec satis à voce *Solæcismus* distinguunt. Barbarismus enim materiam ipsam respicit, & committitur, cum vox barbara ad leges Latinas inflectitur: Solœcismus verò, ad formam pertinet, & fit cùm contra Latinas leges vox inflectitur, aut cum aliis construitur.

Au, & quomodo Romanorum fuerint barbari?

Quid barbari significent apud Latinos.

De voce Βαρβαρισμός.

Quomodo Barbarismus à Solæcismo distinguatur?

SECTIO V.

De Pronunciationis Ametria. An ad solæcismum, an verò ad Barbarismum reducatur?

Ametria, de qua loquimur, est in syllabarum quantitate, aut accentu error & insolentia. Et, quia observas interdum peregrinos & exteros in Accentu & Syllabarum dimensione delinquere, inquiris, An iste illorum error, solœcismus, an verò barbarismus dicendus sit? Et te benè supponere probas, nam Συρακούσαι (vulgò Saragosa) est amplissima Siciliæ Civitas, sub monte Pachyno, ubi fons Arethusa ab Alpheo (ut creditur) Elidis fluvio, per subterraneos cuniculos transiens magna aquarum ubertate profunditur. Hinc Συρακούσιος: & tamen illud ς corripuit Virgilius Eclog. 6. dicens.

Prima Syracosio dignata est ludere versu

Nostra, nec erubuit sylvas habitare Thalia.

Illumque imitatus Ovidius fuit in Ibin.

Vtque Syracosio, præsiricta fauce Poetæ,

Sic animæ laqueo sit via clausa tuæ.

Latinos etiam modulos in vocibus Latinis mutant Græci: cecinit enim Palladas.

Ην ὁ φίλος τι λάβη φράτερ εὐθὺς ἐγεῖρειν.

Ην δ᾽ αὖ μή τι λάβῃ τὸ φράτερ ἔστι μόνον.

Vbi in voce φράτερ (Latinè *frater*) prima corripitur contra leges prolationis latinæ, quoniam Georg. lib. 2. inquit Virgilius.

Hanc olim veteres vitam coluere Sabini.

Hanc Remus & frater: sic fortis Hetruria crevit.

Hos errores ad barbarismum Passeratius reducit: at non benè hunc Authorem percallere barbarismi characterem, si ejus verba perpendere velis, percipies, ut enim ipse opinatur barbarismus est contra Romani sermonis legem, aut scripta, aut pronunciata vitiosè dictio. Fitque duobus modis, scripto & Pronunciatione: & hoc quadrifariam adjectione, detractione, mutatione, & transpositione literæ, syllabæ temporis. Adjectione literæ, ut Relliquias Danaum, pro reliquias: syllabæ ut Mavors pro Mars: temporis, ut Italiam fato profugus, ubi prima syllaba, cum corripi debeat, producitur. Detractione literæ, ut Argyripa pro Argyrippa, apud Virg. 12. Æneid. Syllabæ, ut Salmentum pro Salsamentum: Temporis, ut Fervere Leucatem auroque effulgere fluctus. Mutatione literæ, fit barbarismus, ut olli pro Illi: syllabæ, ut Pernices pro Pernicies: temporis ut unius ob noxam. Transportatione literæ, ut Tymbre pro Tymber: temporis ut dominus penultima producta.] At hic cum barbara sæpe Figuratam Dictionem, quæ est culta & elegans, Passeratius confundit.

Interim quidquid de aliis omnibus sit, assentior Passeratio dicenti, qui *dominus* & non *dóminus* diceret, barbarè pronunciare.

De errore in Syllabarum quantitate.

Συρακούσιος tertiam producere.

Si nomen frater, charactere Latino scriptū, protrahit primam, etiam protrahit si Græco charactere scribatur.

De Barbarismo.

Passeratii sententia.

Quot illis modis committatur.

An Tropi inter dictiones barbaras numerandi.

Resolutio.

ARTICVLVS XI.

De Antiquatis Vocabulis: *An omnia hoc ævo Criticè indecibilia sint? an aliquando dici, aut scribi impunè possint?*

Multi aspernantur omnia nova, & sine delectu antiqua & antiquata omnia approbant.

MVlti, & nimis multi, quibus antiqua decrepita & obsoleta, qualiacumque sint, perplacent; & nova omnia cujuscumque gradus & gloriæ displicent, per Orbis Literarii meridiem velut umbræ decurrunt. Redeunt ad incunabula Linguæ Latinæ, & ad balbutientes Priscorum Musas sui labii eloquentiam eliminant. Hoc etiam hodie in Europa morbo Viri alias eruditi laborant, & inter alios Iustus Lipsius, qui è Plautinis sepulchris semicorrosa verba exhumat, ut aucupetur admirationem apud alios. Erexit Lovanii à fundamentis domum, suæ sufficientem Modestiæ, sed minorem sua Gloria, & supra Ostium *Moribus antiquis* inscripsit: hoc enim ille Lemmate Heroico utebatur: at postridie perfectum, & absolutum versum legit: videlicet,

Heroicum Dictum Iusti Lipsi.

(*Moribus antiquis*; sed verbis utere nostris.)

In hoc suo genio indulsit Vir Magnus, quem tamen ob varia & gravia de diversis argumentis syntagmata venerabitur Sera Posteritas actis æternitatis.

Et, ut percipiat Lector, quæ verba *antiqua*, & quæ *antiquata* dicuntur, & proscripta hodie à Latio censentur, Caleni ad Agrophilum Epistolam loco exempli proponam: inquit enim.

Epistola Caleni ad Agrophilũ.

Exstat apud Antoniũ Guzzium in Agrophili pag. 101

[Nimium te patrocinari benigniter, opino carminibus meis Arophile, in quibus veterem illam simplicitatem exhibeo, à quà multum abhorrent, qui versorum numero pueriliter student, superstitiosi Musarum sagrificuli, nullo habito delecto verborum. Vt iam quod de sæculo suo gravissimus Author Nævius, de nostrorum temporum infelicitate jure oportuno conqueri possumus ipsi.

Mutantur cum ætate linguæ: & quæ 96 sunt h'etere, nunc tonostiuns.

Obliti sunt Romæ lingua latina Loquier,

Proinde ab istorum turba subduxi me, totusque obliteratis Patrum nostrorum vocibus, colligendis incubui quibus velut tabulis è communi imperitorum naufragio mergam. Tuo igitur judicio epigramma, quod circiter præteritæ noctis meridiem edolavi ad lucernam volens lubensque submitto: de quo tantùm non metuo, ne vetustissima vocabula, quibus mea sponte vescor, non approbes, faculcontra plerorum insanit artem, qui surdè audiunt, ut cum Afranio loquar. Quod si me aliquid amiciter non eris, id vel immurasso, vel expungam, unam scilicet, nec puto vulgariâ laude m relaturus meæ erga Te obsequelæ. Cæterùm luce claro, clariùs Varronis dictum illud in memoriam redigas velim: Neque in bona segete nullum esse spicum nequam: neque in mala non aliquod bonum. Vale.

Verba exponet Index quem in fine ponemus: hic aliqua circa metrum notabo.

Est Puerus forma haud obscura cui Sextillo (a)

Est nomen pulchra ac mira in eo facies.

Quales Pæsti vernante flores eri, genisque (b)

Et quæ sydera fulgent nitidis oculis! (c)

Candidiores sunt glacie dentes hyberna (a)

Promissa aurum diceris inesse coma (c)

Vt pereo, seu frontem oculis animoq; perverro,

Seu gracilum collum seu roseas labias.

Hunc desistere amare, ut quem unicum amicum habui vix.

Possum; sed quamvis id graviter patio,

Tandem possum: Ante hac dignus contemniter esset

Suntq; ex hoc iam ingrata omnia amore mihi, ut (d)

Iam pudeat dilexisse. Illa, quæ me extinxi

Detestior formari decus hostificum.

Meq; in posterum amantem excusabunt puto multi,

Quod Puerum odi, in quo crediderameffe fidem. (e)

Hinc Dinocritus; O tuos inquit quisquis es Poetarum ineptissime versus, cum Catulliani illius Volusii annalibus jure meritò comparandos! Desine aliquando Semesse antiquitatis ramenta tam anxiè colligere, tuosque Accios, Pacuvios, Nævios,

a) *Spondaic* sunt dura, nisi in quarto loco sit Dactylus.

b) Carent & pompa versus, si singulis pedibus singulæ voces correspondeant.

c) Interim cæsura in Pentametro debere terminare dictionem; & ideo in hoc versu non toleratur vocis *fulgens* divisio.

d) Synalœpham Cæsura non admittit, nisi ex condicto velimus asperè & durè modulari.

e) Et hæc de syllabarum metro funeto dicta: aliquid de morum metro subscribamus. Vt infandam esse Mascularn Venerem demonstret Agrophilus, in Petronio Arbitro (ut *præced. art. sect. 7. §. Venio monuimus*) *Gytonem* in *Gytonã* commutat, etiam hic *puerũ* in *pueram* vertere necessariò deberet; nec eo antiqua dialectus violaretur; nam, ut *puerum*, sic etiam *pueram* antiqui Romani dixerunt.

vios, Laberios, tàm infeliciter imitari, ne cum totius eruditionis arculas exhausisse te credas, salebroso, atque arido isto scribendi genere, legentium animos prodas, pessundes. Me verò Agathophile, quem suavissima tua Epigrammatum perpetuò dudum recreasti, jugulas in glutissima syllabarum. Sed in Lectione, nè nunc habes duriusculas cantilenas, inatoris nescio cujus poetam insulsissimi; dignationis meæ fore admoneas, ut artem per fortunas te oro ... (quod ajunt) Minervam tandem invitis ... Musis ... desinat exercere.] &c.

Contrariam viam ... inivit inter Græcos Dionysius Areopagita Senator, apud quem novæ pulchræ, & insolitæ sunt vocum compositiones; & apud Latinos Apuleius, qui ingeniosa novarum dictionum conformatione delectatur. Illos cum gratia apud Hispanos nuper comitabatur Gongora, cujus rarum ingenium est passer solitarius in tecto. Sunt enim hodie multi, qui eum imitari gliscant; nemo, qui sciat.

Ciceronis de verbis antiquandis & etiam innovandis sententia. Alii fuerunt ingressi mediam viam, quam Antiqui triverunt, quos Juniores, qui prudentes, sequuntur. Est clara, & pervia, nam illam illustrat Sol eloquentiæ Cicero, qui lib. 3. de Oratore asseverat, Tria esse in verbo simplici, quæ Orator afferat ad illustrandam orationem, aut inusitatum verbum, aut novatum, aut translatum. Novantur autem verba, quæ ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt, vel conjungendis verbis, vel sine conjunctione.

Innovatio, vel est in verbo simplici, vel in duorum insolita compositione. Novatur verbis novantur, ut hæc. Tum pavor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat. An non vis hujus me versutiloquas malitias? Videtis, inquit, verbum ... & expectorat non esse ex conjunctione facta esse verba non nata. Ex hoc loco apparet, conjuncta, seu conjuncta verba à M. Tullio nominari, quæ vulgò composita appellamus. Idem in Oratore Pers.

Quæ verba nominentur conjuncta? Ego autem etiam si quorundam grandis, & ornata vox est poetarum, tamen in ea cum licentiam statuo majorem esse, quam in nobis faciendorum, jungendorumque verborum, tum etiam hominum voluptati vocibus magis, quàm rebus serviunt. Idem ibidem. Quid in verbis junctis, tam scitè insipientem & non insapientem? iniquum, non inæquum, tricipitem non tricapitem? concisum, non concæsum (puta, dixi mias &c.) Perspicuè his locis verba juncta dixit, quæ Grammatici composita nominant.

Aliqua litera tùm compositione adteratur, quia Nomenclatores pronunciationis consuluere voluptuosi suavitati. Ibidem. Itaque translata, aut factitata juncta verba facile sunt cognita; Translata sunt, quæ sint, notum est; facta sunt, quæ sine conjunctione sunt novata ab eo, qui dicit; juncta, quæ novata sunt ex conjunctione, ut loquitur Horatius ex junctura. Idem in Topicis. Scevola autem P. Filius post liminium junctum, putat esse verbum, ut sit in eo, & post, & limen. Idem Novari verba, ait, cum aliis modis, tum adjunctione verborum.

Vide Priscianum libr. 18.

NOTA I.

De Antiquandis, Novandisque Verbis.
Ex Horatio.

Si nihil omninò dicendum, quod in Cicerone non legatur; si nil prorsus cantandum, nisi quod jam olim Virgilius aut Ovidius cecinerit, omnia Latinæ linguæ nomina omnia verba sunt prorsus defectiva; multi enim illorum casus sunt, & multa horum tempora, quibus non fuerunt usi. Et, si novas voces formandi quibuscumque indulgetur authoritas, decursu paucorum annorum mutabitur lingua Latina. Quid ergo fiet? Quod præscribit Horatius his verbis.

Nulli Nationi aut Genti Lingua Latina est hodie propria unde, si illam alterare liceat, quia aliter eam Germanus, aliter Italus, aliter Hispanus, &c. alteraret, annorum paucorum decursu in varias linguas illa divideretur. Ut igitur illæsa & invariata maneat, oportet, ut Latinæ linguæ nomina ... inveniantur, quæ in Virgilio & Cicerone reperiuntur, à quibus posteriores Poetæ & Oratores parùm absunt.

In verbis etiam tenuis, cautusque serendis
Dixeris egregiè notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum, si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum;
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget: dabiturque licentia sumpta pudenter.
Et nova, fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadent, parce detorta; quid autem
Cæcilio, Plautoque dabit Romanus, ademptum
Virgilio, Varioque? ego cur acquirere pauca
Si possum, invideor, cum lingua Catonis, & Enni,
Sermonem Patrium ditaverit, & nova rerum
Nomina protulerit? licuit, semperque licebit
Signatum præsente nota producere nomen:
Ut Silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent, modo nata, vigentque.
Debemur morti nos, nostraque; sive receptus

Ter-

Terra, Neptunus classeis Aquilonibus ar-
cet
Regis opus, sterilisve diu palus, aptaque
remis
Vicinas Urbeis alit, & grave sentit ara-
trum,
Seu cursum mutavit iniquum frugib. ar-
amnis
Doctus iter melius: mortalia facta per-
bunt
Ne dum sermonum stet honos, & gra e -
vivax,
Multa renascentur, quae jam ceciderē c-
denti,
Quae nunc sunt in honore vocabula, si vo-
let usus,
Quem penes arbitrium est, & jus, & nor-
ma loquendi.

De usu & consuetudine Latinitatis verborum.

NOTA II.

Ut verba obsoleta & antiquata quibus non-
per Calenus utebatur, intelligas, Indi-
culum sequentem addimus.

De stylo Antiquario, quem vocat, Nicolaus Caussinus de Eloquent. sacr. & hum. lib. 2. cap. 12. pag. 97. b. sic scribit: Omnes iterum ventum seculo, & illi (Ennodio) qui in usu ... & Rhetoricorū, qualia tunc vulgabantur, studiorum conscripsit. Nulla tamen ratione hoc stylus in imitatione ... est in ... in fine ipso capitis ... Cicero ... & pauculos ... nimia ... ambitione ... sæculi jactant.

NON est animus verba omnia, quæ hodie censentur antiquata proponere, sunt enim multa & varia, sed ea quæ requiruntur, ut Caleni literæ intelligantur.

Beniguiter pro *benignè* apud Titinnium in *Geminis*, ut citat Nonius.

Opino pro *Opinor*. Pacuvius in *Chryse*, idem Nonius.

Versorum pro *versuum* ex Laberio in *Lacu Averno*, ut citat Priscianus, & Livio Andronico in *Polymetris*.

Obliti sunt Romae lingua Latina loquier. Nævii versus, teste Agellio.

Meridiem noctis, apud Varronem in *Marcipore* adnotavit Nonius.

Vescor pro *utor*. Pacuvius in *armorum judicio* & in *Chryse*. Nonius.

Facul pro *facile* citat Nonius ex Pacuvio in *Auctione*, & Lucilio in *Satyris*.

Insanitatem pro *insaniam*. Varro in *Eudæmonibus* apud Nonium.

Sarde audiunt. Afranius in *Vopisco*. Sopater.

Amiciter pro *amicè* à Pacuvio in *Dulorreste* positum observat Nonius.

Moneris pro *muneris*. Ex Pacuvio in *Chryse*. Affert Nonius.

Vulgarium pro *vulgarem*. Afranius, in *Privigno* & in *Trasyleone* Turpilius usurparunt Nonio teste.

Obsequela pro *obsequium*. Afranius loco superius laudato. Nonius.

Luce clare. Varro in *Bimargo*, & in *Ephebo*. Nonius.

Neq; in bona segete nullum est spicum ne-
quam, neque in mala non aliquod bonum. Locus ex Varrone in *Geminis* citatus à Nonio.

Puerus pro *puer*. Cæcilius in *Umbris* apud Priscianum, & Afranius in *Incendio* apud eundum Nonium.

Dicebo pro *dicam*. Nævius in *Pathicis*. Nonius.

Gracilius, a, um pro *gracilis, & e*, apud Lucilium in *Satyris* teste Nonio.

Labias pro *labia* apud Nævii in *Matcho exule*, & in *præcone posteriore*. Nonius.

Pleros pro *plerosq*: quod in *Doloreste* Pacuvii observat Priscianus.

Patio pro *patior* apud Nævium in *Protesto*. Nonius.

NOTA III.

De Deorum Idiomate. An sicut ætate, sic etiam linguâ immutabiles sint? An, soleta jam censentur vocabula, & nomina retineantur in Cælo?

SUpponebant Gentiles Deos esse immutabiles: legerant enim in Davide, *Quoniā mille anni ante oculos tuos, tanquā dies hesterna, quæ præteriit: Et custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt.* &c. Unde & Deos ex hominibus factos, in eâdem ætate, quā adsumpti, (etsi negandi omnem Divinitatem Plinius & alii sumpserint occasionem) æternùm permanere dicebant. Quam ob rem, ut meliùs Deorum immutabilitatem exprimerent, sicut eumdem vitæ tenorem, sic eamdem semper loquendi normam illos conservare asserebant.

Psalm. 89. 4.

An Deus immutabilis sit? An Psalmos Ethnici legerint?

An Plinius fuerit atheus?

Hanc ob rem maximus ille Ethnicæ Theologiæ Magister, Homerus, veterem Græcorum linguam, quæ jam erat suo ævo antiquata apud homines, supponens conservari apud Cælites, etsi interdum quando nobiscum agunt suas nostris auribus linguas attemperent, vult illos inter se illâ dialecto uti, quæ fuit in idiomate (Græco, Latino, aut alio quocumque) primitiva. Demonstrant id plurimi hujus incomparabilis Poetæ loci, è quibus paucula proferre sufficerit. Nota sunt illa verba. ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον. Et in Odyss. 10. Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί. Et item in Iliad. 1. Βριάρεων καλέουσι θεοί, ἄνδρες δέ τε πάντες Αἰγαίωνα. Et in 2. ... ἄνδρες Βατίειαν κικλήσκουσιν, ἀθάνατοι δέ τε σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης: Et in 14. postea ... λεγουσι ... Et statim. ... Καλ-

Homerus quales?

An Deorum ætas mutari possit?

Qua dialecto Dii inter se, & qua denique loquantur inter se?

An nomina antiquata Græca Lingua vocabula?

Καλλίδα χιχλιόσχυοι θεοί, ... ρεες κύ-
μενοι. Et alia similia, quæ ex ... ot Elen-
chos in Homerum, quem concin... avit Ni-
colaus Erithræus. ... rus, sic

Sicut in Græcâ Linguâ Hom... omano-
etiam in Latinâ Virgilius vult ... tabilem
rum Nominum dialectum imm... antissi-
esse, & in ipsâ adhuc censeri el... omines.
mæ, quæ sunt obsoleta apud h... um, qui
Audire proderit eumdem Erythr... judicio
in Indice sequentes lineas magno Divino
& eruditione ex... avit. [Cùm
Vir ingenio Maro ... æmulationis studio est
hujusmodi locum ... splendorem intuere-
tur, non absimili ... colore suam quoque
Venerem fucaturus ... n existimavit, si & ipse
circa Deorum per... sonarum dignitatem
optimè versans, ... eorum sermoni prisca
verba insereret, quæque suâ ætate jam
desita, quasi in Deorum consuetudine
permansferint, cujus consilii (ni fallor)
hæc fuit ratio, quod maximè convenire
videbat, sicuti ætatem, ita etiam Deorũ
sermonem immutabilem, immortalemq;
fore. Et profectò quâ linguâ magis de-
cuit immortales ipsos, cùm illos loquen-
tes facimus, quàm prisâ uti, atque eâ
ipsâ, quæ primùm à majoribus solenni-
ter conceptas preces exaudire consueve-
runt? Hinc itaque Virgilianus Iupiter
in 10. sic inquit.

Tros, Rutulusque fuat, nullo discrimi-
ne habebo. (*)

Et Iuno ad Venerem.

.... Nunc qua ratione quod instat,
Confieri possit, paucis (adverte) do-
cebo.

Et hoc loco ad eamdem Venerem Vulca-
nus.

Quod fieri ferro liquidove potestur e-
lectro.

Quam lectionem adhuc non modo refe-
runt antiqua aliquot bona exemplaria,
sed etiam Nonij Marcelli authoritas, cu-
jus testimonio veluti locupletissimo stat
Priscianus, cùm ait; Potestur, pro potest,
Pacuvius, si quâ potestur investigari via.
Lucret. in 3.

Quod tamen expleri nullâ ratione po-
testur.

Virgilius.

Quod fieri ferro liquidove, potestur ele-
ctro. (::)

Sed & Potestur, lectio ad Politiani usque
tempora integra, inviolataque vulgati
etiam Virg. exemplaribus perduravit: cũ
ecce tibi ille hujus Virgiliani consilii atq;
artificii nescius, dum ... primæ electri sylla-
bæ metuit, ... Passivum antiquum,
& ... plenum Deo verbum hoc loco, dignum Vulcano
... in potest usitatius

contraxit, ut Spondaycum ex Dactylico
versum faceret, quod dactyli finalem in-
primam electri cadere non posse arbitra-
retur, quæ enim, apud Græcos esset, apud
quos naturâ producitur, & ad nos in
longum transit. Atque ita dum se illas
duas maculas, quas multis antè sæculis
Virgilianis codicibus involuisse putabat,
delere existimat, Minciani cygni cando-
rem. & hoc loco commaculavit, sicut il-
lo, ut ostendimus cum scribit *Sedemque*
petit Evandri. Nam, ut omittam voca-
lem non modò hanc ..., sed etiam ... na-
turâ longas, eam apud Græcos, quàm a-
pud nostros Poëtas, eorum imitatione,
non semel corripi, quod in Homeri indi-
ce adnotavimus, *potestur* electro suo sure,
atque authoritate Poeticæ Romanæ Prin-
cipem hoc loco reli... uisse, primâ in elec-
tro correptâ, ratione dactyli finientis non
conjecturis tantùm, & argumentis te Po-
litiane convincimus, sed ipsiusmet Poëtæ
eâdem in re locupletissimo testimonio, &
(quod aiunt Iureconsulti omni exceptio-
ne majore, quod etiam tuo nomine refer-
re pudet. Is in Ciri juvenili carmine ad
Messalam inquit.

Coralio fragili & lachrymoso movit ele-
ctro.

Et pene gabis adhuc summo vati justo
(*) in hoc opere licuisse, quod in exiguo
poëmatio juvenis etiam usurpare non du-
bitavit? Quem etiam ipsum suspicor, hoc
suæ voluntatis veluti testimonium illic de
industria collocasse, quo incautum (::)
Grammaticorum quempiam, quos mole-
stissimos aliquando expertus est, qui præ-
stantissimorum Poëtarum oracula ad sua-
rum regularum censuram ineptè, & ar-
roganter exigere solent, ex illo loco, ve-
luti ex insidiis prodiens, imperitè hoc car-
men attentantem, quod præviderat, de-
prehenderet. Sed non modò in Grega-
rium litteratorem quendam, quod magis
sperabat, verum in præstantem Gramma-
ticum, ac censorem fortissimum, hoc
est te Politianum, hoc quasi cuneo vali-
dissimo invadit, mediamque tuam cen-
suariam dirumpit, ac dissipat, captivum-
que potestur recipit, & in sua sceptra (hoc
est Vulcani ...) reponit; Quare non du-
bitabitis post hac vos, qui nova hac scri-
bendi ratione libros hodie imprimendos
curatis, post habitâ Politiani sententiâ,
Erythræi potiùs, immò verò poetæ ipsius
potestur lectionem nativam Virgilianis
codicibus repræsentare. Quia verò tan-
dem Poeta Græcus illa Divinorum voca-
bulorum usurpatione sibi voluerit, nos
in ejusdem elencho (nisi conjecturâ fal-
limus) exposuimus.]

*Qualis regi-
bus fuerit?*

*Qualiter apud
eum loquantur
Dii?*

*In viridi ele-
gantia apud
Calites nomina
sunt, qua apud
homines anti-
quata censen-
tur.*

*) Sic Iupiter
libr. 10. ut se
non esse per-
sonarum acce-
ptorem osten-
deret. Sed &
Dido libr. 1. ut
suam æquita-
tem insinuaret
similiter dixe-
rat, Tros, Ty-
riusque mihi
nullo discrimi-
ne agetur. An-
tiquarum, &
quæ jam apud
homines desie-
rant, vocum
(quales sunt,
Fuat, Confie-
ri, Potestur,
&c.) in Deo-
rum sermone
Maro retinet.

::) Electrum,
Græcè
ἠλέκτρον,
habet primam
naturâ longâ.
Virgilius Egl.
8. Pinguia cor-
ticibus sudent
electra myricæ.
Ergo locis, in
quibus prima
à Virgilio cor-
ripitur, aut
ἔλεκτρον
legi debet, aut
... est ...
decurtari &
dividi.

*Cùm prima in
electro protra-
hatur & corri-
piatur à Mar-
ne, eam Meta-
metrians pote-
rit indifferenti-
bus adnume-
rare.*

*) Dicitur ju-
stum quia liber
in quo ...
...
...
...
...
Cum ...
Maro juvenis,
Æneidem in æ-
tate provecta.

::) Correctio-
ne indigent
multæ Regulæ
Grammatico-
rum.

Hunc Virgilii
versum in E-
pithetorum
Opere verb.
Electrum ad-
ducit Textor,
& tamen po-
test, & non po-
testur legit.

AR-

ARTICVLVS XII.

De Silentio Potentiarum & Sen[illegible]uum. *De Ovidio, & Interpretibus Caligulæ; an videndo ill[illegible]isti audiendo peccaverint? Adduntur nonnulla de Reali & Morali sensuum, & interiorum Potentiarum silentio.*

TAcere lingua dicitur quando non loqui[illegible]tur: & hinc sumpt[illegible] Metaphora sile[illegible] Intellectus, quand[illegible] non operatur: & exteriores Sensus (Visus, Auditus &c.) quandiu in actu primo sunt (ut[illegible] Philosophico termino) censebuntur ta[illegible]cere.

> An, & quando Sensus & Potentia hominis taceant?

Porrò Intellectus loquitur, & quid u[illegible]nusquisque facere aut omittere debeat, [illegible] præscribunt Leges, dicit Æquitas, & Ra[illegible]tio dictat. Sunt loquuteulei oculi, ga[illegible]rru[illegible] illi[illegible]læ aures, & quia loquendo peccant [illegible] claudunturu, & istæ obturantur, ut tace[illegible]ant. Eò dilapsa est Politica, ut intellig[illegible]ere, velle, videre, & audire (ut cætera p[illegible]rætercam) aliquando sit scelus.

> Omnes sensus possunt, si male reguntur, peccare.

Peccat intelligendo, qui ultra term[illegible]nos à Prudentiâ præscriptos Mentem pro[illegible]mo[illegible]vet. Et hanc ob rem monemur ab Ap[illegible]ostolo, *Non plus sapere quàm oportet [illegible] sapere; sed sapere ad sobrietatem.*

> Nimia scientia damnatur.

Et videndo & audiendo peccare e[illegible]tiam hominem constat ex Evangelio, co[illegible]nstat ex Historiâ Romanâ. Matth. 5. 29. [illegible]no[illegible]net Christus. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου [illegible] δε[illegible]ξιός σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ (*) εἰς γέ[illegible]εναν. *Si autem oculus tuus dexter s[illegible]candalizat te, erue eum & projice abs te. [illegible] fert enim (expedit) ut pereat unum membrorum tuorum & nō totum corpus tuum conjiciatur (mittatur) in Gehennam.* Et, ut altiùs [illegible] doctrina hæc inhæreat cordibus, illam [illegible] cap. 18. 9. repetit dicens. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. *Et, si oculus tuus scandalizat te, erue eum & jace abs te: pulchrum (bonum) tibi est unoculum (unum oculum habentem) in vitam intrare, quam duos oculos habentem jaci (mitti) in gehennam ignis.*

> Scelera oculi remediis delinquere.

> *) Radix est βάλλω.

> An oculi nos scandalizent?

> An interdum oculis carere præstaret?

SECTIO I.

De Ovidio. *Cur tam subitanea sententia proscriptus & condemnatus fuerit?*

MVlta possem, ut hoc dilucidarem, adducere è profanis Historiis, sed sufficiat casum exiliumque Ovidii Nasonis proponere. In ejus enim proscriptione sunt colores quæsiti, sed causa vera, quam Imperator Augustus sciri [illegible] noluit, ipso invito innotescit. *Corrumpit Naso Adolescentiæ mores* (Imperator si[illegible]c [illegible] mat) *lasciviendi Artem scripsit: & quæ a se indignum reddidit Romanorum consortio, abigatur ad barbaros.* Sic loquebatur Cæsar: sic Senatores: & ut eis morem gereret, sic etiam ipse Naso: quoniam secundo de Ponto has lachrymas numeros [illegible] profundit.

> Cur Ovidi[illegible] in exilium [illegible] missus?

> Causa quæsita quæ?

Naso parum prudens Artem dum tradit amandi,
Doctrinæ pretium triste Magister habet.

> An propter lascivos libros Ovidius ad ultimos terminos Romani Imperii missus sit?

Et postea libro tertio sic ait.

Nec satis hoc fuerat, stultus quoq; carmina feci,
Artibus, ut possit non rudis esse meis.
Pro quibus exilium misero mihi tradita merces;
Id quoque in extremis & sine pace locis.

Secundo in libro cecinerat.

Ne-ve roges, quæ sit stultam quam fecimus Artem:
Innocuas nobis hæc vetat esse manus,
Et quid præterea peccarim quærere noli,
Vt pateat sola culpa sub Arte mea.

Et hoc ultimo Disticho moneor, causam fuisse quæsitam; quæ ex Ovidii scriptis sumebatur. Latebat alia majori invidiæ, & periculo obnoxia, quæ debebat aut non sciri, aut non dici. *Noli,* inquit, *quærere, quid præterea peccarim: patere, ut culpa mea in sola Artis editione constiterit.* Vnde libro quarto adhuc ait.

> An profana Carmina?

Carmina nil prosunt (*) nocuerunt carmina quondam,
Prima q; tam miseræ causa fuere fugæ.

> *) Alii legunt possunt.

Et

Et quidem non fuisse ob illius Libri compositionem Ovidium condemnatum, annorum & temporum ratio demonstrare videtur. Artem enim amandi & lascivos libros de Amoribus scripsit & edidit juvenis; quando insolentia criminis & Authoris obscuritas exacerbare & animare poterant Principem, ut in eum animadverteret. At ille Imperator ipsissimus, qui peccanti applaudebat, & in Venereis descriptis ab Ovidio sordibus Authoris elegantiam, & ingenium laudabat, jam post multos annos quando vix erat ulla priorum Scriptorum memoria, erumpit ex abrupto & Ovidium jam senem, præter Iuris formam, nec citatum, nec auditum, propter eas Musas Iuveniles proscribit. Supervenerat ergo nova causa, ob quam in Ovidium sæviret. Quod, & idem Author secundo Tristium insinuare videtur.

Perdiderint cùm me duo crimina; carmen & error,

Alterius facti (nempe erroris) *culpa silenda mihi.* &c.

Ego, que juveni mihi non nocitura putati,

Scripta licet pueri, nunc nocuere seni.

Et Operis ejusdem libro tertio.

Non equidem totam possum defendere culpam;

Sed partem nostri criminis error habet.

Causa igitur, ob quam iratus in Ovidium fuit Princeps, error fuit: causa sub cujus eum colore perdidit, libidinosa carminum juvenilium libertas. Sed unde constat illum non fuisse condemnatum ob carmina? Constat inquam ex Amoris verbis, nam de hoc interrogatus, sic illum fuit adloquutus in somnis

Vtque hac (carmina) sic usu, tuam defendere cætera possem:

Scis aliud quod te læserit esse magis.

Sed quis, & qualis, quæso, potuit esse error, tantam concitare procellam in Imperatoris palatio? An quod sub Corinna nomine Cæsaream puellam Pueris per totam Vrbem decantandam præbuerit? Innuit Martialis.

Ovidium norat sola Corinna suum.

Asseverat Sidonius.

Et te carmina per libidinosa

Notum, Naso, tener, Tomos) missum*

Quondam Cæsareæ nimis puellæ

Falso nomine subditum Corinna.

At hæc culpa, quia generalis est, & Poetis universis communis, non ita gravis potuit in Ovidio censeri, ut propter illam proscribi ab Europa debuerit. Committunt illam passim plerique Poetæ Hispani de quibus Quevedus sic scribit. *Esta* (los Poetas) *es Gente, que canta sus pecados, como otros los lloran: pues en amancebandose, en hazerla Pastora, o Mora, la sacan a la verguença en un Romancico por todo el Mundo. Si las quieren a sus Damas, lo mas que les dan, es un Soneto, o unas Octavas; y si las aborrecen, lo menos, que las dexan, es una Satyra.* Ergo, propter crimen, quod olim, & adhuc hodie Poetæ omnes communiter, sub Augusto integerrimo & justissimo Principe, non debuit in solum Ovidium fulmen ruere. Præterea, quidquid de meretrix sit, quæ Corinnam concelebrantur (non enim in eis reperio errorem) ad huc est quærendus error, qui fuerit causa tam crudelis exilii. Author vitæ Nasonis, quæ Metamorphoseon libris Lugduni editis ann. 1516. præfigitur, hanc producit. *Suspicandum est*, inquit, *fortè cum, cum familiarissimus esset Octaviano, tum* (sed hoc Augusti modestia, omnibus nota, falsum esse persuadet: &, si fortè esset verum, Ethnicorum illius ævi moribus considerati, non fuisset Augusto dedecori) *aut eumdem puero abutentem* (& hoc propudium semper inter Romanos fuit) *vidisse.* Ovidius igitur nonnisi videndo peccavit. Idem ipse tertio de Ponto.

Aut timor, aut error: nobis prior obfuit error.

Et quinto Tristium multò clarius.

Tristia quo ad crimen viderunt lumina plector;

Peccatumque oculos est habuisse meum.

Consonat sibi secundo de Tristibus dicens,

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?

Cur imprudenti cognita culpa mihi est?

Inscius Actæon vidit sine veste Dianam,

Præda fuit canibus non minus ipse suis.

Sicut vidisse Ovidio nocuit, sic & aliis exitiale fuit audiisse: in Historia enim Caligulæ Scriptores recensent, negotium quoddam grave tractavisse cum Barbaris, & viginti aut plures homines, quos pro interpretibus habuerat, jussisse occidi, ne fortè quæ à se, aut à Barbaris audierant, revelarent.

Propter libros amatorios Ovidius relegatus, ut aliqui putant, & condemnatus.

Peccavit, quia vidit, quod hominem scire videbat.

Contra Deum nemo invitus peccat, at contra homines invitus aliquando peccamus.

*) Τόμος ad Pontum civitas, quam exilio suo Naso reddidit celebrem, sic τόμος Latinè sectio, & ideo primus Origenes volumina sua τόμους vocavit. Hoc nomen civitas illa indepta ex quo ibi Medea Absyrti fratris membra frustulatim concidit. Ovidius lib. 3. Trist. Inde Tomos dictus locus hic, quia fertur in illo Membra soror fratris consecuisse suos. Et hunc Ovidium missum constat ex lib. 1. inquit enim. A quibus adventum Miletida sospes in urbem, Offensi quò me detulit ira Dei. Vocat illam civitatem Miletida, quod à Milesiis fuerit condita. Augustum nempe nominat Deum.

more Ethnico nam apud Veteres, ut alibi ostendi, Devenus erat quædam extrinseca denominatio.

Las Zahurdas de Pluton, pag. 138.

Quid Ovidius viderit?

Actæon perit, quia nudam Dianam prospexerit.

Multi, quia secretum audierant, à Caligula capite condemnantur.

SECTIO II.

De Reali sensuum exteriorum silentio. Moror, Gaudium, & alia passiones animi, si nimiæ fuerint, obtundunt, aut suspendunt sensuum operationes.

SI inexspectata felicitatis, aut infelicitatis notitia, tam absolutam tyrannidem exerceat in anima, ut eam interdum à corpore amoveat & separet, nemini videri mirum poterit, si suspendat ejus operationes, jubeatque ejus Potentiis internis, & externis, ut taceant. Floram in exemplum producam, sic enim confusa & turbata succlamat.

Lætitia, & mœror, & aliæ Animæ perturbationes movere interdum ... sensus exteriores suspendunt.

Todos los cinco sentidos
Despues que le vi, me faltan:
Si miro tengo en los ojos
Mas de dos mil cataratas,
Si escucho cantar, los ecos (*)
De la musica me causan,
Si llego a oler estas flores,
El olfato se empalaga;
Si me palpo, no me topo
Segun estoy elevada.
El gusto del paladar
Es el que en todo me falta
Saber si le tengo, o no,
Quisiera que me faltara. &c.

(*) Cum radio ago de aliquibus vocibus Græcis, quibus uti solent Hispani. Nam ἠχῶ, Latinè scribitur Echo: Ausonius, Turbida congestis referetur vocibus Echo. Sed quomodo scribetur Hispanicè Eco, an Echo? Si primū, tollitur etymon. Si secundum, mutat pronuntiationem, & significationem, sic enim sonat more Hispanico, ut in voce muchacho, (puer) echo, vel hecho erit participiū verbi hacer, & erit factum.

Ita perturbari una passione Flora potuit, ut sensuum omnium usu destituetur. Vide trigesimæ quartæ Partis quinti [illegible] quæ inscribitur *Veerse, y tenerse por [illegible] muertos*, quæ ingenio, & calamo D. Emmanuelis Freyle de Andrade debetur.

SECTIO III.

De Morali sensuum Silentio. Exponitur Adagium Hispanicum, & Syrenum Fabula radiis Politicis dilucidatur.

Veer, oir, y callar. Hispanorum adagiū.

HInc oritur Civile illud Hispanorum Adagium; *Vêr, Oir, y Callar*; quod hoc scholio quidam Iunior Erudictus dilucidat.

Nihil videre, præstat audire & nihil.
Si fortè quidquam videris, si audiveris,
Quæ displicere Octaviano debeant,
Audi, & tace: vade, & tace: scito, & tace.

Proderit subscribere Epigramma, quod in Parnasso Hispano Mus. 2. pag. 80. num. 53. reperio. Iam senex, & propriis jacturis cautior redditus, sic Dominus Quevedus exclamat.

Oir, ver, y callar remedio fuera
En tiempo que la Vista, y el Oido,
Y la lengua pudieran ser sentido,
Y no delito, que offender pudiera.
Hoy, sordos los Remeros con la cera,
Golfo navegare, que (encanecido
De huessos, no de espumas) con bramido
Sepulta a quien oyo voz lisongera.
Sin ser oido, y sin oir, ociosos
Ojos y Orejas, vivire olvidado
De el ceño de los Hombres poderosos.
Si es delito saber, quien ha peccado;
Los vicios escudriñen los Curiosos,
Y viva yo ignorante y olvidado.

Silent in Mundo etiam Insensibilia: Terra nimirùm, cum obedit: & Luna in Cælo, cùm Soli admota, nocti, cui præsidet, radios non impertitur.

[illegible] ... Soli ... silent ... obscurant.

Quando præoccupatur perturbatione aliqua Animus, Oculi non solum adlucinantur, sed excæcantur.

VT id persuadeam duo loci in Literis Sacris succurrunt. Attendite. Fluvii in eremo, per quam tres Reges improvidi, & incauti conducebant militares myriades, nulli reperiebantur; & ne periret sîti ille numerosus exercitus, & ne sæns quæritur, & per eum Clementia Divina imploratur. Fossas aperiri iste jubet; quæ illa nocte miraculosè aquis ditantur. Insequentè primo mane Solari splendore percussæ, hac illac evibrant lucis radios. Erant profectò hæ undæ innocentes, & candidæ, & in Moabitarum oculis sanguineo colore tinguntur. Sacrum Textum ponamus. *Moabitæ audientes, quod adscendissent Reges, ut pugnarent adversum eos, convocaverunt omnes, ab eo, qui accingi poterat gladio, & supra, & steterunt in terminis. Primoque mane surgentes, & orto jam Sole ex adverso aquarum, viderunt Moabitæ contra aquas rubras, quasi sanguinem: dixeruntque, sanguis gladii est. Pugnaverunt Reges contra se, & cæsi sunt mutuò. Nunc perge ad prædam Moab. Perrexeruntque in castra Israel. Porrò consurgens Israel percussit Moab. &c.* Isidorus Clarius hanc Moabitarum adlucinationem exponens, ait. [Cum radii Solares in aquas illas inciderent, reflexu suo oculos Moabitarum fascinarunt, ut putarent cruore humano terram perfusam: quippe qui probè sciebant, ab heri, & nudiustertius illic aquam non fuisse; quare animo sumpto præcipites ruunt in hostem multò se validiorem.] Et quidem Moabitis adaptari ille versus Virgilii poterit,

Credimus, An qui amant ipsi sibi somnia fingunt.

Iudæorum enim sanguinem sitiebant ipsi, &

Hinc colligo nullam fuisse ... providentiam militarem.

4. Reg. 3. 23.

Aqua tinguntur Solis radiis

Cur Moabitæ sunt falsi?

Virgilius Egl. 8. sub fin.

& adhuc in vigilia erant cœci, somnia- bant; & quia, ut inquit Hispan, Soña- ba el ciego que veia, Y soñabalo que queria, ex levissimo indicio, pugnavisse inter se, & mutuò se intereisse exercitus hostiles, judicarunt; & aquæ splendorem esse san- guinem asserunt, & se in interitum necessarium præcipitant. Sed hic obiter nota, Poetam contra Metricæ leges illud, qui corripuisse, ut mox ... pantur, legum jugum reaut odio præocc... passionum impulsu gu- excutere; & solo ... bernari.

Cur Vigiliæ Somniaphantasmata ...

Et quoties subo... nati Iudices Innocen- tiæ candorem san... guineum censent; & quem Iustitia inno... centem persuadet, ut reum condemnant; quia munera dant purpurea inspicilla, quibus admissis Se- natores, quos vitæ candor, & morum in- nocentia commendat, viros sanguinum esse definiunt.

De insignis Iudicibus.

Transeo ad alterum locum, & doctri- nam præcedentem adfirmo.

Nota est Historia Saræ & Agaris. Illa erat Domina, hæc ancilla. Filius prioris vocabatur Isaac, & posterioris Ismael. Ir- ridebat (sic enim textum Rabbini inter- pretantur) Ismael Isaacum. Quod ægrè ferens Sara, ait Abrahæ. *Ejice ancillam hanc, & filium ejus. &c.* Displicuit Abra- hæ vehemens suæ uxoris resolutio; tamen *cælitùs monitus,* ad sensum præbuit. *Sur- rexit itaque manè, & tollens panem & utrē aquæ imposuit scapulæ ejus, tradiditque pu- erum, & dimisit eam.* Errabat timida [& *uxor ejus nomine,* nam הגר AGAR, à *timore fuit nominata*] in vasta eremo, quin sciret quo gressus suos dirigeret. Et consumpta jam aqua, vitam desperat, & ne filium pereuntem videat, illum po- nit sub arborem, *Et abiit, seditque è re- gione procul, quantum potest arcus(*) jacere.* Levat ad Cælum oculos, invocat Deum, & inter lachrymas exclamat, dicens,

De Sara & Agare.

Fœmina, etiam bona, vehementes resolutiones habent.

Genes. 21.

**) Inter Geometricas mensuras, quæ ab Hebræis recepere Agareni, est sextus sagittæ; quo spatiū pedum 120. in Alcorano apud Arabes significatur. A quibus non multum absunt Mathematici, qui paulò aliter hoc spatiū metiuntur.*

Te, Deus, imploro, qui blandè crimina tractas.
Culpa mea est ingens, sit tua larga manus.

Et tunc eam Angelus, à Deo missus, con- solatur his verbis. *Quid agis Agar? Noli timere. Exaudivit enim Deus vocem pue- ri de loco, in quo est. Surge. Tolle puerum & tene manu tua illum, quia in gentem ma- gnam faciam eum.* At non est ad rem, Angele mi, hoc Oraculum dicere Agari non enim Quæstio est de futuris historiis, sed de aqua. Caremus enim illa in hac arida eremo; & nisi nobis provideatur di- vinitùs, inter arenas has necessariò peri- bimus. At Deus, qui non verbis, sed fa- ctis se orantibus opitulatur; aperuit ocu- los ejus; *quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem, deditque puero bibere. Et fuit Deus cum eo. Qui moratus est in soli- tudine, factusque est juvenis, Sagittarius. &c.*

Talis possit, quàm verbis Deus auxiliatur hominibus.

Considerat hanc historiam apud Li- pomanum Cajetanus; & admirabundus interrogat, cur non viderit Agar illum aquarum puteum, fontemve, qui apud se profluebat? Impedimentum videndi aquas, non erat ex parte putei. Non enim hic latebat, aut densis ramorum foliis ob- tegebatur. At Agar non erat cœca. Fa- teor. Et tamen ex parte illius erat impe- dimentum. Erat enim afflicta, & pertur- bata; & animi interioris symptomata se insinuantia in exteriores sensus, & ne ritè operarentur, impediunt.

Cur puteum apud se præsentem videre non potuerit Agar.

Attende igitur Princeps, qui Sempro- nio Titii causam committis. Ut eam Semphronius terminet, & expediat, non convenit. Multa in eum improvidè, & temerè commisit Titius, & ulcera inju- riarum recrudescent, & sanies in eum tandem exonerabit. Si Semphronius probus & vitæ integer esse dicatur, affen- tiar; at hinc non prospicitur Titio. Ut enim Semphronii integritati, & pietati co idonem, ut nihil prorsus operaturus sit contra dictamen, pati dolorem debet, & hic ipse dolor, qui in solo ab arbitrii libertate non pendet, oculos excœcabit, judicabitque res aliter, quam deberet; & si permittatur proprio suo inhærere dicta- mini, si non mendicem, falsam tamen pronunciabit sententiam, quæ Titium perdat, imprudentiamque Principis toti Mundo magnam fuisse persuadeat.

Qui à reo justè vel injustè fuit læsus, ut judicet illum non est aptus.

SECTIO IV.

De Timoris Imagine. *An bene silente penicillo pingatur. Agitur obiter de En- thymemate; & quid illud sit, breviter explicatur.*

APud D. Augustinum Moretum part. 30. *Comed. pag.* 100. a. b. umbris silentibus Metum Sartor eruditus invest- tit. Ausculta nunc.

Poeta, quia per circum' quatuor describunt, dein & rerum proprietates callere.

Martinus. *Señor, diz que los Poetas*
Saben bravas propriedades
De cosas. Ioannes. *Porqi lo dizes?*
Mart. *Porque ayer me dixo un Sastre,*
Que un Poeta su vecino
Pinto de noche una calle
Con un silencio profundo
Y una oscuridad notable.
Ladrar un perro muy lexos,
Tocar un Convento a laudes,
Y porque nadie respire

Me-

Meterse Cartuxo el ayre. (*)
Sobre todo al miedo pinta
Muy armado (pero en valde)
Porque esta sin coraçon
Y no ay quien mande las carnes)
Pissando con pies de lana, (::)
Pero por pintura passe,
Que a ser lana destos tiempos
Costarà un ojo el calçarse.
Todo vestido de sombras:
Y dixe mirando al sastre,
Miente el Poeta mil vezes,
Que al miedo no han de pintarle
Tan obscuro como esso,
Ioannes. *Tu eres el que te engañas* [illegible]
Que obscuro le pintan siempre.
Martinus. *Pues brava oscuridad*
haze.

(*) Adlusiones, quò longiùs feruntur, si tamen intelligantur, majorem gratiam habent. Carthusianorum institutum, perpetuum indicit silentium. Ergo *Meterse a Cartuxo el ayre*, est ita quiescere, ut nullum strepitum faciat.

(::) *Pissar con pies de lana* ille dicitur, qui tam caute operatur ut à nemine audiatur.

Quid Enthymema sit?

Sed quid importat linea ultima? Mone[illegible] Peripateticos esse aliud Enthymema [illegible] genus, quod non cognovit Aristoteles. Illud *sermonem rotatum* Satyr. 6. Iuvenalis appellat: inquit enim,

Curtum ser mone rotato
—— Torqueat enthymema.

Quo modo utitur in Schola Philosophia:

Est autem enthymema syllogismus trun[illegible]catus, in quo una Positio subticetur. Alteram Præmissam silere solent Peripatetici; at Moretus hic, cum Politicis [illegible] docet Consequentiam tacere. Consi[illegible] syllogismum sequentem.

Metus invadit homines, ubi prater[illegible] tenebrat, & profundum silentium [illegible] ominò percipitur.
At hic omnia silent, & magna est [illegible] profundissima obscuritas.
Ergo hic nos Metus universos inv[illegible]it.

Et quod à Politico in Aula conficeretur?

Si Majorem & Conclusionem pona[illegible] statim Minorem subintelligam. Si Mi[illegible]rem, Conclusionemque, Majorem, e[illegible]ndiciam, subaudiam. At nunc, quia [illegible] Major, Minorq; expressè proponuntur, A[illegible] ditorum intererit legitimam Conclusionem inferre.

Veteres celebre, αὐτόψευδον (se ipsum falsificans) esse pronuncio: qui enim se nihil scire sciebat, sciebat aliquid. Aliquid ergo & Nihil. Socrates ergo contradictoria conjungebat.

[illegible]

Socrati opponitur ex adverso Grammaticus, qui cum deberet dicere, *Me nihil scire, nescio.* Se Philosophum somniat, & de omni ente audet copiosè & ineptè differere. Et talis olim erat ille, de quo cecinit Palladas.

Τέχνον ἀπαιδείης, ἀμαθέςατε, θρέμμα μωρίης.
Εἰπέ τί βρενθύῃ, μηδὲν ἐπιςάμενος;
Ἐν μὲν γραμματικοῖς, ὁ πλατωνικός, ἂν γὰρ Πλάτωνος
Δόγματά τις ζητῇ, γραμματικὸς σὺ πάλιν
Ἐξ ἑτέρου φεύγεις ἐπὶ θάτερον· οὔτε γὰρ τέχνην
Οἶσθα γραμματικήν, οὔτε πλατωνικὸς εἶ.
Πάντα μὲν οἶδα λέγεις· ἀτελὴς δ' ἐν πᾶσιν ὑπάρχεις,
Γευόμενος πάντων, οὐδὲν ἔχεις ἴδιον.

[illegible] Graecus Poeta, [illegible] vel hinc co[illegible], superbiam [illegible] esse inveter[illegible] Grammat[illegible] corum morb[illegible], quia qui [illegible] minus sciunt, [illegible] magis præsu[illegible]

C. Vrs. Velius.

O cui stultitia est altrix, audacia mater,
Dic mihi cunctorum nesc[illegible] unde tumes?
Inter Grammaticos conare Platonicus esse,
Grammaticumq; inter scita Platonis agis.
Inque aliud fugis ex alio, nec dia Platonis
Dogmata, grammatices nec documenta tenens.
Omnia nosse tamen se dicis, egenus ubique
Cui nil, gustatis omnibus, est reliquum.

Et tales sunt plerique omnes Grammatici; Dominus enim Franciscus Borxias, Princeps de Esquilache, sic cecinit.

Con un poco de Latin
Un Grammatico atrevido,
De si presume, que ha sido
Punto menos que Agustin.
Y que es su ignorancia el fin
Donde toda Ciencia cabe,
Y que el mas docto le alabe
Por lo que razona y muestra
Su Latin, llave maestra
Para entrar donde no sabe.

Quæ omnes fores aperit, Clavis Magistra ab Hispanis vocatur.

SECTIO V.

De Intellectus silentio. *An se nihil scire, scierit Socrates?*

De Socratis Dicto. An scierit, se nihil scire?

CElebratissimum illud Socratis dictū, *Hoc tantum scio; videlicet, me nihil scire,* in examen vocatur. Et meritò hæc Quæstio proponitur in hoc articulo; quia, si sensus dicuntur, ubi nil sentiscunt, silere; silebit Mens, ubi nihil intelliget. Illud ego Socratis Dictū, tametsi apud

VIGLE VANI.

Typis Episcopalibus Ar[illegible]zo MDCLXXVIII.

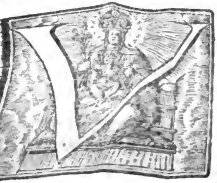
ΣΙΓΑΛΙΩΝ

ALTER

In quatuor distributus Articulos, QUORUM

PRIMUS, De ΤΟΠΟΛΟΓΙΑ, *Locorum*
SECUNDUS, De ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ, *Temporum*
TERTIUS, De ΕΣΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, *Vestium*
QUARTUS, De ΟΡΓΑΝΟΛΟΓΙΑ, *Instrumentorum*

Colloquutione disputat.

ixit, scripsit, & disputavit Aristoteles; prudenter, ingeniosè, subriliter; & tamen antequam essentiam Accidentis universim sumpti cognosceret, vitam cum morte commutavit. Scivit esse in rebus Substantias, immò & esse Entitatulas aliquas, quæ distinguantur à Substantiis, & has omnes Accidentia esse dixit, & ad unicam classem reduxit. Et quidem lib. de Categor. cap. 5. sic Substantiam definiit. *Substantia, quæ propriè & maximè Primum appellatur (subjectû) ea est, quæ nec de subjecto ullo dicitur, nec in subjecto ullo est.* Quam definitionem libr. 4. Metaph. cap. 8. text 15. dilucidaturus sic inquit: *Essentia dicitur esse simplicia corpora, ut Terra, et Ignis, ut Aqua; & si qua sunt generis ejusdem, & uno nomine Corpora (appellantur) & quæ ex his constant, Animalia, & Dæmonia Instrumentaque partes. Hæc autem omnia ex ea Essentiæ vocantur, quod non de subjecto dicantur; sed de eis cætera.* Substantiam sine Accidentibus posse existere credidit, non autem hæc sine illâ: unde in Categ. loc. cit. ait. *Sublatis primis Naturis atque Substantiis, nihil loci relinquitur cæteris omnibus.*

An Aristoteles senserit, Quid sit accidens?

Quid de substantia senserit.

Cognomento Aug. Jos. Bohemice, ... quem in Cælo Intelligentiis Aristoteles, & in terris Dæmones appellavit; & ut ex hoc loco colligitur, esse dissimiles existimavit.

An Accidentia possint existere sine subjecto?

Hodie autem Orthodoxi, divinitùs illuminati, Ens in Substantiam, Accidens, & Modum dividimus, dicimusque Substantiam esse, quæ per se stat: cujus existentia à nullo Accidenti, aut Modo singulari dependet: manet enim immutata, etsi ista mutentur. Petrus enim, seu caleflat, seu frigefiat; seu sit Romæ seu Neapoli; seu vestitus cum amicis discurrat, seu nudus in lecto dormiret, semper est Petrus. Addimus Modum esse, qui neque de potentiâ absolutâ Dei sine subjecto potest esse. Quoniam istæ literæ (Δ & O) sunt duæ: Delta est prior, Omicron est posterior: illa triangularis, hæc rotunda: & tamen sine rebus potest quidem intelligi, non autem Binarius existere. Quæ dicuntur Priora & Posteriora, respectu aliquorum hujusmodi denominationem nanciscuntur: Quibus sublatis, Prioritas & Posterioritas remanere non potetunt. Triangularis figura, aut Sphærica, sine materiâ esse non potest: si enim concipitur, materiam cogitatam: si existit, existentem requirit. Tandem inter Substantias, Modosque Accidentia statuimus; & ea dicimus, secundum connaturalem rerum cursum sine subjecto esse non posse; & tamen in ineffabili Eucharistiæ Sacramento miraculosè sine subjectis conservari.

Accidentia & Modi in proprias dividuntur species, ut præsens Paradigma designat.

Non solùm supernaturales sed Naturales ipsas meliùs sciunt Catholici, quam Heterodoxi.

Quid sit Substantia?

Quid sit Modus?

De Numero, Prioritate, Figura, &c. an sine subjectis esse possint?

Quid sit Accidens?

De Sacramento Eucharistiæ.

ΣΙΓΑΛΙΩΝ (Lat. Harpocrates)

Generale Systema.

ENS
- 1. *Substantia* — in Corpoream / Spiritualem dividitur.
- *Accidens*
  - Internum {Quantitas / Qualitas
  - Externũ {Habere.
- *Modus*
  - Relatio
  - Actio
  - Passio. Fieri.
  - Tempus. Quando.
  - Locus
  - Situs.

An in homine partes universae loquantur?

Homo sanè est Substantia, variisque Accidentibus & Modis ornatur & condecoratur. Quà Substantia, ut vidisti, toto in toto suo corpore habet linguas, quot partes: unde in præcedenti Syntagmate,

Ore, manu, cubito, loquiturque Polymnia gestu,
Designatque genu plurima, multa pede.

Quà autem ornatur Modis & Accidentibus à tot linguis loquitur, quot Attributis exornatur. Quoniam

De Quantitate Continua, An loquatur? An & Discreta?

Loquitur Quantitas.] Quantitas enim duplex est, Continua, & Discreta. Ad priorem universæ Figuræ, & omnes Numeri pertinent ad posteriorem. Et quia Oratio est duplex; nempe Vocalis & Scripta; in hac perspiciuntur variæ Characterum Figuræ, & in illa audiuntur Numeri, quoniam non solùm ligata, sed & soluta ponitur ab Aristotele in Categoriâ Discretæ Quantitatis Oratio.

An numeris characteres possint proloqui?

Sed & Steganographicus Calamus sæpe loquitur Numeris, sæpe enim illorum figuras loco literarum usurpat; ut, si velit hac clavi.

Potest.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	X	Y	Z
Fig.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	200	300	400	500

Sed de his, quia jam alibi loquuti fuimus, non est cur plura impræsentiarum scribamus.

An Qualitates colloquantur?

Loquuntur Qualitates.] Sicut inter sensus excellentior est Visus; sic inter Qualitates notior & præstantior est Color. Quia autem per colores aliquando colloquimur, & de hac Colloquutione fusè in Polymniâ scripsimus, non est cur hic eadem reponere, aut de iisdem debeamus iterum philosophari.

An etiam vestes?

Loquuntur Vestes etiam loquuntur Arma.] Ad Prædicamentum *Habere* Vestes & Arma reducit Aristoteles (Nescio an bene. Sed de hoc proprio in loco disserui.) Et ideò Nos de illis in eodem Prædicamento disputabimus. Agemus igitur Articulo Tertio *de Vestibus*: & Quarto de *Armis*.

An & Relationes? Quid de increatis?

Loquuntur Relationes.] In Divinis Paternitas & Dictio realiter loquendo sunt idē. Ergo hæc Divina Relatio quæ reperitur in Deo & est realiter Dictio, dicit *Verbum Æternum*. Sed hoc quia supra cothurnum est Humanæ Eruditionis Theologis relinquatur.

Et quid de creatis dicendum sit?

Quid sit Signum?

Ad Colloquutionem autem pertinere Relationes creatas, non sunt ii negaturi, qui asserunt, Literarum & Vocum; imò etiam universim loquendo, omnium Signorum & Symbolorum significationem in Relatione consistere. Ita *libr.* 12. *Rhet. ad Alexandr.* Aristoteles: scribit enim. *Signum est alterius ad aliud; non ad quodvis cujusvis; nec omnis ad omne; sed quod aut antefuerit, sive quod fieri consuevit.* Aristotelem sequuntur passim Peripatetici, & inter alios Hurtadus, qui *disput.* 8. *Logic.* significationem in triplici Relatione constituit. Vide meam Logicam Moralem *libr.* 1. *cap.* 1. *art.* 2. *sect.* 1. *pag.* 401.

De Actione, & Passione. An loquantur?

Actiones & Passiones loquuntur.] Et hoc constat ex toto præcedente Syntagmate; nam agendo aliquid (videlicet, movendo caput, brachium, manum, &c.) Polymnia loquebatur. Interim, quia Musæ non libenter inter arma versantur, & ideo de Armorum motu & strepitu parum aut nihil perorabit Polymnia, ejus loco SIGALION in hoc Syntagmate, vociferabitur.

An Tempus loquatur?

Tempus loquitur.] Est hoc certissimum; & quoniam paucis notum, totus Articulus

putabit. Et quidem multis possem Autoribus &
dere: sed sufficiat pro millibus Regis Prophetæ au-
, Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat
lus Secūdus de hoc Argumento d
te stimoniis Resolutionem hanc su
toritas, qui Psalm. 18. 2. exclam
scientiam.

Fortassis aliquis Colloquutionem Loci & Tempo-
in quo agitur de Restrictione Sensibili, quòd Locus,
Entia sub Sensum corporeum cadant, subjicietque
su non percipi; nam P. Rodericus Arriaga in Cur-
es videri. Cæterùm, quis in hoc Vir doctissimus
Insensibili Restrictione differitur, de Loco & Tem-
Articulos, in quibus de Vestibus, Armis, & Instru-
cur illos admittat & edisserat noster Σεγαλίων, in Scholio, quod
onam.

Etenim Locus loquitur.] Vol
ris transire debuisse in Syntagm
Temporeque & alia non pauca Acci
non esse omnino certum Locum Sen
su suo Philosophico docet Ubicatio
ad lucinatur, hoc in loco, in quo de I
pore disputabo. Adhuc namque duos A
mentis aliis agam;
illis præmittetur, ex

An locus potius ad Sensibilem Restrictionem pertineat?

Verùm sensu Locus & Ubi percipiantur

ARTICULUS I.

De ΤΟΠΟΛΟΓΙΑ, sive de Locorum Colloquutione.

MONUI aliquando in Logica produci interdum falsas aliquas Etymologias quæ sunt meliores veris. Quia enim Etymologia est oratio explicans naturam rei per nomen, illa Etymologia, quæ meliùs rei naturam exponat, erit aptior. Occurrūt multa exempla, De Metaphysica jam dixi alibi, Græcè est, Μεταφυσική, quoniam est Scientia quædam sublimior quæ philosophatur μετὰ φυσικὴν ultra Physicam. Et tamen iure Hanc Scientiam vocari Metaphysicam, quia est Meta Physicæ, nam revera in Philosophico Cursu, hæc Philosophicis Discursibus terminum & metam præscribit. De Sancti Christophori nomine, scit enim Græcus unde verè ducatur, dicitur enim Χριστοφόρος hoc est, Christum ferens. Latinus pronunciationem retinet, nec habet, cur aliam quærat derivationem. At Hispani, apud quos ille appellatur Christoval, ab alio nomen fonte, non sine pia eruditione, ducunt. [Suis, inquiunt, humeris iter agentes suscipiebat Christophorus, & transferebat ad fluvii ripam alteram. Dominus autem, ut ostenderet sibi esse gratam operam & humilitatem Christophori, sub pueri specie accedit ad littus cum aliis. Illum Christophorus in humeros libenter suscipit, & se commitit vado. Et cum esset sub medium sentit fere tantum pondus, ut pressus, ne opprimeretur, exclamavit, Christo val me. Et tunc, levis jam redditus, Esse sei nombre, dixit pueri & Segalion segunda Pars. ideo ille Christoval in Hispania appellatur: profectò ex derivatione pulchra, sed non vera.] Alia proponere possem exempla, sed hæc sufficiunt, ut me non veram Etymologiam exhibiturum à Criticorum indignatione & murmuratione subducant.

De Nominum Etymologia.

An falsa possint esse meliores?

Ad quid sint quærendæ?

Unde sit dicta Μεταφυσική?

Unde Christophorus Græcè? Unde Latinè?

Unde & Cur Hispanicè Christoval dicatur?

N. B. Fortè si huc nomen Hispanicum Contene referri poterit. Est enim granum valde ferax Seligo, & centum pro uno reddit.

Christo valme, id est Christe valeas & faveas mihi.

Iussi ut istud Syntagma hæc Disputatio claudat; in qua de Loci Colloquutione differitur. Et quid est, quæso, Locus? Ne te importunis onerem speculationibus, dicam cum Aristotele, Locum esse superficiem corporis ambientis immobilis. Et cur hæc Superficies Locus dicitur? Respondent Critici à verbo λέγω, quod est jaceo, & est decrepitum & antiquatum, provenire. At hæc Disputationis titulo non congruit Derivatio. Unde ergo poterit, aut debebit deduci? A loquendo. Nam, qui hucusque tacebat, in hac Disputatione, ut manifestè videbitur, non solùm loquitur, & colloquitur, sed sæpe gravissimè vociferatur.

Locus unde dicatur?

Vera derivatio, sed incongrua.

Falsa, sed apta.

SECTIO I.

De Loci definitione moraliter considerata.

LOCUS afferente Aristotele jam dixi, est superficies corporis ambientis immobilis primò. Et hæc Ambitioni competit definitio, si sumatur moraliter. Materiales enim & corporei homines sunt spiritualium imperiti negligentes æternæ, quotquot ambitionis crimine maculantur. Sancti videri volunt, at est merè superficialis eorum Sanctitas, tingit illos non imbuit; culpas tegit non abluit. Et

Qualis Ambitio sit?

Quomodo in Loco debeant considerari?

Et primò, circa locū considerari potest Motus; secundò situs aut Dispositio, & tertiò Locorum Varietas. Ergo de primo aliquid scribamus.

SECTIO II.

De motu Locali.

Kinesiologia, quid sit?

Κίνησις *Motus* est, & Κινησιολογία Ars loquendi per motum. Et [illegible] exemplum *ex Genes. cap.* 15. [illegible] edisserendo. Ut certò cognosceret Abrahamus, an possessurus esset terram illam, quæ promittebatur, illi inquit Dominus. *Sume mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens universa hæc, divisit ea per medium, & utrasque partes contra se altrinsecus posuit; aves autem non divisit. Descenderuntque volucres super cadavera; & abigebat eas Abraham.* Et hinc cognovit ille regionem pollicitam se possessurum esse. At hic repetio tua. Divisas in frusta esse quadrupedes: aves mansisse integras; & descendisse volucres. Ex quo ergo horum trium Oraculum desumptum est? Non ex animantium specie: nam, si hic illud cognosceret, non fuisset cur illas divideret. Non ex illarum divisione, quia alias [illegible] persua [illegible] fuisset volucrum involatio. Ergo [illegible] volatu volucrum fuit Responsio desumpta. Puta, si illi priùs monuisset Dominus vel dexterum volatum asserere, per sinistrum negare, & postea faceret, ut volucres descenderent dexterè.

An, & quid significet motus localis?

[illegible] quæstione proposita, [illegible] Revelatio [illegible] manda sit?

An Augures artem veram profiterentur?

Contrahis frontem, & objicis, hoc Testamenti antiqui exemplo, si nostræ expositioni stetur, *Inertiam augurum* (nec enim Ars dici meretur) quam non solùm Christiani, sed ipsimet ridebant Ethnici, promoveri & firmari. Facetè Amicis suis dicebat Cicero, se profectò mirari, si augur auguri, quin riderent, accederet: sciebat enim vir prudens omnia Auguria probabili fundamento destitui. Ergo cum hæc divinandi per volucrum motus inertia fabulis succolletur, ne Sacræ Paginæ Historiæ revocentur ad ridiculas nugas, adhibenda erit alia diversa interpretatio, quæ Providentiæ Divinæ Dignitatem & Majestatem non dedeceat. Ego autem, quia quæ de Auguriis dicis, æque objicere posses de Somniis & aliis Contingentibus rebus, per quæ interdum in Sacra Scriptura respondetur, debebo distinctionem præmittere, quæ Quæstionem universam dilucidet. Attende.

An somniis sit aliquando credendum?

SECTIO III.

De somno & Somnio. *An debeamus imaginibus in somnio repræsentatis credere?*

Somnus (Græcè ὕπνος [illegible]) est Sensuum exteriorum ligamen. *Aristoteles de vigil. & somn.* Et est quid medium inter vitam & mortem. Idem *libr.* 19. *de Animal.*

Somnium (Græcè, Ὄναρ [illegible]) in somno accidit, & est phantasma, quod apparet dormientibus. Aristoteles de vigil. *& somn.*

Somnia habent causam triplicem: vel enim proveniunt à Natura, vel à Dæmone, vel à Deo.

Pleraque omnia sunt naturalia, rarò enim à Deo immittuntur divinitùs, & rarò permittitur Dæmon suggerere in mentem phantasmata.

Quo modo eveniant somnia *in Præfat.* 4. *ad Honor.* exponit Claudianus, his Distichis.

Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.
Venator defessa toro cùm membra reponit,
Mens tamen ad Sylvas, & sua lustra redit.
Judicibus lites, auriga somnia currus,
Vanaque nocturnis, meta cavetur equis.
Furto gaudet amans, permutat navita merces,
Et vigil elapsas quærit avarus opes;
Blandaque largitur frustra sitientibus ægris
Irriguus gelido pocula fonte sopor.
Me quoque Musarum studium sub nocte silenti,
Artibus assiduis solicitare solet.
Namque poli media stellantis in arce videbar,
Ante pedes summi carmina ferre Jovis.

Quæ causæ & quomodo causæ naturales ad somnium concurrant?

Somnia ipsa naturalia esse veracia *libr. de Divin.* credit Cicero: scribit enim (lubet Plato sic ad somnium proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis, perturbationemve adferat; ex quo etiam Pythagoricis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quod habet inflationem magnam; is enim cibus tranquillitatem mentis quærenti est contrarius. Cū ergo est sermo (lego, somnus) sevocatus ani-

Cur Pythagoricis interdicta sint faba? An intellectus liberior sit in somno, quàm in vigilia?

ne corpo-, præsentia enim cor- autem & gis faciet corpore animus à societate & contag ris, tum meminit præteritorum cernit, futura prævidet; jac pus morientis ut mortui; vig vivit animus, quod multo m post mortem, cum omninò ex excesserit.]

At falsæ doctrinæ inhæret Cicero, quoniam in capite dormientis species fi- ne lege turbantur, & nulla est petenda à naturali somno certitudo. Scitè enim in Herc. furent. exclamat Seneca.

Veris miscens falsa futuri
Certus & pessimus author. &c.

3.4.

Accinit Tibullus

Somnia fallaces ludunt temeraria nocte;
Et pavidas mentes falsa timere ju- bent.

Sunt Somnia quæ à natura mendacia.

Thomas Morus ut ostendat somniorum mendacia & errores, pauperis & divitis meminit; ille enim congerit divitias, dum dormit; & hic illarum amissione turba- tur. Ejus versus sunt.

Læta benignus opes inopi per somnia mittis,
Quid falsas rides dives opes ina- pis.
Divitibus verè curas tormenta, dolo- res,
Pauperibus falsi gaudia vera fe- runt.

An Somniorum Interpretes deleantur ex publico?

Et Diogenes, tametsi in Republica provi- dentiam Principum & subditorum obe- dientiam considerans nullum in Mundo Animal Homine sapientius esse diceret, cum convertebat ad somniorum Inter- pretes oculos, videbatque hos tolerari aut etiam ali ex publico, Nihil homine esse in Mundo imprudentius, & stultiusque vo- ciferabatur. Laertius lib. 6. & Erasmus libr. 3. Apophth. Somnum veteres Genti- les somniantes esse Deum, & ejus Regiã 2. Metam. Ovidius cecinit, & describit his verbis.

Somnus Somni Palatium.

Est prope Cymmerios longo spelunca re- cessu,
Mons cavus, ignavi domus, & penetra- lia Somni,
Quo nunquam radiis oriens, mediusve cadensve
Phœbus adire potest: nebula caligine mixta
Exhalantur humo, dubiaque crepuscula lucis.
Nil vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat auroram, nec voce silentia rum- punt,
Sollicitive canes, canibus sagacior an- ser;
Non fera, non pecudes: non moti flamine rami,
Humanæ ve sonum reddunt convitia linguæ.
Muta quies habitat, saxo tamen exit ab imo
Rivus aquæ lethes, per quem cum mur- mure labens
Invitat somnos crepitantibus unda la- pillis.
Ante fores antri fœcunda papavera flo- rent,

Papaver herba somnifera.

Innumeræque herbæ, quarum de lacte so- porem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Janua, ne verso stridorem cardine red- dat,
Nulla domo tota est: custos in limine nul- lus,
At medio thorus est ebeno sublimis in an- tro,
Plumeus, unicolor, pullo velamine te- ctus,
Quo cubat ipse Deus membris languore solutis.

Somnia apud Somnum jacent.

Hunc circa passim varias imitantia for- mas
Somnia vana jacent, totidem quot messis aristas,
Sylvæ gerit frondes, ejectas littus arenas.

Omnia somnia à Deo procedere asse- rebat Chrysippus, nam apud Ciceronem libr. de Divin. hac utitur definitione, *Somnium est, inquit, vis cernens & expla- nans, quæ à Diis in somno hominibus signi- ficantur.* Consonat Homero in 1. Iliad. Καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν. Etenim som- nium à Jove est. Contra hanc Aristoteles Opinationem libr. de somn. & vigil. duo argumenta conformat. Primum est. [Si somnia essent à Deo, soli somniarent ho- mines. At canes & animantes aliæ som- niant. Non ergo somnia immittuntur à Deo.] Secundum. [Si à Deo proveni- rent phantasmata, quæ videntur in som- nis, illa sapientes interdiu aliquando vide- rent; non enim à somno humano in Ora- culorum manifestatione pendet Deus. At in vigilia nunquam sapientes somniant. Somnia igitur non proveniunt à Deo.]

An bruta somniant?

Ecce contrariæ sunt Chrysippi & Sta- giritæ sententiæ: ille enim omnia, hic nulla à Deo somnia provenire asseverat & est utraque falsa, nam aliqua prove- nisse & nunc etiam à Deo provenire te- statur Divinarum Literarum authoritas. Quoniam per somnium suam Deus ser- vis suis voluntatem exposuit: & præcipuè Genes. 20.3. & 28.12. & 31.24. & 37.5.9. & 40.8. & 41.1. & 46.2. Num. 2. 6. Iudic. 7.13. & 15. & 1. Samuel 3.4.8.11. & 28.6. & 2. Samuel 7.4. Et 1. Reg. 3.5.15. Iob 7. 13. &

Non omnia sed aliqua somnia sunt à Deo.

Somnia Divina, quomodo sint explicanda?

13.& 33.15. Dan.2.1. & 7.1.2. Mach. 15. 11.14. Matt.1.20.& 2.12.13. Act.16.&18 9.& 23.11.& 27.23. Somniaque, quæ immittuntur à Deo, sunt Divino lumine interpretanda, ut constat ex Genes. 41. 16. 39. Dan. 1. 17.& 2.23.

An somnia aliquando proveniant à Dæmone?

Somnia interdum immittuntur à Dæmone, cujus imaginem semper præ se ferunt; nam, vel doctrinas malas suggerunt, vel ad actiones perniciosas inclinant. Unde somnia & visiones, quæ non conveniunt cum Verbo Dei detestanda sunt, ut Deuter. 13.2. Eccl. 5.2. Eccl. 34.1. Ierem. 23. 16. 25. & 27.9. & 29. 8. docemur. Non inhærendum somniis constat claré ex Eccl. 5.2.6. & aliis Sacræ Scripturæ ut enim inquit Syracides, *Quasi, qui apprehendit umbram, & persequitur ventos sic qui intendit in somnos.* Eccl. c. 34.

Somniis generaliter non est credendum.

Et hinc ad Titulum Quæstionis veniens, & ea quæ hucusque scripsi, recognoscens

De Somniis naturalibus quid sit dicendum?

Dico Primò. *Somnia naturalia nullam cum rebus futuris ab aliena voluntate pendentibus connexionem habent.* Ergo ex illis nulla potest prudens conjectura desumi. Et consultò de futuris ago, quia de præteritarum rerum species, interdum, unde excitâtur. Inde pulchrum est illud Zenonis Eleatis Apophthegma: dicebat enim posse quemque è suis somniis deprehendere quantum in Philosophia profecisset, si nihil dormiens appeteret vel faceret nemine rationis liber veros à moderaturæ rei. Tunc enim animus à moderaquos enim pudor aut timor affectus prodit; dissimulat, somnus solvit & simulat aut detegit. Laertius *libr. 9 cap. 5.*

An ex somniis præteritis animi possimus?

Dico Secundò. *Somniis à Dæmone immissis debet semper homo prudens diffidere.* Et ratio est, Quia in somnio objectum & finis veniunt considerandi. Objectum est res ipsa, quæ representatur: nam cum à mendacii patre veniat, nullam in se veritatem aut securitatem pollicetur. Et si, fortè aliquando contingat Dæmonem non mentiri, veritatem exponet, cujus sit homini perniciosa notitia. Ergo hujusmodi somnia ex omni capite sunt detestanda.

An & quomodo somnia ex suggestione dæmonis provenientia fortiori ab aliis possimus?

Dico Tertiò. *Etiam nunc homines à Deo monentur in somnio hominem etiam nunc.* Scripsi consultò, multa enim Divinitùs immissa somnia, fuerunt olim Diptura narratur, & paulò ante in Sacra Scriscripsi. ante S. somnia ego

Etiam hodie homines per somnia monentur.

Profectò in Historia Ecclesiastica, & in Sanctorum Vitis multa ita leguntur: sed quia hæc dies, quam festè Dominus, Sãcti Patriarchæ Fräcisci solemnitati consecratur, exscribam hic breviter, quæ de Summi Pontificis somnio in sexta Lectione ponuntur. [Romam (S. Franciscus) venit anno salutis millesimo ducentesimo nono, ut sui Ordinis Regula ab Apostolica Sede confirmaretur. Quem, cùm accedentem ad se Summus Pontifex Innocentius III. rejecisset; quòd in somnis postea sibi ille, quem repulerat, collabentem Lateranensem Basilicam suis humeris sustinere visus esset, conquisitum accersiri jussit, benignèque accipiens omnem ejus Institutorum rationem confirmavit.] Ecce Vicario suo Dominus noster Iesus-Christus per S. Francisci Religiosos subcollaturum Militantem Ecclesiam in somnio revelavit. Præterea, universim loquendo, somnia, vi quorum homo deterretur, & à peccandi voluntate retrahitur, à Domino immitti credidero, & cum veneratione recognoscam. Cognovi enim Compluti Dominum N. facco vestitum, pauperibusque in Hospitali de Altosana servientem, virum verè sanctissimum; cujus certè conversio habuit à somnio initium, vidit enim Diabolum, qui ipsum rapiebat, & volebat in infernu detrudere.

Revelatio de utilitate Ordinis S. Francisci in somnio exhibita Summo Pontifici.

Conversio memorabilis Domini N. quæ provenit à somnio.

SECTIO IV.

De Augurio. *Quid illud sit, & an illi credendum?*

Græce οἰωνοσκοπία, augurium dicitur, & οἰωνοσκοπέω. Tria erant genera Auguriorum: alia enim à volatu, alia à passu, & alia à garritu volucrum sumebantur. Aves quæ volando significaturæ erant futura, *Præpetes* vocabantur; & quæ canendo *Oscines*; & has *Occines* potiùs ab occinendo volunt Critici dici. Et hæ dederunt Latinum Divinationi huic nomen, nam *Augurium* enim quasi *Avigarrium* (Avium garritus) dicitur. Vide Budæum *in Pandect.* Peucerum *in Comment. de variis Divinat. generib.* Alexandrum ab Alexandro, aliosq; qui de hoc fusè argumento scripserunt. Sanè multa dici impræsentiarùm possent de harum Divinationum vanitate, sed tibi sequentes Conclusiones sufficient. Sit

De οἰωνοσκοπία. Quid illa sit? & an ipsi credendum?

Tria Auguriorum genera.

Augurii, unde dicatur?

Prima. *Volando, garriendo, aut incedendo aves, si nulla superveniat Spiritus boni aut maligni directio, sed sola spectetur natura, contingentia futura non prædicunt.* Est contra Vulgi Ethnici captum; ita enim stolidi illi homines obcæcabantur, ut qui neglectis auspiciis in sago aciem moveret aut in toga suam sententiam profferret, teste Valerio Maximo *libr. 1. cap. 4.* condem

Auguria vana sunt, non prædicunt futura.

damnarent: At nunquam defuerunt inter coecos homines oculatissimi, qui & auguria negarent, & Augurum irriderent Oracula. Inter eos Misonianus, licèt gregarius miles, recenseri debebit, cujus Fulgosius libr. 7. cap. 2. & alii meminere Militares Scriptores, qui haerere acies militares conspiciens, morae impatiens, interrogat, Cur non in hostes generosè procederent? Dicit illas mandato Auguris sisti, quoniam Aquila super sinistram alâ exercitus Romani volitans, sinistrum eventum praenunciabat. Et tunc dirigens arcum illam trajicit, in terramque confossam dejicit; & conversus ad Principes Militiae exclamat.

Misoniani Apophthegma.

Omni Principi Militari probandum.

Vnde horror? nunquam volucer praedicere nostra
Fata sagax poterit, qui sua fata nequit.

Sed neque se patiebantur vulgari hac adlucinatione deludi P. Claudius, & L. Junius, quorum hic contempto Auguriorum consilio naves dissolvit, & mari procelloso commisit: & ille, cùm vellet bellum navale committere, & Augur contradiceret, quod pulli è caveâ egredi & sumere cibos non vellent, illos rapuit & in mare projecit dicens

Alii bellici Imperatores etiam auguria irridebant.

Quoniam esse noluere vestri Passeres,
Saltem bibant.

Omitto alios, non enim Librum exorno, sed praemissam Conclusionem confirmo.

Secunda. *Se immiscet in Auguriis Daemon, & tunc, seu verum, seu falsum revelet, in hominum perniciem conspirat.* Et hanc ob rem Auguria ipsa damnantur Levit. 19. 26. & Deuter. 18. 10. & quia consuluerunt Augures, 1. Reg. 17. 16. & 21. 6. & Esaiae 2. 6. incriminantur Israëlitae. Multi concursum Daemonum adesse in omni Divinatione suspicantur; & Gratianus tam generale id censet ut in Decr. 26. quaest. 2. cap. *Quid sint*, Augurium esse, *quod sit in consideratione malorum Angelorum*, definiat.

An ad Auguria Daemon aliquando concurrat?

Tertia. *Interdum Deus usus est Avibus, ut vel moneret homines, vel suam voluntatem exponeret.* Et, si agatur de potentiâ absolutâ, difficultatem non reperio; qui enim permisit ut cum Eva in Paradiso Serpens colloqueretur, & cum Balaamo Prophetâ Asina disputaret, & Satyrus à S. Antonio Abbate benedictionem peteret, &c. potest etiamnum facere, ut & Aves aut loquantur appositè, aut signo aliquo, Divinam voluntatem significent. Et, si agatur de facto, nota est illa Historia, quae à Surio scribitur. Nam, Praelatus N. dives & potens, qui indulgebat genio, & curam suae negligebat conscientiae, forte Psittaco diceret *Quid Lore* (*) *cogitas? respondit Psittacus, Cogitabam dies antiquos & annos aeternos in mente habui.*

An Auguria aliquando proveniant à Deo?

An & quomodo Animalia possint loqui?

(*) *Lorus nomen Psittaci est apud Hispanos.*

Cui ergo videri absurdum poterit, si per volatum Avium Abrahamo Deus voluerit aliquid significare.

SECTIO V.

De Termino Locali. *Explicantur voces* Donec, Quousque, Vsque ad, *& alia similes.*

AD Locum spectat Terminus omnis enim finitus est, & terminum habere debet. Est autem Terminus, qui finem imponit, & rem determinat. Si pronem imponit, & rem termini designantur provinciarum & regnorum, Deuter. 32. 8. *Constituit terminos populorum* (provinciarum, locorum) *juxta numerum filiorum Israël.* Hi termini continent unumquemque ut sit suis rebus contentus, & alienas non rapiat; esset enim inter homines magna confusio sublatis aut deletis terminis: unde Esaiae 12. *Abstuli terminos populorum, & Principes eorum depredatus sum.* Quem legisse videtur Virgilius, qui Aeneid. libr. 12. agens de Turno, cecinit,

Quid sit Terminus?

Quid praestet Terminus?

Nec plura effatus, saxum circumspicit ingens;
Saxum antiquum, ingens, campo qui forte jacebat,
Limes agro positus, litem ut discerneret arvis.

Et haec dicta sint Locum Philosophicè considerando vocemque pro determinato aliquo Loco recipiendo: nam si *Locus* exponatur Theologicè, & Dei nomen sit, immensus est & fine caret. Ioannes Henricus Alstedius in *Cyclopadia tom. 1. pag.* 147. *num.* 15. קום *surgere.* Hinc Comes & Kommen. מקום locus, in quo aliquid stare potest: *id est*, quiescere; quomodo *Germanis* steet à stehen *dicitur.* Porrò *Hebraeum istud* Loci *nomen* Rabbini tribuunt *Deo, tanquam Enti Primi, quòd omnia comprehendit, implet, continet, ac sustentat.* Nimirùm *Deus est Locus Mundi, nec Mundus est locus ejus.* Hinc etiam Iojakim, *idem ac* Ἀνάστασις, Resurrectio Domini.

An Locus Dei nomen sit?

An Mundus potius sit in Deo, quàm Deus in Mundo?

Voces illae, quae in Titulo, Loco & Tempori aequè bene conveniunt, & quando orationem negativam sequuntur, non inde, quod negaverant, afferunt. Matthaeus enim cap. 1. ait. *Ioseph non cognoscebat eam, donec peperit.* An-ne post partum eam cognovit, minimè; sed ante partum eam non cognovisse asserit; & huc

Quid vox Donec significet?

huc ponit narrationis suæ terminum: de rebus autem, quæ post partum sunt factæ, nihil dicit. Præterea, Simeon Luc. 2. responsum acceperat in somnis non visurũ se mortem, nisi priùs (donec) videret Christum Domini. Et tamen videre Christum ejus vitæ terminum non imposuit. Similia sunt hæc Lucæ 9. verba. *Multi hic sunt, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei*. An-ne postquam regnum Dei viderint, mortem sunt gustaturi? Sed & in Veteri Testamento hic modus loquendi invenitur. 2. Reg. 6. *Et Michol, filia Saülis, non peperit usque ad diem mortis suæ*. Et his nihilominus verbis tamen post mortem peperisse non significatur.

SECTIO VI.

Quid Progredi, & Regredi significent.

IRE *antorsum* profectum, & augmentũ importat: & *Retrorsum* detrimentum & infelicitatem. *Retrorsum tendere* Regredi quid sit? deficere. *Facti sunt retrorsum, & non antè*; Hierem. 7. est, Quo illi tempore suum iter promovere de virtute in virtutem, in abyssum sunt peccatorum prolapsi. Et eodem sensu 1. ad Timoth. 5. loquebatur S. Paulus, cùm dixit, *Iam enim quædam conversa sunt retrò*.

Retrahere pedem inconstantiam significat. Psalm. 9. *In convertendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur & peribunt à facie tuâ*; hoc est, Quando hostium nostrorum tu Divina potentia arrogantiã retuderis, tunc nobis præ valere non poterunt, sed perire fient [*] à facie tuâ.

[*] Legi debet in Hophal.

Adde *Reverti*. 2. Paral. 9. *Reversa abiit in terram suam cum servis suis*. Mysticè est ad peccata, quæ fuerat detestatus, redire. Vnde in Adagium venit, *Canis reversus est ad vomitum*. Adagium exponitur.

SECTIO VII.

De aliquibus Loci Proprietatibus.

Quid significet Altitudo? ALtitudo, sive de re, sive de personâ dicatur, illam in summo gradu perfectionis & præstantiæ constituit; & sumitur ab Æthere & Mari metaphora, nam *Cælum altum*, & *Mare* etiam *altum* frequenter dicitur. Virgilius in Buc.

Cur Cælum & Mare alta dicantur?

Iam nova progenies Cælo dimittitur alto.

Et idem in Ætnâ.

Tam Liber celsi ven[...] per sydera Cœli.

Et de Mari Musæus,

Cùm maris altisoni [...] [...]minum piscosus ε-der sit.

Quo etiam epitheto usus est David psal. 68. dicens, *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me*.

Et quidem summum per Altitudinem, sive in bono sive in malo significari, multa Sacræ Paginæ Testimonia confirmant.

Nam in bonam partem Roman. 11. 33. accipitur vox *Altitudo*; ibi enim Βάθος ponitur, qua voce Vulgatus *Altitudinem*, Arias Montanus intelligit *Profunditatem*. Sunt autem verba Apostoli, *O altitudo divitiarum Sapientiæ & Scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & imperuestigabiles viæ ejus*. Et dixerat Davides in psalm. 112. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat*. Et psal. 11. in illo versu, *Secundum Altitudinem tuam multiplicasti filios hominum*, sumitur pro *Omnipotentiâ*. Sed & *Securitatem* denotat aliquando Esaiæ 33. *Iste in excelsis habitabit; munimenta saxorum sublimitas ejus*.

Altitudo in bonam partem sumitur.

In malam etiam partem eadem vox usurpata, *Superbiam* sonat. Esaiæ 2. *Incurvabitur Altitudo virorum*; hoc est, *Deponentur superbi & elati de sede, & exaltabuntur humiles*. Et cap. 10. dicit Dominus, *Visitabo super fructus magnifici cordis Regis Assur; & super gloriam Altitudinis Oculorum ejus*. Et Hieremiæ 48. *Visitabo superbiam Moab, & Altitudinem cordis ejus*.

& aliquando in malam.

Latitudo captivitatis & dispersionis nota est. Oseæ 4. *Nunc pascet eos Dominus, quasi agnum (agnos) in latitudine*, velut gregem dispersum.

Quid Latitudo significet?

Aliquando Locus Amplior & Latior, sonat Conventum Gentium. Apoc. 20. *Et adscenderunt super latitudinem terræ*. & Habac. 1. ut numerosum exercitum significaret, cum dixit *deambulare super latitudinem terræ*.

Quid amplior & longior locus significet?

Locum spatiosum ille dicitur occupare, qui liber est, nam contra coguntur in angustum captivi. Psalm. 31. *Nec conclusisti me in manibus inimici: posuisti in loco spatioso pedes meos*. Et psalm. 34. *Conclude adversus eos, qui tribulant me*.

De loco spatioso & angusto.

Non frequentari locum significat desolationem. Thren. 1. *Viæ Sion lugent*.

Esse in loco occulto solent illi, qui mesti; qui aliquid mali agere volunt. Ioann. 18. *Ego in occulto loquutus sum nihil*. Psal. 10. *Sedet in insidiis, in occultis, ut interficiat innocentem*. Ierem. 13. *In absondito plorabit anima mea*.

De loco occulto.

Et quia præcipuè Loci proprietates his Adverbiis *Longè* & *Prope*, *Extra* & *Intra*, *Supra* & *Infra* significantur, de singulis nonnihil differamus.

Longè aliquando Humilitatis signum est,

Quid significet Longè?

est, & Modestiæ. Luc. 17. proponitur illius superbia condemnatur & hujus Pharisæi & Publicani historia commendatur Humilitas, & ut signo extrinseco significetur dicitur à longe stetisse.

Psalm. 10. *Ut quid Domine recessisti longè*, lachrymabundus dicit David, & quid velit dicere, exponit addens, *despicis in tribulationibus*. &c. & Psalm. 12. subjungens. *Usque quo Domine oblivisceris me in finem? usque quo avertis faciem tuam à me.*

Quid sit Prope?

Prope favorem indicat, Psalm. 144. *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum; omnibus invocantibus eum in veritate.* Et Psalm. 74. *Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius.*

Quid significet Extra?

Extra dicuntur esse præsciti, qui se ab æterna beatitudine excludunt. Apoc. 14. *Et calcatus est lacus extra civitatem.* Significat etiam exilium & proscriptionem. *Extra Synagogam ponam eum.* hoc est, *A Synagogâ illum proscribam.*

Quid significet Intra?

Intra rem præsentem & proximam indicat. Luc. 17. *Regnum Cœlorum intra vos est.* Item civitatis vel societatis communionem. Deuter. 5. *Peregrinus, qui est intra portas tuas.*

Quid Supra, & quid Infra importent?

Sicut Supra Excellentiam, sic Infra Vilipendium significat. Amos 9. *Vidi Dominum stantem super Altare.*

SECTIO VIII.

De Mundo quà Loco.

Mundus moraliter consideratus.

IN symbolica significatione Theatrum est, in quo hujus Vitæ Comœdia repræsentatur. In eo personas agunt mali ac boni, magni & parvi. In scena apud Plautum Terentium & alios Comicos alius Regem, aut divitem, alius rusticum aut mendicum agit. Et Actorum majorem gloriam & applausum nanciscitur, non qui nobiliorem personam, sed qui meliùs sibi injunctam voce & gestu reponit. Et hanc ob rem majoris fit à Populo, qui socordiam ignaviamque Thersitis benè exprimit, quam qui malè Achillis generosam virtutem. Hinc monemur Mortales, errare etiamnum Ethnicos, qui Imperatores suos, & vix alios, per ἀποθέωσιν Cœlo adscribunt; non enim in judicio quæretur, utrùm magnam aut parvam personam egerit; sed utrùm illam, quam sortitus est, egerit bene. Et illi, qui jussi sunt agere Imperatorem (Iulius Cæsar, Octavianus Augustus, &c.) quia non egerunt ut debuerunt, damnabuntur: & Apostoli, Confessores & Virgines, quia personam quisque suam bene repræsenta-

In Comœdia, quænam persona laude digna?

Sigalion secunda Pars.

vit, sub tanti ... laureola coronabuntur ... Eu dice Gloriæ æternæ.

In hunc Theatrum Mundi se protrudit Lucifer, & quia naturâ possidere jure nequit, illud vult possidere tyrannide, & hoc sensu Princeps hujus Mundi vocatur. Et quia in Mundo plerique omnes sponte desipiunt & cæcutiunt & odio habentes lucem tenebris Cimmeriis delectantur, qui sub Lucifero illorum regunt dici solent Rectores tenebrarum harum. Ephes. 6. & hoc sensu *Mundum in maligno esse positum* S. Ioannes asseruit. Et in secundo primæ Epistolæ per membra malignitatem hanc distribuens ait, *Nolite diligere Mundum, neque ea, quæ in Mundo sunt. Si quis autem diligit Mundum, non est Charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in Mundo, Concupiscentia carnis est, & Concupiscentia oculorum, & Superbia vitæ.*

Dæmon cur Mundi hujus Princeps dicatur?

Ioann. 5. 1. Ioann. 2. 15.

Cur non debeamus Mundum diligere?

Per Metonymiam pro malis hominibus, qui in illo habitant accipi solet. Ioan. 1. *Et Mundus eum non cognovit.* Et licèt (Mundanorum hominum multitudo) ejusdem historiam claudunt, verba illa, quæ *Neque ipsum arbitror Mundum capere posse eos, qui scribendi essent libros*; ut vera sint, nulla indigeant metaphora, tamen illa nonnulli huc reducunt, & asserunt mundanos & carnales homines sicut, quæ in Evangelio de Christo scripta, nolunt capere, sic nec eos velle capere, qui scriberentur.

Mundus per Metonymiam.

Et ea tandem Mundi pars, quæ habitatur, Mundus dicitur: Dominus enim, quando Apostolis dixit, *Euntes in Mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ*, non eos in eremos & sylvas ut saxis arboribusque prædicarent, sed in provincias misit, ubi essent, qui Evangelium audirent.

Mundus partem Orbis habitatam significat.

SECTIO IX.

De Cœlo quà Loco.

ILlud sua sublimitate prædicat, quanta sit Regis, qui ibi habitat potentia & magnitudo. Ideò clamat Davides Psalm. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei: & opera manuum suarum adnunciat Firmamentum.* Et in Cœlo Deum suam Regiam habere testatur ipse Propheta dicens, Psalm. 113. *Cœlum Cœli Domino; terram autem dedit filiis hominum.* Et iterum. *Deus autem noster in Cœlo omnia, quæcumque voluit, fecit.* Et illa Exod. 20. verba. *Vos vidistis, quod de Cœlo locutus sum vobis*, ad hanc formam posſunt à Dialectica perito reduci. (Ego sum Deus vester, Et ut id sciatis multa,

An Cœlum loquatur, & quid? An sit Dei sedes?

de cœlis tum loquutus vobis, qui in Cœlis habito. Ergo attendite.

Nemo qui non sit verus Deus, potest loqui de Cœlo.

At Ego vobis sum loquutus de Cœlo.

Ego igitur sum verus Deus.]

Verba Dei ad formam Dialecticam reducta.

Et huc respiciebat Propheta Rex Psalm. 13. cum cecinit. *Dominus de Cœlo prospexit super filios hominum* &c. Et jã Psal. 10. cecinerat. *Dominus in templo sancto suo, Dominus in Cœlo sedes ejus; oculi ejus in pauperem respiciunt*. &c. Quæ omnia firmat Dominus noster Iesus Christus in Oratione Dominica, præcipiens nobis ut oremus dicendo, *Pater noster, qui es in Cœlis, &c.* Sed & Ethnici Deum in Cœlo habitare cognoverunt, & sæpissimè etiam dixerunt, quam ob rem, ne te pluribus onerem dabo Ovidii numeros, qui sic scribit,

De via lactea.

Est via sublimis cœlo distincta sereno

Lactea nomen habens candore notabilis ipso,

Hac iter est superis ad Regia tecta Tonantis &c.

Inter Cœli excellentias incorruptibilitatem, quam ei adfingunt Peripatetici, non admitto. Esse peregrinarum impressionum incapax dixit, sed non probavit Aristoteles: eumque nova sydera apparentia frequenter Cometæ & manifestè convincunt erroris. Sed neque admitto Sphæras solidas, quis ex illis innumerabilia contra Opticam sequerentur absurda. Orbitas, quas in æthereâ aura motu Planetæ suo describunt, non nego esse perfectos Circulos, sed assero Ioannem Keplerum, Ismaelem Bulialdum, Ioannem Heveliumque esse Ellipses contendere, & non potuisse ab aliquo falsitatis convinci. Æqualitatem illam, quam in Cœlorum motibus celebrat S. Thomas, quæro, sed non invenio; quia ipsemet Sol non solum respectu Telluris, sed etiam respectu proprii centri æqualibus temporibus æqualia spatia non peragit. Ergo has omnes, & alias Cœli prærogativas, assertas à Peripateticis, adsumant Ecclesiastæ, ut suas Orationes exornent: quia sicut ex phœnicis historia, tametsi nusquam sit, pulcherrimi eliciuntur conceptus, etiam ex Cœlorum prærogativis, quas finxit Peripatetus, sua Panegyrica exornare poterunt Concionatores.

An Cœlum sit incorruptibile?

An nova stella appareant?

An Sphæra sint solida?

An Orbita Planetarum sint Ellipticæ?

An Planetarũ motus non solùm quoad nos sed etiã quoad se sint inæquales?

De Phœnice. An ex ea historia cogitatis conceptus pulchros deducere possint Concionatores?

Ego autem in Cœlo summam Obedientiam admitor, Nunquam errant Planetæ & tamen aberrando nomen habent (quoniam ἀπὸ τοῦ πλανᾶσθαι, quod errare significat Πλανῆται ipsi vocati sunt) proprius cum erroris illis adfinxerunt

Cur Planetæ, siquidem nunquam errant, nomen traxerunt ab errore?

Astronomi. Non illis in suis motibus peragendis, sed Cælestium Tabularum constructores in illis metiendis & prædicendis errant. Hi enim non tam Veritatis, quàm ambitione famæ scribunt; illi autem imperio Providentiæ Divinæ exactissimè obediunt. Et hanc ob rem præceptis salutaribus moniti & Divina institutione formati debemus dicere, *Fiat Voluntas tua, sicut in Cœlo, & in terra.*

Ergo Cœlum est Obedientiæ symbolum: & quando concionantur, Obedientiam, quam debemus observare, dilucidant. Et hanc ob rem Matth. 7. dicebat Dominus, *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum Cælorum sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in Cœlis est.*

Exemplum [illegible] Cœlo debemus [illegible].

Per Metonymiam Cœlum pro Deo sumitur 1. Mach. 3. illud enim, *Sicut fuerit voluntas in Cœlo, sic fiat.* est *Sicut voluerit Deus, sic fiat.* Et eodem sensu c. 4 *Clamaverunt voce magna in Cœlum dicentes, Quid faciemus istis? &c.*

Cœlum [illegible] pro Deo.

SECTIO X.

De Terra quà Loco.

Sicut supremus locus Cœlo competit, sic Terræ infimus, & qui sublimia negligunt & amant sordida *Homines terreni* nominantur. Propter Adæ peccatum maledicta fuit, & spinas & tribulos jussa progignere. Vivunt in ea homines in peccato concepti, qui actualia committendo augent maledictionem. Qui in terra positi, tanquam hospites & peregrini, ut in Patriam (Gloriam æternam) properent, ipsis deliciis terræ illecti, Cœlestia & Divina non cogitant. Et ad hos referuntur, quæ de Terra dicuntur. Genes. 5. *In diebus illis Gigantes erant super terram.* & cap. 6. *Videns autem Dominus, quòd multa malitia hominum esset in Terra.* Et Psalm. 2. *Adstiterunt Reges Terræ.* Et Psalm. 47. *Ecce Reges Terræ congregati sunt.*

Homines terreni, qui?

Terra maledicta. An ejus maledictio [illegible] suis hominum peccatis augeatur?

Quamvis *Terra* nomine totum Terrarum Orbem intelligamus, per Antonomasiam interdum solam Palæstinam, quã Israelitæ habitabant, significat. Et hoc loquutus fuit Oseas 1. cùm dixit, *Fornicans fornicabitur Terra à Domino.* Et eodem iterum cap. 4. scribens, *Iudicium Domini est cum habitatoribus Terræ.*

Terra restricta per Antonomasiam.

Et ex antecedentibus ad talem aut talem regionem aut provinciam significandam, nomen *Terra* generale restringitur. Quam ob rem, qui Genes. 7. legit, Et ado-

Nomen generale per contextum restringitur.

adoravit populum Terrae. Statim intelligit Terra nomine illum ipsum, de quâ agebatur, nempe Hethaeum, quam habitabant filii Heth. Genes. 34. Et similiter illa verba, *Negotientur in terra, & exerceant eam*; per praecedentia restringuntur, ad terram aliquam determinatam.

Terra, scabellum pedum Domini.

Sed & Terram, quia in eâ vixit triginta tribus annis Dominus, inter res sacras recensere debebimus, & cum Psalmista Rege dicere, *Adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus*, hoc est in terra; quoniam, ut ipse Psalm. 66. ait *Terra est scabellum pedum ejus.*

Cur non liceat jurare per Terram?

Et huc non pertinet illud *Nolite jurare per Terram*. Ex istis enim verbis non probatur aliquam sanctitatem Terrae inesse, sed delirasse Ethnicos ad fingentes illi Divinitatem.

Terra viventium, quae?

Denique per vocem *Viventium* restricta Coelum Empyreum sonat; de illo enim loquebatur Propheta Rex, cùm diceret, *Credo videre bona Domini in terra Viventium.*

SECTIO XI.

De Aere, quà Loco.

Regio aeris unde, & quò perveniat?

A Superficie Terrae ad concavum Sphaerae Lunaris protenditur; & in eo generantur plurima, quae hominum generationi & conservationi serviunt; & multa, quibus puniuntur peccatores. Prioris generis sunt pluviae opportunae, quibus prata irrigantur; nivesque, quibus campi foventur: Posterioris fulgura & fulmina; illis enim terrentur, & istis occiduntur Mortales.

Aerem verberare, quid sit?

Aerem loquendo verberare, est frustra, & sine fructu loqui, aut laborare in cassum; & hoc sensu Corinthios Paulus adloquebatur; οὕτω πυκτεύω, ait, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. *Sic pugno, quasi non aerem verberans.* Sed strenuè & cum spe victoriae. Deumque veraciter colo, vos enim qui labiis eum honoratis, & cor alienum ab eo habetis ἔσεσθε εἰς ἀέρα λαλοῦντες *eritis in aera loquentes.*

1. Corinth. c. 9. 26.

c. 14. 9.

SECTIO XII.

De Aqua quà Loco.

Aqua, unde dicatur?

MAIM dualis est numeri, quia significat duplicem aquam.

Magnam Telluris partem tegit, & per occultos meatus, velut per venas, diffunditur & communicatur. Latinè dicitur *Aqua*: est enim *à quâ*, Nomenclatorum opinione, universa procedunt. Et MAIM, appellatur Hebraicè, quod nomen est dualis numeri, ut sciamus in-

Sigalim secunda Pars.

teresse Firmamentum quod dividat aquas ab aquis. Aquarum Congregationem Deus Mare dixit: & hoc nomine intelligitur Mundus; canit enim Propheta, *Hoc mare magnum & spatiosum.*

Mare pro mundo.

Naves ad mare pertinent. Ecclesia Orthodoxa in Gratiae lege vocatur *Navis Petri*. Haereses autem sunt rebelles & periclitantes naviculae, de quibus Esaias cap. 2. ait, *Dies Domini super omnes naves Tharsis.*

Navis Petri, quae?

Navis Tharsis, quae?

SECTIO XIII.

De Igne quà Loco.

An detur sphaera ignis supra aerem?

Sphaera Ignis, supra Aerem, infra Circulos Lunares ab Aristotelis collocatur; quibus ad Tychonem subscripserunt Astronomi, & adhuc multi viri eruditi subscribunt. Interim hanc Ego Sphaeram semper risi, & esse fictam, hoc argumento evidenter, ut opinor, persuadeo. Sic enim inquam.

Argumentum efficacissimum contra sphaeram ignis.

Quod Fides Orthodoxa non docet, nec Sensus percipit, nec efficax ratio persuadet, nec Necessitas postulat, nec Experientia manifestat, prudenter affirmari non potest.

At Ignis Sphaeram supra supremam Aeris regionem collocari, & ad usque Orbitam Lunarem protendi, nec Fides Orthodoxa docet, nec Sensus percipit, nec efficax Ratio persuadet, nec Necessitas postulat, nec Experientia manifestat.

Ergo Ignis Sphaeram supra supremam Aeris regionem collocari, & ad usque Orbitam Lunarem protendi, prudenter affirmari non potest.

An detur elementum Ignis, & ubi à Deo collocatum sit?

Ergo Ignis Elementum, cum negari non debeat, & tamen inter supremam Aeris regionem & Lunarem Sphaeram non sit, nec in Aere aut Aqua, aut alibi constitui queat, erit necessariò ponendum in visceribus Terrae.

An ille Ignis sit ille qui cruciat damnatos in inferno?

Hic ignis est Iustitiae vindex, & modo Daemones, & condemnatorum hominum animas, & post Resurrectionem etiam corpora urit & cruciat, quin illa exurat unquam, aut in cineres redigat.

Sed quo modo Ignis corporeus modo Daemones, quo modo Animas, siquidem illae & hae immateriales sunt, urere potest? Variae sunt circa modum Theologorum sententiae: meam hîc summa brevitate Ego proponam.

Inter alia Entium Systemata notiora nobis sunt Materiale, & Spirituale, & aliud, quod quia ignotum fuit Nomenclatori Antiquo nomen speciale non habet.

bet. Materiale & Spirituale *Naturalia*
dicuntur: & quia infra Materiale aliud
non datur, non admittimus Infranatura-
les Entitates. Ordo Spiritualis Supercor-
porcus est, & ille tertius, quia supra Spi-
ritualem ponitur *Superspiritualis* potest
dici; & *Supernaturalis* etiam, quia super
utrumque Naturalem Ordinem colloca-
tur.

Angeli & rationales hominum Animæ diversis affectæ qualitatibus, sicut Supernaturalium sic etiam possunt infranaturaliter operari.

Animæ ad Ordinem secundum spectāt,
& stando propriis naturæ viribus, nec
actus materiales, nec supernaturales eli-
ciunt. Non hos, quia suæ naturæ perfe-
ctionem excedunt; non illos, quia à suæ
naturæ perfectione deficiunt. Vt super-
naturaliter credant, ut sperent, ut amenti
ut Deus clarè & intuitivè videant, super-
naturalibus elevantur habitibus, qui Fi-
des, Spes, Charitas; nec non Gloriæ
Lumen vocantur. Ergo ut infranaturali-
ter operentur (hoc est, ut sentiscat paf-
siones & dolores corporeos) debebit
qualitates infranaturales recipere, quales
sunt Visus, Auditus, Odoratus, Gustus,
Tactus, & Sensus Communis. Ergo si-
cut per Lumen Gloriæ in Cælo supra
suam naturam operantur videndo Divi-
nam Essentiam, sic per Tactum in Pur-
gatorio, & in Inferno patiendo tormenta
& dolores infra naturam suam operabun-
tur. Immò etiam (& nota id bene) etiam
in hac vitâ Animæ Rationales per Sensus
infranaturaliter operantur. Et sicut de
Animabus, sic de Angelis poterimus phi-
losophari.

Ignis symbolo sumptus varia significat.

Multa hominibus Deus Ignis symbo-
lo significavit. Sub Ignis enim specie
voluit adorari & timeri. Quoniam Exod.
3. *in Ignis flammâ apparuit*; & cap. 13. *po-*
pulum præcedebat ducebatque in columnâ
Ignis. Et Ezech. 1. *visus est, ut nubes ma-*
gna & Ignis involvens. Et etiam Dan. 7.
apparuit thronus ejus, flammæ Ignis; rota
ejus Ignis accensus.

Ignis & Nubes ducebāt Israelitas per eremum.

Hujus rei gratia Ignis est additus, ut
significaret Dei præsentiam. Levit. 23. Et
offeretis sacrificium in Igne Domino. Et
Num. 9. *Per diem operiebat illud nubes, &*
per noctem quasi species Ignis. Adest qui-
dem in Sacrificiis Dominus, ut sacrifican-
tes; adest in orationibus, ut orantes tuea-
tur. Zachar. 12. *Et Ego ero eis* (inquit Do-
minus) *murus ignis in circuitu co-*
rum.

Igne probatur aurum.

Quoniam inutilia Igni tradimus, & in
illo utilia à sordibus purgātur [Iob 23.
Probavit me quasi aurum, quod per Ignem
transit. Eccl. 2. *Igne probatur aurum, homi-*
nes verò receptibiles in camino tribulatio-
nis. Et Psalm. 139. *In Ignem dejicies eos in*
miseriis non subsistent; nam eorum imper-

fectiones per Ignem purgatæ non subsi-
stent. Et Esaiæ 66. *Quia in Igne Dominus*
judicabit &c.] per Ignem sæpe in Sacrâ
Scriptura Prophetæ locum Purgatorii si-
gnificant. Vnde inde egressæ animæ agūt
Domino gratias, & dicunt, *Transivimus*
per Ignem & aquam, & deduxisti nos in
refrigerium. Psalm. 65.

Sicut per Ignem purificatas Animas
Deus in Empyreum deducit, sic per tri-
bulationes viros justos ut eorum con-
scientiæ probentur & purificentur. Esaiæ
43. *Cum ambulaveris in Igne, non combu-*
rêris. Eccl. 51. *A pressura flammæ, quæ*
circumdedit me; & in medio Ignis non sum
æstuatus.

Hæc omnia alta mente concipiebat
Sanctissimus Patriarcha Benedictus, qui
ut veros monachos à falsis secernat, ho-
rum imaginem Sanctæ suæ Regulæ cap. 1.
his coloribus pingit. *Monachorum*, ait,
teterrimum genus, est Sarabaitarum, qui
nulla regula approbati & experientia ma-
gistri sicut aurum fornacis: sed in plumbi
natura molliti adhuc operibus servantes
sæculo fidem, mentiri Deo per tonsuram no-
scuntur. Qui bini aut terni, aut certè sin-
guli sine Pastore, non Dominicis, sed suis
inclusi ovilibus, pro lege eis est desiderio-
rum voluptas: cum quicquid putaverint
vel elegerint, hoc dicunt sanctum, & quod
noluerint, putant non licere.

Sarabaitarum idest sibi viventium lingua Ægyptiaca.

Pseudomonachi qualeo?

SECTIO XIV.

De Iride: *& de Nubibus pictis à Sole*.

AD Nubium formationem omnia
quatuor Elementa concurrunt, &
ideò postquam de Elementorum symbo-
lis disputavimus, nonnihil de Nubibus
dicturi sumus.

Iris quid significet?

Posuit in Cæli Nubibus Dominus Iri-
dem Genes. 9. Dominus Vindictæ Divinæ
Infinita Clementia, in Misericordiæ si-
gnum, ne iterum diluvium immittat super
terram. Vnde Noacho Dominus. *Hoc*
est Signum fœderis, quod do inter me &
vos, & omnem animam viventem, quæ est
vobiscum, in generationes sempiternas.
Arcum meum ponam in nubibus, & erit si-
gnum inter Me & inter Terram. Cumque
obduxero nubibus Terram, apparebit Arcus
meus in nubibus, & recordabor fœderis mei
vobiscum, & cum omni animâ vivente, quæ
carnem vegetat, & non erunt ultra aquæ
diluvii ad delendam universam carnem.
Eritque Arcus in nubibus, & videbo illum
& recordabor fœderis sempiterni, quod pa-
ctum est inter Deum, & omnem Animam
viventem.

An aliverunt diluvium etiam Iridem fuisse?

ctionem universa carnis, qua est super terram. &c.

Hinc occasionem sumpsere aliqui asserendi ante diluvium non fuisse Iridem, sed post diluvium miraculosè fieri. Pluviæ esse causam Arcum putabant Veteres, qui plus Eloquentiæ studebant, quam Physicæ. Horatius in Art.

Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur Arcus.

Statius libr. 7. Theb.

— Sive imbrifer Arcus, Seu nodo Luna dedit nubes. &c.

Et libr. 10.

Tunc sic orsa loqui nimborum fulva creatrix.

Et libr. 4. Sylv.

— Imbrifera positus[*] Thaumantide Iuno.

Consonat Martialis libr. 3.

Ne-ve gravis, subitâ te premat Iris aquâ.

An Iris causa naturales habeat.

Et Seneca in hoc Iamb.

Curvata picto nunciat nimbos sinu.

*] Posterior secunda brevi. Etiam sic aliquando fuit loquutus Virgilius, ut vehementiam & celeritatem exprimeret.

Propertius autem non vomerei sed potius bibere aquas illam supponebat lib. 3. cùm cecinit.

Purpureus pluvias cur bibit Arcus aquas?

Miraculosè fieri hunc Arcum, videntur supposuisse Græcos, apud quos Ἶρις dicitur; & esse Thaumantis filia asseritur, Thaumantias ore locuta est. Virgilius libr. 9. Æneid.

Ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est.

An Iris sit Phænomenon miraculosum.

Et in sua Iri idem Poeta,

Thaumantis proles Varianti veste figuras.

Et Ovidius libr. 14. Metamorph.

Nec mora. Romuleos, cum Virgine Thaumantea.

Ingreditur colles.

θαῦμα miraculum.

At Cœli Arcus non est miraculosum, nam causas naturales habet φαινόμενον, quoniam depingitur.

Nubibus in densis, quoniam adverso Sole colorem

Iris

Mille trahens varios adverso Sole colores.

Et ideò hodie Theologi, ut ut illam mirabilem dicant, esse miraculosam negant; non enim dici debet *miraculum*, quod causas habet, quæ scitè exponuntur in Opticâ, Textum Geneseos D. Isidorus Clarius hoc scholio dilucidat. (Negant quidam Iridem fuisse ante illud tempus, verùm Textus Hebræus indicat etiam ante fuisse; sed tunc primum Signum fœderis esse cœpit. *Iris* ab Ethnicis vocatur, quam ideircò filiam Thaumantis appellatum, ait Plato, quod ab admiratione initium acceperit [illegible] contemplatio, θαυμάζειν [illegible] admirator.] Et quia [illegible] nomen Cœli Arcus significat admirationem, ab [illegible] dicitur [illegible], si Hebræum etymon dare vel [illegible] [illegible]. Latinum-ve, ab Ira, & si Hispanicum [illegible] *IARAS TIMPRFI* [*] per antiphrasim nominari dicemus; quoniam Divina ipsa iræ, & humano generi finem imposuit, inter Deum & Noachum fœdere stabilito.

*] Monui aliquando Etymologias falsas esse interdum pulchriores & magis doctrinales quàm veras.

SECTIO XV.

De Nube quâ Loco.

DEI sedes dicitur, & sæpe in eâ apparet; quoniam humanorum oculorum fragilitas non posset Divinam lucem ferre, nisi nubibus impediretur. Iob. 21. *Nubes latibulum ejus.* & Psalm. 96. 2. *Nubes & caligo in circuitu ejus. Iustitia & iudicium correctio sedis ejus.* Et Psalm. 17. *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt.* & Psalm. 67. *Magnificentia ejus, & virtus ejus in nubibus.*

Deus pelli in nubibus.

Et hic sublimis locus soli adtribuitur Deo, cani enim idem. Propheta Psalm. 38. *In Cælo Misericordia tua, & Veritas tua usque ad nubes.* Psalm 67. *Quis in nubibus aqua bitur Domino.* Vnde Lucifero inflato gloriâ vanâ & dicenti, *Adscendam super altitudinem nubium*, obstitit Angelus Michael exclamans, מיכאל MIKAEL, *Quis ut Deus?*

Superbia Luciferi qualis fuit & quomodo ab Archangelo Michaele victa sit.

propter camdem rationem Christo Matth. 17. & 25. & Act. 1. nubium locus adscribitur; est enim Deus, locumque, qui Deo debitus, habere debet. Et sanè idem esse aliquem in nubibus ponere, ac fateri esse Deum, sciebant Iudæi, qui Matth. 26. cùm audivissent Christum dicentem, Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. *Verumtamen dico vobis, à modo videbitis filium hominis sedentem à dexteris Virtutis (Efficaciatis) & venientem in nubibus Cæli.* Et tunc Sacerdotum Princeps sua vestimenta discidit, & inconcinno ululatu exclamavit. Ἐβλασφήμησε *Blasphemavit.* Omnesque illi contendere dicentes, ἔνοχος θανάτου ἐστί, *Reus mortis est.*

Quid sit aliquem in nubibus collocare.

An solus Deus sit supra nubes?

Gratia est quædam Divinitas participata, & postulat qui ipsammet Divinitatem participant, sint prærogativarum, quæ illam comitantur, consortes: & ideò 1. Thessal. 4. 16. *Ipse Dominus in jussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendit de Cælo, & mortui in Christo resurgent primùm. Deinde nos viventes, qui relin-*

Quid sit Gratia?

relicti, simul cum illis rapiemur in nubibus obviam Christo (in occursum Domini) in aera; & sic semper cum Domino erimus.

SECTIO XVI.

De Inferno quà Loco.

Quid nomen Infernus significet?

Quidquid externâ superficie telluris clauditur, *Infernus* dicitur; & quia multa sunt, quæ in terrâ continentur, diversimodè vox *Infernus* accipitur.

Infernus pro Sepulchro.

Et primo *Sepulchrum* significat. Et id Hebraicè שאול, SCEUL vocatur, à radice שאל SCAAL, *petere*, quod omnes omniaque debeantur Morti, & à Sepulchro universa petantur. Horatius 1. Epist. 16.

— Mors ultima linea Rerum.

Et Ovidius ad Liviam.

Fata manent omnes: omnis expectat avarus
Portitor, & turba vix satis una ratis.
Tendimus huc omnes, metam properamus ad unam;
Omnia sub leges Mors vocat atra suas.

Virgilius in Mecœnatis Obitum.

Non est acceptio personarum apud mortem.

Illa rapit juvenes media florente juventa,
Non oblita rapit sed tamen illa senes.

Et iterum Horatius [1. Carm. 4.)

Pallida Mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres,

Cui Claudianus 2. de rapt. Proserp.

Sub tua purpurei venient vestigia Reges
Deposito luxu, turba cum paupere mixti:
Omnia Mors æquat —

Ergo scite Hebræus nomen Sepulchro à postulando imposuit, quoniam, ut dicebat Ovidius, *in Sepulchrum universi vocamur.*

Descendere in Infernum, ponitur pro sepeliri.

Et hoc sensu, quia omnia gravis suo pondere in loca inferiora labuntur, & nos in sepulchrum festinamus & labimur, *Infernus* pro Sepulchro ponitur. Genes. 37. *Descendam ad filium meum lugens in Infernum.* Num. 16. *Descenderunt vivi in infernum*, id est, *sepulti sunt antequam morerentur.* Et 2. Reg. 22. *Funes Inferni circumdederunt me.* Et Job. 17. *Si sustinuero, Infernus domus mea est.* Psalm. 6. *In Inferno autem quis confitebitur tibi.* Psalm. 54. *Sicut oves in Inferno positi sunt, mors depascet eos.* Et Cant. 7. *Dura sicut Infernus, æmulatio.* Et denique Act. 2. *Quem Deus suscitavit solutis doloribus Inferni.*

Sepulchra insatiabilia, unde.

Quoniam sepulchra cadaveribus nunquam satiantur, hinc similitudine sumpta à Aviditas *Infernus* dicitur. Proverb. cap. 1. *Deglutiamus eum sicut Infernus viventem.* Et ibid. cap. 27. *Infernus & perditio nunquam implentur, similiter & oculi hominis insatiabiles.* Et cap. 30. *Tria sunt insatiabilia.* &c.

Infernus pro sepultis.

Hinc per Metonymiam *Infernus* sumitur pro sepultis. Psalm. 15. *Quoniam non derelinques animã meã in Inferno.* Esai. 28. *Percussimus fœdus cum morte, & cum Inferno* (mortuis, sepultisque) *fecimus pactum.* Esai. 14. *Infernus subter te conturbatus est, in occursum adventus tui suscitabit tibi gigantes.* Ezech. 32. *Loquentur ei potentissimi robustorum de medio Inferni.*

Infernus sumitur pro miseria & calamitate.

Interdum significat summam & extremam miseriam & calamitatem. Dan. 3. *Quia eruit nos de Inferno; & salvos nos fecit de manu mortis.* Et Matth. 11. *Tu Capharnaum; numquid usque in Cælum exaltaberis? usque in infernum descendes.*

Infernus apud Christianos carcerem damnatorum significat.

Et quia Orcus profundissimus est, & status damnatorum miserrimus *Inferni* apud Christianos nomen & Gehennam seu locum & statum in æternum damnatorum significat.

Vide Sectionem LXIV.

Locus Psalmi gravissimè ad mores expositus.

Denique ille Psalmi 47. versus, *Descendant in infernum viventes*, pulchris est Commentariis à Concionatoribus dilucidatus. Et omnia, quæ ipsi profusa eloquentia perorarunt, ad hanc possunt Synopsim, utilem universis reduci. Attendunto. [Extrema sine & remedio carens miseria est, in gehennam inextinguibilis ignis præcipitari. In eam quoque, dum viverent, noluerunt contemplatione & ponderatione descendere, post corporis mortem labuntur. Ergo (Auditores Orthodoxi) dum vivimus, dum integris sensibus fruimur, & nullo morbo laboramus, Inferni pœnas assidua cogitatione meditemur; quoniam si hoc frequenter modo ad eas descendimus, nullum admittemus peccatum, & sic non erit, cur eo morientes descendamus. &c.]

Gehenna locus.

Quid Gehenna sit & unde dicatur?

Quia Gehennæ meminimus, hoc nomen, locumque placet dilucidare. Ab Hebræis nominatur גיהנם GEHINNON, & à Græcis Γέεννα. Utautem multa dicere breviter possim, S. Hieronymi verba subscribo. [Erat, inquit, Idolum Baal juxta Hierusalem ad radices montis Moria in quibus Siloa fluit. Hæc vallis &

de parva campi (adjacentis) plausties, irrigua erat, & nemorosa, plenaque deliciis, & lucus in ea Idolo consecratus. In eamen autem populus Israel venerat demensum, ut deserto Templi vicinia, ibi hostias immolaret, & rigorem Religionis deliciis vinceretur, filiosque suos incenderet Dæmonibus, vel initiarent. Et appellabatur locus ipse [illegible] Ge-Hennon, id est, Vallis filiorum Hennon. Hoc Regum Volumen, & Paralipomenon & Hieremias plenissimè scribunt. Et comminatur Deus, se locum ipsum impleturum cadaveribus mortuorum, ut nequaquam Thopheth & Baal sed vocaretur (vocandus esset) Πολυάνδριον, id est, Tumulus mortuorum. Futura ergo supplicia, & pœnæ perpetuæ, quibus peccatores cruciandi sunt, hujus loci vocabulo denotantur. &c.]

Πολυάνδριον Quid sit?

SECTIO XVII.

De Insula quà Loco.

Terra, quæ in mari emergit, & undique circumdatur undis, est Insula: ut Sicilia, Sardinia, Majorica, Minorica, Anglia, Hibernia, & aliæ similes. Insulæ nominantur. Si non undique circumdatur aquâ, sed aliqua ex parte adhæret Continenti, est Peninsula. Vocat etiam Castellanus, ea Puertos secos, & Islas secas, sed tamen in Politicis sunt Insularum similia: unde Benaventum, Civilis in Regno Neapolitano est Insula, quoniam ad Sedem Apostolicam spectat, & omnia quæ circum illam jacent, subsunt Regis Hispaniarum dominio. Et hoc sensu Ecclesiæ & Monasteria in medio Civitatum sunt Insulæ, non enim sunt Civili subdita jurisdictioni. Et quia sub initium ad aliqua loca, navibus perveniebatur, illa etiam sub nomen Insularum ceciderunt; ita ut tunc nomen Insula sonuerit locum, ad quem veniebant navigando.

Quid Insulæ nomine intelligatur?

Peninsula, quæ sit? Puertos secos, Islas Secas, &c.

Benaventum, an Insula sit?

Monasteria, an & cur sint Insula?

Hac doctrinâ præmissâ multi Sacræ Scripturæ loci lucem habent. Genes. 10. lego, Ab his divisæ sunt Insulæ gentium in regionibus suis, unusquisque secundùm linguam suam, & existimo Historiographum de Siccis & Politicis loqui, & Insularum nomine provincias & regna intellexisse.

Insulæ Gentium quæ?

Davides Psalm. 71. ait, Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent. Ergo, siquidem Insulis Arabiam, Sabam, & Tharsim connumerat, illas non esse Insulas necessariò colligitur. Sed ubi jacet Tharsis? nam ubi sunt Sabæ & [illegible] Arabia sint, jam scio. Alii eam esse [illegible] Hispaniam affirmant, Libyam alii; alii [illegible] eam constituunt alibi; at omnes ita Mu[illegible] mundum delineant, ut in Continenti & [illegible] non in Insulâ Tharsim constituant.

Tharsis, quænam provincia sit, an sit Hispania?

Capite 10. Libri Esther legitur. Rex verò Assuerus omnem terram, & omnes maris Insulas fecit tributarias. Et in hoc textu, ut videos, voces illæ Omnem & Insulas luce indigent. Illud syncategorema Omnem restrictè & moraliter Historiographus accipit; non enim asserit Assuerum totius Orbis terrarum fuisse dominum, sed plerasque provincias vicinas subjugasse. Et Insularum nomine intelligit, non terras circumactas mari, sed eas ad quas ipsi [illegible] navigando pervenerant. Et simili sensu vox illa accipitur Esaiæ cap. 41. Viderunt Insulæ & timuerunt, & extrema terræ obstupuerunt. Et ibid. cap. 66. Mittam ex his, qui salvati fuerint, ad gentes in mare, ad Africam & Lydiam, tenentes sagittam in Italiam & Græciam: ad Insulas longè &c. Et clariùs Jerem. 25. Et Regibus Insularum, quæ sunt trans mare.

Categorema Omnis moraliter sumptum restringitur ad Provincias nonnullas.

SECTIO XVIII.

De Fluvio quà Loco.

Commodissima hominibus habitationem præbent flumina, & nobilissimæ civitates ad eorum oras hodie jacent. Sophon. 2. Numquid melior es Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus. Et Num. 24. Ut valles nemorosæ, & horti juxta fluvios irrigui: ut tabernacula, quæ fixit Dominus, quasi cedri juxta aquas. Quia autem amœnitas, & rerum copiæ oriuntur à fluminibus eorum defectus significat sterilitatem. Esaiæ cap. 44. Et flumina tua arefaciam. & cap. 50. Et ponam flumina in siccum: computrescent pisces sine aqua.

Civitates apud fluvios propter commoditatem ædificantur.

Carentia fluminum sterilitatem significat.

Loci amœni, quales sunt apud fluvios sunt aptissimi, ut in eis erigantur Ascetarum Cœnobia, qui à curis terrenis abstracti meditentur Cœlestia. Hinc multæ Visiones & Revelationes quales sunt Danielis, Prophetis sunt apud fluvios revelatæ divinitus. Cùm essem in medio captivorum juxta fluvium Chobar, cap. 1. ait Ezechiel: & Hebræi, in captivitatem à Chaldæis acti, afferente Davide Psalm. 136. dicebant, Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus dum recordaremur tui, Sion. In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.

Monasteria in vallibus & apud fluvios.

Vehemens & instans periculum fluvii. no-

Fluvius pro periculo.

nomine significatur. Ion.2. *Flumen circumdedit me*. & Matth. 7. *Descendit pluvia & venerunt flumina*.

Nomen *Fluvii* tamen si generale sit, per contextum aliquando restringitur, ut talem, aut talem significet in particulari.

Flumen nomen commune per contextum restringitur ad singularem fluvium significandum.

Porrò *Euphrates*, seu nominetur, seu sub communi *Fluvii* nomine intelligatur, terram Israelis ab aliis provinciis ab Oriente distinguit. Psalm. 79. *Extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen* (Euphratem) *propagines ejus*.

Æthiopiæ flumina sunt, quæ Orientalem illam telluris plagam, quam veteres Indiā dixerunt, perfluit. Sophon. 3. *Vltra flumina Æthiopiæ: inde supplices mei*.

Fluvius pro Nilo.

Flumen Ægypti Nilus dicitur; nam illā ipse regionem inundat & fertilem reddit. Est Gen. 41. nota felicitatis. Esaiæ 23. *In aquis multis semen Nili: & messis fluminis fruges ejus*.

Ostia Nili olim quot?

Sed, cur, cùm Nilus fluvius unicus sit, in plurali dixit Esaias 7. *Et sibilabit domi-nus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti?* Quoniam ille erat unus & plures, nam in plura brachia dividebatur. Et hanc ob rem à Lucano libr. 8. appellatur *dividuus*.

— *Qua dividui Pars maxima Nili In vada decurrit Pelusia*.

Pontanus etiam illum dividi innuit, etsi numerum brachiorum non addat; inquit enim.

Non maria non longifluxi lata ostia Nili [*]

*[In maria ultima est brevis & contra communes leges Metricas ob cæsuram producitur.

Sed quot erant hæc Nili brachia? Ante bis mille annos septem numerabantur. Virgilius Æneid. lib. 6.

Et septemgemini turbant trepida ostia Nili.

Ovidius Transf. lib. 1.

Sic ubi deseruit madidos septemfluus agros Nilus.

Et lib. 5.

— *Qui se genitum septemplice Nilo Ementitus erat*.

Et lib. 15.

Perque papyriferi septemflua flumina Nili.

Et sibi lib. 3. eleg. consonat dicens.

Ille fluens dives septena per ostia Nilus.

Vnde & Claudianus.

Hinc bibet æstivum septeno gurgite Nilum.

Et etiam Faustus.

Quaque ferax septem Nilus abundat aquis.

Hodie tantummodò per unum vel alterum ostium se in mare præcipitat.

Ante bis mille annos dixi, per septem ostia Nilum in mare fluere, nam hodie facies est Ægypti mutata. Scribit enim

Petrus della Valle uno hodie ostio in mare illū exonerare, & quando aliquando opulentius inundat per alium canalem influere. Cessant ergo omnia, quæ de septem illi ostiis olim scribebantur.

SECTIO XIX.

De Fonte quà loco.

AMœna & læta sunt loca, quæ fontiū undis & rivulis intersecantur; & ideo fontes convenienter ia epitheta sortiuntur. Lucretius lib. 4.

Quenam Fonti-bus epitheta a Poetis tribuuntur.

Flumen item sitiens, aut fontem propter amœnum.

Et lib. 14. *Metam*. Naso.

Lurida supponunt fœcundo sulphura fonti.

Sed inter alia epitheta nullum aut convenientius, aut frequentius est, quàm *Vivus*: nam stagnantes aquas *mortuas* dicimus, & illas tantùm vivas, quæ non arte, sed natura moventur, appellamus. Ovidius *Metam. lib. 3*.

Aqua viva, & aqua mortua, quæ?

Et petere è vivis libandas fontibus undas.

Et hinc occasionem sumpserunt Exscriptores nonnulli, alterandi versum secundū Psal. XLI. nam modulatur David. *Quemadmodum desiderat Cervus ad fontes aquarum, ita desiderat Anima mea ad te Deus. Sitivit Anima mea ad Deum fortem vivū*. &c. Et hic ipsi colligunt ex præcedentibus *Fontem vivum* legi debere, nam fontes vivi aliquando dicuntur, non autem vivi fortes. At *fortem vivum*, & non *fontem vivum* legendum esse probat Textus Hebræus, unde Versiones profluxerunt. Error est Amanuensium, & non solus; nam & alii similes in aliis locis Sacræ Paginæ occurrunt. Audiunto Ioannem Chiffletii, qui in Parænesi Apologetica, qua necessitatem &. authoritatem Linguæ Sanctæ propugnat, pag. 101. sic scribit.

Tametsi Contextu vi, det-ur fundare fontem vivum legendum esse, oppositum colligitur ex Textu Hebraico.

[An sit major Librariorum nostri temporis accuratio, quàm ut in ejusmodi errores impingant, videant illi, qui in suis Codicibus fortè legent Eccl. 45. 6. *Dedit illi cor ad præcepta pro coram*. Cap. 24. 41. *Quasi fluvius Dioryx, loco, quasi fluvii dioryx*: neque enim fluvii nomen est Διώρυξ sed fossa à flumine deducta ad irrigandam terram. Psalm. 41. 2. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivū pro, fortem vivum*; cū sit in Hebræo, לאל חי אלהים Leelohim leel chai. Sic Psal. 54. 9. *Exspectabam eum, qui salvum me fecit; literæ P detracta videri potest, cum in Græco* τὸν Θεὸν *habeamus*. Proverb. 16. 11. *Pondus & statera Iudicia Domini sunt, & opera ejus omnes*

Cor ad legitur pro coram.

Dioryx non est nomen fluvii sed significat fossā.

Eum legitur pro Deum.

[illegible] *seculi*, pro *sacculi* [Hebrew] *chis*. Utraque lectio alicubi habetur, sed poste-
rior genuina.]

Abortibus terra ubertatem nancifcitur Exod.15. Num.33. Deut.7. Psal.103. Cant.4. Isai.35.41. & 3. Reg.17. & sæpe alibi.

Seculi pro Sæculi.

Puteus producit ubertatem.

SECTIO XX.

De Puteo quà Loco.

QUI primus in Græcia fodit puteos fuit Danaus: & quia sicut ad utilitatem & aquas hauriendas sic etiam aliquando in pernitiem, ut sint foveæ in quas incauti præcipitentur, fiunt. Et hanc ob rem vox *puteus*, tam in bonam quàm in malam partem accipitur. In bonam illam usurpat Ovidius *Metam*.7.

Puteus in bonam, vel in malam partem accipitur.

Fontibus & fluviis puteisque capacibus ha-
reus.

In malam autem Horatius *lib.1.epist.*

Posset qui rupem & puteum vitare pa-
ternum.

Strozius pater

Per latera hinc illinc putei scatebrosa pro-
fundi.

& ante eum Mantuanus.

Et puteis lamenta cavis, suspiria, & hen
bea.

& sumpta à fovea metaphora, putei nomine *pericula*, & *infortunia* intelligunt Sacræ Scripturæ: hoc enim sensu dictum est Psalm.54. *Deduces eum in puteum interitus*; & Psalm.67. *Neque urgeat super me puteus os suum*; & Proverb.23. *Puteus angustus*; &c. & Apocalips.9. *Data est ei clavis putei abyssi*.

Puteus pro periculo & calamitate.

SECTIO XXI.

De Cisterna, quà Loco.

EST quædam aula subterranea, bitumine illita, in quam aquæ pluviales defluunt, & ad domesticos usus conservantur. [Neroniana (quæ sic vocatur vulgò, quod Neronis, Romanorum Imperatoris jussu fuerit ædificata) adhuc Puteolis in Regno Neapolitano perstat: & tam immensæ est magnitudinis aquam, ut classi integræ possit suppeditare. Sunt albo sed tam forti bitumine (vel, ut loquitur Hispanus, *argamasa*) muri ferruminati, ut anno 1673. (quo ibi & Agrippinæ sepulchrum, crudelissimos Neronis carceres & alia multa subterranea prodigæ Antiquitatis monumenta diligenter perspexi) cultro vel minimam particulam non potuerim extrahere.]

Sigalion secund a Part.

Quid Cisterna sit?

Cisterna Neroniana Puteolis [illegible]

Ad commoda [illegible] habitationem, cisternæ spectant, viventi [illegible] enim aquæ inopiam supplent collectione [illegible] pluvialium, Deut.6.& 4. Reg.17.& 2.Par[illegible] lip.26.

Bibere aquas [illegible] *cisterna sua* Proverb.5. est uti matrimonio [illegible] legitimo, unde *bibere de cisterna alie*[illegible] qui committunt adulterium, dicent[illegible]

Iudæi discer[illegible]bant mundas res ab immundis; his [illegible] non poterant uti. At inter illas rec[illegible]bant cisternas, legimus enim Levit.1[illegible] *Fontes verò & cisternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit.*

Si vel mini[illegible]rima in cisterna aperiatur, tota aqua [illegible]uit, & labor in congregandis aquis ab hominibus impensus perditur. Et hinc sumpta metaphora Ierem. 2. qui in cassum laborarunt, *Fodisse sibi cisternas dissipatas* dicuntur; iidemq; sumptâ aliunde metaphora *Oleum, & operam perdidisse* juxta Latinum Adagium dicerentur. Luctatores enim se ungebant oleo ut membra haberent lubrica, quæ non possent apprehendi; si tamen hac diligentia non obstante vincebantur & prosternebantur, dicebantur operam & oleum perdidisse [*] & hinc per similitudinem phrasi ad alia translata, in vanum aliquem laborasse significat. Plautus in *Pæn. Tum pol ego & oleum & operam perdidi*, hoc est, *quidquid sem rei isset laboris insumpsi perdidi*. Vide Erasmi Chiliades.

Bibere aquas pro uti matrimonio. Bibere de cisterna aliena quid sit?

Fodere cisternas dissipatas, Quid?

Oleum & operam perdere, quid significat, & unde dicatur?

[*] Cuidã Doctori, qui tibi cubitum, & tamen ut tota nocte vigilare & studere crederetur, lucernam ardentem relinquebat, Poeta dicebat nescio quis, Ponticæ vis oleum perdere, non operam.

SECTIO XXII.

De Lacu, quà Loco.

CIsterna & Lacus duo sunt nomina, quæ interdum significant unam & eamdem rem. Quoniam 2.Reg.3. *Et desideravit David aquam de lacu, & dixit, O si quis daret mihi potum aquæ de cisterna*, &c. Ergo in Davidis Lexico erant synonymæ istæ voces.

An lacus, & cisterna, synonymæ?

Lapidicina *Lacus* dicitur, & per similitudinem, quia sicut è monte lapides, sic filii ex utero materno educuntur, uterum sonat *Lacus* Esaiæ 51. *Attendite ad petram unde excisi estis, & ad cavernam lacus, de qua excisi estis.* Et hic loquendi modus in lingua Hebraica gratiam habet; nam à radice בנה Bana, *ædificare*, oritur בן Ben, *filius*, & אבן Eben, *lapis*. Et propter istam homonymiam, quæ invenitur inter *Filium* & *Lapidem*, contingit, ut *Domus* interdum *Ædes*, interdumque *Familiam* significet; unde & *Ædificare*, jam pro *Fabricare*, & jam pro *Generare* usurpatur. Moyses (ipse enim Mundi Historiam scripsit) postquam narrat, ut occiderent infantes masculos, Pharaonem præce-

Ben Hebraicè significat filium; Eben lapidem: unde Bana verbum commune jam generare filios, jam ædificare domum solet significare Exod.1.21.

cepisse obstetricibus; & his, quia Deum timebant, obedire noluisse, ait, ויעש להם בתים, VAIAASÇ LAHEM BATHIM. *Et fecit eis domos*. Vulgatus, *Et ædificavit illis domos*. Et hîc variant Expositores, alii enim illud *fecit* esse jubent in Hiphil, ut sensus sit, *Propter hoc fecit (jussit) Deus, ut Israelita grati animi ergo ædificarent illis domos*; alii autem *domuum* nomine *filios*, & *familias* intelligunt, ut sensus sit, *Propter hoc concessit illis Deus, ut haberent filios & famulos*. Sed utrique supponunt vocem illam *eis* aut illis referri ad Obstetrices, quod Litera Latina patitur, Græca postulat, Hebræa verò non tolerat, ut suo loco ostendemus. Eâdem Homonymiâ in illis Christi verbis reperio. *Dico enim vobis, quia potest Deus de lapidibus istis suscitare (ædificare) filios Abrahæ*. Est enim in lingua Hebraica (aut etiam Assyria, quâ Hierosolymis universi utebantur) est Adliteratio (*Hispse jocus dei* vocabli) nam ut dicebamus בנה BANA, *ædificare*, EBEN, *lapidem*, & BIN, *filium*.

Explicatur locus Exodi. An obstetrices quæ fovebant Hebræos, domos an filios pro præmio susceperint?

Luca 3.8.

Lacus pro torculari significat. Marc. 12. *Circumdedit sepem, & effodit lacū*. Et hinc sumitur Metaphora Apocalypseos quarto-decimo, ibi enim æternæ Inferni pœnæ describuntur his verbis. *Vindemiavit vineam terræ*, & (uvas nimirum peccatores) *misit in lacum iræ Dei magnū & calcatus est lacus extra civitatem*.

Præterea Lacus etiam *locum horridum, obscurum* importat: & per significationis Ampliationem usurpatur *pro carcere*; quia plerumque tenebrosi sunt & subterranei; & tandem pro calamitate & miseria. Ierem. 37. *& projecerunt eum in carcerem*. Similis modus loquendi in Danielis ultimo reperitur. Ibi enim Sacer Textus, *Qui (Babylonii) miserunt eum (Danielem) in lacum (carcerem) leonum; & erat ibi diebus sex*. Et Psalm. 39. *Lacum aperuit, & effodit eum*, & Psalm 77. *Eduxit me de lacu miseriæ*, & Zachar. 9. *Eduxisti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua*. & Thren. 3. *Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me*.

Lacus pro carcere.

Denique *Lacus* locum damnatorum significat. Esaiæ 24. *Et congregabuntur congregatione unius fasciculi in lacum*. Et in Offert. Missæ pro Defunctis canit Ecclesia, *Domine Iesu-Christe Rex gloriæ, libera animas omnium Fidelium Defunctorum de pœnis Inferni, & de profundo lacu*.

Lacus pro damnatorū inferno.

SECTIO XXIII.

De Fovea quâ Loco.

Hominum aut ferarum latibulum. Esaiæ 34. *Habebus foveam Ericius*. Et Matth. 8. *Vulpes foveas habent, & volucres Cœli nidos (umbracula) filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet*.

Quid fovea significet?

Sumitur aliquando pro puteo, nam in foveis interdum inveniuntur aquæ. Esaiæ 30. *Aut hauriatur parum aquæ de foveâ*; & quia putres interdum aquæ ibi sunt, *putres* foveæ vocantur. Statius lib. 12.

Fovea pro puteo.

Putribus in foveis, atq; ignea busta quiescunt.

Cur putres foveæ dicantur?

Sonat etiam periculum, aut infortunium. Iosuæ 23. *Sed erunt vobis in foveam & laqueum*. [Legunt aliqui *sederunt* uno verbo, & *lacum* pro *laqueum*: sed malè]. Psal. 7. *proditor incidet in foveam quam fecit* Proverb. 22. *Fovea profunda os alienæ*. Iob 40. *Et facies eorū demerge in foveam*. Luc. 6. 39. *Si cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam cadent*. Immò si se quis cœcè duxerit. Sedulius.

Lacus an Iosue restituendus.

Adagium, si cœcus cœcū duxerit, &c.

Flectere nixus iter foveam delapsus in atram.

SECTIO XXIV.

De Spelunca quâ Loco.

Sumitur pro latibulo, nam in speluncis homines interdum. Iosuæ 10. Iud. 6 & 1. Reg. 13. & 22. necnon 3. Reg. 17. Et insinuati hi loci Poetarum numeris poterunt exornari: canit enim Virgilius *lib. 1. Æneid*.

Spelunca pro latibulo.

Sed Pater Omnipotens speluncis abdidit atris.

In eis habitasse Sibyllas probant subterranea ædificia, quæ multis in locis adhuc exstant. Mantuanus.

An Sybillæ in speluncis habitaverint?

—— *Obscuris vetus est ubi Fama Sybyllam*
Degere speluntis.

Vnum ex iis describit *Æneid*. 6. Virg. his numeris.

Spelunca alta fuit, vastoq; immanis hiatu,
Scrupea tuta lacu nigro nemorumq; tenebris. &c.

Spelunca per quam Æneas in infernum trajecit.

—— *Procul ô procul este profani,*
Conclamat Vates totoq; absistite luco.
Tuq; invade viam, vaginaq; eripe ferrū.
Nunc animis opus Ænea, nunc pectore firmo.
Tantum effata furens, antro se immisit aperto.
Ille ducem haud timidis vadentem passibus æquat.

Ta-

Tale erat illud antrum, per quod Æneas fuit tandem in infernum ingressus. Illud, in quo habitabatur Cacus his verbis Æneid. libr. 8. depingit.

Hic spelunca fuit, vasto submota recessu
Semihominis [*] Caci, facies quam dira tegebat
Solis inaccessam radiis, semperque recenti
Cæde tepebat humus foribusque affixa superbis
Ora virûm tristi pendebant pallida tabe.

*Semihominis non potuit legere Virgilius, esset enim sine versu, sed justè ut j. esset consonans, & Semjomis esset dactylus.

Quia in Speluncis Iudæi sepeliebantur, spelunca sumitur pro Sepulchro. Geneseos 23. moritur Sara, & Abraham ad filios Heth. *Intercedite pro me apud Ephron filium Seor, ut det mihi speluncam duplicem quam habet in extrema parte agri sui pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulchri.* Et quam hic vocat dignam paulo post probatum pecuniã appellat. Isidorus Clarius. (*Pecunia digna* in Hebræo est *pro pecuniâ plenâ.*) & putarem plenam eam dici, quam *moneda de peso* Hispani, & *trabucanto* Itali nominãt. Et posteà idem Clarius (*Probata moneta.* Pulchrè expressit sensum Interpres: nam Hebraismus habet, *pecuniã quæ transit ad mercatorem*) Hisp. *moneda corriente.* In eâdem Spelunca sepultus est Iacob, qui c. 49. moritur, & ultimâ voluntate & verbis filiis suis hoc præceptum injungit. *Sepelite me, inquit, cum Patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi, contra Mamre in terra Chanaan. &c. In hac Spelunca jacent Abraham & Sara, Isaac cum Rebecca, Iacob & Lia.* Etiam Ioan. 11. sepulchrum spelunca dicitur, legitur enim, *Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei.*

Spelunca cur Spelunca pro sepulchro.

Pecunia digna.

Plena.

Moneda de Peso.

Moneda corriente.

Moneta Trabuccante.

SECTIO XXV.

De Deserto quà Loco.

Solitarius & inhabitatus locus est, qui ἔρημος nominatur à Græcis Exod. 3. *Cumque minasset gregem ad interiora deserti.* & 1. Reg. 25. *Cùm ergo audisset David in deserto, quòd tonderet Nabal gregem suum.* Exod. 16. *Cur induxistis nos in desertum, ut occideretis omnem multitudinem fame?* & 2. Reg. 19. *suspicati sunt populum siti & fame fatigari in deserto.* Apud Virgilium Æneidos 1. ait Æneas,

Ipse ignotus egens Libyæ deserta peragro.

Conradus Celtes *Sigalion secunda Pars.*

Desertum Græcè ἔρημος locus non habitatus.

Herrsaus Sy[illegible] *as, vacuãq; eremũ.* Sapph.

Et Mantuanus

Cùm puer e[illegible], *adhuc tacitam*
eremum. [illegible] *vastam capiebat*
Sola quod [illegible] *nondum discessit*
eremum[illegible]

Per Antiph[illegible] im capitur pro agro fœcundo & ferti[illegible] Ioelis cap. 1. *Ignis comedit speciosa deserti*[illegible]. Et cap. 2. *Germinaverunt speciosa deserti.*

In deserto habitare dicitur, qui desertus ab omnibus extremam miseriam & paupertatem patitur. Iob. 30. *In desertis habitabant montibus & cavernis terræ.*

Locum periculosum & plenum miseriis etiam sonat. Exod. 14. *Coarctati sunt in deserto.* &c. Gen[illegible] *clausit eos desertum.*

Rem inutilem & quæ nulli usui est, vox desertum aliquando significat. Hierem. *Numquid solitudo (desertum) factus sum Israeli, aut terra serotina?*

Erat autem desertum unus ex quatuor terminis, qui regionem populo Dei promissam definiunt. Exod. 23. *Ponam autem terminos tuos à mari Rubro usque ad mare Palæstinorum, & à deserto usque ad fluviũ (Euphratem.)* Et Deuter. 11. *Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit: à deserto usque ad Libanum, & à flumine magno Euphrate usque ad mare Occidentale.*

Speciosa deserta.

Augusti in media civitate, dici posse habitare in deserto?

Desertum pro loco periculoso.

Desertum pro re inutili.

Desertum terminus Palæstinæ.

SECTIO XXVI.

De Agro, quà Loco.

Campi qui extra civitatem jacent Agri dicuntur, coluntúrque, ut fertilitate & fœcunditate suâ alimenta civitati administrent.

Vocem *Ager* Donatus putat esse Latinam, & ab *ago* deduci; quòd multa sint agenda in agro. Quintilianus libr. 1. esse Græcam existimat, nam ἀγρὸς significat *rus.* Et ab Hebræis *Ager* dicitur שדה Sçade, voce deducta à Radice, quæ abundantiam, & sufficientiam significat, unde & Deus dicitur שדי Sçadai, quia sibi sufficit, & nullius indiget, aut favore, aut auxilio. Psalm. 49. *Et pulchritudo agri mecũ est.* Lego Genes. 2. *Omne virgultum agri, antequam oriretur in terra,* & Deut. 32. *Ut comederet fructus agrorũ.* In Poetarum Scriptis, epithetis, quæ fertilitatem concernunt, exornantur.

Ager quid sit, & unde dicatur?

Lucanus libr. 1.

Qualis frugifero quercus sublimis in agro.

Cur Deus nominatur Sçadai?

Ovidius libr. 3. Elegiar.

—— *Quamvis agros amet illa feraces.*

Ager à fertilitate laudatur.

Et in Epist.

Fertilis accensis messibus ardet ager.

Et idem Fastor. libr. 3.

Nunc fecundus ager, pecoris nunc hora creandi.

Consonat Ruffus

Singula frugiparos attollunt tempora vultus.

Ac etiam Faustus;

Aspera triticeo seu sylva evellitur agro.

Budæus. *Sic enim fert agricolatio, ut triticarius ager messe triticeâ altero anno semestre aliquod genus frugis capiat.* Cato. *Eum agrum frumentarium esse oportet.* Varro. *Aut etiam divitum copiosi agri & villæ.*

Ager pro prædio.

Accipitur Ager aliquando pro prædio, Genes. 23. *Quam habes in extrema parte agri (prædii) sui.*

Ager pro loco non habitato.

Quia in agris non habitant homines ad eos recurrebant, qui volebant latère, suæ securitati consulerent in agrum discesserunt unde Ezech. 7. *Qui in agro est (qui, ut fit) gladio morietur; & qui in civitate est peste & fame devorabitur.* Genes. 31. ut sine arbitris deliberaret, vocavit Rachel & Liam in agrum. Et eodem sensu accipi potest illud Cantic. 7. *Veni dilecte mi: egrediamur in agrum.*

SECTIO XXVII.

De Campo quà Loco.

An Campus & Ager sint idem?

Quia Campus pro agro, & Ager pro campo sæpe sumitur, in alterutro communia attributa considerantur; unde etiam Campi à fertilitate commendantur. Virgilius *libr. 2. Georg.*

Quiq; frequens herbis & fertilis ubere campus.

Horatius *libr. 1. Epist.*

An pingues Asiæ campi, collisque morantur.

Lucanus *libr. 6.*

Ungula frondentem discussit cornea cãpũ.

Et hic Lucani versus in meam memoriam revocat Hexametrum, qui apud Ennium & Virgilium auditur: versum, inquam, qui ibi serpit & repat, hic adsurgit & cum majestate & pompâ resonat, Dixerat Ennius.

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula terram.

& quia ultima vox sonum humilem habet præcedentium arrogantia retunditur. At quis, ut dicunt critici, *Aurum Virgilius* [illegible] *e stercore colligit* Ennii[*]

Hunc ipse versum fecit suum, libro enim Octavo Æneid. sic equitum phalangem describit,

Stant pavidæ in muris matres, oculisque sequuntur

Pulveream nubem, & fulgentes ære catervas.

Olli per dumos, quà proxima meta viarum

Armati tendunt, it clamor[a] & agmine facto[b]

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Et unius dictionis mutatione præstitit, ut versus, qui gloriosè inceperat cum pompâ & decore desineret.

Sanè in Sacrâ Scripturâ *Campi* nomine planities intelligitur. Deut. 34. *Usque ad mare novissimum, & Australem plagam, & latitudinem campi Iericho.*

Campus sumitur pro planitie.

Et pro valle aliquando usurpatur. Psalm. 103. 6. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum sæculi. &c. Adscendunt montes, & descendunt campi (valles) in locum, quem fundasti eis.* [c] *Qui emittis fontes in convallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ, Terminum posuisti, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram.*

Campus sumitur pro Valle.

*] Ioannes Owenus Ver[...] hunc hoc distichum adscripsit. *Ennii stercus [...] quod faciunt Medici.*

a] Sicut olim, sic etiam nunc in præl[...] [...] clamore [...] [...] dari.

b] Ali[...] [...] fracto legunt [...] alii.

c] Duos versus ultimos secundum [...] sensum scripsi nam David [...] more [...] usus est Figura, quam [...] dicimus ὕστερον πρότερον.

SECTIO XXVIII.

De Monte, quà Loco.

Latinè ab eminendo dicitur, & ideò quemcumque locum eminentem Montem dicimus. Virgilius Æneid. 12.

— *Totusque remugit*

Mons circum & vocem latè nemora alta remittunt.

Mons unde dicatur?

Hebræi è הר HAR. *Mons*, dicitur, unde τὸ ὄρος Græci deducunt. Et hinc potius quàm ab aere a Poetis nominatur *Aereus.* Silius

Cur montes aerei dicantur?

— *Riget ardua montis*

Aerei facies. [d]

Et eandem ob causam hoc & Colles afficiuntur vocabulo. Sabellius.

Mænia, & aeris quæcumque in collibus arva.

d) Alii legunt, *æthereì*.

In tempestatibus profectò maris undæ sunt simillimæ montibus. Catullus de com. Beren.

Monte nec inferior prora puppique recurva

Insilit, & pictos verberat unda Deos.

Montes undarum.

Et hanc ob rem undarum moles per metaphoram *montes* dicuntur. Audi Virgilium Æneid. libr. 1. procellam, quam fuit Æneas perpessus describentem his verbis.

Stri-

— Striden Aquilone procella
Frons aversa ferit, fluctusque ad sydera tollit.
Franguntur remi: tum prora avertit, & undis
Dat latus: insequitur cumulo praeruptus aquae mons.
Hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens
Terram inter fluctus aperit, furit aestus arenis &c.

Virgilium imitatur Ovidius libr. 1. Trist. Eleg. 3.

Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum!

Montes difficultatum. Et promota metaphorâ impedimenta, si quae nostris consiliis obsunt, montes difficultatum appellamus. Montem tristitiae eam dicimus, quae tanta est, ut actiones praepediat. *Mons maeroris.* Plautus in Mostell. scen. 1. act. 2. Mali maeroris montem maximum conspicatus sum.

Mons & saxa coincidunt. Saxum & Mons non sunt synonyma, & tamen alterum pro altero interdum sumitur. Sexto Aeneid. Virgilius.

Ni gens crudelis madidâ cum veste gravatum
Prensantemque uncis manibus capita aspera montis
Ferro invasisset.

Sumpsit montem pro saxo, non enim nando Palinurus ad montis culmen poterat pervenisse. Sed & saxum pro monte aliquando usurpavit. Libr. 2. Aeneid.

Praecipitesque trahit sylvas, stupet inscius alto
Accipiens sonitum saxi de vertice Pastor. &c.

Ecce fera saxi dejecta è vertice capra
Decurrere jugis.

Specula in montibus. Ut distantes moneantur commodissimus locus est mons; noctu enim igne, interdiu fumo signa exhibet, quae etiam è locis remotis prospectantes percipiunt. Sed & vocem, nam aer est in loco eminenti liberior, longius emittit. Esaiae c. 30. Donec relinquamini quasi malus in vertice montis, & quasi signum super collem. Et cap. 40. Super montem excelsum adscende tu, & evangeliza Sion. Sic loquitur, quia, ut monebamus, ut propagetur per aerem vociferatio, montes opportuni censentur. Virgilius.

Ipsi laetitia voces ad sydera jactant
Intonsi montes.

Cur Deus in montibus locutus sit? Sed & Deus ut Majestatem suam melius cognosceremus, è montibus loquutus est. Exod. 19. Moyses autem ascendit ad Deum, vocavitque eum Dominus de monte, Et Hab. 3. Deus ab Austro veniet, & San-

[illegible]ctus de monte [illegible]ram. Et Christus Dominus ut suam [illegible]ctis discipulis gloriam ostenderet, in [illegible] monte Thabor transfiguratus est.

Enceladus Gigantum Princeps, eiectus & sepultus sub Aetna. Montes pro [illegible]ccatis sumuntur, nam sicut totius Aetn[illegible] Pondere sepelitur Enceladus [fuit Gi[illegible]ntum & maximus & audacissimus, Terr[illegible] & Titanis filius; qui nã in Caelum ad [illegible]ndere, & contra Deos bellum movere voluit à Iove fuit dejectus fulmine, [illegible] detrusus sub Aetnam. Seneca. Surget Enceladus ferox, Mittetque quo nunc premitur in Superos onus.] Si Anima gemit [illegible] pressa & oppressa gravissimis criminum sarcinis. Praebuit occasionum Metaphorae, Montium arrogantia & temeritas, nam velut peccatores, sic & ipsi in Coelum insurgunt & audent. Silius libr. 4. *Mons symbolum peccantis.*

Nubiferi Montes, & saxa minantia Caelo.

Cur Ethnicorum Templa in montibus fabricarentur? Et huc videtur Lucifer respexisse, cùm voluit in montibus & excelsis collibus adorari: nam plurima Ethnicorum Templa sunt in montibus aedificata, unde & ipsamet Deorum Gentilium templa Excelsa in Sacrâ Scripturâ dicuntur. Illa 3. Reg. 12. & 2. Paralip. 11. aedificavit Ieroboam. Ibi enim Sacer Textus. Dixit Ieroboam in corde suo. Nunc revertetur Regnum ad domum David, si adscenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo Domini in Templo in Ierusalem; & convertetur cor populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Iuda interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos Vitulos aureos, & dixit eis. Nolite ultra adscendere in Ierusalem. Ecce Dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. &c. Et fecit fana in Excelsis, & Sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi. &c. Constituitque in Bethel Sacerdotes Excelsorum, quae fecerat. &c. Et in altero loco. Constituit sibi Sacerdotes Excelsorum, & Daemoniorum, Vitulorumque, quos fecerat. Haec Excelsa, jam culta, & jam saltem tolerata fuerunt ab aliis Regibus, usque ad Ezechiam, de quo 4. Reg. 18. 2. Historiographus Sacer sic inquit. Ipse dissipavit Excelsa, & contrivit statuas (Deorum Ethnicorum idola) & succidit lucos, confregitque Serpentem Aeneum, quem fecerat Moyses; siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum: vocavitque nomen ejus NEVSTHAN. &c. Quod nomen D. Isidorus Clarius sic exponit. [Sic vocavit Rex Serpentem illum aeneum, quasi dicat, Res est aenea, nihilque Divinitatis in se habet. Quare ergo adoratis aes illud quod nec obesse nec prodesse potest? Servatus autem fuit

Ratio [illegible] politica, propter quam Ieroboam Israelitas [illegible] ad idololatriam.

Constituit ex humili plebe sacrificulos.

Excelsa cur fuerint tolerata.

Ezechias destruit Excelsa, & serpentem confringit.

Verum esse Serpens sit ille ipse, qui Mediolani ostenditur apud S. Ambrosium?

fuit Serpens ille in memoriam signi illius quod Deus filiis Israel in deserto ostendit, quando morsi à serpentibus intuitu hujus ænei Serpentis sanabantur.) Et hodie Mediolani apud S. Ambrosium ostenditur. Et hunc, qui ibi prostat esse illum ipsum, quem fudit Moyses, & Ezechias confregit eruditissimo libello in lucem edito Perillustris & Eruditissimus Dominus Petrus Paulus Bosca persuadere videtur.

Montes pro Idolorum cultu.

Per significationis propagationem & extensionem quoniã Idololatria in Montibus exercebatur, *Montes* pro cultu Deorum alienorum sumuntur. Esaiæ 65. *Qui sacrificaverunt super montes; & super colles exprobraverunt mihi*, & Ierem. 3. *Abiit sibimet (Hispfabsh) super omnem montem excelsum: hoc est, Adoravit Idola*.

Deus coli voluit in Monte.

Etiam Dominus coli voluit in monte, & ipsum Salomonis Templum in monte ædificatum fuit. Vnde Esaias 2. *Erit præparatus Mõs domus Domini in vertice mõtium*. Et Psalm. 14. 1. *Domine, quis habitabit in Tabernaculo tuo? aut quis requiescet in Monte sancto tuo?* Et Psalm. 47. 1. *Magnus dominus & laudabilis nimis; in Civitate Dei nostri, in Monte sancto ejus. Fundatur in exultatione universæ Terræ Mons Sion, latera aquilonis, civitas Regis Magni*. Et Psalm. 67. 12. *Dominus dabit verbum Euangelizantibus virtute multâ. Rex Virtutum, dilecti dilecti. &c. Dum discernit (Rex) Cæ lestis super eam, nive dealbabuntur in (Monte) Selmon; Mons Dei, Mons pinguis, Mons coagulatus, Mons pinguis; ut quid suspicamini Montes coagulatos? Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo; etenim Dominus habitabit in finem. Currus Dei, decem millibus multiplex millia lætantium: Dominus in eis, in (Monte) Sinai in (Monte) Sancto. &c.*

Mons significat securitatem.

Propter viarum abrupta, difficultates, montes, & adscensuũ gratiâ. Ierem. 4. *A voce equitis & mittentis sagittas fugit omnis civitas, ingressi sunt ardua, & adscenderunt rupes*. Livius. *Mons opportunè prominens texit*. Et Mirandula *Equitum insidias Militeque obsessas nebulosi culmine Montis.*

Adde Theodorum ascentem,

Vade, age damosis Phrygia te Mõtibus Ida Occulta.

Tetricus idem est ac asper.

Et Mantuanum;

— Et tetricos Montes habitare coactus. &c.

Sparsa per apricos Montes collegit & herbas.

Ravisius Textor, *tetricos* interpretatur *asperos*.

SECTIO XXIX.

De Colle, quà Loco.

Quæ sit inter Montem & Collem differentia?

Hoc inter Montem & Collem discrimen nonnulli constituunt, quod Colles minus se subrigant, & minùs fœcundi censeantur. Ierem. 50. *De monte in Collem transierunt, & obliti sunt cubilis sui*. Vbi putant Critici descensum altitudinis quem significari. At puto in Sacrâ Scripturâ esse voces synonymas. Quoniam si præmissa admittatur distinctio Collibus antiquiores sunt montes, quia ruente terrâ in valles semper Montium altitudo minuitur, & Colles hodie sunt, qui sub initium Montes. At in Sacrâ Scripturâ sub ipsum Mundi initium Colles Montibus præferri video. Iob. 15. *Numquid primus homo tu natus es, & ante Colles formatus?* Et Proverb. 8. *Ante omnes Colles ego parturiebar*. Ergo, quæ dicta sunt de Montibus, Collibus etiam poterunt accenseri.

Montes semper fuere, & diminuuntur; Montes Collibus antiquiores sunt.

Montes significant fertilitatem.

Regionem felicem & divitem significant colles si culti, si frugiferi, si arboribus vestiti & ornati. Ioel 3. *Stillabunt Montes dulcedinem, & Colles fluent lacte*. Et Amos 9. *Stillabunt Montes dulcedinem, & omnes Colles culti erunt*. Et Esaiæ. 41. *Aperiam in sublimibus Collibus flumina*. Et etiam coli Colles apud Humanos Scriptores reperio. Virgilius in Bucol.

Duceret apricis in Collibus uva colorem.

Lucretius *libr.* 2.

Et veluti in viridi candor consistere Colle.

Ovidius. *Metamorph. libr.* 14.

Herbiferas adiit Colles & atria Glauci. &c.

Vtque novas legeret fœcundis Collibus herbas,

Et Augurellus.

Floriferi Colles, pictaque prata virent.

Et possem plures addere, qui de Collium cultu & fertilitate loquuti.

Colles sicut & Montes præbent profugis securitatem.

Paulò antè dicebamus propter semitarum difficultates Montes fugientibus præbere asylum. Et hoc ipsum Colles præstare video, inquit enim Sidonius. *Colles ascensu salebrosi &c. Acies in supercilium Collis abrupti. &c.* Et quia difficiles sunt, & præbent latebras, *latebrosi* vocantur. Silius libr. 5. & 7.

Excidit & Tyrius latebrosis Collibus Auster. &c.

Quà nemorosa juga, & scopulosi vertice Colles. &c.

Col-

Colles Patriarcharum, Prophetarum, Sanctorumque.

Collibus in bonam & in malam partem, sulum orrups.

Virorum sunt symbolum. Genes. 49. *Donec veniat desiderium Collium aeternorum.* Et Psalm. 71. *Suscipiant Montes pacem populo, & Colles justitiam.*

Et symbolo in malam partem pulso important superbiam Ambitionem & improbi quae ex iis aboriuntur Studia. Esaiae 41. *Triturabis Montes* (homines superbos) *& comminues; & Colles* (Ambitiosos) *quasi pulverem pones.* Et eodem sensu cap. 41. *Omnis Mons & Collis* (omnis clarus & vanè gloriosus) *humiliabitur.* Et Ierem. 4. *Et vidi Montes* (peccatores) *& ecce movebantur: & omnes Colles* (scelerati & iniqui) *conturbati sunt.* Quoniam Psal. 39. 36. ait David. *Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut cedros* Libani: *& transivi, & ecce non erat: quaesivi, & non est inventus locus ejus.*

Quid sit Montes tracture?

Colles adjuncti vallibus totam regionem complectuntur. Ezech. 35. *Et implebo Montes ejus occisorum in Collibus tuis, & in vallibus tuis, hoc est, cadaveribus & ingentibus* (?) *sepultis corporibus totā provinciam adimplebo.* Et cap. 36. *Haec dicit Dominus Montibus, & Collibus, torrentibus, vallibusque desertis,* hoc est, *universis hujus provinciae hominibus.*

Colles & valles simul sumpti quid significent?

Vallis symbolum fictae humilitatis. [illegible] u fictam Humilitatem, Hypocrisim, Valles saepe si[illegible] ificant. Et huc revocant aliquid illud [illegible] aiae 40. *Omnis Vallis implebitur,* nam [illegible] Hypocrisis est Humilitas vacua.

SECTIO XXX.

De Valle quà Loco.

MOntibus adiacent; & quia, dum illi insurgunt, hae deprimuntur, diversis, aut etiam adversis & oppositis usibus servire solent. Coluntur; & à fructibus, aut plantis, quas ferunt, diversa sortiuntur nomina; est enim in terra Iudaeorum Vallis botri, Vallis terebinth, Vallis arundinum, &c. sicut & Mons Oliveti, Mons pomorum. &c.

Nomina diversorum vallium & etiam montium referuntur.

Frugibus sunt aptissimae. 1. Reg. 6. *Porrò Betsamitae metebant triticum in Valle.* & Psalm. 64. *Valles abundabunt frumento.* Et quia in ipsis fiunt horti florida nominantur. Petrarcha. *Quem florea Vallis*

———

Paverit.

Tempore belli non sunt tutae, nam claudi possunt, & è collibus labefactari. Livius. *Massinissam persequutus in valle arcta, faucibus utrimque obsessis, inclusit.* Ergo, quia bello inceptae, pacem requirunt & significant. Esaias enim cap. 65. ut pacem regioni promittat, ait, *Et erunt campestria in caulas gregum, & Vallis Achor incubile armentorum.*

Valles belli tempore non sunt loca secura.

Praeterea sicut Superbiam Montes, sic

SECTIO XXXI.

De Areâ quà Loco.

NOmen [illegible] metonymicōs, pro frumentū. [illegible] frugum copiosā abundātia desumitur. 4. Reg. 6. *Unde possum te salvare? de areâ [illegible] torculari?* Et Oseae 9. *area & torcular non pascet eos?*

Quid area per Antonomasiā significet?

Arboretum (locum in quo arbores seruntur & coluntur) significat. Ezech. 17. *Non-ne cum [illegible] tetigeris eam ventus urens siccabitur, & in areis suis germina arescens.*

Arboretum quid?

Quia multum quatitur & conculcatur calorem concipit, arescit, & pulveres excitat. Daniel 2. *Et redacta est, quasi in favillam aestivae areae.* Oseae 13. *Erunt sicut pulvis raptus ex areâ.* Ioel. 1. *Sed & bestiae agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerūt ad te.*

Area pro infelicitate.

Et denique, quoniam in eâ sunt grana & paleae, Area Ecclesiam significat. Matth. 3. 12. his Ioannes Baptista verbis Pharisaeos, qui baptizari vēnerant, adloquebatur. *Ipse* (Christus) *vos baptizabis in Spiritu sancto & igni. Cujus ventilabrum in manu suâ & permundabit Aream suam,* (Ecclesiam Militantem intelligit) *& congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.*

Area pro Ecclesia.

SECTIO XXXII.

De Viâ quà Loco.

VIae aliae sunt tritae, & notae, aliae ignotae aut invisae. Calentinus.

Via trita, trillo, el camino trillado.

Fata per attritas sit satis ire vias.

Sillius libr. 2.

——*Pudet hercule tritas*
Desperare vias.

Et libr. 4. Propertius.

Saxosamque teras sedula culpa Viam.

Et Iunior Strezius.

Semita syncera Virtuti est invia nulla.

Et, si praecludatur ab hostibus, gladio illam Viri fortes aperiunt. Sillius libr. 17.

Atque aperit patulas prostrato corpore latè
Inter tela vias.

Ingredi viam tritam & publicam est pacem

Quid sit ingredi viam tritam. cem & innocentiam profiteri, Deuter. 2. Publicâ gradiemur viâ; non declinabimus, neque ad dexteram, neque ad sinistram.

Via lubrica periculosa. Lubrica & obscura procedere dicuntur, qui in suorum negotiorum expeditione periclitantur. Psalm. 34. 5. Avertantur retrorsum & confundantur, cogitantes mihi mala, &c. Fiant via illorum tenebræ & lubricum: & Angelus Domini persequens eos, &c.

Quid sit viam invenire, & quid non invenire? Viam non invenire, aut difficilem & obscuram inire, periculum & animi perturbationem significat: sicut contrà viam invenisse, iniisse facilem claramque spem votorum consequendi promittit. Virgilius Æneid. 6.

Ibant obscuri sola sub nocte per umbras.

Mantuanus

— *Quà se salebrosa per undas Fert via.*

Iob 3. *Viro, cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris.* Psalm. 106. Agens de peccatoribus canit Davides: *Erraverunt in solitudine in inaquoso: viam Civitatis Habitaculi* (Æternæ Beatitudinis) *non invenerunt.* Et mox agens de Sanctis & Iustis, subjungit. *Et clamaverunt ad Dominum, cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eripuit eos. Et deduxit eos in viam rectam, ut irent in Civitatem Habitationis.*

Viam suam inire, quid significet? Viam suam inire, est bene incedere sine periculo & timore procedere. Iosue 2. *Ad montana conscendite, ibique latitate tribus diebus donec redeant, & sic ibitis per viam vestram.* Et 1. Reg. 1. *Et abiit mulier in viam suam, & Saul reversus est ad locum suum.*

Quid sit reverti per eandem viam? Per eandem viam reverti significat rem infectam relinquere. 4. Reg. 15. *Per viam, qua venit revertetur; & in civitatem hanc non ingredietur.* Ergo Reges Magi votis suis satisfecerunt, siquidem *per aliam viam reversi sunt in regionem suam.* Immo Herodis etiam exspectationem fefelle runt.

Alia via redire, quid significet? Ergo aliâ viâ redire, est alterius consilio decipere. 3. Reg. 13. *Neque reverteris per viam, quâ venisti.*

Viam currere, quid importet? Viam currere, est officium implere. Psalm. 18. *Exultavit ut Gigas ad currendam viam.* Vnde in Psalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.*

Via simplex, Via multiplex Vna via, certum consilium, & rei gerendæ animum deliberatum sonat: per turbationem & dubiam anxietatem plures significant. Deuter. 24. *Per unam viam veniens contra te, & per septem fugiens à facie tuâ.* Et ibid. *Per unam ingrediaris contra eos, & per septem fugias.*

Explorare vias, quid portet? Vias varias explorare, est diligentiam adhibere, ut res aliqua fiat, aut cognoscatur. Ierem. 5. *Circuite vias Hierusalem, & adspicite.* 3. Reg. 17. *Achab per viam unam, & Abdias per viam alteram seorsum.*

Via maris. Via pro regione legitur Esaiæ 9. ibi enim *Via maris trans Iordanem* est tota illa planities, quæ ad mare à Iordane protenditur. Illud Matth. 10. *In viam gentium ne abieritis.* Erit *In provinciam Gentilium*, si realiter; eritque *Mores, erroresque Ethnicorum ne amplectamini*, si moraliter intelligatur.

Via humana, vita. Transeuntes per viam sumus omnes viventes; est enim vobis Vita Via. Et hoc sensu loquutus est Ieremias Thren 1. cum dixit, *O vos omnes, qui transitis per viam.* Et Lucæ 14. c. Pater ille familias qui cœnam magnam præparaverat, & vocaverat multos, qui venire noluerant, iratus dixit servo suo, *Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.*

Via sine restrictione quomodo restringatur? Via, sine addito, κατ' ἐξοχὴν, ad Viam Cælestem per ipsammet carentiam Restrictionis restringitur, nam præter hanc cæteræ, quæ dicuntur & censentur viæ, sunt præcipitia. Ierem. 2. *Dereliquisti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per Viam* (per veram doctrinam & legem) *& nunc quid tibi vis in via Ægypti.* Est autem *Via Ægypti*, vana Deorum, seu Idolorum adoratio.

Via aperta, quid? Sicut *Via deserta* desolationem & vastitatem, ita aperta in deserto via restaurationem insinuat. Esaiæ cap. 43. *Ponam in deserto Viam.* & cap. 49. *Ponam omnes montes in Viam, & Semitæ meæ exaltabuntur.* Et, ut hoc ultimum Testimonium intelligatur melius de Semita nonnihil dicamus.

SECTIO XXXIII.

De Semita quà Loco.

Via regia, & Semita realiter & moraliter quid sint? VIA, si strictior, & minùs trita sit, vocatur *Semita*: & in Moralibus Via Regia & communis est Decalogus, & Semitæ sunt particulares observantiæ, quæ nos non avertunt ab itinere vero, sed strictiùs nos ad Patriam conducunt. Et tales sunt Religiones Monasticæ, & omnes piæ Confraternitates, quæ Dei legem severiùs, & perfectiùs observant. Et hoc sensu intelligo Davidem dicentem, *Vias tuas, Domine, demonstra mihi; & semitas tuas doce me.* Vnde multos exuberant mysteriis verba illa Iobi cap. 6. *Involutæ sunt semitæ gressuum eorum, & semitam ignoravit*

vit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis; & illa Psalmi 8. *Volucres Cæli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris.* ... dix.

Insemina insidiæ. Insemitis facilitùs extruuntur insidiæ. Gen. 49. *Fiat Dan coluber in via, & cerastes in semita.* Et Iob. 17. *Abscondita est in terra pedica ejus, & decipula ejus super semitam.*

Fuga per semitas. Sicut per multas fuga vias, sic per multas institui solet semitas. Iud. 20. *Et caderent per duas semitas vertentes terga.*

Semita trita & non trita quid significent? *Semita trita & frequentata*, populum esse numerosum ostendunt, sicut & parùm trita hominum raritatem Iud. 5. *In diebus Sangar quieverunt Semitæ; & , qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.*

Semita in aquis felicitatis symbolum. *In aquis Semitæ*, felicitatis, & bona consequendi facilitatem; & Divini Numinis specialem adsistentiam ostendunt. Esaiæ 43. *Qui dedit in mari viam & in aquis torrentibus semitam.* Vnde Psalm. 135. Davides cecinit. *Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum. Qui eduxit Israel de medio eorum. In manu potenti & brachio excelso. Qui divisit mare Rubrum in divisiones. Et eduxit Israel per medium ejus: Quoniam in æternum misericordia ejus.*

Semita recta & obliqua, quæ? *Semita recta* Innocentiam & Iustitiam significant, *curva* autem, & *obliqua* contrarium. Esaiæ 26. *Semita Iusti, recta est.* & cap. 59. *Semitæ eorum incurvatæ sunt: omnis, qui calcat in eis ignorat pacem*; & Proverb. 17. *Munera de sinu impius accipit, ut perverat semitas Iustitiæ.*

Matth. 3. 3. SI suppeteret tempus, multa possemus dicere Ioannis Baptistæ verba dilucidantes. ἑτοιμάσατε, ait, τὴν ὁδὸν Κυρίου εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους. *Parate (expedite) vias Domini, rectas facite semitas ejus.* Nam primo intuitu videntur ineptæ, nec enim Dei viam parare possunt homines, nam hominibus illam præparat Deus, auxilia prævenientia indulgendo. Et ipsius est rectas facere semitas; siquæ enim sunt curvæ & obliquæ non sunt Dei. At perspecta, & matura ponderatione considerata sunt aptissima, ut constabit ex subsequenti scholio, quo illa breviter dilucidabo.

An homo paraturus sit viam Domini, an Deus sit homini illam preparaturus?

Aperio libellum Regulæ D. Benedicti, & cap. VII. lego. *Octavus Humilitatis gradus est, si nihil agat Monachus, nisi quod communis Monasterii Regula, vel Majorum cohortantur exempla.* Dixerat cap. 1. agens de Pseudomonachis, qui Sarabaitæ nominantur, *quod erant nulla Regula approbati, ut experientia Magistri.* Ergo duo itinera habent Monachi, ut ad significationem secunda. Pars.

An non via Domini sinat [...]? Quo ergo modo homo illas potest rectas facere?

Cœlum perve... plum. Et illa ... 11. dilucidat; ... *suscipit nomen Abbatis ... na suis præesse Discipulis ... na & sancta facere ... ostendere. Vt ca...* a los que tuvieron ... ta Domini (quæ ... go, & Regula) ... rò corde & simplicitate ... tuvieren menos capacidad) ... vina Præcepta de facto ... oculos Viam & ... Regia; est recta Semita ... approbata. De illa ... disputare sed secundum illam ... ad illam actus suos ... & Majorum exempla ... privatos Religiosos ... Majoribus (Abbatibus ...

... Regulam & Exempla ... Sanctus Pater cap. ... oportet enim. *Cum aliquis ... duplici debet doctrina ... pulis; id est, omnia bona ... amplius, quàm verbis ... cibus Discipulis (Hisp. ... capacidad) mandata ... contineantur in Decalogo ... bis proponat; duris vero ... cibus (Hisp. a los que ... acidad) factis suis Divina ... onstret.* Ecce ponit ob ... mitam. Regula est Via ... & pluries ab Ecclesia ... non debet Monachus ... dum illam vivere, & ... elimare. Magistrorum ... pla sunt Semitæ, quæ ... gubernant. Ergo ... & Senioribus) illa

verba dicuntur ... *Vias Domini*. *Parate, expedite, peragite ferit Regula) Observantias, quas præscripserit Regula) & quia vestri mores & actiones sunt Semitæ, quas Inferiores imitando sequuntur, vestros mores, vestras actiones dirigite, ne, qui vestra vita exemplo dirigantur, vestra socordia & relaxatione decipiantur.*

Quæstio Commentario dilucidatur.

Et ex Claustro ad Civitatem egredientes Ecclesiasticos & Sæculares reperiemus; affirmabimusque illis, & præcipuè Prælatis, Ioannem fuisse loquutum. Ergo Episcope audito; ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπεῖν, speculor & considero, quia in te omnium convertuntur oculi, nomen sortiris. *Quæ*

Vnde Episcopus nomen sortitus sit?

Defecisse vident, tua nunc promissa reposcunt,
Te signant oculis.

Virg. Æneid. Lib. 11.

jubentque ut Baptistam exaudias. *Parate*, inquit, *expedite, peragite Vias Domini.* Et quia universi tui subditi in hujus Mundi Oceano sunt Phaseli Episcopii, & tu *Nautica Mappa* (Hisp. *la Carta de Marear*) es, quæ vita & exemplo semitas Dei (Hisp. *los rumbos*) præscribis, nisi rectas feceris operationes tuas, in rectas semitas ejus subditi non reperient.

Cicero ad Attic. *Confundunt ab bottis Clavicam in ... Episcopium, id est, ... explanationem.*

SECTIO XXXIV.

De Petrâ quà Loco.

DIgna est, ut eam dilucidem, propter Petrum, quem à Petra Dominus denominavit, dicens, Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et quia Petra perseverantiam & constantiam signi-

Matth. 16. 18. *Petrus unde nomen Petra ... nomen signat.*

significat, in Petro Christianos universos moneret, quanta constantia debeamus articulis assentiri Orthodoxis, suum in terris Vicarium *Petrum* vocari voluit. His præceptis salutaribus moniti & Divina institutione firmati, Martires & Confessores, (*steterunt enim in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt*) *similes fuerunt homini ædificanti supra petram: inundatione enim facta illisum est flumen illi, & non potuit movere eam, fundata enim erat supra petram*. Et, ut in specie aliquid dicam, Deus, qui sexui etiam fragili Martyrii victoriam indulsit, in memoriam revocat Historiam Virginis Alexandrinæ: quam Maximinus Imperator propter eximias corporis & animi dotes, suspiciebat; & ut ad Deorum cultum adlliceret,

Sap. c. 5. 1. Luc. 6. 48. Matth. 7. 25.

De S. Catharina Virgine Alexandrina.

Virg. Æn. lib. 6

Lenibat dictis animum, lachrymasq; ciebat.
Illa solo fixos oculos aversa tenebat,
Nec magis incepto vultum sermone movetur,
Quàm si dura silex, aut stet Marpesia Cautes.

Et Maximinus videns plurimos Virginea hujus Puellæ eloquentia ad Fidem Orthodoxam converti, Ecclesiamque, quam paucas habere arbores existimabat jam esse sylvam, & copiosam in ea esse Nobilium messem, & Sapientum vindemiam,

Vir. Æn. lib. 12

Vltrò implacabilis ardet,
Attollitq; animos, Pœnorum qualis in arvis
Saucius ille gravi venantum vulnere pectus
Tum demum movet arma leo, gaudetque comantes
Excutiens cervice toros, fixumque latronis
Impavidus frangit telum, & fremit ore cruento,
Cæsarei haud aliter cordis violentia glisceit.

Maximini in S. Catharinam & Fidei Orthodoxa Professores rabies.

Vocatique jubet ἀρχιδήμιον,
Quem sic affatur citus, atque ita turbidus inquit,
[*] *Quin age, & ipse manu felices erue Syrias,*
Per stabulis inimicum ignem, atque interfice messes,
Vre sata, & validam in vites molire bipennem.

ὁ δήμιος. Carnifex. ὁ ἀρχιδήμιος Gubernator carnificum.
* Virgilius Æneid. lib. 2.

Et his præmissis Petræ symbola & significationes expendamus.

Petra significatio sumitur pro loco munito.

Petra profectò locum tutum & munitum significat. Exod. 33. *Ecce est locus apud me; & stabis supra petram*. Et Num. 24. *Si in petra posueris nidum tuum*. Et 2. Reg. 22. *Dominus petra mea & robur meum*.

Genearcha & Caput Familiæ *Petra* dicitur. Esaiæ 51. *Attendite ad Petram (ad Avum, ad Progenitorem) unde excisi estis*. Est Allusio ad vocabula: אבן EBEN, enim est lapis, בן BEN, filius בית BETH domus, & בנה BANA, ædificare.

Genearcha, & Caput Familiæ.

Petra naturâ suâ est sicca, infœcunda & sterilis, unde si aut aquas evomat, aut fructus proferat, in se Dei Omnipotentiam operari demonstrat. Exod. 17. Moysi Dominus. *Antecede populum, sume tecum de senioribus Israel; & virgam qua percussisti fluvium tolle in manu tua & vade. En Ego stabo coram te ibi supra petram Horeb; percutiesque petram, & exibit ex ea aqua ut bibat populus*. Conductus ergo fuit ad terram promissionis populus Deut. 32. *ut sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo*. Et Iob 29. dicebat, *& Petra fundebat mihi rivos olei*.

Aqua deducta ex petra.

Cordis etiam durities *Petra* dicitur. Ierem. 5 *Induraverunt facies suas supra Petram*. Luc. 7. *Aliud* (granum) *cecidit supra petram, & aruit, quoniam non habebat humorem*.

Cor durum Petræ nomine significatur.

Significat periculum & offensionem. Psalm. 140. *Absorti sunt juncti Petræ judices eorum*. (Sunt & qui illa intellectu illa Psalmi 136. verba; *Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos suos ad Petram*. Interim Petræ nomine Lapidem Lydium intellige, & mone universos Christianos, sicut Aurifaber annulum de cujus puritate dubitat, lapidi allidit, & statim metalli perfectionem & speciem cognoscit, sic cogitationes suas, quæ sunt Animæ proles ad Christum Verum Lapidem debere allidere, ut ex contactu an sint puræ percipiat. Et huc videtur S. Benedictus in Reg. cap. 4. 50. respexisse cùm dixit. *Cogitationes malas cordi suo advenientes mox ad Christum allidere, & Seniori Spirituali* hoc est, suo Confessario) *patefacere*.

Petra pro periculo.

SECTIO XXXV.

De Vrbe: aut Civitate quà Loco.

Quænam sit inter Vrbem & Civitatem differentia?

VOlunt Critici ab Vrbe Civitatem differre, ita, ut Vrbs ædificia (domos, mœnia, & muros) concernat; Civitas autem incolas. Cicero de somn. Scipion. *Nihil est illi Principi Deo, qui omnem hunc Mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia cœtusque hominum jure sociati, quæ Civitates appellantur*. Idem pro Sest. *Tum conventicula hominum, quæ posteà Civitates appellata sunt*. Et 4. Acad. *Aristoteles & Xeno-*

Xenurates; quos Antiochus sequi volebat, non dubitavissent, quin & Prætor ille esset, & Roma Vrbs, & eam Civitas incolerent. Ergo Civitas (Civium multitudo) Vrbis (murorum & ædificiorum) incola est. Hanc differentiam non observat Hebræus utrumque enim significat nomine עיר Hir; pro quo Latinus Interpres jam Vrbem, jam Civitatem posuit. Immò pagus, locus qui caret muro עיר Hir vocatur. Proverb. 25. Vt Vrbs (oppidum) patens, & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

Civitas locus est, in quo secundum leges vivitur; ager ubi, cum rusticus sine legibus vivat, ad leges judicari non potestis; *mihi testibus vivat*, ad leges judicari non potest: *Quod enim probari non potest, mihi infectum est*, inquit Bernardus in libell. de præcept. & dispens. Carnotensibus Religiosis inscripto. Hinc lux illis Deut. 28. verbis: *Benedictus tu in Civitate, benedictus in agro*, hoc est, Te Domine non solum in Civitate ubi sic leges jubent, & homines aliud fieri non sinunt; sed in agro etiam, ubi absunt testes, quia te super omnia diligo, toto animo benedictus sum.

Civitas numerosa populi innuit felicitatem Zach. 8. *Plateæ Civitatis complebuntur pueris & infantibus.*

Coronantur muris Civitates, non quia accurrunt hostes, sed ut arceant: lego enim 2. Paralip. 11. Roboamum novas Civitates & condidisse & munivisse. *Habitavit*, Historiographus scribit, *Roboam in Ierusalem, & ædificavit Civitates muratas. Extruxitque Bethlehem, & Etam, & Thecue, Bethsur quoque, & Socho, & Odollam; nec non Geth, & Maresa, & Ziph; sed & Aduram & Lachis, & Azeca, Saraa quoque, & Ajalon, & Hebron, quæ erant in Iuda & Benjamin Civitates munitissimas. Cumque clausisset eas muris, posuit in eis Principes, ciborumque horrea, vinum quoque & oleum. Sed & in singulis urbibus fecit armamentaria scutorum & hastarum, firmavitque eas summa diligentiâ. &c.* Profectò Concionator ex hoc loco poterit animæ Iustæ effigiem ingeniosè deducere, asserendo illam esse Regnum Iuda, & contra Concupiscentiam rebellantem habere Virtutes, quæ sunt Civitates munitæ. Et quia hæc omnia nomina in Linguâ Sanctâ significationem habent, poterit inde nomina Virtutum præcipuarum deducere, quæ muniunt Animam, & Concupiscentiam retundunt.

Sunt in Vrbe securæ res, quæ periclitantur in pagis. Genes. 41. *Omne frumentum sub Pharao … … reconde … in V… … potestate condatur, ser… … Iud. 19. Num. 31. Psalm. 106.*

Rabbini ut oppidum apertum à clauso (& pagum ab … … he) distinguant; hanc absolutè vocant … y Hir, & illū עיר … Ir Haphizir, oppidum dispersionis, cujus habitatores facilè possunt expelli & dispergi.

SECTIO XXXVI.

De … ico, quà Loco.

A Radice … … TYR, quæ ordinare significat, … habet Hebræus, TIRA, castellum, … splendidum; & … palatium, aut ædificium Vicus. … & apud Interpretem Vulgatum … Græcus autem πύργος struebat, & Latinus … turris … Et ab his turris … … ex eadem Radice deducunt. Et sicut ab antiquato verbo specio, pro quo habemus adspicio, dicta est specula, quod locus illa sit, ex quo longè posita adspici possint; sic ob eamdem rationem dicta fuit à tuendo (jam intuendo) turris, quod è turribus & in mari naves, & in terrâ homines procul distantes oculis detegamus. Hinc patet Speculas ad videndum & nō audiendum fuisse erectas, & Mantuanum corrigi aut restitui debere; in illo enim ejus carmine,

Propterea multos speculis audivimus altis.

adspeximus, & non *audivimus* legi debere aliqui Critici ingeniosi contendunt. Et quidem *Turres* esse altas & à tuendo (seu intuendo) dictas Poetæ veteres adprobare videntur. Virgilius enim ait in Cyri

Aereasque facit causam se visere turres.

Lucanus lib. 4.

—— Cuncta super ardua turres.

Pamphilius Saxonicus.

Tempore sublimes ponunt fastigia turres.

At iidem, cum turribus fortificant Civitates & muniunt, nomen *Turris* à verbo *tueor* deduci debere pronunciant. Et quidem contra hostes turres ædificari, & nunc videmus, & scripserunt Veteres: inquit enim lib. 6. Virg.

Turribus aut altis & magnas territat urbes.

Et eiusdem Operis Heroici lib. 9.

Armatique tuis exspectant turribus hostem.

Consonat Sillius Italicus.

In Clypei speciem curvatis turribus aspis.

& Claudianus

Illa

Quod Hebræi … & Civitatem … not.

An etiam pagum?

Benedictus in Civitate, & benedictus in agro cur Deus dicatur?

Civitas numerosa quid significet?

Cur Civitates muris muniuntur? Non quia fuerunt hanc coronam promeritæ, sed quia promeritura confidunt.

Monitum ad Concionatorem.

In urbe securitas.

Quo modo Rabbini oppidum clausum ab aperto distinguant?

Turris quid significet? Turris unde dicatur?

Specula unde dicatur?

An specula ad videndum potiùs quàm ad audiendum sunt erectæ?

Turres ad Civitatum fortificationem ædificantur.

Ille vel arata Danaen sub turre latentem
Eliceret.

Cantalycius.

Stat Turris munita loco, muroque tenaci.

Præsidia militum ponebantur in turribus.

In Turribus præsidium militum etiam olim constituebatur. 4. Reg. 18. b. *Ipse (Rex Ezechias) percussit Philistæos usque ad Gazam, & omnes terminos eorum; à Turre Custodum usque ad Civitatem munitam.*

Et redeundo ad vocem *Vicus*, ajo, multa illam significare.

Vicus sumitur pro castello, aut palatio.

Primò enim illa nomen TIRA, *Castellum* aut *Palatium*, reddidit, 1. Paral. 6. dicens, *Vicos atque confinia.*

Etiam pro urbe, & pro Civitate.

Vocem præterea HIR, quam alias, ut dimus, & *Urbem*, & *Civitatem* esse just rat, *Vicum* dixit. Iosue 15. *Et pervenit que ad vicos montis Ephron.* Et 1. Reg. 9. *Et omnes vicos, qui ad se pertinebant erant absque muro.*

Vicus pro villa.

Interdum ubi חוה invenit, (quam vocem alii *Villas* dicunt) *Vicos* reddit, Nu. 32. 42. *Iair autem filius Manasse abiit, & occupavit* HAVOTHIHEM, *Vicos ejus*, & *appellavit* HAVOTH-IAIR, *Villas-Iair*. Ecce eamdem vocem, & in eodem versu, quam priùs *Vicos* dixerat, *villas* appellat.

Vicus pro Oppido.

Aliquando vocem QIRIAH, quod posset *Oppidum* dicere, vocavit *Vicum*. Deut. 2. *Non fuit Vicus & Civitas, quæ nostras effugeret manus.*

Quid propriè in Lingua Latina vicus significet? Quid Aldea apud Hispanos sit? Suburbium. Arrabal.

Propria autem Latini nominis *Vicus* significatio est, vel Pagus extra urbem, & ab ea dependens, qui *Aldea* ab Hispanis vocatur; vel Civitatis pars adhærens muro, quæ alias Latinè appellatur *Suburbium*, & Hispanicè *Arrabal*; & posset nomini PHELEK correspondere. Et quia hujusmodi Vici, sunt quasi Civitatis proles etiam BANOTH, *Filiæ*, vocantur. Iosue 15. *Azotum, & viculos ejus*; & Num. 31. *Tam urbes, quàm viculos & castella, flamma consumpsit.*

Villæ vicantur Civitatum esse quasi filiæ.

SECTIO XXXVII.

De Plateâ, quà Loco.

In vocibus Medea, Spondeû, & Platea secunda est diphthongus.

ET primò inquiritur de nominis pronunciatione. Analogia jubet mediam produci, nam Græcus sicut Μήδειαν & σπονδεῖον, sic πλατεῖαν dicit: ac eamdem corripuit in Epistola Horatius.

Puræ sunt plateæ, nihil ut properantibus obstet.

nec non Catullus ad Aurelium.

Istos, qui in plateis modò huc, modò illuc

In re prætereunt sua occupati.

Et ab Hebræis REHHOB, & Sçoq vocari solet; viam latam ante domos, aut etiam domos ipsas hinc inde adjacentes significat. In priori sensu accepit vocem Plautus *Nam omnes plateas perreravi.* In Amph. *Ne me indiceris, quæ platea aufugerim.* Idem in Capt. & in posteriori Terentius dicens in Andr. *In hac habitasse platea dictum est Chrysidem.* Sumitur etiam pro loco spacioso ante Palatium. Lampridius in Heliogabalo. *Plateas in palatio stravit Lacedamoniis & Porphyreticis saxis.* Et hoc sensu vocem accepit Nomenclator Hispanus, nam ex illa nomen *Plaza* deduxit. Et hinc intelligere poterimus aliquos Sacræ Paginæ locos. Gen. 19. Angelis dixit Lot, *Obsecro, Domini mei, declinate in domum pueri vestri.* &c. Loto autem illi. *Minimè, sed in platea (seu sub Iove) manebimus.* & Iud. 19. eodem sensu, *sedebant in platea civitatis.*

Locus ante Palatium platea dicitur.

Hisp. el largo del Castillo. Plaza Hisp. quid?

Platea idem ac Hisp. la calle.

Corruere veritatem in platea, quid significet?

In platea corruisse Veritatem, Psalm. 54. dixit David, ut publicam fraudem, & insignem Iustitiæ violationem significaret.

Planctus in platea miseriâ significat & calamitatem.

Eadem ratione *Cades facta in plateis* aut *planctus editus in plateis* publicam calamitatem, & miserabilē loci statum indicat. Esaiæ cap. 15. *In plateis ejus omnis ululatus descendit in fletum*, & cap. 24. *Clamor erit super vino in plateis; deserta est omnis lætitia, translatum est gaudiū terræ*, Ezech. 28. *Cadent juvenes ejus in plateis ejus.*

Quid lutum platearum importet?

Platearum lutum detrimentum & contemptum magnum insinuat. 2. Reg. 22. *Quasi lutum platearum comminuam eos, atque confringam.* Esaiæ 5. *Facta sunt morticina eorum, quasi stercus in medio platearum.*

Poner puertas al campo quid insinuet?

Poner puertas al campo pro re impossibili dicitur in Hispania; eumque qui rem impedivit quæ censebatur impediri non posse, *que puso puertas al campo* affirmamus; & hoc sensu videtur dixisse Eccl. 12. *Et claudent ostia in platea in humilitate vocis molentis.*

SECTIO XXXVIII.

De Prætorio, quà Loco.

TAmetsi locus Accusatori, Reo, Testibus, & Iudicibus communis sit: tamen est differentia inter ipsos notabilis. Venire ad Prætorium Iudicibus & Testibus gloriosum est; nam ob Integritatem illi, & hi ob Veracitatem advocantur. Nō lucratur Accusator honorem: nam suspicantur imperiti ob malevolentiam potiùs illum,

Venire ad Prætorium secundùm qualitatē personæ honorificū, aut ignominiosum est.

illum, quàm ob bonum publicum contra Reum agere. Accusari autem ignominiosum est, vulgò enim censetur

Ille probus, de quo mentiri Fama veretur.

& tamen inter alia, quæ pro nobis perpessus est Dominus noster Iesus-Christus, non est ponenda infimo loco illa accusatio mendax & temeraria. Ioann. 18. *Adducunt ergo Iesum à Caipha in Prætorium*. Et quæ in illo acta fuerint ab omnibus quatuor Historiographis Christi narrantur.

Officia in Republica sunt interdum realiter aut etiam moraliter periculosa.

Sicut sunt in Republica occupationes hominum ex genere suo realiter periculosæ [quoniam χοινοβάτης, quem funambulū dicimus, periculosissimè super chordam tripudiat; & Latomus non sine discrimine marmoreas laminas turrium capitellis adfigit, &c.] Sic & aliæ sunt Moralibus obnoxiæ periculis; & inter ipsas primo loco recensendæ videntur, quæ Prætorium & publica Iudicia concernunt. Et huc non sine ingenio & gratiâ Concionatoribus verba illa Ioann. 18. *Et ipsi non introierunt (in Prætorium) ut contaminarentur*, accommodari possunt: ut insinuetur, posse in Prætorio homines sanctè & justè procedere, at esse consultius non intrare.

Λατόμος à vocibus λᾶς lapis, & τόμος sectio, significat Lapidicidam.

Superiorum exemplo inferiores foventur & firmantur.

Ad Philippenses 1. 13. scribit S. Paulus. *Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me magis ad profectum (propagationem) Evangelii venerunt: ita ut vincula mea manifesta in Christo fierent in toto Prætorio, & cæteris omnibus. Vt plures fratrum in Domino confidentes vinculis meis abundantius auderent sine timore*. An-ne potest aliquis detineri in vinculis, quin sit notum toti Prætorio?

SECTIO XXXIX.

De Piscina, quà Loco.

Quid significet vox Piscina?

Aquarum pluvialium confluentium receptaculum *Piscina* dicitur, etsi pisces non habeat, & in locis arentibus à natura vel ab arte paratur. Aliquæ publici Iuris sunt, aliæ privati; & locis quibus adhærent, vel ab usibus, quibus serviunt passim denominantur. Non vacat agere in specie de singulis; sed placet Probaticæ nomen examinare. Eius in ipso Capitis V. initio figuram & usum describit S. Ioannes his verbis.

Probatica Piscina qualis fuerit?

Est autem Hierosolymis Probatica Piscina, quæ cognominatur Bethsaida, quinque porticus habens. In his jacebat multitudo magna languentium (cæcorum, claudorum, aridorum) expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini secundum tempus descendebat in piscinam, & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.

Bethsaida Hebræum nomen utrum à piscibus dicatur?

Vbi Latinus Bethsaida, scribit Vulgatus habet. Quæ cognominatur Hebraicè Bethesda, Græcus, ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, Quæ cognomina Hebraicum est, & videtur ejus nomen habes sufficiens à BETHSEDAI, Domus, quæ sancta Lingua appellatur. At quia Ovis in Sancta Lingua appellatur TSON, si Hebræam vocem Græcæ respondere velimus, erit Piscinæ nomen BETH-TSON; at hoc multum distare videtur à *Bethsaida*.

Probatica non est vox Latina, sed Græca. Expenditur ejus significatio.

Probatica vox est latina opinione multorum. Illi igitur à verbo *probo*, ut illam deducunt, & volunt eas, quas continet *Aquas probationis* vocari. At decipiuntur ipsi, nam Ovem Græci vocant τὸ πρόβατον, unde fit προβατικός, ἡ, όν. Ovilis, & le. Sic ergo dicta est Græcè quod ad eam Oves, ut biberent, deducerentur.

SECTIO XL.

De Templo, quà Loco.

Vnde Templū dicatur?

Nomen à verbo *Tueor* (unde *Contemplor, aris*) quod illi olim nulla ædificia adhærerent, sed ab omni parte conspiceretur. Hebraicè dicitur HEKAL, Naós, Quæ postea Deorum Templa fuerunt sub initium sepulchra Regum aut Virorum illustrium. Virg. lib. 2. Æneid.

Deorum Gentilium Templa fuerunt sub initium Principū, & Regum sepulchra.

Præterea fuit in tectis de marmore Templum
Coniugis antiqui.

Et quo custodes funeris modo in Sacrificulos conversi sint, quo cadavera in Deos, & quo in Templa Sepulchra Clemens Alexandrinus eruditè & copiosè recenset.

Sanè Templi Majestas realiter & moraliter debet considerari.

Prima consideratio ob oculos nostros magnitudinem, materiam, & ornatum proponit. Virg. in Ætna.

Magnificas laudes, operosaq; visere Templa.

Strozius Patens.

Aere aut marmoreis referas pia munera Templis.

Codrus.

Vbi Templa Deum pretiosa fuere.

Sabellius.

Hæc fuerint centum his terris tibi grandia Templa.

Virg. lib. 6.

Posuitq; immania Templa.

Mant.

Mant.
—— *Pillo perlegi hæc omnia Tem*[illegible]*lo.*

Et tandem lib. 4. Propertius.
Nec me turba juvat, nec Templo [illegible] *eor eburno.*

Repræsentat Pietatem, Sanctitatem [illegible] ue Consideratio a[illegible]eta; nam Templa [illegible] nt Cælorum Imagines. Cælum enim [illegible] u- minis Supremi Templum est. Ennius [illegible] Al-
Contremuit Templum magnum Iovis [illegible] *altitonantis.*

[illegible] di- Eum imitatus fuit Lucretius libr. 2.
[illegible] *cens.*
Suspicere Cæli dignatus lucida T[illegible]*em- pla.*

Et eodem sensu lib. 5.
Densabant procul à terris fulgentia T[illegible]*em- pla.*

Sabellius.
—— *Spatiosaq; Cæli Templa tenent.*

Et Cri[illegible]ecus
Sic per immensi cava Tẽpla Cæli. Sapph.

Templa, quæ in terris sub initium erige- bantur, erant rotunda, ut figura Cælos re- præsentarent.

Postea etiam quadrata ædificata sunt. Dedicabantur Diis quibus præter hymnos decantatos harmonicè, pia à populo mu- nera offerebantur. Lucretius lib. 2.
Nec citharis reboant laqueata aurataque Templa.

Baptista Pius.
Sive pia Ventris places Aura visere Templum.

Mamilius
Sculpentem faciet sanctis laquearia [illegible]*Tem- plis.*

Strozius filius.
Ardua cum magno Templa no[illegible]*nda Iovi.*

Tibullus libr. 3.
Quod si vera tamen sacris O[illegible]*cula Templis.*

Et Pontanus
Magnorumque tadunt Templa im[illegible]*pollu- ta Deorum.*

Et apud Poetas Christianos Dei paræ & Sanctorum Templa celebrari reperio.

Strozius Pater.
Fluminis ad ripas Maria ven[illegible]*erabile Templum.*

Et Cyrenensis Theodoticus, *Ma*[illegible]*rtyrum vera & conspicua Templa ternantur.*

Quid in Templis agendum sit [illegible]monet nos Inscriptio Hispanica, quæ passim in illis prospicitur videlicet:
Es la Iglesia para orar,
Y con solo Dios hablar.

Quam hoc Scholio Cap. XIX. S. Benedictus dilucidat, [Vbique credimus Divinam esse Præsentiam, & oculos Domi- ni in omni loco speculari bonos & malos maximè hoc (in Templ[illegible]) sine aliqua dubi- tatione credamus, cum ad Opus Divi- num adsistimus. Ideò semper memores simus, quod ait Prop[illegible]eta. Servite Do- mino in timore, & iteru[illegible], Psallite sapien- ter, & In conspectu Angelorum Psallam tibi. Ergo consideremus, qualiter opor- teat nos in conspectu Divinitatis & An- gelorum ejus esse. Et sic stemus ad psal- lendum, ut mens nostra concordet voci nostræ. &c.]

Templa realiter & moraliter fuisse considerata. Quid omni[illegible] alte[illegible] consideratione? [illegible]

Templa antiquitus fuerunt sphærica.

Quo cultu fuit olim Deos [illegible] celebrarent?

Quo etiam Christiani Cælestes venerentur?

Quid in Templis agendum sit?

In Templis [illegible]

SECTIO XLI.

De Altari, quà Loco.

PRima institutio Altaris fuit ut sacrifi- cia fierent & animalia immolaren- tur. Genes. 7. *ædificavit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocausta super altare.* Fiebant autem holocausta, ut hoc symbolo externo sacrificantes discerent, omnes suos internos actus consecraturos esse Deo, ita ut nullus remaneat, quem inimicus possit vindicare. Vnde fumus, Sanctorum significabat orationes, quæ ad Cœlum adscendunt sicut incensum in conspectu Domini.

Cur Altaria fuerint [illegible]?

Quid Holocaustum significaret?

Et hunc sanctissimum ritum profana- runt Gentiles & ad Idola detorserunt. 4. Reg. 17. *Cujus (Idoli) abstulit Ezechias excelsa, & altaria.* Oseæ 7. *Multi- plicavit Ephraim altaria ad peccan- dum.*

Cultus primo ad Idola à Gentilibus translatus fuit.

Confugiebant miseri & rei ad altare velut ad asylum, ut constat ex historiâ A- doniæ 3. Reg. 1.

Erat apud Aras Asylum.

Accedere ad altare erat munere Sacer- dotali fungi. Exod. 27. & 1. Reg. 1.

Accedere ad Altare quid?

Circumire altare erat Deum, qui in il- lo colitur, adorare. Psal. 25. 6. *Lavabo inter innocentes manus meas, & circumdabo al- tare tuum Domine.*

Quid sit circũire?

Inter vestibulum & altare erat locus sanctus, in quo erant Sacerdotes dicentes *Parce, Domine, parce populo tuo.* Ioel 2. Eze- ch. 7. Lucæ 11.

Locus inter vestibulum & altare, qualis?

Sicut inter Christianos tactis manibus sanctis Dei Evangeliis, sic apud Ethnicos altari tacto jurabatur. Iuvenalis t 3.
Sunt, qui in Fortunæ jam casibus om- nia ponant,
Et nullo credant Mundum Rectore mo- veri,
Natura volvente vices & lucis, & anni,
Atque ideò intrepidi quæcumque altaria tangunt.

Tangere Altaria erat jurare.

Quando consecratur Imperator, jubet Cæremoniale, ut uno utriusque manus digito altare tãgat, & sic censetur jurare quod promittit.

Et huc Antonius Nebrissensis respiciens, in

in suæ Grammaticæ Latinæ Prologo, Pollicetur, atque tenens aras persanctè iuro nunquam posthac ex illa quidpiam immutaturum,&c.

De Arâ quæ cum altari coincidit.

An Ara sit idê ac Altare?

An absolutè posita sit de idololatriâ concernat?

POsset pro Altari sumi, & etiam vero Deo conlectari, at Latinus interpres *Aratum* nomine non nisi profanas & sacrilegas voluit significare. Exod. 34. *Aras eius destruere*. Iud.6. *Destrues aram Baal*.3.Reg.16 *Posuit aram Baal*. Hierem. 11.*Secundum numerum viarum Hierusalem posuisti aras confusionis*. Ezech. 6. *Demoliar aras Baal vestras*. Sed & aliquando nomen *Ara* sumi pro Altari reperies. Num. 23.*Ædifica mihi septem aras*.

SECTIO XLII.

De Synagogâ, quâ Loco.

Nominis ratio exponitur, etiâ significatio.

ESt vox Græca, scribitur enim συναγωγή & à verbo συνάγειν, quod est *congregare* deducitur. Et primariò significat *congregationem* & *cætum*, & secundariò locum, in quo homines ut de rebus sacris different, congregantur. Et vocem pro muris sumpsit Lucas cap.7. 3. Apud eum enim Seniores Iudæorum dicunt Christo, *Quia dignus est, ut hoc illi præstes; diligit enim gentem nostram; & Synagogã ipse ædificavit nobis*. Et Matth. 12.9. *Cùm inde transisset Dominus venit in Synagogam eorum*. Et iterum, *Amant primas cathedras in Synagogis*. Nomen ergo συναγωγή his in locis pro ædificio usurpatur.

Synagoga pro muris.

Ejicere ex Synagoga quid?

Ejicere aliquem à synagogâ, erat eum excommunicare, à Iudæorum consortio segregare. Et etiamnum utuntur Rabbini hac censurâ, proscribuntque è suorũ gremio, qui legẽ cum scandalo violant.

Esse sine Synagogis quid significet?

Illud *Absque Synagogis factum vos*, significat futurum esse tempus, in quo Synagogas non habeant.

SECTIO XLIII.

De Muro, quâ Loco.

Nomina Hispanica, Pared, Muro, Muralla quomodo distinguantur?

TRia nomina sunt apud Hispanos, quevid ntur sinonyma, *Pared, Muro, Muralla*. Et tamen differunt inter se. Primum murum domesticum, ultimum verò murum Civitatis, in quem mœnia, significatum intermedium adhæret potius tertio quàm primo. Et idem accidit voci Latinæ *Murus*, quæ est aliquando pro pariete sumatur, sæpe vallum (seu murum Civitatis) propter [illegible] Sçvr. Eius usus [illegible] tem ornat illa [illegible] venientes per spi[illegible] dir. 2. Reg. 11. [illegible] *desuper ex muro* [illegible] [illegible] *Hic est Hebraicè* [illegible] est varius: nam Civitas [illegible] montibus clauditur procul [illegible]: Et invadentes retun[illegible] *ignorabatis, quòd multa* [illegible] *la mittantur*. [illegible] Civitas tunc [illegible] gna & numero [illegible] ret muro cùm tam magna [illegible] st, ut cingi non possit. Ezech. 38 *Hi omnes* [illegible] *es habitant sine muro*. & Zach. 2. *Absque* [illegible] *ro habitabitur Hierusalem præ multitudine* [illegible] *e hominum*.

Nomen Latinũ Murus, quid significet? Et quid Hebraicũ sit?

Quando murus est inutilis?

SECTIO XLIV.

De Suburbio quâ Loco.

INter suburbium & suburbanum differentias reperio. Primam quod in antiquis Scriptoribus non legatur *Suburbium*; alteram quod Suburbium sit vicus plures domos continens & muro Civitatis adhærens; *Hisp. el Arrabal*) Suburbanum vero sit domus rustica in campo erecta. Suetonius in Augusto. *Nam tricentorum eius ostenditur adhuc locus in avito Suburbano iuxta Velitras permodicus*. Et in Tiber. cap. 11. *Contentus modico lib.* cap.5. *In commodis Suburbano* 2.Paralip. *ad terminos & Suburbanis Saron usque* cap.13. *Et ad Sacerdotes & Levitas, qui habitant in Suburbanis urbium*.

Suburbium & Suburbanum, an & quomodo differant inter se?

Arrabal.

Et quidem domus illæ, quæ ruri prostant, & nominantur *Rusticæ*, aut agriculturæ, vel recreationi serviunt. Si primum granariis stabulis & cubiculis pro famulatu constant. Si secundum in hortos usque ad convivia celebranda distinguntur. Et illa *Granja*, aut *Casa de labranza*, & hæc *Quinta*, aut *Casa de plazer* ab Hispanis vocatur. Solent etiam habere nomina singularia, nam duas habent apud Madrituum Reges, & alteram quæ adjacet fluvio *la Casa del campo*, alteram que quæ apud Pratum [a] conspicitur, *el Buen retiro* nominamus.

Quinta, casa de plazer, Casa de labranza o Granja.

La casa del Campo.

El buen retiro.

[a] Est autem Pratum (Hisp. el Prado) locus apud Madritum, quod nomen retinet, fuit enim olim pratum, & serviebat armentis [Columell. *lib*. [illegible] 17. Prato veteres Romani primas in agricolatione tribuerunt partes; nomen quoque indiderunt ab eo quod protinus esset paratum, nec magnum laborem desideraret. Et explicatius *de verbor. significat*. Vlpianus, *Pratum* inquit, *in quo ad fructum percipiendum falce dumtaxat opus est: ex eo dictum quod paratum sit ad fructum capiendum.*] Hodie illud pulcherrimarum arborum interfectum ordinibus, fontibus exornatur ubertim, in quibus nescias, an undæ copiam, an pretium marmoris, in celi audaciam felicitatemque præferre debeas. Olim apud [illegible] Heroum visebantur Statuæ. Cicero de Clar. Orat. *Tum in pratulo propter Platonis statuam consedimus*.] at hodie in Madritensi multæ marmoreæ sunt, quæ Fontium fastigia coronat.

Pratum quid sit, & unde dicatur?

Quod olim erat pratum apud Madritũ, & hodie pulcherrimis arboribus & fontibus est exornatum, nomen antiquum retinet.

Dictum [illegible] rustica, quæ lucri causa habetur à Præstando ut Varro *libr. 4. de ling. Lat.*

Lat. teliatur, *Pradium* dicitur. Et [illegible] alia suburbana Hebræos habuisse consta[illegible] ex multis Sacræ Scripturæ locis. Deut. [illegible] 32. lego, *De vinea Sodomorum, vinea eo*[illegible]*rum; & de Suburbanis Gomorræ*, & Esaiæ. [illegible] *mo-niam suburbana Hesebon deserta sunt.* [illegible] uæ omnia etiam ab Humanis Scripto[illegible]ibus dilucidantur. Horatius Serm. 2. Satyr. [illegible] 3.

Servius Oppidius Canusi prædia di-
ves
Antiquo censu, natis dedisse duobu[illegible]
Fertur.

Et Martialis libri 11. Epigr. 19.

Errasti Lupe litera sed una
Nam quo tempore prædium dedisti
Mallem tu mihi prandium dedisses

[Martialis ergo tempore in voce præ[illegible]ium proferebatura, nam *prædium*, aut [illegible]rai-*dium* & *prandium* cohærent, & si non [illegible] fo-net a, sed tantum e, carmen gratiam [illegible] non habet.]

Et veniendo ad Mysteria, ajo *Sub*[illegible]*ba-ni* nomine *Cælum* intelligi. Ezech. 45. a. *Et erit ab hoc ad Sanctum quinge*[illegible]*ta & quingenta, quadratum per circuitum* [illegible] *& quinquaginta cubiti in suburbana ej*[illegible]*us per gyrum.* Et Numeri occasionem dedere expositoribus & Concionatoribus ut multa præclarè & ingeniosè cogitarent, ornatè & utiliter dicerent. Ille Quadratus Locus, qui per quinquaginta & quinquaginta significatur, thronus est Domini no-stri Iesu-Christi, & circumcirca Sedes Sanctorum collocantur. Isidorus Clarius, Illustriss. Fulginatensium Pontifex. [illegible] hujus loci mysteria venerari potiùs, quam [illegible] nos-se possumus; non enim adscendit in cor hominis, quæ Deus præparavit iis, qui diligunt illum. Illud satis perspicit[illegible]atur de possessione Terræ Viventium [illegible] loco sicut & Apocalypsis Ioannis ex h[illegible] non pauca mutuata est.]

Belli tempore & res & personæ [illegible] & rusticis domibus sunt, periclitan[illegible] exer-hanc ob rem superveniente hostium [illegible]bana, citu prudentes viri deserunt Suburbana secu-& ad Civitatem ut ad locum tutum [illegible] rebel-rum confugiunt. Sed & tempore consen-lionis fideles subditi, qui non [illegible] apud tiunt rebellioni, non permanent [illegible]ionibus Tyrannum, sed relictis possessionum suis confugiunt ad Regem legitimum. Habemus in Sacra Pagina manifestum exemplum. Mortuo enim Salomone de-scepit Regni habenas Roboam, à quo [illegible] Paral. fecit Ieroboam & cum illo Israel[illegible] *erant* 11. *Sacerdotes autem & Levitæ qui* (Robo-*in universo Israel venerunt ad eum*) *de cũ*-amum, verum & legitimum Regem) [illegible]*bana & Etis sedibus suis, relinquentes suburbana* [illegible] *ad Iudam possessiones suas, & transeuntes*

& Ierusalem[illegible]*, quod a*[illegible] *ecissent eos Ieroboam & posteri ejus, ne Sace*[illegible] *officio Domini fun-gerentur.* Non autem [illegible] illos prohibebat à loco, sed interdicebat [illegible] officio.

Pro *Prædio* aut Subu[illegible] *sanè sæpe ponitur Villa*. Matth. cap. 22. [illegible] *bierunt; alius in Villam suam* &c. c. 26 [illegible] *venit Iesus in Vil-lam, quæ dicitur Gethsemani.*

Interdum *Villa* significat oppidum apertum, muro carens. Levit. 25. *Si in Vil-la fuerit domus, quam* [illegible]*os non habeat.* lo-*sue* 15. *Et Aser, &* [illegible] *villa ejus.* Iud. 11. *Usque ad Villam, quæ erat absque muro.* Nomen Hispanum *Villa* à Latino deduci-tur; sicut & Hispanum *Ciudad.* Interim apud nos non sumitur à muris, sed à pri-vilegiis Villæ & Civitatis distinctio, nam habemus non paucas *Civitates apertas*, & Villas clausas.

A Villa dicitur *Villanus*, qui in Villâ habitat; & quia villani simpliciores sunt civibus, qui sincerè & quietè vivere desi-derant, urbes deserunt, & villas adeunt. Cant. 7. *Egrediamur in agrum, commore-mur in villa.*

SECTIO XLV.

De Domo quà Loco.

EST stabilis, ut in eâ homines ma-neant: & pro qualitate habitatorũ vili aut pretiosâ materiâ, humilibus aut superbis muris ædificatur. Stroz. pat.

— Tu Superum templis domibusque Superbis. &c.

Altaque marmoreas surgere ad astra do-mos.

Et Mantuanus.

Aulæata domus stratis Assarota super-bis. &c.

Ad Boream sublime domus levat ardua culmen.

Et libr. 8. Æneid. Virgilius.

Sôl medium Cœli conscenderat igneus orbem,
Cùm muros, arcemque procul, & rara do-morum
Tecta videns, quæ nunc Romana poten-tia Cœlo
Æquavit: tum res inopes Evandrus ha-bebat.

Ex contrapositione constat domos anti-quas fuisse humiles, siquidem tam altæ & sublimes erant Virgilii ævo. Quod ipsum confirmat nomen *tes*, quo non solum su-pellectilia, sed & tecta veniunt intelli-genda.

Non solùm hominum sed & animaliũ mansio, *Domus* dicitur, Psalm. 83. 3. Etenim

Ioan. 5. *Iuxta prædium, quod dedit Iacob.*

Prædium quid sit, & unde dicatur?

De Diphthongo æ, an olim sonaverit e purum an verò utraque vocalis exprimeretur?

Suburbanum pro cælo sumitur.

De cælesti Beatitudine, Capacitatem intellectus humani felicitas cælestis superat.

An suburbana habitanda sint an deserenda? belli & pacis tempore aliter & aliter philosophandum est.

Villa quid [illegible]

An Villa [illegible]

Villanus unde dicatur?

De Domo. Quid & qualis sit?

Qualis sub Evandro Rege Roma fuerit?

Nomẽ Tes quid significet?

An Domus animalium mansio sit?

nim passer invenit sibi domum ; & turtur nidum ubi ponat pullos suos. & Psal. 103. 18. Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantavit ; illic passeres nidificabunt. Herodii domus dux est eorum ; montes excelsi cervis ; petra refugium herinaciis.

Domus Domini quid importet? Domus Domini accipitur pro vera Religione & optima morũ disciplina. Psalm. 54.14. Tu verò homo unanimis, dux meus, & notus meus : Qui simul mecum dulces capiebas cibos : in Domo Dei ambulavimus cum consensu.

Domus servitutis quæ sit? Domus servitutis, Ergastulum Deut. 5. Eduxi te de terra Ægypti, de Domo servitutis.

Domus carceris. Domus carceris Ierem. 37. ipse Carcer vocatur.

Domus æternitatis, quid? Domus æternitatis, Sepulchrum. Psalm. 48. Et sepulchra eorum, domus eorum in æternum. Videlicet, usque ad finem Mundi, non enim est diuturnior hujus vitæ mortalis æternitas, & Eccl. Quoniam ibit homo in Domum æternitatis suæ. Nota illud *sua*, est enim duplex æternitas, altera hujus vitæ, alia alterius, illa durabit *mientras el Mundo fuere Mundo* ; illa autem *mientras Dios fuere Dios*.

Æternitas duplex. Utraque dilucidatur.

Domus quietem significat. Domus est Quietis symbolum. Dan. 4. Quietus eram in domo mea. Deuter. 6. Et meditaberis sedens in domo tua.

Domus paterna quid importet? Domus paterna, hujus vitæ gaudia, & Hospitium tristitiam & mœrorem significat : unde hi loci [Genes. 12. Egredere de terra tua. &c. Et de Domo Patris tui. &c. Genes. 20. Postquam eduxit me Deus de Domo Patris mei. cap. 31. Et desiderio tibi erat Domus Patris tui. cap. 41. Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum & Domus Patris mei. Et Psalm. 44. Et obliviscere Domum Patris tui. &c.] et alii similes ad morum reformationem conducent, si moraliter dilucidentur.

Hospitiũ quid?

Domum penetrare, Hisp. ser muy de casa. Domum penetrare, est habere magnam familiaritatem & secretorum conscium esse. Hisp. *ser muy de casa*. 2. Timoth. 3. ex his sunt qui penetrant Domos.

Domus magna symbolicè Ecclesia est. Domum magnam Ecclesiam Dei appellat Paulus, nam sicut in illa vasa aurea, & testacea, sic in ista Orthodoxi & Hæretici. 2. ad Timoth. 2. 20. In magna autem Domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & testacea ; seu fictilia & quædam quidem in honorem, quædam autem in dedecus & contumeliam. Si ergo mundaverit semetipsum ab istis (periculosis opinionibus) erit vas in honorem sanctificatum. &c.

Domum ædificare quid sit? Domum ædificare, est certam sedem constituere, negotiis finem imponere, quietem adquirere. Gen. 30. 30. Iacob dicebat Sigalion segunda Pars.

ad Laban, & n[illegible] quando etiam ego faciam domum me[illegible] ; hoc est, ut exponit Vatablus, Qua[illegible] curabo & prospiciam mihi quoque de [illegible] necessariis, quæ requiruntur ad inst[illegible]dam & sustentandam familiam ; & Ex[illegible] 1. 21. Ædificavit eis domos. Proverb. [illegible] 24. Prapara foris opus tuum, & diligen[illegible] exerce agrum tuum, & postea ædifices do[illegible]m tuam ; & cap. 14. Sapiens mulier æd[illegible] Domum suam, insipiens constructam [illegible]que manibus destruit.

Domus politicè sumpta filios & familiam significat. Domus sumi[illegible] pro Familia. Gen. 24. Accipies uxorem [illegible] filio meo, de Generatione mea, & de domo [illegible] patris mei. Psalm. 112. Qui habitare facit [illegible] sterilem in domo. Gen. 31. Iustum est [illegible] aliquando provideam domui meæ ; Gen. 39. [illegible] propter Ioseph ; & benedixit Dominus Domui Ægyptii [illegible] Matth. 23. Quis comedetis Domos viduarum. Et ad integrum [illegible] Nationem extenditur vocis significatio. Ezech. 27. de Domo Togorma equos & equites.

SECTIO XLVI.

De Tentorio, quà Loco.

Tentorium quid sit, & quare sic nominatur? EST Domus quædam portatilis, quæ nulli loco determinato insidet. Tentoria autem invenit Iabel filius Mathusalem, qui fuit Pater habitantium in Tentoriis atque pastorum. Gen. 4. Tentoriis ergo antiquiores sunt domus ; nam multis ante Iabelem Cainus annis condidit Civitatem quam de sui filii nomine appellavit Enochiam.

Habitare in tentoriis quid significet? Habitare in Tentoriis est inconstantiæ symbolum ; nam pastores nunquam locũ determinatum habent.

Tentorium figere, seu extendere, est ad tempus in aliquo loco habitare. Genes. 31. Exod. 19. &c.

Figere tentoria est circuire. Figere tentoria in circuitu est Civitatem obsidere aut circumsedere. Est autem circumsedere minus quàm obsidere, quoniam obsidere Hisp. est poner cerco, aut sitiar ; circumsedere verò est bloquear à lingua Gallica sumpto vocabulo. Ezech. 25. Labeæ Dominus dici filiis Ammon, hoc est, Ammonitarum populo. Pro eo quod dixisti, Euge, euge, (hoc est, ut Isidorus Clarius interpretatur ; Ha, ha. Frustra coluisti unum Deum, & separasti te ab aliis populis, nihil profuit tibi templum. &c.) Ecce ego tradam te filiis Orientalibus in hæreditatem, & collocabunt caulas suas in te & ponent circum te tentoria sua, ipsi comedent fruges tuas & comedent lac tuum. &c.

Obsidere, circumsedere, Hisp. sitiar, poner cerco, & bloquear.

Deserere tentoria, quid sit? Deserere Tentoria turbationis & fugæ signum est. 4. Reg. 7. Surrexerunt (Assirii) &

& fugerunt [illegible] tenebris & dereliqu[illegible] tentoria sua, & equos & asinos, & castr[illegible] ip-sa, ut erant, fugeruntque animas [illegible] suas salvare cupientes.

Manere in Tentoriis & quibus dicatur? *Manere in Tentoriis* dicuntur, qui [illegible] sine magnis expensis facilem & tenuem v[illegible] peragunt. 1. Paral. 17. *In tentorio m[illegible] cum omni Israel.*

Dilatare tentorium, quid significet? *Dilatatio Tentorii*, familiæ seu ge[illegible] est propagatio. Esaiæ 54. *Dilata l[illegible] Tentorii tui, & pelles tabernaculorum [illegible] rum.*

Tentoria pro exercitu. *Tentoria* denique significant exerci[illegible] illarum gentium, quæ utuntur Tento[illegible] Habac. 3. *Pro iniquitate vidi Tentori[illegible] Æthiopiæ.*

Tentorium pro Cœlo. Ecclesiastæ in Homiliis ad Popu[illegible] *Tentorii* nomine Cœlum intelligunt, [illegible] illud Psalm. 103. 2. *Qui extendis Cœlu[illegible] sicut pellem.* Et qui Cœlum Templum [illegible] est, hoc etiam nomine Templa ab hominibus facta significantur. Sed & cor[illegible] etiam & alia Templi περιπετάσματα. Exod. 26. *Facitque Tentorium in int[illegible] Tabernaculi.*

SECTIO XLVII.

De Tabernaculo, quà Loco.

Constat ex præcedenti textu Tabernaculum à Tentorio differre; interim sæpè contingit has duas voces confundi, & alteram usurpari pro altera.

Tabernaculum pro æterna beatitudine. Primò *Tabernaculi* nomine κατ' ἐξοχὴν intelligitur æterna Beatitudo, cujus [illegible] Candidatum Davides Rex Psalm. 9[illegible] & curatè describit. Interroganti eni[illegible] dicenti, *Domine, quis habitabit in T[illegible] naculo Tuo, aut quis requiescet in [illegible] sancto tuo?* respondet totus Psalmus [illegible] dicens, *Qui ingreditur sine macu[illegible]* Psal. *operatur Iustitiam* &c. & totus etiam [illegible] 90. *Qui habitat in adjutorio Altissi[illegible]* &c. *protectione Dei Cœli commorabitur.*

Quæ via ad illud Tabernaculum adspiradatur? Quos S. Benedictus Psalmos in suæ Regulæ [illegible] Prologo hoc Scholio dilucidat. In cujus Regni Tabernaculo si volumus habitare, nisi illuc bonis actibus currendo minimè pervenitur. Sed interrogemus cum Propheta Dominum, dicentes ei: *Domine, quis habitabit in Tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Post hanc interrogationem, Fratres audiamus Dominum respondentem, & ostendentem nobis viam ipsius Tabernaculi, ac dicentem, *Qui ingreditur sine macula* &c.]

Peregrini dicuntur habitare in Tabernaculis. Hinc Templum, nam in eo residet totum Cœlum. Exod. 26. dicitur *Tabernaculum.* Peregrinum & hospitem, qui certum domicilium non habet *Tabernaculum* in-

[illegible] nuit Ierem. 35. In Ta[illegible] cunctis diebus vestris [illegible] dere se faciam in Tabe[illegible]

Pro urbibus, & op[illegible] mibus, non raro accip[illegible] *Corruisque Iudas coram [illegible] Tabernacula* (oppida[illegible] *duxit Rachel in Tabe[illegible] matris suæ.* [illegible] naculo habitabitis Osea 12. Adhuc se[illegible] naculis. [illegible] dis, aut etiam do[illegible] ur. 2. Paral. 25. 22. Israel, ut fugit in [illegible] sua. Gen. 24. Isaac [illegible] naculum (domum) Tabernacula pro urbibus.

Tutelam & præsidi[illegible] 26. *Quoniam abscondit [illegible] suo.* [illegible] etiam sonat. Ps. [illegible] in Tabernaculo [illegible] Tabernaculum pro tutela.

Tabernaculum in petra, perpetuum monumentum & memoriam concernit. Esaiæ 22. *Excidisti in [illegible] diligenter, & in petra Excelso memoriale Tabernaculum tibi.* Tabernaculum in petra.

Tabernacula figere interdum est obsidionem ponere. Dan. 11. *Et figet Tabernaculum suum à Padua inter maria.* Figere tabernacula.

Et denique *Familia & Cognatio* integra accipitur *Tabernaculi* nomine. Psalm. 48. *Tabernacula ejus* (posteritas) *in progenie, & in progenies*, & Psalm. 51. tam pro Cognatione, quàm pro Patria potest hoc nomen sumi: illa enim verba, *Evellet te, & emigrabit te de Tabernaculo tuo*, æquivalere possunt his, *Excommunicabit & excorporabit te ex familia tua*; & etiam his, *Proscribet te, & exire coget te, ex Patria tua.* Tabernacula pro [illegible] domum ac familiam significant.

SECTIO XLVIII.

De Conclavi, quà Loco.

Pars domus secretior sic dicitur, & ratio nominis est, quod unam habet clavem domesticis universis communem. Suadent Critici *Conclave*, & *Triclinium* idem esse, quia 1. de Divin. dixit Cicero. *Conclave illud, ubi erat mansurus, si perrexisset, proxima nocte corruit*; & Quintilianus eamdem historiam refert his verbis, *Vix illo limen egresso triclinium illud supra convivas corruit*. Illud *Conclavium* dixit Plautus *in Amlul.* quod nomen jam antiquatum est. Quid Conclave sit, & cur ita dicatur? An differat à Triclinio?

Hodie apud Catholicos mortuo Summo Pontifice, quoniam in loco clauso usque ad Electionem Cardinales remanere tenentur, Cardinalium Synodus, & locus, in quo illa celebratur, *Conclave* dicitur. Plautus. Et conclavium mihi pervium facitis. Hodie apud Catholicos quid Conclave significet?

Hoc nomen rarò legitur in Sacra Pagina; nam tantum 2. Reg. cap. 47. & cap. 13. & 4. Reg. cap. 6. 12. reperitur.

SE-

SECTIO IL.

De Cubiculo, quà Loco.

Quid Cubiculum sit, & unde dicatur?

DIctum est à cubando, & ideò in interiori domo, in loco quieto, & à tumultu semoto constituitur. Gen. 43. *Introivit (Ioseph) in Cubiculum, flevit.* Luc. 12. *Quod loquuti estis in Cubiculis, prædicatur in tectis.* & Matth. 6. *Tu autem, cum oraveris, intra in Cubiculum tuum.*

Abscondantur homines in cubiculis.

Vt aliquis se abscondat est utile. Elaiæ 26. *Intra in Cubicula tua, claude ostia super te*; & 3. Reg. 2. *Benadab fugiens, ingressus Civitatem, in Cubiculum, quod erat intra Cubiculum*; & 3. Reg. 22. *Visurus es in die illa, quando ingressurus es in Cubiculum intra Cubiculum.* Et hoc Cubiculum interius, quod intra Cubiculum est, si in illo dormiamus, *l'Alcoba*, &, si secretiora expediamus negotia, *el Retrete* ab Hispanis vocatur.

L'Alcoba. El Retrete.

Cubiculum, si sit commune, quid significat?

Amorem eximium significat Cubiculi communicatio. Cantic. 3. 4. *Tenui eum, nec dimittam donec introducam in domum matris meæ & in Cubiculum genitricis meæ.*

SECTIO L.

De Cubili, quà Loco.

Quid sit Cubile, & ad quid serviat?

VT somno placidè serviat esse debet in loco à tumultu secreto. Virg. à Textore citatus.

Vaccula non unquam secreta cubilia captans.

Statius lib. 2. Sylv.

Et hæc sunt dura latebrosa Cubilia Nymphæ.

& lib. 10. idem Author.

Stant super occidua nebulosa Cubilia noctis.

& Baptista Pius:

Cum subit Auricomus nocturna Cubilia Titan.

& Musæus etiam.

Et signa occulto longè speculata Cubili.

Nec non Mantuanus.

In thalamos homicidam, & tenebrosa Cubilia ducunt.

Cubile in malam partem aliquando accipitur.

Sanè Cubile somno & quieti paratur: pudicè videlicet, & impudicè. Ad Rom. 13. *Non in Cubilibus & impudicitiis.* Pudici præbere potest exempla matrimonii. Conradus. *Coniugali noctibus hunc satiat Cubili*; & Thomas Radinus. *Nuptiales Thalami, proliferique Cubilis.* Et plura foecunda impudici. Esaiæ 57. *Dilatasti Cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus.* Pontanus.

Sgalion secunda Pars.

Mavortis ... Strozius senior.

Nec placidum ... *dulce cubile petis*; ... *gant.*

& furtorum nomine ... *furtis intra cubile ne-* intelligit.

Furtum pro adulterio sumitur aliquando.

Prodigo ... *ine Venerem furtivam.* pinguntur, & ... *dum sumptu ornantur* Sillius lib. 11. ... *am inaurantur Cubilia.*

Nec pudeat ... Pontanus. ... *o falsum jacuisse cubili.*

Cubilia pinguntur & ornantur.

Ac viola ... *super* ... *bili.* ... *insertum, rosteque Cu-*

Et cum legebam meam mentem ... *illud pudeat*, veniebat in ... tarchum in Moralibus ... Comicus, qui apud Plu- pingunt & inaurant, irrident. ... eos qui Cubilia tem sic. Dicebat au-

Omnibus gratis superi dederunt
Calites somnum; *Pudeat Tyrannos*
Ergo tam magni pretii metallo
Pingere lectos.

Pingere lectos, an sit tolerabilis?

Quando volumus significare Hispani rem aliquam matura consideratione indigere, dicimus, *con la almoada*, *que la hemos de consultar* pore in Cubili, quoniam nocturno tempore ... gula possumus, ubi à nullo turbamur, singula possumus accuratius perpendere. Et simili olim Hebræos phrasi usos fuisse reperio: nam Davides in Psalm. 4. *Quæ dicitis in cordibus vestris, & in Cubilibus vestris*; & iterum Psal. 35. *Iniquitatem meditatus est in Cubili suo.*

Consultar con la almoada, quid significet apud Hispanos?

An simili phrasi etiam Hebræi utantur?

Videtur Cubile pro Sepulchro accipi Ezech. 35. dicitur enim. *In medio interfectorum posuerunt Cubile ejus*; & Iob 17. multò clarius, *In tenebris stravi lectulum meum.*

Cubile pro sepulchro.

Dicitur esse in Cubili aut lecto, qui se securum judicat & nihil timet. 2. Reg. 4. *Homines impii interfecerunt virum innoxium in domo sua super lectum suum.*

Esse in cubili significat securitatem.

Lectus communis societatem significat. Luc. 17. *Erunt duo in lecto uno.*

Lectus communis, quid?

SECTIO LI.

De Torculari, quà Loco.

MAlè secundam producunt nonnulli qui in hoc nomine; nec ipsis faventes hunc in voce *torcularia* secundam protrahunt; quia lege caret necessitas, illa enim vox aliter in Hexametrum non ingreditur.

Torcular. Quanta sit secunda in ipso syllaba?

In aliquibus Psalmorum inscriptionibus legitur *Pro torcularibus*: & existimant Critici fuisse Davidis ævo aliquem tonum, quo in torcularibus uterentur famuli; & quia erat pulcher, & magno applausu à populo Iudaico receptus, at-tem-

De Psalmis, qui inscribuntur pro torcularibus, quare tali titulo signati fuerint?

temperavit illi aliquos Psalmos Rex [illegible] ut ad ejus notas & numeros concineren[illegible]ur.

Areæ & Torcularia sumuntur pro [illegible]es-sibus & vineis & illarum proventi[illegible]us: Num. 17. *Vt reputetur vobis in oblatio*[illegible]*em tam de areis, quàm de Torcularibus.*

Area & torcularia pro messibus.

Quod Gedeon Iudic. 6. excuteret & purgaret frumenta eum in torculari, tem[illegible]po-rum perturbationem & belli miseria[illegible] si-gnificat: cessante enim leges inter arm[illegible]a & res, quæ aliter expediri deberent, ex[illegible]pe-diuntur ut possunt.

Vindemiare homines, aut eos calca[illegible]re in Torculari cædem numerosam & [illegible]ma-gnam ultionem significat. Esaiæ 63. *T*[illegible]*or-cular calcavi solus* Thren. 3. *Torcular cal-cavit Dominus Virgini filiæ Iuda*; & A[illegible]po-calyps. 15. *Et ipse calcat Torcular vini fu-roris iræ Dei.*

Vindemiare homines, & eos calcare in Torculari quid significet?

SECTIO LII.

De Vinea, quà Loco.

NON tam Voluptatis, quam ut [illegible] in gratia Vineæ implantantur. Et hanc ob rem Poetæ ut illas celebrent ab utilitate & non à voluptate solent su[illegible]mere epitheta. lib. 2. *de amoris remed.* ait Ovid.

Cur vineæ plantentur?

Est tibi rure bono generosæ fertilis uva
Vinea.

Et *generosam uvam* eam vocant, ex qua vinum generosum exprimitur. Et Sido-nius Apollinaris. *Quo licet tibi cùm ferox vinea est.* Vitiò olim ante diluvium vites, sine ullo hominū labore aut industriâ na-scebantur; sed post illud Gen. 9. Noh hinc indè sparsas colligens, plantavit vineam, & vinum ex uvis expressit, & ejus ig[illegible] anteà vires expertus est.

Vinea generosa, quæ sit, & quare sic appelletur?

An ante diluvium fuerint uvæ? Et quis primus uvas expresserit, & fecerit vinum.

Loci felicitatem & stabilitatem Vineæ significant. 4. Reg. 19. *Plantate Vineas, & comedite fructus earum.* Esaiæ 65. *ædifica-bunt domos, & plantabunt vineas.* Et ideò pacem lætitiamque hoc interdum symbo-lo Sacra Pagina indicat. Cantic. 2. *Vineæ florentes dederunt odorem suum.*

Vinea pro felicitate.

Et contra locus, qui Vineis caret est infelix, & miser. Et hanc ob rem Tibul-lus, Orcum lib. 1. describens, ait,

Locus sine vineis sumitur pro loco infelici.

Non seges est infra, non Vinea culta, sed
audax
Cerberus.

Pullum ad vineam ligare fructus com-piam significat: ubi enim est eximia fruc-tuum abundantia, animantes non arcen-tur à vineis. Gen. 49. *Ligans ad vineam pullum suum.*

Pullum ad vineam ligare, quid sit?

Vineæ esse apud oppida solent: & quia copiosa in æstate & autumno folia emit-tunt, ut homines lateant, & præparent In-sidias, sunt aptæ. Iud. 21. *Ite, latitate in vi-neis, cùm videritis filias Silo.*

Insidiæ parantur in vineis.

Vinearum demolitio [illegible] aut eradicatio bellum, & devastationem [illegible] designat. Esaiæ 5. *Vos enim depasti estis v*[illegible]*ineam.* Esaiæ 16. *Et vineam Sabama Domi*[illegible]*ni gentium succide-runt flagella ejus.*

Vinea pro [illegible]

Et Vineæ nomen A[illegible]dum significat: & Esai[illegible]c. 14. totū Mun-17. & Ierem. 12. ad terr[illegible] 5. Psal. 79. Ezech. rael restringitur ejus si[illegible] & populum Is-[illegible]gnificatio.

Vinea pro Mundo.

Præbent Mortalium [illegible] & occasionem nobis u[illegible]t fuis Vineæ Vinum, camus. Tametsi prop[illegible]ter aliquid de illo di-tes, quas habet celebr[illegible]ari bonas qualita-unde exportatur, denominatur. De Vinis deberet, à locis Hispanicis, & Siculis non est cur dicam, est enim notissima eorum excellentia & præ-stantia. Hungarica & Austriaca, etsi in regione frigida sint nata, sunt fortissima, & nocebunt, nisi cum Bartholino

De vinorum varietate, generositate.

Projicias alias fragrantia Vina per un-
das.

Videntur Veteres non cognovisse Rhena-ni Vini suavissimam asperitatem, ejus enim mentio in libris Antiquorum non exstat. Ergo de celebratis à Poetis, & aliis Scrip-toribus Vinis aliquas lineas scribamus. Loca enim præcipua quæ propter Vinorū excellentiam sunt celebrata in libris sunt hæc.

An vinum Rhenanum notum antiquis fuerit?

Gaurus Mons Campaniæ, quem prop-ter Vini præstantiam Baccheum Statius nominat, nam lib. 2. Georg. Virg. eodem epitheto Vinum denominarat.

Quid memorandum æque Baccheia dona
tulerunt.

Aristoteles afferente Galeno lib. 12. æ-grotans, gustato vino Rhodio, dixit, *Fir-mum hercule vinum & jucundum*: & gu-stato inde Lesbio, ait, *Vtrumque oppido bo-num, sed suavius Lesbium.* Et quidem Lesbium Vinum etiam alii laudarunt. Pro-pertius. lib. 2.

In singulis provinciis semper fuit notabilis vinorum varietas. Si quæras, *Quodnam inter omnia præstantissimum sit?* respondebo. *Pro gustu bibitoris habent sua fata vina.* Non subticebo tamen opinionem Diogenis, alienū, (quod nō emitur) nobilissimum, & suavissimū esse.

Lesbia Mentoreo Vina bibas opere.

Chios Ægei Maris est Insula, & in ea pro-montorium Arnisium vina etiam optima in alias regiones transmittunt. Hujus Vi-ni meminit Horatius in Epod. *Et Chia vi-na aut Lesbia.* Et Ausonius

Solus qui Chium misces & Ammineum.

Amminea regio prope Falernum, unde ejus Vinum etiam appellatur *Falernum*. Ovidius lib. 4. de Pont.

Quis mel Aristæo, quis Baccho Vina Fa-
lerna,
Triptolemo fruges, poma dat Alcinoo.

Et Sidonius.

Vina mihi non sunt Gazetica, Chia, Fa-
lerna,
Quæque Sareptano palmite missa bi-
bas.

Et ob Vinorum excellentiam & copiam ce-

celebrantur, Methymna in Lesbo, Formiæ prope Cajetam, quas coluere Listrigones, Cæcum, Setia, Messana, & Surrentum à Campaniæ populis habitata, Plin. lib. 14. cap. 26. *Augustus*, inquit, *Setinum prætulit cunctis*. Martialis

Surrentina bibis, nec Myrrhina picta, nec aurum.

Thasus Insula Maris Ægæi Vina dat fine taxa. Et Naxos, ejusdem Maris Insula, quam alii *Dionysiam, Vitigenam*, Pontanus, & *Bacchicam* Statius appellat, etiã est feracissima. E Mareotide, provincia Ægypti, advectum aliò vinum in longam perdurat vetustatem.

Maronea Vrbs Ciconum, cujus vino Polyphemus. Vlisses inebriavit. Vnde ait Tibullus.

Victa Maronæo fœdatus lumina Baccho.

Vina profectò apud Græcos maximè celebrata fuere Prannium Cereri sacrum, Chium, Thasium, Lesbium, Creticum, Polium, Rhodium, & Coum. Et hujus ultimi meminit Plin. lib. 12. dicens, *Coum vinum ex Italico faciendi rationem Cato demonstravit.* Mantuanus Cretici.

Vina Mimallonia vobis dant Cretica Baccho.

Tmolus Mons Lydiæ, etiam est ferocissimus Vini. Ovid. lib. 5. Metam.

Deseruere sui Nymphæ vineta Tmoli.

NOTA.

Mons Tmolus an debeat Timolus vocari?

Pro utraque parte ratione & autoritate.

Legit versum istum Tortellius, & oblitterans dictionem ultimam, Timoli Ovidium scripsisse affirmat, & hujus Montis nomē trisyllabum interdum esse. Et huic Raphael Regius, & Georgius Valla Placentius, sententiæ favent. Contradicunt Nestor & Despauterius, quibus multum debent Grammatici, & retineri jubent vocem dissyllabam Tmoli, est enim versus ille Spondaicus, per duos dactylos & quatuor spondeos decurrens. Nec concedere Tortellio & aliis volunt ultimam in *vineta* esse brevem, jubent enim, eam producat Positio, quæ etiam si utraque consona sit in voce sequenti, locum habet. Ioannes Ravisius Textor *in Epith.* voce *Tmolus* utramque opinionem putat esse probabilem, inquit enim. [Sequere utramvis Opinionem, in hoc te facio tui juris.] At ego non reperio cur Tortellius nullius exemplo legerit *Vineta. Timoli*, nam Canonem quem de Positione, quem Nestor & Despauterius proferunt, Erythræus in Indice voce *Tela* approbat, dicens [Papinius autem ac Iuvenalis non eandem hãc rationem magis in suis versibus sequuti

De positionis Regula. An syllaba brevis in fine dictionis relicta si sequens dictio à duabus consonantibus, vel ab una duplici incipiat, producatur?

sint, an verò Diomedis potiùs & Prisciani, contendere nõn laboro; qui tradunt syllabã brevem in fine dictionis produci posse, dictione sequente inchoante à duabus consonantibus, vel una consonante duplici, quemadmodum si in una eademque essent dictione. Et hunc Ego etiam Canonem admitti posse judico, illumque suis passim versibus Virgilius, & alii Poetæ antiqui confirmant. Canit enim Æneid. libr. 9. Virgilius

Ferre tui ferrum, date tela, scandite muros.

Et Georg. 4. dixit,

Terrasque tractusque maris Cœlumque profundum.

Et item 2. Georgic.

Eurique Zephyrique tonat domus. &c.

Et in 3. eorundem.

Lappæque tribulique. &c.

Et 3. Æneidos.

Cretesque Dryopesque fremunt. &c.

Et 12. ejusdem Operis.

Fontesque fluviisque voca, quæque athera altis.

Statius in 6. Thebaid.

Prætereà agile studium & tenuissima Virtus.

Iuvenalis Satyr. 3.

Gibbus, & acre malum sæpe stillantis ocelli.

Et idem Satyr. 8.

Occulta spolia, & de pace triumphos.

Ex quibus constat harum dictionum *tela, terrasque, Eurique, Lappaque, Cretesque, Fontesque, Agile, Sæpe, Occulta* ultimam, natura brevem, propter duas consonantes (nam & Z esse duplex asseritur) protrahi.

Olim in Metametricā pag. 98. §. CXLV ab Indifferentibus Syllabis Controversas distinguens, sic scripsi. [In metris sunt syllabæ indifferentes aliquæ, quæ in omnium sunt sententia ancipites, sicut vocalis natura brevis ante mutam & liquidam, ut in vocibus *Atlas, Patres, Tenebræ, Athleta*, Aprilis. &c. illam enim corripias, aut producas, à nemine reprehendi poteris. At sunt aliæ in quibus non conveniunt Authores sicut in vocali natura brevi, quæ priorem dictionem claudit, si posterior à duplici consonā incipiat: ut patet in hoc versu de Lunæ deliquio.

Turba stridebat (a) sed Luna stabat in umbrâ.

Nam voces *Turba* & *Luna* habebunt ultimam brevem Academici Vulgi sententiâ; longam verò Christophori Helvici, Friderici Bachmanni, Scaligeri, judicioque Conradi Taubmanni & Ianni Gruteri certò posse produci putat, tam ultimas.

a) Quia in Cauda aut Capite Draconis accidere debēt Eclipses, tota Asia Mahometani Metaphoricam vocem in sensu Grāmatico & proprio accipientes, patientem Lunam à Dracone devorari delirant, & ut ei periclitanti faveant, tubis tympanis & aliis instrumētis, quibus strepitum potiùs quàm concentum reddant serio in tectis domorum nugātur. Sed & Christiani, ut faciant quod cæteri, similiter insanire solent, ut hoc plures apud Petrum della Valle reperies.

tatur jubeat hoc ipsum à Magistris d[illegible]ce- ti.] Ergo ad horum mentem fit R[illegible]gu- la.

Dictio precedens penè [b] si definit[illegible] at- que
Vltima corrip[illegible]itur, duplexque [c] in [illegible]voce sequenti
Litera subse[illegible]quitur, modulus cense[illegible]tur ancept.

Dico ancipitem, poterit enim eam [illegible] ce- ta, prout Metr[illegible] ratio postulet, citam[illegible] vel tardam facere. Exempla posita satis c[illegible]arè longitudinem p[illegible]robant, brevitatem [illegible]li- quibus etiam pe[illegible] suadeamus. Æneid. L[illegible]br. 11. Virgilius.

Spem siquâ accitis Aetolum habuistis [illegible] in armis,
Ponite spes sibi quisque &c.

Et Ovidius.

Spes bona dat vires, animum qu[illegible]e spes bona firmat
Vivere spe vidi, qui moriturus e[illegible]rat.

Et Tibullus similiter.

O quantum est auri pereat, potius[illegible]que smaragdi.

Et Lucretius

Terga sedet crebrò maculosa dist[illegible]à smaragdo.

Nec non etiam Camillus.

Testis erit magnis virtutibus unda Sca- mandri.

Adde Iuvenalem Satyr. 3.

Contemnis misera cognoscere pr[illegible]ia rixa.

Et alios qui imitantur Homerum dic[illegible]tē.

Τὸ ξάνθον καλέουσι θεοὶ, ἄνδρ[illegible] Σκάμανδρον.

quoniam N manet breve, etsi seq[illegible] tur Σ & K.

> b] Pure definit dictio, quæ in vocalem.
> c] Duplicis Consonæ nomine veniunt duæ cōsonæ aut una, quæ qualis est X & Z & apud Græcos Ψ duas contineat.

Ezechielis cap. 27. ve[illegible]is, Dixisti, Deus ego [illegible] in medio maris [illegible] sum. In Cathedrâ se[illegible]eptem decantan- prodierunt, quæ de[illegible] tur.

Cathedra pestilenti[illegible] non locum, sed abusum muneris & d[illegible]gnitatis significat; nam subornatus Tribo[illegible]nus [a]

Qui leges figit pretio[illegible] pretioque refigit

& subornatus Iudex

Qui ex cera leges i[illegible]c manflectentur & illuc
Mentem dum du[illegible]cêam rexeris utili- tas.

Hos enim illius Viri [illegible]qui nec abiit, nec stetit, nec sedit, Beatitudo condemnat; in- quit enim Davides Psalm. 1. 1. *Beatus Vir, qui non abiit in consilio impiorum* (qui non fuit iniquus Consiliatius) *& in via pecca- torum non stetit* (qui non fuit legum teme- rarius Interpres) *& in Cathedra pestilentia non sedit* (qui propter utilitatem propriam Regio aut Prætorio non fuit munere abu- sus) Qui videlicet non finxit pro volunta- te sua leges [*] *sed in lege Domini voluntas ejus.*

> a] Tribonianus, vir pro sedis credita [illegible] sed avarus, [illegible] habuit [illegible] pretioque [illegible] vellas [illegible] necessaria [illegible] Cæsares [illegible] junxit.
> Sperfiam fuit ille vir, qui abiit, nec stetit, nec sedit!
> *] Hi sunt [illegible]rabatis, sunt [illegible] de quibus cap. 1. Sanctæ Regulæ D. Benedictus scribit: *Pro lege eis est desideriorum voluptas* (fortè & meliùs voluntas) *cum, quidquid putaverint aut elegerint, hoc dicunt sanctum, & quod noluerint, putant non licere.* Consonātes illi Hæretico & insolenti Axiomati, Quod volumus sanctum est.

Solium, Regum est Cathedra & Regiam Majestatem significat. Et quia Deus est Rex Regum & Dominus Dominantium, in Solio sedere dicitur, ut ejus infinita Dignitas significetur. Esaiæ 6. *Vidi Do- minum sedentem super thronum excelsum.* Et hominibus per participationem conce- ditur. Vnde in Solio sedebat Rex Ægyp- tiorum (Pharao) & Gen. 41. Iosepho, qui somnium mirabile exposuerat, dicebat. *Vno tantùm Regio solio præcedam te.* Esaiæ 47. *Non est solium filia Chaldæorum.*

Quia Sacerdotibus dicitur, *Vos estis ge- nus electum, Regale Sacerdotium.* &c. etiam ipsis Iura Regia accensentur: & inter alia authoritas sedendi in Solio. Zach. 6. *erit Sacerdos super solium suum.*

> *Solium, Sedes Regia.*
> *Etiam Deo attribuitur.*
> *An Sacerdotes possint sedere in Solio?*

Autores Sacros imitantur Humani, apud quos Numina, & Reges collocantur in Soliis. Virg. lib. 10. Æneid.

—— Solio tum Iupiter aureo [*] Surgit

& Pontanus.

Ipsa sedens solio insigni, stellisque corus- co.

Orpheus apud Theodoritum Cyrenen- sem.

Ipse autem magnum supersi innixus Olympum
Aurato residens Solio.

Quintus Serenus

—— Regem conspexit aeterno Spectantem Solio.

Et Thomas Radinus. *Luculento Solio resi- denti adolescentulo.* Conradus. *Latus in arduum deduxit Solium.* Et Archirenius *Marmoreo sedit in Solio.*

> *] Aureo dissyllabum est, nam eo per χρα- σιν coeunte in unâ syllabam.

SECTIO LIII.

De Cathedrâ, quâ Loco.

EST speciale Sedis genus, quod di- gnitati & magisterio concedit[illegible]ur; nō enim gregarii homines, sed Reges, Princi- pes, & Præceptores in Cathedris sedere di- cuntur. 1. Reg. 20. *Cùm sedisset Rex su- per Cathedram suam.* Ezech. 27. *Dixisti, Deus ego sum: & in Cathedra sedi in medio maris.* Psalm. 106. *In Cathedrâ seniorum laudent te.* Matth. 23. *super Cathedrā Moysi sederunt Scribæ, & Sacerdotes.* Iob. 29. *Quando procedebam ad portam Civitatis, & in platea parabant Cathedram mihi.* & Matth. 23. *Amant primos recubitus in cœ- nis, & primas Cathedras in Synagogis.*

> *Cathedra Sedes Regum & Principū erat, nunc Magistris, & Præceptoribus inservit.*

Pleraq; omnia, quæ in Gentilium My- steriis leguntur, desumpta sunt ex Sacræ Scripturæ Textibus desiguratis. Ex illis Ad-

> Omnia, quæ in Metamorphoseō libris Ovidius scripsit, sunt ex Sacris Literis desūpta, & propter versuum majorem elegantiā deformata.

Addam adhuc duos versus ex libr. 7. Æneidos Virgilianæ.

Aurea nunc Solio stellantis Regia Cæli
Accipit & numerum Divorum altaribus auget.

Pulchra Virgilii Carmina, quæ possunt ecclesiastico cuiuscumque Sancti applicari.

Dardano Trojanæ Gentis Patre, à Rege Latino sunt dicta, & in ἀποθεώσει cujuslibet Sancti à Poeta Catholico reponi possunt. Ego enim illis usus sum in Sanctissima Canonizatione Sancti Francisci de Sales.

Thronus idem quod Solium.

Thronus significat idem ac *Solium*: quã ob rem, de Throno accipi poterunt, quæ de Solio sunt dicta. Sunt enim Throni super Cœlo Empyreo. Luc. 22. *Ut sedeatis super Thronos duodecim, judicantes* (vel *condemnantes*, ut Hieronymus scribit) *duodecim tribus Israel.* Sunt etiam in Regum Palatiis. 2. Reg. 3. *Ut transferatur Regnum de domo* (seu Familia) *Saul, & elevetur Thronus David supra Iudam.* & 3. Reg. 2. *Positusque est Thronus matri Regis.*

Domus pro Familia.

Sedes quid significet, & unde dicatur?

Sedes commune nomen est, & *sellam* sonat, & à sedendo dicitur, quod homines in illa sedeant.

Sæpè Habitationem, Civitatem, aut Patriam significare solet. Multa simul apud Virgilium in versibus paucis reperio. Æn. lib. 7. sic scribit.

Nuncius ingentes ignota in veste reportat
Advenisse viros. Ille intra tecta vocari
Imperat & Solio medius consedit avito.
Tectum augustum ingens, centum sublime columnis.
Urbe fuit summa, Laurentis Regia Pici.
Horrendum sylvis, & religione parentum.
Hinc sceptra accipere, & primos attollere fasces
Regibus omen erat: hoc illis Curia Templum.
Hæ Sacris Sedes epulis: hic ariete cæso
Perpetuis soliti Patres accumbere mensis.

Et ego hæc Scholia addo, ut illos qua possim brevitate dilucidem.

An Trojani majores fuerint Italis?

Ingentes] Latinis ergo multò erant proceriores Trojani. Et hic puto Poetam adlucinari; ut enim nostro ævo homines ad homines, sic etiam Æneæ tempore. At nunc æquales sunt Europæi, & Asiatici. Ergo & tunc etiam erant.

An peregrini lingua & audiri sine interprete possint?

Ignota] Aliter Dardanios & alio tunc Italos modò indutos fuisse scitè Maro supponit. Ergo & differre eosdem linguis debuit etiam supponere. Quo modo ergo sine interprete, ac si nati & nutriti in eodem fuissent loco, inter se colloquuntur, Virgilium audi.

Talis intus templo Divum, Patriaque Latis
Sede sedens. Teucros ad se in tecta vocavit,
Atque hæc ingressis placido prior edidit ore.
Dicite Dardanidæ (neque enim nescimus & urbem
Et genus, auditique advertitis æquore cursum)
Quid petitis? &c.
Dixerat, & dicta Ilioneus sic voce secutus.
Rex genus egregium Fauni. &c.

Metonymia mediata, quæ procedit per gradus. Tecta Civitatem significantia.

Tecta] per Tecta domos, per domos Civitatem significat, nam tectis hoc est domibus constat mediata. Est ergo hic Metonymia.

Solium avitum quale sit?

Solio] Ut sciamus, non ex infima conditione Latinam Matre aut fraude ad Regiam Dignitatem jure Regiam venisse, sed hæreditario illum in Solio coronam possidere asserat, collocat: fuerunt eius avito (in quo Reges, qui avi sederunt) prudentissimè.

Restrictio ambigui vocabuli à Syllabæ quantitate in carmine bene solet desumi.

Summa] Sed quò refertur? Utram, quæso; Urbem, an Regiam afficit? Syllabæ ultimæ modulus monet *Summa* casus esse Ablativi. Ergo in Summâ Urbe Latini Regia prospectabatur.

Cur lucus esset apud Templa?

Horrendum] Lucus adhærebat Templo apud Ethnicos, ne pudor Veneri esset impedimento.

Quid Fasces fuerint? ex qua materia constiterint? quibus usibus fiant destinati?

Fasces] Erant fasces apud Romanos Magistratuum insignia; & inceperunt cum Consulibus, nam duodeni Consulibus, & seni Proconsulibus præferebantur. Fiebant autem ex Betulæ ramis è Gallia in Italiam translatis. Erat eorum figura. Securis in Betulæ virgis ita includebatur, ut acies ferri aliqua ex parte emineret; & loro postea colligabatur. Causam in Problematis Plutarchus exhibet. Cavit enim Majorum providentia ne Consules decreta sua præcipitarent; nam si fo te scantur instrumenta supplicii, ira eferveret, & exsequutio procederet à causa melius considerata. Et hanc ob rem olim Hollandiæ Comites, ut in eorum legibus etiam invenitur, statuerunt, ne in Civitate, in quâ ipsi erant, habitarent Carnifices, ne fortè iracundiæ fervore contingeret aliquem condemnari: dum enim nuncius mittitur, & venit Carnifex intertempus, & furor siquis erat, subsidit. Et quia duo erant facinorosorum genera, alii quorum sperabatur, alii quorum desperabatur correctio: & illi priores corripiebantur virgis, isti autem plectebantur.

An Carnifex habitare debeat in Civitate in qua Princeps?

Hinc

Fasces attollere & fasces demittere, quid sit

Hinc ortæ sunt duæ phrases. *Sub[mittere], & attollere fasces*: illud enim M[agi]stratus Inferior, hoc Superior præsta[bat]. Sic Publicola, asserentibus Plutarcho [...] Valer. & Livio lib. 2. ab Urb. acturus c[um] in Romano Populo, ut ejus benevolentiam captaret fasces submisit. Et Cneus Pompejus, confecto Mitridatico bello, ut Posidonium, Philosophum profectò claru[m] honore maximo prosequeretur, cum in[gressurus vi]surus, fores à lictore ut moris erat per[cu]ti inhibuit, lictoriosque ante fores fa[sces] hærere jussit, ut non tanquam Suprem[us] ibi Princeps, sed ut privatus quida[m] amicus cum Philosopho colloqueretur. Et tunc exemplo rarò vidimus, Arma, q[ui]bus Oriens & Occidens se submiserat, [l]iteris se sponte submittere. Vide Plini[um] libr. 7. cap. 30. Hodie etiam in toga & [...] aliquid simile observamus. Nam in H[is]pania Satellites (*los Alguaciles*) virga[m], quæ sui muneris gestamen est, non ni[si] in suæ jurisdictionis locis permittuntur attollere. Et inferioris authoritatis classes in mari vexilla nobiliori submittunt.

Quanta Pompejus Possidonium dignatione prosequutus sit

Entrar con vara alta, jurisdictionis signum est, subrectamente abatir las vanderas.

Et hîc carpit Virgilium Criticus, quod fasces attolli coram Regibus dixit, antequam essent fasces. Et eodem hodie jure carpi possent, qui Tarquinium [*] Romanorum Regem *Augustum*, & Cardinalem Cajetanum *Eminentissimum* appellant, nam ab Octaviano incepit *Augusti* titulus, & ex Vrbani VIII. decreto *Eminentissimi* Cardinales vocantur.

*]Errant multi in hujus nominis pronunciatione, nam secunda corripitur.

Defenditur Virgilius, & ostenditur dignitatus antiquas novis posse vocabulis significari.

Ego autem hallucinari puto Criticum, non enim dicit Virgilium fasces à lictoribus tempore Latini prælatos, sed acclamatos fuisse olim Reges aliquâ cœremoniâ, pro quâ suo tempore fasces adcollebantur. Sic qui Reges aut Imperatores veteres *Augustos* nominant, & Eminentissimos antiquos Cardinales non dicunt eo olim hos fuisse illorum titulos, sed dignitatem illam quæ his hodie titulis significatur. Vel attende. Linguæ Hispanica, Gallica, & Italica tempore Christi nondum erant, Romana enim in illas ob Hyperboreorum exercituum adventum degeneravit. Et tamen hodie utimur vocibus, quæ tunc non erant, cùm Christi, aut Antiqui Testamenti historias dilucidamus.

Quodnam Idololatria initium habuit? Quomodo sepulchra paulatim in Templa transierunt?

Curia Templum] Curia transivit in Sepulchrum prius, & posteà in Templum, nam per gradus Idololatria est ingressa.

Sedes] Aliqui malunt legere, *Hæc sacris ædes epulis* videtur enim meliùs Aula Regia ædibus, quàm Sedibus æquipollere.

Ariete] Putant nonnulli usum fuisse aliquando Virgilium Proceleusmatico Pede loco Dactyli: alii contrarium sentiunt nam alias reperientur quatuor breves ubi prima non posset i vel [...] sonantem protrahi. P[...] amplecti videtur Dio[...] rem sequuntur Terenti[...] versus sequentes consi[...] [...] converti in con[...] [...]orem sententiam [...] [...]dis, a posterio[...] [...] ut Probus. Tu[...] [...]ra.

Videtur ex[...] evidentius pe[...] Proceleusmati[...]co usque ta[...] ut Virgilius [...] & tamen est [...] sicut [...] quam [...] venies [...] tuor breve[...] nisi in loco [...] quo vel u [...] ti possit co[...] sonantes, [...] Pedem Dact[...] lum exhibe[...]

Abietibus juvenes p[atriis in montibus] aquos.
Arietat in portas & [...] stes.
Genua labant, vastos [...] tus artus.
Genua labant, gelidus concrevit frigore sanguis.
Parietibusque premunt arctis, & quatuor addunt.
Tenuia nec lanæ per cælum vellera ferri.
Tenuis ubi argilla & dumosis calculus arvis.
Hærent parietibus scalæ, postesque sub ipsos
Tityre pascentes à flumine reice capellas.
Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.
Nec quidquam in tectis certatim tenuia cera.
Aedificant sectaque intexunt abiete costas,
Transtra per & remos & pictas abiete puppes.
Adversi longa transverberat abiete pectus.
Custodes sufferre valent, labat ariete crebro.
Mœnia quique imos pulsabant ariete muros.

Omnes sunt versus Virgiliani, quos imitantur aliquando Novitii. Interim omnes hi Pedes qui Proceleusmatici videntur sunt Dactyli. Et hoc demonstrabitur clarè, si *i* & *u* vocales in consonantes convertamus. In vocalibus enim *Abjete, Abjetibus, Arjete, Arjetibus, Arjetat, Genua labant, Parjetibus, Tenvia, Tenvis ubi,* semper tres priores syllabæ dant Dactylum. In illis verbis *reice capellas*, oportet scire primam esse productam in *rejicio*, inde *rejice* est Dactylus; & abjecto uno *i*, erit *reice* Tribrachys, & ei per χρᾶσιν in unam syllabam converso, Trochæus.

SECTIO LIV.

De Tecto, quà Loco.

Quid Tectum sit, & ad quid serviat?

SVprema domus pars sic vocatur: & varios olim usus apud Veteres habuit 4.Reg.23.

Altaria supra tectum.

Idolorum cultui à Gentilibus consecrabatur. Et huic se mori attemperans altaria ædificavit super tectum sui cœnaculi Achaz.

Prædicare supra tecta.

Super tecta ab amicis amici invisebantur. Matth.10. *Quod in aure auditis prædicate supra tecta.*

Fœnum tectorum.

Res citò peritura cum tectorum fœno comparatur. Psalm.127. *Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquàm evellatur, exaruit.* Et Esaiæ 37. *Et facti sunt ut herba tectorum, quæ exaruit, antequam maturesceret.*

Passer in tecto.

Passeri in tecto, exter inops, & carens adjutorio est simillimus, unde cecinit David Psam.101. *Factus sum sicut passer solitarius in tecto.*

Expugnatis muris ad tecta confugiebant Cives.

Belli tempore è tectis contra hostes explodebatur; unde ultima erat tectorum expugnatio. Isaiæ 22. *Quidnam quoque tibi est, quià adscendisti & tu, & omnes in tecta?* Et 15. *Supra tecta ejus, & in plateis ejus omnis ululatus.* Lucæ. 17. *Qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, non descendat tollere ea.*

SECTIO LV.

De Solario, quà Loco.

Quid Solarium sit, & quare sic nominetur?

TEctum passim appellatur Solarium, quod sit Soli expositum. Exploratores Iosue 2. majoris dissimulationis gratia absconditi sunt in solario sub stipulâ lini. Et Absalon posito tabernaculô in solario 2.Reg.16. ingressus est ad concubinas patris sui.

Solarium pro specula.

Est locus aptus exspectaculis, quoniam quocumque ex solario despicitur. Iud.16.& 2.Reg.11.

Res secretæ in solario tractantur.

Sed quia est locus à communi hominum conversatione semotus, est & aptus ut in ipso res arcanæ tractentur. Et ideo ibi Samuel loquutus est de regno cum Saule 1.Reg.8.

SECTIO LVI.

De Pariete, quà Loco.

Quinam vocentur mingentes ad parietem in Sacra Pagina?

INter alias phrases, quæ Parietem concernunt, est *Mingens ad parietem.* Quis ad parietem converti homines mingunt ad turpi[illegible]nem occultandam, ideo *Mingentis ad p*[illegible]*tem* nomine significatur vir, nam [illegible]ietes ad parietem non mingunt, & [illegible] quilibet vir, sed ille tantùm, qui ad [illegible]s discretionis (ad ætatem, in quâ h[illegible]ultum à turpi discernere potest) pervenit.

Occasione i[illegible]um Verborum 3. Reg. 14. *Inducam* [illegible] *super domum Ieroboam, & percutiam* [illegible] *Ieroboam mingentem ad parietem.* Sic [illegible] per Ahiam loquutus est Dominus ad uxorem Ieroboam. Quærunt Interpretes, an etiam canis *mingentis ad parietem* nomine significetur ita ut jussus mingentes ad parietem occidere, interficere etiam canes deberet. Respondetur & canes & homines ad parietem mejere; quia supplicium est pœna peccati, & canes non peccant; ultima sententia in mingentes ad parietem prolata, & per circumstantias restricta, non canes concernit, sed homines.

Oculos ad parietem convertere, quid importet?

Oculos aut etiam totam faciem, ad parietem convertere, mœstorum, tristium, & afflictorum hominum est. 3.Reg.21. *Avertis faciem suam ad parietem, & non comedit panem.* Et Ezechiæ cap.1. *Convertit faciem suam ad parietem.*

Stare post parietem.

Post parietem stare dicitur, qui non longè abest. Cant.2. *En ipse stat post parietem nostrum.*

Palpare parietem.

Parietum palpatio cœcum aut perturbatum animum arguit Isaiæ.59. *Palpavimus, sicut cœci, parietem.* Et Amos 5. *Quomodo si quis innitatur manu suâ in parietem.*

Pariete occludebatur locus tactus lepra, ut non posset nocere. Levit.14.

SECTIO LVII.

De Maceria, quà Loco.

Qualis murus maceria sit? Et quid mysticè sumpta significet?

PRopriè murum brevem inter duo prædia interjectum significat, & rarò & non nisi metaphoricè ponitur pro munimento. Isaiæ 5. *Diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem.* Mich.7. *Dies, ut ædificentur maceriæ tuæ.* Ephes.2. *Et medium parietem maceriæ solvens, &c. fecit pacem.* Psalm.143. *Non est ruina maceriæ.* Oseæ 2. *Sepiam viam tuam spinis.* Psalm. 61. *Tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulsæ.* Psalm.79 *Destruxisti maceriam ejus.* Et Ephes.2. *Christus destruit parietem maceriæ.*

SE-

A 2

SECTIO LVII[illegible]

De Sepe, quà Loco.

Ex qua materia confici sepes soleant?

MAteria sepem à maceriâ di[illegible] inguit: hæc enim terrâ & lapidib[illegible]s, illa ramis paratur. Proverb. 15. *Iter in*[illegible]*dorum, quasi sepes spinarum.* Mich. 7. *Et qu*[illegible]*rectus, quasi spina de sepe.*

Quæ animalia & quinam homines latere soleant apud sepes?

In eâ bestiolæ venenosæ & an[illegible]ues delitescere solent. Eccl. 10. *Qui dissi*[illegible]*a sepẽ, mordebit eum coluber.* Nahum. 3. [illegible]*arvuli tui quasi locustæ locustarum, quæ* [illegible]*sidunt in sepibus in die frigoris.*

Solent immorari apud sepes ex[illegible]eri, vagi, & inopes. Ierem. 49. *Plangite &* [illegible] *circuite per sepes*, & Lucæ. 14. *Exi in v*[illegible] *& in sepes & compelle intrare.*

SECTIO LIX.

De Horto, quà Loco.

Quid Hortus communiter significet?

DE vocis significatione non est dubiũ locus enim arboribus & oleribus contitus, *Hortus* dicitur. 3. Reg. 21. Nabotho Acab. *Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum.* & Esther 7. *Et introivit in hortum arboribus consitum.*

Propter amœnitatem eligi ab amantibus solet. Cant. cap. 4. *Veniat dilectus meus in hortum suum.* Et cap. 5. *Veni in hortum meum sponsa mea.*

Locus ad orandum aptissimus.

Est locus ad orandum aptissimus: & ideo Dominus sæpe in hortum veniebat, ut oraret. Ioann. 17. *Sciebat autem & Iudas locum, quia frequenter Iesus convenerat illuc cum discipulis suis.*

Idola à Gentilibus ponebantur & adorabantur in hortis.

Ab Ethnicis Idola colebantur in hortis. Isaiæ 66. *Erubescetis super hortis, quos elegeratis.* Et ibid. *Qui immolant in hortis.*

Sepulchra in hortis.

Sepulchra etiam fodiebantur in hortis. Ioann. 19. *Erat autem in loco, ubi cr*[illegible]*cifixus est, hortus; & in horto monument*[illegible] *novum.*

Hortus conclusus.

Hortus conclusus Epitheton est Purissimæ Virginis Mariæ, quo ejus integ[illegible]itas significatur. Vnde illud. *Hortus co*[illegible]*clusus soror mea sponsa.*

Quænam siebant in hortis?

Consilia cum amicis in hortis tractabantur, convivia habebantur. Vide [illegible]. Reg. 4. & 13. nec non 4. Reg. 6.

De Nominibus Latinis Hortus & Horti, & Hispanis la Huerta, & el Huerto.

Hic nihilominus veniunt monen[illegible]di Criticis nomina *Hortus* & *Horti* apud L[illegible]tinos, & nomina *Huerta* & *Huerto* apud Hispanos non coincidere; Locus enim[illegible], ubi plantantur olera, latinè *Hortus* dicitur, *Hisp. la Huerta*: at verò ille, in quo flores seruntur, & folia forficibus obediunt; *Horti* à Latinis in plur. & *el Huerto* ab Hispanis vocatur.

SECTIO LX.

De Thesauro, quà Loco.

Thesaurus [illegible]

QVia in thesaurum res tantùm pretiosæ ponuntur, esse rem pretiosam significat in thesaurum deponi. Et res pretiosæ censentur, quæ habentur cordi Matt. 6. *Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum.*

Opulentia magna thesauri nomine significatur. Num. 20. *Aperi eis thesaurum tuum.* Deuter. 28. *Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, Cœlum; ut tribuat pluviam.* Psalm. 134. *Producens ventos de thesauris suis.* Lucæ 6. *Bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum.*

SECTIO LXI.

De Mensâ, quà Loco.

Mensa bifariè sumitur: in bonam partem pro amicitia, in malã pro ebrietate.

NOmen est *Mensa*, quod accipitur in bonam, & malam partem. Quando in bonam familiarissimam consuetudinem & amicitiam significat. 2. Reg. 9. *Tu comedes panem in mensâ meâ semper.* Et *Mephiboseth, filius Domini tui, comedet semper panem super mensam meam.* Quando in malam accipitur, innuit ebrietatem. Isaiæ 27. *Mensæ tuæ repletæ sunt vomitu.*

Mensa panum in Templo. Cæremonia, quæ postea fuit ab Ethnicis usurpata.

In Sacris *mensa* significat Divinitatem; nam mensa panum propositionis in templo Exod. 25. & 26. collocabatur, non ut Deum comedere, sed Deum omnibus alimenta præbere, hoc symbolo significaretur. Et hanc cæremoniam profanarunt Idololatræ, mensas similes in suorum Numinum templis ponentes. Isaiæ 65. *Qui ponitis Fortunæ mensam & libatis super eã.* In Belis templo erat mensa, Dan. 14. sed in qua Bel comederet, ut Sacerdotes mentiebantur. Vtriusque mensæ meminit Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Nolo autem vos socios (communicatores) Dæmoniorum fieri. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorũ. Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ Dæmoniorum.*

Mensæ in primitiva Ecclesia erant in quibus cibi præbebantur pauperibus.

Mensa & victum significat, quem in Ecclesia primitiva præbebatur pauperibus Act. 6. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.*

Mensa fœneratorum.

Mensæ etiam nomine nummulariæ, & fœnerariæ significantur. Luc. 19. *Oportebat te dare pecuniam meam ad mensam.* & Matth. 21. Christus *mensas nummulariorũ evertit.*

SE-

SECTIO LXII.

De Arcâ, quà Loco.

Arca pecunia.

DE Arca Noæ, & Arca fœderis alibi plura diximus, quæ non juvat rescribere.

Pro pecunia ipsa, & pro tributis *arca* ponitur. Esdr. 6. *Et ut ædificetur domus Dei de arca Regis*; hoc est, de tributis, quæ in regione trans flumen dantur Regi. Et 2. Macab. 4. *Et cum exactionem faceret Sostratus, qui arca erat præpositus.*

SECTIO LXIII.

De Molendino, quà Loco.

Vnde dicatur Molendinum?

Nunc ab animalibus, aqua vel vento rota trahatur: sed olim trahebatur ab hominibus.

Rotam trahere erat ministerium vilissimum.

NOmen habet à *molâ*, moluntur enim in eo grana. Hodie aquæ impetu, venti vehementia, aut equorum concursu rota volvitur, at olim ab ipso molitore vertebatur. Quam ob rem hoc in Republica vilissimum esse ministerium censebatur. Exod. 11. *A primogenitis Regis usque ad primogenitum ancillæ, quæ erat in mola.* & *mole farinam*. & Isaiæ 47. *Tolle molam, & mole farinam.* & Matth. 24. *Erunt duæ molentes in mola: una adsumetur, & una relinquetur.*

Mola strepitus quid mystice importet?

Vbertatem & granorum abundantiam strepitus molæ significat; ubi enim desunt grana, quæ conterantur, silent molæ. Hieremt. 25. *Perdam ex eis vocem molæ, & lumen lucernæ*, hoc est, faciam, ne habeant grana, quæ molant, nec oleum, quod in lucernas suas possint immittere. Apoc. 18. *Et vox molæ non audietur in te ampliùs*, hoc est, non dabunt tibi agri grana, quæ possis molere.

SECTIO LXIV.

De Portâ, quà Loco.

SVnt Portæ, vel publicarum ædium, vel privatarum domorum, vel Templorũ.

Possidere portas, quid sit?

Possidere portas est dominari. Gen. 22. *Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum.*

Vsus portarum communis.

Communis portarum usus societatem significat. Psalm. 117. *Aperite mihi portas Iustitiæ, & ingressus in ea confitebor Domino.* Deuter. 25. *Peregrino, qui est intra portas tuas da, ut comedat.* &c.

Extra portam consistui.

Extra portam consistui detestationem, proscriptionem & excommunicationem significat. Sic Christus, utpotè noster fidejussor, propter peccata nostra, factus est maledictum, & ideò extra portam passus est, ut inquit Paulus cap. 13. ad Hebr.

Sigalon secunda Pars.

Quonam erant quæ in porta Civitatis publicabantur?

Qui porta Civitatis publicus locus erat apud eas dicebatur, quod debebat ad omnium pervenire notitiam. Genes. 23. *Cunctis audientibus, qui ingrediebantur portas civitatis illius.*

Munia publica siebant in porta.

Communes incolarum conventus & conciones in civitatis porta fiebat, ibi celebrabantur nundinæ, & publici ludi habebantur. Iob 29. *Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi.* Psal. 9. *Vt adnunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.* Psal. 67. *Adversum me loquebantur, qui sedebant in porta.* Proverb. *Nobilis in portis vir ejus.* Amos 5. *Odio habuerunt corripientem in porta.* 4. Reg. *Modius simila statere uno erit cras, hoc eodem tempore, in porta Samariæ.* Deut. 17. *Et Iudicum intra portas tuas videris verba variare.* & 22. *Ferent secum signa virginitatis ad seniores urbis, qui in porta sunt.*

Porta politicè accipitur pro Supremo Senatu.

Hinc Porta sumitur pro supremo Consilio, aut Consistorio. Gen. 27. *Verè (hic locus) non est aliud, nisi domus Dei, & Porta Cæli*, hoc est, Consistorium Cæleste. Hinc hodie Constantinopoli supremum Magni Turcæ Consilium *Porta* vocatur. Et Oratores, qui ad Turcam leguntur, *missi ad Portam* dicuntur.

Ascendere supra portam.

Vigiles & qui aliquid indagare desiderant, supra portam adscendunt. 2. Reg. 17. *David sedebat inter duas portas; speculator verò erat in fastigio portæ.* & 2. Reg. 22. *Absalon manè consurgens, stabat juxta introitum portæ in via.* &c. 2. Reg. 17.

Aræ in portis erectæ.

In portis aræ à Gentilibus consecrabantur. 4. Reg. 23. *Iosias destruxit aras portarum in ingressu ostii.*

Ponere portas, quid?

Portas ponere, est ædificium absolvisse: non enim illæ ante operis finem adponuntur Ios. 6. *In novissimo liberorum suorum portas ponat ejus.*

Portarum frequentia.

Portarum frequentia, aut infrequentia arguit populi numerum. Isaiæ 3. *Mærebunt atque lugebunt portæ ejus* (hoc est, non frequentabuntur) *& desolata in terra sedebit.* Hierem. 14. *Luxit Iudæa, & portæ ejus corruerunt.* Thren. 5. *Senes defecerunt de portis.*

De stricta & lata porta. Quanam sint?

Quæ sit stricta & lata porta Matth. 7. 13 exponit Dominus Noster Iesus Christus his verbis. *Intrate per angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & stricta via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam.*

Qui ingrediuntur per latam & spatiosã viam dum vivunt, tandẽ ad inferi & mortis portam, cùm devivunt, perveniunt. Iob. 37. *Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, &*

& ostia tenebrosa vidisti. & 41. Po[illegible]*as vultus ejus quis aperiet?* Nahum. 2. P[illegible]*rta fluviorum apertæ sunt.* Zach. 11. *Aper*[illegible] *Libane portas tuas.* Psal. 9. *Qui exaltas me*[illegible] *de portis mortis.* &c. *Omnem escam abom*[illegible]*nata est anima eorum, & appropinquaverun*[illegible]*usq; ad portam mortis.*

SECTIO LXV.

De Ostio, quà Loco.

An ostium à Porta differat?

IDem sonat ac *Porta*; idem Heb[illegible] æum, nomen interpres jam *Ostium* [illegible] & jam *Portam* interpretatur.

Ostium Cœli.

Verum & unicum ad Cœlum [illegible]stium, Christus est. Quod & Ioann. 10. [illegible]7. ipse testatur, dicens, *Amen, amen, dico vobis, quia ego sum Ostium ovium. Omnes quotquot venerunt,* (& per aliam viam ingressi) *fures sunt, & latrones: sed non audierunt eos oves. Ego sum Ostium. Per me siquis introierit, & ingredietur, & egredietur, & pascua* (pastum) *inveniet.*

Custodia in ostiis.

Custodiæ publicæ constituuntur apud Ostia. 4. Reg. 12. *Mittebantque in eo Sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam.* Nehem. 11. *Qui custodiebant ostia centum septuaginta duo.* Psalm. 140. *Pone, Domine, custodiam ori meo, ostium circumstantiæ labiis meis.* Nec enim semper, sed sub opportunis circumstantiis tacendum aut loquendum est.

Petere ostium alicujus.

Ostium alicujus petere, est amicitiam illius petere. Prover. *Et, qui vigilans ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.* Et huc spectat frequens illa ostii tabernaculi mentio Levit. 1. & 4.

Ostium apertū præbet occasionem.

Ostium apertum Occasionis est symbolū Act. 14. *Et ostium mihi apertum esset in Domino.*

Ostium claudere.

Ostium claudere est in secreto arbitrii sui [illegible] moris aliquid agere. Matth. 5. *Et cl*[illegible]*so ostio ora Patrem tuum.*

Ostium clausū per Antonomasiam Porta Inferni.

Et *Ostium clausum* per Antono[illegible]asiam dicitur Porta inferni. Virg. Æn. 6.

— *Facilis descensus Averni.*
Noctes, atque dies atri patet ja[illegible]*a Ditis.*
At revocare gradum superasque e[illegible]*adere ad auras*
Hoc opus, hic labor est.

Paucis illa Maronis Carmina, at nu[illegible]lli Orthodoxa Veritas tale privilegium concedit, *quoniam in Inferno nulla est redemptio.* Clauduntur ibi qui morte æterna condēnati. Et quidem ut sanctè & scitè D. Augustinus exclamat, *Nulla major & pejor est mors quàm ubi non moritur mors.* Quæ verba S. Gregorius lib. 9. Moral. hoc Scholio dilucidat. *In Gehennâ miseris erit mors sine morte; finis sine fine: quia ibi Mors vivit, & Finis semper incipit.* Claudet Angelus Abyssi Interni ostiū, & clavim franget, ut sciant damnati illud Ostium recludendum non esse.

Vide Sect. XII. infr.

Vt homines à periculo incidendi in barathrum æternæ damnationis eripiat, Psalm. 54. 16. exclamat David, *Descendant in Infernum viventes.* Qui enim contemplationis oculis eo pervenerit, res suas ita expediet, ut illuc post mortem à Dæmone deferri non debeat. Vnde S. Philippus Nerius libr. 2. cap. 5. *Chi non và all' Inferno vivo, porta grā pericolo d'andarvi morto.*

SECTIO LXVI.

De Limine, quà Loco.

Quid Limen sit?

EST primus lapis in ipso aditu domus, vel Templi. Deuter. 6. *Scribesq; ea in limine & ostiis domus tuæ.* 2. Reg. 5. *Manus Dagon abscissæ erant super limē.* Ezech. 10. *Egressa est gloria Domini à limine Templi; & adorabitur super limen porta.*

Orare ante limina.

Ante Templorum limina orabant Ethnici; quo respiciens Virgilius libr. 6. cecinit.

Ventum erat ad limen, cum Virgo poscere fata
Tempus, ait; Deus ecce Deus, &c.
Nec mortale sonans, afflata est Numine quando
Iam propiore Dei: Cessas in vota, precesq;
Tros (ait) Ænea? cessas? &c.

Et Ecl. V. limine Cælestem Portam exornavit his verbis.

Candidus insuetum miratur limen Olympi
Sub pedibusque videt nubes & sydera Daphnis.

SECTIO LXVII.

De Fenestrâ, quà Loco.

Ingredi per fenestras.

Egredi per fenestras.

AVlæ, ut lucem recipiant, & ut Aulici, quæ extra fiunt, respicere possint, formantur: non ut ingressum, aut exitum præbeant. Nam per fenestram egredi, timoris est; ingredi, audaciæ. Ioel 2. *Per fenestras cadent, & non demolientur. Per fenestras intrabunt, quasi fur.* Et quia mors furtim ingreditur, Hieremias 9. ait, *Ingressa est mors per fenestras nostras.*

Aves cantantes in fenestris, quid politici sit?

Cantant aves in locis solitariis; & ut domus ab habitatoribus deserta significetur, dicit Soph. 2. *Vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari.*

Fenestræ Obliquæ etiam olim apud Hebræos notæ. 3. Reg. 6. & Ezech. 40. Vide no-

nostram Obliquam Architecturam in qua ex professo explicantur.

SECTIO LXVIII.

De Gazophylacio quà Loco.

Nomine vario dicantur. Quænam in Gazophylacio servarentur?

LOca quæ Hebræus לשכות, Græcus Γαζοφυλάκια appellant; & in Templo erant aliqua, in quibus aurum, argentum, æs, ferrum, vasa plurima, & telæ, ad Sacerdotum, Regum, & Principum usum cōservabantur. Et quia non promiscuè omnia in eumdem deponebantur locum, sed quæ ad unum genus pertinebant in unum, & quæ ad aliud in aliud deferebātur. De vestium Gazophylacio agit Nehem. 12. De thesaurorum, Regum, & Canticorum Gazophylacio tertii septimo Esdras, & Ezech. 40. De Gazophylacio filiorum Hanan, nec non etiam de Gazophylacio Principum Hieremias 35.

Qui ad illa conveniebant?

In hæc Gazophylacia conveniebāt ministri, Hierem. 36. Et Dominus noster Iesus Christus Joann. 7. *docebat in Gazophylacio*, & Marc. 12. *sedebat contra Gazophylacium*.

SECTIO LXIX.

De Corbona quà Loco.

Quænam fuerit inter Corbonam & Gazophylacium differentia?

DIffert à Gazophylacio; tametsi enim utrumque thesaurus sit, quæ ex devotione offerebantur, in Corbonam; quæ autem aut emebantur, aut ex obligatione offerebantur, ponebantur in Gazophylacio.

An Corbona, an verò Corbana dicenda sit?

Tū Corbonan Matth. 27. 6. fit mentio, Iudas enim pecunias, quas pro proditione receperat, projecit in Templum, & strangulavit se. *Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt. Non licet mittere eos in corbonam, quia pretium sanguinis est.* Et nescio, cur Latini scribamus Corbonam, cùm sit in Græco Κορβανᾶν.

NOTA.

Egimus universim de Locis, nunc determinate & in individuo de aliquibus Civitatibus & oppidis aliqua subscribamus.

SECTIO LXX.

De Hierusalem quà Loco.

Quid significet nomen Hierusalem? An ad bellum an ad pacem pertineat?

QVam Hebræi ירושלים, IERVSALAIM, hanc Græci ἱεροσόλυμας dicunt. Hujus nominis significatio videtur & Pacem & bellum concernere; ita in toga & sic *Visio Pacis*, ראה raah est videre, & שלם SALEM est nomen appellativum & sonat pacem. *In Iago autem hoc Timete Salem*, nomen arrogans & comminatorium est, ירא IARA, *timere* est; & שלם *Salem* est nomen illius loci proprium & hostibus insultat dicens, *Timete locum; qui vocatur Salem.*

Quis hanc Civitatem condiderit?

Fuit autem Hierosolyma condita à Melchisedech, asserente Iosepho. Postea à Iebus Chananæi filio *Iosue* 18. 28. occupata, Iebusæa dicta. Et denique ut *lib.* 11. Volaterranus scribit, *Helia* ab Helio Adriano nominata.

Cur Iebusæa, & cur Helia vocata fuerit?

A quibus habitata fuerit?

Mediam fere magnificæ urbis partem Tribus Beniamin possidebat. De illa sunt præcipuæ Prophetiæ, quas Hieremias præcinuit. Inquit cap. 11. *Et loquimini ad viros Iuda, & ad habitantes Hierusalem.* &c. *Adscenditque Rex Templum Domini, & omnes viri Iuda, universique, qui habitabant in Hierusalem.*

Cur vocata fuerit Civitas Sancta? an verò à Sanctitate futura?

Civitas Sancta etiam olim propter Christum, qui in ea passurus erat, nominabatur, diversisque honorabatur elogiis à Scriptoribus sacris. 4. Reg. 22. De qua dixit Dominus. In Hierusalem *ponam nomē meum*. Psalm. 50. *Benignè fac in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem.* Psalm. 146. *Et videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.*

Hierusalem Cælum significat.
[*] Illud Zachariæ, Absque muris habitabitur Hierusalem, æquè potest de terrena & Cælesti explicari.

Sæpe in Sacris literis Cælum empyreū, & æternæ gloriæ beatitudo Hierosolymæ nomine significatur [*] Lege Apostolum, qui cap. 4. 26. Galatis sic scribit. *Illa autem (sublimis) quæ sursum est, libera est; quæ est mater omnium nostrum.* Et Sic Hebræis cap. 12. *Accessistis ad Sion montem sanctum, & Civitatem Dei viventis, Hierusalem, Cælestem.* &c. Et S. Ioannes in Apocalyps. sua *Vidi, inquit, Sanctam Civitatē Hierusalem, Novam, descendentem de Cælo.* Quod eodem intelligendum est sensu, quo illud Orationis Dominicæ, *Adveniat Regnum Tuum*, nam Regnum Dei (Hierusalem Cælestis) descendit in cor nostrum per gratiam; ut ad illud posteà adscendere possimus per gloriam.

Quomodo hoc nomen apud Græcos aut etiam Latinos declinetur?

Et hic Critici observent hujus civitatis vocabulum variè declinari apud Græcos; dicitur enim ἱεροσόλυμα per omnes casus: itemque ἱεροσόλυμα ης & ἱεροσόλυμα ων. Vnde eos imitati Latini, volunt ut *Hierusalem, Hierosolyma, æ*, & *Hierosolyma, orum* nominetur. 1. Paral. 3. 4. Matt. 2. 3. & 3. 5. Lucæ 12. 25. &c.

SE-

SECTIO LXXI.

De Sione quà Loco.

Quis Mons ille fuerit? & quomodò à vicinis distinguatur?

SIc vocabatur in Iebusæorum regio[illegible] mons, qui est proximus Hierusale[illegible] Est montis Hermonis ramus, & sem[illegible] munitus ab indigenis, ut ab hostibus p[illegible] tegerentur. Deuter.4. *Usque ad mon[illegible] Sion, qui est Hermon.*

Metonymia.

Hoc nomine, quia pars pro toto sæp[illegible] accipitur, aliquando tota intelligitur H[illegible] rusalem. 4. Reg. 9. *Subsannavit te virgo f[illegible] Sion.*

Sion sumitur pro Beatitudine.

Et sicut Hierusalem, sic & Sion ac[illegible] pitur pro Gloriâ Cælesti. Ad Hebr. 12. *Accessistis Sion, montem & civitat[illegible] Dei viventis, Hierusalem Calestem, (myriadum) multorum millium Angelor[illegible] frequentiam.* Et Ioannes, Apostolus & Evangelista, in Revelationum suarum c. 14. 1. *Et vidi*, ait, *& ecce Agnus stans su[illegible] Montem Sion; & cum eo centum quadr[illegible] ginta quatuor millia, habentes Nomen ej[illegible] & nomen Patris ejus scriptum in frontib[illegible] suis.*

SECTIO LXXII.

De Civitate David, quà Loco.

Quanam sit Civitas David & quare sic fuerit vocata?

MOns Sion, arx quæ in illo, & opp[illegible] dum quod adjacebat, & quæ Iebusæis occupabantur, & propugnaba[illegible] tur; expugnavit & obtinuit David, n[illegible] vis exornavit ædificiis, & novis incolis n[illegible] bilitavit. Et ideo hic locus ad Regis gl[illegible] riam *Civitas David* cœpit denominar[illegible] Constat ex sacrâ Paginâ. 2. Reg. 3. *Cepit a[illegible] tem David arcem Sion.* Et 3. Reg. 7. *De[illegible] vitate David*, id est de Sion.

Quinam in illa habuerint domicilia?

Hæc postea Regum Curia fuit; & i[illegible] ea enim præter Reges etiam Regni Pr[illegible] ceres erexerunt palatia. 2. Reg. 5. Hinc Machab. 2. legitur, *Et renunciatum est vi[illegible] Regis, & exercitui, qui erant in Hierusal[illegible] in civitate David.* Et posteà cap. 7. *Et f[illegible] gerunt in Civitatem David.* Et 2. Mac[illegible] 14. *Et, qui in Civitate David erant, Hierusalem, in arce.*

SECTIO LXXIII.

De Bethlehem, quà Loco.

Bethlehem eadem quæ Ephrata.

[illegible] uxorem illic opprimendo Levita [illegible] necarunt.

LUcæ 2. 4. & Ioann. 7. 42. quòd in ea[illegible] Samuel 16. 18. habitaverit Dav[illegible] *Civitas David* nominatur. Ad Tribu[illegible] Iuda pertinebat. Hinc fuit ille Levit[illegible] cujus uxorem illicito concubitu Iudic. 19. 1. Gabaonitæ necarunt. Olim dicta fuit Ephrata, Genes. 35. 19. & 48. 2. Eamque Roboam 2. Paral. 11. 6. ædificio munivit.

Consecrata ... Nativitate [illegible]

Condita fuit ut esset sancta, & Domini nostri Iesu-Christi Nativitate bearetur. Matth. 2. 6. Rex Herodes & Proceres omnes & populi erant Hierosolymis adventu Majorum perterriti. Et tunc Herodes ut se à periculo Coronæ amittendæ subduceret, Sacerdotum Principes, & Populi Scribas vocavit in Synodum, & sciscitabatur ab eis, *Ubi Christus nasceretur?* Et illi *in Bethlehem Iudæ* responderunt; Michæas enim cap. 5. 2. præscio spiritu dixit. *Et tu Bethlehem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim exiet* [*] *Dux, qui regat populum meum Israel.*

Vide Hieronymum de locis Hebraicis; ibi enim multa de hac civitate lectu digna Sanctus Doctor edisserit.

[*] Multa olim verba quæ hodie variantur ut *Audio*, ut *Audivi* conjugabantur; & multis contrà, quæ hodie ita variantur olim decurrebant ut *Audio*.

SECTIO LXXIV.

De Bethel, quà Loco.

Bethel quid Latinè significet?

Olim vocabatur Luza.

LAtinè *Domus Dei* diceretur. Est urbs in Tribu Benjamin: sic primum à Iacob cognominatu. Genes. 12. 8. & 28. 19. & 1. Paral. 7. 29. & Iudic. 4. 5. Eadem & Iudic. 1. 23. *Luza* nominabatur.

Locus fuit religiosus sub initium. Genes. 27. & 31. & 35. sed post ab idololatriâ inquinatus 3. Reg. 12. Hier. 47. Oseæ 10. Amos 3.

SECTIO LXXV.

De Galaad, quà Loco.

Qualis Galilææ sit, & ubi jaceat?

ESt Galilææ regio ad Orientem ultra Iordanem. Genes. 31. 21. In eâ dimidia Tribus Manassæ cum Tribubus Ruben, & Gad. Num. 32. 39. Deuter. 3. 15. Iosuæ 13. 11. possessionem accepit. Iacet ad tergum Phœnices & Arabiæ; Libani collibus adhæret; per desertumque & Amorrhæorum, quibus ut habetur in Psalm. 60. 9. Schon imperavit, protenditur. 4. Reg. 10. *A Iordane contra Orientalem plagam omnem terram Galaad.* Est locus fertilis, & optimis pascuis abundans.

An sit felix & dives?

Ponitur pro incolis. Iud. 10. *Galaad trans Iordanem quiescebat.*

Arboribus & plantis, è quibus defluunt resinæ & aromata, exuberat. Genes. 37. *Viderunt Ismaelitas viatores, venientes de Galaad, portantes aromata, & resinam, & stacten in Ægyptum.* Et Hierem. 8. *Numquid resina non est in Galaad?* & iterum 46. *Ascende*

sunde in Galaad, & tolle resinam, Virgo filia Egypti, frustra multiplicabis medicamina, sanitas non erit tibi.

Resina plurima in Galaad.

Figuratè accipitur pro toto regno Iuda quod pulchrū & opulentū erat ut Galaad. Et hoc sensu versum illū Hieremiæ intelligunt expositores. *Galaad, tu mihi Libani Caput. Si non posuero te in Solitudinem, urbes inhabitabiles.* &c.

Galaad accipitur pro toto Palestina. Hieremias cap. 22.

SECTIO LXXVI.

De Charmelo, quà Loco.

NOmen CHEREM, appellativum, & proprium est. In priori acceptione sonat *Vineam*; & loca, ubi multa vineta reperiuntur, significat. Isaiæ 10. *Gloria saltus ejus & Charmeli (vineti) ejus; ab anima usque ad carnem consumetur*; & ib. 29. *Convertetur Libanus in Charmel* (vineas) *& Charmel* (hæc ipsa vinearum multitudo) *in saltum* (aut sylvam) *reputabitur*.

Charmeli nomen æquivocum, commune & proprium: quid significet in acceptione communi, & quid in propria?

Nomen autem כרמל, si proprium sit est Libani brachium; regionem continens quæ olim erat integrum regnum, & ab uno Principe gubernabatur. Iosve 22. Posteà cessit in sortem Tribui Iuda. Iosvæ 15.

An debeat scribi per Cāf

Qualis provincia Charmelus olim fuerit?

Et in specie Civitatem significat, quæ in illo monte aliis oppidis dominabatur. Ios. 15. 54. Isaiæ. 29. 17.

Hunc Helias, Elisæus, & Prophetarum Filii sua sanctitate & miraculis celebrem reddiderunt.

SECTIO LXXVII.

De Libano, quà Loco.

EST mons altissimus, in Syria, & teste Ptolemæo libr. 5. à thuris candore, quod ibi colligitur, denominatus; nam LABAN, sonat *Candidum*. Deuter. 1. 2. Iudic. 3. 3. Isaiæ 2. 13. At malunt alii à nivibus, quæ semper in vertice prospectantur, nomen sortitum fuisse; & in multa brachia, quæ in diversas partes protenduntur, dispescitur. De aliquibus ejus ramis jam diximus: de ipsomet aliquid subscribamus.

Libanus, cur à candore nomen habeat?

Cedri hujus montis sunt in pretio, non enim alio in loco reperiuntur longiores 1. Reg. 5. 6.

Habet cedros altissimas.

Ab occasu in Orientem decurrit, Israelisque regionem à Syria Damasci secernit. Ostium habet apud urbem Emath, per quod à Syria in Palæstinam venitur. Et apud universos Autores est perpetuò virentium arborum, & odoratissimarū plantarum laude insignis. Vide Deuter. cap. 1. & 3. & Hierem. 17.

Est valde amœnus & fertilis.

Erat tam pulcher, ut qui à pulchritudine aliquem laudare vellet, compararet cum Libano. Cantic. 5. *Species ejus ut Libani.*

Ejus pulchritudo in exemplum habebatur.

Ornavit & illustravit eum Salomon, 3. Reg. 4. Domum saltus Libani ædificans.

SECTIO LXXVIII.

De Basan, quà Loco.

EST regio latè patens, ab Og olim Regia Majestate gubernata: sed Num. 32. Rubenitis, & Gaaditis, & dimidiæ Tribui Manasse Num. 21. 32. & Isaiæ 2. 13 adjudicata. Prius, ut ex Deuter. 31. colligitur, *Terra Gigantum* vocabatur. Sed & dicta fuit etiam *Havot-jair*. Deut. 3. 14. nec non & *Terra Raphaim*, seu *Terra Medicorum*.

Basan, à quibus olim habitata fuerit? quomodò posteà inter Hebreos distributa?

Pro loco fertilissimo & abundantissimo hoc nomen sumitur metaphoricè. Hierem. 50. *Et pascetur Charmelus & Basan.* Mich. 7. *Et in medio Charmeli pascetur Basan, & Galaad juxta dies antiquos.* Malach. *Et infirmatus est Basan.*

Fuit valde fertilis.

APPENDIX.

Iterum de Τοπολογία [illegible] *seu Locorum Eloquutione.*

De Loci nomine. Τόπος. Λόγος.

Quem Τόπον, Loc[illegible] Aristoteles di[illegible] alii Λόγον ap[illegible] lant; & volunt [illegible] cem Latinam L[illegible] à Græca Λόγω [illegible] quæ simillima, e[illegible] ci. Et quidem Loca loqui dubitare no[illegible] poterit, qui Concionatores audierit, [illegible] Regna, Provincias, Civitates, Fluvios, [illegible] jam collaudantia hunc, & jam incrimin[illegible] tia illum, prout merita causæ postula[illegible] introducunt. Multa possem scribere [illegible] vellem hic in re clara, testimonia Auth[illegible] profanorum proferre; cũ sufficiat ad E[illegible] ditionem meus Bernardus, qui simul [illegible] votionem excitat, & ad Charitatem c[illegible] ducit. *Age pœnitentiam, quia per hanc* [illegible] *Te) appropinquat Agnus Dei. Hoc* [illegible] *prædicat stabulum istud: hoc præsepe c*[illegible] *mat; hoc membra illa infantilia manif*[illegible] *loquuntur; hoc lachryma, & vagitus ev*[illegible] *gelizant.*

An Loca loquantur?

Bernard. serm. 3. in Natal. Dõ. Quid nobis præstet, & stabulũ dicant?

Differentiæ Physicæ in Loci essentia & proprietatibus.

Multa profectò in Physica de loco [illegible] cuntur, quæ Veritati non consentiunt, [illegible] alibi persequor; nam aliæ me curæ in O[illegible] re præsenti præpediunt. Omissa igi[illegible] Loci definitione, alibi tradenda & dis[illegible] tienda, venio ad divisionem notissima[illegible] quæ Locum in Natalem & Alienum [illegible] cernit.

SECTIO I.

De Loco Natali. *An singula Nati*[illegible] *proprias habeant Virtutes & Vitia*[illegible]

An in indigenarum mores Patria influat?

Patria à Latinis dicitur, à Græcis [illegible] τρὶς; præsentes fovet, absentesq[illegible] adlicit, & qualitatum suarum characte[illegible] bus concomitatur. Ad rem Ovidius [illegible] 1. de Ponto.

Nescio, qua natale solum dulcedine c[illegible]
ctos
Ducit, & immemores non sinit [illegible]
sui.

An ex Patria ad mores secura consequentia decurrat?

Habent suas contemperationes Regio[illegible] singulæ, & illas in hominum corpora [illegible] mittunt; ita ut ex patria ad mores, & [illegible] moribus ad patriam argumentum su[illegible] tur. Vt ex Natali Solo ratiocinia ducantur, has generales Regulas Lucanus ut Maximas certas supponit.

Quidquid ad Eoos tractus, Mundiq; teporem
Labitur, emollit gentes clementia Cœli:
Omnis in Arctois populus quicumq; pruinis
Nascitur, indomitus bellis est, & mortis amator.

De Indicali. De regione perborei.

In Venerem proclives esse Traces testatur Naso, nam agens de Tereo sic infit.

De Tracia.

Digna quidem facies, sed hunc innata libido
Exstimulat, pronumq; genus regionibus illis
In Venerem; & flagrat vitio gentisque, suoq;

Sunt Regiones, quæ dant industrios & ingeniosos homines, sunt quæ stupidos.

In Bœotia tanta est incolarum inscitia, ut mugire veriùs, quàm ratiocinari dicantur. Et re benè perspectâ Critici, nam illi populi boum armentis sunt similes, Regionem ipsam Βοιωτίας nominarunt. Quæ sanè multum debet Ovidio, qui aliam, alienam tamen, proponit etymologiam; jubet enim Transformationum tertio-decimo, ut Cadmo sic Apollo loquatur.

De Bœotia.

Unde dicantur?

Bos tibi Phœbus ait solis occurret in arvis,
Nullum passa jugum, curvique immunis aratri:
Hac duce carpe vias, & qua requieverit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.

Tu tamen tene à stupiditate Βοιωτίαν, hoc est, *Bovinam* dictam esse, tam enim erant Bœoti stupidi, ut insulsi, & ignavi *Bœoti* [*] passim nominarentur. Horatius libr. 2. epist.

Bœotum in crasso jurares aere natum.

Lucianus in Iove Tragœdo. Ἄγροικον τοῦτο εἴρηκας, καὶ δεινῶς Βοιωτικόν. *Istud, quod dixisti, prorsus agreste est, & vehementer Bœoticum.* Firmat istud Antagoras, qui cum Thebaidos librum apud Bœotos recitaret, nec quisquam recitanti applauderet, complicato volumine excla-

[*] Bœoti inter Divinos & rerum futurarum præsagos recẽsentur. Cicero 1. de Divinit. *Quod, & somniantibus sæpè contingit, & nõnunquã vaticinantibus per furorem, ut Bacis Bœotius, & Epimenides Cres.*

ma-

minimpatiens, *Meritò appellamini Barbari, non bovem habetis aures*. Maximus lib. 15 de doctrin. & sermon. Inter Adagia passim auditur illud, Βοιώτιος νόμος, quod alii Bœoticam legem, alii Bœoticam cantilenam interpretantur & juxta utramque expositionem potest Hispanicè dilucidari; Coplas de ciego dicimus, sunt inconcinni versus: & *sentencia de carta vieja*, est illa, quæ lege & arte caret. Et ab hoc Adagio non multum distat hoc, Βοιώτια αἰνίγματα. *Bœotica ænigmata*, quæ enim asserebant hi homines, tam erant arcana, & obscura, ut & audientes fugerent, & dicentes laterent.

Bœotica lex, Bœotica cantilena.

Bœotica Ænigmata.

Nursini olim improbi censebantur. Servius versus illos dilucidans,

— *Quos frigida misit*
Nursia, & Hortinæ classes, populiq; Latini

Virg. Æneid. 7

Sic scribit. [*Frigida Nursia*, vel quia revera talis est, vel frigidam dixit, quasi venenosam & nocentem, Gracchi namque ubique in concionibus suis Nursinos sceleratos appellaverunt. Scimus autem Virgilium amare Historiarum rem per transitum tangere.] Hæc ille.

Quid nomine frigidus significet?

Quomodo historias veteres attingere soleat Virgilius?

Pœni erant infideles, unde in Adagium venit Ποινικὴ πίστις, *Punica fides*; quæ enim Romanis promiserant, quamdiu sibi erant utilia, observabant.

De Fide Punica.

Et quid de Græcis dicam? Respondent aliqui producendo hæc Adagia. Ἀττικὸς μάρτυς, *Atticus testis*, & Ἀττικὴ πίστις, *Attica Fides*, non enim obmutuissent vulgò, nisi Græci testes essent probatissimi & incorruptissimi. At per Ironiã hæc admittit Proverbia Diogenianus affirmat: & probat ex Tullio pro Flacco: repudiat enim & elevat Græcorũ Testiũ fidem his verbis. *Verumtamen hoc dico de toto genere Græcorũ Tribuo eis Literas, & multarum Artium disciplinam, non adimo leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: deinde siqua sibi alia sumunt, non repugno. Testimoniorum religionem & fidem nunquam ista Natio coluit, totiusq; hujusce rei, quæ sit vis, quæ authoritas, quod pondus ignorat.*

De Græcis.

An per Ironiam fides Attica in exemplum ponatur?

Quales sint Græci testes?

Sunt singulis gentibus sua vitia propria, & ideo sicut Capitalia à cæteris, sic etiam ab utrisque debent peccata provincialia distingui. Et de ipsis in Theologia Fundamentali specialiter dissero. Eademque Joannes Lanzius ad numeros sequentes reduxit.

De peccatis Provincialibus.

Pons Polonicus,
Monialis Suevica,
Devotio Italica,
Humilitas Hispanica,
Constantia Gallica,
Et jejunia Germanica,
Nihil valent omnia.
Sigalion secunda Pars.

Aliqua recensentur.

Sic illos bene aut male: ego enim Nationes universas veneror, eximias enim Virtutes per singulas distributas suspicio.

SECTIO II.

Quàm certa sunt Indicia, quæ à Patriâ sumuntur?

Ecce loquitur Patria, & suorum Filiorum bonas & malas qualitates exponit. Sed quanta certitudine? Sanè, ut judico; valde sunt probabilia argumenta, quæ à Loco Natali sumuntur, at ipsa sunt cum prudentiâ & judicio formanda: tametsi enim in tribunali reum indicent, sola, nisi aliæ accedant probationes, non convincunt; est enim Pronunciatum Dialecticum, *Non persuadet rem esse, quod contingit aliquando non esse*. Sunt enim bonæ hæ Consequentiæ, *Semper, Ergo & nunc. Ubique, Ergo & hic. Universi, Ergo & Lælius*: hæ autem, *Aliquando, Ergo & nũc Alicubi, Ergo hic. Aliquis, Ergo Lælius*; etsi à Logicâ Scholasticâ non admittantur, nõ enim necessariò concludunt, habent in Morali suum locum, & Probabilitatis modo affectæ mentem dirigunt. Oportet enim Certitudinem secernere à Fiducia, & spe: & à puris particularibus non illam, sed istas deducere; nam ab Ecclesiâ monitus ad Dominum nostrum Jesum-Christum convertens orationem sic inquam.

Qualia sint indicia, quæ sumuntur à Patriâ?

In rebus liberis & contingentibus nos debet manuducere Canonici Iuris Regula XLV. *Inspicimus in obscuris quod est verisimilius*: Et verisimilius esse dicimus, quod plerumque fieri consuevit.

Qui Mariam absolvisti.
Et Latronem exaudisti,
Mihi quoque Spem dedisti.

At quia hæc spes, caret securitate à Divinâ clementia continuam protectionem exoro.

A paucis, non certa & evidens sed probabilis (seu plena spe) aliquando Cõsequentia deducitur.

Sicut ad futura spes, sic se habent ad præterita Indicia, Præsumptiones ad utraque. Et hanc ob rem, nec contemnenda omninò sunt, nec ut Oraculi accipienda argumenta; quæ sumuntur à Patria: nam in singulis

Sunt mala mista bonis, sicut bona mista malis.

Habuimus Poëtas & Oratores celebres è regionibus barbaris: strenuos milites è populis effœminatis. Scythæ enim ita feroces sunt, ut rationem nesciant, & solâ violentia regantur; & Athenienses ita culti, ut non solùm aliis Græciæ provinciis, sed Italiæ, Asiæ, Ægypto, & Africæ bonæ mentis Palæstritas concesserint: & tamen *apud socordissimos Scythas Anacharsis sapiens natus est, & apud Athenienses catus Meletides fatuus*, ut inquit Apuleius, & exco Baptista Porta in Physiognom. lib. 1. cap. 10. pag. 25.

Interdum sunt degeneres filii, & dissimiles suorum parentum.

An ex morum consideratione possit aliquis ad Parentum & Patria cognitionem venire?

Sicut è Natali solo ad mores, sic è [illegible] ribus possumus ad Patriæ cogni[illegible] nem venire; adeoque scire utrùm Patr[illegible] & Gentem peregrinus mentiatur. H[illegible] Dido Logicam sine ullo præceptore d[illegible] cerat, & inter lachrymas illam exer[illegible] Historiam, qua possum brevitate [illegible] stringo.

unde originem ducant Trojani

Eiectum ex undis ejectum, littore eg[illegible] tem
Excepit; regni & demens in parte [illegible] cavit:
Amissam classem, sociosque à morte duxit.

Æneas hospitio Regio admissus, à D[illegible] dano Iovis & Electræ filio Troës prov[illegible] re asseverat, nam [Æneid. 3.]

Dardanus Iliaca primus Pater Vrbi[illegible] Auctor,

& se esse Deæ Veneris filium. Tander[illegible] ne ingratus censeretur exclamat [Aen[illegible] 4.]

Quanam Æneas Didoi promiserit

—— Ego Te (quæ plurima fando
Enumerando vales) nunquam Reg[illegible] negabo
Promeritam: nec me meminisse pig[illegible] Elisæ,
Dum memor ipse mei, dum spiritus [illegible] reges artus.

An violaverit fidem?

Interim jurati juris immemor, Regin[illegible] ingratus & mendax hospes decipit, se [illegible] ri committit, & in Italiam ventorum [illegible] vore contendit.

Dido, aliàs Æneæ propudiosæ & infidelis mendacia, ex iis colligit, non à Deorum cum genere, sed à barbaris & inhumanis parentibus progenerat um.

At Regina dolos (quis fallere posset amantem?)
Præsensit motusque excepit prima fu[illegible] ros.

Vbi tamen classem commissam fuiss[illegible] mari videt,

Huc illuc volvens oculos, totumque p[illegible] errans
Luminibus tacitis, & sic accensa pro[illegible] tur.
Nec tibi Diva parens, generis nec D[illegible] danus author,
Perfide, sed duris genuit te cautibus h[illegible] rens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt ub[illegible] tigres.
Nam quid dissimulo, aut quæ me ad [illegible] jora reservo?
Num lachrymas victus dedit? aut m[illegible] ratus amantem
Quæ quibus ante feram? jam jam Maxima Iuno,
Nec Saturnius hæc oculis Pater a[illegible] cit æquis.

Ecce illa ab Aeneæ perfidia, ingratitudi[illegible] & crudelitate ejus patriam & Majores [illegible] matur, & quidquid ille dixerat incri[illegible]

natur manifesti mendac[illegible]. Rapiebat illam furor, si enim in ejus corde cessasset cogitationum procellosa te[illegible]pestas, linguam his numeris attempera[illegible]sset.

Filii sunt viva & expressa suorum Patrum imagines. Ergo si es Electra & Iovis nepos, nec non Veneris filius, in elegantia tuorum morum electri fragrantiam, Supremi Numinis justitiam, & suavitatem Veneris reperiremus. At hæc omnia à tuis moribus & gestis longè absunt. Falsa sunt ergo, quæ de tuis Progenitoribus mihi narrabas. At illi omnes & soli, qui in montibus & sylvis nati, & lacte ferarum nutriti, mores ferinos habent. Tu ergo, siquidem perfidia & crudelitate feras superas, in montibus, & sylvis à barbaris es parentibus natus, à tigridibus fuisti nutritus.

Dido [illegible] ejusdem [illegible] Æneas [illegible] Æneæ [illegible]

Et hic obiter notabo duo; alterum, totam hanc Didus, elegantissimè descriptam à Marone tragœdiam, esse putum mendacium: alterum, Poëtam hîc, sicut etiam alibi; non scivisse cum honore mentiri.

Quanam prius apud doleant Dido hac historia notavit

Primum clarè persuadeo. Tametsi enim ante Trojanæ Civitatis excidium nihil apud Scriptores inveniatur; unde Lucretius de quo in quadam Elegia concinebat Ovidius,

Inter alia argumenta, quibus Mundi novitatem contra Aristotelem Lucretius demonstrare conatur, illud fortissimum videtur, quod ab Historia sumitur: nam bello Trojano antiquiorem in libris Ethnicorum non legimus.

Carmina Sublimis tunc sunt peritura Lucreti
Exitio terras cùm dabit una dies.

nihilominus admirabundus interrogat,

Cur supra bellum Trojanum & funera Trojæ
Nil alias aliis quidquam cecinere Poëtæ?

expugnationem & incinerationem hujus nobilissimi emporii, adeoque Aeneæ in Africam & Italiam adventum incidisse in ætatem Samsonis, circa annum Mundi 3020. ex Diodoro Siculo, Dionysio Halicarnas. & aliis, cum Genebrardo Chronologi Recentiores statuunt. At tunc nec Carthago erat condita, nec Dido nata. Fuit enim Dido Pigmalionis Tyriorum Regis soror, & eodem Genebrardo asserente, circa annum Mundi 3287. Ioatzio Ochoziæ filio minimo in Iudæa regnante Carthaginem ædificavit. [Vide 3. Reg. 12. Iosephum *libr. 1. contra Appian.* Orosium *libr. 4. cap. 6.* Menandrum Ephesium *apud Ioseph. &c.*] De hujus gloriosæ Civitatis nomine *pag. 126 a.* Genebrardus hæc habet. *Lingua Punica Syriacam redolet apud Plautum, & nomen* CARTHAGO *Syrum esse; nam* CARTHA *apud Syros* V*rbem significat* GO *medium,* CARTHA-GO, *quasi Media-urbs, Tyri enim media pars ad eam ædificandam cum Didone confluxerat.* Sicut Punica à Syra, sic hæc Lingua ab Hebraica

Fuit Lucretius Cicerone duodecim annis natu minor.
Æneas. 3020
Dido. 3287
Differ. 267
Ergo 267. annis post Æneam Dido venit in Africam.

Lingua Punica ab Assyria processit.

brica defluxit. Et in Hebraico Lexico כרת CARAS (unde כרת CARATH) est fœdere exsilere: & גו, GEV est tergũ: & CARTHAGO, si huic etymo cõstem, suo nomine historiã fuæ cõditionis repræsentat. Dido enim, cũ Fratrem fugiens pervenisset in Africam, tantum soli à Iarba pecunia numerata redemit, quantum taurino posset tergore circumdare. Dissecto deinde in minutissimas lamellas tergore tantum loci circumdedit, quantum arci sufficeret. Historiam Virgilius modulatur his versibus.

Sit ab Hebræis Assyria.

Etymolog nomen Carthago.

Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer erat: naves, quæ fortè paratæ,
Corripiunt, onerantque auro: portantur avari
Pygmalionis opes pelago: dux fœmina facti.
Devenere locos ubi nunc ingentia cernes
Mœnia, surgentemque Novæ Carthaginis Arcem:
Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
Taurino quantum possent circumdare tergo.

Virgilius Æneid. 1.

Est autem Græcis Βύρσα *corium* aut *tergus*; unde Cotiarium, quem *Curtidor* Hispani dicimus, βυρσεῖα nominarunt.

Byrsa, quid significet? Cur hoc nomine insignitur Carthago?

Scio alias à Criticis etymologias hujus vocis adduci, sed accuratior est hæc ultima, & Didûs historiæ accommodatior.

Transeo ad Secundum, & asserto, etsi multi mentiantur, paucos esse, qui sciant cum honore mentiri & ideò scitè dicit Hispanus, *Mas presto se coge al mentirosa, que al coxo.* [Citiùs mendacem: quàm claudum assequor.] Goetifredus Wendelinus 20. Sept. 1646. in missa ad Gassendum Epistola [& habetur in Operibus ejusdẽ Gassendi tom. 6. pag. 500. 2.] *Unum doleo, cùm* (Bullialdus) *cæteras meas Observationes nõ improbet, eas Eclipsi anni 1642 se inscripsisse adversum me actione falsi, quasi ego tantus natu hoc profecerim, ut cum splendore existimationis discerem mentiri.* At Virgilius; etsi ætate maturus, cùm Æneidem composuit nondum didicerat cum existimationis splendore à linea Veritatis deficere: nam hoc mendacio putido ignorantiam & malevolentiam propriam detegit, injurius est Didoi, viragini castissimæ & generosissimæ, Aeneamque, quem præclaris virtutibus exornare intendebat, perfidiæ & ingratitudinis scelere incriminatur. Sanè Græci & Latini, ut haberent excusationem in peccatis, voluerunt consortes & complices habere Deos, habere Heroas; & ideò utrisque affinxerunt exsecrabilia crimina, quæ viam sternerent, quam eorumdem Numinum devoti tererent. At Indi, qui Græcorum & Romanorum judicio erant barbari, impietate prudenti Europæorum barbaram impietatem condemnant. Joannes Boterus Relationum Universalium parte 5. libr. 1. pag. 3. *Avanzano però d'intendimento, & d'una certa ombra di religione i Greci; perche se ben mettono un supremo Dio con un gran numero d'altri Dei non attribuiscono però gli adulterii, e le altre scelerazze detestabili al lor Viracoca come i Greci à Giove, anzi non gli ascrivono, se non cose grandi, eccelse, meravigliose, onde il chiamano anche* Usapu *cioè* ammirabile.

An pauci sciant cum honore mentiri?

An bona fide Eclipses à se observatas Wendelinus describat?

An sciverit mentiri Maro?

An peccaverit contra Prudentiam Canendo suum Aenæam quem laudare debebat Heroë indignis vitiis dedecorando?

Cur Græci & Romani suis Diis crimina tot affingunt?

An Indi melius sentiant de Deo?

Loquuntur etiam fluvii & verticibus suis rhetoricantur, unde in libro, qui *Fiestas de Sevilla* inscribitur, *pag.* 286. a. his Bætim verbis Farlanius nuper alloquebatur.

Pingebantur, aut etiam credebantur humana effigie Fluvii, & ideo etiam loquentes ab Autoribus introducebantur.

Llevale al Mar las noticias,
Intimale a sus applausos,
Que el que triumpho como Heroico,
Se eleva ya como Santo.

Et post pauca.

Corre, corre mas claro,
O Betis soberano,
A dezirle a la lengua del Agua [*]
(Crystalina [a] *y Christiana)*
Al vencido Pagano;
Que siendo Andaluz,
Le hizo la Cruz
La espada gloriosa del Rey San Fernando.

*] *Littus, aut Ora Hispanicè la lengua de l'agua vocatur.*

a] In voce *Crystallina*, penultimam, quam Latinus corripit, semper producit Castellanus. Juvenalis Satyr. 6.

Grandia Donatur Crystallina maxima rursus.

Et libr. 9. Martialis.

Et turbata brevi questus Crystallina vitro.

Dicit autem Hispanus

Tus Virtudes Bernardo peregrinas
Han de passar Esspheras Crystalinas.

De nomine Crystallinus, quanta penultima apud Latinos sit; & quanta apud Hispanos?

SECTIO III.

Sæpe à Loco Vocis Æquivocæ restringitur Significatio.

A Clarioribus & certioribus initium sumo; In Arithmetica sunt Positivi & Negativi Numeri. [Illos quando utimur Arabicis notis sic exprimimus, +; & istos sic —] Unde quia — 4, est minor nihilo Numerus, & + 7, major nihilo, si in summam redigantur, facient + 3. ut Arithmetici universi testantur. At Romani, & qui illorum hodie more Numeros significant literis, minoris valoris notæ jubent, ut si præcedat se auferat; &, si subsequatur, se adjungat. Pono exemplũ. V. va-

De Positivis & Negativis Numeris.

— 4
+ 7
Summa + 3

Romanorum Notæ.	
V	5
VI	6
IV	4
X	10
XI	11
IX	9
L	50
LV	55
VL	45
C	100
CX	110
XC	90
M	1000
MC	1100
CM	900

V. valet quinque, & I. unum; cæterùm [illegible] sequatur, addit unum (unde VI. vale[illegible] sex) & , si præponatur, auferet unum [illegible] (unde IV. valebit quatuor.) Idem de [illegible] quæ valet decem, dicimus: nam XI. est [illegible] decim; & IX. est novem. Et generali[illegible] loquẽdo, omnis nota minor, majori ad[illegible] rens, se adnumerat, & se subtrahit p[illegible] cedens. Stat ergo Romanas apud Ari[illegible] meticos Notas valorem sortiri à figur[illegible] laborare incertitudine, an videlicer neg[illegible] va sit aut positiva? Et hoc dubium à L[illegible] decidi & resolvi. Et hæc pro nostra [illegible] plore te sufficiant. Sed moneo obiter A[illegible] thmeticos, siqui etiamnum Romanis N[illegible] tis delectantur, Notas adjectivas mu[illegible] plicari posse, subtractivas verò debere [illegible] se simplices; non enim bene IIX, 8: IVL, [illegible] XXC, 80. CCM. 800. notantur: nam de[illegible] mus VIII, 8: XLVI. 46: LXXX. 80: DCC [illegible] 800. scribere.

Notanda pro Calamo.

Sicut in Notis, sic in vocibus ordo [illegible] gnificationem mutat. Nam *Vallis-bona* [illegible] Cisterciense apud Vallisoletum monas[illegible] rium; & *Bona-vallis* alterum apud To[illegible] tum. &c.

Sed & Voces Aequivocæ, non solùm [illegible] Provinciis & Regnis, sed in diversis [illegible] vitatibus; immò in diversis ejusdem [illegible] vitatis locis, aliter & aliter possunt & [illegible] lent accipi.

Espuela de Cavallero.

Equitis calcar Hisp. *Espuela de cabal[illegible]ro*, vox æquivoca est, nam & significa[illegible] quod sonat; nimirum ferreum stimulu[illegible] qui *calcar* dicitur, quòd ad calcem li[illegible] tur, nec non florem simillimum calcari. [illegible] amphibolologiam locus tollit, quonia[illegible] in hortis Olitor *equitis calcaria* pete[illegible] flores dabit: & in officina sua armor[illegible] faber, hoc nomine stimulum ferreum [illegible] telliger. Sunt etiam multa alia Floru[illegible] nomina, quæ & æquivoca sunt, nam a[illegible] etiam rebus conveniunt. *De Lingua* [illegible] vis, quam Græci Βȣ́γλωσσον vocant, j[illegible] dixi. Βȣκέφαλον *Bovis caput* Alexan[illegible] equum fuisse nominatum jam scin[illegible] quod bovem capite representaret. Hi[illegible] prælio, quo ad Hydaspem Indiæ fluvi[illegible] Alexander Magnus Porum vicit, occis[illegible] est, & fuit promeritus, ut pro tumul[illegible] conderetur Civitas, in quâ ejus peren[illegible] tet memoria, Græcè enim Βȣκεφάλια [illegible] Italicè *la Cavalla* vocatur. Vide agelli[illegible] *libr. 3. cap. 2.* & Plinium libr. 6. c. 10. Inter [illegible] in Hortis herba eadem cum tribulo; [illegible] dicta, quòd bovini capitis imaginem re[illegible] rat duobus cornibus & rictu. Marcel[illegible] Virgilius *in Dioscor.* Vox ergo Βȣκέφ[illegible] λος, aliter in Horto, & aliter in stabul[illegible] aliter in Græcorum Principum Chroni[illegible] aliter in Herbarum Historiis usurpatur.

Βȣ́γλωσσος. ȣ̓ ὁ Plin o.

Βȣ́γλωσσον ȣ τὸ Dioscoridi.

Βȣκέφαλος

Βȣκεφάλεια.

La Cavalla.

Similiter *Camelus* est æquivocum. Est enim & Animans à gibbo nota, pro vehendis oneribus, & in Asia præcipuè, mercatoribus utilis; in navibus autem est ille rudens crassus, qui antennas subrigit; unde dilucidantur verba Christi dicentis, Εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλȣ́σιον εἰς τὴν βασιλείαν τȣ̃ θεȣ̃ εἰσελθεῖν. *Facilius enim est, Camelum per foramen acus intrare, quàm divitem in regnum Dei intrare.*

Camelus[illegible] ... [illegible] sunt.

Luc. c. 18.

Locus Evang. dilucidatus.

Cancer, Græcè καρκῖνος, in fluviis est piscis, in Cælo signum, & in corpore animalium, morbus. Ergo æquivocum & incertæ significationis est, & à Loci circumstantia restringitur. Sanè in rivis, dum vivit; in culinis, dum præparatur & conditur; & in mensis, dum editur, est piscis, mollem testam habens pro tegumento; cujus species, quæ multæ & variæ, adducit & exponit Plinius *lib. 9. cap. 51.* In Cælo signum est, quod ab Æstivo Tropico incipit, unde Sol in meridiem regreditur. In corpore est infirmitas, quæ carnem paulatim corrodit. Græcè *καρκίνωμα* dicitur, unde Hispani sunt inde p[illegible]*carcoma*, vocabulum latioris significationis, nam & lignis tinea corrosis adpropriatur. In prima & secunda significatione est masc. & ad secundam declinationem spectat. Et in tertia idem dixero: nec morabor sciolos, qui, *hoc cancer, hujus canceris*, variari existimant, in illo enim Ovidii loco,

Cancer [illegible] astrum, [illegible] [illegible] bum sig[illegible] [illegible]

καρκίνωμα *Hisp.* Carcoma.

> *Utq; malum latè solet immedicabile cancer*
> *Serpere, & illæsas vitiatis addere partes.*

An quando signat morbum, sit Cancer, eris & neutrius accensentur vocabulis?

Quidquid velint aut dicant, adjectivum *immedicabile* non cum dictione *Cancer*, sed cum voce *malum* construitur. Nam à fortiori neutri accensere possent generi voces *lupus, imber, ventus, ira, humor, salix, amyntas* &c. Damœtas, enim & Menalcas apud *Virg. Ecl. 3.* modulantur.

Cur Critici fuerint adlucinati?

> Dam. *Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres,*
> *Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.*
> Men. *Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis,*
> *Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas.*

Solet accidere eamdem vocem ex duplici fonte derivari: nam à *Luceo* & *Lugeo* habemus in præterito LUXI, ab *amo*, & *amaras* AMARIS. &c. Idem etiam Adjectivum à diversis Substantivis deducitur, ut CLAVIGER, quod provenit à *Clava*, *Clavo*, & *Clavi*: unde sub diversa significatione & derivatione & S. Petrus *Claviger*, & Hercules, nec non Navarchus *Claviger*

Una & eadem vox à diversis fontibus prodire potest.

Luxi à luceo, & à lugeo. Claviger à clavi, clava, & clavo.

S. Petrus Claviger, hoc est, claves gerens.

ger appellatur. Sanctus Petrus est Claviger: illi enim dixit Dominus, *Tibi dabo Claves Regni Cælorum*: unde in Hymno concinimus,

Janitor Cæli, Doctor Orbis pariter.

& Sabellius.

Clavigerum penetrale senem, limenq; venustum.

Herculus Claviger, hoc est, clavam gerens.

De Hercule nemo dubitat, ait enim Propertius lib. 4.

Quis facta Herculea non audit fortia clavæ?

Vnde Transform. lib. 7.

Claviger invidis Vulcani occūbere prolem.

& lib. 15. — *Illic lavêre Bimembres*

Vulnera Clavigeri, quæ fecerat Herculis arcus.

Navarchus Claviger, hoc est clavum gerens.

Et quia Clavus in navi est *gubernaculum* (Hisp. *el timon*) Navarchus potest Claviger nominari. Cicero de Senect. *Ille autem clavū tenens quietus sedeat in puppi.* Plautus Amph. scen. 4. act. 4. *Parata navi, clavo hærentes sedulò*: & Seneca 6. de consol. ad Marc. *Quem obruit mare clavum tenentem.* &c.

Naval à vocibus nave, & navo potest ab Hispanis deduci.

Sic apud Hispanos *la Nave* nomen nosti dat adjectivum *Naval*; & κατ' ἐξοχὴν, ubi *la batalla Naval* apud Hispanos dicitur, illa intelligitur, quæ sub Philippo II. Hispaniarum Rege, Joanne Austriaco gubernante Turcarum superbiam & temeritatem compescuit. Interim Cloris & Phyllis (vocentur sic duæ Principes Excellentissimæ, de quibus hæc historia narratur), à suâ Matre conductæ ut sibi illa die vivant ab Aulæ tumultu se subtrahunt cum Nymphis suis (Hisp. *con sus Damas*) recreationis gratia in rusticum palatium secedentes, magnam raparum quantitatem, quam forte collegerat Olitor, in quadam aula repererunt: & inde occasione sumptâ, se ad prælium provocantes, æquo Marte confligunt. Et quoniam rapas Hispanus *Navos* nominat, & adjectivum *Naval* etiā à *Nave* ducitur, quædam Musa, quæ prælio interfuit, illud [*] Hexastichis ingeniosis descripsit; quorum erat initium.

La Batalla Naval, que aqui se pinta,
Ha sido en todo rara y prodigiosa,
Fuera de el Mar se tuvo en una Quinta.
Donde rigio una Diosa
De Damas dos Esquadras,
Que se combatē en otras tantas Quadras.

*] Fuerunt diversi, qui de hoc certamine scripserunt: nā in cujusdam ingeniosis Tetrastichis dicebatur, *A un menear de cabeza La batalla Naval tan cruda empieza.* &c.

De Aristotelis Philosophia.

VNus est Aristoteles: in textu Græco universi conveniunt, versiones diversas æquè legunt & admittunt Discipuli. Interim sub eodem Aristotele, & ad ejusdem mentem sunt in diversis Locis Scholæ, toto Cælo diversæ: nempè Averroistica, Thomistica, Scotistica, Nominalis &c. Aliter enim in singulis Aristoteles intelligitur & explicatur.

Dividitur per diversas scholas.

Averroistica, Platonica,

Averroistica fere est Platonica = vel quid aliud est Mens illa hominibus universis communis, quàm Rationalis anima à parte rei Vniversalis. [a]

Thomistica,

Thomistica Reales Formas (singulares tamen) admittit, à quibus subjecta realiter denominantur.

Scotica,

Scotica autem plerasque Formas in Formalitates convertit, & eas à subjectis distinguit ex natura rei.

Nominalis.

Sufficere distinctionem extrinsecam Nominalis existimat, & plurimas denominationes per relationes ad terminos externos explicat. In omnibus auditur Aristoteles: in omnibus ejus doctrina tradi dicitur. Et in singulis aliter explicatur.

De Ideis Platonis.

An S. Thomæ ævo propugnarentur in Scholis?

a) Videtur doctrina Platonis non fuisse omninò antiquatam Angelici Doctoris ævo, quoniam 3. p. q. 4. ar. 4. interrogat, *Vtrum filius Dei debuerit assumere naturam humanam abstractam ab omnibus individuis?* & frustra hæc tunc quæstio proponeretur, si nulli essent, qui assererent, dari in rebus Naturas Communes & Vniversales; si enim tunc hæ non erant, cur de Humana deberet hæc Quæstio in particulari moveri? D. Carolus de Thomasis è Duce de Palma Clericus Regularis in Sacræ doctrinæ Arbore, quæ D. Thomam ad compendiū reducit, sic Quæstionem decidit. *Non potuit illam (naturam humanam) assumere ab omnibus Individuis abstractam, vel scilicet separatam à singularibus materialibus, sicut Platonici posuerunt; vel sicut in intellectu existentem, vel humano, vel Divino.* Non primum, quia non dantur tales *Naturæ* [*] *Non secundum; quia natura humana prout est in intellectu Divino nihil aliud est, quā natura Divina, & prout est in intellectu humano, non realiter assumeretur, sed intelligeretur tantum assumi, quia non esset vera assumptio, sed cogitatio quædam assumptionis; nec esset aliud ista natura humana assumpta, quā ipso filio quædam Incarnationis.* &c.]

*] Quanta facilitate non dari tales Naturas à D. Carolo asseritur, tanta ab iis, qui adhærent Platoni, posset hæc ipsamet negatio negari.

Quæ sit vera Philosophia?

QVia vera Philosophia est meditari Mortem, tibi in aurem Spiritus sanctus inclamat,

Vt bene contingat devivere, vivere disce:

Vt bene contingat vivere, disce mori.

Ergo, dum vivit unusquisque Heroicas debet exercere virtutes, ut possit cum Apostolo dicere, *Volo dissolvi & esse cum Christo*: aut cum Martino saltem, *Nec morituri, nec vivere recusavi.* Vt igitur addiscam mori, doceamque, postquam de Philosophia Aristotelis egi, de S. Benedicti Regula, quæ discretione præcipuos Philosophiæ Asceticæ continet Canones, breviter disputabo.

De S. Benedicti Regula.

Mutato loco ejus etiam intelligentia, & interpretatio, mutatur.

Vnica est, & Congregationes universæ in ejus lectione conveniunt: at in interpretatione non item. Aliter Galli illam, aliter Germani, aliterque Hispani interpretantur. Cluniacenses benigniùs, Cistercienses severiùs; & tamen omnes sunt verè Benedictini, Regulamque (& nota id benè) benè observant. Testatur id Sanctus Bernardus, qui *in libello de præcept. & dispens.*

5. *nu.* 47. his verbis Mona
instituit. [Licet in dive
ait, diversis, & observan
r, quamdiu tamen sui qu
sus servat, haud dubium q
egulam vivat, quoniam qu
Regula non discordant. Q
tenet, quod teneri inven
profitetur profectò vivit si
quia non aliud proculdu
mittit, quam quod habere
tur vita, cum quibus deinc
nit, & eligit. Quid eni
gr. aut in majori Monast
censium, aut isti fortè illor
ro utrique Cistercensium
iteratoriam profitentur? A
secundum Regulam prof
uidem oris ubique promi
una est omnibus cordis
indubitanter sine detrime
e damno professionis, op
una ubique observatio c
enim non omnes omnia
boni Christiani, quæ in Ev
nnes tamen secundum Ev
t) nam qui concessis alle
tenti sunt, non ideo tam
cessisse ab Evangelio, qu
blimitatem consilii de cæl
non elegerunt; ita sanè
feriori, legitimè, ac fideli
: sic quoque qui secund
vere statuunt, etsi non ad
citur) totam custodiunt, &
claustri ritu vel mutant,
nt, à Regulari tamen omn
non discedunt, donec ta
stè, & piè pro suorum mori
desistunt. Denique Regu
octavum humilitatis gradu
t Monachus, nisi quod c
asterii Regula, vel Majoru
r exempla. &c.]
doctrina multæ deducu
es, quæ in praxi poterunt
are. Eadem enim sunt ve
ibus Benedictini Ordinis
ba Professionis solennis, &
formatis (quale est nostru
in Bohemiâ & multa per F
Galliam) abstinent à carne
m in aliis Cœnobiis ter in
cere permittuntur. Locus
non ibi ad severam abstinen
nnis Professionis restringit.
d Moniales, tametsi omnes
eamdem formulam profess
n Hispania ad clausurā cog
rmania egrediuntur, & in Be
s Senatorum protectæ, sub a

1640. cum Abbate Dunensi, qui eas volebat claudere, de hac obligatione disputabant. Præterea eisdem, aut similibus verbis, Castitatem Melitenses & Calatravenses Milites Religiosi promittunt, & tamen vi Professionis aliter & aliter à Loci circumstantia obligantur; nam priores Virgineam, & posteriores Connubialem observare tenentur: unde Calatravæ, etsi Novitius velit non se poterit ad Virgineæ Puritatis observantiam solenniter obligare; & Melitę nemo poterit solenniter Connubialem promittere; objecta enim solennitatis in diversis Locis ab Apostolica Sede sunt definita, nec privata possunt voluntate immutari. Consultò illud *solenniter* expressè ponitur; quoniam Calatravensis voto simplici, se potest ad Castitatē Virgineam obligare.

De C[illegible] stitatis voto e[illegible] ssm. Ordinis [illegible] Militaribus [illegible].

A loco [illegible] in Professione solenni [illegible] guntur, & à Novitii voluntate [illegible].

Nec aliter philosophari poterimus de Festorum & Iejuniorum observantia. Eisdem verbis concipiuntur & pronunciantur ab Ecclesia & à Constitutionibus Ordinis Benedictini leges. Et à Loco sumitur varietatis distinctio, quoniam Apostolicæ Leges Iejunia & Festa Ecclesiastica indicunt: Regularia Monasticæ. Differunt, cum in aliis, tùm in hoc præcipuè, quod Ecclesiastica (Iejunia & Festa) sub lethifero peccato obligant: Monastica ad pœnam tantummodò, aut ut plurimum ad culpam venialem.

De legibus, quæ Festorum & Iejuniorū observantiam præscribunt.

Semper Loci circumstantia est in Epistolis consideranda: nam Principes, qui detinentur apud hostes, quales hi volunt, aut dictant, scribere coguntur Epistolas; quam ob rem verba in illis, etsi plurimum sonent, aut parum, aut nihil significant: Vbi enim intercedit Captivitas, aut elocātur à propria significatione voces, aut ad congruum, & convenientem sensum restringuntur. Vnde Hispani Ministri in aliquibus, quas Carolus V. Imperator Parisiis scripsit, non Restrictionem modò, sed & alienationem significationum repererunt, noluerunt q; eas intelligere, quousque extra Galliam Imperator, quo modo essent intelligendæ, explicaret.

An Loci circūstantia in Epistolis debeat specialiter considerari?

De Epistolis Caroli V.
Quomodò interpretatæ fuerunt à Ministris Hispanis?

NOTA.

Nonnulla de loco subjiciuntur. *De Musæo Pontificio, in quo Episcopi Electi coram Sua Sanctitate examinantur.*

INter res Sacras, quas religiosè venerati sunt Veteres, locum sæpè reperio. Virg. Æneid. 3.

Numina Magna Loci jussi veneramur & inde.

Et postea lib. 5. sic cecinit.

Hoc

Hic magis inceptos Genitori instaurat honores
Incertus, Geniumne Loci, Famulumne Parentis
Esse putet, cadit quinas de more bidentes.

Libroque septimo subjungit.

Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat, & Geniumque Loci, primamque Deorum
Tellurem, Nymphasque & adhuc ignota [*] precatur
Flumina [a]

Et libr. 8.

Huic Deus ipse loci fluvio Tyberinus amœno
Populeas inter senior se adtollere frondes
Visus.

Et ibidem.

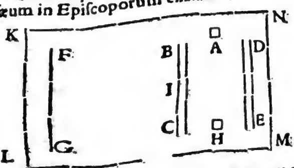
*Iam tum Relligio pavidos terrebat agrestes
Dira loci, jam tum sylvam, saxumque tremebant.
Hoc nemus, hunc (inquit) frondoso vertice collem
(Quis Deus incertum est) habitat Deus.
Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iovem.

*] Hic Virgilii locus proderit Religioso Theologo ad exornandum Caput LXI. Regulæ S. Benedicti ubi Monasterium notum ab ignoto distinguitur, flumen enim aut monasterium, diversorum respectu, est simul notum & ignotum. Vide D. Bernardum Epist. 67. & 68. & me in Theolog. Regul. n. 583. p. 210. a.

a] Quanta Veteres Ethnici superstitione sua coluerint flumina, historiæ antiquæ ostendunt: nã Romanis, qui ad vitandas Tiberis inundationes decreverant aliquos mutare fluviorum in eum exonerantium alveos, nunquã rustici obedire voluerunt.

Ergo, si ad Religionem Loci consideratio pertinet, licebit nobis paucula de Locis, vulgo minùs notis, effari.

Placebitque primò, ut existimo, Eruditio Lectori prospectare Pontificium Musæum in Episcoporum examine.

Aula; in qua illud habetur, est KLMN. Pontificis thronus est in A. Adsunt duo scamna longa (nempe BC, & DE) ut sedeant Cardinales, qui adsistunt; qui quatuor, aut sex; non autem plures esse solent. Prostat pulvinar in H, in quo toto examinis tempore genuflexus debet manere, qui examini & censuræ subjicitur. Ab F in G stant examinatores; ex quibus, qui loqui debet, venit in I. & post genuflexionem exhibitam Summo Pontifici, surgit, & stans Candidatum interrogat; & iste genu-flexus in H, qua potest eloquentia & ingenio respondet, & argumento satisfacit. Singuli Episcopi à duobus aut tribus, & non à pluribus, e[xa]minari.

Antoninus Diana, quem susp[...] viveret, & in Empyreo modò ([...] inter Patronos numero (nam erat [...] simus & humanissimus) semper pr[...] bat quæstiones & controversias [...] maticas; in quibus, sive assereret, [...] garet candidatus, optime respondere[...] indulgent suo genio, & volunt noc[...] quærere in scirpo, & in quæstione a[...] nominis Respondentem confundere. [...] seriò rem agunt putantque in con[...] tam gravi non nisi graves difficultates [...] poni & dissolvi debere.

Qua Ego die examen subii interfue[...] Cardinales præcipui, & inter illos E[...] nentissimus Brancaccius, eruditus The[...] gus, qui me suo argumento honoravi[...] de Visione creaturarum in Verbo inge[...] sè disseruit. Adsumpsit ejus argumen[...] Alexander VII. Sanctissimus Dominus [...] ster, & dixit.

Tota ratio, ob quam Beatis negatis[...] omnes videant possibiles creaturas in Ve[...] à Dei incomprehensibilitate desumitur: q[...] si omnes viderent, Deum comprehen[...] rent.

At hæc ratio non sufficit; non enim hoc [...] surdum ex contraria sententia sequitur.

Beati ergo in Verbo vident creat[...] universas possibiles.

Iudicavi dignationẽ tanti Pontificis [...] ximiam esse, & me debere in ipsamet [...] sponsione gratias agere, & ideò brev[...] his, aut similibus verbis, respondi.

Contra meam Conclusionem, quæ Beat[...] in Verbo, nec nullas, nec omnes creatur[...] possibiles videre asserit, sic argumentat[...] Sed quis? Sanctissimus-ne Dominus noster? [...] ipse argumentaretur, Majorẽ, Minorẽ et illa[...] consequentiã concederẽ; Me errare fateren[...] mentẽ.n. & linguã in obsequium Prodei, qu[...] Numinis Aeterni nomine Ecclesiam Militantem gubernat, humilitate semper religiosa captivo. At, quia modo non Summus Pontifex loquitur, sed eximius Theologus argumentatur, concedo absolutè Majorem, negoque Assertionem subsumptam.

Subrisit Summus Pontifex: dicensque *Illam. Ego probabo*, progressus fuit; & quia erat ingeniosus, doctissimè fuit argumentatus.

Hæc breviter edisserere volui quoniam in Musæo secretiori expediuntur: & omitto cætera, quæ palam coram omnibus fiunt. sunt enim nota, & meo penicillo non indigent.

NO-

SECTIO LVIII.

De Sepe, quà Loco.

MAteria sepem à maceriâ distinguit: hæc enim terrâ & lapidibus, illa mis paratur. Proverb. 15. *Iter impiorum, quasi sepes spinarum.* Mich. 7. *Et qui rectus, quasi spina de sepe.*

In eâ bestiolæ venenosæ & angues delitescere solent. Eccl. 10. *Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.* Nahum. 3. *Parvuli tui quasi locusta locustarum, quæ consident in sepibus in die frigoris.*

Solent immorari apud sepes exteri, vagi, & inopes. Ierem. 49. *Plangite & circuite per sepes*, & Lucæ. 14. *Exi in vias & in sepes & compelle intrare.*

SECTIO LIX.

De Horto, quà Loco.

DE vocis significatione non est dubiū: locus enim arboribus & oleribus consitus, *Hortus* dicitur. 3. Reg. 21. Naboth Acab. *Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum.* & Esther 7. *Et introivit in hortum arboribus consitum.*

Propter amœnitatem eligi ab amantibus solet. Cant. cap. 4. *Veniat dilectus meus in hortum suum.* Et cap. 5. *Veni in hortum meum sponsa mea.*

Est locus ad orandum aptissimus: & ideo Dominus sæpe in hortum veniebat, ut oraret. Ioann. 17. *Sciebat autem & Iudas locum, quia frequenter Iesus convenerat illuc cum discipulis suis.*

Ab Ethnicis Idola colebantur in hortis. Isaiæ 66. *Erubescetis super hortis, quos elegeratis.* Et ibid. *Qui immolant in hortis.*

Sepulchra etiam fodiebantur in hortis. Ioann. 19. *Erat autem in loco, ubi crucifixus est, hortus; & in horto monumentum novum.*

Hortus conclusus Epitheton est purissimæ Virginis Mariæ, quo ejus integritas significatur. Vnde illud. *Hortus conclusus soror mea sponsa.*

Consilia cum amicis in hortis tractabantur, convivia habebantur. Vide 2. Reg. & 13. nec non 4. Reg. 6.

Hic nihilominus veniunt monendi Critici nomina *Hortus* & *Horti* apud Latinos, & nomina *Huerta* & *Huerto* apud Hispanos non coincidere; Locus enim, ubi plantantur olera, latinè *Hortus* dicitur, *Hisp. la Huerta*: at verò ille, in quo flores feruntur, & folia forficibus obediunt; *Horti* à Latinis in plur. & *el Huerto* ab Hispanis vocatur.

SECTIO LX.

De Thesauro, quà Loco.

QVia in thesaurum res tantùm pretiosæ ponuntur, esse rem pretiosam significat in thesaurum deponi. Et res pretiosæ censentur, quæ habentur cordi Matt. 6. *Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum.*

Thesauris pro loco quo conservantur, & pretiosa etiam mea [?] *tiosa in eodem ponuntur.* [margin, partly illegible]

Opulentia magna thesauri nomine significatur. Num. 20. *Aperi eis thesaurum tuum.* Deuter. 28. *Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, Cælum; ut tribuat pluviam.* Psalm. 134. *Producens ventos de thesauris suis.* Lucæ 6. *Bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum.*

SECTIO LXI.

De Mensâ, quà Loco.

NOmen est *Mensa*, quod accipitur in bonam, & malam partem. Quando in bonam familiarissimam consuetudinem & amicitiam significat. 2. Reg. 9. *Tu comedes panem in mensâ meâ semper.* Et *Mephiboseth, filius Domini tui, comedet semper panem super mensam meam.* Quando in malam accipitur, innuit ebrietatem. Isaiæ 27. *Mensa tua repleta fuerit vomitu.*

Mensa Ebrietatis sumitur, in bonam partem pro amicitia, in malâ pro ebrietate.

In Sacris *mensa* significat Divinitatem; nam mensa panum propositionis in templo Exod. 25. & 26. collocabatur, non ut Deum comedere, sed Deum omnibus alimenta præbere, hoc symbolo significaretur. Et hanc cæremoniam Idololatræ, mensas similes in suorum Numinum templis ponentes, profanarunt. Isaiæ 65. *Qui ponitis Fortunæ mensam & Libatis super eā.* In Belis templo erat mensa, Dan. 14. in qua Bel comederet, ut Sacerdotes mentiebantur. Vtriusque mensæ meminit Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Nolo autem vos socios (communicatores) Dæmoniorum fieri. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorū. Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ Dæmoniorum.*

Mensa panum in Templo. Cæremonia, quæ postea fuit ab Ethnicis usurpata.

Mensa & victum significat, quem in Ecclesia primitiva præbebatur pauperibus Act. 6. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.*

Mensa in primitiva Ecclesia erant in quibus cibi præbebantur pauperibus.

Mensa etiam nomine nummulariæ, & fœnerariæ significantur. Luc. 19. *Oportebat te dare pecuniam meam ad mensam.* & Matth. 21. Christus *mensas nummulariorū evertit.*

Mensa fœneratorum.

SECTIO LXII.

De Arcâ, quâ Loco.

Arca foederis. DE Arca Noæ, & Arca fœderis alibi plura diximus, quæ non juvat rescribere.

Pro pecunia ipsa, & pro tributis *arca* ponitur. *Esdr.* 6. *Et ut ædificetur domus Dei de arca Regis*; hoc est, de tributis, quæ in regione trans flumen dantur Regi. Et 2. Machab. 4. *Et cum exactionem faceret Sostratus qui arcæ erat præpositus*.

SECTIO LXIII.

De Molendino, quâ Loco.

Unde dicatur Molendinum? NOmen habet à *molâ*, moluntur enim in eo grana. Hodie aquæ impetu, venti vehementia, aut equorum concursu rota volvitur, at olim ab ipso molitore vertebatur. Quam ob rem hoc in Republica vilissimum esse ministerium censebatur. Exod. 11. *A primogenito Regis usque ad primogenitum ancillæ, quæ erat in mola*. Isaiæ 47. *Tolle molam, & mole farinam*. & Matth. 24. *Erunt duæ molentes in mola: una adsumetur, & una relinquetur*.

Nunc ab Animalibus, aqua vel vento rota trahitur; sed olim trahebatur ab hominibus. Rotam trahere erat ministerium vilissimum.

Ubertatem & granorum abundantiam strepitus molæ significat; ubi enim desunt grana, quæ conterantur, silent molæ. Hierem. 25. *Perdam ex eis vocem molæ, & lumen lucernæ*. hoc est, faciam, ne habeant grana, quæ molant, nec oleum, quod in lucernas suas possint immittere. Apoc. 18. *Et vox molæ non audietur in te amplius*, hoc est, non dabunt tibi agri grana, quæ possis molere.

Molæ strepitus quid mysticè importet?

SECTIO LXIV.

De Portâ, quâ Loco.

SUnt Portæ, vel publicarum ædium, vel privatarum domorum, vel Templorũ. *Possidere portas* est dominari. Gen. 22. *Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum*.

Possidere portas, quid sit?

Communis portarum usus societatem significat. Psalm. 117. *Aperite mihi portas Iustitiæ, & ingressus in ea confitebor Domino*. Deuter. 25. *Peregrino, qui est intra portas tuas da, ut comedat*. &c.

Usus portarum communis.

Extra portam constitui detestationem, proscriptionem & excommunicationem significat. Sic Christus, utpote noster fidejussor, propter peccata nostra, factus est maledictum, & ideò extra portam passus est, ut inquit Paulus cap. 13. ad Hebr.

Extra portam constitui.

Sigalon secunda Pars.

Qui porta Civitatis publicu[...] apud eas dicebatur, quod debe[...] nium pervenire notitiam. Gen[...] *Etis audientibus, qui ingrediebar[...] civitatis illius*.

Communes incolarum con[...] conciones in civitatis porta fieb[...] lebrabantur nundinæ, & public[...] bebantur. Iob. 29. *Quando proce[...] portam civitatis, & in platea para[...] thedram mihi*. Psal. 9. *Ut adnuncia[...] laudationes tuas in portis filiæ Sion*[...] *Adversum me loquebantur, qui sede[...] porta*. Proverb. *Nobilis in portis* [...] Amos 5. *Odio habuerunt corripi[...] porta*. 4. Reg. *Modius similæ si[...] erit cras, hoc eodem tempore, in port[...] riæ*. Deut. 17. *Et Iudicum intra po[...] videris verba variare*. & 22. *Fere[...] signa virginitatis ad seniores urbi[...] porta sunt*.

Hinc Porta sumitur pro supren[...] filio, aut Consistorio. Gen. 27. *Ve[...] cus) non est nisi domus Dei, & Pe[...]* hoc est, Consistorium Cæleste. [...] die Constantinopoli supremum [...] Turcæ Consilium Porta vocatur [...] tores, qui ad Turcam legantur [...] *Portam* dicuntur.

Vigiles & qui aliquid indiga[...] rant, supra portam adscendunt. [...] *David sedebat inter duas portas* [...] *verò erat in fastigio portæ*. & [...] *Absalon mane consurgens, stab[...] troitum portæ in via*. &c. 2. Reg[...]

In portis aræ à Gentilibus [...] bantur. 4. Reg. 23. *Iosias destrux[...] tarum in introitu ostii*.

Portas ponere, est ædificium [...] non enim illæ ante operis finem [...] tur Ios. 6. *In novissimo liberor[...] portas ponat ejus*.

Portarum frequentia, aut in[...] arguit populi numerum. Isaiæ 3[...] *atque lugebunt portæ ejus* (hoc est [...] quentabuntur) & *desolata in te*[...] Hierem. 14. *Luxit Iudæa, & por[...] ruerunt*. Thren. 5. *Senes defecer[...] tis*.

Quæ sit stricta & lata porta M[...] exponit Dominus Noster Iesu[...] his verbis. *Intrate per angustia[...] quia lata porta & spatiosa via* [...] *cit ad perditionem, & multi sunt* [...] *per eam. Quàm angusta port[...] via, quæ ducit ad vitam, & pa[...] inveniant eam*.

Qui ingrediuntur per lata[...] viam dum vivunt, tandẽ ad i[...] tis portam, cùm devivunt, per[...] 37. *Numquid apertæ sunt tib[...]*

ita tenebrosa vidisti.& 41. Portas vali- jus quis aperiet? Nahum.2. Portæ flu- um apertæ sunt. Zach. 11. Aperi Libane as tuas. Psal.9. Qui exaltas me de por- mortis. &c. Omnem escam abominata est ma eorum,& appropinquaverunt usq; ad iam mortis.

SECTIO LXV.

De Ostio, quà Loco.

IDem sonat ac Porta; idem Hebræum nomen interpres jam *Ostium*, & jam *Portam* interpretatur.

Verum & unicum ad Cælum Ostium Christus est. Quod & Ioann. 10.7. ipse testatur, dicens, *Amen, amen, dico vobis, quia ego sum Ostium ovium. Omnes quot- quot venerunt,* (& per aliam viam ingressi) *fures sunt, & latrones: sed non audierunt eos oves. Ego sum Ostium. Per me si quis introierit, & ingredietur, & egredietur, & pascua* (pastum) *inveniet*.

Custodiæ publicæ constituuntur apud ostia.4.Reg.12.*Mittebantque in eo Sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam.* Nehem.11. *Qui custodiebant ostia centum septuaginta duo*. Psalm.140.*Pone, Domine, custodiam ori meo, ostium circumstantiæ labiis meis*. Nec enim semper, sed sub opportunis circumstantiis tacendum aut loquendum est.

Ostium alicujus petere, est amicitiam illius petere. Prover. *Et, qui vigilant ad fores meas quotidie, & observāt ad postes ostii mei*. Et huc spectat frequens illa ostii tabernaculi mentio Levit.1.& 4.

Ostium apertum Occasionis est symbolū Act.14. *Et ostium mihi apertum esset in Domino*.

Ostium claudere est in secreto arbitris semotis aliquid agere. Matth.5. *Et clauso ostio ora Patrem tuum*.

Et *Ostium clausum* per Antonomasiam dicitur Porta inferni. Virg.Æn.6.

—— *Facilis descensus Averni.*
Noctes, atque dies atri patet janua Ditis.
At revocare gradum superasque evadere ad auras
Hoc opus, hic labor est.

...ucis illa Maronis Carmina, at nulli Orthodoxa Veritas tale privilegium concedit; quoniam in Inferno nulla est redemptio. Clauduntur ibi qui morte æterna condēnati. Et quidem ut sanctè & scitè D.Augustinus exclamat, *Nulla major & pejor est mors quàm ubi non moritur mors*. Quæ verba S.Gregorius lib.9.Moral. hoc Scholio dilucidat. *In Gehennâ miseris erit mors sine morte; finis sine fine: quia ibi Mors vivit, & Finis semper incipit*. Claudet Angelus Abyssi Interni ostiū, & clavim frangет, ut sciant damnati illud Ostium recludendum non esse.

Vt homines à periculo incidendi in barathrum æternæ damnationis eripiat, Psalm. 54.16. exclamat David, *Descendant in Infernum viventes*. Qui enim contemplationis oculis eo pervenerit, res suas ita expediet, ut illuc post mortem à Dæmone deferri non debeat. Vnde S. Philippus Nerius libr.2.cap.5. *Chi non và all'Inferno vivo, porta grā pericolo d'andarvi morto.* Vide Sectioni XV in fin.

SECTIO LXVI.

De Limine, quà Loco.

EST primus lapis in ipso aditu domus vel Templi. Deuter. 6. *Scribesq; ea in limine & ostiis domus tuæ*. 2.Reg.5.*Manus Dagon abscissæ erant super limē*.Ezech. 10.*Egressa est gloria Domini à limine Templi; & adorabitur super limen portæ*. Quid Limen sit?

Ante Templorum limina orabant Ethnici; quo respiciens Virgilius libr.6. cecinit. Orare ante limina.

Ventum erat ad limen, cum Virgo poscere fata
Tempus, ait; Deus ecce Deus. &c.
Nec mortale sonans, afflata est Numine quando
Iam propiore Deo: Cessas in vota, precesq;
Tros (ait) Ænea? cessas? &c.

Et Ecl. V. limine Cælestem Portam exornavit his verbis.

Candidus insuetum miratur limen Olympi
Sub pedibusque videt nubes & sydera Daphnis.

SECTIO LXVII.

De Fenestrâ, quà Loco.

AVlæ, ut lucem recipiant, & ut Aulici, quæ extra fiunt, respicere possint, formantur: non ut ingressum, aut exitum præbeant. Nam per fenestram egredi, timoris est; ingredi, audaciæ. Ioel 2.*Per fenestras cadent, & non demolientur. Per fenestras intrabunt, quasi fur*. Et quia mors furtim ingreditur, Hieremias 9. ait, *Ingressa est mors per fenestras nostras*. Ingredi per fenestras. Egredi per fenestras.

Cantant aves in locis solitariis;& ut domus ab habitatoribus deserta significetur, dicit Seph. 2. *Vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari*. Aves cantare in fenestris, quid politici sit?

Fenestræ Obliquæ etiam olim apud Hebræos notæ. 3.Reg.6.& Ezech.40.Vide no-

SECTIO LXVIII.

De Gazophylacio quà Loco.

Nomine vario dilucidatur. Significatum Gazophylacii servabantur?

LOca quæ Hebræus לשכות, Græcus Τὰ γαζοφυλάκια appellant; & in Templo erant aliqua, in quibus aurum, argentum, æs, ferrum, vasa plurima, & telæ, ad Sacerdotum, Regum, & Principum usum cōservabantur. Et quia non promiscuè omnia in eumdem deponebantur locum, sed quæ ad unum genus pertinebant in unum, & quæ ad aliud in aliud deferebātur. De vestium Gazophylacio agit Nehem. 13. De thesaurorum, Regum, & Cantorum Gazophylacio tertii septimo Esdras, & Ezech. 40. De Gazophylacio filiorum Hanan, nec non etiam de Gazophylacio Principum Hieremias 35. In hæc Gazophylacia conveniebāt ministri, Hierem. 36. Et Dominus noster Iesus Christus Ioann. 7. docebat in Gazophylacio, & Marc. 12. sedebat contra Gazophylacium.

Qui ad illa conveniebant?

SECTIO LXIX.

De Corbona quà Loco.

Quænam fuerit inter Corbonam & Gazophylacium differentia?

DIffert à Gazophylacio; tametsi enim utrumque thesaurus sit, quę ex devotione offerebantur, in Corbonam: quæ autem aut emebantur, aut ex obligatione offerebantur, ponebantur in Gazophylacio.

An Corbona an verò Corbana dicenda sit?

Τῆς Corbonan Matth. 27. 6. fit mentio. Iudas enim pecunias, quas pro proditione receperat, projecit in Templum, & strangulavit se. *Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt. Non licet mittere eos in corbonam, quia pretium sanguinis est.* Et nescio, cur Latini scribimus Corbonan; cùm sit in Græco Κορβανᾶν.

NOTA.

Egimus universim de Locis, nunc determinate & in individuo de aliquibus Civitatibus & oppidis aliqua subscribamus.

SECTIO LXX.

De Hierusalem quà Loco.

Quid significet nomen Hierusalem? An ad bellum an ad pacem pertineat?

QVam Hebræi ירושלים, IERVSALAIM hanc Græci ἱεροσόλυμα dicunt. Hujus nominis significatio videtur & pacem & bell... re; ita in toga fit *Visio pacis*, videre, & שלם SALEM est nom... tivum & sonat *pacem*. In sag... nomen arrogans & comminat... *Timete Salem*, nam ... IARA... שלם *Salem* est nomen illius lo... & hostibus insultat dicens, T... *qui vocatur Salem*.

Fuit autem Hierosolyma ... Melchisedech a referente Iosepho... Iebus Chananæi filio *Iosua* 18. ... pata, Iebusæa dicta. Et denique Volaterranus scribit, *Helia* ab ... driano nominata.

Mediam fere magnificæ urbis ... Tribus Beniamin possidebat. D... præcipuæ Prophetiæ, quas Hiere... cinuit. Inquit cap. 11. *Et loquimi... ros Iuda, & ad habitantes Hieru... Adscenditque Rex Templum Do... omnes viri Iuda, universique, q... bant in Hierusalem.*

Civitas sancta etiam olim ... Christum, qui in ea passurus era... batur, diversisque honorabatu... Scriptoribus sacris. 4. Reg. 22. D... xit Dominus. In Hierusalem p... *meum*. Psalm. 50. *Benignè fac ... luntate tua Sion, ut ædificentur m... salem.* Psalm. 146. *Et videas b... lem omnibus diebus vitæ tuæ.*

Sæpe in Sacris literis Cælu... & æternæ gloriæ beatitudo H... nomine significatur [*] Lege ... qui cap. 4. 26. Galatis sic scribi... *(sublimis) quæ sursum est, lib... est mater omnium nostrum.* Et ... cap. 12. *Accessistis ad Sion m... tium, & Civitatem Dei viven... lem, Cælestem.* &c. Et S. Ioann... calypsi. sua *Vidi*, inquit, *Sanct... Hierusalem, Novam, descenden...* Quod eodem intelligendum ... quo illud Orationis Dominica... Regnum Tuum, nam Regnum ... rusalem Cælestis) descendit ... strum per gratiam; ut ad illud ... scendere possimus per gloriam.

Et hic Critici observent hu... tis vocabulum variè declinari ... cos: dicitur enim ἱερουσαλήμ... casus: itemque ἱεροσόλυμα ne... λυμα ων. Vnde eos imitati La... ut *Hierusalem, Hierosolyma*, æ... *lyma, orum* nominetur. 1. Para... 2. 3. & 3. 5. Lucæ 12. 25. &c.

SECTIO LXXI.

De Sione quà Loco.

vocabatur in Iebusæorum regione, mons, qui est proximus Hierusalem, montis Hermonis ramus, & semper itus ab indigenis, ut ab hostibus proterentur. Deuter.4. *Usque ad montem, qui est Hermon.*

Hoc nomine, quia pars pro toto sæpe cipitur, aliquando tota intelligitur Hierusalem. 4.Reg.9. *Subsannavit te virgo filia on.*

Et sicut Hierusalem, sic & Sion accipitur pro Gloriâ Cælesti. Ad Hebr. 12. *Accessistis Sion, montem & civitatem i viventis, Hierusalem Cælestem, & yriadum) multorum millium Angelorum equentiam.* Et Ioannes, Apostolus & vangelista, in Revelationum suarum c. 1. *Et vidi, ait, & ecce Agnus stans super montem Sion; & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes Nomen ejus, nomen Patris ejus scriptum in frontibus is.*

SECTIO LXXII.

De Civitate David, quà Loco.

MOns Sion, arx quæ in illo, & oppidum quod adjacebat, & quæ à Iebusæis occupabantur, & propugnabantur; expugnavit & obtinuit David, novis exornavit ędificiis, & novis incolis nobilitavit. Et ideo hic locus ad Regis gloriam *Civitas David* cœpit denominari. Constat ex sacrâ Pagina. 2.Reg. 3. *Cepit autem David arcem Sion.* Et 3.Reg. 7. *De civitate David*, id est de Sion.

Hæc postea Regum Curia fuit; & in ea enim præter Reges etiam Regni Proceres erexerunt palatia. 2.Reg. 5. Hinc 1. Machab. 2. legitur, *Et renunciatum est viris Regis, & exercitui, qui erant in Hierusalē, in civitate David.* Et posteà cap. 7. *Et fuerunt in Civitatem David.* Et 2. Mach. 4. *Et, qui in Civitate David erant, in Hierusalem, in arce.*

SECTIO LXXIII.

De Bethlehem, quà Loco.

LVcæ 2.4. & Ioann. 7.42. quòd in ea 1. Samuel 16.18. habitaverit David, *Civitas David* nominatur. Ad Tribum Iuda pertinebat. Hinc fuit ille Levita, cujus uxorem illicito concubitu Iudic. 19. 1. Gabaonitæ necarunt. Olim dicta fuit Ephrata, Genes. 35.19. & 48.2. Eamque Roboam 2. Paral. 11.6. ædificio munivit.

Condita fuit ut esset sancta, & Domini nostri Iesu-Christi Nativitate bearetur. Matth. 2.6. Rex Herodes & Proceres omnes & populi erant Hierosolymis adventu Majorum perterriti. Et tunc Herodes ut se à periculo Coronæ amittendæ subduceret, Sacerdotum Principes, & Populi Scribas vocavit in synodum, & sciscitabatur ab eis, *Ubi Christus nasceretur?* Et illi *in Bethlehem Iuda* responderunt; Michæas enim cap. 5.2. præscio spiritu dixit. *Et tu Bethlehem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim exiet* [*] *Dux, qui regat populum meum Israel.*

Vide Hieronymum de locis Hebraicis; ibi enim multa de hac civitate lectu digna Sanctus Doctor edisserit.

C[illegible] fuerit conditi[illegible] an propter [illegible] nem futurati [illegible] ignoran[illegible] ram[illegible] nt condi[illegible] ipsi[illegible] [illegible] tori[illegible]

[*] M[illegible] Ita olim verba [illegible] ut hodie v[illegible] riantur ut Audi[illegible] o, ut Et conjug[illegible] abantur: [illegible] multa contrà [illegible] quæ hodie [illegible] imitantur o[illegible] lim decurre[illegible] ant ut Audio[illegible]

SECTIO LXXIV.

De Bethel, quà Loco.

LAtinè *Domus Dei* diceretur. Est urbs in Tribu Benjamin: sic primum à Iacob cognominatu. Genes. 12.8. & 28.19. & 1. Paral. 7.29. & Iudic. 4.5. Eadem & Iudic. 1.23. *Luza* nominabatur.

Bethel quid Latinè significet? *Olim vocabatur* Luza.

Locus fuit religiosus sub initium. Genes. 27. & 31. & 35. sed post ab idololatriâ inquinatus 3.Reg. 12. Hier. 47. Oseæ 10. Amos 3.

SECTIO LXXV.

De Galaad, quà Loco.

ESt Galilææ regio ad Orientem ultra Iordanem. Genes. 31.21. In eâ dimidia Tribus Manassæ cum Tribubus Ruben, & Gad. Num. 32.39. Deuter. 3.15. Josuæ 13.11. possessionem accepit. Iacet ad tergum Phœnices & Arabiæ; Libani collibus adhæret; per desertumque & Amorrhæorum, quibus ut habetur in Psalm. 60. 9. Sehon imperavit, protenditur. 4.Reg. 10. *A Iordane contra Orientalem plagam omnē terram Galaad.* Est locus fertilis, & optimis pascuis abundans.

Qualis Galilææ sit, & ubi jaceat?

Ponitur pro incolis. Iud. 10. *Galaad trans Iordanem quiescebat.*

An sit felix & dives?

Arboribus & plantis, è quibus defluūt resinæ & aromata, exuberat. Genes. 37. *Viderunt Ismaelitas viatores, venientes de Galaad, portantes aromata, & resinam, & stacten in Ægyptum.* Et Hierem. 8. *Numquid resina non est in Galaad?* & iterum 46. *Adscende*

scende in Galaad, & tolle resinam, Virgo filia Ægypti, frustra multiplicabis medicamina, sanitas non erit tibi.

Resina plurima in Galilæa.

Figuratè accipitur pro toto regno Iuda quod pulchrũ & opulentũ erat ut Galaad. Et hoc sensu versum illũ Hieremiæ intelligunt expositores. *Galaad, tu mihi Libani caput. Si non posuero te in Solitudinem, urbes inhabitabiles. &c.*

Galilea accipitur pro tota Palæstina. Hieremiæ cap. 22.

SECTIO LXXVI.

De Charmelo, quà Loco.

NOmen CHEREM, appellativum, & proprium est. In priori acceptione sonat *Vineam*; & loca, ubi multa vineta reperiuntur, significat. Isaiæ 10. *Gloria saltus ejus, & Charmeli (vineti) ejus; ab anima usque ad carnem consumetur*; & ib. 29. *Convertetur Libanus in Charmel* (vineas) & *Charmel* (hæc ipsa vinearum multitudo) *in saltum* (aut sylvam) *reputabitur.*

Charmeli nomen æquivocũ, commune & propriũ quid significet in acceptione communi, & quid in propria?

Nomen autem כרמל, si proprium sit est Libani brachium; regionem continens quæ olim erat integrum regnum, & ab uno Principe gubernabatur. Iosvæ 22. Posteà cessit in sortem Tribui Iudæ. Iosvæ 15.

An debeat scribi per Ch?

Qualis provincia Charmelus olim fuerit?

Et in specie Civitatem significat, quę in illo monte aliis oppidis dominabatur. Ios. 15. 54. Isaiæ. 29. 17.

Hunc Helias, Elisæus, & Prophetarum Filii sua sanctitate & miraculis celebrem reddiderunt.

SECTIO LXXVII.

De Libano, quà Loco.

EST mons altissimus, in Syria, & teste Ptolemæo libr. 5. à thuris candore, quod ibi colligitur, denominatus; nam LABAN, sonat *Candidum*. Deuter. 1. 1. Iudic. 3. 3. Isaiæ 2. 13. A…
bus, quæ semper in ve…
nomen sortitum. fuit…
chia, quæ in diversas…
tur, dispescitur. De…
mis jam diximus: de ip…
scribamus.

Libanus, cur à candore nomen habeat?

Cedri hujus montis f…
enim alio in loco reperiu…
Reg. 5. 6.

Ab occasu in Orienten…
lisque regionem à Syria D…
Ostium habet apud urbe…
quod à Syria in Palæstinam…
apud universos Autores e…
rentium arborum, & odora…
tarum laude insignis. Vide…
& 3. & Hierem. 17.

Erat tam pulcher, ut qui à…
ne aliquem laudare vellet,…
cum Libano. Cantic. 5. *Speci…*
bani.

Ornavit & illustravit eum…
Reg. 4. Domum saltus Libani…

SECTIO LXX…

De Basan, quà Loco.

EST regio latè patens, ab…
Regia Majestate guber…
Num. 32. Rubenitis, & Gaaditi…
diæ Tribui Manasse Num. 21. …
2. 13 adjudicata. Priùs, ut ex…
colligitur, *Terra Gigantum*…
Sed & dicta fuit etiam *Havot-*…
3. 14. nec non & *Terra Raphaim*…
ra Medicorum.

Pro loco fertilissimo, & abund…
hoc nomen sumitur metaphoricè…
50. *Et pascetur Charmelus & Basa…*
7. *Et in medio Charmeli pascetur B…*
Galaad juxta *dies antiquos.* Malach…
firmatus est Basan.

AI

mavit impatiens, *Meritò appellamini Bæoti, nam boum habetis aures.* Maximus *lib. 15. de doctrin. & sermon.* Inter Adagia passim auditur illud, Βοιώτιος νόμος, quod alii *Bæoticam cantilenam*, alii *Bæoticam legem* interpretantur & juxta utramque expositionem potest Hispanicè dilucidari, *Coplas de ciego* dicimus, sunt inconcinni versus: *& sentencia de carta rota*, est illa, quæ lege & arte caret. Et ab hoc Adagio non multum distat hoc, Βοιώτια αἰνίγματα. *Bæotica ænigmata*, quæ enim afferebant hi homines, tam erant arcana, & obscura, ut & audientes fugerent, & dicentes laterent.

Bæotica lex. Bæotica cantilena.

Bæotica Ænigmata.

Nursini olim improbi censebantur. Servius versus illos dilucidans,

Virg. Æneid. 7

—— *Quos frigida misit*
Nursia, & Hortinæ classes, populique Latini

Quid nomen frigidus significet?

Sic scribit. [*Frigida Nursia*, vel quia res vera talis est, vel frigidam dixit, quasi venenosam & nocentem, Gracchi namque ubique in concionibus suis Nursinos sceleratos appellaverunt. Scimus autem Virgilium amare Historiarum rem per transitum tangere.] Hæc ille.

Quomodo historias veteres attingere soleat Virgilius?

Pœni erant infideles, unde in Adagium venit Ποινικὴ πίστις. *Punica fides*; quæ enim Romanis promiserant, quamdiu sibi erant utilia, observabant.

De Fide Punica.

Et quid de Græcis dicam? Respondent aliqui producendo hæc Adagia. Α'ττικὸς μάρτυς, *Atticus testis*, & Α'ττικὴ πίστις, *Attica Fides*, non enim obtinuissent vulgò, nisi Græci testes essent probatissimi & incorruptissimi. At per Ironiã hæc admitti Proverbia Diogenianus affirmat: & probat ex Tullio pro Flacco; repudiat enim & elevat Græcorũ Testiũ fidem his verbis. *Veruntamẽ hoc dico de toto genere Græcorũ Tribuo ei literas, & multarum Artium disciplinam, non adimo lepôrem, ingeniorum acumen, dicendi copiam; deinde si qua sibi alia sumunt, non repugno. Testimoniorum religionem & fidem nunquam ista Natio coluit; totiusq; hujusce rei, quæ sit vis, quæ authoritas, quod pondus ignorat.*

De Græcis.

An per ironiam Fides Attica in exemplum ponatur?

Quales sint Græci testes?

Sunt singulis gentibus sua vitia propria, & ideo sicut Capitalia à cæteris, sic etiam ab utrisque debent peccata provincialia distingui. Et de ipsis in Theologia Fundamentali specialiter differo. Eademque Joannes Lanzius ad numeros sequentes reduxit.

De peccatis provincialibus.

Pons Polonicus,
Monialis Suevica,
Devotio Italica,
Humilitas Hispanica,
Constantia Gallica,
Et jejunia Germanica,
Nihil valent omnia.
Sigalion secunda Pars.

Aliqua recensentur.

Sic ille, bene aut male; ego enim Nationes universas veneror, eximias enim Virtutes per singulas distributas [...] cio.

SECTIO II.

Quàm certa sint Indicia, quæ à Pat[ria] sumuntur?

Ecce loquitur Patria, & suorum [...]rum bonas & malas qualitates [...] ponit. Sed quanta certitudine? Sanè, [...] dico; valde sunt probabilia argume[nta] quæ à Loco Natali sumuntur, at [...] sunt cum prudentiâ & judicio forma[...] tametsi enim in tribunali reum indice[...] sola, nisi aliæ accedant probationes, [...] convincunt; est enim Pronunciatum D[...]cticum, *Non persuadet rem esse, quod* [...] *tingit aliquando non esse.* Sunt enim b[...] hæ Consequentiæ, *Semper, Ergo &* [...] *Vbique, Ergo & hic. Vniversi, Erg[o]* *Lelius*: hæ autem, *Aliquando, Ergo &* [...] *Alicubi, Ergo hic. Aliquis, Ergo Lelius* [...] à Logicâ Scholasticâ non admittantur [...] enim necessariò concludunt, habent [...] Morali suum locum, & Probabilitatis [...] do affectæ mentem dirigunt. Opor[tet] enim Certitudinem secernere à Fiduc[ia] & spe: & à puris particularibus non illa[s] sed istas deducere; nam ab Ecclesiâ m[...]nitus ad Dominum nostrum Iesum-Ch[ri]stum convertens orationem sic inquam,

Qui Mariam absolvisti,
Et Latronem exaudisti,
Mihi quoque Spem dedisti.

At quia hæc spes, caret securitate à Di[...]vinâ clementia continuam protectionem [...] exoro.

Sicut ad futura spes, sic se habent ad præterita Indicia, Præsumptiones ad utraque. Et hanc ob rem, nec contemnenda omninò sunt, nec ut Oracula accipienda argumenta; quæ sumuntur à Patria: nam in singulis.

Sunt mala mista bonis, sunt bona mista malis.

Habuimus Poëtas & Oratores celebres è regionibus barbaris: strenuos milites è populis effœminatis. Scythæ enim ita feroces sunt, ut rationem nesciant, & solâ violentia regantur; & Athenienses ita culti, ut non solùm aliis Græciæ provinciis, sed Italiæ, Asiæ, Ægypto, & Africæ bonæ mentis Palæstritas concesserint: & tamen *apud socordissimos Scythas Anacharsis sapiens natus est, & apud Athenienses catos Meletides fatuus*, ut inquit Apulejus, & ex eo Baptista Porta in *Physiogn. libr. 1. cap. 10. pag. 25.*

è Natali solo ad mores, sic è mo-
us possumus ad Patriæ cognitio-
aire; adeoque scire utrum Patriam
em peregrinus mentiatur. Hanc
ogicam sine ullo præceptore didi-
& inter lachrymas illam exercet.
iam, qua possum brevitate per-
o.

eam ex undis ejectum, littore egen-
tem
xcepit; regni & demens in parte lo-
cavit:
missam classem, sociosque à morte re-
duxit.

eas hospitio Regio admissus, à Dar-
o Iovis & Electræ filio Troës proveni-
sseverat, nam [Æneid. 3.]

Dardanus Iliacæ primus Pater Vrbis &
Auctor,

e esse Deæ Veneris filium. Tandemq;
ingratus censeretur exclamat [Aeneid.

— Ego Te (quæ plurima fando
Enumerando vales) numquam Regina
negabo
Promeritam: nec me meminisse pigebit
Elisæ,
Dum memor ipse mei, dum spiritus hos
reget artus.

nterim jurati juris immemor, Reginam
ngratus & mendax hospes decipit, se ma-
i committit, & in Italiam ventorum fa-
vore contendit.

At Regina dolos (quis fallere possit a-
mantem?)
Præsensit motusque excepit prima futu-
ros.

Vbi tamen classem commissam fuisse
mari videt.

Huc illuc volvens oculos, totumque per-
errans
Luminibus tacitis, & sic accensa profa-
tur.
Nec tibi Diva parens, generis nec Dar-
danus author,
Perfide, sed duris genuit te cautibus hor-
rens
Caucasus, Hyrcanaque admorunt ubera
tigres.
Nam quid dissimulo, aut quæ me ad ma-
jora reservo?
Num lachrymas victus dedit? aut mise-
ratus amantem
Quæ quibus ante feram? jam jam nec
Maxima Iuno,
Nec Saturnius hæc oculis Pater aspi-
cit æquis.

Ecce illa ab Aeneæ perfidia, ingratitudine, & crudelitate ejus patriam & Majores rimatur, & quidquid ille dixerat incriminatur manifesti mendacii. Rapiebat illam furor, si enim in ejus corde cessasset cogitationum procellosa tempestas, linguam his numeris attemperasset.

Filii sunt viva & expressæ suorum Patrum imagines. Ergo si esses Electræ & Iovis nepos, nec non Veneris filius, in elegantia tuorum morum electri fragrantiam, Supremi Numinis justitiam, & suavitatem Veneris reperiremus. At hæc omnia à tuis moribus & gestis longè absunt. Falsa sunt ergo, quæ de tuis Progenitoribus mihi narrabas. At illi omnes & soli, qui in montibus & sylvis nati, & lacte ferarum nutriti, mores ferinos habent. Tu ergo, siquidem perfidia & crudelitate feras superas; in montibus & sylvis à barbaris es parentibus natus, à tigridibus fuisti nutritus.

Di... dus in Æ... fuga de... fidem Pa... & Majo... Ratiocinio.

Et hic obiter notabo duo; alterum, totam hanc Didus, elegantissimè descriptam à Marone tragœdiam, esse putum mendacium: alterum, Poëtam hic, sicut etiam alibi; non scivisse cum honore mentiri.

Quæ... præcipuè ...debent in Didus ... hac historia notari.

Primum clarè persuadeo. Tametsi enim ante Trojanæ Civitatis excidium nihil apud Scriptores inveniatur; unde Lucretius de quo in quadam Elegia concinebat Ovidius,

Carmina Sublimis tunc sunt peritura Lucreti
Exitio terras cùm dabit una dies.

nihilominus admirabundus interrogat,

Cur supra bellum Trojanum & funera Trojæ
Nil alias aliis quidquam cecinere Poëtæ?

Inter media argumenta, quibus Musæ di novitatem contra Aristotelem Lucretius demonstrare conatur, illud fortissimum videtur, quod ab Historia sic mittur: nam bello Trojano antiquiorem in libris Ethnicorum nec legimus.

expugnationem & incinerationem hujus nobilissimi emporii, adeoque Aeneæ in Africam & Italiam adventum incidisse in ætatem Samsonis, circa annum Mundi 3020. ex Diodoro Siculo, Dionysio Halicarnas. & aliis, cum Genebrardo Chronologi Recentiores statuunt. At tunc nec Carthago erat condita, nec Dido nata. Fuit enim Dido Pigmalionis Tyriorum Regis soror, & eodem Genebrardo asserente, circa annum Mundi 3287. Ioazio Ochoziæ filio minimo in Iudæa regnante Carthaginem ædificavit. [Vide 3. Reg. 12. Iosephum *libr. 1. contra Appian.* Orosium *libr. 4. cap. 6.* Menandrum Ephesium *apud Ioseph.* &c.] De hujus gloriosæ Civitatis nomine *pag. 126. a.* Genebrardus hæc habet. *Lingua Punica Syriacam redolet apud Plautum, & nomen* CARTHAGO *Syrum est:* Vrbem *significat nam* CARTHA *apud Syros,* GO medium, CARTHA-GO, *quasi* Media *urbs, Tyri enim media pars ad eam ædificandam cum Didone confluxerat.* Sicut Punica à Syra, sic hæc Lingua ab Hebraica

Fuit Lucretius Cicerone duodecim annis natu minor.
Æneas. 3020
Dido. 3287
Differ. 267
Ergo 267. annis post Aeneam Dido venit in Africam.

Lingua Punica ab Assyriaca processit.

xico כר braicâ defluxit. Et in Hebraico est ſcîdere ex- CARRA, (unde כרתי CARATHI) CARTHAGO, ſcîdere: & גו, GEV eſt tergũ: & ſi huic etymo cõſtem', ſuo nomine hiſtoriã ſuæ cõditionis repræſentat. Dido enim, cũ Fratrem fugiens perveniſſet in Africam, tantum ſoli à Iarba pecunia numerata redemit, quantum taurino poſſet tergore circumdare. Diſſecto deinde in minutiſſimas lamellas tergore tantum loci circumdedit, quantum arci ſufficeret. Hiſtoriam Virgilius modulatur his verſibus.

Et ab Hebraicâ Aſſyria.

Exponitur nomen Carthago.

Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer erat: naves, quæ fortè parata,
Corripiunt, onerantque auro: portantur avari
Pygmalionis opes pelago: dux fæmina facti.
Devenere locos ubi nunc ingentia cernes
Mœnia, ſurgentemque Novæ Carthaginis Arcem;
Mercatique ſolum, facti de nomine Byrſam,
Taurino quantum poſſent circumdare tergo.

Virgilius Æneid. 1.

Eſt autem Græcis Βύρσα *corium aut tergus*; unde Coriarium, quem *Curtidor* Hiſpani dicimus, βυρσέα nominarunt.

Byrſa, quid ſignificet? Cur hoc nomine inſigniatur Carthago?

Scio alias à Criticis etymologias hujus vocis adduci, ſed accuratior eſt hæc ultima, & Didûs hiſtoriæ accommodatior.

Transeo ad Secundum, & aſſerto, etſi multi mentiantur, paucos eſſe, qui ſciant cum honore mentiri & ideò ſcitè dicit Hiſpanus, *Mas preſto ſe coge al mentiroſo, que al coxo.* [Citiùs mendacem: quàm claudum aſſequor.] Gottifredus Wendelinus 20. Sept. 1646. in miſſa ad Gaſſendum Epiſtola [& habetur in Operibus ejuſdẽ Gaſſendi tom. 6. pag. 500. a.] *Vnum doleo, cùm* (Bullialdus) *cæteras meas Obſervationes nõ improbet in Eclipſi anni 1642 ſe inſcripſiſſe adverſum me actione falſi, quaſi ego tantus natu hoc profecerim, ut cum ſplendore exiſtimationis diſcerem mentiri.* At Virgilius; etſi ætate maturus, cùm Æneidem compoſuit nondum didicerat cum exiſtimationis ſplendore à linea Veritatis deficere: nam hoc mendacio putido ignorantiam & malevolentiam propriam detegit, injurius eſt Didoi, viragini caſtiſſimæ & generoſiſſimæ, Aeneamque, quem præclaris virtutibus exornare intendebat, perfidiæ & ingratitudinis ſcelere incriminatur. Sanè Græci & Latini, ut haberent excuſationem in peccatis, voluerunt conſortes & complices habere Deos, habere Heroas; & ideò utriſque affinxerunt exſecrabilia

An pauci ſciãt cum honore mẽtiri?

An bona fide Eclipſes à ſe obſervatas VVẽdelinus deſcribat?

An ſciverit mentiri Maro?

An peccaverit contra Prudentia Canones ſuum Aeneam quem laudare debebat Heroẽ indignis vitiis dedecorando?

Sigalion ſecunda Pars.

crimina, quæ viam ſternerent, qua[…] rumdem Numinum devoti tererent[…] Indi, qui Græcorum & Romanorum[…] cio erant barbari, impietate prudent[…] ropæorum barbaram impietatem con[…] nant. Ioannes Boterus Relationum[…] verſalium part. 5. lib. 1. pag. 3. *Avan[…] però d'intendimento, & d'una certa […] di religione i Greci; perche ſe ben m[…] un ſupremo Dio con un gran numero d[…] Dei non attribuiſcono però gli adulter[…] altre ſcelleranze deteſtabili al lor Vir[…] come i Greci à* Giove, *anzi non gli […] vono, ſe non coſe grandi, eccelſe, me[…] glioſe, onde il chiamano anche* Vſap[…] ammirabile.

Loquuntur etiam fluvii & vorti[…] ſuis rhetoricantur, unde in li[…] qui *Fieſtas de Sevilla* inſcribitur, pag[…] *a.* his Bætim verbis Farlanius nuper […] quebatur.

Llevale al Mar las noticias,
Intimale a ſus applauſos,
Que el que triumpho como Heroic[…]
Se eleva ya como Santo.

Et poſt pauca.

Corre, corre mas claro,
O Betis ſoberano,
A dezirle a la lengua del Agua [*]
(Cryſtalina [a] *y Chriſtiana)*
Al vencido Pagano;
Que ſiendo Andaluz,
Le hizo la Cruz
La eſpada glorioſa del Rey San Fe[…] nando.

[a] In voce *Cryſtallina*, penultimam, quam Latin[…] corripit, ſemper producit Caſtellanus. Iuvenalis Sa[…] tyr. 6.
Grandia ponuntur Cryſtallina maxima rurſus.
Et lib. 9. Martialis.
Et turbata bravi queſtus Cryſtallina vitro.
Dicit autem Hiſpanus
Tus Virtudes Bernardo peregrinas
Han de paſſar Eſpheras Cryſtalinas.

SECTIO III.

Sæpè à Loco Vocis Æquivocæ reſtringitur Significatio.

A Clarioribus & certioribus initium ſumo; In Arithmetica ſunt Poſitivi & Negativi Numeri. [Illos quando utimur Arabicis notis ſic exprimimus, +: & iſtos ſic —.] Vnde quia — 4, eſt minor nihilo Numerus, & +7, major nihilo, ſi in ſummam redigantur, facient +3. ut Arithmetici univerſi teſtantur. At Romani, & qui illorum hodie more Numeros ſignificant literis, minoris valoris notæ jubent, ut ſi præcedat ſe auferat; &, ſi ſubſequatur, ſe adjungat. Pono exemplũ. V. va-

let quinque, & I, unum; cæterùm- I. si atur, addit unum (unde VI. valebit &, si præponatur, auferet unum, à de IV. valebit quatuor.) Idem de X, valet decem, dicimus; nam XI. est un- m; & IX. est novem. Et generaliter uêdo, omnis nota minor, majori ad hæ- s, se adnumerat, & se subtrahit præ- dens. Stat ergo Romanas apud Arith- eticos Notas valorem sortiri à figura, & borare incertitudine, an videlicet negati- sit aut positiva? Et hoc dubium à Loco ecidi & resolvi. Et hæc pro nostra Ha- ocrate sufficiant. Sed moneo obiter Ari- meticos, si qui etiamnum Romanis No- s delectantur, Notas adjectivas multi- icari posse, subtractivas verò debere es- simplices; non enim bene IIX, 8: IVL, 46 XC, 80. CCM. 800. notantur: nam debe- us VIII, 8: XLVI, 46: LXXX. 80: DCCC, oo. scribere.

Sicut in Notis, sic in vocibus ordo si- nificationem mutat. Nam *Vallis-bona* est isterciense apud Vallisoletum monaste- um; & *Bona-vallis* alterum apud Tole- m. &c.

Sed & Voces Aequivocæ, non solùm in rovinciis & Regnis, sed in diversis Ci- tatibus; immò in diversis ejusdem Ci- itatis locis, aliter & aliter possunt & so- nt accipi.

Equitis calcar Hisp. *Espuela de caballe-* , vox æquivoca est, nam & significat, uod sonat; nimirum ferreum stimulum, ui *calcar* dicitur, quòd ad calcem lige- ur, nec non florem simillimum calcari. Et nphibolologiam locus tollit, quoniam hortis Olitor *equitis calcaria* petenti ores dabit: & in officina sua armorum ber, hoc nomine stimulum ferreum in- lliget. Sunt etiam multa alia Florum omina, quæ & æquivoca sunt, nam aliis iam rebus conveniunt. *De Lingua Bo- is*, quam Græci Βȣγλωσσον vocant, jam ixi. Βȣκέφαλον *Bovis caput* Alexandri quum fuisse nominatum jam scimus uod bovem capite repræsentaret. Hic in ælio, quo ad Hydaspem Indiæ fluvium exander Magnus Porum vicit, occisus, , & fuit promeritus, ut pro tumulo ei nderetur Civitas, in quâ ejus perenna- memoria, Græcè enim Βȣκεφάλια, licè *la Cavalla* vocatur. Vide agellium r. 3. cap. 2. & Plinium libr. 6. c. 20. Interim Hortis herba eadem cum tribulo; ita a, quòd bovini capitis imaginem refe- duobus cornibus & rictu. Marcellus gilius *in Dioscor.* Vox ergo Βȣκέφα- , aliter in Horto, & aliter in stabulo; er in Græcorum Principum Chronicis, ter in Herbarum Historiis usurpatur.

Similiter *Camelus* est æquivocum. Est enim & Animans à gibbo nota, pro vehendis oneribus, & in Asia præcipuè, mercatoribus utilis; in navibus autem est ille rudens crassus, qui antennas subrigit: unde dilucidantur verba Christi dicentis, Εὐκοπώτερόν γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλȣσιον εἰς τὴν βασιλείαν τȣ̃ θεȣ̃ εἰσελθεῖν. *Facilius enim est, Camelum per foramen acus intrare, quàm divitem in regnum Dei intrare.*

Camelus animans & rudens navis funis nomi.

Luc. c. 18. 25.

Locus Evang. illustratus.

Cancer, Græcè καρκῖνος, in fluviis est piscis, in Cælo signum, & in corpore animalium, morbus. Ergo æquivocum & incertæ significationis est, & à Loci circumstantia restringitur. Sanè in rivis, dum vivit; in culinis, dum præparatur & conditur; & in mensis, dum editur, est piscis, mollem testam habens pro tegumento; cujus species, quæ multæ & variæ, adducit & exponit Plinius *lib. 9. cap. 51.* In Cælo signum est, quod ab Æstivo Tropico incipit, unde Sol in meridiem regreditur. In corpore est infirmitas, quæ carnem paulatim corrodit. Græcè καρκίνωμα dicitur, unde Hispani sunt indepti *carcoma*, vocabulum latioris significationis, nam & lignis tinea corrosis adpropriatur. [In prima & secunda significatione est masc. & ad secundam declinationem spectat. Et in tertia idem dixero: nec morabor sciolos, qui, *hoc cancer, hujus canceris*, variari existimant, in illo enim Ovidii loco,

Cancer piscem, astrum, & morbum significat.

καρκίνωμα Hisp. Carcoma.

Utq; malum latè solet immedicabile cancer
Serpere, & illæsas vitiatis addere partes.

quidquid velint aut dicant, adjectivum *immedicabile* non cum dictione *Cancer*, sed cum voce *malum* construitur. Nam à fortiori neutri accenseri possent generi voces *lupus, imber, ventus, ira, humor, salix, amyntas* &c. Damœtas, enim & Menalcas apud Virg. Ecl. 3. modulantur.

Dam. *Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres,*
Arboribus venti, nobis Amaryllidis ira.
Men. *Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis,*
Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas.

An quando signat morbum, fit Cancer, eris & neutris accenseatur vocabulis?

Cur Critici fuerint adlucinati?

Solet accidere eandem vocem ex duplici fonte derivari: nam à *Luceo* & *Lugeo* habemus in præterito Luxi, ab *amo*, & *amarus* AMARIS. &c. Idem etiam Adjectivum à diversis Substantivis deducitur, ut CLAVIGER, quod provenit à *Clava*, *Clavo*, & *Clavi*: unde sub diversa significatione & derivatione & S. Petrus *Claviger*, & Hercules, nec non Navarchus *Claviger*

Una & eadem vox à diversis fontibus prodire potest.

Luxi à luceo, & à lugeo Claviger à clavi, clava, & clavo.

S. Petrus Claviger, hoc est, claves gerens.

gen appellatur. Sanctus Petrus est Claviger: illi enim dixit Dominus, *Tibi dabo Claves Regni Cælorum*: unde in Hymno concinimus,

Ianitor Cali, Doctor Orbis pariter.

& Sabellius,

Hercules Claviger, hoc est, clavam gerens.

Clavigerum penetrale sinemus, limenque vetustum.

De Hercule nemo dubitat, ait enim Propertius lib. 4.

Quis facta Herculea non audit fortia clava?

Vnde Transform. lib. 7.

Claviger invidit Vulcani occũbere prolem.

& lib. 15. — *Illic lavêre Bimembres*

Navarchus Claviger, hoc est clavum gerens.

Vulnera Clavigeri, quæ fecerat Herculis arcus.

Et quia *Clavus* in navi est *gubernaculum* (Hisp. *el timon*) Navarchus potest *Claviger* nominari. Cicero de Senect. *Ille autem clavũ tenens quietus sedeat in puppi.* Plautus Amph. scen. 4. act. 4. *Parata navi, clavo hæreres sedulò*: & Seneca 6. de consol. ad Mart. *Quem obruit mare clavum tenentem.* &c.

Naval à navibus nave, & navo potest ab Hispanis deduci.

Sic apud Hispanos *la Nave* nomen nostri dat adjectivum *Naval*; & κατ᾽ ἐξοχὴν, ubi *la batalla Naval* apud Hispanos dicitur, illa intelligitur, quæ sub Philippo II. Hispaniarum Rege, Ioanne Austriaco gubernante Turcarum superbiam & temeritatem compescuit. Interim Cloris & Phyllis (vocentur sic duæ Principes Excellentissimæ, de quibus hæc historia narratur) à suâ Matre conductæ ut sibi illa die vivant ab Aulæ tumultu se subtrahunt: cum Nymphis suis (Hisp. *con sus Damas*) recreationis gratia in rusticum palatium secedentes, magnam raparum quantitatem, quam forte collegerat Olitor, in quadam aula repererunt: & inde occasione sumptâ se ad prælium provocantes, æquo Marte confligunt. Et quoniam rapas Hispanus *Navos* nominat, & adjectivum *Naval* etiã à *Navo* ducitur, quædam Musa, quæ prælio interfuit, illud [*] Hexastichis ingeniosis descripsit; quorum erat initium.

[*] Fuerunt diversi, qui de hoc certamine scripserunt: nã in cujusdam ingeniosis Tetrastichis dicebatur, *A un menear de cabeza La batalla Naval tan cruda empieza.* &c.

La Batalla Naval, que aqui se pinta,
Ha sido en todo rara y prodigiosa,
Fuera de el Mar se tuvo en una Quinta,
Donde rigio una Diosa
De Damas dos Esquadras,
Que se combatẽ en otras tantas Quadras.

De Aristotelis Philosophia.

VNus est Aristoteles: in textu Græco universi conveniunt, versiones diversas æquè legunt & admittunt Discipuli. Interim, sub eodem Aristotele, & ad ejusdem mentem sunt in diversis Scholæ, toto Cælo diversæ; nempè roistica, Thomistica, Scotistica, Nom &c. Aliter enim in singulis Aristote telligitur & explicatur. Averroisti est Platonica: vel quid aliud est M hominibus universis communis, qua tionalis anima à parte rei Vniversa Thomistica Reales Formas (singula men) admittit, à quibus subjecta denominantur. Scotica autem ple Formas in Formalitates convertit, & subjectis distinguit ex natura rei. S re distinctionem extrinsecam Nom existimat, & plurimas denomination relationes ad terminos externos ex In omnibus auditur Aristoteles: in bus ejus doctrina tradi dicitur. Et gulis aliter explicatur.

a] Videtur doctrina Platonis non fuisse omn tiquatam Angelici Doctoris ævo, quoniam 3. p. 4. interrogat, *Vtrum Filius Dei debuerit adsumer ram humanam abstractam ab omnibus individ* frustra hæc tunc Quæstio proponeretur, si null qui assererẽt, dari in rebus Naturas Communes versales; si enim hæ non erant, cur de Humana d hæc Quæstio in particulari moveri. D. Carolu cræ doctrinæ Arbore, quæ D. Thomam ad comp reducit; sic Quæstionem decidit. *Non potuit cl* (naturam humanam) *adsumere ab omnibus Indiv abstractam, vel scilicet separatam, à singularibus m rialibus, sicut Platonici posuerunt; vel sicut in intel non datur tales Naturæ* [*] *Non secundum; quia na hunc ana ... est in intellectu Divino nihil aliud est, natura Divina. ... realiter adsumere ... prout est in intellectu humano, mi, quia non esset vera assumptio, sed cogitatio q dam adsumptionis: nec esset aliud ista natura huma adsumptio, quàm fictio quædam Incarnationis.* &c.]

QVia vera Philosophia est medita Mortem, tibi in aurem Spiritussan ctus inclamat,

Vt bene contingat devivere, vivere di sce:
Vt bene contingat vivere, disce mori.

Ergo, dum vivit unusquisque Heroicas de ber exercere virtutes, ut possit cum Apostolo dicere, *Volo dissolvi & esse cum Christo*; aut cum Martino saltem, *Nec mori si mui, nec vivere recusavi.* Vt igitur addis cam mori, doceamque, postquam de Philosophia Aristotelis egi, de S. Benedicti Regula, quæ discretione præcipuos Philosophiæ Ascetica continet Canones, breviter disputabo.

Vnica est, & Congregationes universæ in ejus lectione conveniunt: at in interpretatione non item. Aliter Galli illam, aliter Germani, aliterque Hispani interpretantur. Cluniacenses benigniùs, Cistercienses severiùs; & tamen omnes sunt verè Benedictini, Regulamque (& nota id benè) benè observant. Testatur id Sanctus Bernardus, qui in *libello de præcept. & dispens.*

f.cap.16.nu.47. his verbis Mon... ...os ...otenses instituit. [Licet in diversis ...sterijs, ait, diversis, & observantiis ...serviatur, quamdiu tamen sui quisq; ...onos usus servat, haud dubium quin ...dum Regulam vivat, quoniam quidem ...usus à Regula non discordant. Quis- ...itaque tenet, quod teneri invenerit ...um, ubi profitetur professò vivit sicut ...mittit, quia non aliud proculdubiò ...sque promittit, quam quod habere co- ...n pia videtur vita, cum quibus deinceps ...vere disponit, & eligit. Quid enim? ...unquid v. gr. aut in majori Monasterio ...us Cluniacensium, aut isti fortè illorum ...us, aut uero utrique Cistercienslum di- ...nctionem literatoriam profitentur? Atta- ...en omnes secundum Regulam profite- ...ur. Vna quidem oris ubique promissio, ...d quia non una est omnibus cordis in- ...ntio, potest indubitanter sine detrimento ...lutis, & sine damno professionis, operis ...uoque non una ubique observatio cele- ...ari. Sicut enim non omnes omnia te- ...ent (etiam boni Christiani, quæ in Evan- ...elio sunt; omnes tamen secundum Evan- ...elium vivunt) nam qui concessis allegari ...onjugiis contenti sunt, non ideo tamen ...redunt se recessisse ab Evangelio, quia ...vangelici sublimitatem consilii de cælibe ...ducenda vita non elegerunt; ita sanè si in ...gradu illo inferiori, legitimè, ac fideliter ...onversentur: sic quoque qui secundum ...Regulam vivere statuunt, etsi non ad un- ...guem (ut dicitur) totam custodiunt, &, si ...quæ pro sui claustri ritu vel mutant, vel ...prætermittunt, à Regulari tamen omninò ...professione non discedunt, donec tamen ...sobriè, & justè, & piè pro suorum moribus ...vivere non desistunt. Denique Regula ...ipsa tradit octavum humilitatis gradum, ...ut nihil agat Monachus, nisi quod com- ...munis Monasterii Regula, vel Majorum ...cohortantur exempla. &c.]

Ex hac doctrina multæ deducuntur Conclusiones, quæ in praxi poterunt Re- ...igiosos juvare. Eadem enim sunt vel si- ...milia in omnibus Benedictini Ordinis Mo- ...nasteriis verba Professionis solennis, & ta- ...men in Reformatis (quale est nostrum ...Emauntinũ in Bohemiâ & multa per His- ...paniam & Galliam) abstinent à carne Re- ...igiosi, quam in aliis Cœnobiis ter in heb- ...domade edere permittuntur. Locus igi- ...tur hic, & non ibi ad severam abstinentiam ...verba solennis Professionis restringit. Et ...veniendo ad Moniales, tametsi omnes jux- ...ta unam & eamdem formulam professionẽ ...emittant, in Hispania ad clausurâ cogun- ...tur, in Germania egrediuntur, & in Belgio ...ab uxoribus Senatorum protectæ, sub annũ 1640. cum Abbate Dunensi, qui eas volebat claudere, de hac obligatione disputabant. Præterea eisdem, aut similibus verbis, Castitatem Melitenses & Calatravenses Milites Religiosi promittunt, & tamen vi Professionis aliter & aliter à Loci circumstantia obligantur; nam priores Virgineam, & posteriores Connubialem observare tenentur: unde Calatravæ, etsi Novitius velit non se poterit ad Virgineæ Puritatis observantiam solenniter obligare; & Melitę nemo poterit solenniter Connubialem promittere; objecta enim solennitatis in diversis Locis ab Apostolica Sede sunt definita, nec privata possunt voluntate immutari. Consultò illud *solenniter* expressè ponitur; quoniam Calatravensis voto simplici, se potest ad Castitatẽ Virgineam obligare.

...e Castitatis ...emissio ...imilibus Mi- ...tibus.

...locus ... Professione in sole... ...ni restrin- ...gunt ... ...ur, & ...à ...ovitium vel ... tate.

Nec aliter philosophari poterimus de Festorum & Iejuniorum observantia. Eisdem verbis concipiuntur & pronunciantur ab Ecclesia & à Constitutionibus Ordinis Benedictini leges. Et à Loco sumitur varietatis distinctio, quoniam Apostolicæ Leges Iejunia & Festa Ecclesiastica indicunt: Regularia Monasticæ. Differunt, cum in aliis, tùm in hoc præcipuè, quod Ecclesiastica (Iejunia & Festa) sub lethifero peccato obligant: Monastica ad pœnam tantummodò, aut ut plurimum ad culpam venialem.

De le...bus, quæ Festor... & Ie- junior... obser- vanti... præ- scribunt.

Semper Loci circumstantia est in Epistolis consideranda: nam Principes, qui detinentur apud hostes, quales hi volunt, aut dictant, scribere coguntur Epistolas; quam ob rem verba in illis, etsi plurimum sonent, aut parum, aut nihil significant: Vbi enim intercedit Captivitas, aut elocãtur à propria significatione voces, aut ad congruum, & convenientem sensum restringuntur. Vnde Hispani Ministri in aliquibus, quas Carolus V. Imperator Parisiis scripsit, non Restrictionem modò, sed & alienationem significationum repererunt, noluerunt q; eas intelligere, quousque extra Galliam Imperator, quo modo essent intelligendæ, explicaret.

An Loci circum- stantia in Epi- stolis debeat specialiter con- siderari?

De Epistolis Caroli V. Quomodò in- terpretata fue- runt à Mini- stris Hispanis?

NOTA.

Nonnulla de loco subjiciuntur. *De Musæo Pontificio, in quo* Episcopi Electi *coram Sua Sanctitate examinantur.*

INter res Sacras, quas religiosè venerati sunt Veteres, locum sæpè reperio. Virg. Æneid. 3.

Numina Magna Loci jussi veneramur & inde.

Et postea lib. 5. sic cecinit.

Hoc

instaurat
Hoc magis inceptos Genitori
honores
Incertus, Genium-ne Loci, Famulum-ne Parentis
Esse putet, cadit quinas de more bidentes.

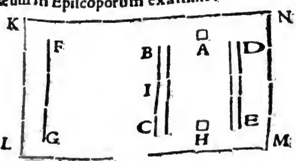
Libroque septimo subjungit.
Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat, & Geniumque Loci, primamque Deorum
Tellurem, Nymphasque & adhuc ignota [*] precatur
Flumina [a]

Et libr. 8.
Huic Deus ipse loci fluvio Tyberinus amœno
Populeas inter senior se attollere frondes
Visus.

Et ibidem.
Iam tum Relligio pavidos terrebat agrestes
Dira loci, jam tum sylvam, saxumque tremebant.
Hoc nemus, hunc (inquit) frondoso vertice collem
(Quis Deus incertum est) habitat Deus. Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iovem.

Ergo, si ad Religionem Loci considera-tio pertinet, licebit nobis paucula de Locis, vulgo minùs notis, effari.

Placebitque primò, ut existimo, Erudito Lectori prospectare Pontificium Musæum in Episcoporum examine.

Aula; in qua illud habetur, est KLMN. Pontificis thronus est in A. Adsunt duo scamna longa (nempe, BC, & DE) ut sedeant Cardinales, qui adsistunt; qui quatuor, aut sex; non autem plures esse solent. Prostat pulvinar in H, in quo toto examinis tempore genuflexus debet manere, qui examini & censuræ subjicitur. Ab F in G stant examinatores; ex quibus, qui loqui debet, venit in I. & post genuflexionem exhibitam Summo Pontifici, surgit, & stans Candidatum interrogat; & iste genu-flexus in H, qua potest eloquentia & ingenio respondet, & argumento satisfacit. Singuli Episcopi à duobus aut tribus, & non à pluribus, solent examinari.

Antoninus Diana, quem suspexi dum viveret, & in Empyreo modò (sic spero) inter Patronos numero (nam erat urbanissimus & humanissimus) semper proponebat quæstiones & controversias problematicas; in quibus, sive assereret, sive negaret candidatus, optime responderet. Sed indulgent suo genio, & volunt nodum quærere in scirpo, & in quæstione aliquo nominis Respondentem confundere. Et serió rem agunt putantque in concursu tam gravi nonnisi graves difficultates proponi & dissolvi debere.

Qua Ego die examen subii interfuere Cardinales præcipui, & inter illos Eminentissimus Brancaccius, eruditus Theologus, qui me suo argumento honoravit de Visione creaturarum in Verbo ingeniosè disseruit. Adsumpsit ejus argumentum Alexander VII. Sanctissimus Dominus noster, & dixit.

Tota ratio, ob quam Beatis negatur omnes videamt possibiles creaturas in Verbo, à Dei incomprehensibilitate desumitur: quia si omnes viderent, Deum comprehenderent.

At hæc ratio non sufficit; non enim hoc absurdum ex contraria sententia sequitur.

Beati ergo in Verbo vident creaturas universas possibiles.

Iudicavi dignationē tanti Pontificis maximam esse, & me debere in ipsamet Responsione gratias agere, & ideò breviter his, aut similibus verbis, respondi.

Contra meam Conclusionem, qua Beatos in Verbo, nec nullas, nec omnes creaturas possibiles videre asserit, sic argumentatur. Sed quis? Sanctissimus-ne Dominus noster? Si ipse argumētaretur, Majorē, Minorēet illatam consequentiā concederē; Me errare faterer mentē .n. & linguā in obsequium Prodei, qui Numinis Aeterni nomine Ecclesiam Militantem gubernat, humilitate semper religiosa captivo. At, quia modo non Summus Pontifex loquitur, sed eximius Theologus argumentatur, concedo absolutè Majorem, negoque Assertionem subsumptam.

Subrisit Summus Pontifex: dicensque *Illam Ego probabo*, progressus fuit; & quia erat ingeniosus, doctissimè fuit argumentatus.

Hæc breviter edisserere volui quoniam in Musæo secretiori expediuntur: & omitto cętera, quę palam coram omnibus fiunt sunt enim nota, & meo penicillo non indigent.

NO-

[*] Hic Virgilii locus proderit Religioso Theologo ad exornandum Caput LXI. Regulæ S. Benedicti ubi Monasterium notum ab ignoto distinguitur, flumen enim aut monasterium, diversorum respectu, est simul notum & ignotum. Vide D. Bernardum *Epist.* 67. & 68. & me in *Theolog. Regul. n.* 583. *p.* 210. *a.*

a] Quanta Veteres Ethnici superstitione sua coluerint flumina, historiæ antiquæ ostendunt: nā Romanis, qui ad vitandas Tiberis inundationes decreverant aliquos mutare fluviorum in eum exonerantium alveos, nunquā sufficit obedire voluerunt.

NOTA.

[...]m de Loco. *Quo ordine sedeant, incedant, loquanturque Principes Electores in Comitiis Imperii.*

TRanseo ad Imperatorem. Videtur Bulla Aurea locum Electioni præ[scr]ibere jubetque ut ipsa non nisi Fran[co]furti celebretur. At ipse Carolus IV. rè meliùs perspecta quoniam bella & negotia publica aliud interdum postulant, loci designationem arbitrio Electorum permisit: & me præsente è Ratispona, in qua Imperii generalia Comitia celebrabantur, iverunt Electores Augustam, ibique Ferdinandum IV. Romanorum Regem denominarunt. Sedendi modus iste est.

Brand. Bav. Trev. Mogunt. Colon. Saxo. Palat.
6 4 2 1 3 5 7

[A]lternis vicibus dexteram Moguntini te[ne]t Treverensis & Coloniensis; sed tamen [et]iam quando à sinistris sedet, ante Coloniensem profert votum. Si intersit Rex [B]ohemiæ, habere debet quartum locum.

Pragæ in Bohemia ab Imperatore Ferdinando III. Principes Electores invitati, [F]erdinando IV. Imperatoris filio, locum in [c]onviviis cesserunt. Audivi Politicos va[ri]è sentientes; multi enim asserebant, post [E]cclesiasticos Electores ex Iure, & post [s]eculares ex urbanitate (nam erant hos[pi]tes) Regem mensæ assidere debere.

Electores possunt semetipsos eligere: [n]am censentur ita amantes publici boni, ut [il]lud sint omni privato affectui prælaturi; [q]uod olim etiam apud Ecclesiasticos per[m]ittebatur.

Qui duos Electoratus possidet, duas [v]oces habet. Sic Sigismundus nam erat si[m]ul Rex Bohemiæ, & Marchio Brandenburgicus se ipsum duplici voto ad Imperium promovit. Rumelinus *part.2.differt.6. thes.19.* Goldastius *part.2.* Reichs *Sakung. pag.103.* Limnæus 3.*l.P.7.num.69.*

ET hìc occurrit duplex Quæstio, ALTERA, *An Princeps Elector fratrem [a]ut alium possit in consortium Dignitatis [a]dmittere?* & si admittat, *An Admissus Admittensque æqualem sint habituri authoritatem?* ALTERA, *An possint Legatum mittere, qui ejus nomine negotia in Comitiis expediat?* & si miserit, *Quem locum habere debeat in Senatu hic Legatus?*

VT AFFIRMATIVAM sententiam in pri[m]a Controversia tuearis, habebis Vete[r]um Imperatorum exempla, qui, ne obruerentur tantæ Machinæ pondere, admise[r]e consortes: nam præter Triumviros, qui [p]ost Iulii Cæsaris mortem Romanum gubernarunt Imperium, Gallus Hostilianus [c]um Volusiano, Valerianus cum Galieno, [C]arus cum Filiis, Diocletianus cum Ma[x]imino, Constantius cum Galerio, Valentinianus cum Valente, Gratianus cum [V]alentiniano, Valentinianus cum Theo[d]osio, Theodosius cum Filiis, Arcadius [c]um Honorio, Honorius cum Theodosio. [&]c. imperavit.

Et agendo de Principibus Germanis in specie, Ioannes I. Saxoniæ Dux Albertum fratrem secundo-genitum, consortem, & sibi parem, habuit in Electorali Dignitate Goldastius *in Sen.libr.2.c.17.num.1.* Gerlacus Princeps Elector Moguntinus Electorale cum Henrico, Comite Trinchbergio, munus, pari authoritate administravit. Reusnerius *in Aquila Rom. [Ordin]air. de Episc. Mogunt.* & præscindendo ab Electoribus simul fuerunt Marchiones Brandenburgici Otho & Woldemarus: nec non Lodovicus Severus & Henricus simul fuerunt Duces Bavariæ. Engelbrechtius *de success. in Elect. thes.18.*

Pr[inceps Elector] in Con[sortium admis]it Bohemiæ Rex [...] Electoris [...] Præs[...]fit.

An, [&] quando fuerin[t ...] duo in uno E[lectoratu]?

An, & quando duo Principes in eodem Principatu?

Sententia nihilominùs negativa est tenenda, quam firmat Aurea Bulla, & communis omnium temporum praxis: cui nullus Princeps Elector, etsi velit, potest præjudicare. Ita A. Knichenius *de Saxon. non provoc jur. cap 2. verb. Electorum num. 43.* Mylerius *in additionib. ad Rumelinum dissert.6. thes.18.* Nec exempla adducta in contrarium aliquid probant, nam Imperatores qui accivere consortes, erant supremi Domini, soluti legibus & Germani Electores sunt subditi; adeòque, ubi illi fecerunt, quod placuit, hi debent tantùm facere, quæ sibi in Bullâ Aureâ jubentur.

Cur nequeant Electores [h]ac in re facere, quæ olim Imperatores fecerunt?

Prætereà, quæ ex historia Electorali adducuntur, non præjudicant; Iuris enim Naturalis est illa Lex, *Quæ fiunt à Iudice* vel à quocumque Principe; vel Ministro) *si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt,* & similiter illa, *Quæ à Iure Cõmuni* (definitivo) *exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda;* immò etiam illa, *Non præstat impedimentum, quod de Iure non sortitur effectum,* & illa, *Quæ contra Ius* (dirimens) *fiunt, debent utique pro infectis haberi,* & aliæ his similes, quas Bonifacius VIII. Iuris Canonici Regulas esse voluit, & *in Sexto num. 26,* 28, 52, & 64. observari præcepit. At quando Ioannes Saxoniæ Elector (& idem de cæteris, qui ab Adversariis producuntur, dicendum est) fratrem suum Albertum, quem amabat, in consortem Electoralis dignitatis admisit, fecit, quod ad ejus non spectabat officium, actum

Multa occurrunt in Iure Humano Regulæ, quæ Iuris Naturalis sunt leges.

Invalida & irrita sunt, quæ contra Auream Bullam tenorem ab Electoribus fuere attentata.

actum videlicet à definitivis legibus exoractum, bitantem, qui non sortiebatur effectum, sed in Bullæ aureæ dirimentem legem militabat. Non ergo in consequentiam potest trahi: quidquid enim inde prodeat viribus non subsistet. Ita Schuzius volum.1.disp.7.thes.10.lit.c.

Electores, vices suas possunt aliis committere.

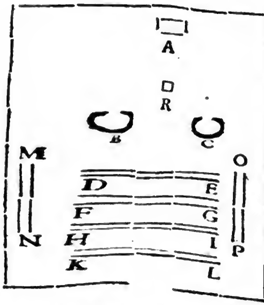
SECUNDA QUAESTIO suas patitur difficultates, Vicarius, Principalem Personam repræsentat, & ideò, quia Vicarius, & Principalis sunt una persona moraliter, nō habent duo Tribunalia Episcopus, Vicariusque; sed alteruter in uno & eodem Tribunali pronunciat. Episcopus enim ex Reg.LXVIII.in 6. *potest*, & solet, *per alium (per Vicarium) facere, quod potest facere per se ipsum*. Ergo universim loquendo, Prorex civiliter est Rex, & Proelector civiliter erit Elector. Ergo, sicut Rex, sic etiam Elector, poterit per vicarium facere, quæ potest facere per se ipsum.

Vicarius personam sui Principalis repræsentat.

Quo autem considebunt ordine, si aliqui Principales, & aliqui Vicarii seu Legati concurrant? Lovanii invitavit ad quamdam Solennitatem Universitas Archiepiscopum Metropolitanum, qui, cùm interesse non posset vices suas Eryceo Puteano commisit, qui fuit ut Legatus Archiepiscopi admissus, sed tamen in suo gradu permansit. Sic in Comitiis generalibus Imperii Legatos aliorum Electorum Electores præcedunt: unde anno 1566. Elector Saxoniæ præcessit Coloniensis Electoris Legatum, ut habet Arumæus *cap.7.de Comitiis*, Author libri des Warhafften qui Grempii Cōsilio est adnexus, Hieronymus Zum Lamb. *de sessión. & vot.Civit. Impp.* & alii. Accedit quod anno 1653. Carolo Ludovico Palatino præsenti debuerunt vel inviti cedere absentium Electorum Legati, ut ex testibus oculatis Limnæus *in Adnotat. ad art. 4. c. Ferdin.III.verb. Churfurstl.* & alii Scriptores testantur.

Legati Electorum semper Electores sequuntur.

CONsecratur in Missa solenni Imperator; & quia aliqui ex ultimis Archiepiscopis Coloniensibus non fuerunt Sacerdotes, multa præjudicia sunt nata, & authoritas Moguntini promota. Consecrationi Leopoldi I. interfui, & loca fuerunt ordinata, ut conspicis in sequenti Tabella.

Solennitas fuit Francofurti in Ecclesia Majori celebrata. Altare erat in A. quo Missam Archiepiscopus Coloniensis Princeps Elector, celebravit: venerunt que ex Metropolitana Coloniensi, Dignitates & Canonici, ut illi adsisterent. Moguntinus & Treverensis ornati vestibus Pontificalibus, sedebant; ille in C, & hic in B. Eramus multi Episcopi, & multi Abbates omnes etiam pluviali & mitra ornati. Et pro Episcopis erant scamna DE, & FG: & pro aliis Prælatis, scamna HI, & KL. In scamno OP. ad quod per duos gradus adscendebatur, Saxoniæ Dux, & Comes Palatinus sedebant: Scamnum MN. erat vacuum, quoniam Bavariæ Dux & Marchio Brandenburgensis aberant. Et Bohemiæ Rex, erat Imperator Electus. Et tandem Leopoldus I. Rex Romanorū, in Imperatorem consecrandus, erat genuflexus in R.

Ut Missa ad τρισάγιον pervenit, se Saxo & Palatinus subduxerunt: ille enim Martini Lutheri & hic Ioannis Calvini deliria sequebatur, negabatque venerabile Eucharistiæ mysterium: post Communionem verò ad suum uterque locum reversus est.

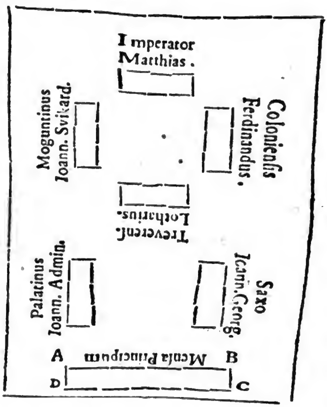
EADEM Coronationis die Imperiale celebratur Convivium: & in eo mensam suam habent singuli, ut statim dicemus. Quo apparatu Carolus V. Imperator Aquisgrani solenne Convivium celebraverit. H. Maurus in Coronatione Caroli V. accuratè describit, ubi absentium quoque Electorum mensas stratas, sed eduliis vacuas, commemorat: & Regis Bohemiæ mensam in latere dextero loco secundo apparatam statuit. Additque interfuisse Convivio isti nonnullos

...scopos, Consiliarios item Regios, & ...vitatum Aquisgranensis, Coloniensis, Norimbergensis Magistratus & Legatos. Omnes mensis separatis exceptos, ...quam, ut manus ablueret, ministrasse, ...quit, Brandenburgicum; prebuisse mappam Palatinum: & adstantes Principes tenuisse pelves aureas.

Anno 1612. die 24. Iunii, quem reddebat solenniorem S. Ioannis Baptistæ, etiam per Asiam & Africam ab ipsismet infidelibus celebrata Nativitas, coronatus est Imperator Matthias, & quia Bullæ Aureæ Commentator ad §. Imperialis. pag. 115. Convivii mensas accuratè describit earum dispositionem hic breviter repræsentabo.

S. Ioannis Baptistæ quàm sit celebris?

De Matthiæ Coronatione.

In Principum mensa sedebant ab A in B. Ioannes Casimirus, & Ioannes Ernestus Saxones; Ioachimus Ernestus, & Georgius Wilhemus Brandenburgici; Ioannes Fridericus, Ludovicus Fridericus, & Iulius Fridericus Duces Wurtebergici: Georgius Fridericus Badensis, Augustus Lunæburgensis, & Albertus Holsatius. Omnes numero decem.

Ex alio latere (à C in D) sedebāt Georgius Gustavus, & Fridericus Casimirus Palatini; Fridericus Vlricus Brunswicensis: Mauritius, & Ludovicus & Philippus Lansgravii Hassiæ: Fridericus, & Christianus, & Ioachimus Ernestus, Principes Anhaltini. Omnes numero novem.

Plerique erant Principum Electorum Cognati.

In Solennitatibus, quæ celebrantur, dum aguntur Generalia Comitia, procedit Imperator hoc modo.

		Colonien-sis, cum Regni Italiæ Typario.	*Palatinus. portans Coronam auream. Brandenburgicus, portans Sceptrum.*	
...M-E-A-RIX	*Rex Bohemiæ*	IMPERATOR. VESTE CAESAREA INDVTVS	*Saxo, portans Ensem.*	*Treverensis cum Arelatensis Regni in Galliâ Typario.*
		Moguntinus cum Regni Germaniæ Typario.	*Bavarus portans Globum aureum, quo repræsentatur totus Mundus.*	

In Senatu Cæsareo, quando Imperator cum Electoribus de totius Imperii gravissimis negotiis deliberat, Sedes disponuntur hoc modo

IM-

IMPERATOR
□

Quo modo & ordine in Senatu Imperiali considant?

Arch. Moguntinus □ □ *Arch. Colon.*
Rex Bohemiæ □ □ *Dux Saxon.*
Dux Bavariæ □ □ *Comes Palat.*
March. Brand. □

□

Arch. Treverensis.

Quæ sint Insignia Imperatoris?

INSIGNIA Cæsarea, divisa in partes, Electores præferunt: videlicet Sigilla, Sceptrum, Coronam, Globum, de quorum Politica significatione multi fusè scripserunt, & nos ex Aureæ Bullæ Dilucidatore sequentia breviter adnotamus.

Imperatoris Sigillum duplex est; majus, & minus. Majus appellatur BVLLA, MAIESTAS, & TYPARIVM, quo in actibus majoris momenti uti solet M. Freher. *ad P. de Andlo l. 2. c. 5. pag. 161.* Erat olim BVLLA pyxis ad cordis formam elaborata, in qua claudebantur contra Invidiam & Fascinationem remedia, & ideò illam à collo pendentem in triumpho gestabant Victores, ne ab invidis inficerentur, & eadem apponebant pueris, ne aliquo conturbarentur fascino. Et quia sigillum habere solet formam Bullæ, & in eo consistunt Politica Civilium morborum remedia, sigilla nominata sunt *Bullæ*; & literæ sigillatæ, *Bullatæ*; & posteà per metonymiam *Bulla*. Quia autem Sigillum rescripto simplici, si imprimatur, communicat Majestatem Cæsaream, nominatur *Majestas*: & quia est typus, quo stemmata Imperialia figurantur, appellatur *Typarium*.

Quid Bulla fuerit?

Litera Bullata quæ?

Cur inventa sigilla?

De aliis Imperatorum insignibus.

Inventus autem fuit sigillorum usus ad evitandas fraudes, itemque ad fidem, & probationem rei, ita ut sigillum ipsius rei veritatem & fidem denotet ac conservet; & apponitur, vel literis patentibus, & manifestat rem pro fide rei gestæ, vel imprimitur epistolis & literis, & illi soli, cui scribitur contenta aperit; aliis verò claudit Casp. Ant. *Tessaur. 2. qu. for. 100. num. 9. deportabant.*)

Præter Typaria, seu sigilla Regni Arelatensis, Italiæ ac Germaniæ, quæ Imperatori præferunt Electores Ecclesiastici, præferuntur à secularibus, SCEPTRVM, POMVM ac ENSIS; Hodie additur CORONA. Et quidem SCEPTRVM Brandeburgicus gestat manu. POMVM Bavariæ Elector; ENSEM Saxo; CORONAM Palatinus: quilibet suo ordine, ac loco.

Symbolum gubernatricis Dignitatis est virga; & in diversorum manibus diversa *Sigalion secunda Pars.*

obtinet nomina: illa enim, qua u[...] Pontifices, vocatur *Baculus*; qua C[...] riones est Hisp. *La Gineta*: qua Leg[...] rii Hisp. *El Baston*, Latin. *Vitis*: qua [...] *Sceptrum*. Et, ut observo, Sceptr[...] nes omnes gentes antiquissimum Dignitatis signum fuit; antiquiore[...] loco habuere HASTAM, item C[...] HIPPODAMO superimpositam: sig[...] tur ejusmodi diademate Regimen[...] in administranda Iustitia, præmiorum & pœnarum distributione justa, te[...] terbien *f. p. 19. Chron.*

In manibus Regum dum Regia S[...]
tenentur,
Tunc quasi per virgam compescer[...]
cta videntur,
Pœnaque præstatur quæ ratio[...]
tur.

POMO AVREO, cui crux superi[...] ta, significari dicitur *Dominium mun[...]* vinis auspiciis Imperatori conce[...] Crucem addidere Christiani. V[...] profectò Imperatores, quia totum jurisdictioni Mundum conabantur [...] cere, illo aureo globo voluerunt un[...] sum Mundum significari. At poste[...] animositatem intra justitiæ terminos [...] tinentes, significationem restrinx[...] Mundum Romanum (Provincias Ro[...] no Imperio subditas) significaret. N[...] & Hispaniæ Reges in Coronæ apice [...] reum globum gerunt, nec tamen [...] symbolo significare volunt se esse Do[...] nos totius Orbis terrarum. Habet I[...] perium in Germania suos terminos: un[...] Imperator, ad instar alterius Regis sup[...] riorem non recognoscentis, partem Mun[...] sibi concreditam gubernat, crucemq; su[...] perimpositam intuens cogitat, se pac[...] causa Dominum constitutum esse, sicu[...] Christus cruce orbi pacem æternam pe[...] perit. Limnæus *in Annotam. ad art. 30. cap. Caroli V.* Empfahen *nu. 57.* adde M. Fre[...] quer. *ad Petrum de Andlo. leg. 2. cap. 6. pag.* 182.

Per ENSEM designatur Iustitia, necnon suprema authoritas, ut sciat Princeps juxta præscripta Legum & non alias vitæ & mortis habere potestatem. Ensem Prætorii Præfecto sub hac verborum formulâ (nescio, an satis prudenter) concredebant Veteres Imperatores. *Hoc sim bonus, utere pro me; si malus, contrà me.* Quæstio enim, quæ inquirit, An Princeps sit inimicus Patriæ, an non? non debet ab uno solo, etsi maximo, & ingenuo, decidi.

CORONA AVREA nihil signatur aliud, quàm MAIESTAS REGIS INVIOLABILIS. Sicut enim in terris nihil est luculentius,

 aut

...li Diademate, ita nihil ... gi potest Imperatoria di... ...us. Hæc sua vi nixa ex... ...num fastigium; uni D... est Imperator in terr... ...ter eminentes altissimu... ...nceritate admonetur Im... ...itatis, quam Deo, con... ...o universo præstare tene... ...mnia ex pietatis virtuti... ...eretur & intelligat, un... ...uffragia, studia, obsequi... ...versorum; nimirùm, ...umerabiles mortales, c... ...cæteri, talisque sit uni... ...bi optaret esse Principe... ...ivatus. Hoc Diadem... ...il erat aliud, nisi *vinc...* *...scia candida, linea, plec...* ...iens caput Regis, de qu... ...le subtilis judicii ap. ... ...p.2. quem Plutarchus ... *...leucum* nominat, *O no... ...gis quàm felicem pannu... ...us cognosceat, quam m... ...periculis & miseriis sit... ...idem jacentem tollere...* ...nea fascia nullo artifi... ...opibus tumida, nullo ...ac-

...cersito lumine corrusca, sed solo candore conspicua fuit, cui tamen simplicitati, & paupertati summa Majestas inhærebat. Succreverunt divitiæ, & Majestas decrevit. Antiquam cum moderna Romam Virgilius comparat, & lib.8. sic scribit.

Sol medium Cœli conscenderat igneus orbem,
Cùm muros, Arcemq; procul, & rara domorum
Tecta vident, quæ nunc Romana potentia Cœlo
Æquavit: tum res inopes Evandrus habebat.

Fascia linea coronatus, in pace obedientissimo populo jus Evandrus dicebat. Victoriæ ditarunt privatos Regum loculos, authoritatem enervarunt.

Meliores obedientius pauperes quàm divites imperant.

E fascia linea facta est lamina aurea, eaque gemmata, quæ est prima pars diadematis, propriè caput Regis evinciens. Et quamquam olim prisci illi Reges in certis quibusdam solennitatibus coronis quoq; aureis conspicui apparuerint; postmodum tamen *Corona aurea* unum, & perpetuum mansit verè *Diadema Regium*, usque ad nostra tempora, quo dixi SVMMVM FASTIGIVM ET MAIESTAS IMPERATORIS præfiguratur.

Corona ... propria Regum ...

...TICVLVS II.

...PONΟΛΟΓΙ'Α.

De Temporis Colloquutione.

Nonnulla, quæ ad Temporis naturam & essentiam spectant, exposuimus superiùs, cum de syllabarum Duratione, & Restrictione, quæ ab illa pro...s. Non est, cur repo..., quia ad Philosophiam ...e videntur; tum, quia ibidem etiam legi poce... ...ctò notitia ad significa... aufert Homonymiam, ...ius patentes voces con... & est Veterum & Iu... ...n sententia una ex præ... ...manorum circumstan-

tiis; unde Theologiæ Moralis Professores à Metrica debent excusationem impetrare. Tempus enim ultimo in loco collocarunt; non, quia natura temporis talem sedem exigeret: sed quia Carminis ratio voci *Quando* illum nidum præscripsit in illo notissimo Hexametro,

Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodò? quando?

Prisci profectò Græci (nam fuerunt ingeniosi & perdocti) nonnullas invenerunt Imagines, quæ tempus propriis coloribus repræsentarent. Inter alias scripta à Ποσειδίππῳ, celeberrima habetur. Erat Titulus, εἰς ἄγαλμα Καιροῦ *In imaginem Temporis*: & hæc Disticha subscribebantur.

Temporis Imago à Posidippo descripta.

Τίς, πόθεν ὁ πλάστης, σικυώνιος. οὔνομα δὴ τίς,

Λύ-

Tempus materialiter, & moraliter seu civiliter sumitur, & materialis Temporis accidens quoddam est hæc ipsa moralitas. Physicum, & reale *Tempus* à Græcis χρόνος dicitur, & *Temporalis* χρονικός; & ut *libr. 4. Physic.* nos docet Aristoteles, *Tempus est numerus motus secundum prius, & posterius.*

Tempus Morale, seu Civile addit Tempori Reali opportunitatē; Græcè dicitur καιρός (ϛὸ καιρος, nā si prima circumflectatur, sonat *licium*) & καιρός τῶν πραγμάτων, apud Demosthenem, est *opportunitas rerum agendarum.* Quo respiciens concinebat Ovid.

Temporibus medicina valet data tempore prosunt.

Et data non apto tempore vina nocent.

Quod Monitū etsi solis Medicis videatur dari, universale est; & omnibus poterit adaptari negotiis, in quocumque enim (seu incipere, seu progredi, seu finem volueris imponere) Prudentia inclamat Γνῶθι καιρόν, Cognosce, & elige aptum, & opportunum tempus.

Λύσιππος σὺ δὲ, τίς, Καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπλε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας, ἀεὶ τροχάω τί γὰρ ταρσοὺς
Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς, ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ γὰρ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν, ἀνδράσι δεῖγμα,
Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω
Ἡ μὲρ κόμη, τί κατ' ὄψιν, ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὲ Δία τ' ἐξόπιθεν, πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν,
Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων
ξεῖνε καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Thomas Morus, qui Pietatem vitæ, & legum sublimiorem notitiam, humanarum literarū floribus condecoravit, hanc temporis imaginem sic latinè reposuit.

Cujas hic plastes? Sicyonius. At quis erat? dic.
Lysippus; Tu quis? tempus ego omne domans.
Cur summis instas digitis? roto semper. At alas
Cur pedibus gestas? ut levis aura feror.
At dextram cur armat acuta novacula? signum est,
Quod conferri acies non potis ulla mihi est.
Cur coma fronte jacet? quod qui me prendere captat,
Præveniat. Calvum est cur tibi retro caput?
Quod posse quam levibus præceps effugero pennis,
Nil aget à tergo qui revocare volet.
Unde igitur posses documentum sumere talem?
Artificis posuit me tibi docta manus.

Eosdem Poseidippi versus recensuit, & convertit in sequentes Alciatus.

Lysippi hoc opus est, Sycion cui Patria. Tu quis?
Cuncta domans capti Temporis articulus.
Cur pennis stas? Usque rotor. Talaria plantis
Cur retines? Passim me levis aura rapit.
In dextra est tenuis, dic, unde novacula? Acutum
Omni acie hoc signum me magis esse docet.
Cur in fronte coma? Occurrens ut prendar. At heus tu,
Dic cur pars calva est posterior capitis?
Me semel alipedem si quis permittat abire,
Ne possim apprensa postmodo crine capi.
Tali opifex nos arte tua causa, edidit hospes,
Usq; omnes moneam, pergula aperta tenet.

Quia varietas delectat, & multi illustres Poetæ illa Poseidippi Disticha reddiderunt latinè, adhuc subjiciam Interpretationem Ausonii.

Cujus opus? Phidiæ, qui signum Palladis, ejus.
Quique Iovem fecit, tertia palma ego sum.
Sum Dea quæ rara, & paucis Occasio nota.
Quid rotulæ insistis? stare loco nequeo.
Quid talaria habes? volucris sum. Mercurius quæ
Fortunare solet, tardo ego quum volui.
Crine tegis faciem? cognosci nolo, sed heus tu
Occipiti calvo es? ne tenear fugiens.
Quæ tibi juncta comes? dicat tibi, dic rogo, quæ sis?
Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Sum dea, quæ facti, non factiq; exigo pœnas.
Nempe ut pœniteat, sic Metanœa vocor.
Tu modo dic quid agat tecum? si quando volavi.
Hæc manet: hanc retinet quos ego præterii.
Tu quoque dum rogitas, dum percunctando moraris,
Elapsam dices me tibi de manibus.

Et huc spectant omnia, quæ ab utriusque Parnassi (Græci & Latini) authoribus de occasione dicuntur. Huc pertinet illud Catonis libr. 2.

Rem tibi quam noscis [a] aptam dimittere noli:
Fronte capillata, post est Occasio calva.

Et illud simile.

Cur præcrinita est? Quoniam me crine teneri
Fas est ante fugam, post data terga nefas.

Et ideò dexterum à sinistro (opportunum ab importuno) tempore veteres distinxerunt. Horatius.

Nisi

...etro tempore Flacci
...ntam non ibunt Cæsar...

..., quod aptum vocaver...

... Cornelius Celsus veriss...
...um medicamentum esse c...
...tum : qui quando dari d...
...s non satis constat. Iteru...

...us : Medici quoque temp...
.

...aptè : non legit idonea c...

Morale Illud & inculc...
Monitum.

...y ventura
..., que la han tenido ;
...ay, que han subido
...a coyuntura. (b)

... argumento *in Regu*...
...LXXXVII. *num.* 1210. ...
...edicti Regulæ Caput X...
...tè differui ; & moni...
...lè institutos homines x...
...rtuni) *in negotiis ratio*...

...ndiget verbulum *noris* ; si er... à
...metro, si à *notus,a,um*, caret ...
...em *noris* substituo, quæ ta...
...em habeat, illam ibi ratione...
... & hoc ipsum Fast. 1. Naso p...

...oris, officiumque meum.
...res habet, & hic similiter ...
... censuræ causa prolongatur ...
... Hispanica nomina, *tiempo*, ...
... in Græcorum χαιρῷ, & ...
...rtuno includuntur.

...ECTIO I.

...vibus extemporaneis.

...ectò tempus habe... &
...pora prudentem d...
...e : quæ enim, au...
...ienda determinata...
...ris durationem c...
...oli (quo nomine i...
...es ; nam hi, quo...
...ientia non cogno...
...nerè) multa ex te... pore
...in quibus tempus c...
...Eruditi. A Panta...
...& celebri, Princep... ut
...s profunderet, ite...
...at, & illi Pantaleo...
... repente ?
...lad hiziera
...ampar (a) *de prompto,*

Quien suele errar lo que piensa.
Vuexcelencia me los dicte,
Que de subito se precia,
Pues es, sin dezir Dios (b) *valme,*
Por la tetilla Poeta.
Y entonces para escribirlos,
Yo y esta Mano derecha,
De redondo y de bastardo (c)
Haremos muy linda letra.

NOTA.

a) *Campare* vox Italica est, & nondum Hispania donata : ego potiùs dixissem, *En querer passar por prompto.*

b) Militaris Rhetorica, ut temporis brevitatem exponat, quo in duello aut rixa aliquis suum inimicum occidit, ait, *Le dio una estocada por la tetilla: y assi cayo sin decir, Dios valme* ; hinc longè sumpta, ut mihi videtur, Metaphora, has Pantal... phrases Carminibus condendis applicuit.

c) Sicut impressi libri duas literarum species præseferunt, nempe Antiquam Romanam, & *Italicam*, quam vocamus Cursivam, sic etiam Manuscripti in Hispania duas similiter habent, quæ ab ipsis *Redonda & Bastarda* (*hoc est, Rotunda & Obliqua*) dicuntur.

C... mpar, ... *su* ... Hispanic...

Expl...tur Allusio.

Genera Characterum.

Extemporaneus esse non voluit Pantaleo, ut vidisti ; nam erat eruditus, sciebatque, unum Poema, ut suis numeris constet, longum tempus requirere : at ignorantes contra, quia omnia putant se scire, non præmeditantur, quæ dicturi, aut scripturi sunt ; sed ex tempore de quocumque argumēto numeros sine numero (*) effundunt. Et talis erat Posthumianus, quem Guzzius pag. 153. Ogdoastico sequenti irridet.

Quod subitos fundis versus, li... unquè vel uno
Edere te jactas, Posthumiane, die ;
Nec probo, nec miror, brevis est, quæ carmina laudat
Gloria, cum nullo parta labore fluunt.
Quem stylus assiduus, nec lima momorderit una,
Dignus erit longa posteritate liber.
Carmina cunctantem calamum ... victura sequuntur :
Quæ properant, Vati c... moritura suo.

Sunt aliqui tam ignorantes, ut se esse ignorantes ignorent : & Titio (uni ex ipsis, quē nominare possē) Portugalliæ Princeps Emanoel aliquando dicebat. *O quàm ego esse doctus, si omnia illa scirem, quæ te nescis nescire!*

NOTA.

(*) Consultò scripsi *numeros ... sine numero effundunt* : quoniam Poetæ ... ignorantes aquas turbidas copiosissimè ex... nerant ; & maximè, ubi Auditores mod... stos & patien-

De Poetis ... sciis, & imperitis.

La vida del Gran Tacaño, liber, qui hic citatur, inscribitur. Stylo eloquēti est compositus, & Paululi nequitias edisserens, instruit Lectores candidos, ne à nigris, & improbis hominibus circumveniātur.

tientes inveniunt. Et quidem ex horum grege erat ille, Majalaondæ Sacrista, cujus *in Magni Nebulonis historia libr. 1. cap. 9.* Quevedus meminit. Fruebatur influxu Musæ cœcutientis, sed prodigæ, quæ in suum caput ineptiarū profundebat Oceanos. Aliquas è multis subjicio. *Oiga v. m.* (inquit ille) *un pedacito de un librillo, que tengo hecho a las onze mil Virgenes, adonde a cada una he compuesto cinquenta Otavas; cosa rica.* Et Paululus, quicum loquebatur, tanta Ogdoastichorum multitudine attonitus, ut se ab illo subduceret, petiit, ut omissis sacris, profana carmina modularetur. Et ipse *començo a recitar una Comedia, que tenia mas jornadas, que el camino de Ierusalen. Dezia. Hizela en dos dias: y este es el borrador: y seria hasta cinco manos de papel. El titulo era*, La Arca de Noe. *Haziase toda entre gallos, ratones, jumentos, raposas, y jabalis* [*] *con las Fabulas de Tsopo.* Ingeniosam inventionem ridet & laudat Paululus; & gloriabundus Poeta, subjunxit. *Ello cosa mia es; pero no se ha hecho otra tal en el Mundo: y la novedad es mas, que todo: y, si yo salgo con hazerla representar sera cosa famosa.* Objecit tamen Paululus, non videri possibile, ut Comœdia illa in theatro ageretur; introducebat enim animantes, quę ἄλογα nominantur à Grecis, quod loqui nesciant. Et tunc, *Essa es la difficultad*, exclamat ille; *que a no haver essa, hazia cosa mas alta? Pero yo tengo pensado hazerla toda de papagayos, tordos, y picazas, que hablan; y meter para el entremes monas.* Hinc transivit ad alia; &, *Otras cosas mas altas he hecho. Yo, dixit, por una muger, a quien amé: y ve aqui novecientos y un Soneto, y doze Redondillas &c.* quibus auditis verbis, submurmurabat Paululus, *Parece, que cuenta escudos por maravedis*. Et capite immediatè sequenti legitur quædam contra Poetas & eorum Versus ingeniosa Pragmatica, & exclamat Sacrista. *No passe v. m. adelante; que de esso pienso apelar, y no con las mil y quinientas, sino a mi juez, por no causar prejuizio a mi habito, y dignidad: y en prosecucion de ella gastare lo que tengo. Yo probare, que las Coplas de Poeta Clerigo no estan sugetas a tal Pragmatica.* &c. Et, ut ostenderet, non esse de nihilo suam perturbationem, sed ex causa gravissima vociferari, subjungebat, *No sabe v. m. que cosa es hallarse un hombre con ochocientas mil coplas de contado?* Et ego historiam hanc (quam non repugnat fuisse veram) considerans, iterum dico, esse ineruditorū Vatum Proprium, *profundere sine numero* numeros.

[*] Notent qui Institutiones Hispanicæ linguæ præscribunt: quoniam vox *Iabali*, ut habet hic Quevedus dat in plur. *Iabalis*, at ego semper audivi *Iabalees*.

Cur animantes dicantur ἄλογα?

Quæstioni, quæ interrogat. *An Poetarum Ecclesiasticorum Carmina gaudeant immunitate: an verò Imperatorum, Regū ve subjiciantur Vindictæ?* sequens respondet Distichon, *Nullus in Orbe potest versus ne jure Monarcha, Aut laudare malos, aut reprobare bonos.*

SECTIO II.

Quomodò Dictiones Æquivocæ, & latiùs patentes per Circumstantiam Temporis restringantur?

An Tempus voces æquivocas & communes restringat?

Dicuntur *Propria Nomina*, quæ uni soli conveniunt, & tamen tam sunt ipsa communia, ut nisi aliæ circumstantiæ succurrant, hærebit anceps Lector, nec intelliget, de quo Liber, vel Orator loquatur. Vel unicum è nominibus, quæ vocant *Propria*, in exemplum ponamus. Dicit Titius, *Petrus tali actui interfuit*. Sed quis Petrus? Sunt innumeri, qui signantur hoc nomine; & ideo, nisi aliquid addatur, quis sit ille Petrus, nescietur. Quia autem impræsentiarum de Tempore specialiter dissero, Nomina dico propria esse valde communia, & per temporum varietates secerni. Quod exemplis manifestis probabo.

Quid apud Ecclesiasticos significet litera N?

Ecclesiastici sumus: ergo Ecclesiastica exempla præmittamus. Inter Orationes, quas nobis Sancta Mater Ecclesia recitandas proponit, est hæc in nostro Ordine valde communis.

Intercessio nos, quæsumus Domine, Beati N. Abbatis commendet, ut quod nostris meritis non valemus, ejus patrocinio adsequamur. &c.

Quid nomen Fulano in Hispania?

Abbates Sancti qui ab Ecclesia colūtur.

Sed quid significat illa litera N? idem quod in Hispanica lingua *Fulano*. Est autem *Fulano* nomen proprium ut sic, quod posteà per supervenientes differentias, ut sit *Petrus*, vel *Paulus* contrahitur. Dico igitur illud signum N. à circumstantia temporis restrictionem habere: nam die XV. Ianuarii *Maurum*; die XVII. Ian. *Antonium*; die VII. Febr. *Romualdum*; die XXI. Martii *Benedictum*; die XXIX. Apr. *Robertum*; die XXII. Maii *Romanum*; die XXV. Iunii *Guilielmum*; die XII. Iulii *Ioannem Gualbertum*; die XX. August. *Bernardum*; die I. Sept. *Ægidium*; die XVI. Octobr. *Gallum*; die XXI. Octob. *Hilarionem*; die XII. Novembr. *Æmilianum*; die XIX. Novembr. *Odonem*; die XXVI. etiam Novembr. *Sylvestrum*; die V. Decembr. *Sabbam* significabit.

Quis fuit Darius: ... facit ... Ptolem...

Transeamus ad Politica, & videbimus quomodo genericæ voces à circumstantia Temporis restringantur. Ptolemæus *lib. 4. Almagesti c. 9.* hæc habet ex Hipparcho. *Anno 20. Darii illius qui Cābyssi successit, Epiphi die 28. sequente 29. horā æquali post Solis Occasum 6½ Luna quarta parte diametri ab Austro defecerat.* Et ib. scripserat, *Eclipsim accepimus, quæ anno trigesimo primo Darii Babylone observata fuit, Tibi die*

3.

ΣΙΓΑΛΙΩΝ (*Lat.* Harpocrates)

mediam noctem semiho-
na defecisse ab Austro de
l de quo Dario loquitur
sse profectò tres consta
uorum historia. Regnav

spis fil. 522. } *Annis*
bus. 424. } *ante*
manus 336. } *Christum*

lle est, cujus Hipparchus
eminere? Ille-ne, qui
it? Sed hæc circumstan
Cambyssi enim non Da
ed Oropastus. Herodotus
Cambyssi Cyri filio vita
*asset septem omninò an*nos
e. Et paulò pòst agens
us, qui *Magus* fuit, &
spes, & à Trogo *Oropastes*
Magus, defuncto Cambyse
nem Smerdis, filii Cyri,
enses septem. Ergo hic
sufficiens ut æquivocum
d veram & legitimam
estringatur. Erit autem
e desumetur Restrictio
tur Astronomicæ Medio-
abulæ, & quærantur mo-
bus illa Lunæ accidere
itatem inveniemus. Ric-
ol. Reform. libr. 5. *de*
ag. 238. *a. num.* 3. sic
lipsim repræsentant A
anno ante Christi Epoc
br. 19. *secundam verò*
Cùm autem hæ ipsæ Ecli-
II. nativitatem accide
illarum enarratione n omni-
s. Illa igitur quæ à
ecutissima æquivocor
rictio est. Annis ita
adquires 522. Anno ergo
omini nostri Iesu-Christi
are Darius Primus.
cognoscere poter
icem; qui tale aut
cessit: nam cùm multi
nominis (viginti duo
nt) nisi ad annum quo
citur, tolli non potest æ-
onstrat id D. Iulianus
ontis Abbas, qui Parisii
e Cistertiense No
er S.P.N. Benedicti Re-
eneralium Capitulorum
ges, quæ deben Ordi-
fit: & quia in textu mul-
Reges nominantur, consi-
us, in quibus illi guber-
margine quoti fuerint.
n Notam in exemplum

produco. Part. 1. *Institut. Gener. cap.* 14. *pag.* 285. habet Textus. *Anniversaria Honorii Papæ. &c. Regis Philippi. &c. Regis Ludovici. &c. Regis Richardi.* &c. Sed qui fuerunt hi omnes nam multos tam in Apostolicâ Sede, quàm in Regio solio illis nominibus insignitos reperio? Respondet Scholium in margine. *Honorii, scilicet Tertii, qui S.P.N Robertum, Sanctorum numero adscripsit. &c. Philippi, scilicet Augusti, & Ludovici VIII. Regum Franciæ. Richardi Anglorũ Regis.* &c. Deinde pag. 379. Bullam exhibet, quæ incipit, *Alexander Episcopus.* &c. & ex anno Christi 1264. & Ordinis 166, quo fuit expedita, colligit hunc Alexandrum fuisse ejus nominis Quartum. Clementem, cujus constitutionem *pag.* 466. recenset, Quartum fuisse supponit ex anno 1265. & 167. nostri Ordinis. Et quia *pag.* 478. dederat literas Cardinalis Guidonis, ut & ipsemet cognosceretur, sic subscribit. *Quis fuerit prædictus Guido Cardinalis, jam supra monuimus. Is enim Abbas Cistertii erat hujus nominis Tertius, quando ab Vrbano IV. Cardinalis creatus est anno* 1262. *Successerat autem S. Bonifacio circa annum* 1255. &c. Reperio *pag.* 664. Epistolam, quæ incipit, *Eugenius Episcopus.* &c. & datur anno Domini 1444. & Cisterciensis Ordinis 546. & hunc fuisse ejus nominis Quartum sciтè D. Iulianus infert; & illationem esse legitimam demõstrat, præmittendo istam Notam. *Eugenius IV. Venetus, Gabriel Condolmerius antea vocatus, Presbyter Cardinalis, tit. S. Clementis; creatus est Summus Pontifex* 5. *Nonas Martii ann.* 1431. *obiit verò* 7. *Calend. Martii ann.* 1447.

Hanc viam inivit Olaus Wormius in Syntagmate *de Runica Literatura*, cap. 11. pag. 96. citaverat enim Scaldæ authorem dicentem. *Has literas* (de Runico Abecedario loquitur) *earumque potestates compilavit Dominus meus* [a] *Waldimarus, Rex Daniæ in acuto hoc dicto.*

Sprengt manns hog flydi ... mul boll.

Et subjungit Wormius [Maximam deinde literarum hisce inclusarum partem pluribus explicat idem Author: sed quis sit sensus Proverbii non addit; ut nec quotus fuerit Waldimarus.] At, Wormi mi, Curiosi à te petunt utrumque, nam & Dictum, quod ille *acutum* vocat, intelligere optant, & simul desiderant hunc Eruditum Regem ab aliis bellicosis distinguere. Respondet. [Ego, quia ab Arngrimo *Crymog. libr.* 2. huius Tractatus nimirùm *Scaldæ*) Authorem circa annum Christi MCCXVI. vixisse accepi, Secundum Waldemarum, Sejer dictum hic innui arbitror. Is enim paulò antè, præclaris auctus

[Margin notes:] [illegible] ... *Cistersiensium erga* Benefactores Gratitudinem præter alia ... *modi* ... *versaria* ... *manifestè demonstrant, ...* ... *enim* ... *lum memoriam in benedictione recolit, & solennibus orationibus celebrat.*

Waldimarus eruditissimus Danorum Rex.

Quis, & quotus is fuerit?

Ab anno quo regnabat, sumitur Restrictio.

Exponitur Proverbium Gothicum.

...tus victoriis Wandalorum quoque re-
gnum obtinuit: adscito in societatem re-
gni filio (a) Woldemaro III. atteste ... ibus
id Gentis nostræ Annalibus indu... atis.]
Et ad Proverbium veniens ait, (Voces ve-
rò ṗroverbium hac comprehensæ hoc ... unt.

(ε) *Ruptum viri mentum, aversatus id ... pilâ*
Sprenge manno hog, flyde ... Boll:
(z) Ionuunt pilæ ludo quempiam ... ento
vulneratum, fugisse: antiquitùs enim non
scortea, sed lignea utebantur pila, ... mot-
tur dicta: de cujus lusu consule Ar... imû

De ludo pilæ.

lib. 1. *Crymogea* (b) *cap. 6.*)

a] Fortè Politici Scaldæ Authorem ... *Dominus meus*
Politicum Mo-nitum.
dixerat, ubi debuisset dicere *Dominus noster* ... Hispani.
enim (& hunc morem apud alias Gentes observari
etiam puto) *el Rey nuestro Señor* dicimus, quando de
Rege agimus.

Respondeo tamen Scaldæ Authorem bene scribere,
Regemque meum debuisse dicere: nam Hispanus, qui
agens de Carolo I. *el Rey nuestro Señor* ... dicit,
dicere debere Romæ, Viennæ, Parisiis, &c. *el Rey mi
Señor*. Carolus enim Primus, nec Romanorum, nec
Germanorum, nec Gallorum est Rex. Scaldæ igitur
Author, si solis Danis scriberet Daniæ Regem voca-
ret *nostrum Dominum*, quia autem scribebat etiam aliis
(nempe, Germanis, Italis, Anglis, Gallis, &c.) illum vo-
cat *meum Dominum*.

Quo modo debeam loqui? An dicere debeam, Rex meus dominus an verò Rex noster dominus?

a] Videntur mediæ vocales, quas pronunciant Ger-
mani; nam ipsis *a* est obscurum, & sonat inter *a* & *o*;
unde Iudæi vocale ... in Italia ... Germanorum (cui *η* Græ-
nia ... dicunt. Similiter *e* ... & sonat inter *e* & *i*. Et
corum junge) obscurum est, Authores scribendi varietas,
hinc oritur tanta apud ... in eodem contextu Daniæ ille Rex *VValde-*
quoniam ... & *VVoldemarus* scribitur: & vox
marus, *VValdemarus* transit in *flyde*, cùm repo-
illa *flyde*, hoc est, *aversatus*. Et hoc propter vocalium *a* &
nitur altera in pagina ...
i magnam similitudinem ...

De vocalibus impuris seu mediis.

Fortè, quæ vocantur diphthongi, sunt mediæ vocales inter duas, & *a* sonare debet inter *a* & *e*: & *æ* inter *e* & *i*: & *au* inter *a* & *u*, &c.

b] Ludunt etiam Hispani pilâ lignea, quam *chuecam*
vocant, & ludum ipsum *el jugar a la chueca*. Et inter a-
lios ludos, quos transmiserunt in Americam, is illis po-
pulis, & præcipuè Chilensibus, gratissimus & accep-
tatissimus est.

De pila lignea quæ chueca ab Hispanis vocatur.

c] Cum armis componi possunt & solent literæ, nā
& Iulius Cæsar, eadem manu vibrabat gladium, &
movebat Calamum: & in Dania Rex Chilpericus sub.
ann. 584. & Rex VValdimarus sub. ann. 1216. ut alios
prætercam, coluerunt Pallada (armorum & literarum
Deam) sub utroque attributo, & sua virtute & erudi-
tione condemnant illam Gothorum legem,

De Iulio Cæsare.

Ut meliùs Marti studeat, gladiumque capessat,
Ignorent omnes Rex Danus Scientias.

An literarum studia Regibus & Principibus noceant.

de qua Cælius lib. ... cap. 1. (apud VVormium cap. 4. p.
23. S. *Rem verò*) hæc habet. *Gothorum institutum fuit,*
ne literis imbuerentur Reges, quòd illa longè à fortitudi-
ne intervallo abessent, ac magnanimitate; quin ita ef-
feminari potiùs animos, emollirique ad timiditatem.
rebabi.

Imprudentissima Gothorum lex.

Cur plura? Hæc pauca adduxisse suf-
ficiat, ut cognoscamus Propria Principum
nomina, ubi intercedit Homonymia, per
rationes Temporum ad veras Personas
(*) restringi.

*] *Persona* nomen est, quod respuūt Recentiores Grammatici. Et, si in Martiale legi dicā, reponunt illū. Hispanum fuisse, & assiduo labore linguam Romanam comparasse. At illis ego jubeo, ut si hanc vocem expungant, dent aliam, quæ

De Didone & Ænea. Annon Tempus ostendat, omnia quæ de illorum amoribus à Virgilio cantantur, esse fabulas?

NOTA I.

Dicebat olim quidam Philosophus: Tempus veracissimum esse ... *dacia detegere*: nil enim occultum, quod
non reveletur, & secretum, quod ...
temporis. (Hisp. *como el tiempo*) ...
nam *dies diei eructat verbum*, & ...
indicat scientiam. Quod possum ...
& historiis ostendere. Sufficiat ...
præsentiarum demonstrare, ... Tem-
porum comparatione totam ...
Æneæ narrationem, quæ apud ...
legitur, esse meram calumniam ...
de.

Elisa, quæ ob rerum gestarum magni-
tudinem Διδώ cognominata est,
Tyriorum Regis filia fuit, & Sichæo Her-
culis Sacerdoti matrimonio conjugi... ut
ostendit etiam apud Ethnicos Regi...
fuisse Sacerdotale ... dignitatem. Elisæ
ter Pymalion, ejus thesauris inhians, Si-
chæum ante ipsam aram obtruncav...
cum iis quibus erat nomen Pymal...
nis invisum, classem exornat, & ad e...
Africæ partem, quæ Zeugitana dici...
navigans, à Iarba illius regionis Prin-
pe, tantum sibi soli emit, quantum
taurino coreo posset circumdare. Q...
in loco cùm corium in subtilissimas
bras dissecuisset, spatium satis amplum
complexa urbem, & in ea arcem cond...
dit, illamque Carthaginem, ut Chart...
Tyriæ Civitatis, Didoni charæ, in ...
perennaret memoria, hanc autem ...
bubuli corei nomine *Byrsam* vocav...
Græci enim Βύρσα ... *corium*, aut *tergus*, ...
Βυρσέα, *coriarium* ... nuncupant. Virg...
lius

Mercatique solum, facti de nomine
Byrsam,
Taurino quantum possent circumdare
tergo.

[Cicero *libr. 5. de natur. Deorum*; totam
priùs *Byrsam* & postea totam asserit appel-
lari *Carthaginem*. Hæc tertio bello Pu-
nico à Scipione Æmiliano eversa & inci-
nerata omninò fuit.] Sed quem tandem
exitum habuit Dido? ...

Se ipsam interemit, & in αὐτοχειρία ...
duplicem errorem (Philosophicum, &
Theologicum) simul commisit. Nam
primò.

Vita hominum brevis est, variisque ob-
noxia curis,

Ma-

...angues vespere, nocte ca...

...ndo à Divinis, delirium
...m Natura jussit esse bre...
...ropria adhuc breviorem
...ò, ut ait Ovidius ad L...

...tenda, data est sine fun...

... (a) *certa persolvenda* (b)

...æ Elisæ licuit sibi mor...
...i fortè eam excuset ign...
...is, quæ etiam opinion...
...savit à peccato Luc...

...causam Dido tam præ...
...esolutionem? Dividun...
...duas illorum Opinio...

..., Dido fuisse castissim...
...onso etiam post fata fi...
...das nuptias aspernata...
... Regem despexisse. V...
...rita us est vehemens,
...n voluit opprimere, Elisa
... Iarbæ copiis obstare pos...
...lem ignominiã subire, ad...
...rique, sibi mortem con...
...dium.
... Aeneam post Troja...
...idium, à Patriâ profu...
...estate delatum, appul...
... & amorem Elisæ pr...
...o consilio posteà, fi...
... in Italiam fugisse. Hi...
...m nulla recuperandi...
... spes, in rabiem acta...
...i & furori finem po...
...is sententiis vera? Tempus
...nc secundum (Hisp. l...
...is coarguit. In Cal... Calepino
... *tamen res gravissim...*
...e facilè refellitur; qu...
... septuagesimo demu...
...nditam ab Elisa con...
...erò in Italiam ad...
... conditam numerant...
...erecenti, quibus Al...
...n ergo Aeneas & Dido
...poranei. Ficta erg... sunt
... & quarto Aeneid... li-
...im & Didonem à Virgi-
...anè contra Aene... &
... gratitudinis & infi... Elita-
... deberet, & con... Eli-
...rem inficere lasciv... im-
...puit.
...jæ excidium null... fue-
...de Lucanus admirabun-
...em interrogat,

Cur supra bellum Thebanum & funera Trojæ
Nil alias alii quidquam cecinere Poëtæ?

Accidisse illud Samsonis tempore: annis nimirùm 408. ante primam Olympiadem, idest annis 432. ante Vrbem conditam ex Dionysio Halicarnaseo *libr.* 1. asserit Genebrardus: qui annum Mundi 3026. & à Diluvio, 1370. adnotavit in margine. Et postea Iehu in Israele regnante nempe à Diluvio ann. 1595. ponit expeditionem Didus & initium Carthaginis ex Iosepho *contra Appionem primo*. Ergo ex hoc Aeneas computu est Dido senior 225. ann.

Tempore Samsonis Troja periit.

1370
1595
225

Resolutio.

Igitur contra Virgilii Assertiones clamat Temporum ratio, quæ non potest decipere: quæ enim nondum erat nata, ab Aenea vitiari, decipi, & relinqui non potuit. Tutati sunt Didus famam & pudicitiam Scriptores antiqui, inter quos Poëta Anonymus Epigramma hoc composuit.

Authores qui scripsere pro pudicitia innocentia Didonis.

Ἀρχέτυπον Διδοῦς ἐρικυδέος ὦ ξένε λεύσσεις,
εἰκόνα θεσπεσίῳ κάλλεϊ λαμπομένην.
τοίη καὶ γενόμην, ἀλλ' οὐ νόον, οἷον ἀκούεις,
ἔσχον, ἐπ' εὐφήμοις δόξαν ἐνεγκαμένη.
οὐδὲ γὰρ Αἰνείαν ποτ' ἐσέδρακον, οὐδὲ χρόνοισι
Τροίης περθομένης ἤλυθον ἐς Λιβύην·
ἀλλὰ βίας φεύγουσα Ἰαρβαίου ὑμεναίων
πῆξα κατὰ κραδίης φάσγανον ἀμφίτομον.
Πιερίδες τί μοι ἁγνὸν ἐφωπλίσσασθε Μάρωνα,
τοῖα καθ' ἡμετέρης ψεύσατο σωφροσύνης.

Dicitur Ausonius Gallus de hoc etiam argumento scripsisse, ait enim in Calepino Passeratius: (Hac de re exstat elegans apud Ausonium Epigramma, quo illa se ab impudicitia nota vindicat; monens Lectorem, ut de moribus suis incorruptis potiùs Historicorum monumentis, quàm Poëtarum fabulis fidem adhibeat.) Illud subjicio; quod si bene consideres & cum Græco componas, non aliud quàm pulchram interpretationem invenies. Canit Ausonius sic.

Illa ego sum Dido vultu quam conspicis, hospes,
Assimulata modis pulchra mirificis.
Talis eram, sed non Maro quam mihi finxit erat mens,

Vita

Vita nec incestis læta cupidinibus. [*]
Namq; nec Æneas vidit me Troïus unquam,
Nec Libyam advenit classibus Iliacis;
Sed furias fugiens, atque arma procantis Iarbæ
Servavi fateor morte pudicitiam,
Pectore transfixo, castos quod pertulit ensis,
Non furor aut læso crudus amore dolor.
Sic cecidisse juvat, vixi sine vulnere famæ,
Ulta virum, positis mœnibus oppetii.
Invida cur in me stimulasti musa Maronem,
Fingeret ut nostræ damna pudicitiæ.

Marullus annulum, in cujus lapide Didûs historia erat insculpta, prospectans, & considerans eosdem Græci Authoris versus sic transtulit.

Tu qui me casusque meos in imagine parvâ
Aspicis, & digito tristia fata refers,
Vera hæc effigies, nec vera est hospes Elyssæ,
Sed non vera necis causa pudendus amor.
Nec mihi Phryx nouit, nec enim Phryga novimus ullum,
Cura sed antiqui casta tenaxque thori.
Quàm me conjugio Libyci violare Tyranni
Cogeret, hac cecidi fortiter ipsa manu.
At vos ò Vates, si sunt hæc præmia laudi
Quæ feret incesti fœmina adulterii?

Et versus ultimus nos monet, vocum horum significationem, quæ olim latè patebat, apud doctos restringi: nam de Incestu jam vidimus; & Vidua nunc, & si ad alterum vadat (unde nomen Adulterii deduci dicitur) adultera non appellatur: nam, ut sit adhuc superstes conjux, Adulterium requirit.

Quid Adulterium sit, & unde dicatur?

Incestum verò cum incestu est generica, quæ Suetonius in Tiber. cap. 43. monstrosum corum, qui nō erant sanguine conjuncti, concubitum, significavit. Modò impudicitiam congratorum aut affinium significat, & bene, quoniam l. 5. inquit Tacitus Post quas Sextus Marius, Hispaniarum ditissimus, defertur incestasse filiam, & e saxo Tarpejo dejicitur.

NOTA II.

De Sappho, & Platone: An hujus illa Præceptrix & institutrix fuerit?

SVb uno & eodem Sapphus nomine celebrantur duæ poëtriæ celeb... altera, & nempe Sappho Eresia Lyrica. Illa... Mitylenæa. Utraque Lyrica Prisci ævi invenit, & Tarquinii Prisci ævi... Hæc Junior, Phaonem amicum... ad quem pulcherrimum Opus... est Inventrix Versus Sapphici... mè inter Lyricos laudari sole... Antipater Sidonius, si scribit

Μνημοσύνην ἔλε θάμβος
τῆς μελιφώνου
Σαπφοῦς μέ δεκάταν Μοῦ...
βροτοί:

Mnemosynem Musarum Mater... stupor, quando audivit Sapphonem. Numquid Decimam... sam habent Mortales?

Plato autem ab humerorum latitudin... dictus, cùm antea Aristoteles vocaret... Athenis eodem nascitur die, quo in L... Apollo. Cicero in libr. Tusc. Quæst. ... illum fecit, ut Deum (nimirum, Eloquentia) vocaverit. Audi etiam Quintilian... *Platonem quis dubitat esse Philosopho... præcipuum? ex quo multum eloquentia... traxisse Cicero fatetur; sive acumine d... rendi sive eloquendi facultate, Divina q... dam & Homerica. Multum enim supra p... sam Orationem, quam pedestrem Græci... cant, surgit, ut mihi non hominis ingenio... quodam Delphico Oraculo instructus.* ... Cælebs fuit, ut asserit S. Augustinus: e... que vitam Plutarchus accuratè desc... sit.

His præmissis inquiritur, *Quemnam ... buerit Plato Magistrum, & Instit... rem?*

Dubitat Quintilianus, ut videris ... dum admirabundus ejus Eloquentia... consideratnon eam ab homine, sed ... lesti Oraculo provenire opinatur.

At Nicolaus Perottus Sipontinus i... pistola ad Cœlium Fratrem, quæ Ho... in Veneta editione anni 1590. succe... Platonem asserit Sapphus fuisse Disc... lum. *Additur*, inquit, *supradictis* (F... tis Lyricis) *Sappho, quam Magistram* f... *se Platonis nonnulli tradunt: à qua Sap... cum Metrum appellatum est.*

Et Ego assero hanc Perotti resolu... nem, quorumcumque ea sit, non esse ve... & demonstro probando, non fuisse co... temporaneos.

Por-

ΣΙΓΑΛΙΩΝ (... at. Harpocrates)

amque Sappho nō mul-
ercessit, nam Tarquinius
or ævo Sappho floruit
m 615. & Iunior anno
scribebat. Plato autem
ixit ætatis octuagesimo
.348. Suos ergo nume
ho annis 184. antequā
Ejus ergo Magistra es

O T A III.

sso. *An ejus nomine*
m Quintilianus
ntelligat?

lianus. *Siquem* adjicere
s, *erit Cesius Bassus*, quem
& Bassi nomine indigitari
erottus, quem citavi, asse-
nter, ut puto, hæc enim
4. post Christum Quin-
Martialis florebat, nam e
superstitem esse reperio.
assus, quem *nuper*; ut ait,
viserat, tunc vivus & Ro-
m inviseri posset, si esset
cus. At Cesius Bassus,
vocatus fuerat jam ante
obierat. Illo ergo nomi-
intilianus, sed Martialē
. Ergo sicut Virgilium
um multi dicunt, quod sic
sic & Martialem Quinti-
enio & scribendi dexteri-
imilis, *Bassum sui avē* ...
m illa verba, *Bassum*, quem
importare videntur

O T A. IV.

Sedibus, qui cum S. Augu-
m Innocentium scr
llas ratio Tempo-
sit indigitare?

Doctoris Epistolas, nona-
nagesima secunda quæ
Papam sunt, hanc inscri-
ferunt.
issimo & honorando ... mo
nocentio Papæ, Aurelius,
anus, Fidentius, Evagrius,
nus, Adeodatus, Vincen-
heasius, Tutus, Pā... Antoni',
us, Rusticus, Fortunatia-
estitutus, Ampelius,
Donatianus, Adeodatus,
inus, Majorinus, Posthu-
us, Victor, alius Victor,

Leucius, Marianus, Fructuosus, Faustinianus, Quodvult Deus, Candorius, Maximus, Magarius, Rusticus, Rufianus, Proculianus, Thomas, Ianuarius, Octavianus, Prætextatus, Sixtus, Quodvult Deus, Penthadius, Quodvult Deus, Cyprianus, Servilius, Pelagius, Marcellus, Venantius, Didymus, Saturninus, Tiazacenus, Germanus, Germanianus, Iuventius, Majorinus, Inventius, Candidus, Cyprianus, Æmilianus, Romanus, Africanus, & Marcellinus, qui in Cōcilio Ecclesiæ Carthaginensis adfuimus.

Et inquiris, primò, *Quotus fuerit ille Innocentius, ad quem scribunt Africani Pontifices?* Et secundò, *Quarum Ecclesiarum singuli fuerint Antistites?*

Carthaginense Concilium.

Prima Quæstio facili negotio resolvitur, quoniam P. Io. Baptista Ricciolius in Chronologia. pag. 135. b. ad annum 416. sic scribit. *Carthaginense Concilium sub Aurelio Episcopo, & post illud, Milevitanum alterum eodem anno celebratum esse, & in utroque damnatum fuisse* Pelagium & Calestium *evincit hoc anno Eminentissimus Baronius*. Anno igitur Christi 416. scriptæ fuerunt illæ *Epistolæ*. At tunc sedebat S. Innocentius I. Albanus ex Latio: creatus 18. Maii 402. & mortuus 28. Iulii 417 ut pag. 12. idem Ricciolius asserit. Eum fuisse Albanum ex Scotia, creatum ann. 406. mortuumque ann. 421. Stat ergo, alterutrum sequi placeat Authorem, Papam, ad quem Patres utriusque Concilii scripserunt, fuisse Innocentium I.

Milevitanum alterum. Dicitur alterum, quia non debet cum priori confundi.

Cujas Papa Innocentius fuerit?

Quæstio altera est majoris studii, & postulat, ut Conciliorum acta, & Patrum Epistolæ, & Historiæ, quæ sub illud tempus scriptæ, accuratè legantur. Laborem suscepit Ioannes Garnerius, & quanta potuit diligentia plerisq; omnibus illis Episcopis proprias Ecclesias adsignavit. Sed quo successu? Scripsit P. Henricus de Noris, Augustinianus, in singulas notas scriptas à Garnerio censuras, & universim in ipso initio loquens, ait. *Profectò curam & laborem inanem impendit, eamque sibi tantùm laudem comparavit, quòd magnis excidit ausis; longè majori praconio donandus, si Opus, quod hactenus tentavit nemo, majori diligentia aggressus fuisset, vel saltem cum cæteris intactum reliquisset.* Sed parciùs & clementiùs, mi Henrice; si enim nihil aliud Garnerio deberemus, quam præbuisse occasionem, ut illa tu Eruditissimam Censuram scriberes, multum profectò deberemus. Adhibuit diligentiam, quam potuit; scribit, quæ esse vera putavit. Si in aliquibus adlucinatur, congrua debet correctione juvari, non injuriis offundi.

Plerosq; ex illis Episcopos Ioannes Garnerius in propriis Sedibus collocare conatur.

Adlucinatur in aliquibus, ut P. Henricus de Noris manifestè persuadet.

Authores sicubi errant, amicè corrigendi sunt non autem injuriis tractādi.

NO-

NOTA V.

Corrigitur Cæsar Baronius.

Augustini Epistolam CLXII. anno 412. fuisse scriptam, & Genethlium, seu Genedium, Aurelio in Sede Carthaginensi successisse: & utrumque falsum, ratio temporum manifestè demonstrat.

De S. Ambrosio, Archiepiscopo Mediolanensi.

Et primum, quoniam S. Ambrosius Romanus, Archiepiscopus Mediolanensis, nascitur anno 334. ordinatur 7. Decembr. 374. moritur 4. April. 397. ætatis suæ 64. Ricciolius pag. 195. a. At viventi adhuc S. Ambrosio scripsit illam S. Augustinus Epistolam; non ergo post annum 397. quo ad Cælum migravit Ambrosius. Minorem suadeo. In ea S. Augustinus Epistola narrat, & explicat Dissertationem cum Fortunio Episcopo Donatista, in itinere habitam; & sic scribit. *Quæsivi ab eo, utrùm justum & Christianum putaret Episcopum Mediolanensis Ecclesiæ Ambrosium. Cogebatur utique negare, quod ille vir Christianus esset & justus, quia, si fateretur, statim objiceremus, quod eum rebaptizandum esse censeret.* Nondum ergo obierat Ambrosius, quando scribebatur hæc epistola; aut saltem nondum ejus mors innotuerat in Africa. Non ergo, ut dicebamus, post annum 397. fuit scripta.

De Fortunio Episcopo Donatista.

Donatistæ venientes ad se rebaptizabant.

Evinco similiter falsum esse secundum, quod affirmat Baronius; nam in illa Genethlius Epistola *Beatæ memoriæ* dicitur, ergo jam erat mortuus, cùm adhuc viveret & sederet Aurelius, tredecim post annis (nempe 425) Præses in Synodo Africana futurus. Genethlio ergo Aurelius in Sede Carthaginensi, & non contrà successit.

De Genethlio & Aurelio Episcopis Carthaginensibus.

Plura possem adducere, sed hæc sufficiant, quæ in exemplū & specimen posita.

NOTA VI.

De Idiota. *Quisnam fuerit? & quo floruerit anno?*

Quo anno Idiota scribebat?

Sicut ex anni notitia multas Controversias decidimus: sic ex aliarum circumstantiarum cognitione, annum infallibiliter determinamus. Et, ut exemplo aliquo rem dilucidem, Idiotam ob oculos ponam, Scriptorem notissimum & ignotissimum. Notissimum, nam in Veterum Patrum Bibliotheca prostat inter Authores eruditos & pios: Ignotissimum verò, nam ejus proprium nomen nescitur, & ætas profectò ignoratur.

Eum Pater
42. & P. Ægidius Salazar *lib. de Conceptione*
art. 5. anno *de Præsentatione*
at Trithemius *Christi 800. floruisse affirmant*
nic. juniores, & Genebrardus in Chro-
ejus. labores *faciunt ad annum*
Utrosque & *studia*
Baptista Ricciolius *verò allucinari* Pater Joanne
403. *b.* ostendit *in Chron. Reform.* po
argumentatur
Non possunt Scriptores antiqui
rum sententiis & scripta allegare
Idiota S. Bernardi libris utitur, illo
& exponit. *Fuit ergo* S. Bernard
At S. Bernardus anno 1113. C
se Monasterium ingreditur. A
63. hoc est. Christi anno 115
Cælum migravit: & ab Ale
Anagniæ 18. Januar. 1164. insc
ctorum Catalogo. Non ergo I
800, aut 850. scribebat.
Quod. Idiota libris S.
fuerit, probatur clarè, nam *in Prœ*
templationis de Deipara, illa verba
semper cogita cum sequentibus ad
ex Melliflui Doctoris *homil. 2. super*
sus est. Idiota scripsit.
Fortè tibi nō placebit hæc ratio: quor
si eadem verba in utroque leguntur, sic
Idiotam ego à Bernardo illa sumpsisse
fero, sic alius proferet, dicere ab Idiota B
nardum eadem exscripsisse.
Sed jam dubium dissolvit antiquum
Manuscriptum, quod etiamnum exstat
hac Epigraphe. *Librorum hujus Vo*
minis Author est R. P. D. R. Jordani, Pra
situs Uticensis, anno Domini 1381. qui dei
de factus est Abbas de Cellis Bituricen
Diœcesis. Ibi suos dies clausit. univers
cujus anima requiescat in pace.
Literæ illæ Initiales sic leguntur. *R*
verendus Pater Dominus Raymundus Io
dani, quoniam in quadam Scriptura V
cæ, (vulgò *Usez*) in Gallia anno 1377.
transactio inter Martialem Episcopum,
Raymundum Jordani Præpositum.
Illud autem Manuscriptum habeba
à D. Ludovico de Casanova Turone
Et à Patre Theophilo Raynaudo *tom.*
Opusc. 2. & à P. Io. Bapt. Ricciolio *ubi su*
& ab aliis citatur.

NOTA VII.

De Suscriptione Regia. *An & cur*
Andronico, ut annum, mensemque in subsc
tione exprimeret, inhibuerit Impera
Palæologus?

Michael Palæologus, Græcorum i
Oriente Imperator, anno. 12
(decessit sub finem anni 1281.) Andr
ni-

ΣΙΓΑΛΙΩΝ (*Lat.* Harpocrates)

rem creat, & in consor-
adscíscit. Ἐπέτρεψε δ
αὶ δὶ ἐρυθρῶν ὑπογράφε
ράγματα, οὐ μέντο
ρτον ἀλλά, Ἀνδρόνικο
ασιλεὺς Ῥωμαίων. Per-
Pater, Edictis subscribe
erùm sine mense & ind
onicus Christi gratia I
um. Ita Gregoras *lib.*
t. Basiliens. anni 1562.
uid apud Pachymerem
b. 4. cap. 29. sit ὑπογράφ
scribere regiè. est eni
bus anno, mense, & in

io, ut subscriberet And
Michaelis in Imperio
rat Imperatori similis
rnebatur.
erii in subscriptioni
at proprium nomen;
or præcipuus: unde
χάριτι Βασιλεὺς
nicus, Michael verò
τι Βασιλεὺς i nom
Regis, non est cur ex
bintelligitur αὐτονόμω
observant morem n
eges; unde cum Phi
sit To el Rey, & Caro
i dubitat, ab utro exp
ma sit, cognoscet ver
s non exprimatur, ex
, hinc enim manus dig
nosce la mano.
s Imperatores non ex
tionibus suis nomina
o clarissimè. Nam
Andronici vita *lib. 1.*
is Imperatoris morte
fuisse aliquandiu cel
qua invaluerat sus
tur. Accidit ut Im
ad Patriarcham per
Pachymeri, fortè ad
hartam communi
χοι γνῶναι διαγοχ
εἴη τὸ μιῳλόγημα
conjectura certò pos
nus expressus mensis
discerneretur (ai
in causa erat, quo
arum Andronici si
erna, ut non nisi
istingueretur. Ἐ
ρέ ἴκτο τοῖς τῷ Π
αγνῶναι ἔχειν, καὶ τὸν

riosè Patriarcha, an ille
ici esset, perscrutabatur?

Possinus. Si enim *Andronici esse constaret, certum foret argumentū, obiisse Michaelem.* Et unde hæc certitudo haberetur? ex syllogismo subsequente.

Vivente Michaele Andronicus debet in subscriptione proprium nomen exprimere, & annum & mensem omittere.

At hic non legitur nomen Andronici (si enim id ibi legeretur, locus nō esset dubio) *annus & mensis ponitur.*

Ergo qui huic subscripsit Diplomati, est Imperator verus.

Ergo verus Imperator Andronicus nunc est, si subscripsit Andronicus.

Ergo, si verus Imperator jam Andronicus est, obiit Michael.

Ecce Imperatoris mors, quam nesciri volebat tunc Andronicus, per circumstantiam consignificantem publicatur.

Sed cur in Collegæ subscriptione Annum, Mensem, & Indictionem poni interdixit Palæologus?

Primò, quia Imperii annos tantùm numerare debet, qui verè imperat, non autem ille cui merum Imperatoris nomen, sine jurisdictione, indulgetur. Et Andronico præter merum Imperatoris nomen, nihil à Parente suo Palæologo concedebatur.

Secundò, quia indictio sonat tributum: & hoc sensu est Titulus *de Indictionib. lib. 10. C. Iustin.* Et tributa solus indicit, qui est verus Princeps, non autem ille, cui honoris gratia, nomen Principis communicatur.

Quomodo characteres Andronici esse jam Michaele dignosceretur?

Veri Imperatoris qualitates.

Circumstantiæ loquuntur.

Cur, ne annū, nec mensem, nec Indictio Collega exprimat in subscriptione?

NOTA VIII.

An ad Vrbanum IV. scripserit Imperator Paleologus, ut Pachymeres affirmat?

LEgo in Palæologi Imperatoris vita, Græcè olim à Pachymere scripta, & à Petro Possino S.I. Latinè reddita, *Anno 1279. datam fuisse operam concinnando scripto, quo Papæ (is tunc erat Vrbanus) super mandatis per Legatos renunciatis satisfaceret.* An-ne hoc tolerat Chronologia? Apud Genebrardum anno 1260. creatur Vrbanus IV. moriturq; anno 1264. Et hoc anno succedit Clemens IV. qui per quinque annos sedet. Quem anno 1270 sequitur Gregorius X. qui Ecclesiam gubernat per 4. annos: habetque successores anno 1276. Innocentium V. Adrianum V. Ioannem (quem alii XX. alii XXI. & alii XXII. nominant) qui omnes sederunt paucis mensibus. Et denique anno 1277. creatur Nicolaus Romanus, qui & moritur anno 1281. Consonant cæteri Scriptores. Non ergo illo anno 1279. sedebat Vrbanus.

Quisnam fuerit ille Summus Pontifex, cui anno 1279. satisfacere volebat Palæologus.

Er-

An vitii Historiographi?

Error, aut Historiographi, aut Exscrip… toris est. Possinus Historiographum … rat, ait enim. [Suspicari non licet … Librarii: nam in mss. Codicibus … clarissimè legitur, Ο'υρβάνος δὲ τὸ … ῶ. Existimo ergo errorem esse Pachy… ipsius, ex eo fortè ortum, quòd, cum … Nicolaum III. Pontificem Ο'υρσῖνον, fre… tibus, nomine Familiæ Clarissimæ, & re… erat ortus appellari audiret, & recorda… tur Urbani IV. qui quo tempore … Urbem Constantinopolim recens … nis recuperatam anni 126. rediit … næ Ecclesiæ præesse diceretur O'υρσῖνον, cum Ο'υρβάνω confuderit, & Nicolaum appellari putaverit. Urbanum.]

Ex nobilissima Ursinorum familia fuit Nicolaus.

At ego non video, cur Scriptor … rius, quàm Exscriptor debeat à Possino … incu… fari. Ego ergo dico primò, illum Ponti… ficem, ad quem illud scriptum … du… fuisse Nicolaum. Et hoc esse … bium; nam id Chronologia (seu … temporū ratio) demonstrat. Dico secundò … tare Pachymeren scripsisse Ο'υρσῖνος δὲ τὸν ῶ. Et ejus Amanuensem exscrip… τὸν ῶ. Ο'υρβᾶνος δὲ τὸν ῶ. Verosimilius fisse … Fortassis enim est Amanuensem, qui erat … imperitus & puer, quam Pachymeren Historiographum senem. [*] & diligentissimum in hanc allucinationem incidisse.

Urbanus, & Ursinus Græcè si per compendium scribantur (puta sic Ο'υρβος & Ο'υρσος) sunt simillima nomina.

*] Fuisse provectæ jam ætatis Pachymeren, constat ex manuscripto antiquo in cujus prima pagina ipse depingitur. Ectypon æri incisum in libro Romæ impresso reperies.

An fuerit senex Pachymeres?

NOTA IX.

De Campana Horologiis.

Diei divisio in Bohemia, & Italia.

SIC vocantur, quæ pulsatione Campanæ horas significant. Diem Bohemi & Itali in 24. horas distribuunt. At est valdè molestum Pragæ, & in aliis Bohemiæ Civitatibus sub vesperum numerare tot ictus: & ideò in aliquibus Italiæ locis ut liberemur tanto tædio, in duas partes ictus campanæ dividuntur, ne ultra duodecim debeamus numerare. Romæ etsi ab occasu horæ 24. numerentur, ultra sextum ictum non procedit Campana. Duo ergo audiri sub primam noctem ictus, horam secundam signant; sub mediam verò noctem audiri octavam: mane autem quartam decimam, vigesimam autem post prandium. Consignificans ergo circumstantia in Horologiis. Tempus est, & ictibus Campanæ auditis, sub mediam noctē addit 6. mane 12. & 18. post prandium. Et sufficit hæc horarum per numerum senarium distributio; nemo enim, etsi horo-

Quo modo Campana, etsi ultra sextum ictum non pulset, omnes possit horas usque ad vigesimam quartam significare?

logio careat, … ras integras … ter.

est hebes, ut per … temporis mensura …

NOTA X.

De Clepsydris, seu Horologiis A…

A Χλέπτω, quod est furor, & … aqua, vocatur Χλεψύδρα. Est enim mensura tem… nostra vita Parcæ paulatim su… Nomen ab aqua … sulit, nam defluxu tempus mensurabatur … lib. 6.

Septem Clepsydras magna … tenti.

Arbiter invi…

Aquæ loco substi… Caciliane … ratius. [Consimili… sunt pulv… Clepsydris vascul… illa, apud nos quæ in medio inst… duorum turb… coarctantur: ex quibus pulvisculu… foramen minutum sensim delabitur parte superiori in inferiorem; atque ita … timum horæ tempus metitur.]

De hujusmodi … Horologiis ingeni… scripsit Musarum … venilium Author (A…xander VII. Pont. Max.) quem Philoma… noluere Belgæ, dicere, & ipse non v… Philomusus vocari, ait enim in Præfatio… ad Lectorem. [Semis ab integro jam pr…pè sæculo esse insignem quamdam Phil…mathorum Academiam, & in eorum numero censeri … cum, de quo serm… est, etiamnum vel … Itaque præstat pro Philomuso relic… um semper fuisse Philomathum: undecumque tandem ea vo… descendat, utpote quæ, sic invaluit apu… Senenses, ut Criticorum non ampliùs mo…retur acumen, solo usu freta, *Quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.* At, inquam ego, tunc *Philomatorum* for… Senis Academiam, cum novus sit *Poetor…* numerus, qui illam componat: nam dum legentur, & laudabuntur *Poetarum* carmina, erit Eruditorum *Philomatarum* ille Accursus; & alius, quicumque loquendi modus erit barbarus.

Pero quien me mete a mi
En negocios para escuelas?
Latines para Palacio [*]
Es hablar Griego en Illescas.

Liber ille, quem Author *Philomathum* inscripserat, & Typographus, quia vocem hanc esse barbaram censuit, *Philomusum* vocavit, Φιλομαθὴς profectò dici debuit, & sicut in Plurali *hi Poeta, horum Poetarum*, &c. *hi Planeta, horum Planetarum*, &c. *hi Cometa, horum Cometarum*, &c. *hi Pandecta, horum Pandectarum*, &c. ritè dicimus, sic *hi Philomatha, horum Philomatharum*, & non *horum Philomathorum*; dicere necessariò debemus.

Phi-

ΣΙΓΑΛΙΩΝ (Lat. Harpocrates)

gitur (debet enim voc
g.56. de Pulvereo Horo
quentes scripsit.

lim vita divisit mobilis

vas gratas mollis arena

qui potis est ars ludere

erat, qua te seria damna

r lachrymas monuit

identes,

perante monet funere

g.63. de eodem Horologio.

erea refluit qui carcere

ido monstrat, quo fugit hora

mortalis metitur munera

sub fragili tempora mo

imur fatis. Quod viv

ri, & tenuis, quem cap

is.

versu quinto Quæstionem
e Vitę termino Fatali an
à Ioanne Beverovicio
rum ann. 1636. in lucem
nathes decidit, fatali
ne vitam humanam termi
s. Quæstio est illa,
s doctissimis Beverovicius
liis indiget, nec pote
Præterea num. 16. p
erico idem Philomat
rat.

m Solis iter, Caliqu

sub grato lumine

Domini, signandas

tacitè [*]muta tab

ua vita deconquaq

te extinctam vive

NOTA XI.

De Clepsydra, in qua defluebat loco pulveris Cinis.

IN exemplis non exigitur, sed supponitur Veritas, ut Consequentia ingeniosè ducatur; & hanc ob rem nemo Hieronymo Amalthæo, qui apud D. Garciam Coronel Horologium, in quo Arenæ loco cineres defluere jubebantur, protrudit, esse molestus poterit: nam sub illo conceptu mores instruit, Amantesq; in vita & morte esse miseros suadet. Ejus verba sunt hæc.

Perspicuus vitro pulvis qui dividit horas
Dum vagus angustum sæpè recurrit iter.
Olim erat Alcippus; qui Galle vidit ocellos,
Arsit, & est subito factus ab igne cinis.
Irrequiete cinis, miseros testabere Amantes
More tuo nulla posse quiete frui.

Hoc Hexastichon, quod quidem ingeniosè decurrit, in Castellanam linguam, & numeros sequentes Ludovicus de Vlloa eruditè reduxit.

Esta que te señala de los años
Las horas de que gozas en empeño (a)
Muda ceniza, y en cristal pequeño
Lengua que te refiere desengaños; (b)
Vn tiempo fue Lisardo, a quien engaños
De Fili su querido ingrato dueño,
Trasladaron del uno al otro sueño,
Prevente, huesped, en agenos daños:
En tanto estrecho al miserable puso
En incendio de amor, y la aspreza
De condicion esquiva y desdeñosa:
Posthumo el polvo guarda el primer uso
Inobediente a la naturaleza,
Padeci vivo y muerto, no reposa.

Et eumdem Conceptum D. Garcias Coronel hoc Tetradecasticho dilucidavit.

Este polvo, que en vidro transparente,
Oy divide las horas ofendido,
Y del tiempo en su curso repetido
La brevedad propone diligente.
Gerardo un tiempo fue que dulcemente
Ardio (c) por noble objeto esclarecido,
Y de amorosa llama consumido,
Quedo lieve ceniza al fuego ardiente.
De su misma inquietud va heredero
En sucessivo afan la injuria mide,
Que

Coronel in Co nunent. ad Pol phem. Go góræ ftr ph. 21. fol. 35 b.

N.B. Hic Amator cujus cineres in arenæ Horologio irrequiete moti defluunt, ab Amalthæo Alcippus, Vlloa Lisardus, & à Gerardo Coronel dicitur, ut moneantur Critici scrupulosi, non quæri in apophthegmatis, quis illa dixerit, sed conceptus acumen; quod in ipsis includitur.

a) Vita hominibus concessa est mutuò.

b) Cineres illi, ut ut videntur muti, linguam habent.

c) Verbum ardor sumit pro amar, sicut fecit Virg. quido Eclog. 2. dixit *Formosum Pastor Corydon ardebat Alexim*. In editione Veneta anni 1603. apud Sessas *Formosum* posuit Erythræus, ut Poetam propudioso scelere emacularet.

Que deve a su destino figura[illegible]
Que aguardo yo, si en el dolo[illegible] p osire-
n
Mistro alivio a un el amor [illegible] ide
Al que viviendo no alcanzo [illegible] osa.

SECTIO III.

Tēpus rebus in omnibus nos morta[illegible] esse morituros inclamat: mortéq; per [illegible] mpus, velut per linguam universa loq[illegible] tur.

Omnia nobis loquuntur: & omnia nos esse morituros inclamant.

Omnia in Mundo, etsi videa[illegible] mu-ta & tacita, moraliter voc[illegible] antur. Perorant universa; & tam elata voce, ut, etsi sponte surdus sis, iterum iterumque illud Morale Lemma, Memento mori, vel invitus auscultare cogaris. Hanc sanè dignissimam scitu doctrinam ingeniosè multi dilucidarunt; & inter alios D. Franciscus de Quevedo, in Parnasso Hispanico Mus.2.epigr.68.pag.88.dicens.

De omnibus rebus Tempus triumphat.

Mirè los muros de la Patria mia,
Si un tiempo fuertes, ya desmorona-
dos,
De la carrera de la edad cansados,
Por quien caduca ya su valentia.
Salime al campo, vi que el Sol bebia
Los arroyos de el yelo desatados,
Y en el monte quexosos los ganados
Que con sombras hurtò su luz al dia.
Entrè en mi casa, vì que amancillada
De antiana habitacion eran despa-
xos:
Mi baculo mas corvo y menos fuerte.
Vencida de la edad senti mi espada.
Y no hallè cosa, en que poner los ojos;
Que no fuesse recuerdo de la Muerte.

Armorum fortitudo & gloria ætati cedit.

Est exitialis & immedicabilis quidam morbus, qui *Tempus* dicitur. Illo laborant universa in hominibus, in animātibus gravissima infirmitas est ætas. Moriuntur Principes & in Pyramidibus, & Mausoleis conduntur, ut illorum memoria saltem in Marmoribus æternitatem consequantur. Sed frustra.

Tēpus est quidam rerum omnium morbus perpetuus & immedicabilis.

— *Quoniam Monumenta fati-*
scunt,
Morsque etiam saxis marboribusque
venit.

Etiam moriūtur saxa.

In nona Philippica Cicero. *Reddita est ei tum à Majoribus Statua pro Vita, quæ multos per annos Progeniem ejus honestaret.* Ecce *multos* ille *annos* dixit non æternos: sūt enim mortales & caducæ ipsæ statuæ: & earum similiter notitia perit. Continent puram Veritatem, quæ loquor; & hanc profectò Veritatem, cujus proderit moribus reformandis cognitio, universa proclamant. Et quidem

Fallecio Cesar fortunado y fuerte;

Sigalion secunda Pars.

Ignor[illegible]
Señas[illegible]
Porq[illegible] la Piedad y el Espan[illegible]
m[illegible] su gloriosa[illegible]
Muere[illegible] tambien para el Sepulcro
Mue[illegible] Vida; y de la misma suerte
La[illegible] el Entie[illegible]rro rico y opulento
Aun[illegible] Hora con oculto movimiento
[illegible] calla [a] el grito, que la E[illegible]
Vierte.
Devanan Sol y Luna [b] noche y dia
Del Mundo la robusta vida,
Las advertencias, que la E[illegible]
via.
Risueña enfermedad son las [illegible]
Lima de su salud es su a[illegible]
Lisas, sepulcros son lu[illegible]

Ita D. Franciscus de Quevedo Mus.2.Epigr.84.Pag.99.

a] Verba in tres classes diviserunt G[illegible] enim sunt activa, ut *Amo, Doceo, &c.* alia [illegible] *mor, Doceor, &c.* alia neutra, ut *Floreo, &c.* alia [illegible] In illo, *Aun calla el grito*, verbum *calla* [illegible] tavit D. Ioseph Antonius in margine [illegible] luce veritatem rimatur. *Callar Hisp.* [illegible] Latin. semper sunt verba activa, & hic est [illegible] quam activa ejus significatio sonat [illegible] quam ob rem *ille versus* [illegible] *La Hora con oculto movimiento Aun calla el grito que la Fama vierte* ad literam converteres [illegible] *Occultis* [illegible] *bus Hora Efficit, ut taceat* [illegible] *quem Fama* [illegible] Vult igitur nostrum dicere Idioma D. Franciscus Hispanica verba conjugationis Hebrææ [illegible] HIPHIL, *Fecit, ut* [illegible] *faceret*, ubi oporteat, [illegible] catione pulcherrima condecorare.

b] Solem et Lunam [illegible] positivè sumi, & impo[illegible] diem ac noctem, more [illegible] idem D. Iosephus Anton[illegible] at quia invertitur vocabulorum ordo, ego dixisse[illegible] *Devanan Luna y Sol la Noche y Dia*, ut nox Lunæ, & dies correspondent Soli. Et hic [illegible] bum illud *Devanan* considera, innuit enim Noctem [illegible] Diem, cujus etiam meminit, esse illas, quas *Parcas* [illegible] minavit Antiquitas.

SECTIO IV.

De Horologiis. *Posse tacito Mortem [illegible] venire Nos monent.*

Legatis & Oratoribus utuntur Pri[illegible] cipes, ut per illos sua dictamina [illegible] ponant, & Tempus (est enim Magn[illegible] Princeps) suos Legatos & Oratores ha[illegible] quibus terminum finemque corpori[illegible] universis præscribit; alios recense[illegible] alii, Ego enim tantummodo Organor[illegible] meminero, quibus horas metimur. Att[illegible]

Diei partes Horologia mensurant, [illegible] ad duo genera reduci solent: alia eni[illegible] *Arenaria*, & alia *Solaria* appellantur. [illegible] nè ὡρολογεῖον σκιαθηρικόν, umbra ho[illegible] fecerunt, Guzzius *pag.* 120. Hexasticho [illegible] lucidat.

Aspice ut Æthereos Phœbo currente [illegible]
orbes
Ymbra suis gradibus mobile sign[illegible]
iter! *Festi-*

Ec

ΣΙΓΑΛΙΩ

...n labuntur tempora cu...
...n aliter quam levis umb...
...les homini promitte ser...
...os quando dividit umb...
l
Horologio Vmbra exc...
...o natus de muliere; bre...
...repletur multis miseriis...
...a, & nunquam in eod...
Et vociferatur in alte...
...quia pulvis es, & in pul...
...nde idem Guzzius [*]
...itreo decurrit carcere...
...emensas itque, redi...
...vita labentis imago est
...tiam pramonet ire me...
...n tenui ducuntur tem...
...leri praceps labitur...
...uoties uno pulvisculus...
..., an & noster desina...

...rologiis & Tempori...
...m ipsa Temporis par...
...m revolutione men...
Iuvenilem & Senil...
...rsibus curiosis expon...
...dolescentem, (nomi...
...nio confectum sibi...
...n suo conceptibus ist...
...idem Antonius Gu...

...oris rictus, rugasque...
...as, qua vis nubere...
...nullis unquam la...
...agis mirer candida...
...racilem deflexit A...
...nubuit concubuisse D...
...ephali è collo Matu...
...mi pallida labra se...
...onda tibi? num...
...rbis pigra senecta...
...ilem thalamum, ta...
...em, proavo nubis... ipsa

(*Lat.* Harpocrates)

Hoc tuos nec superis surdis voto impre-
cor uno
Vt fias gelido digna Puella sene.

Isbellæ, insipidæ Iuveni (Hisp. *como Doncella de mal gusto*) Thelesinam, putridam anum, quæ formosum Alexim in decimũ maritum delegerat, Poëta, nuper citatus, eruditionis gratia contraposuit.

Fortè novem post elatos Thelesina maritos
Ardet adhuc decimum luxuriosa virum.
Nec senibus contenta, pares quo efficiat ætas
Longa sibi, Iuvenes improba captat anus.
Sic tener annosa palmes connectitur ulmo:
(Vsurpat ridens hos Thelesiana jocos.)
Tene caput fœdũ patiar sine bile jocari?
Ossea plumbea tur pissima, di speras.

Versus ultimus, si cæsuræ ratio habenda fit, vocem tertiam sic dividit, *tur pissima*: qualem eadem modum universi reprobare solemus: toleraremus tamen si esset dictio composita, ut sisquis de Semiramide, Chaldeorum celeberrima Regina diceret.

Hac muro circum dederat Babylona recurvo
Nam fuerat circum-specta, perita, vigil.

SECTIO V.

De Tempore male impenso, seu perdito.

Tetradecastichon (quod *Soneto* in Hispania vocamus) de hoc argumento construxi; & in Rhythmica *libr. 1. c. 2. pag. 45.* edidi, ut ostenderem, licere, ubi petit necessitas, Rhythmos per Vnisonantes decurrere.

SONETO.

Del Tiempo perdido.

Tempus adest curæ, curæ cum tempore adsunt.

Pideme de si mismo el tiempo quenta,
Para darle yo quenta pido tiempo;
Que si gastè sin quenta tanto tiempo,
Como darè sin tiempo tanta quenta.
Sin tiempo y sin saçon lleguè a dar quenta.
Quando hize quenta, qua llegò a tiẽpo
Pero para la quenta ubiera tiempo,
Si ubiera avido con el tiempo quenta.
Si el tiempo que perdì se pasa en quenta,
O si en quenta no pasa aquesto tiempo,
Si el computo se pierde desta quenta:
Hago quenta, que e venido a tiempo,
Y pues del tiempo, que pasò, la quenta,
Serà toda la quenta, pasa tiempo.

Hos

Partes senecamus: & ... gratia reverentiæ & obsequii. Quos ... Avos dicimus videtur despi... insolentia ... & in ... Epigram... Guzzius ... ponsum ... pitum ... ntiùs ir... [illegible] ... Proavũ nominat.

Pag. ... 4. Guzz... 15.

Hæc Thelesinæ historia ... ut ... fit fabulosa, nõ debet judicari impossibilis, nam fuisse vetulam, quæ viginti maritos sepelierat, apud S. Hieronymum legimus.

Rhythmi in Assonantes Consonantes & Aequisonantes dividuntur: & ab ultimis dictionibus, quibus clauduntur, sortiuntur denominationẽ. Nam Assonantes voces sunt, quæ ab ultimo accentu habẽt easdem vocales: ut *Romanus & Avarus*. CONSONANTES, quæ ab eodem accentu easdem prorsus vocales, & consonãtes habent, ut *Generosus & Pretiosus*. Cæterum, si eademomnino vox duos Versus terminet, videndum an mutet significationẽ; an non mutet? Si mutent (ut in *Amato*,

Hos autem, quales, quales, co[illegible] nec tamen nec nominato, nec cita[illegible]ptus, fecit, quidam Poëta eruditus; [illegible] suos Italicis vocibus vestiens, ad Ver[illegible]osque sequentes reduxit; in lucemque [illegible]s sub- Mediolani anno MDCLXXVII. [illegible]emisit.

advertendum est Versus AEQUISONANTES vocabantur, & sono meatu(?) ut in Aprilis, & Aprilis compingitur: hac à vox suam significationem retinet, ubicumque ponatur) Versus unisonantes appellantur. Et, qui in his Tetradecastichis exhibentur, ut plurimum sunt Unisonantes.

Nelle Solennità Carnevalesche [illegible]

Il Peccatore è chiamato à Conto.

SONETTO.

Richiede il tempo di mia vita il conto:
Rispondo, il conto mio richiede tempo.
Nè di tanto si può perduto tempo
Senza tempo, od'error render il conto.
Non vuole il tempo differire il conto.
Perche il mio cõto ha disprezzato il tempo,
E perche non contai, quand'era tempo,
In vau tempo dimando à render conto.
Qual conto conterà mai tanto tempo?
Qual tempo basterà per detto conto?
A me, che senza conto ho perso il tempo
Mi preme il tempo, e più m'opprime il conto
E moro senza dar conto del tempo,
Perche il tempo perduto è fuor del conto.

Sed & paulò post alteri Musæ placuit esse disertæ, & Domino N. ingenioso Theologo, inspiravit hos Numeros.

RISPOSTA

Al Sonetto del Peccatore *chiamato à Conto.*

Nunquam serò pœnitentia. S. Gerolamo.

SONETTO.

Il tempo, che ti chiede adesso il Conto,
Vuol ch'aggiusti il tuo conto hora ch'hai tempo,
E senz'ombra d'error del scorso tempo
Ogn'un può far della sua vita il Conto.
Hai dubio di poter render il Conto,
Perche goder volesti ogni buon tempo?
Il Core, che ti fà parlar à tempo
Vuol, che chiedi pietà d'ogni tuo Conto.
Han fatto molti il conto in poco tempo,
Servendosi del tempo à far il Conto
Bastandoli à contar hore di tempo.
Alla fine se faccio ogni mio conto
Iddio aspetta ad'ogni conto, e tempo,
Se ciascuno vuol fare à tempo il conto.

Versus illi, quos *de consonantes forzosos* Hispani nominant, ut dictiones; quæ Poematis prioris rhythmos clauserant, eadem, & eodem ordine versus terminent posterioris Poematis, in sua compositione requirunt.

Sigalion secunda Pars.

SECTIO [illegible]

De Nobilitate. *Ipsa est* [illegible] *les: cre*[illegible] *mortis* [illegible] *vitiis, hac etiam* [illegible] *esse caduca & mort*[illegible]

A Tempore procedit N[illegible] pusque tam glorio[illegible] quam & criminum mem[illegible] bat Poeta verus:

Tempus edax rerum: Vetustas
Dentibus [illegible] *ipsis om*[illegible]

Fuerunt Reges & Principes [illegible] quidem nomina nostræ [illegible] fuerunt, & Scel[illegible]ti, qui[illegible] ligno penderi[illegible] ad po[illegible] miserunt ded[illegible] nam m[illegible] dis profundæ oblivionis [illegible] Nobilitas suos [illegible] fus habet. Si decrepitæ [illegible] mus balbutien[illegible] infantiam [illegible] Servis Regem, [illegible] Servum [illegible] esse oriundum [illegible] Senecæ & Pla[illegible] cemus: quorum Sententiam in A[illegible] *pag. 83.* Guzzi[illegible] ad numeros seq[illegible] *reducit.*

Et proavos Reges numeras, atav[illegible]
Tyrannos,
Et patrum semper nomina magna
fers.
Quid. Charitæ [illegible] *putas, quænam sen*[illegible]
tia mente [illegible]
Fumosis ad [illegible] *fidis imaginibus.*
Una probat Virtus hominum famamq[illegible]
genusque
Una hominum virtus maxima [illegible]
tio est.
Ex ipsis terræ venis educimus aurum,
E salso prodit dulcior unda mari.

NOTA.

Cur sequentes Articuli in hoc Syntagmate ponantur.

Possent videri pertinere ad Tractatum in quo Polymnia de Sensibili restrictione disseruit; quoniam videntur Arma & Vestes, eorumque (& Armorum præcipue) tonitrua, clangores, & clamores percipiuntur auditu. Hoc tamen non obstante de Vestibus, Politicis & Militaribus impræsentiarùm disputare debemus, quoniã Sigalion secundum opinationem Ægyptiorum, aut duplex Numen est, aut saltem unum duplici figura expressum & imaginatum. Videre proderit Ingeniosissimi Viri, P. Athanasii Kircheri Archetypon-

ΣΙΓΑΛΙΩΝ ([illegible] at. Harpocrates)

o Christiani Principis v[illegible] apeturerunt Ægyptii ut Sigalionem Nu-
encissimis Monitis dil[illegible] dum, aut etiam Vestitum & Armatum
itaque Libro cap. 2. [illegible] depingamus, quem in Appendicis hujus
n nudus pingitur: & p[illegible] Primo & Secundo Articulo Nudum pla-
itus & armatus reping[illegible] cuit exponere, eundem Vestitum & Ar-
m nobis suo penicillo v[illegible] matum in Tertio & Quarto proponamus.

[illegible] gitur [illegible] dus, [illegible] Vestitus, [illegible] armatus.

TIC[illegible]VLVS III.

ΕΣΘΕΜ[illegible]ΑΤΟΛΟΓΙΑ,

seu Vesti[illegible] Elocutione.

[illegible]libus, & si non loqua[illegible]
[illegible]iscimus; nam fœmin[illegible]
Quintilianus lib. 11 [illegible]
[illegible]rgarita, vestis longa, [illegible]
[illegible]arum. Cicero ad At[illegible]
[illegible]tus vestitu. Servum [illegible]
[illegible]m ab ignobili, felicem [illegible]
[illegible]llus ad Ortalum.
[illegible]b veste locatum.
[illegible]sceen. 3. act 5. Contempt[illegible]
[illegible]s deceat. Ovidius 13. Me[illegible]
[illegible] fallacia vestis
[illegible]at omnes.
[illegible] prolog. Inter se com[illegible]
[illegible] nomina. Velleju[illegible]
[illegible] & habitum dissim[illegible]
[illegible]dutus. Plautus in Am[illegible]
[illegible]uo sio & vestitum [illegible]
[illegible]m in Capt. sceen. 2. a[illegible]
[illegible]te staturum, sumptu & [illegible]
[illegible] pro Mil. Milo autem [illegible]
[illegible]eo die quo à Senatu di[illegible]
[illegible]entt, calceos & vestim[illegible]
[illegible]on recenserentur circ[illegible]
[illegible] condemnati, & abs[illegible]
[illegible]tur. Videtur reor[illegible]
Agellius enim lib. 3 [illegible] cap.
[illegible] solentem enarrat Sc[illegible]
[illegible]reus, veste candid[illegible]
[illegible]ntem à gente, & p[illegible]
[illegible]parant; aliter enim[illegible]
[illegible]ni, aliter Græci, [illegible]
[illegible]m Virg.
[illegible] dominos, gentemq; toga[illegible]
[illegible]ceen. 3. act. 2. Isti Græci
[illegible]s in August. Sed c[illegible]
[illegible] varia munuscula, togas
[illegible] tribuit, lege propos[illegible]
[illegible]æci Romano habitu [illegible]
[illegible]ris dixit Lucretius [illegible]
[illegible]ica vestes, Melibœaque

Pallium etiam Philosophum secernebat à cæteris. Agellius lib. 9. *Video, inquit Herodes, barbam & pallium, Philosophum nondum video.* Apulejus. *Ecce Socratem, contubernalem meum conspicio; hunc sedebat, scissili palliastro semiamictus.* Plautus in Capt. sceen. 1. act. 4. *Operti barba, & pallio.* Et idem in Aul. sceen. 3. act. 4. de servo, cui Philosophicam vitam agere permittebatur, ait, *Redegit se ad pallium, & crepidas.* Cicero 3. de Orat. *Hippias gloriatus est pallium, quo amictus; soccos, quibus indutus esset, se manu sua confecisse*; & Tuscul. 3. *Sæpe est etiam sub palliolo sordido sapientia.* Et ex palliolum deductum fuit *palliolatus, a, um.* Suetonius in Claud. c. 2. *Palliolatus novo more præsedit.* Et Mart. lib. 9.

Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur.

Ob varietatem vestium in una & eadem Gallia Togatam, Comatam, & Braccatam invenimus provincias: Togata erat potior Cisalpinæ pars, sic dicta quod Romanorũ more toga uteretur; Braccata à braccis villosæ vestis genere; & Comata à comæ nutriendæ studio dicebatur.

Palatia & Aulæ Principum vestiri dicuntur, cùm ornantur. Legimus enim apud Ciceronem 6 in Verrem, *vestiri parietes tabulis.*

Dicuntur montes vestiri arboribus, arbores foliis, & herbis prata. Vestitur Terra floribus, arboribus, frugibus, [illegible] ue apud Ciceronem 2. 2. *de nat. Deor.* Vestiuntur autem montes sylvis apud Livi[illegible]m 2. *bell. Maced.* & moris horti apud Plin[illegible]m *libr. 2. Epist. 17.* frondibus arbores ap[illegible]d Columellam.

Sumitur etiam *vestis* pro *barba.* Virgilius 7. Aeneid.

Aurea cæsaries olli, atque aure[illegible] vestis.

Hunc enim versum exponens in[illegible]uit Servius, [Vestis, hoc est, *barba*: und[illegible] è contra *investes* dicimus *imberbes.* Vnd[illegible] est; *Tunc mi-*

Etiam pallio Philosop[illegible]bi.

Palliolatis

Provinciæ vestibus differebãt in Gallia.

An vestiantur Muri?

An Montes, Sylvæ, & arbores?

An vestis significet barbã?

mihi prima genas vestibat flore juventa.
Lucretius libr. 5.
Nec minùs incerto dentes cadere imperat
Tempore, & impubem molli pubescere veste
ætas
Et Seneca in Hercule.
Nondum teneras vestitæ genas.

An vestiantur & ornentur Oratio?

Transfertur ad Orationem & Ingeniũ: ornata dicitur, illa enim vestita, compta, & floridum. Cicero hoc autem politum, & floridum. Concinnitas illa celebritas de Clar. Orat. Concinnitas illa manebat sed ea quæ sententiarum pristina quo consueverat orna- vestitu illo orationis, quo consuev. Quintilianus. ta non erat. Et libr. 2. cap. 9. Quin vestie- Aridum (Ingenium) alemus, & quasi mus.

An Deorum vestes pendeant ab arbitrio Pictorum?

Vestibus Ethnici ornaverunt suos Deos, & in hoc non tam à ratione, quàm à Pictorum arbitrio dependere voluerunt. Cicero 1. de natur. Deor. Reliquos Deos ea facie novimus, qua Pictores fictoresque voluerunt, neque solùm facie, sed etiam ornatu, ætate, vestitu. Fictos, pictos & vestitos hos Deos ridebant plurimi; & inter eos Dionysius Tyrannus, qui, 3. de natur. Deor. eodem Cicerone referente, cùm ad Peloponnesum classem appulisset, & in fanum venisset Iovis Olympii, aureum ei detraxit amiculum, grandi pondere, quo Iovem ornarat ex manubiis Carthaginensium Tyrannus Hiero: atque in eo etiam cavillatus est, æstate grave esse aureum amiculum, hyeme frigidum; eique laneum palliũ injecit, cùm id esse aptum ad omne anni tempus diceret. Quo apophthegmate & furto se omnia, quæ de Deorum numero & majestate ab Ethnicis Sacrificulis circumferebantur, se ridere omnibus manifestavit.

Dionysius Tyrannus Iovem spoliat & irridet.

SECTIO I.

An Vestes aliquando mentiantur? An Aequivoca, à Lingua prolata, restringant?

Loquuntur vestes. An etiam aliquando mentiantur?

Diximus loqui per vestes homines: addimus interdum illos per vestes ambigua restringere, & non rarò verba mentiri. Et quid mirum, si per vestes mentire soleant homines, si & montes, qui vestiuntur arboribus etiam mentiuntur & decipiunt. Porrò Aetnam vociferari gemere, mugire, &c. Poëtæ tam Græci quàm Latini testantur. Virgilius Aeneid. 3.

An Aetna vociferetur, clamet, ululet, tonet, murmuret? an etiam mentiat?

Tum procul è fluctu Trinacria cernitur Aetna,
Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque saxa
Audimus longè, fractasque ad littora voces, &c.

Ter scopuli clamorem inter cava saxa dedere
Ipse sed horrificis juxta tonat Aetna ruinis. &c.
Cum gemitu glomerat, fundoque exæstuat imo.
Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Urgeri mole hac, ingentemque insuper Aetnam
Impositam: ruptis flammam exspirare caminis;
Et fessum quoties mutat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cælum subtexere fumo. &c.
Clamorem immensum tollit, quo pontus & omnes
Intremuere undæ, penitusque exterrita tellus
Italiæ, curvisque ingemuit Aetn... &c.

Vide Agellium lib. 17. cap. 10. Pone... contra Virgilium ... fligas. &c., & men... ris illius Adagii, *Aetnæ & Pelagi gem... aures non ferit.*

Non solùm Montes, & inter ipsos Aetna, clamant, ululant, vociferantur, sed etiam aliquando insolenter mentiuntur. Lineas subsequentes considera.

Hypocrita Mongibelo,
Nieve ostentas, fuego escondes?
Que de los Hombres diremos,
Si saben mentir los Montes?

Sunt Iunioris Poetæ, quæ possunt in sequentes converti

Enceladi ad tumulum, tegis, edis, hypocrita grandes
Qua latet Aetna focos, qua patet Aetna nives.
Frigus in ore geris, versatq; in corde calorem,
Saxa invisa ardent, visaq; saxa rigent.
Se insinuant pelago flammæ; cælumque diemq;
Qua rimor, fumus perfluus esse negat.
Ergo etiam montes mendacia texere norunt,
Atque dolos etiam nere elementa sciunt.
Ergo quid mirum, si nos, quos glisc... Olympus,
Mons, mare, fumus, humus fallere, fallat homo?

Videtur Tetrastichũ illud legisse D. Hieronymus de Villazan, apud quem in Comœdia, quæ inscribitur, *Offender con las finezas*, act. 1. se Blanca cum Aetna componit, & conceptum præcedentem ad sequen-

quentes consonantias reducit.

An Ætna sint Mulieres similes?

No se vee el Etna eminente
Seer y mostrarse en su vulto
Vivo Mongibelo occulto,
Y elada sierra apparente?
Que mucho pues, que yo intente
Seer Etna mejor, adonde
Con Henrique, y con el Conde
Soy una breve mentira; [a]
De nieve en lo que se mira,
De fuego en lo que se esconde?

a] Fœminam non solum mendacē, sed & mendacium esse, asserit Blanca, ut scias, quod à Belgis, qui v cons. proferūt, ut *f*, vocatur *varavv*, quasi *fraus*, & ab Italis *donna* & anagrāmaticè *danno (damnū)* hoc esse fœminam.

Sicut in montibus naturalia ornamenta, sic artificialia in hominibus colloquuntur interdum, & etiam aliquando mentiuntur. Gemmæ & pretiosi lapides & emblemata ex ipsis formata, quæ *joyas* nos Hispani dicimus, ornamenta sunt hominū, & licet lingua careant multa dicunt. Calderon in sua, *La fiera, el rayo, y la piedra.* act. 3. pag. 245. col. 1.

Anteo. *Nunca la quise ausentar.*
Esto lo diran mas bien
Las joyas, que hecharon menos
Quando yo. Zephiro. *La voz deten* [b]
Que a quien quiere creer, le sobran
Las pruebas [c] *para creer.*

b] Hic sicut in aliis multis locis Calderoni per ἀποσιώπησιν inceptam propositionē interrumpit.

c] Pia affectio quam vocant, ad credendum requiritur. Si illa adsit, probabilia ad assensum sufficiunt; si desit, evidentiæ ipsę censentur falsitatis suspectæ.

Ecce Gemmæ & Vniones, ubi est necessarium loquuntur.

Loquuntur universim Vestes. In Oratione de Oratione S. Ioannes Chrysostomus. Εἰ γὰρ στολισμὸς ἀνδρὸς, καὶ βῆμα ποδὸς καὶ γέλως ὀδόντων ἀναγγέλλει τὰ περὶ αὐτοῦ κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, πολλῷ μᾶλλον εὐχὴ καὶ λατρεία θεοῦ, σημεῖόν ἐστι δικαιοσύνης ἁπάσης στολή τις οὖσα πνευματικὴ καὶ θεία πολλὴν εὐμορφίαν καὶ κάλλος παρέχουσα ταῖς ἡμετέραις διανοίαις. Ad literam. *Si enim Vestis viri, & Gressus pedis, & Risus dentium nunciat, quæ illius secundum Sapientem Salomonem; multò magis Oratio & Cultus Dei signum est Iustitiæ omnis: Vestis quædam existens Spiritualis & Divina multam venustatem, & pulchritudinem prabens nostris mentibus.* Vel ut Jacobus Pontanus eloquitur. *Nam si Vestitus hominis, & pedum Incessus, & Risus dentium adnunciat de eo, ut verbus Salomonis est: longè magis Oratio cultusque rerum omnium Dominatori exhibitus, omnis Iustitiæ monumentum, spiritualisque & Divina quædam stola erit, multa elegantia & pulchritudine mentes humanas cohonestans.* Constat ergo ex Chrysostomo, non solùm Vestes corporis, sed & Ornamenta Animæ, Virtutes, & Vitæ Christianæ professionem, tacitè, sed certissimè loqui.

De anima. An habeat suas vestes? An & ipsa loquuntur?

Et quidem interdum Vestes loqui, & exponere, quæ lingua siluit, ut alia omittam, Sacramentalis probat ἐξομολόγησις quæ sæpè esset incompleta, & sacrilega, nisi suppleret vestis, quæ lingua pœnitentis non dicit. Quam ob rem cum Virgines, Conjugatæ, & Moniales habitu distinguantur, bene expiabit suam conscientiam fœmina, si dixerit, *Permisi me à viro cognosci*: hæc enim verba, tametsi generalia sint, restringuntur per vestes; & prolata à Virgine [d] simplicem fornicationē & dicta à Conjugata adulterium, & à Moniali pronunciata Sacrilegium important.

An sæpè in Sacramentali Cōfessione peccatorum substantiā Pænitens, Vestesque circumstantias mutātes spectem exponant?

Quo Virgo modo, quo Conjugata, & quo debeant confiteri Moniales?

d] Copula cū Virgine volēte est simplex fornicatio.

De moribundi sensibus destituti absolutione.

Vita etiā Christiana & devota loquitur, ut testatur Chrysostomus. Decidit igitur Quæstionem illam, quæ in nostra Theologia Fundamentali (*fundam. 66. num. 3190. pag. 137.*) interrogat, *An æger, qui est omni sensu destitutus, etsi nullo signo sensibilē Confessionem petierit, modò catholicè vixerit, absolvi possit?* Quoniam Chrysostomi admittendo doctrinam, implicat contradictionem ipse Casus. Si enim vita Catholica est signum, & qui catholicè vivit, vult catholicè mori, vita ipsa Christiana, quæ præcessit, confessionem postulat in articulo mortis, ut *ib. pag. 148. a. num. 3211.* edissero. Repugnat igitur, ut moribundus, qui catholicè vixit, nullo signo petiisse Confessionem censeatur. Propter hanc & alias rationes poterit ille miser ægrotus sub conditione absolvi. Et, si poterit, etiam debebit.

An sit casus possibilis in quo ille nullo signo postulet confessionem?

Redeamus ad materiales Vestes, & in discursu incepto progrediamur. Vestes, ut dicebamus, statum Religiosum significant, & consignificant: & quia interdum genericè, per alias adhuc Vestes priorum vestium restringitur significatio. Porrò multi sunt Sacerdotum Ordines in Ecclesia, & ipsi valde parvam differentiam habent in habitu. Militarium Religiosorum habitus Crux est: & Crucis forma, & posteà color ad Ordines diversos restringit: nam Calatravæ, Christi, S. Jacobi, &c. Cruces forma differunt: colore autem Calatravæ & Alcantaræ Cruces, &c. Monachales Ordines ab aliis cuculla distinguit: & quia etiam Basiliani illa utuntur, vix differunt à Benedictinis. Hos color habitus ad Congregationes restringit. Nigro Cassinenses utuntur: candido Olivetani: partim candidum, & partim nigrum Cistercienses usurpant. Stat ergo per vestes, vestium significationem in Ecclesia restringi.

Quomodo per vestes Ordines distinguantur? De discrimine Militum Regularium.

Quomodo formentur & distinguantur Cruces?

De differentia Ordinum Monachalium.

Restrictioni opponatur Abstractio, & quia figura habitus uniformis, Episcopis Regularibus præscribitur, & color ab ipsomet habitu Regulari desumitur, nascitur ut sicut sæculares, sic & Iesuitæ, Teatini, & aliorum Ordinum Clerici, ad Episcopatum promoti, utantur colore violaceo: Ni-

De abstracta vestium significatione.

De Episcoporū habitu.

Nigro Basiliani, Cassinenses, & Augustiniani; toga alba & mantello nigro Cistertienses, Dominicani, Trinitarii &c.

Qualis sit Episcopus, qui vestem nigram habet?

Sed attende. Ecce adest Episcopus, veste nigra exornatus. Qualis est Regularis: quoniam, si sæcularis esset, aut ex aliquo Clericorũ ordine adsumptus, uteretur violacea. Sed cujus ipse Religionis. aut Basiliani, aut Benedictini, aut Augustiniani. Ergo manet in genere, Episcopalis habitus restricta per nigrum colorẽ significatio; & adhuc altero signo indigeret, ut ad speciem ultimam restringeretur. Porrò Equites Militares, ad Episcopatum promoti Crucem retinent: & hoc anno 1670. D. Laurentius de Aztiriã, Melitensis Episcopus, etsi frustra Magistro cœremoniarum contradicente, sic decernente Clemente X. Sanctissimo D. N. Crucem retinuit, eamque Romæ, etiam in sacello Pontificio portavit. Actum fuit eadem die de P. Martini de Villanueva, Gaetani Episcopi, ex Ordine Sanctissimæ Trinitatis adsumpti habitu: & quia sic rẽvoluit intelligere cœremoniarum Magister, Crux fuit ex epomide ablata, & in scapulari relicta. Sed illud cur? Porrò. Cruce sublata ille habitus erat Cistertiẽsi, Trinitario, & Dominicano communis; & per Crucem restrictus ad Trinitarium Ordinem determinatus. Interim Illustriss. D. Gabriel de Santander Hydruntinus Archiepiscopus, Salentinorum Primas, &c. Vir doctissimus & prudentissimus, ex Beatæ Virginis de Mercede Ordine florentissimo adsumptus, hodie in epomide (Hisp. *en la muceta*) sui Ordinis stemma gerit, & nemo ei obloquitur, aut contradicit.

Crux est Religiosorum Militarium habitus.

Illam debent retinere ad Episcopatum promoti.

An etiam Mercenarii, Trinitarii, &c.

De Hydruntino Archiepiscopo.

An etiam per capillos homines loquantur, aut mentiantur?

Sicut vestes (sed & hoc insinuavi superiùs) sic etiam capilli, sic frontis rugæ loquuntur; nam illi, si cani sint, & hæ hiulcæ, senem ab adolescente discernunt, &c. Ergo: quia aliter Religiosi, & aliter sæculares tondentur, & alius coloris sunt juniorum capilli possunt & solent homines, illos tondendo & tingendo mentiri. Vide interim, quæ paulò ante *Concl.* 11. §. *Protensa*, dicebamus.

An esse possit in significatione vestiũ æquivocatio?

N.B. Sicut in vocibus, sic etiam in vestibus ἀμφιβολογία reperitur: nam hodiè Romæ, & in multis universitatibus, tam Sacerdotes, quàm conjugati veste talari utuntur; unde, cum tibi aliquis confitetur, & ait; *Unam cognovi fœminam*, non poteris ex veste dignoscere; An fornicatio ad adulterium, an verò ad sacrilegium restringatur. Ergo aliunde debet in hoc casu provenire Restrictio: vel, si aliundè non veniat, debet expressè pœnitens suum statum exponere: An videlicet sit cælebs, presbyter, conjugatus, &c.

An semper vestis personæ statum manifestet?

An dentur vestes æquivocæ?

Esse etiam in vestibus æquivocatione observavit D. Anna apud Calderonem *in Comœdia, quæ inscribitur;* Mañanas de Abril y Mayo, *act.* 1. *pag.* 53. *a.* sic enim ait.

Creyo en fin que era yo (raro sucesso!)
La Dama, que siguio, que aun para esso
Sirvio el sombrero, y el estar con manto.
Y el ser los trages parecidos tanto,
Que como en los conceptos repetidos,
Se encuentran tambien dos en los Vestidos.

An & quando contingat Restrictionem à vestibus non posse desumi.

Ergo, sicut contingit duas voces similem habere significationem, & dubium parere, quod auferat superveniens Restrictio: sic etiam contingit duas personas dissimiles, habere vestes similes, ita ut nequeat à vestibus, sed aliunde debeat, desumi discretio & restrictio.

SECTIO II.

Iterum de Mendaciis & Erroribus Vestium.

Erant apud Madritum in Segoviano ponte sine mulis, Ludovicus & Rincon ejus servus. Et, quia res mira aliquibus videri posset, sic inquit Rincon.

Rinc. *Mas dime en la Toledana*
Puente sin mulas ni coche,
Despues de una mala noche
Quien nos viere a pata llana
Con botas y con espuelas,
A quien nos comparara?
Gabilanes con piguelas,
O muy hambrientos. Lud. *Porque*
Rinc. *Pues no viene a ser todo uno*
El mondadientes ayuno,
Y las espuelas a pie?

An Ocreæ & Calcaria sine equo, possint cum Dentiscalpio, quo jejunus uteretur, componi?

Ocreæ & calcaria iteragenti competunt: at illis contradicit equi vel mulæ absentia: ut Rincon meritò calcaria cum dentiscalpio componat. Cecinit Gongora.

An Dentiscalpium verax sit, & mentiri non velit?

Que nos diga el Regalon,
Que se ha comido un capon;
Bien puede ser;
Mas que la bisnaga honrada
No diga, que fue ensalada;
No puede ser.

Dant lugentiũ vestibus colorem Violæ; unde Antonius Guzzius in suo Agrophilo pag. 78. de eximiæ formæ Puella vestem violacei coloris induta sic cecinit.

Pallas [*] *sub obscuro violas imitata colorem.*
Virginis ingenua membra pudica tegit.
Quæ subjecta oculis, colloq; genisq; virescunt.

*] Palla dicta quod palã feratur, est quę Hispanicè, nõ *Manto*, sed *Mantellina* dicitur, nõ enim descendit usq; ad talos. Strabo lib. 5. *Tunicarũ vice pallas manicatas gestant, ad veranda usq; natesque medias pertingentes.* Et ponit vocem *manicatas*, nõ enim habebãt semper manicas.

Li-

Lilia: quaque latent, dedecet illa nives
Purpureo potiùs quin se velamine cingit,
Cum niteant vernis mellea labra rosis?
Scilicet haud alio saturet quo murice lanas
Indiget, ambrosio, cui rubet ore Tyros.
An Venus Idalia cadis, dum cura recursat
Tristitiem hoc signat mœsta colore suam?

De Mensarum, nec non Convivarum mendaciis.

Ornantur etiam mensæ, & in ipsis ornamenta committunt manifestas fallacias; quæ enim deberent variis ciborum ferculis, floribus sæpè sine fructu onerantur. Contra Architriclinos, qui ad olfacienda Mensæ mendacia audent invitare Convivas *in Agrophili pag.* 85. hos explodit numeros Antonius Guzzius.

Cum nos invitas mensam vis maxima florum.
Nulla tamen stomacho fercula grata premunt.
Sternuntur formosa nives imitata ligustra,
Et calyces jactans Bellis amœna suos.
Caltha, Anemon [*] Cyanus, Nymphæa, Hyacinthus, Amomus,
Et molles, Pæsti gloria prima, rosæ.
Quin magis asparagus, tuber, boletus Amico
Ponitur, exacuunt quæ, Labiene, famem?
Sit mihi flos badus, turdus, ficedula, capo,
Ostrea cum rhombis, mugilis, atq; lupus.
Convivas pasci solo num credis odore?
Tam multis saturi floribus, esuriunt.

[*] ἀνεμώνην à vento Græci dicunt, nam ventũ, ἄνεμον, quasi ἄνομον exlegem nuncupant. Galli supponũt etymon, nam *venti florent* Animonè appellant. Ergo mensam hujusmodi floribus onustam videns, exclamaret Hispanus. *Sõ cosa de viẽto En la mesa flores, Si faltan manjares, Sobran los olores.*

SECTIO III.

De Vestibus unius hominis propriis. *An ipsa tacitè vociferentur*, Hic est talis? *An in bello & periculis prudenter Principes Regiis ornamentis utantur?*

An dentur vestes propria.

SIcut Nomina Propria ea dicuntur, quę uni soli conveniunt, sic & sunt Vestes aut à cœca consuetudine, aut ab oculatissimo Reipublicæ arbitrio ita determinatæ, ut uni tantùm, & non multis conveniant. Illæ igitur sine ullo verborum apparatu aut strepitu, eum, quem exornãt, Talem esse significabunt. Sic Thiara Summum Pontificem: Mitra Episcopos, & Abbates ab aliis Prælatis distinguit. Sua insignia propria habent Doctores in Vniversitatibus. Lauro soli coronabantur Cæsares. Regum Coronæ inter se differunt: quoniam in summitate habet Hispana Mundum, Gallica Lilium, aliæ symbolum aliud. Olim Triumphalis aut Ovalis Imperatori imponebatur. Obsidionalis, Muralis, Vallaris, Navalis, dabatur Militi, qui illam fuerat promeritus. Hodie Dignitates in bello secernuntur per baculos: illos Romani *Vites*, Hispani *Bastones, Ginetas, Bengalas*, &c. appellant. Sed & in ipsomet conflictu habitu speciali utitur Rex, ut ab universis cognoscatur. Paludamentum vocabatur hæc Vestis, quod ut Budæus exponit, *clamys est Imperatoria*. Livius lib. 1. ab Vrb. *Cognito*, inquit, *super humeros fratris Paludamento sponsi, quod ipsa confecerat, solvit crines, & flebiliter nomine sponsum mortuũ appellat.* Idem *Cum paludatis lictoribus profectus ab urbe, Brundusium venit*. Vestis etiam Imperatricis *Paludamentum* vocabatur. Plinius libr. 33. cap. 3. *Nos vidimus Agrippinam Claudii Principis, edente eo Navalis belli spectaculum, assidentem ei, indutam paludamento, auro textili, sine alia materia.* Paludamento Regio ornatus olim processit in prælio Rodericus, infelix Hispanorum Monarcha: Luitprandus in Chron. ad ann. 711. *Die* 11. *Novembris & Dominica Rodericus ultimus Gothorum Rex, curru subvectus eburneo, trahentibus sex candidissimis equis, serico auroque venustus, à Saracenis prælio victus est, post octo dies: post varios ancipitesque bellorum casus.* Consonat Rodericus Tolet. de reb. Hisp. lib. 3. cap. 20. dicens. *Rex autem Rodericus, cum corona aurea, & vestibus deauratis, à duobus mulis in lecto eburneo ferebatur, ut Gothorum Regum dignitas exigebat.* Ioannes Vasæus in Chronic. ad ann. 714. *Adfuit his præliis spectator, & sua cujusque virtutis testis, Rex Rodericus, corona aurea, Regali trabea, calceis gemmis auroque distinctis, curru eburneo insignis. Ita enim solenne erat Gothis Reges adesse conflictibus, ut milites, tanquam pro Capite Regio defendendo fortius pugnarent.* D. Didacus de Saavedra in Corona Gothica ad ann. 714 *Sentado en un carro de marfil, como era costumbre de los Godos, aunque algunos dizen que en una litera de dos mulos* (potuit hoc & illud esse verum: nam etiam hodie Militiæ Principes jam curru, jam lectica, & jam equo utuntur, ut occasio postulare videtur. Et quidem usum fuisse etiam equo testatur ipse Saavedra his verbis. *Diziendo esto arrimo los açicates al caballo: y abãzando el batallon de la Infanteria, ordeno, que por uno y otro cuerno del Exercito escara-*

De Thiara Sũmi Pontificis.

De Episcoporũ Mitris.

De Doctorum Insignibus.

De Coronis, & Baculis.

De Veste Regia

De Paludamento. Qua, & cujus vestis esset? An illo uterentur Imperatrices?

De Roderico ultimo Rege Gothorum.

Frustrà quæritur, equo ne, an rheda, ut lectica in conflictu usus sit; omnia enim hęc, prout tempus, & occasio postulet, servire debent exercituum Rectori.

ramuzasse la Caballeria. Et posteà, *se hallo su Caballo llamado* Aurelia, *con los ornamentos reales* &c.) Prætereà, ipsemet Rex *iba vestido de una tela de oro ricamente recamada, calzados unos cothurnos sembrados de perlas y piedras preciosas, y la espada desnuda, se presento a su exercito con Magestad Real.* Vide Ioannem Marianam *de reb. Hisp. libr.6. cap.33.* Alfonsum de Carthagena *Reg.Hisp. anaceph. cap.44.* & alios. Hunc morem videtur Natura rerum Parens suggerere, non enim tantum in Asia apud Nationes nobis notas, sed etiam in America, nobis ignota, & toto orbe dissita observabatur. Quoniam Atabaliba, Peruensium Imperator in throno ditissimo vehebatur. *El assiento que trahia* (ad ann.1525.pag.606.2.ait Sandovalius) *era un hermoso tablon de oro, que pesso veinticinco mill ducados*. Reges igitur in præliis uti voluerunt vestibus, quę *Hicesi Rex* tacitè succlamarent.

Quomodo Atabaliba, Peruvia Imperator, ad conflictum processerit? De aurea ejus sede. Quanti valuerit?

An-ne prudenter? Si esset Princeps de Victoria securus, non occurreret, cur hoc Dubium moverem: at quia varii sunt belli successus, & Mars infidus: quid Atabalibæ throni superbia profuit, quid Roderico illa ornamenta Regia profuissent, si in Saracenorum manus & potestatem incidisset. Vasæus. *De Roderico Rege, quid actum sit ignoratur: alii in acie occisum affirmant, alii negant. Sunt qui equum ipsius & insignia Regalia in volutabro quodã inventa produnt corpus verò nusquam apparuisse.* Saavedra putat, se Regem denudasse, ut fluvium Guadaleten transiret. Et quid, si aliquis diceret, Regias ibi vestes deposuisse, ut ignotus evaderet. Si caperetur, occideretur proculdubio. In ejus caput dirigebantur Iuliani Comitis exsecrabiles iræ; etiam filiorum Regis Wtizæ conspiratio, qui regnare non poterant Roderico superstite: & tandem Episcopi Oppasii perfidia. Debuit igitur Rex vel latere, vel mori.

An in conflictu Principes vestes debeant ordinarias habere?

Quid de Roderico Rege fuerit factum?

Ubi, & cur repertæ fuerint ejus vestes?

Hodie igitur prudentiùs nostri in bello Principes modestissimè incedunt: ut, si contingat vinci, aut etiam capi, si non cognoscantur, possint faciliùs redimi. Sic Antonius, qui postea fuit electus Lusitanorum, Rex, in conflictu, quo Sebastianus periit captus, venit in manus barbari, qui eum Clericum esse supponens, tenui lytro in Oranum transmisit.

Quid hodie Reges faciant? Cur fuerit Rex Antonius paucis aureis redemptus?

N O T A.

De vestium mendaciis. *Rosam in pileo gerebat adamantibus pretiosis conformatam. Per hanc à cæteris Principibus secernebatur. Mutat cum Leoncio pileum. Et Balthassar, qui Principem occisurus irrepserat, pilei rosa deceptus, Leontium occidit.*

NON solùm loquuntur, sed & mentiuntur vestes, & id misera, licet nõ miserabilis, Willelmi, Auriaci Principis mors evidenter persuadet. Quando ipse nascebatur Bruxellis orta est procellosa tempestas, & lapidibus fulminatis è Cælo tecta domorum fracta; & unus immensæ magnitudinis, qui in ejus Palatii atrium cecidit, etiamnum ibidem conservatur. Ephebus fuit Caroli V. & ita seni charus, ut manum illius capiti imponens, eo uteretur pro baculo. Iam vir negavit Deo fidem, Regi (Philippo II.) fidelitatem: hæresim Calvinianam amplectens, & cum Holandis arma sumens, afflixit Belgium; & hæresim, rebellionemque, qua potuit, propagavit. Tandem Haggæ Comitis occisus fuit.

Qualis Willelmus Auriaci Princeps fuerit?

Quanti à Carolo V. in pueritia habitus?

Rebellat, & tandem occiditur.

Hic itaque crudelis Catholicorum hostis, ut in Tragœdia, quæ ejus nomine inscribitur, & *El Principe de Orange* vocatur [Composita fuit à Doctore Mirademescua, & est decima inter illas, quæ parte XXXIV. leguntur] dicitur, gestabat in ala pilei rosam adamantum multitudine ornatam; & quia sciebat illam esse loquacem, & tacitam prospectantibus dicere, *Hic est Princeps*, ut ignotus ad aulam Isbellæ transiret, pileum cum Leoncio commutavit; diceba t enim.

Adamantes in pileo, an loquantur?

La Rosa deste sombrero
Cuyos diamantes parecen
Rayos que el Sol ha compuesto,
Si por dicha me descubren
A la luz de sus reflexos
Para el intento que sigo
Puede ser de impedimento.
Y assi me da el suyo en tanto
Que trahe a Gerardo presso
Lasio. Leonc. *De toda la Europa*
Quisiera que fuera el centro. [::]

Pileus, qui in Principis capite veritatem dicebat; in capite Leoncii mentiebatur.

Erat Leoncius proditor, & proditione suâ periit: nam Balthassar, qui in Tyranni (Auriaci) caput conjurarat, ingreditur, & ex pileo Leoncium esse Principem existimans, illum transverberavit. Ejus verba sunt hæc.

Balth. *A executar el castigo*
Sale brillante el azero. [*]
Leoncius. *Esta va para Alemania.* [a]

::] Hinc versũ non intelligo. Continet exaggerationem ineptam prorsus aut saltem mihi ignotam.

*] *Evaginat ensem.*

a] Epistolas, quas in mensa Princeps Auriacus reliquerat, curiositatis gratia Leontius interlegit.

Resolutio.

612
428
184

Porò inter utramque Sappho nõ multum temporis intercessit, nam Tarquinius Priscus, quo Senior ævo Sappho floruit, anno ante Christum *615.* & Iunior anno *612.* Phaoni suo scribebat. Plato autem natus anno 428. vixit ætatis octuagesimo-primo, nempe ann. 348. Suos ergo numeros scribebat Sappho annis 184. antequã Plato nasceretur. Ejus ergo Magistra esse non potuit.

NOTA III.

De Cesio Basso. *An ejus nomine Martialem Quintilianus intelligat?*

Bassus ille, quem Quintilianus invisebat, non erat Cesius Bassur, qui longè antè devixerat; sed alius, quẽ propter styli similitudinem Bassum ille appellabat.

SCribit *Quintilianus. Siquem adjicere Horatio velis, erit Cesius Bassus, quem nuper invidimus* & Bassi nomine indigitari hic Martialem, Perottus, quem citavi, asseverat. Et prudenter, ut puto, hæc enim scribebat anno 94. post Christum Quintilianus, quo & Martialis florebat, nam eum adhuc anno 100. superstitem esse reperio. Et quidem ille Bassus, quem *nuper*, ut ait, Quintilianus inviserat, tunc vivus & Romæ erat, non enim inviseri posset, si esset mortuus aut absens. At Cesius Bassus, qui propriè sic vocatus fuerat jam ante sexaginta annos obierat. *Illo* ergo nomine non illum Quintilianus, sed Martialẽ voluit significare. Ergo sicut Virgilium *Homerum Latinum* multi dicunt, quod sit illi simillimus; sic & Martialem Quintilianus, quod ingenio & scribendi dexteritate Basso fuit similis, *Bassum sui ævi* nominavit, hoc enim illa verba, *Bassum, quem nuper invisimus*, importare videntur.

NOTA. IV.

De Episcoporum Sedibus, qui cum S. Augustino ad Papam Innocentium scribunt. An illas ratio Temporum possit indigitare?

INter Divini Doctoris Epistolas, nonagesima & nonagesima secunda quæ ad Innocentium Papam sunt, hanc inscriptionem præ se ferunt.

Nomina Episcoporum, qui interfuerunt Synodo Carthaginensi & condemnaverunt Hæresim Pelagianam.

Domino Beatissimo & honorandissimo Fratri Sancto Innocentio Papæ, *Aurelius*, Mundius, Rusticanus, Fidentius, Evagrius, Antonius, Palatinus, Adeodatus, Vincentius, Publianus, Theasius, Tutus, Pãthonius, Victor, Restitutus, Rusticus, Fortunatianus, alius Restitutus, Ampelius, Animus, Felix, Donatianus, Adeodatus, Octavius, Serotinus, Majorinus, Posthumianus, Trispulus, Victor, alius Victor, Leucius, Marianus, Fructuosus, Faustinianus, QuodvultDeus, Candorius, Maximus, Magarius, Rusticus, Rufianus, Proculianus, Thomas, Ianuarius, Octavianus, Prætextatus, Sixtus, QuodvultDeus, Penthadius, QuodvultDeus, Cyprianus, Servilius, Pelagius, Marcellus, Venantius, Didymus, Saturninus, Tiazacenus, Germanus, Germanianus, Juventius, Majorinus, Inventius, Candidus, Cyprianus, Æmilianus, Romanus, Africanus, & Marcellinus, qui in Cõcilio Ecclesiæ Carthaginensis adfuimus.

Et inquiris, primò, *Quotus fuerit ille Innocentius, ad quem scribunt Africani Pontifices?* Et secundò, *Quarum Ecclesiarum singuli fuerint Antistites?*

Carthaginense Concilium.

Prima Quæstio facili negotio resolvitur, quoniam P. Io. Baptista Ricciolius in Chronologia. pag. 135. b. ad annum 416. sic scribit. *Carthaginense Concilium sub Aurelio Episcopo, & post illud, Milevitanum alterum eodem anno celebratum esse, & in utroque damnatum fuisse Pelagium & Calestium evincit hoc anno Eminentissimus Baronius.* Anno igitur Christi 416. scriptæ fuerunt illæ Epistolæ. At tunc sedebat S. Innocentius *I.* Albanus ex Latio: creatus 18. Maii 402. & mortuus 28. Iulii 417 ut pag. 12. idem Ricciolius asserit. Eum fuisse Albanum ex Scotia, creatum ann. 406. mortuumque ann. 421. Stat ergo, alterutrum sequi placeat Authorem, Papam, ad quem Patres utriusque Concilii scripserunt, fuisse Innocentium I.

Milevitanum alterum. Dicitur alterum, *quia non debet cum primo confundi.*

CujasPapa Innocentius fuerit?

Quæstio altera est majoris studii; & postulat, ut Conciliorum acta, & Patrum Epistolæ, & Historiæ, quæ sub illud tempus scriptæ, accuratè legantur. Laborem suscepit Ioannes Garnerius, & quanta potuit diligentia plerisq; omnibus illis Episcopis proprias Ecclesias adsignavit. Sed quo successu? Scripsit P. Henricus de Noris, Augustinianus, in singulas notas scriptas à Garnerio censuras, & universim in ipso initio loquens, ait. *Profectò curam & laborem inanem impendit, eamque sibi tantùm laudem comparavit, quod magnis excidit ausis; longè majori præconio donandus, si Opus, quod hactenus tentavit nemo, majori diligentia aggressus fuisset, vel saltem cum cæteris intactum reliquisset.* Sed parciùs & clementiùs, mi Henrice; si enim nihil aliud Garnerio deberemus, quam præbuisse occasionem, ut illam tu Eruditissimam Censuram scriberes, multum profectò deberemus. Adhibuit diligentiam, quam potuit; scribit, quæ esse vera putavit. Si in aliquibus adlucinatur, congrua debet correctione juvari, non injuriis offundi.

Plerosq; ex illis Episcopos Ioannes Garnerius in proporiis Sedibus collocare conatur.

Adlucinatur in aliquibus, ut P. Henricus de Noris manifestè persuadet.

Authores sicubi errant, amicè corrigendi sunt non autem injuriosè tractãdi.

NO-

NOTA V.

Corrigitur Cæsar Baronius.

De S. Ambrosio, Archiepiscopo Mediolanensi.

AVgustini Epistolam CLXIII. anno 412. fuisse scriptam, & Genethlium, seu Genedium, Aurelio in Sede Carthaginensi successisse: & utrumque esse falsum, ratio temporum manifestè demonstrat.

Et primum, quoniam S. Ambrosius Romanus, Archiepiscopus Mediolanensis, nascitur anno 334. ordinatur 7. Decembr. 374. moritur 4. April. 397. ætatis suæ 64. Ricciolius pag. 195. a. At vivente adhuc S. Ambrosio scripsit illam S. Augustinus Epistolam; non ergo post annum 397. quo ad Cælum migravit Ambrosius. Minorem suadeo. In ea S. Augustinus Epistola narrat, & explicat Dissertationem cum Fortunio Episcopo Donatista in itinere habitam; & sic scribit. *Quæsivi ab eo, utrùm justum & Christianum putaret Episcopum Mediolanensis Ecclesiæ Ambrosium. Cogebatur utique negare, quod ille vir Christianus esset & justus; quia, si fateretur, statim objiceremus, quod eum rebaptizandum esse censeret.* Nondum ergo obierat Ambrosius, quando scribebatur hæc epistola; aut saltem nondum ejus mors innotuerat in Africa. Non ergo, ut dicebamus, post annum 397. fuit scripta.

De Fortunio Episcopo Donatista.

Donatistæ venientes ad se rebaptizabant.

De Genethlio & Aurelio Episcopis Carthaginensibus.

Evinco similiter falsum esse secundum, quod affirmat Baronius; nam in illa Genethlius Epistola *Beatæ memoriæ* dicitur, ergo jam erat mortuus, cùm adhuc viveret & sederet Aurelius, tredecim post annis (nempe 425) Præses in Synodo Africana futurus. Genethlio ergo Aurelius in Sede Carthaginensi, & non contrà successit.

Plura possem adducere, sed hæc sufficiant, quæ in exemplũ & specimen posita.

NOTA VI.

De Idiota. *Quisnam fuerit? &, quo floruerit anno?*

Quo anno Idiota scribebat?

SIcut ex anni notitia multas Controversias decidimus: sic ex aliarum circumstantiarum cognitione, annum infallibiliter determinamus. Et, ut exemplo aliquo rem dilucidem, Idiotam ob oculos ponam, Scriptorem notissimum & ignotissimum. Notissimum, nam in Veterum Patrum Bibliotheca prostat inter Authores eruditos & pios: Ignotissimum verò, nam ejus proprium nomen nescitur, & ætas profectò ignoratur.

Eum Pater Salazar *libr. de Concept. cap.* 42. & P. Ægidius de Præsentatione *qu.* 4. *art.* 5. anno Christi 800. floruisse affirmant; at Trithemius, & Genebrardus *in Chronic.* juniorem faciunt ad annumque 850. ejus labores & studia transmittentes.

Salazar Ægidius. Trithemius. Genebrardus.

Vtrosque verò allucinari Pater Ioannes Baptista Ricciolius *in Chron. Reform. pag.* 403. *b.* ostendit, nam sic argumentatur.

Non possunt Scriptores antiqui Iuniorum sententias & scripta adlegare. At Idiota S. Bernardi libris utitur, illosq; citat & exponit. Fuit ergo S. Bernardo junior.

Juniores ab antiquioribus nunquam citantur.

At S. Bernardus anno 1113. Cisterciense Monasterium ingreditur. Ætatis anno 63. hoc est. Christi anno 1153. rectà in Cælum migravit: & ab Alexandro III. Anagniæ 18. Januar. 1164. inscribitur Sanctorum Catalogo. Non ergo Idiota anno 800, aut 850. scribebat.

Quo floruerit tempore D. Bernardus?

Quod Idiota libris S. Bernardi usus fuerit, probatur clarè, nam *in Prolog. Contemplationis de Deipara*, illa verba *Mariã semper cogita* cum sequentibus ad verbum ex Melliflui Doctoris *hom.* 11. *super Missus est*. Idiota scripsit.

Fortè tibi nõ placebit hæc ratio; quoniã, si eadem verba in utroque leguntur, sicut Idiotam ego à Bernardo illa sumpsisse assero, sic alius posset dicere ab Idiota Bernardum eadem exscripsisse.

Consideratur hæc ratio.

Sed jam dubium dissolvit antiquum Manuscriptum, quod etiamnum exstat sub hac Epigraphe. *Librorum hujus Voluminis Author est R.P. D.R. Iordani, Prapositus Vticensis, anno Domini 1381. qui deinde factus est Abbas de Cellis Bituriensis Diœcesis. Ibi suos dies clausit universos: cujus anima requiescat in pace.*

Quando nomina propria unico solo charactere scribũtur, sunt dubio exposita, & tunc ad alias debemus circũstantias recurrere, ut illas sine errore legamus.

Literæ illæ Initiales sic leguntur. *Reverendus Pater Domnus Raymundus Iordani*, quoniam in quadam Scriptura Vticæ (vulgò *Vsez*) in Gallia anno 1377. fit transactio inter Martialem Episcopum, & Raymundum Iordani Præpositum.

Illud autem Manuscriptum habebatur à D. Ludovico de Casanova Turonensi. Et à Patre Theophilo Raynaudo *tom.* 11. *Opusc.* 2. & à P. Io. Bapt. Ricciolio *ubi supr.* & ab aliis citatur.

NOTA VII.

De Suscriptione Regia. *An & cur Andronico, ut annum, mensemq; in subscriptione exprimeret, inhibuerit Imperator Palæologus?*

MIchael Palæologus, Græcorum in Oriente Imperator, anno. 1260. (decessit sub finem anni 1281.) Androni-

Andronicus Collega Imperii.

nicum Imperatorem creat, & in consortium Dignitatis adsciscit. Ἐπέτρεψε δ' αὐτῷ ὁ πατὴρ καὶ δι' ἐρυθρῶν ὑπογράφειν γραμμάτων προςάγματα, οὐ μέντοι μῆνα καὶ ἴνδικτον ἀλλά, Ανδρόνικος χριςῷ χάριτι Βασιλεὺς Ῥωμαίων. *Permisit verò ipsi Pater, Edictis subscribere rubris literis; cæterùm sine mense & indictione; sed Andronicus Christi gratia Imperator Romanorum.* Ita Gregoras *lib.* 4. *pag.* 52.*juxta Edit.Basiliens.anni* 1562. Ergo jam scimus, quid apud Pachymerem *in Palæologi vita.lib.*4. *cap.*29. sit ὑπογράφειν βασιλικῶς, *subscribere regiè*. est enim *rubris characteribus anno, mense, & indictione subnotatis.*

Quomodo debebat subscribere?

Quid sit ὑπογράφειν βασιλικῶς, *subscribere regiè?*

Vtebatur minio, ut subscriberet Andronicus, patris sui Michaelis in Imperio collega; & in hoc erat Imperatori similis, & ab universis secernebatur.

De literis rubris.

Collega Imperii in subscriptionibus exprimere debebat proprium nomen; non autem Imperator præcipuus: unde Ανδρόνικος Χριςῷ χάριτι Βασιλεὺς subscribebat Andronicus, Michael verò, ὁ τῷ χριςῷ χάριτι Βασιλεὺς; nomen enim proprium Regis, non est cur exprimatur; nam subintelligitur ἀντονομαςικῶς. Et hunc observant morem nostri Hispaniarum Reges; unde cum Philippi IV. subscriptio sit *Yo el Rey*, & Caroli *II.* sit *Yo el Rey*, qui dubitat, ab utro expeditum tale Diploma sit, cognoscet veritatẽ ex anno; &, si is non exprimatur, ex characterum forma, hinc enim manus dignoscitur, Hisp. *se conoce la mano.*

Imperatores Græci in subscriptionibus non ponebant suum nomen.

Illos etiamnum imitantur Hispaniæ Reges.

Sanè Græcos Imperatores non expressisse in subscriptionibus suis nomina propria demonstrabo clarissimè. Nam idem Pachymeres in Andronici vita *lib.*1.*cap.*1 narrat, Michaelis Imperatoris mortem ob Politicas causas fuisse aliquandiu celatam, tametsi enim aliqua invaluerat suspicio, nihil certi sciebatur. Accidit ut Imperatoris mandatum ad Patriarcham perferretur, qui ipsimet Pachymeri, fortè adstanti, Regiam illam chartam communicavit, ἐρωτῶν εἰ αὐτὸς ἔχοι γνῶναι διαςοχασάμενος, οὗ τινος ἂν εἴη τὸ μηνολόγημα. *quærens num qua ipse conjectura certò posset dignoscere cujus manu expressus mensis esset.* [Ne autem facilè discerneretur (ait Possinus pag. 403.) in causa erat, quod manus & forma literarum Andronici sic congruebat cum Paterna, ut non nisi ægrè, etiam à perito, distingueretur. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ καὶ παρεῖχετο τοῖς τοῦ Πατρὸς ὡς μὴ ῥαδίως διαγνῶναι ἔχειν, καὶ τὸν ἀδήμονα.]

Michaelis, & Andronici character erat similis.

Et cur tam curiosè Patriarcha, an ille character Andronici esset, perscrutabatur? Possinus. *Si enim Andronici esse constaret, certum foret argumentũ, obiisse Michaelem.* Et unde hæc certitudo haberetur? ex syllogismo subsequente.

An, & quomodo ex charactere Andronici obiisse jam Michaelẽ dignosceretur?

Vivente Michaele Andronicus debet in subscriptione proprium nomen exprimere, & annum & mensem omittere.

At hic non legitur nomen Andronici (si enim id ibi legeretur, locus nõ esset dubio) *annus & mensis ponitur.*

Veri Imperatoris qualitates.

Ergo qui huic subscripsit Diplomati, est Imperator verus.

Ergo verus Imperator Andronicus nunc est, si subscripsit Andronicus.

Ergo, si verus Imperator jam Andronicus est, obiit Michael.

Ecce Imperatoris mors, quam nesciri volebat tunc Andronicus, per circumstantiam consignificantem publicatur.

Circumstantiæ loquuntur.

Sed cur in Collegæ subscriptione Annum, Mensem, & Indictionem poni interdixit Palæologus?

Primò, quia Imperii annos tantùm numerare debet, qui verè imperat, non autem ille cui merum Imperatoris nomen, sine jurisdictione, indulgetur. Et Andronico præter merum Imperatoris nomen, nihil à Parente suo Palæologo concedebatur.

Cur, nec annũ, nec mensem, nec Indictionẽ Collega exprimat in subscriptione?

Secundò, quia indictio sonat tributum: & hoc sensu est Titulus *de Indictionib. lib.* 10. *C. Justin.* Et tributa solus indicit, qui est verus Princeps, non autem ille, cui honoris gratia, nomen Principis communicatur.

NOTA VIII.

An ad Vrbanum IV. scripserit Imperator Paleologus, ut Pachymeres affirmat?

Lego in Palæologi Imperatoris vita, Græcè olim à Pachymere scripta, & à Petro Possino S.I. Latinè reddita, *Anno* 1279. *datam fuisse operam concinnando scripto, quo Papæ (is tunc erat Vrbanus) super mandatis per Legatos renunciatis satisfaceret.* An-ne hoc tolerat Chronologia? Apud Genebrardum anno 1260. creatur Vrbanus IV. moriturq; anno 1264. Et hoc anno succedit Clemens IV. qui per quinque annos sedet. Quem anno 1270 sequitur Gregorius X. qui Ecclesiam gubernat per 4. annos: habetque Successores anno 1276. Innocentium V. Adrianum V. Ioannem (quem alii XX. alii XXI. & alii XXII. nominant) qui omnes sederunt paucis mensibus. Et denique anno 1277. creatur Nicolaus Romanus, qui & moritur anno 1281. Consonant cæteri Scriptores. Non ergo illo anno 1279. sedebat Vrbanus.

Quisnam fuerit ille Summus Pontifex, cui anno 1279. satisfacere volebat Palaologus.

Er-

An erret Historiographus?

Error, aut Historiographi, aut Exscriptoris est. Possinus Historiographum onerat, ait enim. [Suspicari non licet mendū Librarii: nam in mss. Codicibus Optimis clarissimè legitur, Ο'υρβᾶνος δὲ τοτ' ἦν Existimo ergo errorem esse Pachymeris ipsius, ex eo fortè ortum, quòd, cum Nicolaum III. Pontificem Ο'υρσῖνον frequētiùs, nomine Familiæ Clarissimæ, ex quâ erat ortus appellari audiret, & recordaretur Vrbani IV. qui quo tempore ipse in Vrbem Constantinopolim recens è Latinis recuperatam anni 1261. rediit Romanæ Ecclesiæ præesse diceretur Ο'υρσῖνον cum Ο'υρβᾶνῳ confūderit, & Nicolaum appellari putaverit Vrbanum.]

Ex nobilissima Vrsinorum familia fuit Nicolaus.

At ego non video, cur Scriptor potius, quàm Exscriptor debeat à Possino incusari. Ego ergo dico primò, illum Pontificem, ad quem illud scriptum missum fuisse Nicolaum. Et hoc esse extra dubium: nam id Chronologia (seu temporū ratio) demonstrat. Dico secundò me putare Pachymeren scripsisse Ο'υρσῖνος δὲ τοτ' ἦν. Et ejus Amanuensem exscripsisse Ουρβᾶνος δὲ τοτ' ἦν. Verosimilius enim est Amanuensem, qui erat fortassis imperitus & puer, quam Pachymeren Historiographum senem [*], & diligentissimum in hanc allucinationem incidisse.

Vrbanus, & Vrsinus Græcè si per compendium scribantur (puta sic Ο'υρβος & Ο'υρσος) sunt simillima nomina.

*] Fuisse provectæ jam ætatis Pachymeren, constat ex manuscripto antiquo in cujus prima pagina ipse depingitur. Ectypon æri incisum in libro Romæ impresso reperies.

An fuerit senex Pachymeres?

NOTA IX.

De Campana Horologiis.

Dies divisi in Bohemia, & Italia.

SIC vocantur, quæ pulsatione Campanæ horas significant. Diem Bohemi & Itali in 24. horas distribuunt. At est valdè molestum Pragæ, & in aliis Bohemiæ Civitatibus sub vesperum numerare tot ictus: & ideò in aliquibus Italiæ locis ut liberemur tanto tædio, in duas partes ictus campanæ dividuntur, ne ultra duodecim debeamus numerare. Romæ etsi ab occasu horæ 24. numerentur, ultra sextum ictum non procedit Campana. Duo ergo auditi sub primam noctem ictus, horam secundam signant: sub mediam verò noctem auditi octavam: mane autem quartam decimam, vigesimam autem post prandium. Consignificans ergo circumstantia in Horologiis Tempus est, & ictibus Campanæ auditis, sub mediam noctē addit 6. mane 12. & 18. post prandium. Et sufficit hæc horarum per numerum senarium distributio; nemo enim, etsi horologio careat, ita est hebes, ut per sex horas integras in temporis mensura exorbitet.

Quo modo Campana, etsi ultra sextum ictum non pulset, omnes possit horas usque ad vigesimam quartā significare?

NOTA X.

De Clepsydris, seu Horologiis Arenariis.

De Clepsydra. Vnde dicatur? ex qua materia constet?

A Κλέπτω, quod est *furor*, & ὕδωρ, *aqua*, vocatur κλεψύδρα *Clepsydra*. Est enim mensura temporis, quod nostra vita Parcæ paulatim suffurantur.

Nomen ab aqua tulit, nam aquæ olim defluxu tempus mensurabatur. Martialis lib. 6.

Septem Clepsydras magna tibi voce petenti

Arbiter invitus Caciliane dedit.

Nota vocem Clepsydra secundam habere communē.

Aquæ loco substituti sunt pulveres. Passeratius. [Consimilia sunt hoc tempore Clepsydris vascula illa apud nos usitata, quæ in medio instar duorum turbinum coarctantur: ex quibus pulvisculus per foramen minutum sensim delabitur ex parte superiori in inferiorem; atq; ita legitimum horæ tempus metitur.]

De hujusmodi Horologiis ingeniosè scripsit Musarum IuveniliumAuthor (Alexander VII. Pont. Max.) quem *Philomathū* noluere Belgæ dicere, & ipse non vult *Philomusus* vocari, ait enim in Præfatione ad Lectorem. [Senis ab integro jam propè sæculo esse insignem quamdam Philomathorum Academiam, & in eorum numero censeri eum, de quo sermo est, etiamnum velle. Itaque præstaret pro *Philomuso* relictum semper fuisse *Philomathum*: undecumque tandem ea vox descendat, utpotè quæ sic invaluit apud Senenses, ut Criticorum non ampliùs moretur acumen, solo usu freta. *Quem penes arbitrium est, & vis & norma loquendi.*] At, inquam ego, tunc *Philomatorum* fore Senis Academiam, cum novus sit *Poetorū* numerus, qui illam componat: nam dum legentur, & laudabuntur *Poetarum* carmina, erit Eruditorum *Philomatarum* ille Accursus; & alius quicumque loquendi modus erit barbarus.

Author libri, qui Musæ Iuveniles inscribitur.

De Academia Philomatharū apud Senas.

An Philomathorum ea vocari possit?

Pero quien me mete a mi

En negocios para escuelas?

Latines para Palacio [*]

Es hablar Griego en Illescas.

*]Licenciatus Burguillos (hoc est, Lupus de Vega) *Romance* dixit non *Palacio*. At puto lectionem hanc sustineri debere.

Liber ille, quem Author *Philomathum* inscripserat, & Typographus, quia vocem hanc esse barbaram censuit. *Philomusum* vocavit. Φιλομαθὴς profectò dici debuit, & sicut in Plurali *hi Poeta, horum Poetarum*, &c. *hi Planeta, horum Planetarum*. &c. *hi Cometa, horum Cometarum*. &c. *hi Pandecta, horū Pandectarum*. &c. ritè dicimus, sic *hi Philomatha, horum Philomatharum*, & non *horum Philomathorum*; dicere necessariò debemus.

Quomodo apud Latinos variari debeat Philomathes?

Phi-

Philomathes igitur (debet enim vocari sic) num.32.pag.56.de Pulvereo Horologio numeros sequentes scripsit.

Lympha[a] *olim vita divisit mobilis horas,*
Qua servas gratas mollis arena vices.
Scilicet haud ævi potis est ars ludere cursum,
Quin referat, qua te seria damna premunt.
Tempora per lachrymas monuit properare cadentes,
Nunc properante monet funere quantus eris.

a] Aquæ olim fluxu horæ mensurabantur unde aquarum furto (quod ipsa quasi furtum defluat) hujusmodi horologia κλεψύδραι vocabantur.

Et num.35.pag.63.de eodem Horologio, sic cecinit.

Exiguus vitreo refluit qui carcere pulvis,
Dum rapido monstrat, quo fugit hora pede.
Quàm benè mortalis metitur munera vitæ,
Nostraq; sub fragili tempora mole refert!
Captivi rapimur fatis. Quod vivimus, hoc est
Vsque mori, & tenuis, quem capit urna, cinis.

Quæstionem male a Beverovicio proponi alibi ostendo, nam inter mobilem fatalemq; vitæ terminum datur medium, nam vitæ terminus alius esse potest, sed alius non erit: & hanc ob rē, nec est fatalis, nec mobilis, sed infallibilis.

An-ne in versu quinto Quæstionem epistolicam de Vitę termino Fatali an Mobili nuper à Ioanne Beverovicio propositam, & iterum ann.1636. in lucem missam, Philomathes decidit, fatalique & immutabili fine vitam humanam terminat? Ne putes. Quæstio est illa, quam proposuit Viris doctissimis Beverovicius, quæ multis foliis indiget, nec potest uno verbo decidi. Prætereà num.16. pag.30. de Solari Sciaterico idem Philomathes ingeniosè cecinerat.

Exploras dum Solis iter, Calique labores,
Non nisi sub grato lumine vivit opus:
Disce vias Domini, signandas passibus æquis,
Quod te subtacitè [*] muta tabella docet.
Sit splendens tua vita decorq; quaq; ille recedit,
Hac quoq; te extinctum vivere parte puta.

*] A *taceo* habemus *subticeo* at apud nullū Veterem legi, *subtacitus*.

NOTA XI.

De Clepsydra, in qua defluebat loco pulveris Cinis.

IN exemplis non exigitur, sed supponitur Veritas, ut Consequentia ingeniosè ducatur; & hanc ob rem nemo Hieronymo Amalthæo, qui apud D.Garciam Coronel Horologium, in quo Arenæ loco cineres defluere jubebantur, protrudit, esse molestus poterit: nam sub illo conceptu mores instruit, Amantesq; in vita & morte esse miseros suadet. Ejus verba sunt hæc.

Coronel in Comment. ad Polyphem. Gongôræ stroph. 21. fol. 351.b.

Perspicuus vitro pulvis qui dividit horas
Dum vagus angustum sæpè recurrit iter.
Olim erat Alcippus; qui Galle ut vidit ocellos,
Arsit, & est subito factus ab igne cinis.
Irrequiete cinis, miseros testabere Amantes
More tuo nulla posse quiete frui.

N.B. Hic Amator cujus cineres in Arenario Horologio motu irrequieto defluunt, ab Amalthæo Alcippus, ab Vlloa Lisardus, & Gerardus à Coronelio dicitur, ut moneantur Critici scrupulosi, non quæri in apopthegmatis, quis illa dixerit, sed cóceptus acumen; quod in ipsis includitur.

Hoc Hexastichon, quod quidem ingeniosè decurrit, in Castellanam linguam, & numeros sequentes Ludovicus de Vlloa eruditè reduxit.

Esta que te señala de los años
Las horas de que gozas en empeño (a)
Muda ceniza, y en cristal pequeño
Lengua que te refiere desengaños; (b)
Vn tiempo fue Lisardo, aquien engaños
De Fili su querido ingrato dueño,
Trasladaron del uno al otro sueño,
Prevente, huesped, en agenos daños:
En tanto estrecho al miserable paso
En incendio de amor, y la aspreza
De condicion esquiva y desdeñosa:
Posthumo el polvo guarda el primer uso
Inobediente a la naturaleza,
Padeci- vivo y muerto, no reposa.

a) Vita hominibus concessa est mutuò.

b) Cineres illi, ut ut videatur muti, linguam habent.

Et eumdem Conceptum D. Garcias Coronel hoc Tetradecasticho dilucidavit.

Este polvo, que en vidro trasparente,
Oy divide las horas ofendido,
Y del tiempo en su curso repetido
La brevedad propone diligente.
Gerardo un tiempo fue, que dulcemente
Ardio (c) por noble objeto esclarecido,
Y de amorosa llama consumido,
Quedo lieve ceniza al fuego ardiente.
De su misma inquietud vano heredero
En sucessivo afan la injuria mide,

c) Verbum *arder* sumit pro *amar*, sicut fecit Virg. quádo Eclog.2.dixit *Formosum Pastor Corydon ardebat Alexim.* In editione Veneta anni 1603. apud Sessas *Formosā* posuit Erythræus, ut Poetam propudioso scelere emacularet.

Que

Que deve a su destino riguroso:
Que aguardo yo, si en el dolor postrero
Misero alivio a un el amor impide
Al que viviendo no alcanzo reposo.

SECTIO III.

Tẽpus rebus in omnibus nos mortales, & esse morituros inclamat: morteq; per Tempus, velut per linguam universa loquuntur.

Omnia nobis loquuntur: & omnia nos esse morituros inclamant.

OMnia in Mundo, etsi videantur muta & tacita, moraliter vociferantur. Perorant universa; & tam elata voce, ut, etsi spontè surdus sis, iterum iterumque illud Morale Lemma, *Memento mori*, vel invitus auscultare cogaris. Hanc sanè dignissimam scitu doctrinam ingeniosè multi dilucidarunt; & inter alios D. Franciscus de Quevedo, in Parnasso Hispanico Mus. 2. epigr. 68. pag. 88. dicens.

De omnibus rebus Tempus triumphat.

Mirè los muros de la Patria mia,
Si un tiempo fuertes, ya desmoronados,
De la carrera de la edad cansados,
Por quien caduca ya su valentia.
Salime al campo, vi que el Sol bebia
Los arroyos de el yelo desatados,
Y en el monte quexosos los ganados
Que con sombras hurtò su luz al dia.
Entrè en mi casa, vi que amancillada
De antiana habitacion eran despoxos:
Mi baculo mas corvo y menos fuerte.
Vencida de la edad senti me espada.
Y no hallè cosa, en que poner los ojos;
Que no fuesse recuerdo de la Muerte.

Armorum fortitudo & gloria aetati cedit.

Est exitialis & immedicabilis quidam morbus, qui *Tempus* dicitur. Illo laborant universa in hominibus, in animalibus gravissima infirmitas est aetas. Moriuntur Principes & in Pyramidibus, & Mausoleis conduntur, ut illorum memoria saltem in Marboribus aeternitatem consequantur. Sed frustra.

Tẽpus est quidam rerum omnium morbus perpetuus & immedicabilis.

——— *Quoniam Monumenta fatiscunt,*
Morsque etiam saxis marboribusque venit.

Etiam moriũtur saxa.

In nona Philippica Cicero. *Reddita est ei tum à Majoribus Statua pro Vita, quae multos per annos Progeniem ejus honestaret.* Ecce *multos* ille *annos* dixit non aeternos: sũt enim mortales & caducae ipsae statuae: & earum similiter notitia perit. Continent puram Veritatem, quae loquor; & hanc profectò Veritatem, cujus proderit moribus reformandis cognitio, universa proclamant. Et quidem

Fallecio Cesar fortunado y fuerte;
Sigalion secunda Pars.
Ignoran la Piedad y el Escarmiento,
Señas de su glorioso monumento,
Porque tambien para el Sepulcro hay muerte.

Nemini parco vociferatur Mors.

Muere la Vida; y de la misma suerte
Muere el Entierro rico y opulento:
La Hora con occulto movimiento
Aun calla [a] el grito, que la Fama vierte.

Periit Caesar: & ejus Sepulchrũ, & Sepulchri memoria, etiam periit.

Devanan Sol y Luna [b] noche y dia
Del Mundo la robusta vida, y lloras
Las advertencias, que la Edad te envia.
Risueña enfermedad son las Auroras,
Lima de su salud es su alegria,
Licas, sepultureros son las Horas.

Ita D. Franciscus de Quevedo libr. cit. Mus. 2. Epigr. 84. pag. 99.

a] Verba in tres classes diviserunt Grammatici, alia enim sunt activa, ut *Amo, Doceo,* &c. alia passiva, ut *Amor, Doceor.* &c. alia neutra, ut *Floreo, Frigeo.* &c. In versu illo, *Aun calla el grito.* verbum *calla* sumi activè notavit D. Ioseph Antonius in margine: sed sub crepera luce veritatem rimatur. *Callar* Hisp. sicut *Tacere* Latin. semper sunt verba activa, & hic est sanè plusquam activa ejus significatio sonat enim *hazer callar*, quam ob rem *ille versus,*

La Hora con occulto movimiento
Aun calla el grito que la Fama vierte,

ad literam convertentur in hos,

——— *Occultis motibus Hora*
Efficit, ut taceat strepitus, quem Fama profundit.

Verborum classes, Sunt Activa, Passiva, vel Neutra.

An D. Ioseph Antonius Veritatem Grammaticam sit adsequutus?

Vult igitur nostrum ditare Idioma D. Franciscus, & Hispanica verba conjugationis Hebraeae ה ע ל HIPHIL, *Fecit, ut alius faceret*, ubi oporteat, significatione pulcherrima condecorare.

De Hebraeorum הִעיל *HIPHIL, an apud Hispanos locũ habeat?*
Callar in Hisphil apud Hispanos est *accallar*.

b] Solem et Lunam appositivè sumi, & importare diem ac noctem, monet idem D. Iosephus Antonius: at quia invertitur vocabulorum ordo, Ego dixissem,

Devanan Luna y Sol, la Noche y Dia,

ut nox Lunae, & dies correspondent Soli. Et hic verbum illud *Devanan* considera, innuit enim, Noctem, Diem, cujus etiam meminit, esse illas, quas *Parcas* nominavit Antiquitas.

Sol & Luna diem & noctem importane.
De Parcis. Quot, & quae fuerint?

SECTIO IV.

De Horologiis. *Pede tacito Mortem advenire Nos monent.*

LEgatis & Oratoribus utuntur Principes, ut per illos sua dictamina exponant, & Tempus (est enim Magnus Princeps) suos Legatos & Oratores habet quibus terminum finemque corporibus universis praescribit; alios recenseant alii, Ego enim tantummodo Organorum meminero, quibus horas metimur. Attẽde

Tempus loquitur per Horologia.

Diei partes Horologia mensurant, & ad duo genera reduci solent: alia enim *Arenaria*, & alia *Solaria* appellantur. Sanè ὡρολογεῖον σκιαθηρικόν, umbra horas fecerunt, Guzzius *pag.* 120. Hexasticho dilucidat.

Et horum duo sunt genera.

Aspice ut Aethereos Phoebo currente per orbes
Umbra suis gradibus mobile signat iter!

Festino sensim labuntur tempora cursu:
Vitaque non aliter quam levis umbra fugit.
I nunc, & Soles homini promitte serenos.
Nigra suos quando dividit umbra dies! [::]

Ecce in altero Horologio Vmbra exclamat, & ait, *Homo natus de muliere; brevi vivens tempore; repletur multis miseriis: effugit velut umbra, & nunquam in eodem statu remanet.* Et vociferatur in altero, *Memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris* Vnde idem Guzzius [*]

Qui clausus vitreo decurrit carcere pulvis
Nec semel emensas itque, reditque vias;
Ille tua, Sili, vita labentis imago est:
Ille annos etiam pramonet ire meos.
Aspice, quàm tenui ducuntur tempora filo!
Quàm celeri praceps labitur hora gradu!
Iam cessat quoties uno pulvisculus orbe,
Quis scit, an & noster desinat esse dies?

[::] Variæ sunt de Diei principio apud Scriptores sententiæ. Astronomi horas numerât a meridie in meridiem, sequentes Moysem, apud quẽ Genes. 1. *Factũ est vespere & mane dies unus.* Et huic sententiæ adherens Guzzius noctẽ inter Vespertinũ & matutinum tempus interjecta diem dividit.

[*Illud *Solariũ* vocat Guzzius sed male: *Clepsydra* enim horas metitur & dispescit per aquam, *Arenarium* per arenã & *Solarium* per Solem. Et hoc nomine Sciathericum 1. de natur. Deor. vocat Cicero.

MEritò Horologiis & Tempori Ætatem (nam ipsa Temporis pars est, & Horologiorum revolutione mensuratur) Aetatem (Iuvenilem & Senilem) adjungo; & Versibus curiosis expono.

Pulchram Adolescentem, (nominetur Isbella) quæ senio confectum sibi maritum delegerat, in suo conceptibus istis Agrophilo pag. 81. idem Antonius Guzzius reprehendit.

Num patulos oris rictus, rugasque severa
Frontis amas, qua vis nubere Polla, Seni?
Barba tibi, nullis unquam laudata Puellis;
Quodque magis mirer candida barba places!
Vt Venus in gracilem deflexit Adonida vultus.
Lemniaco erubuit concubuisse Deo.
Vtque semel Cephali è collo Matura pependit,
Exosa est fatui pallida labra senis.
Num tussis jucunda tibi? num stiria? num te
Delectat morbis pigra senecta suis?
At si non sterilem thalamum, tadasque pudendas
Horret Hymen, proavo nubis & ipsa tuo; [a]
Hoc tuo nec superis surdis voto imprecor uno
Vt fias gelido digna Puella sene.

Isbellæ, insipidæ Iuveni (Hisp. *como Doncella de mal gusto*) Thelesinam, putridam anum, quæ formosum Alexim in decimũ maritum delegerat, Poëta, nuper citatus, eruditionis gratia contraposuit.

Fortè novem post elatos Thelesina maritos
Ardet adhuc decimum luxuriosa virum.
Nec senibus contenta, pares quo effi.it atas
Longa sibi, Iuvenes improba captat anus.
Sic tener annosa palmes connectitur ulmo:
(Vsurpas ridens hos Thelesiana jocos.)
Tene caput fœdũ patiar sine bile jocari?
Ossa plumbea, tur- pissima, disperea.

Versus ultimus, si cæsuræ ratio habenda sit, vocem tertiam sic dividit, *tur pissima*: qualem cædendi modum universi reprobare solemus: toleraremus tamen si esset dictio composita, ut siquis de Semiramide, Chaldæorum celeberrima Regina diceret.

Hac muro circum dederat Babylona recurvo:
Nam fuerat circum-specta, perita, vigil.

a] *Patres* senes vocamus: & hoc gratia reverentiæ & obsequii. Quos *Avos* dicimus videtur despicere insolentia vocabuli: & in hoc Epigrammate Guzzius ut Sponsum decrepitum insolentiùs irrideat, *Proavũ* nominat.

Pag. 154. Guzzius.

Hæc Thelesinæ historia, ut ut sit fabulosa, nõ debet judicari impossibilis, nam fuisse vetulam, quæ viginti maritos sepelierat, apud S. Hieronymum legimus.

SECTIO V.

De Tempore male impenso, seu perdito.

TEtradecastichon (quod *Soneto* in Hispania vocamus) de hoc argumento construxi; & in Rhythmica *libr.* 1. *c.* 2. *pag.* 45. edidi, ut ostenderem, licere, ubi petit necessitas, Rhythmos per Vnisonantes decurrere.

SONETO.

Del Tiempo perdido.

Tempus adest curæ, curæ cum temporis adsunt.

PIdeme de si mismo el tiempo quenta,
Para darle yo quenta pido tiempo;
Que si gastè sin quenta tanto tiempo,
Como darè sin tiempo tanta quenta.
Sin tiempo y sin façon lleguè a dar quenta.
Quando hize quenta, qua llegaba a tiẽpo
Pero para la quenta ubiera tiempo,
Si ubiera avido con el tiempo quenta.
Si el tiempo que perdì se pasa en quenta,
O si en quenta no pasa aquesse tiempo,
Si el computo se pierde desta quenta:
Hago quenta, que e venido a tiempo,
Y pues del tiempo, que pasò, es la quenta,
Serà toda la quenta, pasa tiempo.

Hos

Rhythmi in Assonantes, Consonantes & Aequisonãtes dividuntur: & ab ultimis dictionibus, quibus clauduntur, sortiuntur denominationẽ. Nam Assonantes voces sunt, quæ ab ultimo accentu habẽt easdem vocales: ut *Romanus & Avarus* CONSONANTES, quæ ab eodem accentu easdem prorsus vocales, & consonãtes habent, ut *Generosus & Pretiosus*. Cæterum, si eademomninò vox duos Versus terminet, videndum an mutet significationẽ; an non mutet? Si mutent (ut in *Amare*,

adverb. videre est) Versus ÆQVISONANTES vocabuntur: &, si non mutent (ut in *Aprilis*, & *Aprilis* conspicitur: hæc .n. vox suam significationem retinet, ubicũque ponatur) Versus unisonantes appellantur. Et, quę in his Tetradecastichis exhibentur, ut plurimum sũt Vnisonantes.

Hos autem, quales, quales, conceptus, me tamen nec nominato, nec citato, suos fecit, quidam Poëta eruditus; illosque Italicis vocibus vestiens, ad Versus subsequentes reduxit; in lucemque emisit Mediolani, anno MDCLXXVII.

Nelle Solennità Carnevalesche.

Il Peccatore è chiamato à Conto.

SONETTO.

Richiede il tempo di mia vita il Conto:
Rispondo, il conto mio richiede tẽpo,
Ne di tanto, si può perduto tempo
Senza tempo, od'error render' il Conto.
Non vuole il tempo differire il conto,
Perche il mio cõto ha disprezzato il tẽpo
E perche non contai, quand'era tempo,
In van tempo dimando à render conto.
Qual conto conterà mai tanto tempo?
Qual tempo basterà per detto conto
A me, che senza conto ho perso il tempo.
Mi preme il tempo, e più m'opprime il conto
E moro senza dar conto del tempo,
Perche il tempo perduto è fuor del conto.

Sed & paulò post alteri Musæ placuit esse disertæ, & Domino N. ingenioso Theologo, inspiravit hos Numeros.

RISPOSTA

Al Sonetto del Peccatore chiamato à Conto.

Nunquam serò pœnitentia. S. Gerolamo.

SONETTO.

IL tempo, che ti chiede adesso il Conto,
Vuol ch'aggiusti il tuo conto hora ch'hai tempo,
E senz'ombra d'error del scorso tempo
Ogn'un' può far della sua vita il Conto.
Hai dubio di poter render' il Conto,
Perche goder volesti ogni buon tempo?
Il Core, che ti fà parlar à tempo
Vuol, che chiedi pietà d'ogni tuo Conto.
Han fatto molti il conto in poco tempo,
Servendosi del tempo à far' il Conto
Bastandoli à contar' hore di tempo.
Alla fine se faccio ogni mio conto
Iddio aspetta ad'ogni conto, e tempo,
Se ciascuno vuol' fare à tempo il conto.

Versus illi, quos *de consonantes forzosos* Hispani nominant, ut dictiones; quæ Poematis prioris rhythmos clauserant, eædem, & eodem ordine versus terminent posterioris Poematis, in sua compositione requirunt.

Sigalion secunda Pars.

SECTIO VI.

De Nobilitate. *Ipsa est Antiquitatis soboles: crescit ætate: moritur: &, si in memoria vivit, hæc etiam memoria est caduca & mortalis.*

ATempore procedit Nobilitas: tempusque tam gloriosorum actuum, quam & criminum memoria delet. Dicebat Poeta vetus

Tempus edax rerum: tuque invidiosa
Vetustas
Dentibus annosis omnia destruitis.

Quid sit Nobilitas? An nascatur, & pereat?

Fuerunt Reges & Principes, quorum ne quidem nomina nostræ ætati innotescunt fuerunt, & Scelerati, qui tametsi infami de ligno pependerint; ad posteros non transmiserunt dedecus, nam manserunt in undis profundæ oblivionis submersi. Sanè Nobilitas suos casus; suos ortus & occasus habet. Si decrepitæ ætatis consulamus balbutientem infantiam, omnem è Servis Regem, omnem Servum è Regibus esse oriundum cum Seneca & Platone dicemus: quorum Sententiam *in Agrophyli pag. 83.* Guzzius ad numeros sequentes reducit.

Aristoteles libr. 5. de Republ, cap. 1. *Nobiles ii demum videntur esse, in quibus majorũ virtus inest, & copia.* Et libr. 2. Rhetoric. ap Theodect. c. 5. *Nobilitas Gentis ac Civitatis est, indigenas, ac vetustissimos esse & primos duces illustres multos quoque ex ea Gente in rebus, quæ expetuntur præclaros extitisse. Privata verò Nobilitas, aut à viris, aut à Mulieribus est, legitima ab iis* (præclaris & egregiis) *procreatio.*

Et proavos Reges numeras, atavosque
Tyrannos,
Et patrum semper nomina magna refers.
Quid. Charideme, putas, quænam sententia menti est?
Fumosis adeo fidis imaginibus.
Vna probat Virtus hominum famamque genusque
Vna hominum virtus maxima conditio est.
Ex ipsis terræ venis educimus aurum
E salso prodit dulcior unda mari.

NOTA.

Cur sequentes Articuli in hoc Syntagmate ponantur.

POssent videri pertinere ad Tractatum in quo Polymnia de Sensibili restrictione disseruit; quoniam videntur Arma & Vestes, eorumque (& Armorum præcipuè) tonitrua, clangores, & clamores percipiuntur auditu. Hoc tamen non obstante de Vestibus, Politicis & Militaribus impræsentiarùm disputare debemus, quoniã Sigalion secundum opinationem Ægyptiorum, aut duplex Numen est, aut saltem unum duplici figura expressum & imaginatum. Videre proderit Ingeniosissimi Viri, P. Athanasii Kircheri Archetypon

Dictorum cum dicendis Connexio.

Cur in hoc Libello de Vestibus & armis disseratur?

Sigaliõ Ægyptiorum Deus. An sit Vnus, an duo?

Sigalionis Imagines.

Politicum in quo Christiani Principis vita & mores prudentissimis Monitis dilucidantur. In hoc itaque Libro *cap.* 2. §. 1. *pag.* 21. Sigalion nudus pingitur: & postea *pag.* 79. vestitus & armatus repingitur. Ergo, siquidem nobis suo penicillo viã aperuerunt Ægyptii, ut Sigalionem Nudum, aut etiam Vestitum & Armatum depingamus, quem in Appendicis hujus Primo & Secundo Articulo Nudum placuit exponere, eumdem Vestitum & Armatum in Tertio & Quarto proponamus.

Pingitur cùm Nudus, tum etiam Vestitus, & Armatus.

ARTICVLVS III.

De ΕΣΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙ'Α,

seu Vestium Elocutione.

Secernunt & distinguunt Vestes, Virum à Fœmina, Nobilem à Plebeio, Felicẽ ab Infortunato,

Multa à vestibus, & si non loquantur, addiscimus; nam fœminam à viro secernunt. Quintilianus libr. 11. *c.* 1. *Monilia & margarita, vestis longa, sunt ornamenta fœminarum*. Cicero ad Attic. *Vir muliebri indutus vestitu*. Servum etiã à domino, nobilem ab ignobili, felicem ab infortunato. Catullus ad Ortalum.

—— *Molli sub veste locatum*.

Plautus Mostell. scen. 3. act 5. *Contempla; satin' hac me vestis deceat*. Ovidius 13 Metam.

—— *Sumpta fallacia vestis*
—— *deceperat omnes*.

Servum à Libero,

Plautus in Capt. prolog. *Inter se commutant vestes & nomina*. Vellejus. *Mutata veste, & habitum dissimilem fortuna sua indutus*. Plautus in Amphitr. *Amphitruo fio & vestitum immuto meum*. Idem in Capt. scen. 2. act. 2.

Reum ab aliis.

Me servire apud te staturam, sumptu & vestitu tuo. Cicero pro Mil. *Milo autem cum in Senatu fuisset, eo die quo à Senatu dimissus est, domum venit, calceos & vestimenta mutavit*; quæ non recenserentur circumstantiæ, nisi Rei, condemnati, & absoluti habitu secernerentur. Videtur reorum vestis pulla fuisse, Agellius enim lib. 3. cap. 4. tanquam rem insolentem enarrat *Scipionem dum ageretur reus, veste candida uti non desiisse*.

Populi & Nationes diversa habitu distinguuntur.

Vestes etiam gentem à gente, & populum à populo separant; aliter enim induebantur Romani, aliter Græci, aliter Barbari: vocat enim Virg.

Romani toga, & Græci pallio utebantur:

Romanos rerum dominos, gentemq; togatam.

P'autus in Curc. scen. 3. act. 2. *Isti Græci palliati*. Suetonius in August. *Sed cæteros continuos dies inter varia munuscula, togas insuper & pallia distribuit, lege proposita, ut Romani Græco, Græci Romano habitu uterentur*. De Barbaris dixit Lucretius.

Iam tibi Barbarica vestes, Melibœaque fulgens.

Etiam pallio Philosophi.

Pallium etiam Philosophum secernebat à cæteris. Agellius libr. 9. *Video, inquit Herodes, barbam & pallium, Philosophum nondum video*. Apulejus. *Ecce Socratem, contubernalem meum conspicio; humi sedebat, scissili palliastro semiamictus*. Plautus in Capt. scen. 1. act. 4. *Operti barba, & pallio*. Et idem in Aul. scen. 3. act. 4. de servo, cui Philosophicam vitam agere permittebatur, ait, *Redegit se ad pallium, & crepidas*. Cicero 3. de Orat. *Hippias gloriatus est pallium, quo amictus; soccos, quibus indutus esset, se manu sua confecisse*; & Tuscul. 3. *Sæpe est etiam sub palliolo sordido sapientia*. Et ex palliolum deductum fuit *palliolatus, a, um*. Suetonius in Claud. c. 2. *Palliolatus novo more præsedit*. Et Mart. lib. 9.

Palliolati,

Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur.

Provinciæ vestibus differebãt in Gallia.

Ob varietatem vestium in una & eadem Gallia Togatam, Comatam, & Braccatam invenimus provincias: Togata erat potior Cisalpinæ pars, sic dicta quod Romanorũ more toga uteretur; Braccata à braccis villosæ vestis genere; & Comata à comæ nutriendæ studio dicebatur.

An vestiantur Muri?

Palatia & Aulæ Principum vestiri dicuntur, cùm ornantur. Legimus enim apud Ciceronem 6 in Verrem, *vestiri parietes tabulis*.

An Montes, Sylvæ, & arbores?

Dicuntur montes vestiri arboribus, arbores foliis, & herbis prata. Vestitur Terra floribus, arboribus, frugibusque apud Ciceronem 2. 2. *de nat. Deor*. Vestiuntur autem montes sylvis apud Livium 2. *bell. Maced.* & moris horti apud Plinium *libr.* 2. *Epist.* 17. frondibus arbores apud Columellam.

An vestis significet barbã?

Sumitur etiam *vestis* pro *barba*. Virgilius 7. Aeneid.

Aurea cæsaries olli, atque aurea vestis.

Hunc enim versum exponens inquit Servius, [Vestis, hoc est, *barba*: unde è contra *investes* dicimus *imberbes*. Vnde est; *Tunc mi-*

mihi prima genas vestibat flore juventa.
Lucretius libr. 5.
Nec minùs incerto dentes cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubescere veste.
Et Seneca in Hercule.
Nondum teneras vestiit genas.]

An vestiatur & ornetur Oratio?

Transfertur ad Orationem & Ingeniũ: illa enim vestita, compta, & ornata dicitur, hoc autem politum, & floridum. Cicero de Clar. Orat. *Concinnitas illa celebritasque sententiarum pristina manebat, sed ea vestitu illo orationis, quo consueverat, ornata non erat.* Et libr. 2. cap. 9 Quintilianus. *Aridum (Ingenium) alemus, & quasi vestiemus.*

An Deorum vestes pendeant ab arbitrio Pictorum?

Vestibus Ethnici ornaverunt suos Deos, & in hoc non tam à ratione, quàm à Pictorum arbitrio dependere voluerunt. Cicero 1. de natur. Deor. *Reliquos Deos ea facie novimus, qua Pictores Fictoresque voluerunt, neque solùm facie, sed etiam ornatu, ætate, vestitu.* Fictos, pictos & vestitos hos Deos ridebant plurimi; & inter eos

Dionysius Tyrannus Iovem spoliat & irridet.

Dionysius Tyrannus, *qui*, 3. de natur. Deor. eodem Cicerone referente, *cùm ad Pelopponnesum classem appulisset, & in fanum venisset Iovis Olympii, aureum ei detraxit amiculum, grandi pondere, quo Iovem ornarat ex manubiis Carthaginensium Tyrannus Hiero: atque in eo etiam cavillatus est, æstate grave esse aureum amiculum, hyeme frigidum; eique laneum palliũ injecit, cùm id esse aptum ad omne anni tẽpus diceret.* Quo apophthegmate & furto se omnia, quæ de Deorum numero & majestate ab Ethnicis Sacrificulis circumferebantur, se ridere omnibus manifestavit.

SECTIO I.

An Vestes aliquando mentiantur? An Aequivoca, à Lingua prolata, restringant?

Loquuntur vestes. An etiam aliquandò mẽtiantur?

Diximus loqui per vestes homines: addimus interdum illos per vestes verba ambigua restringere, & non rarò mentiri. Et quid mirum, si per vestes mentire soleant homines, si & montes, qui vestiuntur arboribus etiam mentiuntur & decipiunt. Porrò Aetnam vociferari gemere, mugire, &c. Poëtæ tam Græci quàm Latini testantur. Virgilius Aeneid. 3.

An Aetna vociferetur, clamet, ululet, tonet, murmuret? an etiam mẽtiat?

Tum procul è fluctu Trinacria cernitur Aetna,
Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque saxa
Audimus longè, fractasque ad littora voces. &c.
Ter scopuli clamorem inter cava saxa dedere. &c.
Ipse sed horrificis juxta tonat Ætna ruinis. &c.
Cum gemitu glomerat, fundoque exæstuat imo. &c.
Fama est Enceladi semustum [*] *fulmine corpus*
Vrgeri mole hac, ingentemque insuper Aetnam
Impositum: ruptis flammam exspirare caminis;
Et fessum quoties mutat latus intremere omnem
Murmure Trinacriam, & Cælum subtexere fumo. &c.
Clamorem immensum tollit, quo Pontus & omnes
Intremuere undæ, penitusque exterrita tellus
Italiæ, curvisque ingemuit Aetna cavernis. &c.

*]Semiustum. Et nescio cur in Lingua Latina non admittendæ sint diphthõgi accidentariæ? *An Aetna, sit pyra premens corpus Enceladi?*

Vide Agellium *libr.* 17. *cap* 10. Pontanum contra Virgiliomastigas. &c, & memineris illius Adagii, *Aetna, & Pelagi gemitus aures non ferit.*

An sit hypocrita? An mentiatur?

Non solùm Montes, & inter ipsos Aetna, clamant, ululant, vociferantur, sed etiã aliquando insolenter mentiuntur. Lineas subsequentes considera.

Hypocrita Mongibelo,
Nieve ostentas, fuego escondes?
Que de los Hombres diremos,
Si saben mentir los Montes?

Sunt Iunioris Poetæ, quæ possunt in sequentes converti.

Quid mirum, si quando montes & cum ipsis elementa mentiũtur, etiam mentiantur homines?

Enceladi ad tumulum, tegit, edit, hypocrita grandes,
Qua latet Ætna focos, qua patet Ætna nives.
Frigus in ore gerit, versatq; in corde calorem,
Saxa invisa ardent, visaq; saxa rigent.
Se insinuant pelago flammæ; cælumque diemq;
Quæ rimor, fumus perfluus esse negat.
Ergo etiam montes mendacia texere norunt,
Atque dolos etiam nere elementa sciunt.
Ergo quid mirum, si nos, quos gliscit Olympus,
Mons, mare, fumus, humus fallere, fallat homo?

Videtur Tetrastichũ illud legisse D. Hieronymus de Villaizan, apud quem in Comœdia, quæ inscribitur, *Offender con las finezas*, act. 1. se Blanca cum Ætna componit, & conceptum præcedentem ad sequen-

quentes consonantias reducit.

An Ætna sint Mulieres similes?

No se vee el Etna eminente
Seer y mostrarse en su vulto
Vivo Mongibelo occulto,
Y elada sierra apparente?
Que mucho pues, que yo intente
Seer Etna mejor, adonde
Con Henrique, y con el Conde
Soy una breve mentira; [a]
De nieve en lo que se mira,
De fuego en lo que se esconde?

a] Fœminam non solum mendacē, sed & mendacium esse, asserit Blanca, ut scias, quod à Belgis, qui v cons. proferūt, ut f, vocatur *varavu*, quasi *fraus*, & ab Italis *donna* & anagrāmaticè *danno* (*damnū*) hoc esse fœminam.

Sicut in montibus naturalia ornamenta, sic artificialia in hominibus colloquuntur interdum, & etiam aliquando mentiuntur. Gemmæ & pretiosi lapides & emblemata ex ipsis formata, quæ *joyas* nos Hispani dicimus, ornamenta sunt hominū, & licet lingua careant multa dicunt. Calderon in sua, *La fiera, el rayo, y la piedra.* act.3.pag.245.col.1.

Anteo. *Nunca la quise ausentar.*
Esto lo diran mas bien
Las joyas, que hecharon menos
Quando yo. Zephiro. *La voz deten* [b]
Que a quien quiere creer, le sobran
Las pruebas [c] *para creer.*

b] Hic sicut in aliis multis locis Calderoni per ἀποσιώπησιν inceptam propositionē interrumpit.

c] Pia affectio quam vocant, ad credendum requiritur. Si illa adsit, probabilia ad assensum sufficiunt; si desit, evidentiæ ipsę censentur falsitatis suspectæ.

Ecce Gemmæ & Vniones, ubi est necessarium loquuntur.

Loquuntur universim Vestes. In Oratione de Oratione S. Ioannes Chrysostomus. Εἰ γὰρ ςυλισμὸς ἀνδρὸς· καὶ βῆμα ποδὸς καὶ γέλως ὀδόντων ἀναγγέλλει τὰ περὶ αὐτȣ̃ κατὰ τὸν σοφὸν σολομῶντα· πολλῷ μᾶλλον εὐχὴ καὶ λατρεία θεȣ̃, σημεῖόν ἐςι δικαιοσύνης ἁπάσης ςολή τις ȣ̃σα πνευματικὴ καὶ θεία πολλὴν εὐμορφίαν καὶ κάλλος παρεχȣ̃σα ταῖς ἡμετέραις διανοίαις. Ad literam. *Si enim Vestis viri, & Gressus pedis, & Risus dentium nunciat, quæ illius secundum Sapientem Salomonem; multò magis Oratio & Cultus Dei signum est Iustitiæ omnis: Vestis quædam existens Spiritualis & Divina multam venustatem, & pulchritudinem præbens nostris mentibus.* Vel ut Iacobus Pontanus eloquitur. *Nam si Vestitus hominis, & pedum Incessus, & Risus dentium adnunciat de eo, ut verbus Salomonis est: longè magis Oratio cultusque rerum omnium Dominatori exhibitus, omnis Iustitiæ monumentum, spiritualisque & Divina quædam stola erit, multa elegantia & pulchritudine mentes humanas cohonestans.* Constat ergo ex Chrysostomo, non solùm Vestes corporis, sed & Ornamenta Animæ, Virtutes, & Vitæ Christianæ professionem, tacitè, sed certissimè loqui.

De anima. An habeat suas vestes?
An & ipsa loquantur?

Et quidem interdum Vestes loqui, & exponere, quæ lingua silet, ut alia omittam, Sacramentalis probat ἐξομολόγησις quæ sæpè esset incompleta, & sacrilega, nisi suppleret vestis, quæ lingua pœnitentis non dicit. Quam ob rem cum Virgines, Conjugatæ, & Moniales habitu distinguantur, bene expiabit suam conscientiam fœmina, si dixerit, *Permisi me à viro cognosci*: hæc enim verba, tametsi generalia sint, restringuntur per vestes; & prolata à Virgine [d] simplicem fornicationē & dicta à Conjugata adulterium, & à Moniali pronunciata Sacrilegium important.

An sæpè in Sacramentali Cōfessione peccatorum substantiā Pœnitens, Vestesque circumstantias mutātes speciem exponant?

Quo Virgo modo, quo Conjugata, & quo debeant confiteri Moniales?

d] Copula cū Virgine volēte est simplex fornicatio.

Vita etiā Christiana & devota loquitur, ut testatur Chrysostomus. Decidit igitur Quæstionem illam, quæ in nostra Theologia Fundamentali (*fundam.66.num.*3190. *pag.*137.) interrogat, *An æger, qui est omni sensu destitutus, etsi nullo signo sensibili Confessionem petierit, modò catholicè vixerit, absolvi possit?* Quoniam Chrysostomi admittendo doctrinam, implicat contradictionem ipse Casus. Si enim vita Catholica est signum, & qui catholicè vivit, vult catholicè mori, vita ipsa Christiana, quæ præcessit, confessionem postulat in articulo mortis, ut *ib.pag.*148.*a.num.*3211.edisfero. Repugnat igitur, ut moribundus, qui catholicè vixit, nullo signo petiisse Confessionem censeatur. Propter hanc & alias rationes poterit ille miser ægrotus sub conditione absolvi. Et, si poterit, etiam debebit.

De moribundi sensibus destituti absolutione.

An sit casus possibilis in quo ille nullo signo postulet confessionem?

Redeamus ad materiales Vestes, & in discursu incepto progrediamur. Vestes, ut dicebamus, statum Religiosum significant, & consignificant: & quia interdum genericè, per alias adhuc Vestes priorum vestium restringitur significatio. Porrò multi sunt Sacerdotum Ordines in Ecclesia, & ipsi valde parvam differentiam habent in habitu. Militarium Religiosorum habitus Crux est: & Crucis forma, & posteà color ad Ordines diversos restringit: nam Calatravæ, Christi, S Iacobi, &c. Cruces forma differunt: colore autem Calatravæ & Alcantaræ Cruces, &c. Monachales Ordines ab aliis cuculla distinguit: & quia etiam Basiliani illa utuntur, vix differunt à Benedictinis. Hos color habitus ad Congregationes restringit. Nigro Cassinenses utuntur: candido Olivetani: partim candidum, & partim nigrum Cistercienses usurpant. Stat ergo per vestes, vestium significationem in Ecclesia restringi.

Quomodo per vestes Ordines distinguantur? De differentia Militum Regularium.
Quomodo formentur & distinguantur Cruces?
De differentia Ordinum Monachalium.

Restrictioni opponatur Abstractio, & quia figura habitus uniformis, Episcopis Regularibus præscribitur, & color ab ipsomet habitu Regulari desumitur, nascitur ut sicut sæculares, sic & Iesuitæ, Teatini, & aliorum Ordinum Clerici, ad Episcopatum promoti, utantur colore violaceo:

De abstracta vestium significatione.
De Episcopali habitu.

Ni-

Nigro Basiliani, Cassinenses, & Augustiniani; toga alba & mantello nigro Cistertienses, Dominicani, Trinitarii &c.

Qualis sit Episcopus, qui vestem nigram habet?

Sed attende. Ecce adest Episcopus, veste nigra exornatus. Qualis est Regularis: quoniam, si sæcularis esset, aut ex aliquo Clericorũ ordine adsumptus, uteretur violacea. Sed cujus ipse Religionis. aut Basiliani, aut Benedictini, aut Augustiniani. Ergo manet in genere, Episcopalis habitus restricta per nigrum colorẽ significatio; & adhuc altero signo indigeret, ut ad speciem ultimam restringeretur. Porrò Equites Militares, ad Episcopatum promoti Crucem retinent: & hoc anno 1670. D. Laurentius de Aztiriã, Melitensis Episcopus, etsi frustra Magistro cœremoniarum contradicente, sic decernente Clemente X. Sanctissimo D. N. Crucem retinuit, eamque Romæ, etiam in sacello Pontificio portavit. Actum fuit eadem die de P. Martini de Villanueva, Gaetani Episcopi, ex Ordine Sanctissimæ Trinitatis adsumpti habitu: & quia sic rẽvoluit intelligere cœremoniarum Magister, Crux fuit ex epomide ablata, & in scapulari relicta. Sed illud cur? Porrò Cruce sublata ille habitus erat Cistertiẽsi, Trinitario, & Dominicano communis; & per Crucem restrictus ad Trinitarium Ordinem determinatus. Interim Illustris. D. Gabriel de Santander Hydruntinus Archiepiscopus, Salentinorum Primas, &c. Vir doctissimus & prudentissimus, ex Beatæ Virginis de Mercede Ordine florentissimo adsumptus, hodie in epomide (H.sp. *en la muceta*) sui Ordinis stemma gerit, & nemo ei obloquitur, aut contradicit.

Crux est Religiosorum Militarium habitus.

Illam debent retinere ad Episcopatum promoti.

An etiam Mercenarii, Trinitarii, &c.

De Hydruntino Archiepiscopo.

An etiam per capillos homines loquantur, aut mentiantur?

Sicut vestes (sed & hoc insinuavi superiùs) sic etiam capilli, sic frontis rugæ loquuntur; nam illi, si cani sint, & hæ hiulcæ, senem ab adolescente discernunt, &c. Ergo: quia aliter Religiosi, & aliter sæculares tondentur, & alius coloris sunt juniorum capilli possunt & solent homines, illos tondendo & tingendo mentiri. Vide interim, quæ paulò ante *Concl.* 11. §. *Protensa*, dicebamus.

An esse possit in significatione vestiũ æquivocatio?

N.B. Sicut in vocibus, sic etiam in vestibus ἀμφιβολογία reperitur: nam hodiè Romæ, & in multis universitatibus, tam Sacerdotes, quàm conjugati veste talari utuntur; unde, cum tibi aliquis confitetur, & ait; *Vnam cognovi fœminam*, non poteris ex veste dignoscere; An fornicatio ad adulterium, an verò ad sacrilegium restringatur. Ergo aliunde debet in hoc casu provenire Restrictio: vel, si aliundè non veniat, debet expresè pœnitens suum statum exponere: An videlicet sit cælebs, presbyter, conjugatus, &c.

An semper vestis personæ statum manifestet?

An dentur vestes æquivocæ?

Esse etiam in vestibus æquivocatione observavit D. Anna apud Calderonem *in Comœdia, quæ inscribitur*; Mañanas de Abril y Mayo, *act.* 1. *pag.* 53. *a.* sic enim ait.

An & quando contingat Restrictionem à vestibus non posse desumi.

Creyo en fin que era yo (raro sucesso!)
La Dama, que siguio, que aun para esso
Sirvio el sombrero, y el estar con manto.
Y el ser los trages parecidos tanto,
Que como en los conceptos repetidos,
Se encuentran tambien dos en los Vestidos.

Ergo, sicut contingit duas voces similem habere significationem, & dubium parere, quod auferat superveniens Restrictio: sic etiam contingit duas personas dissimiles, habere vestes similes, ita ut nequeat à vestibus, sed aliunde debeat, desumi discretio & restrictio.

SECTIO II.

Iterum de Mendaciis & Erroribus Vestium.

Erant apud Madritum in Segoviano ponte sine mulis, Ludovicus & Rincon ejus servus. Et, quia res mira aliquibus videri posset, sic inquit Rincon.

An Ocreæ & Calcaria sine equo, possint cum Dentiscalpio, quo jejunus uteretur, componi?

Rinc. *Mas dime en la Toledana*
Puente sin mulas ni coche,
Despues de una mala noche
Quien nos viere a pata llana
Con botas y con espuelas,
A quien nos comparara?
Gabilanes con piguelas,
O muy hambrientos. Lud. *Porque*
Rinc. *Pues no viene a ser todo uno*
El mundadientes ayuno,
Y las espuelas a pie?

Ocreæ & calcaria iteragenti competunt: at illis contradicit equi vel mulæ absentia: ut Rincon meritò calcaria cum dentiscalpio componat. Cecinit Gongora.

An Dentiscalpium verax sit, & mentiri non velit?

Que nos diga el Regalon,
Que se ha comido un capon;
Bien puede ser;
Mas que la bisnaga honrada
No diga, que fue ensalada;
No puede ser.

Dant lugentiũ vestibus colorem Violæ; unde Antonius Guzzius in suo Agrophilo pag. 78. de eximiæ formæ Puella vestem violacei coloris induta sic cecinit.

Pallas [*] *sub obscuro violas imitata colorem.*
Virginis ingenua membra pudica tegit.
Quæ subjecta oculis, colloq; genisq; virescunt.

Li-

[*] Palla dicta quod palã feratur, est quę Hispanicè, nõ *Manto*, sed *Mantellina* dicitur, nõ enim descendit usq; ad talos. Strabo lib. 5. *Tunicarũ vice, pallas manicatas gestant, ad verenda usq; naresque medias pertingentes.* Et ponit vocem *manicatas*, nõ enim habebãt semper manicas.

Lilia: quaque latent, dedecet illa oves
Purpureo potiùs quin se velamine cingit,
Cum niteant vernis mellea labra rosis?
Scilicet haud alio saturet quo murice lanas
Indiget, ambrosio, cui rubet ore Tyros.
An Venus Idalia cadis, dum cura recursat
Tristitiem hoc signat mœsta colore suam?

De Mensarum, nec non Conviviorum mendaciis.

Ornantur etiam mensæ, & in ipsis ornamenta committunt manifestas fallacias; quæ enim deberent variis ciborum ferculis, floribus sæpè sine fructu onerantur. Contra Architriclinos, qui ad olfacienda Mensæ mendacia audent invitare Convivas *in Agrophili pag.85.* hos explodit numeros Antonius Guzzius.

Cum nos invitas mensam vis maxima florum.
Nulla tamen stomacho fercula grata premunt.
Sternuntur formosa nives imitata ligustra,
Et calyces jactans Bellis amœna suos.
Caltha, Anemon [*] Cyanus, Nymphaa, Hyacinthus, Amomus,
Et molles, Pæstii gloria prima, rosæ.
Quin magis asparagus, tuber, boletus Amico
Ponitur, exacuunt quæ, Labiene, famem?
Sit mihi flos hædus, turdus, ficedula, capo,
Ostrea cum rhombis, mugilis, atq; lupus.
Convivas pasci solo num credis odore?
Tam multis saturi floribus, esuriunt.

* ἀνεμώνην à vento Græci dicunt, nam ventũ, ἄνεμον, quasi ἄνομον exlegem nuncupant. Galli supponũt etymon, nam venti florem Animoné appellant. Ergo mensam hujusmodi floribus onustam videns, exclamaret Hispanus.
Sõ cosa de vičto
En la mesa, flores,
Si faltan manjares,
Sobran los olores.

SECTIO III.

De Vestibus unius hominis propriis. *An ipsa tacitè vociferentur, Hic est talis? An in bello & periculis prudenter Principes Regiis ornamentis utantur?*

An dentur vestes propria.

SIcut Nomina Propria ea dicuntur, quę uni soli conveniunt, sic & sunt Vestes aut à cœca consuetudine, aut ab oculatissimo Reipublicæ arbitrio ita determinatæ, ut uni tantùm, & non multis conveniant. Illæ igitur sine ullo verborum apparatu aut strepitu, eum, quem exornãt, Talem esse significabunt. Sic Thiara Summum Pontificem; Mitra Episcopos, & Abbates ab aliis Prælatis distinguit. Sua

De Thiara Sũmi Pontificis.

De Episcoporũ Mitris.

insignia propria habent Doctores in Vniversitatibus. Lauro soli coronabantur Cæsares. Regum Coronæ inter se differunt: quoniam in summitate habet Hispana Mundum, Gallica Lilium, aliæ symbolum aliud. Olim Triumphalis aut Ovalis Imperatori imponebatur. Obsidionalis, Muralis, Vallaris, Navalis, dabatur Militi, qui illam fuerat promeritus. Hodie Dignitates in bello secernuntur per baculos: illos Romani *Vites*, Hispani *Bastones, Ginetas, Bengalas,* &c. appellant. Sed & in ipsomet conflictu habitu speciali utitur Rex, ut ab universis cognoscatur. Paludamentum vocabatur hæc Vestis, quod ut Budæus exponit, *clamys est Imperatoria.* Livius lib.1. ab Vrb. *Cognito,* inquit, *super humeros fratris Paludamento sponsi, quod ipsa confecerat, solvit crines, & flebiliter nomine sponsum mortuũ appellat.* Idem *Cum paludatis lictoribus profectus ab urbe, Brundusium venit.* Vestis etiam Imperatricis *Paludamentum* vocabatur. Plinius libr. 33. cap. 3. *Nos vidimus Agrippinam Claudii Principis, edente eo Navalis belli spectaculum, assidentem ei, indutam paludamento, auro textili, sine alia materia.* Paludamento Regio ornatus olim processit in prælio Rodericus, infelix Hispanorum Monarcha: Luitprandus in Chron. ad ann. 711. *Die 11. Novembris & Dominica Rodericus ultimus Gothorum Rex, curru subvectus eburneo, trahentibus sex candidissimis equis, serico auroque venustus, à Saracenis prælio victus est, post octo dies: post varios ancipitesque bellorum casus.* Consonat Rodericus Tolet. de reb. Hisp. lib.3. cap.20. dicens. *Rex autem Rodericus, cum corona aurea, & vestibus deauratis, à duobus mulis in lecto eburneo ferebatur, ut Gothorum Regum dignitas exigebat.* Ioannes Vasæus in Chronic. ad ann.714. *Adfuit his præliis spectator, & sua cujusque virtutis testis, Rex Rodericus, corona aurea, Regali trabea, calceis gemmis auroque distinctis, curru eburneo insignis. Ita enim solenne erat Gothis Reges adesse conflictibus, ut milites, tanquam pro Capite Regio defendendo fortius pugnarent.* D. Didacus de Saavedra in Corona Gothica ad ann.714 *Sentado en un carro de marfil, como era costumbre de los Godos, aunque algunos dizen que en una litera de dos mulos* (potuit hoc & illud esse verum: nam etiam hodie Militiæ Principes jam curru, jam lectica, & jam equo utuntur, ut occasio postulare videtur. Et quidem usum fuisse etiam equo testatur ipse Saavedra his verbis. *Diziendo esto arrimo los açicates al caballo, y abãzando el batallon de la Infanteria, ordenò, que por uno y otro cuerno del Exercito escara-*

De Doctorum Insignibus.

De Coronis, & Baculis.

De Veste Regia

De Paludamento.
Qua, & cujus vestis esset? An illa uterentur Imperatrices?

De Roderico ultimo Rege Gothorum.

Frustrà quæritur, equo ne, an rheda, ut lectica in conflictu usus sit; omnia enim hęc, prout tempus, & occasio postulet, servire debent exercituum Rectori.

ramuzasse la Caballeria. Et posteà, *se hallo su Caballo llamado* Aurelia, *con los ornamentos reales* &c.) Præterea, ipsemet Rex *iba vestido de una tela de oro ricamente recamada, calzados unos cothurnos sembrados de perlas y piedras preciosas, y la espada desnuda, se presento a su exercito con Magestad Real.* Vide Ioannem Marianam *de reb. Hisp. libr.6. cap.33.* Alfonsum de Carthagena *Reg.Hisp. anaceph. cap.44.* & alios. Hunc morem videtur Natura rerum Parens suggerere, non enim tantum in Asia apud Nationes nobis notas, sed etiam in America, nobis ignota, & toto orbe dissita observabatur. Quoniam Atabaliba, Peruensium Imperator in throno ditissimo vehebatur. *El assiento que trahia* (ad ann.1525.pag.606.2.ait Sandovalius) *era un hermoso tablon de oro, que pesso veinticinco mill ducados*. Reges igitur in præliis uti voluerunt vestibus, quę *Hic est Rex* tacitè succlamarent.

Quo modo Atabaliba, Peruvia Imperator, ad conflictum processerit? De aurea ejus sede. Quanti valuerit?

An-ne prudenter? Si esset Princeps de Victoria securus, non occurreret, cur hoc Dubium moverem: at quia varii sunt belli successus, & Mars infidus: quid Atabalibæ throni superbia profuit, quid Roderico illa ornamenta Regia profuissent, si in Saracenorum manus & potestatem incidisset. Vasæus. *De Roderico Rege, quid actum sit ignoratur: alii in acie occisum affirmant, alii negant. Sunt qui equum ipsius & insignia Regalia in volutabro quodã inventa produnt corpus verò nusquam apparuisse.* Saavedra putat, se Regem denudasse, ut fluvium Guadaleten transiret. Et quid, si aliquis diceret, Regias ibi vestes deposuisse, ut ignotus evaderet. Si caperetur, occideretur proculdubio. In ejus caput dirigebantur Iuliani Comitis exsecrabiles iræ; etiam filiorum Regis Wtizæ conspiratio, qui regnare non poterant Roderico superstite: & tandem Episcopi Oppasii perfidia. Debuit igitur Rex vel latere, vel mori.

An in conflictu Principes vestes debeant ordinarias habere?

Quid de Roderico Rege fuerit factum?

Ubi, & cur repertæ fuerint ejus vestes?

Hodie igitur prudentiùs nostri in bello Principes modestissimè incedunt: ut, si contingat vinci, aut etiam capi, si non cognoscantur, possint faciliùs redimi. Sic Antonius, qui postea fuit electus Lusitanorum, Rex, in conflictu, quo Sebastianus periit captus, venit in manus barbari, qui eum Clericum esse supponens, tenui lytro in Oranum transmisit.

Quid hodie Reges faciant? Cur fuerit Rex Antonius pauci aureis redemptus?

N O T A.

De vestium mendaciis. *Rosam in pileo gerebat adamantibus pretiosis conformatam. Per hanc à cæteris Principibus secernebatur. Mutat cum Leoncio pileum. Et Balthassar, qui Principem occisurus irrepserat, pilei rosa deceptus, Leontium occidit.*

NON solùm loquuntur, sed & mentiuntur vestes, & id misera, licet nõ miserabilis, Willelmi, Auriaci Principis mors evidenter persuadet. Quando ipse nascebatur Bruxellis orta est procellosa tempestas, & lapidibus fulminatis è Cælo tecta domorum fracta; & unus immensæ magnitudinis, qui in ejus Palatii atrium cecidit, etiamnum ibidem conservatur. Ephebus fuit Caroli V. & ita seni charus, ut manum illius capiti imponens, eo uteretur pro baculo. Iam vir negavit Deo fidem, Regi (Philippo II.) fidelitatem: hæresim Calvinianam amplectens, & cum Holandis arma sumens, afflixit Belgium; & hæresim, rebellionemque, qua potuit, propagavit. Tandem Haggæ Comitis occisus fuit.

Qualis Willelmus Auriaci Princeps fuerit?

Quanti à Carolo V. in pueritia habitus?

Rebellat, & tandem occiditur.

Hic itaque crudelis Catholicorum hostis, ut in Tragœdia, quæ ejus nomine inscribitur, & *El Principe de Orange* vocatur [Composita fuit à Doctore Mirademescua, & est decima inter illas, quæ parte XXXIV. leguntur] dicitur, gestabat in ala pilei rosam adamantum multitudine ornatam; & quia sciebat illam esse loquacem, & tacitam prospectantibus dicere, *Hic est Princeps*, ut ignotus ad aulam Isbellæ transiret, pileum cum Leoncio commutavit; dicebat enim.

Adamantes in pileo, an loquantur?

La Rosa deste sombrero
Cuyos diamantes parecen
Rayos que el Sol ha compuesto.
Si por dicha me descubren
A la luz de sus reflexos
Para el intento que sigo
Puede ser de impedimento.
Y assi me da el tuyo en tanto
Que trahe a Gerardo presso
Lasio. Leonc. *De toda la Europa*
Quisiera que fuera el centro. [::]

Pileus, qui in Principis capite veritatem dicebat; in capite Leoncii mentiebatur.

Erat Leoncius proditor, & proditione suâ periit: nam Balthassar, qui in Tyranni (Auriaci) caput conjurarat, ingreditur, & ex pileo Leoncium esse Principem existimans, illum transverberavit. Ejus verba sunt hæc.

Balth. *A executar el castigo*
Sale brillante el azero. [*]
Leoncius. *Esta va para Alemania.* [a]

::] Hinc versũ non intelligo. Continet exaggerationem ineptam prorsus aut saltem mihi ignotam.

*] *Evaginat ensem.*

a] Epistolas, quas in mensa Princeps Auriacus reliquerat, curiositatis gratia Leontius interlegit.

Bal-

Balth. *Divertido esta leyendo*
Vna carta. Los diamantes,
Que en el sombrero contemplo,
Son vozes, que le descubren (b)
Leonc. *Con que notables rodeos*
A Cassimiro entretiene.
Balth. *Muere traydor.* Leonc. *Aunque el Cielo*
Iustamente me castiga. &c.

b] Erga adamantes vocem habent.

Occiditur Leoncius, & quidem ex errore: cæterum tametsi eum Balthassar præter intentionem occidit, nunquam tamen decipitur, frustratur-ve, Omnipotentis Providentiæ decretum.

Alexandrum vestibus est mentitus Ephestio.

Satelles Porsenam.

Constantia Mutii. Cur Scævola vocatus sit?

Multi alii similes errores in historiis occurrunt. Cyri enim mater vestium splendore decepta, cùm Alexandrum vellet, Ephæstionem adoravit. Similis error Mutio apud Romanos accidit, qui potestate à Senatu habita, in castra Porsenæ, Hetruscorum Regis, tunc Romam obsidētis ingressus, solus intravit; sed cùm Regem non cognosceret, Satellitem, purpurâ ornatum, pro Rege occidit. Comprehenditur, & ad Regem adductus, jubetur cōjuratos detegere. Ipse autem minas omnes contemnens, in ignem, qui fortè aderat, manum injiciens, & quousque combureretur, dolorum acerbitatem tolerans, vultu ad severitatem composito, ad Porsenam conversus, sic inquit.

Σκαιὸν, sinistrum.

Quæ strinxit frustra, Rex, ut te occideret ensem,
His flammis debet (c) *cæca perire manus.*

c] Quia aciunt, quod ubentur, & aliquando errant, *sculeratæ* & *cæca* manus cognominantur.

Et ita obstupuit Rex, ut Martialis cecinerit,

Vrere quam potuit contempto Mutius igne:
Hanc spectare manum Porsena non potuit.

ita, inquam, ut liberum Mutium dimiserit, & obsidionem solveret. Livius *libr.* 2. *ad Vrb. Cond.* Hinc Mutius dictus fuit *Scævola*, nam apud Græcos σκαιὸν *sinistrum* sonat, Mutiusque imposterùm, manu dextera adusta, non nisi sinistra utebatur.

SECTIO IV.

An Plumæ sint Fœminis, quæ illis ornantur, clementiores?

De plumis Phyllidos.

Calderon ubi supra.

Mulieres in Hispania quando iter agunt, aut ad rus exeunt, pileo virili utuntur.

Lingua favores Phyllis universis negabat, plumis verò, quæ suum ornabant pileum concedebat. Et earum liberalitatem generosam Hippolytus apud Calderonem verbis istis describit.

Coronaba sobre el manto
Los bien descuydados rizos
Ayroso un blanco sombrero,
Por una parte prendido
De un corchete de diamantes
Sobre un penacho, que hizo
Lisonja al ayre, diziendo
A sus alagos rendido,
Pues inclinada la frente,
Si, a quanto me dizen, digo,
Mejor, que mi dueño yo,
Sè obligarme de suspiros.

Porrò adnuere est inclinare caput: quo motu affirmativè interrogationi respondemus. Cùm ergo plumæ, quæ Phyllidis pileum ornabant, capita à vento agitatæ dimitterent, eas Poëta asserit semper adnuere, semper respondere assertivè: & esse Phyllide clementiores, hæc enim universis se negat.

Caput submittere est assentiri, & adnuere.

SECTIO V.

De Vestium modestia & abusu.

De vanitate Vestium. Vnde nascatur, & foveatur?

Vestium luxus, & deformitas morum, ut ut in Principum Aulis nascantur, adolescunt apud Cives & Plebem, & posteà in Ecclesiam subrepunt, præscriptamque Cœnobiorum modestiam defigurant. Auditor *de util. cond. hum.* Innocentius. *Superbus, ut magnificus videatur, satagit vestiri duplicibus, indui mollibus, pretiosis ornari; sed quid aliud est, ô homo, pretiosior ornatus, quàm sepulchrum foris dealbatum, intùs autem spurcitia?* Gregorius *in quad. homil.* superbos eos esse asserit, qui vestes pretiosiores affectant. *Quod pro sola vana gloria vestimentum pretiosum quæritur, res ipsa testatur: quia nemo vult sibi pretiosis vestibus indui, ubi ab aliis non possit videri.* Et hunc in claustra luxum se insinuasse *super, Missus est* luget S. Bernardus; & quia S. Benedictus *in Reg. cap.* 55. Monachis præcipit, ut vilioribus contenti sint, exclamat. *Quid de habitu dicam, in quo jam non calor, sed color requiritur: magisque cultui vestium, quàm Virtutum insistitur. Pudet dicere. Vincuntur in suo studio mulierculæ, quando à Monachis pretium affectatur in vestibus, non necessitas.* Et in Apologiâ. *Vanum cor, vanitatis notitiam ingerit corpori: Exterior enim superfluitas interioris vanitatis indicium est. Mollia indumenta animi mollitiem indicant. Non tantùm curarent corporis cultus, nisi priùs neglecta fuisset mens inculta virtutibus.*

Cur superbis vestibus homines induivelint?

Quales Monachos doceant?

Exterior pompa significat vanitatem internam.

Qualem, & quantam curā habeant homines prudentes de vestibus?

Non omninò negligenda sunt corpora, sed debet in eorum cultu modus & pudentia servari. Cicero: *Adhibenda est munditia non odiosa, neque exquisita nimis: tantumque* (fortè, *tanta, quæ*) *fugiat agrestem, & inhumanam negligentiam*, Et iterum *In cultu observandum est, quod a formâ remo-*

moveatur omnis viro non dignus ornatus.
Quoniam ut ait Ovidius, *libr. 2. de arte.*

Forma viros neglecta decet.

Et quia his paucis ille verbis multa complexus fuerat, illa explicuit, & his numeris dilucidavit.

Iam tibi nec ferro placeat torquere capillos,
Nec tua mordaci pumice crura teras. &c.

Monitum politicum.

Munditiæ placeant, fuscentur corpora campo.
Sit bene conveniens, & sine labe toga.

De cultu corporis.

Linguaque ne rigeat, careant rubigine dentes,
Nec vagus in laxâ pes tibi pelle natet.
Nec male deformet rigidos tonsura capillos,
Sit coma, sit docta barba resecta manu.
Et nihil emineant, & sint sine sordibus ungues (a).
Inque cava nullus sit tibi nare pilus.
Cætera lascivæ faciant, concede, puellæ;
Et si quis male vir, quærit habere virum.

a] Hispanus cum majori gratia *Tened siepre las uñas sin cairelas.*

Et hanc ob rem Musonius, ut Stobæus *serm. 1. de Virtut.* testatur, volebat virum temperantem corpori quærere tegmen, non sumptuosum, nec exquisitum. *Veste nempe, & calceamentis eodem modo utendum esse, ajebat, quo Panoplia; nempe, defendendi corporis gratia, non ostentationis. Sicut enim ea fortissima sunt arma, quæ firmissima, quæque armatum tueri maximè valent, non quæ insignia & splendida; ita amictus quoque & calceorum usus, qui sit corpori commodissimus, optimus est, & non is, qui stolidorum oculos possit ad se convertere.* &c.

Quænam arma sint optima?

Quinam habitus sit convenientissimus?

Quantam modestiam ante Troum adventum Rutuli (qui & Latini dicuntur) observarent in vestibus, quantam in modo vivendi duritiem constat ex Numano,

Potiorem Latii partem tenuerunt Rutuli.

Cui Remulo cognomen erat, Turnique minorem
Germanam nuper, thalamo sociatus habebat.

Virg. libr. 9. Æneid.

Hic enim Militares suæ Gentis mores prædicat, & molles effœminatos Teucris exprobrat; & sic infit.

Non pudet obsidione iterum valloque teneri
Bis capti Phryges, & morti prætendere muros.
En qui nostra sibi bello connubia poscunt.
Quis Deus Italiam? quæ vos dementia adegit?

Exprobatio elegans Leg. Rhodinũ libr. 3. cap. 17.

Sigalion secunda Pars.

Non hic Atridæ, nec fandi fictor (a) *Ulysses.*

Posteà, ut bene noscant Troes, quibus cum agendum ipsis sit, mores, victum, amictumque Rutilorum describit, inquit enim,

Durum à stirpe genus (b) *natos ad flumina primum*
Deferimus, sævoque gelu duramus & undis (c)
Venatu invigilant pueri, sylvasque fatigant.
Flectere ludus equos, & spicula tendere cornu. (d)
At patiens operum, parvoque assueta juventus
Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello.
Omne ævum ferro teritur versaque juvencum
Terga fatigamus hasta: nec tarda senectus
Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
Canitiem galea premimus, semperque recentes
Convectare juvat prædas, & vivere (e) *rapto.*

Qualis olim fuerit vivendi, & agendi apud Latinos disciplina.

Vide etiam Rhod. lib. 10. cap. 1.

Talis erat sub illud tempus vivendi consuetudo in Italia, sed quales in eandem mores protrudebant Trojani? Constat ex exprobratione, qua illos Numanus, contemni debere persuadet. Progreditur enim, & sic exclamat.

Latini & Trojani collati.

Vobis picta croco & fulgenti murice vestis,
Desidiæ cordi, juvat indulgere choreis:
Et tunicæ manicas (f) *& habent redimicula mitræ.*
O verè Phrygiæ (neque enim Phryges) ite (g) *per alta*
Dindyma, ubi assuetis biforem dat Tibia cantum (h)
Tympana vos buxusque (i) *vocat Berecynthia Matris*
Idææ, sinite arma viris, & cedite ferro.

Quales Trojani habuerint vestes?

Hæc ubi impatiens auscultavit Ascanius quoniam est in Adagio, *Cum Minerva move tu manum tuam*, ita Dei favorem implorat, ut humanam diligentiam & cooperationem non omittat: unde ait Virgilius.

Actus gloriosus in hominibus, nec sine nobis, Deus, nec sine Deo nos, sed nos Deo concurrente operamur

Talia jactantem dictis & dira canentem
Non tulit Ascanius, nervoque obversus equino
Contendit telum. Diversaque brachia ducens
Constitit ante Iovem, supplex per vota precatus.

Ascanii ad Deum Oratio.

Ff 2 Iup-

Iuppiter omnipotens audacibus adnue cœptis.
Ipse Tibi ad Tua Templa feram solennia(*k*)dona,
Et statuam ante aras aurata fronte juvencum
Candentem,pariterque caput cum matre ferentem
Iam cornu petat , & (l) pedibus qui spargat arenam.

Qui, & qualis sit Deus. Lucæ 1. 52.

Et ut ostendat Deum esse, *Qui deposuit potentes de sede,& exaltavit humiles*:illum, qui scit, potest, & vult,

Virgilius Æneid.l.6.

Parcere subjectis , & debellare superbos,

Ascanii preces divinitùs fuisse exauditas asserit; unde subjicit.

Invicto Ascanio supremus militat æther.

Audiit & Cæli Genitor. De parte serena (m)
Intonuit lævum; sonat unà lethifer arcus
Et fugit horrendum stridens allapsa sagitta,

Ascanii verba per Ironiam Numano dicta.

Perque caput Remuli venit , & cava tempora ferro
Trajicit.I, verbis Virtutem illude superbis.(n)
Bis capti Phryges hæc Rutulis responsa remittunt.
Hæc tantùm Ascanius. Teucri clamore sequuntur,
Lætitiaque fremunt, animosque ad sydera tollunt.

Qui Atridæ fuerint?

a) Atridæ fuerunt Atrei filii; Agamemnon & Menelaus. Hic Helenam in uxorem duxit: quam Paris posteà rapuit, & occasionem præbuit, ut tota in Trojam Græcia commoveretur. Hic transiit in Adagium illud Homeri *Iliad.*1.carmen

Adagium Græcum.

ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων [*]
Α'τρεΐδαι;
Num solis hominum Atridis affectus amorque
Vxorum est?

*) Est versus spondaicus, habet enim quinta sede spondeum.

Qualis Vlysses fuerit?

Quem alii simpliciter fallacem; aut mendacem dicunt [Ovidius.

Narγciasque domos , regnum fallacis Vlyssi.

Et Mantuanus

Si cadat Euristeus (*) aliquis infidus Vlysses

*) *Euristeus* trisyll. nam eus diphthongus est.

nova Virgilius phrasi *fictorem fandi* appellat.

Fandi fictor, quis sit?

b) Ibi debet subaudiri *Nos sumus*, ut sensus fluat, & mens Numani percipiatur.

Pseudo-Ægyptiorum in Hispania mores.

c) Etiam hodie in Hispania illi nebulones aut fures, quos Latini *Ægyptios*, nos vocamus *Gitanos*,sic filios nutriunt: Matres .n. duro labori assuetę recens natos aqua abluunt frigida, ut duriores & fortiores evadant.

Cornu pro Arcu.

d) *Cornu* pro *Arcu* usurpatur. Sed de hoc inferiùs differemus.

De furto.

e) Furti malitiam non omnes æque benè percipiunt:nam Rutuli,ut hic observas, gloriæ ducunt alieno pane vivere, & prædis provincias vicinas infestare. Superba hæc Resolutio creavit primos Reges, Nemrod enim, Filium Chus, quem ex Hebræis Radicibus *Dormientem dominantem* in Onomastico Sacro Iohannes Leusdenius dicit, ex Cimbricæ Linguæ antiquis fontibus *Furem panis* Goropius Becanus appellat. Et hic, si tempus, & locus permitteret, campus murmurandi latissimus aperiretur: Principes enim multi, cùm vigilare debent,dormiunt; & cum dominari, serviunt Ministris & obediunt. Multi furantur panem pauperum, ut profundant; & eo res venit, ut in singulis videatur revixisse Nemrodus. Hæc dicta sint in improbos: piosque & modestos non tangant; sunt enim etiam Principes, qui præsunt ut prosint, & *Republicæ Patres* possunt absolutè vocari.

An omnium judicio malum sit?

Genes. 10. 8.

NEMROD. Dormiens dominans. *Fur panis.*

De Principibus bonis & malis.

De manicis. Cur illas non habuerint Rutuli?

f)Vt liberiùs moverent brachia, non habebant manicas in veste Rutuli:& Trojanos existimant in usu armorum manicis impediendos. Hujusmodi tunicas, quas χειριδωτὰς Græci, *manuleatas* Plautus, *manicatasq;* Cicero appellat. Vide Agellium *libr.*7. *cap.*12. Et, si rem examines, Numanum benè objicere, & Teucros irridere cognosces,nam *manicæ* sunt manuũ vincula (quas *Manette* Vulgus, & *Aspoζas* Hispanus appellat)sicut *pedicæ* pedum: unde prodiit syllabarum transpositione *el po*. Hanc vocem Seneca ad Lucillum metaphoricè sumit, *Si laqueis, manicis,pedicis, Mens irretita est*.

Manicæ Aspozas.Pedicæ. El Cepo.

Seneca l.3o.

An generosa facinora à mulieribus, aut effœminatis hominibus tractari possint?

g) Dindyma sunt juga montis Idei,matri Deum dicata. Vult profectò Numanus,ut

—— *Tractent fabrilia fabri*,

vult inquam ille,ut

Navita de ventis,de bobus narret Arator,
Enumeret miles vulnera, Pastor oves.

Et quia Troas censui fœminarum accenset,

Vult telas texant,non autem tela coruscent.

Assueti enim fœmeninis delitiis, prorsus inepti sunt, ut gerant arma. Hæc autem non est tam generalis Regula,ut exceptiones non patiatur. Possem aliquos tibi notos producere: sed, ne displiceam vivis, per multos annos & milliaria regrediar. Ponam ergo Dinocratem ob oculos, in quo molles & fortes mores simul reperti sunt.

De Dinocrate. Qui & qualis fuerit?

sunt. Hic enim cum quadam die cœnam in multam noctem produxisset habituque muliebri sumpto coram convivis tripudiasset, Q. Flamminium, penes quem erat summa rerum authoritas, postridiè adiit ostendens posse se, si daretur auxilium, intercipere Civitatem Messanam. Et ille in effœminato homine tam virilem admiratus audaciam, *De his*, inquit, *postà. Te verò miror una saltare & mulierem mentiri posse, & rem tantam animo concipere, & ausu glorioso polliceri*.

De bisforibus Canticis. Quaenam illa sint?

b) Qui autem sunt *Cantus bifores*? Sunt qui existimant istis Virgilium verbis duplicis Veneris voluisse sordes significare; quoniam in sacris illis omni luxui (masculino, fœmineo) liber aditus aperiebatur. Ego autem, quæ fiebant, ab his quæ canebantur separans, relinquo illa severo Criticorum Iudicio: & in istis nudam Artem considero, & esse Bifores versus pronuncio, quos possumus proferre duobus modis; eosque in Metametrica ad Classes diversas reduco; è quibus nunc hunc Hexametrum in exemplum propono.

Agros Aprilis pinxit concepit ut imbrem.
Est enim Retrogradus, & in Recursu convertitur in Pentametrum.

Imbrem ut concepit, pinxit Aprilis agros.

Sir hasiraim. *Canticum duorum Canticorũ.*
*] In singulari SIR est *canticum*: in duali SIRAIM, *duo cantica*, & in plurali SIRIM *plura cantica*.

Et hinc incipio intelligere, aut suspicari saltem, cur ille liber, qui *Cantica Canticorum* à Latinis vocatur, Hebraicè sit SIR HASIRAIM [*] *Canticum duplicis Cantici*: puto enim tali eum arte conditum, ut vel bifariam legi, vel bifariam mensurari, & scandi potuerit.

El morteruelo.

i) Putarem *buxum* ibi dici illud instrumentum, quo utuntur in Hispania pueri, & vulgò *morteruelo* vocatur. Materiam pro re, quæ ex illa fit, accipit Metonymia.

An solennis, an verò solemnis scribendum sit?

k) *Solennia*, & non *solemnia* lego: nam à *Sole* & *anno*, quod singulis annis Solaribus præstandum est, *solenne* dicitur.

Restituitur Virg.

l) Auderem dicere illum versum à suo sic Authore fuisse scriptum.

Iam cornu petat, & pedibus jam spargat arenam.

eleganter enim uni *jam* contraponimus alterum *jam*.

De parte serena.

m) *De parte serena*, ait, & *partem* ponit pro *plaga*, quod approbat Hispanus, dicens, *Viene de tal parte, de todas partes*. &c. Et consultò *serena* & non *suprema* dixit, ut ostenderet à Iove fulmen, unde minus timeri poterat, fuisse explosum.

An fulmina responsa sint?

n) Ecce (1) ironicè loquitur Ascanius ut Erithræus notavit *bis captos*. enim vocat Phryges, quos sciebat bis non fuisse captos, quam ob rem ibi *bis capti Phryges*, est; *Phryges, quos vos dicitis, bis fuisse captos*. Et ecce (2) *responsa* vocat fulmina; ac, si Phryges, non verbis, sed fulminibus cælitùs explosis responderent.

SECTIO VI.

De laceratum Vestium significatione:

Cur tam sint honorifica in Collegiis Universitatum Hispanarum? Quid è Regis Saulis pallia, quid è Regis Alfonsi VI. paludamenta importent excisa lacinia?

Etiam loquuntur vestes.

Vestes integræ laceræ; nec non vestium laciniæ, habent significationem aliquando specialem, & alicubi alienam à vulgari judicio. Salmanticæ, Compluti, Vallisoleti, & in aliis Academiis Hispaniæ, summo in honore habentur collegæ, & præcipuè, qui in Collegiis, quæ *Majora* vocantur. Vestium figura fere est eadem, color Collegium à Collegio secernit. Et, qui togam (*manto* ab Hispanis dictam) tritam quidem, aut laceram gerunt, majori à cunctis reverentia coluntur: unde in proverbium venit, *Colegial* [*] *de manto roto*, & illo utimur, ubi de viro præclaro agimus, qui vulgi opinione veste, non illa, quam modestia aut inopia suppeditat, sed uti pretiosiori deberet. Et ratio proverbii ista est. Qui ob vitæ merita & doctrinæ eminentiam ad Collegium admissi tot aut tot in eo annis debent Academiæ in re literaria servire, & unica toga donantur, quam mutare non licet. Et hanc ob rem Iuniores novas & splendidas habent, & Antiquiores tritas, maculatas, & laceras. Et, quia hinc evenit, ut tyrones & cathedrarum candidati novis vestibus, & Cathedratici, Doctores, & doctiores, non nisi centonibus & laciniis induantur: togæ laceræ deferuntur honores, qui integræ & pulchræ negantur. Et illæ ipsæ Seniorum togæ concionari videntur, & universis persuadere Academicis, ut in vestium ornatu modestiam specialem observent; quod ita animis singulorum insedit, ut Religiosi, quo graviores, & Sæculares quò nobiliores habitum ibi humiliorem affectent: Et quia hanc vestium modestiam apud antiquos Principes Populi Romani reperimus, siquis à voce Græca ὁ τρίβων, quæ lacerum habitum; Italicè *veste stracciata*, Hispanicè *manto roto*, significat, nomen *Tribunus* duxerit, doctrinalem dabit etymologiam, quæ mores, qui olim fuerunt, & nunc esse debent, repræsentabit.

De Collegiis Hispanicis.

*] Apud Latinos *ll* est duplex litera, apud Hispanos est unica, sed secundaria, & habet specialé pronunciationem, & ideò scribere *Colegial* cogimur; nc, si *Collegial* scriberemus, secunda proferretur, ut in dictione *calle*.

Cur vestis lacera ibi sit honorifica?

Hispanicum explicatur Adagium.

De Academica vestium modestia.

ὁ τρίβων, quid?

Tribunus unde?

Ex

Reg. cap. 24.

Σαῦλος est qui postea dictus Παῦλος at verò a voce Hebraica *Saùl* quæ ultimam acuit, *Saulus* debemus per tres syllabas dicere.

EX veste lacera proderit ad vestis lacinias transire. Et primò Historia occurrit lectu digna, quæ in Regum libris recensetur. Viperino odio Saulus Davidem quærebat, & persequebatur: & cùm in deserto Engaddio illum latere disceret, cum tribus millibus perrexit, ut eū caperet, & interimeret. Vt pervenit ad Caulas-ovium ingressus in speluncam, ad tegendos pedes & ille ipse locus erat in cujus interiore parte latebat David cum sociis suis. Mussabant illi autem hi. [Ecce dies, quam pollicitus fuit tibi Dominus cum dixit: *Ecce do inimicum tuum in manum tuam: & facies ei, quemadmodum placuerit in oculis tuis.*] Accessit autem David tacitus, & clam particulam fimbriæ (Hisp. *un gyron*) diploidis Regiæ abscidit. Et tamen mox indoluit, judicans se contra augustam uncti Regis authoritatem deliquisse. Discessit Saulus; & dum suos David blandis verbis compescit, ne in Regem irruant, nos Quæstiones nonnullas breviter examinemus. Petitur enim *Primò*, Quid sit Engaddiū? *Secundò*, Quid Caulæ ovium importent? *Tertiò*, Quid sit tegere pedes? *Quartò*, Fuerit-ne illa, de qua agimus, togæ, an pallii lacinia? *Quintò*, Cur indoluerit David? Et tandem *Sextò*, Quid per illam David significare & probare voluerit?

Regii vestimenti fimbriā abscidit David.

Incidentes Quæstiones.

Fons hœdi.

Respondeo ad Primum ENGEDI *Fontem* hœdi significare, nam AIAN est *aspicere*, AIN, *Oculus*, & per metaphoram *Fons*, quia in fonte imagines ut in speculo repræsentantur. גדי GIDI autem *hædum* sonat. Vnde ain-gidi erit *Fons hædi*. Et fortè apud Hispanos hodie *Fuenterabia* dicitur, quasi *Fuenteradia*, quod locus in quo illa hodie jacet civitas, AIN-GADI olim ab Arabibus nominaretur.

An puncta apud Hebræos fuerint alterata?

Et hic obiter nota, puncta fuisse variata ubi enim hodie *segol* legitur, tempore Septuaginta (si tunc erant puncta) depingebatur ⸗ *Qametz*, illi enim GADDI, & non GEDI, legerunt. Et cur *dd* duplicarunt: quia tunc alia erat characterum dispunctio: *daleth* enim, illo ævo, puncto apposito protendebatur.

Ad secundum respondeo, GIDROTH-HATZON esse nomen loci, גדר GADAR est *circumsepire*, & גדר *circumseptio*, & צאן TZON, *grex ovium, vel caprarum*. Ergo hoc nomen cum præcedenti componendo dixero, ex simili fortassis causa *Fuente ovejunam* apud Hispanos nominari.

Nomen propriū transivit in appellativum. Fuente ovejuna.

Ad tertium venio, & dico; non solum res obscœnas, sed & immundas apud ingenuos viros ineffabiles esse, & debere per paraphrasim significari. Et quidem obscœnos Sacra Scriptura actus, castissimis verbis exponit, qualia sunt *cognoscere*, *ingredi*, *jocari*, & similia. Huc enim spectat illa phrasis, *Adam verò cognovit uxorem suam Evam*, quæ non solùm *Genes.* 4. 1. sed & in multis locis legitur [quoque ad alias etiam linguas transivit] sed & illa, *Ingressus est ad eam* quæ legitur *Genes.* 16. a. aut etiam illa, *Prospiciens Abimelech Rex Palestinorum per fenestram, vidit eum* (Isaacum) *jocantem cum Rebecca uxore sua*, quæ habetur *Genes.* 26. b. Exponit etiam (eadem Sacra Scriptura) verbis res immundas purissimis. Et impræsentiarùm illa verba VAIABO SAVL LEHASIK RAGLAIV. *Et venit (ingressus est) Saul ad tegendum pedes suos*, rem immundam satis munde significant. Septuaginta Interpretes sensum exprimentes non literam, scribunt, Καὶ εἰσῆλθε Σαοὺλ παρασκευάσασθαι *Et ingressus est Saùl ad purgandum ventrem.* Et eamdem loquendi formulam *Iudic.* 3. 24. reperio (pro qua Paraphrasis Chaldaica reponit, *ad faciendum necessitatem suam*. Et Hispanica *para hazer una necessidad.*) Et occasionem Hebraicæ phrasi habitus illarum gentium præbuit: quia, cùm toga ad medias usque tibias protenderetur, in tali actu terram ipsam pertingens, tegebat pedes. Noster Quevedus sicut Nomenclator Latinus *Ingerere*, & *Egerere* esse contraposita voluit, sic & *comer* & *descomer*: quod verbum (nimirùm *descomer* cui *desbeber* est simile) tametsi novum & per jocum admissum, jam apud aliquos obtinere videtur.

Res obscœna & sordida sunt indicibiles.

Quid jocari sit?

Quid sit tegere pedes suos?

Purgare ventrem.

Facere necessitatem suam.

Descomer. Desbeber.

Ad Quartum dicam non togæ, sed pallii Regii Davidem excidisse laciniam; nam si deposuit pallium Saul, & in alium locū secessit, ut satisfaceret necessitati, tutiùs potuit vestis ora præcidi: esset enim proculdubio insensatus, qui togam decircinari non sentisceret, Hebræus dicit VAIKROTH ET KENAPH HAMEIL. *Et abscidit oram palii.* A nomine Græco כנף KENEPH, Hispani habent *cenefa*; quam à Græco γῦρος, etiam *gyron* appellant.

Toga-ne, an pallii Regii laciniam exciderit David?

Ora. Cenefa. Gyron.

De voce מעיל MEIL major est difficultas, videtur enim ab idiomate Græco deduci: quoniam apud Hebræos מעל MAAL, *prævaricari* est, & Μαλλός ὁ. *lanam* Græcè significat: & posset meliùs à materia lanæ, quam à prævaricatione notio pallii desumi. Hebræus interpres *pallium* vertit: διπλοΐδα Septuaginta; &, qui è Græco caput illud verterunt, διπλοΐδα voluerunt esse *clamydem*.

De voce *maal*

An diplois *sit* clamys?

Venio ad Quintum & illa verba expono, *Post hac percussit cor suum David, eò quòd abscidisset oram clamydis Saùl*, quæ in Historia leguntur. Profectò debemus, etiam in viris sanctis, actus indeliberatos

An viri sancti elitiant interdum actus indeliberatos?

&

& inconsideratos admittere: quoniam, ut hinc colligitur, passio & dolor actum illũ extorsit, quem si David benè considerasset, non fecisset. Ergo inconsideratio, & inadvertentia in occasione inprævisa, & improvisa nonnulla aliquando operatur, quæ hypothetica (utor mea dialecto) inficiuntur malitia: quæ tamen imputari ad culpam nequeunt, imputarentur tamen, si necessaria consideratio præcessisset. Nec dici potest hujusmodi inconsideratio in Davide culpabilis; quoniam inadvertentia est defectus naturæ, & præter liberi arbitrii potestatem subrepit, ut quotidie experimur.

De malitia hypothetica. Quæ, & qualis ea sit?

Dilucidetur tandem sextum, cujus occasione cætera fuerunt dicta. Assero itaque illam Regii paludamenti in manu Davidis laciniam, per circumstantias præcedentes restrictam, significare, *Potui, & nolui Saulem, qui me injustè persequebatur, interimere*. Constat id ex contextu: postquam enim ex spelunca se subduxit Saul, & discessit, egressus David, ubi distantia eum reddebat securũ vociferabatur, *Quare audis verba hominum loquentium, David quærit malum adversus te? Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Deus in manu mea in spelunca, & cogitavi* (Hebr. *dixit quispiam*) *ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus: dixi enim, Non extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus Domini est. Quin potiùs, Pater mi, vide & cognosce oram clamydis tuæ in manu mea: Quoniam cum præscinderem summitatem clamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te* &c. Audivit Davidis vocem Saul, & suffusus lachrymis dixit, *Iustior tu es, quàm ego: tu enim tribuisti mihi bonum; ego autem reddidi tibi mala. Regnabis ergo*[*] *& stabit in manu tua sceptrum Israel*. Et interposito juramento illum in amicum admisit.

Quid importet in Davidis manu Regiæ vestis lacinia?

Etsi socii Davidi suaderent ut occideret Regem, hoc sibi persuaderi non permisit.

Comparativũ *Iustior* accipitur adversativè.

*]Illud *ergo* in versione Latina ex Hebræo deducta reperitur.

Et tu hic dialecticam Saulis perpende. *Eris igitur Rex*, inquit Saul. Sed unde, Serenissime Rex, istam consequentiam deducis. Sed jam respondentem subaudio.

De Regis Saulis Dialectica.

Deus, inquit *potentes* (sua potestate, & potentia abutentes, & innocentes persequentes) *de sede* (de throno sublimi) *deponit*; *& humiles* (qui sibi sunt similes, quorum est proprium Dei misereri semper, & parcere) *subrigit & exaltat*.

At ego potens sum (qui innocentem persequor, & potestate Regia abutor.)

Et Tu es humilis (qui inimico infensissimo ignoscis.)

Deus igitur me deponet de sede, & te ad Regium solium exaltabit.

An Saul deponi, & David exaltari meruerit?

AT, quia reconciliata amicitia non est constans, citò in Saule obnubilatur bona mens; nam dies post paucos pristino se permittens furori, crudeliùs Davidem latitantem persequitur: nam hæc capite vigesimoquarto narrantur, & tam cap. XXVI. Ziphæi pastores venerunt ad Saulem, dicuntq; *ecce David absconditus est in colle Hachila, qui est ex adverso solitudinis*. Et statim Rex, delectis tribus hominum millibus perrexit eo, & in clivo montis pernoctavit. David autem (habebat enim vigiles & exploratores) ubi id percepit, fidens Deo & umbrarum caligini, ad castra Regis improvidi, & incauti descendit. Omnia in silentio hærebant: Regii enim milites erant labore fracti, & somno profundo sepulti. Audentior redditus, penetrat, & Regium tentorium ingreditur. Saulem dormientem, hastam infixam terræ, & aquæ scyphum apud lectum invenit. Et Abisajus itineris & periculi socius, volebat eum occidere, dicebat enim, *Ego perfodiam lancea in terra semel, & secundo* (ictu) *opus non erit*. Obstitit David: & subreptis lancea & scypho discessit. Vbi autem interpositam vallem transiverat, & ad montem oppositum adscenderat, inclamavit, & dixit. *Non-ne respondebis Abner*. Et ipse Semisopitus ait, *Quis es tu, qui clamas, & inquietas Regem*? Abnero David, *Quare ergo non custodisti Dominum tuum Regem? ingressus est enim unus de turba, ut interficeret Regẽ, Dominum tuum. &c. Nunc ergo vide, ubi sit hasta Regis, & ubi sit scyphus aquæ, qui erat ad caput ejus?* Cognovit Saul vocem Davidis, & rem totam considerans, *Peccavi*, ait; *revertere, fili mi, David: nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eo quod pretiosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie; apparet enim quod stultè egerim, & ignoraverim multa nimis*. Et ad eum David. *Ecce hasta Regis. Transeat unus de pueris Regis, & tollat eam*. Et iterum reconciliati sunt.

De reconciliata amicitia.

Reg 26. 1.

Sine nova occasione Saul Davidem innocentem persequitur.

Quam improvidè & negligenter eo tempore Regum tabernacula custodirentur!

*]Sed cur David hastam, & non scyphum restituit? Conceptus in Cõcione aliqua explicandus, & dilucidandus.

Et quid, quæso, illa Saulis hasta in manu Davidis significabat? Idem porrò, quod paulò ante paludamenti liciniæ; sicut enim per illas, ita etiam per hanc loquebatur David, & dicebat, *Potui, & nolui Saulem, qui me injustè persequebatur, interimere*.

Quid Regis Saulis hasta significet in manu Davidi?

PLacet exornare has Historias aliam similem ex Chronicis Hispaniæ recensendo.

Contra Mauros Alphonsus VI. pugnaverat adverso Marte. Fusi erant Christiani, & Agareni vanè gloriosi & arrogantes triumphalia vexilla promovebant. Rex, tametsi ætate gravis, enervato jam equo,

Quæstio est difficilis, & non satis decisa, *An expediat Regem interesse conflictui?* nam ejus præsentia multum juvat & in periculo multum solet nocere.

equo subsidebat, periturus omninò, aut in captivitatem, & servitutem deducendus. Vt eum à discrimine tam certo, & insuperabili eriperet, Comes Rodericus de Cisneros, Regio Gothorum satus sanguine, nec ultimus inter militiæ Principes, per medios hostes viam ferro aperuit; & descendens ex equo, fecit ut Rex in eum adscendens se à conflictu subduceret, gladio impediens ne eum aliqui persequerentur. Sanè in illo conflictu seriò res agebatur: manu pugnabatur, non verbis, [*] & ideò, quia nec tempus, nec locus permittebat, ut longo colloquio quisnam esset exponeret, & armatus non poterat cognosci à Rege; ex clamydis Regiæ tres lacinias (Hisp. *tres gyrones*) excidit ut suæ Fidelitatis & Virtutis testes essent, ubi occasio requireret. Tamen, quia nec contra multos Hercules, ipse tandem hostium multitudine pressus, debuit cedere, & se concredere Saracenæ clementiæ. Noluerunt hostes, ut occideretur tam strenuus & generosus miles; nam Virtus est pulcherrima, & etiam in hoste laudatur. Servatus fuit, ut servus infidelium esset, qui Regis sui libertatem & vitam obsequio tam fideli servaverat. Rex subductus à conflictu & periculo, nil antiquius habuit, quàm opportunis præmiis suorum militum merita coronare; & quia potiora obsequia erant cæteris anteferenda, ne ingratus tanto beneficio appareret, rescire voluit, cuinam libertatem & honorem deberet; & statim sibi facinus tam gioriosum affingens, Thersites quidam (non enim Heroes Illustres & fortes sunt mendaces) comparuit; & ab omnibus laudes, & præmia eximia à Rege liberali suscepit. Rescivit id in antro (Hisp. *en la masmorra*) Rodericus & indignabundus exclamabat.

**] Hæc propter Homerum dicta sint, qui in ipso generali conflictu permittit militibus cum hostibus de avorum suorũ meritis longa oratione disputare.*

Comes Rodericus suum equũ dat Regi, ne capiatur à Mauris.

Ipse deniq; capitur.

Alphonsi Regis gratitudo.

Præmio donatur, qui se Regem liberasse mentitur.

> *Vltima Virgilii velit jam carminis ætas;*
> *Magnus ab integro sæculorum nascitur ordo:*
> *Iam nostro redeunt * * * Augusti ut tempore, fraudes.*

Quod enim tunc Virgilio accidit, hoc impræsentiarum experior. Laudavit [*] ille Augustum brevi sed grandi elogio; aliusque præmium & honorem præripuit. Liberavi ego Alphonsum, & alii gloria tantæ actionis adfingitur: alius donatur præmiis; & ego cogor in catenis hærere. Ad musicæ ergo numeros, quos compedum strepitu excitabo, vocem emittam, & sic tandem cantabo.

**] Virgilii expostulatio erat, Hos ego versiculos feci, tulit alter honores, &c.*

> *Hoc ego servitiũ feci, tulit alter honores.*
> *Sic vos, non vobis, vellera fertis oves.*
> *Sic vos, non vobis, mellificatis apes.*
> *Sic vos, non vobis, fertis aratra boves.*

Comitis captivi querimonia.

Tandem Comes à servitute liberatus, se fuisse Regis Redemptorem asseruit; aureasque lacinias in testes producit. Componuntur cum clamyde, & innotescit veritas, Thersitesque præmio exsuitur, & perpetua ignominia damnatur. Vult Rex ut Comitis Heroicam Virtutem sera non ignoret posteritas, & ideò illius antiqua exornavit stemmata, in apice (Hisp. *por timbre*) constituendo hujus Alexandri Bucephalum, & scuto ipsi illas tres lacinias (Hisp. *aquellos tres gyrones*) adpingendo: Iussit prætereà, posteros Roderici à laciniis his gloriosum cognomentum desumere; & *Gyrones* vocari.

Paludamenti Regii lacinia fraudem detegunt.

Rex veritatem doctus suũ dicat, honoratq; hyperaspistem.

Cur hodie Versaria Ducet nominẽturGyrones?

SECTIO VII.

De Regularium Vestium Colloquutione. *An etiam ipsæ aliquando mentiantur?*

Etiam loquuntur vestes, & earum significatio eliditur, & aufertur per signa contraria. Pono exemplum: [Petrus homo Religiosus in peccatum fragilitatis lapsus, venit ad Confessionem aitque *Fornicationem commisi*, & nihil de Sacrilegio dicit.] An-ne fuit diminutè confessus? minimè. Cur ergò? quia fornicationem fuit confessus per linguam, Sacrilegium per vestes. Quam ob rem vox *fornicatio*, quæ ad simplicem, & Sacrilegam est indifferens, per vestes restringitur ut Sacrilegam notet, & non alteram.

Vestes æquivocam Orationem restringunt.

Pono alium casum. [Ioannes Vir Secularis volentem defloraverat Virginem, & quia ut occideretur, aut caperetur quærebatur, ut cognatorũ Virginis, aut etiam Satellitum diligentias obluderet, habitum monachalem adsumpsit; Et quia confiteri voluit ad Parochi pedes provolutus, sic inquit; *Semel sum fornicatus*:] Et inquiris, An sit bene confessus? Respondeo negativè sed cur? An-ne quia Virginitatis circumstantiam subtacuit minimè, quoniam cognoscere volentem Virginem est simplicem admittere fornicationem, ut Diana 1. *part. tract.* 7. *resol.* 11. Coronius *in Summ. verb. Circumstantia. num.* 25. & alii Doctores statuunt. Cur ergo? Quia confessus est circumstantiam Sacrilegii, quod non commisit. At ille ais nihil dixit de Sacrilegio. Et hoc ego rotundè nego, quia sicut per linguam dixit fornicationem, sic & ipse per vestes dixit, (vel potiùs, vestes ab eo gestæ, sunt mentitæ dicendo) hanc fornicationem fuisse sacrilegam. Quo igitur modo confiteri debebat? Exponam: Debebat Ioannes dicere. *Commisi fornicationem, non autem votum violavi*

Quo modo confiteri debeat, qui ex causa vestes Religiosas gerit & tamen non est Ecclesiasticus?

An vestes Religiosa mentiantur?

lavi quia non sum Religiosus, nec voto castitatis obstringor. Tunc enim oppositum lingua dicente, tacerent vestes, & Ioannem esse Religiosum non suggererent.

De Ethnicis & Mahometanis vestibus.

Hęc omnia à doctissimis Viris asserũtur & ideò poterunt securissimè admitti. Et omnia etiam necessaria videntur, ut sciamus, quid de vestibus & insignibus, quæ apud Ethnicos, aut Mahometanos Religionem simul & Nationem concernunt, debeamus, si rogemur, resolvere?

Interdum verã & interdũ falsum vestes dicunt.

Quia Vestes Religiosę vocem habent, aliquando verum dicunt, aliquando mentiuntur. Veraces sunt, cùm eis consonãt mores; & mendaces, cùm dissonant. Multa de hoc argumento dabo inferiùs, at nulla, meo judicio, pulchriora illis, quę ex primo capite Regulæ Sancti Patris nostri Benedicti desumo. Quatuor ipse genera Monachorum enumerat. Et primo loco collocat Cœnobitas, qui veri quidẽ sunt monachi;nam sub Regula & Obedientiã Abbatis vivunt, vt vestes illorum significat. Anachoretas constituit in secundo, qui ex conscientiã & cõnsensu sui Abbatis solitariam vitam peragunt in eremo. Et hi si Veritas habet magis & minus veriùs adhuc sunt Monachi; Μοναχὸς .n. dicitur, quasi μόνος *solus* aut *solitarius*. Et huc respiciẽs S. Hieronymus *super psal.* exclamat, *Si cupis esse, quod diceris* Μοναχὸς Monachus, *id est* μόνος solus *quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorũ habitacula, sed multorum.*

Genera Monachorum sunt quatuor.

Vnde dicantur Monachi?

De Pseudomonachis.

Pręter hęc duo ὀρθομοναχῶν genera recenset duas adhuc classes ψευδομοναχῶν. Altera cõtinet Sarabaitas, *qui nullã Regulã approbati (nec) experientiã Magistri, sicut aurum fornacis sed in plumbi naturã molliti adhuc operibus servantes sæculo fidẽ, mentiri Deo per tonsuram noscuntur. Qui bini, aut terni, aut certè singuli, sine Pastore, non Dominicis, sed suis inclusi Ovilibus, pro lege eis est desideriorum Voluptas* (aut si velis *Voluntas*) *cùm quidquid putaverint, vel elegerint, hoc dicunt sanctum, & quod noluerint putant non licere*. Et quidem unum ex his alloquebatur Hugo, & corripiebat sic. *Si Monachus es, quid facis in turbã? Si amas silentium, cur declamantibus assiduè, interesse* [a] *delectaris? Tu semper jejuniis & fletibus insistere debes* [b] *& tu philosophari quaris? simplicitas Monachi, Philosophia ejus est. Sed docere inquis alios volo.* [Sed quam doctrinam? quam didicisti: quã scis. quæ continetur hoc Protheoremate, *quod volumus id sanctũ est.*] *Nõ est tuũ docere* [quæ male didicisti] *sed plangere. Si tamen Doctor esse desideras, audi quid facies. Vilitas habitus tui* [c] *& simplicitas vultûs innocentia vitæ, & sanctitas conversationis tuæ docere debent homines*. Ergo siquidem docent, habitus, vultus, & vita loquuntur.

Sarabaita, quales?

Per tonsuram mentiuntur.

Hug. de claustri libr. 3.

De Girovagis.

Altera ψευδομοναχῶν classis ob oculos proponit Gyrovagos, *qui totâ vitâ suâ per diversas provincias ternis, aut quaternis diebus per diversorum cellas hospitantes, semper vagi & nunquam stabiles, & propriis voluptatibus & gulæ illecebris servientes, & per omnia deteriores Sarabaitis. De quorum omnium* (puta, *Sarabaitarum, & Gyrovagorum*) *miserrima conversatione, melius est silere, quàm loqui*. In utrisque habitus, & tonsura (nam eos Monachos esse asseverant) mentiuntur; & tonsuræ & habitui contradicit (Hisp. *le desmiente*) nempe in illis propriæ voluntatis observatio, & in his gula.

An in ipsis mentiantur habitus & tonsura?

D. Bernardus serm. 30. in Cant.

De Gula an in observantissima Religiosorum Monasteria prætentu discretionis se insinuet?

At vtraq; & præcipuè hæc posterior paulatim in Cœnobitarum claustra, sub discretionis larvâ irrepsit. *Legumina*, inquit jam Religiosus, *ventosa sunt, caseus stomachum gravat; hoc capiti nocent; potum aqua non sustinet pectus; caules nutriunt melancholiam; choleram porri accendũt; pisces de stagno, aut de lutosâ aquâ meæ penitus complexioni non congruunt*. Et vt persuadeat cæteris, quod ipse vult, hoc esse sanctum, & quod non vult, non esse licitum, subjungit (Deus non vult mortem Monachorum, sed vt Divinas laudes modulentur, & vivant.) Ecce, sic sibi mentitur, sic adulatur Monachus irreligiosus: at ei S. Bernardus. *Quale est hoc, quod in omnibus fluviis, agris, hortis, cellulis, &c. reperiri vix possit, quod comedas? puta te quæso Monachum esse non Medicum; nec de complexione, sed de professione judicandum &c.*

De varia unius adverbii appellatione.

a] Illud *assiduè* adverbium est, & inter voces declamantibus & interesse positum, alterutrius esse poterit modus; & hoc à sola commatis positione pẽdebit. Si enim, *cur declamantibus assiduè interesse delectaris*, scribatur, illud *assiduè* erit declamationis modus; si autem comma inter *declamantibus* & *assiduè* pungatur, ipsum *interesse* modificabit assiduitas.

An Religiosorũ sit docere?

b] Ex hoc Hugonis loco sumpsere occasionem nonnulli, vt existiment profiteri literas Monachorum non esse; at ipse de imperitis loquitur, qui docere Scientias, quas non didicerunt, præsumunt. Monachi enim Sancti & Docti quam Hæretici devastare conantur manutenent Ecclesiam. Et plerique omnes in omni Facultate libri, qui cum fructu leguntur à Religiosis fuerunt cogitati & scripti.

De vestium modestia Quantã Cistercienses observent?

c] Vilitas habitus Religiosos commendat. Et in Ordine nostro semper vidi Vniversitatum Cathedraticos, Generales, Definitores, & Abbates, à vestiũ modestia commẽdari; loquũtur enim illę, & animi modestiam prædicant. Et ut id ipsum liquidius demonstretur, sectionem sequentem scribamus.

SECTIO VIII.

De Veste vili. *An Virum modestum dedeceat?*

PEtis, an Modestia, quæ vestes communes & viles præscribit, possit in excessu peccare? Respondeo, materialiter & formaliter peccare posse. Materialiter siquis tales induerit vestes quæ sibi dedecori sint: formaliter, si gloriam vanã in ipsa Humilitate aucupatur. Monet nos *tract. de serm. Domini* Augustinus, & ait. *Animadvertendum est, non in solo rerum corpore, earum nitore, atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus lutosis esse posse jactantiam, & eo periculosiorem, quo sub nomine servitutis Dei decipit*. Et sanctus Doctor *in Regul.* his verbis suos Discipulos instruit. *Alia quæcumque iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant, superbia verò in bonis operibus insidiatur, ut pereant*: Et in quadam ad Amicum Epistola, *Fit miris modis in Anima hominis, ut de falsa humilitate magis infletur, quam si apertius superbiret*: & *nonnunquã dejicit Deus occultam mentis superbiam per carnis manifestam luxuriam*. Et Hieronymus *in Marc.* consonat inquit enim *Multò illa deformior est superbia, quæ sub quibusdam Humilitatis signis latet nescio enim quomodo turpia* (fortè, *turpiora*) *sunt vitia cùm Virtutum specie celantur*.

Vt occulta peccata corrigãtur Deus hominem in manifesta labi aliquando permittit.

Turpiora vitia sunt quæ serpũt sub specie virtutum.

Placet hic breviter insinuare Historiolã quam *lib. 6. cap. 5.* Laertius exhibet. [Crates à Magistratu objurgatus quòd præter leges & mores Atheniensium sindone vestiretur, ait, Quid, si Theophrastum vobis ostendam sindone amictum? Diffidentes, ac ut ostenderet, flagitantes adduxit ad tonstrinam, ostenditque Theophrastum, qui tum fortè tondebatur, linteo amictum, quod Græci à contegendis humeris ὠμόλινον vocant. Vnde sic discurrebat. Indui lineis, aut per se est malum, aut non. Non hoc; nam si per se turpe esset, ne in tonstrinâ quidem esset honestum. Ergo illud. Ergo si uti lineis per se turpe non est, ubique erit id licitum.] Et ego *Primò* hanc historiam perpendens, tot, & tam difficiles circumstantias invenio, ut Laertio dicam,

Historia à Laertio adducta proponitur, & examinatur.

Ficta voluptatis causa sint proxima veris;
Nec quodcumque volet, poscat sibi Fabula credi.

Horat. *de arte Poetica.*

An sit cogitata? an moraliter sit impossibilis?

Et suspicari incipiam, eam illum cogitasse; & ideo esse nonnullis similem, quæ in Valerio Maximo inveniuntur. Nam esse Theoprastum sub manu tonsoris, hoc sciri à Crate; hunc eâdem horâ objurgari à Senatu; velle hunc negotia publica intermittere, ut iret quò cõduceret Crates; & alia similia, non facili negotio concurrerent. Ergo simus urbani, ne dicamur insultare Laertio; & captivemus mẽtem in Vrbanitatis obsequium. Et hanc ob rem dicamus *Secundò* esse turpe, non solùm contra, sed etiam præter morem procedere, & habere viliores vestes, quàm tolerat personæ cõditio: nam aliàs à Magistratu Crates minimè objurgaretur. Fateamur *Tertiò* esse summi ponderis authoritatem Viri magni: nam Theoprastus, ut morum Regula habebatur Athenis, ut universis licerent, quæ ipse faceret; & inhibita censerentur, quæ omitteret. Et concludamus *Quartò* non fuisse Cratem profunde tinctum Ethicâ; quoniam Malitia Philosophica alias consistit in essentia, aliàs in modo. Porrò mendacium est per se & essentialiter malum: & ideò semper & ubique erit malum. At verò exonerare ventrem, mutare indusium, reddere vxori debitum per se sunt bona, per accidens mala esse possunt, si peccetur in modo, puta si publicè fiant, cùm clam fieri deberent. Modestissimus Cato, illesâ gravitate suâ, esse poterat nudus in balneo, at omnino desiperet, si nudus vellet in senatu adsidère. Ergo, tametsi in tõstrinâ Theoprastus tectus sit ὠμολίνῳ illo Crates indutus in foro comparere non potuit.

Pretiosiores, aut viliores habere vestes, quàm tolerat personæ conditio, indecens est.

Quanti põderis sit vel unius Viri illustris exemplum?

An aliqua, quæ clam facta sunt bona, sint mala, si publice fiant?

SECTIO IX.

De Fœminarum Vestibus, & Ornamentis.

QVæ, & qualis sit fœmina vestium ornatus prodit: castæ enim modestissimum amant, & lascivientes delectantur lascivæ. Non potest tamen Regula generalis præscribi, qui enim in ignobili muliere esset nimius, erit nobili congruus, & non sufficiet Principi seu Reginæ. Hunc respiciens Augustinus ad Possidonium scribens, *Nolo* inquit, *ut de ornamentis auri vel vestis properam habeas in prohibendo sententiam*. &c. Cur autem? Quia sicut vestium magnitudo debet hominis altitudini proportionari, sic qualitas & pretium materiæ statui & opibus debet correspondere. *Libr. 1. de Offic.* Cicero. *Decor corporis non sit affectatus, sed naturalis, simplex, neglectus magis quàm expeditus; non pretiosis & albentibus adjutus vestimentis, sed communibus, ut honestati & necessitati nihil desit, nil accedat nitori*. Vnde *libr. 1. de*

An & quid vestes fœminarum loquantur?

Vestium pretiũ statui & opibus debet correspondere.

de Virgin. Ambrosius. *Neglecta decoris cura plus placet, & hoc ipsum quod non ornamus, ornatus est*, &, ut quid *communium vestium* nomine intelligendum sit exponat, *in epist. ad Nepot.* ait S. Hieronymus. *Vestes pullas æquè devita ut candidas: ornatus & sordes pari modo fugienda sunt, quia alterum delitiis, alterum gloriâ redolet.* Et hîc obiter nota ante mille annos non fuisse in usu communi vestes nigras.

An ipsumet ornatus neglectus, ornatus sit?

Color vestium debet esse secundum communem Patriæ morem.

Et quid, si præter morem se exornaverit fœmina? A Theologis & Politicis incriminabitur. Præmittam nonnullas Patrum Antiquorum sententias, & posteà Philosophorum & Poetarum numeros considerabo.

De habitu Virginum curiosum libellū scripsit Cyprianus, & inter alia ait. *Ornamentorum ac vestium insignia & lenocinia formarum non nisi prostitutis & impudicis fœminis congruunt: & nullarum fere pretiosior cultus est, quam quarum pudor vilis est. Serico & purpura indutæ Christum syncere induere non possunt; auro & margaritis adornatæ, & monilibus, ornamenta mentis & corporis perdiderunt.* Et ibidem. *Vince vestem, quæ Virgo es, quæ Deo servis; vince aurum, quæ carnem vincis & sæculum: nec monilium aut vestium quære ornamenta, sed morum.*

Honestæ fœminæ modestiâ veriùs quàm vestibus pretiosis ornantur.

Contra mulieres ambitiosiùs sese ornantes eruditum Tractatū edidit S. Gregorius Nazianzenus, ex quo placuit periodos subsequentes exscribere. *Mulierum ornamentum est morum probitate & elegantiâ florere; domi ut plurimum manere; colloquium cum Divinis Oraculis habere; filo ac lanæ operam dare; ancillis opera mandare, servos vitare; labiis, oculis, genis vinculum injicere; pedem limine non admodum frequenter efferre; pudicis quidem omnibus mulieribus delectari; cæterùm eo dumtaxat viro contentam vivere, qui tibi legitimo matrimonio virgineam zonam solvit.*

Quæ sint vera ornamenta castarum & nobilium mulierum?

Virgineam zonam solvere *est* deflorare.

Sed & Ethnici, etsi supernaturali Fidei Christianæ lumine destituti, luxum in mulierum ornatu condemnarunt. *In Heaut.* 2. 1. ridet & exclamat Terentius.

Ethnicorum sententia.

Quanto tempore mulieres indigeant, ut se exornent.

Induere se *apud Hispanos est* vestir-se *interim se puso dicimus, & non* se vistio una gargantilla de piedras preciosas.

—— *Nostri mores mulierum.*
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.

Carpit Ovidius *de Med. faciei*: canit enim,

At vestra teneras matres peperere puellas
Vultis in auratâ corpora veste tegi.
Vultis odoratos positu variare capillos,
Conspicuas gemmis vultis habere manus.
Induitis collo lapides Oriente petitos,
Et quantos onus est aure tulisse duos.

At hæc fortassis omnia tolerare maritus poterit, cui soli uxor ornatur. Sic esse deberet: quoniam, ut apud Stobæum *serm.* 32. ait Hyperides. *Domi coram viro licet uxori ornare se, ut lubet; ornamenta autem quæ sumit egressura domum, non ad maritum, sed ad alios spectant.* Quò respiciens Socrates suæ Xantippæ, quæ volebat vestem speciosam induere, & sic ad spectandam pompam prodire, dicebat, *Hanc non spectandi causâ, sed potiùs ut specteris, habes.* Notabat prudens senex communem mulierum consuetudinem, quæ cùm aliis, tum maximè vestium novitate delectantur, quo ab omnibus ob novum & insolitum cultum spectentur & celebrentur. Ælianus *libr. de var. hist.* & hoc ipsum reposuit Ovidius his verbis.

Vadunt spectatum, vadunt spectentur ut ipsæ.

Porrò debemus morum elegātiam à pulchritudine vestium secernere, quoniam ut in Most. Plautus admonet.

Foemina, *nequidquam exornata est bene, si morata est male.*

Hanc discretionem infixam animo habebat Archidamus. Nam cùm illius filiabus Dionysius, Siciliæ Tyrannus vestes splendidas, magnique pretii, dono misisset recusavit accipere, dicens, *Vereor, ne hoc amictu puellæ turpes mihi videantur.* Plutarchus *in Lacon.* Sciebat ergo prudentissimus vir, nobiles Virgines nullo cultu meliùs ornari, quam simplici: immò gemmis, auro, & vestibus sericis dehonestari magis, quàm ornari: propterеà quod vestium luxus arguat mentem parum sobriam, & intuentium animos ad libidinem provocet. Oportet enim, ut Virgo mente pura sit prædita, & nulla ex parte corrupti animi significationem exhibeat.

N. B. Modestissimæ fœminæ, meliores, quàm domi habent vestes, ut egrediantur, adsumunt: nec ob hoc debēt, si modum observent, taxari: nam hoc Prudētia suadet, & Modestia permittit. Audi S. Benedictum, qui *in Regul. c.* 55. sic inquit. *Femoralia hi, qui in via diriguntur, de vestiario accipiant; quæ revertentes lota ibi restituāt, & cucullæ & tunicæ sint aliquātò iis, quas habere solitì sunt meliores: quas exeuntes in viam accipiant de vestiario, & revertentes lotas ibi restituant.* Nemo igitur, ut meliores vestes extra domum, quam domi gestent fœminæ, negare poterit, siquidem hoc suis Monachis S. Benedictus concedit.

SECTIO X.

De medicina faciei, & de hujus medicinæ Mendaciis.

VNgunt, inungunt, macerant, abluunt tingunt, pingunt, & fingunt facies fœminæ, & tot mendacia hoc labore committunt, ut multa habuerit Ovidius, quæ scriberet; & multa Patres & Doctores, quæ carperent. Induunt & exuunt facies ut vestes fœminæ; & anus, quæ mane in lecto habebat faciem aviam, si se lavet & fingat, induet post horam faciem neptem. Sic ludunt sœculis, & procos & maritos illudunt. Hæc

An fœminæ, ut vestes exuant facies?

An faciei medicina corpus corrumpant?

An se pingere ejus sit, quàm adulterium committere?

An sit inferre manus Deo?

An fœmina sint Proteo similes, & mutent facies?

An sit delere Dei picturam?

An excesserint Patres in his quæ cõtra mulieres scribunt?

An faciei medicari sit peccatum mortale?

Non semper, quæ in genere aut specie sunt graviora, graviora sunt in uidas.

Hæc mẽdacia Innocentius tract. *de vil. condit. human.* qua solet urbanitate & modestia reprehendit. *Absit*, ait, *ut adulterinus color, sit comparabilis nativo. Quin imò, cùm facies adulterino fucatur, os abominabili fœtore corrumpitur. Universa vanitas omnis homo vivens. Quid enim vanius, quàm crines pectere, plantare cæsariem, tingere genas, ungere faciem, producere supercilia? quandoquidem vana est gloria, & vana pulchritudo. Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus tanquam flos agri.* At acriùs, vehementiùsque loquuntur Patres. Hæc Artis ingeniosæ mendacia, Augustinus tolerare non potest. Agens *de Domini serm.* exclamat. *Quanta amentia est, effigiem naturæ mutare, picturam quærere; tolerabiliora propemodum in adulterio crimina sunt, ibi enim pudicitia, hic natura vitiatur.* Consonat S. Cypriano, *qui libr. de Virginum habitu* dicebat. *Fœminæ manus Deo inferunt, quando id, quod ipse formavit, reformare & transfigurare contendunt, nescientes, quia opus Dei omne, quod nascitur, Diaboli quodcumque mutatur.* Cognovi, & nominare possum, nobilissimam fœminam, quæ Madriti à formarum varietate celebrabatur: habere enim in suis unguentis dicebatur tot facies, quot singulis hebdomadis diebus sufficerent. Et erat, ut video, illi similis, quam *in Hexamer.* carpit Ambrosius, & incriminatur his verbis. *Deles picturam Dei mulier, si vultum tuum materiali candore oblinias, si exquisito rubore perfundas.*

At, inquies, Patres excessisse videntur. Quis enim audeat credere eam, quæ faciem pingit, sceleratiorem esse adulteram: esse sacrilegam, non enim manus Deo sine sacrilegio inferuntur: & velle doctiorem esse Deo, dum temere figuram corrigit, quam Deus effinxit? Addis, non esse vera, siqua nimia: adeoque non esse Sanctorum senum apprehensiones curandas.

Respondeo nihilominùs, Patres non excessisse, & tamen addo pingere faciem (Hisp. *el afeitarse*) secundum se, nisi aliud accedat, non esse peccatum mortale. Et, ut hoc bene intelligas, aurum & plumbum ob tuos oculos pono. Quis neget plumbo esse nobilius & pretiosius aurum & tamen centum plumbi libræ valebunt pluris dragma auri. Ergo tametsi *vitiare naturam* in genere deformius sit, quàm *vitiare pudicitiam*; Hoc per tales & tales differentias contractum, si in adulterium transeat, erit lethalis culpa, & in secunda Tabula gravissima post homicidium. Hæc propter Augustinum sint dicta; modò Cypriani verba recognoscamus. Attende. *Manus inferre Deo*, peccatum mulieribus, quæ se pingunt, & Hæreticis Iconomachis commune sit. Per me stat; quoniam, ut dicebamus, aliud judicium subeunt Moralitates genericè, aliud specificè, & aliud numericè consideratæ. Interim, quia qualitates physicæ intendi & remitti; & morales crescere & minui, augeri & evacuari solẽt: ita in fęminis generica evacuatur malitia, vt culpam venialem non excedat. Addo Ambrosium abusum condemnare tantummodò: nam si ex natura sua esset malum *Dei figuram delere*, hoc est, *figuram à Deo factam mutare*, non possent fabri arbores dedolare & quadrare, nam rotundas illas produxit Deus. Peccarent Statuarii, qui detrimento materiæ è saxis novas formas educunt, imò (& hoc velis perpendere) peccarent Magistri, qui novis coloribus Animam imbuunt, quæ asserente Aristotele, quando corpori infunditur est velut tabula rasa, in qua nihil scriptum est. Et, ut hæc omnia meliùs capias, sequentes Conclusiones propono.

An fœminæ, quæ faciem ungunt, cum Iconomachis sint componendæ?

An Fabri lignarii, statuarii, & omnes universim Magistri sine peccato possint exercere suas Artes?

Quamdiu se comere, ornare, & pingere poterunt fœminæ sine peccato?

Theophrasti censura explicatur.

De scandalo dato & recepto. An fœmina dent semper scandalum?

Quando dicenda sint peccare fœminæ, se comendo, fingendo, & ornando?

PRIMA. *Faciem pingere, crines comere, & corpus vestibus pretiosis ornare, si intra mores & consuetudinem patriæ contineatur, est res indifferens, & non debet condemnari peccati.* Sed contrà arguis, & Theophrasti verba, quæ Stobæus *sermon 32.* produxit, adsumis. *Mulier*, inquit, *nec alios videre nec ipsa videri debet; præsertim, quæ eleganter ornata fuerit; utrumque enim* (& esse mulierem, & esse ornatum) *ad res inhonestas incitamentum.* Et respõdeo Theophrastum posse tribus modis exponi: Dico enim *primò*, illũ nihil præcipere: adeoque non urgere, si solùm consuluisse censeatur. Dico *secundò*, eum, si præceptum in his verbis admittas, agere de fœmina profanè ornata: &, si præceptum non ad Iustitiam, sed ad Charitatem reducas, dicam *tertiò* illum agere de scandalo recepto & non dato: quia alias, si se non ornare illa deberet, etiam non esse fœmina deberet, nam vtrumque, ut ipse ait, virum ad res inhonestas invitat; passivè potiùs, quàm activè: nam juvenes, qui in tali casu incitarentur, essent ei similes, qui in convivium se ingerit non invitatus.

SECUNDA. *Omnis cultus ornatus & fucus lascivus, qui præter morem patriæ est* (1) *est peccatum:* & (2) *esse mortale potest, si nimius sit, & ad luxuriam incitet, etsi nullus consentiat.* Priorem hujus conclusionis partem me docuit *in quadam homilia* Gregorius, inquit enim. *Sunt nonnulli, qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum, quod videlicet* (deest aliquid, & contextus postulat, ut illorum ratio interferatur, & postea ad-

addatur: *sed falluntur omninò, quoniam, si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd dives, qui torquebatur apud inferos, bysso & purpura indutus fuisset*. Posteriorem Hieronymus, qui apud Iosephum Langium in Florilegio ait: *Si vir, vel mulier se ornaverit, & vultus hominum ad se provocaverit* (Ecce activum scandalum) *etsi nullam inde sequatur damnum, judicium tamen patietur æternum; nam venenum attulit, si fuisset, qui biberet*. Quibus verbis pulcherrimè scandalum, quod tametsi detur, non recipitur, S. Pater expressit.

De scandalo dato, & non recepto.

Sed quia *si vir, vel mulier* dixit, ætati antiquæ, sicut nostræ condoleo, nam & viri fœminas in cultu aliquando imitantur. Sed quo illos habere loco debebimus, si prudentes simus? Ovid. in Phædr. ad Hippolitum literis respondebit.

An & quid vestium cultus & ornatus loquatur?

Sint procul à nobis juvenes, ut fœmina compti:
Fine coli modico forma virilis amat.

Tales igitur sunt ejusmodi juvenes, ut eos nostro non possimus dignari aut colloquio aut consortio: nam, ut *lib. de morib.* ait Seneca. *Adolescens, si fœmineis ornamentis se ornaverit, injuriam facere cogitat*. Sed cui? sibi ipsi: sexui etiam virili; & tandem illis, quibuscum conversatur. Ille enim ornatus, non solùm vocalis, sed & loquax est: per illum enim Adolescens exclamat; *Ego sum catamitus*. Eumorpho (vocetur sic) *sermon.* 78. asserente Stobæo, supra modum se comenti & ornanti dicebat Diogenes, *Si ob viros, infelix es: si ob mulieres, tua propria pulchritudini injurius*.

De juvenibus comptis.

SECTIO XI.

Iterum de Vestium Mendaciis.

Dicebat ad Corinthios primæ undecimo Paulus. *Satanas transfigurat se in Angelum lucis. Non est ergo mirum si Ministri ejus transfigurentur velut Ministri Iustitiæ, quorum finis erit secundum opera illorum*. Et quia Scribæ & Pharisæi veste modestissima abusi populum decipiebant, illos D. N. Iesus-Christus objurgat, dicens. *Væ vobis, Scribæ, & Pharisæi, Hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris hominibus apparent speciosa, intus verò plena ossibus mortuorum & omni spurcitia*. Sic & vos à foris quidem (si, nimirum, habitus modestiam, verborum lenitatem, & ciborum temperantiam consideremus) *apparetis hominibus justi: intùs autem* (si videlicet, vestra invidia, avaritia, & ambitio in judicium vocentur) *pleni estis hypocrisi, & iniquitate*. Quo respiciens Chrysostomus *hom.* 46. *in Matth.* exclamat. *Sicut sepulchrum, quamdiu clausum est, pulchrum videtur foris: si autem apertum fuerit, horribile est; sic sunt simulatores bonorum; quandiu non cognoscuntur, laudabiles sunt; cum autem cogniti fuerint, abominabiles*.

Mentiuntur sepulchra: nam exteriùs sunt pulchra, & intùs putredinem continent. Mentiuntur etiam Hypocritæ, quia sepulchris sunt similes.

Et quidem de vestium mendaciis multa passim apud Poetas, Philosophos, & Patres lego *Satyr.* 2. Iuven.

Mentitur facies

Fronti nulla fides, [a] quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis? castigas turpia, cum sis
Inter Socraticos notissima fossa Cynedos.

a] Faciem tamen esse verissimam asserit quidam Scriptor junior dicens. *Internas animæ passiones seu velitationes exprimit humana facies: lætitiam, tristitiam, amorē, odium, livorē, verecundiam, irā, stomachationem, Zelotypiam, & alias mentis perturbationes explicat. Facies Civium sunt Indices Horologii Politici: in ipsa omnia quatuor Elementa relucenti & aer ille præcipuè, qui* l'air du visage *cognominatur Gallicè omnia pectoris arcana manifestat Corpus animū tegit; & detegit; in facieq; legitur Homo.*

Et quidem fronti nullam habebat fidem Diogenes, videns enim nimis curiosè comptam vetulam, dixit. *Si ad vivos properas, falsa es* (tibi mentitis) *si ad mortuos, ne cunctare*. Anton. p. 2. *serm.* 18. *Melissæ*, & Maxim. *serm.* 41. Audi in Hippolyto clamantem Senecam.

Vbi vultus ille & ficta majestas Viri,
Atq; habitus horrens, prisca & antiqua appetens,
Morumq; senium triste & ad spectu grave?
O vita fallax! abditos sensus geris,
Animisq; pulchram turbidis faciem induis.
Pudor impudentem celat, audacem quies,
Pietas nefandum, vera fallaces probant,
Simulantq; molles dura.

Et ad eumdem conceptum *Satyr.* 5. Persius.

Pelliculam veterem retines, & fronte politus,
Astutam rabido gestas sub pectore vulpem.

Et ex Junioribus Iacobus Bilius *in Antolog.*

Bel erat externè pulcherrimus, undiq; & auro
Tectus, at intus erat non nisi vile lutum,
Qui Curium simulat, cùm sit nequissimus illum
Cur ego non Belē jure vocare queam?
Bel mihi semper erit, qui mitem callidus agnum
Finxerit, exsuperet cùm feritate lupos.
Bel erit externè tumuli qui candidus instar,
Interiùs tantùm vile cadaver habet.

Et iterum de eodem argumento.

Quid magis est vanum, quàm Iusti nomen habere.

Cum

Cum procul à placitis sit tua vita Dei?
Cumque lupus, cum sis Belial, turgescere mente,
Quod tegat immanem pellis ovina lupum.

Et ne fortè Poetas putes extra chorum cantare, seria aliqua Philosophorum testimonia subscribo.

Qui viam cõmunem non ineunt, sunt de falsitate suspecti.

Lib. de Amic. inquit Cicero. *Simulatio in omni re vitiosa est; tollit enim judicium viri, idque adulterat, tum amicitiæ repugnat.* Et iterum. *Apertè odisse vel amare, est magis ingenui, quàm fronte* (dic tu, sîs, *veste*) *occultare sententiam.* Et idem *libr. 1. de Offic.* monet *compendiariam esse viam ad gloriam, ut qualis quisque haberi vult, talis sit.*

Possem adducere multos locos ex Seneca, quibus vestium mendacia incriminatur; interim saltem aliquos in gratiam Lectoris ingeniosi subscribo.

Epist. 13. sic inquit. *Illud te admoneo, ne eorum more, qui non proficere, sed conspici cupiunt, facias aliqua, quæ in habitu tuo, aut genere vitæ notabilia sint. Asperum cultum & vitiosum caput, & negligentiorem barbam, & indictum argento odium, & cubile humi positum, & quidquid ad laudem perversa vita sequitur, evita.* Vitam communem & tritam sectetis: hac enim pergit Veritas, nam alteram percurrunt simulatio, & Mendacium. Et ibidem. *Quid, si nos hominum consuetudini cœperimus excerpere? Intùs omnia dissimilia sint: frons populo nostra conveniat; non splendeat toga, nec sordeat quidem; non habeamus argentum, in quo solius auri cælatura descendit: sed non putemus fragilitatis indicium* [b] *auro, argentoque caruisse.* Et iterum. *Nempe, propositum est secundum naturam vivere; hoc autem contra naturam est, torquere corpus suum, & faciles odisse munditias, & squalorem appetere; cibis non tantum vilibus uti, sed horridis.* Et postea *Epist. 87.* hoc Monitum scribit, *Multò magis ad rem pertinet, qualis tibi, quàm qualis aliis videaris.* Et non esse fidendum Hypocritis, lupis ovina pelle tectis, *ibidem* asserit: *Nunquam enim bona fide vitia mansuescunt, tigres & leones nunquam feritatẽ exuunt, aliquando submittunt, & cùm minimè exspectaveris, exasperatur torvitas mitigata.* Et ad Neronem scribens eamdẽ doctrinam confirmat. *Nemo,* inquit, *potest personam fictam diu ferre: ficta in naturam suam citò recedunt: quibus autem veritas subest, ut ita dicam, quæcumque ex solido evanescunt, in majus, meliusque procedunt.*

b] Hic locus indigere videtur aliqua medicina. Interim tanta superbia in auri, & argenti carentia quàm in possessione esse potest. Ausculta. Alcibiades Socrati miserat munus præclarũ. Recusat Socrates. Furit Xantippe exclamãs, donum esse magnificum, & indignum, quod respueretur. Tunc Socrates *Alcibiades,* inquit, *hac mittit ambitiosè, & nobis nostra est ambitio.* Sæpiẽs interdum magnificẽtius esse magna contemnere, quam magna largiri.

Imitatur Senecam Augustinus, Hypocritasque cum comœdis (Hisp. *con los Comediantes*) componit: sunt enim viles homines, & tamen Pontificalibus, Cæsareis, Regiis, Religiosis &c. vestibus induti, nobis Pontifices, Imperatores, Reges, Monachos repræsentant, & repræsentando mentiuntur [c] & tamen tales ipsi non sunt licèt tales appareant. Verba S. Patris exscribo. *Sunt Hypocritæ simulatores, tanquam prænunciatores alienarum personarum: sicut in theatricis fabulis. Non enim, qui agit partes Agamemnonis in tragœdia* (v. gr.) *sive alicujus alterius ad Historiã, vel fabulã quæ agitur, pertinentis, verè ipse est; sed simulat eum, &* Hypocrita *dicitur. Sic in Ecclesia, vel in omni vita humana quisquis esse* (videri) *vult, quod non est, esse* Hypocrita *dicitur; simulat enim justum se, & non exhibet, qui totum fructum in laude hominum ponit.* Consonat Augustino Chrysostomus, qui *in serm. de jejunio* eadem utitur similitudine, inquit enim. *Hypocrita, id est, histrio, vocatur is, qui in theatro alienam faciem sumit, ut servus existens sæpenumero domini, & privatus Regis: sic & in hac vita ad suos mores orchestas atque theatrum exercent ii, qui alia corde gerentes, alia extrinsecus hominibus præseferunt.*

c] Communissima sunt in Principum aulis hęc mendacia: nullũ verũ amicum habes & tamen omnes se tibi addictissimos simulant.

Hypocritæ sunt Comœdis similes: fictam enim personam non diu ferunt.

Sibi placebat quidam, & licèt ignavus, leonis tectus exuviis progrediebatur; & Diogenes hoc mendacium militare non ferens; *Non tu desines,* inquit, *Virtutis stragulas pudefacere.* Indecorum esse censuit vir prudens, quod adolescens mollis Herculem, fortissimum Heroem, habitu mentiretur. Et idem omninò dici hodiè potest de iis, qui prodigioso amictu profitentur sanctimoniam, vita non respondente. Vide Laert. lib. 2.

Plutarchus *in Regum & Imper. Apophth.* narrat, nonnullis Antipatrum à vitæ frugalitate & modestia laudantibus Alexandrum dixisse, *Foris Antipater albo utitur pallio, intùs verò totus est purpureus.* Quibus verbis notavit fictam hominis parsimoniam, cùm alioqui esset ambitiosissimus. Et quidam in Isabella fictam pœnitentiam notaturus sic dixit.

Esta vestida de Requiem,
Y afforrada de Alleluias. &c.

Ovid. *libr. 1. de Art.*
Tuta; frequẽsque via est per amici fallere nomen.
Tuta, frequẽsque licet, sit via, crimen habet.

Nam sub vultu tristi animus hilaris & lascivus latebat.

Vestes etiam multorum Patrum testimonio mentiuntur, & significando quod non est, sicut audientes verba, sic & ipsæ aspicientes decipiunt.

An veste mentiantur Sanctitatem Monachi inconstantes & vagi?

S. Augustinus *de oper. Monach.* suo ævo fuisse irreligiosos multos homines, qui sub Religionis specie vitia eleemosynarum extorsione fovebant, his verbis, tanto dignis Doctore, conqueritur. *Quàm multos hypocritas sub habitu Monachorum usquequaque dispersit callidissimus hostis, circum-*

Sarabaita quales?

eunt euntes provincias, omnes petunt, omnes exigunt, aut sumptu lucrosæ egestatis, aut simulata pretium sanctitatis. Consonat Sanctus Benedictus: inquit enim. *Tertium verò Monachorum teterrimum genus Sarabaitarum*. &c. Ecce quàm verè in Iure Pontificio dicatur; *Habitus non facit Monachũ, sed Monachus habitũ*. Vir enim Religiosus quocũq; induatur habitu, Deo servire & hominibus prodesse potest. Vnde S. Pater de Monachorum vestibus non est solicitus; nam postquam recensuit eas, quæ sufficere visæ, ait. *De quarum rerum omnium colore aut grossitudine non causentur Monachi; sed quales inveniri possunt in provincia, qua degunt; aut quod viliùs comparari potest*. Nam contrà homo vilis, etsi induatur pannis aureis vilis remanet.

S. Benedictus in Reg. c. 55.

Quales esse debeant vestes Religiosorum?

Porrò Sarabaitæ (agebant enim libertinam & dissolutam vitam) erant irreligiosi: & tamen quando habitu Religioso induti, & more regulari tonsi, per vestes & capillos dicebant, *Nos sumus Religiosi*. Per vestes igitur & capillos mentiebantur. Doctrinam hanc Stobæus *serm.* 10. ex Theophrasto dilucidat dicens. *Chius quidam jam senex in Lacedemonem pervenit, qui quidem alioquin erat arrogans, sed senectutis suæ ipsum pudebat, quare canos tinctura obliterare censebatur. Progressus autem in publicum, de rebus orationem habuit, quarum gratia venerat. Tum surgens Archidamus ait. Quid ille tandem rectum* (verum) *diceret, qui mendacium non in anima solùm sed capite quoque circumfert?* Ergo cùm Hispanicas vestes induit Gallus, cùm Gallicas Hispanus, cùm Sacerdotales conjugatus, cùm Regularium ritu se tondet sæcularis, cùm anus medicamentis coloratur, & faciei vitia candore inducto tegit, & artificiosè fucatur, cùm senex canos illinit & obliterat, per vestes, per tonsuram, per medicamenta, per tincturam mentitur. Et huic erat similis ille senex, cui (quia, ut appareret juvenis, inficiebat capillos) apud Maximum *serm.* 41. Alexander dicebat; *Noli quæso, capillos tingere; sed genua incurva potiùs, ut faciliùs & promptiùs eas*, Ad sepulchrum nimirum: nam omnium sepulchrorum portæ sunt humiles. Vt hæc omnia meliùs intelligere possis relege, quæ in Theol. Fundament. *a num.* 2359. *b. quæst.* 9. *ad num.* 2360 *r.* ponuntur.

An liceat seni crines tingere?

Senes interdum per tincturam capillorum mentiuntur.

Quidam ineptus Rhetor (nominetur Philiscus) ut, qui orationi deerat, sibi non abesset ornatus, pretiosa veste indutus temerè ad tribunal ingressus, voce semimuliebri, lingua supina, & gestu incongruo, orare occœpit, quovis potiùs, quàm ad ea, quæ agebantur, spectans. Obstupuit Imperator, & ait. Τὸν μὲν ἄνδρα δείκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥήτορα φωνή. Notans, *quòd attonsa cæsaries declararet esse virum, oratio autem non declararet esse Rhetorem, sed fœminam potiùs*. Philostratus. in Græco aliquid deest, non enim illud *non* reperitur. Ego dixissem Græcè.

Orator debet habere vocem virilem: ornamentumque in conceptibus & verbis ponere, & non in vestibus.

Ὄφρα τὸν ἄνδρα λέγει κόμη μὴ ῥήτορα φωνή. aut etiam Latinè.

De Philisco ineptissimo Rhetore.

Dum dubitat Cæsar, vir ne hic, an fœmina dicat,
Crines & vocem conciliare nequit.
Et tandem impatiens clamat: bone Iuppiter; anceps
Hæreo: dicit enim quod coma, lingua negat.
Fœmina pro rostris, si voci creditur orat:
Mentitur tonsum quam caput, esse virum.

An mentiantur capilli?

Habet majorem gratiam in Græco propter assonantiam vocum κόμη & φωνή sed & ea discrimen accentuum elidet.

Posse & solere homines capillis loqui, & capillis mentiri, etiam testatur Erasmus, qui *libr.* 4. *Apophthegm. ex Suetonio* sic inquit. [Iulia, Cæsaris Augusti filia, cùm maturè canos habere capillos cœpisset, habebat comptrices, quæ canos capillos sublegebant. Verùm, cùm Augustus pater venisset clam, canos capillos super vestes filiæ vidit, quos evulserant. Cùm autem aliud agens, rem dissimulasset, demum post multa interrogavit filiam; Vtrum post aliquot annos cana esse mallet, an calva? cumque illa respondisset, se canam esse malle. Cur ergo, inquit, tuo jussu & instinctu illæ ante tempus calvam te facere student? Et sic prudenter mendacium in filiâ deprehendit, & corrigere studuit.] Nota verbum *mendacium*: Non enim illud commiserat Iulia dicendo; *Se malle canam potiùs esse quàm calvam*, nam id prudenter, & ex sententia dixerat: sed jubendo sibi canos capillos auferri adeoque calvam reddi: hæc enim canorum sublectio contra mentem ibat, & ideò mẽtiebatur. Ibat, inquam, contra mentem, quam habebat, aut debebat habere.

An auferre canos pillos canos mentiri sit?

An præstet esse potiùs canum, quàm calvum?

Capillis loquũtur homines.

Protensa & profusa olim coma Nazareos distinguebat à cæteris, & tonsa hodie Monachos à sæcularibus. Et quidem hæc ipsa tonsura semper loquitur: &, quod mireris, aliquando mentitur. De capillorum voce agit antiquus Historiographus, ex quo P. Franciscus Carriere in Digesto Chronologiæ Papalis, agens de Benedicti II. (qui sedit anno 684.) Pontificatu, sic ait. *Hoc anno Imperator dedit filios suos Benedicto in filios, mittens eorumdem cirros capillorum. Sic Symbolicè aliquis offerebatur in filium & Patrem* (lego,

Imò & mentiuntur.

Romanus Pontifex Imperatoris filios in spirituales suos filios adoptat.

(lego, *Patri*) *cujus ipse monita impensè suscipere deberet*. Sed cui Benedicto? An-ne Occidentalium Monachorum Institutori, ad Empyreum adsumpto, in cujus Regula est Constitutio expressa; quæ modum, quo filij Nobilium, vel pauperum [e] qui Monasterio offeruntur, sint suscipiendi, præscribit? An verò Benedicto II. Summo Pontifici? Dubium tollit P. Ioannes Baptista Ricciolius in Chronico Magno quod meritò *Selectum* nominat, ad ann. 684. inquit enim. [Constantinus (Imperator) offert Benedicto Papæ filios suos in filios, mittens ad eũ eorum capillos juxta morem illorum temporum. *Anastasius.*] Ergo filiorum capillos alteri tradere, erat dicere; *Ego illos, quorum sunt isti crines, tibi subrogo in filios*.

Ritus erat capillorum traditio.

S. Benedictus *in Regula c. 59*

e] Videtur S. Pater pauperibus contraponere Nobiles.

Super Matth. multa ad rem nostram scripsit Hipponensis Episcopus. Est digna ponderatione hæc periodus. *Cùm cæperint aliquibus tentationibus ea ipsa vel subtrahi vel negari, quæ isto velamine consequuti sunt, vel consequi cupierunt, tunc necesse, ut appareat, utrum lupus sit in pelle ovina, an ovis in sua*. Obiit anno sequente Imperator; & quia, an obtinuerit, quod desiderabat, nescitur; quo suorum filiorum crines animo miserit ignorare debemus.

S. Benedictus *in Regul. c. 1.*

An hypocrita veste decipiant

Similia in quodam sermone habet Ambrosius dicens, *Latet plerumque sub tristi amictu lascivia, & deformis horror vili veste obtegitur, ut secreta petulantium tegantur animorum*.

Hieronymus *super Isaiam lib. 6.* consonat aliis Patribus, inquit enim. *Si castum me simulo, & aliud est in conscientia, habeo gloriam mercenariam, & supplicia peccatoris; & in ea comparatione duorum malorum, levius est in alium apertè peccare, quàm simulare & fingere Sanctitatem*. Et *in quad. Epist.* idem Presbyter sanctissimus & eruditissimus. *Intùs Nero, foris Cato; totus Ambiguus; monstrum est velut quadam bestia compacta, secundum illud Poeticum,*

Pars leo prima, draco media, ipsa Chimara. [f]

Et tandem *super Matth. 7.* Chrysostomus. *Lupus tectus pelle ovina, per vocem cognoscitur, & per actum: ovis balat inclinata deorsum, lupus ululat contra cœlum: hoc superbia, illud humilitatis signum*, &c.

f] Hoc Pentametrorum genus est rarissimum: videturque Damaso Pontif. Max. deberi: nam teste Baronio *in Append. ad Annales Eccles.* & Boldonio *in Epigraph. lib. 2. pag. 61. b. Elog.* S. Marci sepulchrum exornavit hujuscemodi metris,

SECTIO XII.

De Restrictione verborum generalium per Vestes.

VEstes & ornamenta corporis, loquuntur, colloquuntur, mentiuntur ut hucusque probavimus. *An-ne etiam verba, si hæc æquivoca sint, aut latius pateant, poterunt per Vestes restringi?* Respondeo affirmativè; & doctrinam, quam *Sect.* 1. §. *Et quidem* tetigi repono uberiùs, & ex ipsa Resolutionem asserentem dilucido.

An per vestes personarum status secernantur?

Pone in hac Civitate Episcopos, Sacerdotes, Religiosos, Laicos; necnon Virgines, Conjugatas, Viduas, vestibus & illarũ ornamentis distingui; ita, ut nulla sit qualitatum & statuum confusio; sed ex colore & forma vestium qualis sit unaquæque persona noscatur. Et hoc posito assero pœnitentes non teneri verbis exprimere circumstantias mutantes speciem, quæ ex statuum varietate nascuntur (quales sunt, Stuprum, Adulterium, Sacrilegium. &c.) quia has ipsas circumstantias vestes consignificant, & sufficienter exponunt. Hanc doctrinam, quæ Theologorum omnium est, nos docet Leander. 1. *part. tract.* 5. *disp.* 8. §. 2. *quæst.* 25. nam inquirit. *An quando conditio, seu status pœnitentis est nota Confessario, sit necessarium, quod se accuset de illa circumstantia, dicendo*, se esse Sacerdotem, conjugatum. &c? Et respondet *non esse necessarium, ut praxis docet*. Et asserit *hanc esse doctrinam communem*, & in particulari Archangelum *dist.* 16 *pag.* 166. *col.* 2. Sotum *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 2. *art.* 4. *pag.* 868. & Nugnum *quæst.* 9. *art* 2. *dub.* 3. *pag.* 497. producit. Et, ut illam melius & profundius intelligas, aliquos Casus examini & censuræ subjicio. Sit

An Pœnitentis status, si à Vestibus manifestetur, verbis debeat exponi?

Proponuntur sex casus, ex quorum distinctione doctrina præcedentis intelligentia dependet.

PRIMVS. Livia perdidit Virginitatis florem; & quia dixit in confessione, *Me viro prostitui*, & se esse virginem non exposuit, an bene sit confessa, inquirit. SECVNDVS. Ioanna erat conjugata, & in confessione se admisisse fornicationem fassa, circumstantiam adulterii subticuit. An-ne ejus confessio erit sacrilegii condemnanda? TERTIVS. Ioannes, Sacerdos [*] aut Ordini N. Religiosus in eodem fragilitatis genere peccatum mortale perpetravit, illudque quoad substantiam in confessione exposuit, & tamen de sacrilegio ob voti violationem commisso nihil dixit. An-ne integrè confessus est? QVARTVS. Theopompus, ut satellites, à quibus ad necem quærebatur, evaderet, habitum monachalem privata authoritate induit; & quia unam puellam cognoverat, hodie in Sacra-

*] Supponit contra Sotum, *in* 4. *dist.* 18 *quæst.* 2. *art.* 4 Servandi Castitatem obligationem in Sacerdote & Monacho nasci ex voto solenni, ac ideò esse ejusdem infimæ speciei Ita Sanchez *de Matrim. to.* 2. *libr.* 7. *disp.* 27. *nu.* 27. Diana *part.* 1. *trac.* 7. *resol.* 3. & 4. & *part.* 3. *trac.* 4. *resol.* 67. §. *In resol. quarta.* Coronius *in Summ. verb. Circumstantia Quis? num.* 20. & alii communiter.

cramentali confessione ait; *Semel fui fornicatus*, & inquirit: An aliter confiteri debuerit? QVINTVS. Frater Titius Ordinis N. Religiosus, furtum commisit, & in confessione dixit, *Semel gravem materiam furatus sum*. Et modò, quia se violasse Paupertatis votum non exposuit, putat non fuisse integram suam confessionē; nam in illa circumstantiam, quæ novam speciem peccato addit, omisit. SEXTVM. Carolus, se Hieronymum percussisse, & se Ioannam & Paulam cognovisse fatetur, quin circūstantias adjacentes; & speciem mutantes exponat: non enim putat hoc esse necessarium, nam Hieronymus Sacerdotalem, Virgineam Ioanna, & Paula Connubialem vestem gestat. An-ne falli dicendus est? HI SEX CASVS postulant, ut exponantur: nam ex illis penitior cognitio hujus Conclusionis dependet.

An qui Virginē volentem defloraverit, stuprum commisisse dicēdus sit?

Respondeo ad primum duas esse valde communes in Scholâ sententias; alii enim docent eum, qui virginem defloravit, stuprum committere, & hanc debere in confessione circumstantiam exponere: alii autem inter volētem & nolentem distinguūt asseruntque nolentis & invitæ deflorationem esse stuprum: volentis verò & consentientis esse simplicem fornicationem. Priorem opinionem tuetur D. Thomas 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 6. Thomistæ *ibid.* Acacius *resol.* 204. *n.* 1. quibus adhærent Bonacina, Azorius, Silvester, Nugnus, Villalobos & alii. Posterior hodie est in Schola communis; nam Acacius *tom.* 1. *verb. Doncella*, *resol.* 272. eam exponit his verbis. *Estando en esta opinion consiguientemente se dize, que el que desflorò la doncella, que consiente, comete peccado de simple fornicacion, aunque està debaxo de la tutela del padre*. Et pro illa Dianam, Lessium, Sotum, Sanchez, Vasquez, & Navarum adlegat. Et postea *tom.* 2. *resol.* 204. reponit eamdem opinionem, & pro illa Sotum, Petrum de Navarra, Vasquez, Sanchez, Lessium, Marcantium &c. producit. Et ego hanc posteriorem sententiā *in Theolog. Intention. libr.* 4. *part.* 3. *pag.* 359. *num.* 1638. *&* *part.* 4. *pag.* 411. *numer.* 1912. & *pag.* 414. *num.* 1928. propugno. Hanc etiam opinionem habet Leander *part.* 1. *tract.* 5. *disp.* 8. *§.* 2. *quæst.* 16. ubi Lugonem, Sanchez, Vasquez, Navarram, Lessium, Ægidium, Megalam, Suarium, Tannerum, Molfesium Fagundez, Trulenchium, Hurtadum, Ochagaviam, Ludovicum de San-Iuan, Baunium, Gesualdum Palaum, & alios Doctores producit. Quia Vasquez *opusc. de restit. cap.* 3. *§.* 1. *dub.* 1. *num.* 6. & 1. 2. *disp.* 112. *cap.* 1. *num.* 1. nostram sententiam tenet & pro illa Sotum adlegat, quē Petrus de Ledesma *de pænit. cap.* 19. *dub.* 5. *post concl.* 1. & Ludovicus *quæst.* 1. *de circumst. art.* 2. *dub.* 2. *pag.* 1064. adducunt pro sententia contraria; operæ pretium erit eum audire: nam *in* 4. *dist.* 18. *quæst.* 2. *art.* 4. *pag.* 823. sic inquit. *At reverà, ut meam tenuem opinionem proferā non clarè video, saltem, si puella, quæ non est sub curâ parentum, vel masculus etiam virgo, sua sponte vult virginitatem perdere, quod sit distincta species Luxuriæ à simplici fornicatione; nam puella est domina sui corporis in illo usu, sicuti puer*. Ita ille: unde cum etiam pro nostrâ sententia citat Graffius, *lib.* 1. *decis. cap* 20. *nu.* 28. tametsi ipse oppositæ cum Navarro subscribat.

N. B. Cùm in exponenda natura & essentia stupri non conveniant Doctores inter se, patet non bene confiteri, qui dicat, *stuprum commisi* nisi .n. aliud addiderit, non poterit Confessari⁹ colligere, an pœnitens virginem volentem, aut invitam cognoverit. Et tamen hæc circumstantia (addit enim novam speciem) debet necessariò explicari.

Quid Sotus senserit?

An bene pro utraque sentētia citetur?

An Virgo quæ est sub cura parentum aut tutorum, si fornicetur, amissæ virginitatis circumstantiā explicare teneatur? Negat Trullenchius *lib.* 1 *in Decalog. cap.* 5. *dub.* 2. *num.* 2. *&* 8. dicens.

Quamvis parentes vel curator dissentiāt si ipsa consentit, non est formaliter stuprū, quamvis reverà virgo sit, & claustrum virginale rumpatur. Ratio est quia ratio formalis stupri est violatio claustri virginalis cum injuria: hic autem nulla fit injuria: consentienti .n. non fit injuria, quia est domina sui corporis, ac proinde illo abutendo, nemini facit injuriam. Consonat Leander *part.* 1. *tr.* 5. *disp.* 8. *§.* 2. *q.* 17. *p.* 179. *qui* multos Authores producit.

His præmissis, si stemus posteriori sententiæ, & dicamus Virginem, quæ volens se amasio prostituit, simplicem fornicationem committere: dicenda est Livia integrè fuisse confessa, nam in ejus peccato non fuit circumstantia stupri, quę debuerit exponi. Et suadeo Confessariis, ut hanc sententiam teneant, & pœnitentes suas doceant; esset enim & Confessario molestum interrogare, & grave moniali aut fœminæ nobili exponere, an quando peccavit erat virgo. Consultò *pænitentes suas* dixi: nam multi, qui docent fœminam, cùm virginitatem amittit debere hanc circumstantiam in confessione exponere, ab hac obligatione virum liberant, quia in ipso cessat ratio, ob quā mulierē onerabant. Ita Ledesma *in summ.* 1. *par. tract. de Penit. cap.* 19. *diff.* 2. & *part.* 2. *tract.* 27. *cap.* 10. *§. Ad hanc difficultatem.* Cui in Theol. Intentional. *libr.* 4. *part.* 4. *pag.* 411. *num.* 1912. subscribo. Stando autem opinioni priori dicam debere circumstantiam stupri explicari; mutat enim speciem. Et quid de Livia dicemus, quæ stupri circumstantiam subticuit? Dicemus illam integrè confessam fuisse: nam peccati substantiam ipsa linguâ exposuit, & vestis quæ virgines à corruptis distinguit, circumstantiam condixit. Ita expressè Ortiz *in summ. cap.* 23 *§.* 27. inquit enim *La doncella que desea ser corrompida, hà de confessar esta circumstācia: y yendo en habito de doncella, y siendo havida por tal, basta decir, que desea fornicar*. Et cur sufficit? Quia vestis statum Virginis consignificando desideratam illā fornicationē ad stupri speciem contrahit, & restringit.

De Opinionum delectu.

Vtrum ex his duabus in praxi debeamus amplecti?

An teneamur pluries eadem peccata confiteri?

Addo manendo in eadem D. Thomæ sententia Liviam si adhuc Virgineas vestes post florem amissum retineat, si iterum contra Castitatem peccaverit debere monere

nere Confessarium, ne illum vestis decipiat. Deberet ergo dicere. *Semel post ultimam confessionem cognita fui à viro, non tamen in hac copula Virginitatis florem perdidi, quoniam non eram Virgo.* Debere sic illam confiteri, patet; nam confessarius, nisi admoneretur, habitu stupri circumstantiam subaudiret: Ergo, ne confiteatur Livia, culpam aut circumstantiam culpæ, quam non commisit, debet ut dicebamus, Confessarium monere. At hæc ipsa admonitio esset Liviæ gravissima: nam unum peccatum ritè confessum & deletũ deberet pluries cõfiteri, quod legis Christianæ suavitas non requirit. Et hoc ostendo. Si prima fornicatio à cæteris distinguitur specie; quando fornicationem secundam confitetur, tenetur necessariò pœnitẽs dicere illam, quam Ecclesiæ clavibus subjicit, non esse primam. Ergo tenebitur illam priorem iterum confiteri.

Per conjugata vestem, ad adulterium;

Respondeo ad secundum Ioannam fuisse bene confessam: nam licèt ore tãtum dixerit, *Fornicationem commisi*. Nihil omisit, quod deberet exponi. Nam hæc verba, quæ sunt generica, & universalia, & possent si nihil adderetur, de simplici, sacrilega, & adultera fornicatione intelligi, hîc & nunc non sunt generica & universalia, nam per vestes connubiales restricta adulterium exponunt. Idem dicito in simili casu de Moniali, quæ fornicationem confiteretur: nam hæc ipsa confessio per habitum Religiosum restricta contrahit fornicationem, ut sacrilega sit. Et in hoc profectò casu lingua loquitur realiter, vestis virtualiter (N. B.) non enim realiter loquitur vestis, & tamen prudentum æstimatione ita se habet, ac si realiter loqueretur. Quoniam signum, ut Logici exponunt, est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, nos facit in alterius rei cognitionem devenire. Et in nostro casu connubialis (aut etiam monacalis) vestis præter speciem, quam ingerit oculis, præstat, ut Confessarius in cognitionem adulterii (aut etiam sacrilegii) lingua non expressi perveniat. Vide quæ in Theolog. Fundament. diximus à 2359.*b*.

Et per Monialis habitum ad sacrilegium fornicatio restringitur.

Quid signum sit?

Quid significet Vestis?

Respondeo ad Tertium Ioannem bene & integrè confessum esse: nam peccati substantiam linguâ, & sacrilegii (seu voti violati) circumstantiam veste confessus est.

An Ioannes sit bene confessus?

Addo inter majores Ordines & professionem Monachalem non debere necessariò distinguere, nam communes & probabilissima Opinio non admittit distinctionem hujusmodi. Cotonius *Mulier peccãs cum Sacerdote Religioso, committit Sacrilegium, & tenetur explicare circumstantiam Persona; non quidem utramque, nimirum Sacerdotii & Religionis, sed illarum alterã, dicendo,* Peccavi cum Religioso, *vel* cum Sacerdote. *Quod etiam procedit de ipso Sacerdote, cui satis est, quod explicet alterutrum. Et ratio; quia vota solennia Castitatis, quæ emittuntur in Professione Religiosa & in susceptione Sacrorum Ordinũ, sunt ejusdem speciei.* Ita ille *in summ. verb. Circumstantia num.* 20.

An peccata in materia Castitatis à Monacho, & à Sacerdote commissa sint ejusdem infima speciei.

Respondeo ad Quartum Theopompum malè confessum fuisse: nam se sacrilegii accusavit, quod non commiserat. Quando enim ipsius lingua verax est, & fornicationem, quam revera commisit, confitetur: ejus vestis est mendax, & eum accusat circumstãtiæ sacrilegæ (violationis voti) quam non commiserat. Ergo, ne malè confiteatur, debet lingua mendacem vestis confessionem elidere. (Hisp. *ha de desmentir con la lengua lo que mentia el vestido* puta dicendo. *Semel fui fornicatus; sed sciat V. Paternitas me non esse Religiosum.* &c.

An, & cur Theopompus per vestem mentiatur?

Quomodo debeat confiteri?

Respondeo ad Quintum, tria emitti vota essentialia in Professione solenni: & in hanc tam deobediendo, & furando, quam lasciviendo peccari. Ergo, si in luxuriæ peccatis non est necessarium verbis sacrilegium exprimere, nam fornicatio lingua exposita per vestem (consignificantem circumstantiam) ad sacrilegam fornicationem restringitur: nec in proprietatis & inobedientiæ culpis erit opus sacrilegii circumstantiam exprimere: nam proprietatis aut inobedientiæ peccatum lingua expressum, per vestem ad proprietatis sacrilegæ, aut inobedientiæ sacrilegæ peccatum manifestè restringitur.

De Professione solenni.

Tria vota necessariò requiris.

An sacrilegii circumstantia in furto, aut inobedientia debeat lingua explicari?

Respondeo ad Sextum, non esse laudandos, qui sine necessitate aut causâ in Sacramentali Confessione nomina complicium exponunt, nam illos *opusc. de honesta vita in fin.* reprehendit Melleus Doctor his verbis: *De nullo prorsus sinistrè loquaris, quantumcumque sit verum vel manifestum, nisi in Confessione; & hoc ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum.* Interim, quia extra Confessionem, ut multi Viri docti affirmant, sine lethali culpa uni prudenti viro potest quis crimen proximi occultum revelare; (nam manet sub sigillo secreti) consequenter dicendũ est, Carolum explicando in Confessione complices, mortaliter non peccavisse: &, quia materia est gravis, & in gravi materia peccata venialia plena deliberatio non admittit; addi adhuc potest Carolum non peccasse venialiter, & nemini injuriam fecisse. Ita Cajetanus *in* 2.2. *quæst.* 62. *art.* 2. Navarra *de restitut. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 334 Graf-

An complicium nomina possint in confessione exponi sine causa?

An uni aut alteri viro prudenti possit crimen proximi occultum revelare?

Graffius *lib.1.c.137.* Diana 2. *part.tract.17.resol.22.& 25.& 3.part.tract.5.res.33.* Reginaldus *lib.24.cap.4.n.75.* Lessius *lib.2.c.11.n.70.* Hurtadus *de Iustitia disp. 11. diff.5.* Et hanc opinionem probabilem censet Leander, nam *p.1.tr.5.disp.5. quæst.64.* oppositam, cui adhæret, vocat probabiliorem. Hac doctrina premissa venio ad Casum propositum: & ajo Carolum bene confessum fuisse: nam, si Hieronymum esse sacerdotem, & Ioannam esse Virginem, & Paulam esse Conjugatam Confessarius cognoscit, verba Caroli per Hieronymi, Ioannæ & Paulæ vestes aut similes alias circumstantias Confessario notas restringentur, ut genericam significationem contrahant ad determinatam speciem. Quam ob rem hæc generica verba, *Percussi Hieronymum, & Ioannam, & Paulam cognovi*, quæ lingua profert Carolus per eorum vestes & circumstantias Confessario restricta, æquipollebunt his, *Unum sacerdotem percussi; & unam Virginem, & unam Conjugatam cognovi*.

Idem est in Confessione nominare personam cujus à Confessario status & conditio noscuntur, ac personæ statum & conditionem explicare.

SECTIO XIII.

De Rerum insensibilium ornamentis.

An ipsa loquantur?

Habent Regna & Provinciæ propria Stemmata.

Propriis ornamentis, & stemmatibus signantur, cognoscuntur, & distinguuntur Regna, propriis Civitates & Familiæ, propriis in iisdem Domus & Officinæ: propriis Naves; & tandem propriis Equi, Elephantes, & cætera necessaria Animalia.

De Castella, Legione, Gallia, &c.

Castellæ Regnum præsefert in suo Insigni Castellum; Legionis Regnum Leonem: Hispanicè enim & Regnum & Animal vocatur *Leon*. Galliæ Regnum tria Lilia. Et sic alia omnia signis appositis indigitantur.

De Civitatum Stemmatibus.

Sunt etiam specialia Civitatum Insignia, quæ in specie recensere non juvat, unusquisq; enim stemmata cognoscit suæ Patriæ, & aliena non curat.

De Familiis.

Et quis ignorat singulas Nobilium Familias stemmatibus propriis gloriari? sunt inter illa, quæ *Cantantia*, & quæ *Ficta* dicuntur, quod leges à Regibus-armorum, quos vocant, non observant.

Reges armorũ, qui?

Eorum officiũ, munusque.

Svnt autem hi, qui à nobis *Reyes de armas* vocantur, & in Reipublicæ solennitatibus paludati Regi, aut Cæsari adsistunt, quorum curæ stemmatum conservatio commissa, ne Cives Nobilium arma usurpent; & ne Nobiles, sibi indebita adsciscant.

Quænam Stemmata nominẽtur Cantantia?

In quibus familiis reperiãtur?

Caeterum *Cantantia stemmata* vocantur illa, quæ correspondent cognomini: ubi enim hoc aliquid significat, illudque in Clypeo pingitur, tunc *cantari* putatur. Et huc Hispani referũt generosas & illustres familias *de Leon, del Castillo, de la Torre, de la Puente, de Robles, de Solis* &c. in quarum Clypeis Leonem, Castellum, Turrim, Pontem, Robur, & Solem prospectamus.

Observanda in Stemmatibus pingendis lex.

Praeterea, ita armorum Magistri metalla, & colores distribuunt, ut absolutè jusserint, *ne color supra colorem, nec metallum supra metallum apponatur*: & omnia stemmata, quæ hanc legem violent, esse *Ficta* pronuncient.

De Stemmatibus Fictis.

Interim (quod pace illorum dixerim) sunt multa hac lege, immò his Legislatoribus antiquiora Familiarum stemmata, in quibus aut colori insidet color, aut metallo metallum.

An & quomodo possint omnes Colores pingi & distingui solo Nigro?

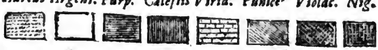
Sed quomodò in libris, qui aut scribantur manu, aut imprimantur typo solum colorem nigrum præseferunt, poterimus in stemmatibus colores necessarios distinguere? Duos modos in Historiis reperio.

Primus Modus simplicior.

Primus, qui revera est antiquior, utitur initialibus literis, nam his *A. Ar. R. V. N.* &c. aut aliis similibus Notis *Aureum (flavum) Argenteum (album) Rubrum, Viridem, Nigrum, &c. colores* significat. At hic ipse modus simplicissimus est, & arte caret. Quam ob rem Recentiores majori ingenio solo linearum situ distinxere pigmenta. Sequentia lineamenta considera. Sic enim exprimitur color

Secundus ingeniosior & melior.

Aureus Argent. Purp. Cælestis Virid. Punice' Violac. Nig.

Vide Laminam Æneam, quæ nostræ Theologiæ Intentionali præfigitur, & nostrum etiam Hispanum stemma, in quo iterum hæ Delineationes explicantur.

De Navium ornatu.

De Naviũ ornamento & figura multa in libris leguntur: nam Ταυρόμορφος erat illa, quæ Iovis jussu Europam, Agenoris Regis Phœnicum filiam, in Cretam transvexit ex Africa. Strozius Pater.

Sigalion secunda Pars.

Taurus, qui Europam trãsvexit, Navis fuit.

Per tumidam Taurus Agenorida.

Et Saxo Pamphilus.

Europam vixi rosam quia tergore.

De Navi Veneta, quæ Delphinus vocatur.

Et Delphinum (sic vocabatur navis, quæ Petrum della Valle Constantinopolim Veneriis transtulit) si non paludamentis, carminibus ornari jubet ipse Petrus in datis ad amicos epistolis.

Aliter Regum Equi, & aliter Civium pri-

De equorum phaleris.

Quàm sint pretiosa apud Hispanos?

privatorum ornantur. Et aliter qui Ecclesiasticis & aliter qui Laicis serviunt. Et eò venit aliquorum Principum Hispanorũ profusio, ut in unius equi phaleris sciant expendere decem millia ducata, quin cogitent, quot viduæ & orphani pane careant, quia ipsi nolunt creditoribus solvere.

Pretiosa Elephantum ornamenta.

De Elephante Regis Pegu.

Sic etiam Elephantes olim & etiamnũ in tota Asia; pretiosis paludamentis exornantur. Qui Regi de Pegu servit, in aureis vasis comedit, panno aureo tegitur, & satellitio Regio septus ad palatiũ conducitur. Similia in aliis Asiæ provinciis observatur. Et sanè antiqua est hæc Elephãtes ornandi consuetudo, nam in primi Machabæorum sexto, sic lego. [Agressus est filius Antiochi Antiochus Hebræos. Et ut refulsit Sol in clypeos aureos, & æreos, resplenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lampades ignis. Et distincta est pars exercitus Regis per montes excelsos, & alia per loca humilia, & ibant cautè, & ordinatè (*). Et commovebantur omnes inhabitantes terrã à voce multitudinis eorum, & incessu turbæ, & collisione armorum, erat enim exercitus magnus valde, & fortis. Et appropiavit Iudas, & exercitus ejus in prælium, & ceciderunt de exercitu Regis sexcenti viri, & vidit Eleazar Abaran unam de bestiis loricatam(a) loricis Regiis, & erat eminens super cæteras bestias, & visum est ei, quod in ea esset Rex, & dedit se, ut liberaret populum suum, & acquireret sibi nomen æternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis, interficiens à dextris, & à sinistris, & cadebant ab eo huc, atq; illuc, & ivit sub Elephantum, & supposuit se ei, & occidit eum, & cecidit in terram super ipsum, & mortuus est illic. Et videntes virtutem Regis, & impetum exercitus ejus diverterunt se ab eis. &c.]

*) Nota illud *ordinatè*; nam disciplina militaris (hæc, aut illa) est antiquissima.

a) Ecce Elephantes, etiam olim Regio apparatu exornabantur.

Qui pro Patria moritur, æternũ sibi nomen adsciscit.

Qualis fuerit Eleazarus?

Et hic occurrunt duo, alterum, quod Præterintentionalem Theologiã, alterum, quod hanc Haploteta concernit. Circa Primum adnotato Eleazarum inter generosos Hebræorum Heroas numerari debere. Illi possumus dicere: *Semper tibi in ore sunt, recta, honesta, digna imperio, omnia pericula* (subeunda) *pro Republica; mori pro Patria. Hæc cum loqueris, nos barones* (ignavi) *stupemus*. [b] ejus affirmo mentem fuisse Regem occidere, mediumque bestiam illam prosternere: casu autem illam suo se esse occisuram, aut non prævidisse absolutè, aut præter intentionem evenisse. Circa secundum, illam eamdem bestiam sua majestate & mole, & Regiorũ armorum ornamento barrire, *Iste, qui mihi insides, est Rex Antiochus.* Saltem talis erat Barri magnificentia, ut hæc verba Eleazarus oculis se audivisse putaverit.

b] Cicero lib. 2. de Finib.

Eleazarus præter intentionẽ occiditur.

Quid barrivevit lorica Regia ornatus Elephas?

Vexillum purpureum super Imperatoris tentorium expansum, quid significet?

In Bello, non solùm vexillis portatile Imperatoris exornatur Palatium, sed & Nuncii, qui epistolas de victoria ferebant, immò, & ipsæmet literæ, quæ ferebantur. Plutarchus *in Fabio, & in Pompejo*, sic scribit. *Paludamentum Purpureum, super tentorium Imperatoris, signum pugnæ*. Sed quo Paludamentum modo supra Imperatoris tentorium protendebatur? *Paludamenti* enim nomine, vexilla, flamulas, & omnia militaria ornamenta intelligi jubet Festus, & ex illo Verannius, Passeratius, & alii. Post victoriam, & Nuncii, & Militaria Instrumenta Lauro coronabantur. In illo erudito Libro, qui *Fiestas de Sevilla* inscribitur, D. Farfanius pag. 25. §. *iban.* sic ait. *Vnos cercos grandes, en forma de Coronas; cuyas Hojas eran de plata, pabonadas de esmalte verde. Este adorno se passava de lo bello à lo Ingenioso, imitando una de las Ceremonias Romanas, celebrada en las felicidades de sus Auspicios; Donde para demonstrarlos al Pueblo, los ceñian de Hojas de Laurel: Ceremonia, que estendieron a las Cartas Missivas, en que publicavan los Anuncios de sus vitorias, y aquien llamaron*, Tabellas laureatas. Et hodie in Asia Theca epistolæ (Hisp. *la sobre carta*) conficitur ex serico inter nobiles, & ex pãno aureo inter Summates, ut Petrus della Valle asseverat.

Paludamentũ militare, quid sit?

Qua, & quando Epistola coronabantur?

Tabellæ laureatæ, quæ?

De Epistolarũ thecis.

AR-

ARTICVLVS IV.

DE ΟΡΓΑΝΟΛΟΓΙΑ.

Sive de Instrumentorum, & præcipuè Militarium, Colloqutione.

Arma omnia Militaria loquuntur.

LOquuntur, & eloquuntur æra, ferra, tubæ, cornua, tormenta, pila, enses, machinæ & arma omnia univer sim loquendo, & interest illorum idioma cognoscere, nam & Troes moniti armorũ strepitu, non periissent profectò, si ad Canones Militaris Dialecticæ, illum pro Antecedenti Providentia sumpsissent,& consequentias elimassent. Ab Epeo ædificatus [*] Equus in urbem ducitur, magna lætitia & spe, ut constat ex Virg. qui lib. 2. Æn. cecinit;

[*] Multa in Trojano bello sunt inventa. Æneas Tubam dicitur reperisse. Epeus (Græcè Ἐπειός) Endymionis filius, & Pæonis frater, invenit trabem, qua quatierētur muri, quæ sub initium *Equus*, & posteà *Aries* denominata. Hic locus Fabulæ de Equo Trojano. Vide Plinium *lib. 7. cap. 56.*

Dividimus muros & mœnia pandimus urbis.
Accingunt (se) omnes operi, pedibusq; rotarum
Subjiciunt lapsus, & stupea vincula collo
Intendunt, scandit fatalis machina muros.
Fœta armis: circum pueri, innuptæq; puellæ
Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.
Illa subit, mediaque minax illabitur urbi.
O Patria! ô Divum domus Ilium, & inclita bello
Mœnia Dardanidum! quater ipse in limine portæ
Substitit, atq; utero sonitum quater arma dedêre.
Instamus tamen immemores, cæciq; furore,
Et monstrum infelix sacrata sistimus arce.
Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris,
Ora, Dei jussu, non unquam credita Teucris.

Ecce armis fœtus ille Equus loquebatur: ecce ejus verba oculis & mente audiri debuissent & intelligi. Ecce sola Cassandra illa percepit & exposuit: Et ecce Vulgus stupidum, Religiosa opinione præventum, non vult credere.

Quàm sint potentia præjudicia?

TVbæ, Tympana, Cornua, & alia Militaria Instrumenta, Bellica dialecto loquuntur, immò vociferantur; & ita clarè ut quid præcipiant, sine confusione aut æquivocatione Milites universi cognoscant. Eorum Davides vocem transtulit ad Ecclesiam, nam cùm Psalmo CXLVIII. & CIL, universas creaturas ad Deum laudandum invitasset, Psalterium claudit dicens, *Laudate eum in sono Tubæ, laudate eum in psalterio & cithara: Laudate eum in tympano & choro, laudate eum in chordis & organo; Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in Cymbalis jubilationis, omnis Spiritus laudet Dominum.* Et tametsi Lectoris erudita Curiositas, exspectare posset, ut de singulis disseram, me juvabit similitudo, ut, si egero de aliquibus, ab aliis possim supersedere; quæ enim rationes loqui hoc vel illud Instrumentum Militare persuadent, eædem æquè probant colloqui instrumenta universa.

Organa Militaria habent specialem dialectum.

Impendit universa Davides ut laudes Divinas decantet

SECTIO I.

De Cornu. *Loqui illud ostendit, sive pro Tubâ sive pro arcu, aut aliâ re qualicumque accipiatur.*

SVmo exordium à verbis quæ initium dât Octvaæ Æneidi: canit enim Virgilius.

Vt belli signum (*) Laurenti Turnus ab arce
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu.
Vtq; acres concussit equos, utq; impulit arma.
Extemplo turbati animi: simul omne tumultu,
Conjurat trepido Latium sævitq; Iuventus
Effera &c.

*] *Bellũ* hic pro ipsomet *conflictu* Poeta posuit.

Et quia instantur Cornua aliquid de hac voce præmittamus. Var-

Cur agatur de Cornibus?

De voce Cornu, *quid significet?*

Varias significationes habet *Cornu* omissa enim propria, quæ universis est nota & dilucidatione non indiget, vocem similitudo ad res varias denotandas transvexit, & obtinuit præcipuè, ut pro Tubâ, pro arcu, pro Equorum singulis, & pro retortis mæandris fluminum, in Linguâ Latinâ sumatur.

Cornu *tubam significat.*

Cornu pro Tubâ] Hoc sensu vocem ut vidisti sumpsit hoc in loco Virgilius. Et libr. 7. dixerat.

Æreaq; assensu conspirant cornua rauco.
——Cornuq; recurvo
Tartaream intendit vocem.

Lucanus (Militaris Poeta) libr. 1.

Non pia concinuit cum rauco classica cornu.

Ovidius Fastor. lib. 4.

Protinus inflexo Berecynthia Tibia cornu.

Et libr. 1. de Ponto.

Ante Deum Matrem cornu tibicen (::) *adunco.*

::] In voce *tubicen* secunda est brevis, & in *tibicen* longa: nam dici deberet *tibiicen*, & duo illa *ii*, in unū î convertuntur per Crasin.

Illos imitatur Pontanus; inquit enim,

Martiaq; horrifico sonuerunt cornua cantu.

Et Crinitus etiam

Et juncta horrisonis tympana cornibus.

An habeant Cornua varios modos loquendi?

Et quia aliter clangunt Cornua, cum mane Milites equos præparare jubentur: aliter cùm convocantur: aliter cùm in viam amandantur, aliter, cùm in hostem incurrunt, & tandem aliter cùm se recipiunt: habent cornua suas phrases, quas intelligunt Milites, & per quas ab Imperatore reguntur.

Etiam Arcus, quo sagittas explodimus, vocatur Cornu.

Cornu pro Arcu Venatorio] Cornua vocari solent Arcus extremitates, & ipsemet Arcus *Cornu.* Virgilius in Bucol.

Ire libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula. [a] & in Cyri.
Gnosia Naupacto contendens spicula cornu. [b]

Et libr. 11.

Spicula torquebat lycio Gortynia cornu. [c]

Lucanus libr. 1.

Cornua succincti premerent cum torva Ministri.

Pamphilus.

Cornu flexile, pendulam pharetram.

Ovidius libr. 9. —— *Rigidum fera dextera cornu*
Cùm tenet. Silius lib. 2.
Crebra Cydonæo fundebat spicula cornu. [a]

Statius libr. 4.

Et nisi curvato torsissem spicula cornu:

Bartolinus.

a] *Cydon*, Græc. κυδωνία, Cretæ Vrbs, in qua arcus optimi temperabantur.

b] *Naupactus* Ætoliæ civitas non longè a Locris.

c] *Gortyna* est urbs Cretæ.

Qualis ituræo cornu levis exit arundo. [d]

d] Syriæ populi in Arabiā vergentes vocantur *Iturei*, qui arcus conformabant ex taxis. Virgil. 1. Georg. *Ituræi taxi curvantur in arcus.*

Cornua Fluminum] sæpe à Poetis carminibus condecorantur. Lucanus libr. 2.

Adriaticas flexis claudit qua cornibus undas.

Et Valerius Flaccus lib. 6.

Tunc, & terrificis undantem cornibus Hebrum.

Conradus.

Dum flexuosis Ister ibit cornibus.

Equorum ungulæ etiam vocantur Cornua

Cornu etiam dicitur Equi ungula.] Silius lib. 3.

Dumq; premit sonipes duro vestigia cornu.

Et hinc equi *cornipedes* vocari solent. Virgilius lib. 6. Æn.

Ære, & cornipedum cursum simularat equorum.

& lib. 7. agens de Hippolyto, qui & *Virbius*, hoc est *Vir-bis*, quod vitæ restitutus fuerit.

Cur equi à Triviæ lucis & templo arceantur?

Vnde etiam Trivia templo, lucisq; sacratis
Cornipedes arcentur equi, quod littore currum
Et juvenem monstris pavidi effudere marinis.

Aliae vocis *Cornu* significationes sunt Grammaticæ & propriæ, & expositione non indigent. Nihilominus versus istos subscribo.

Lucanus lib. 9.

—— *Sed tortis cornibus Ammon.*

Ovid. lib. 2. Metam.

Orbe resurgebant Lunaria cornua nono.

SECTIO II.

In castris exercitui imperia notificant Στατηγοτος: in solemnitatibus funeribus, &c. pompam adaugent.

Vnde Tuba *dicatur?*

Tuba à tubo, seu canali, quem habet, nomen sortita est. Ejus duplex apud Antiquos erat usus; Politicus, & Militaris; nam in civitate & campo illa clangendo loquebatur. Ante domum alicujus inflata Superiorum permissu, censebatur dicere, *Civis N. ad quem hæc domus spectat, velut capitis reus, ad Senatum citatur*: in campo autem resonans, quænam *Στρατηγὸν* jubeat, intimat & distinguit. Et quidem tria in Tubis Scriptores observant: Animam, Vocem, Metrum: Animam debeant Tubicinibus, inquit enim Mantuanus.

Tuba clangere capitis rei citabantur.

Et

An Tuba sit instrumentum animatum?

Et steriles animare tubas, bellumque per omnem
Ausoniam.

Vocem illis in *Thyeste* indulsit Seneca,

Affixa inhærent dona vocalis tubæ. [a]

a] Est Senarius

Vbi, ut conspicis, tubam *vocalem* dicit, quod per ipsam Rectores exercituum loquantur. Et hanc ipsam tubæ vocem esse Metricam & mensurari numeris, observavit Quintianus, & nos monuit his verbis.

b] Verba in *ax* pauca sunt in Lingua Latina & *sonax* non ubique receptum.

Est Tuba Organum Militare.

—— *Ecce sonacis* (b)
Carmina rauca tubæ. Illam interim
Ære ciere viros, Martemque accendere cantu,

universi fatentur. Virgilius Æneid. 2.

Exoritur, clamorque virûm, clangorque tubarum.

Lucretius libr. 1.

Vangiones, Batavosque truces, quos ære recurvo.
Stridentes acuere tubæ. (c)

c] Tubæ etiam hodie, aliàs rectæ, aliàs curvæ formantur.

Virgilius iterum libr. 5. Æneid.

Inde ubi clara dedit sonitum tuba.

Ovidius Metamorph. libr. 15.

Terribilesque tubas, auditaque cornua cælo.

Silius libr. 11.

—— *Immiti murmure sæva*
Inter bella tuba.

Tacitus libr. 2.

Tum Sentius occanere cornua, tubasque, & peti aggerem, erigi scalas jussit; ac promptissimum quemque succedere. Valerius Flaccus libr. 3.

—— *Clamorque tubæque*
Sanguinea juvere Deum. &c.
—— *Ter in horruit Æsther*
Luctificum clangentes tuba.

Alexander

—— *Quid dudum inflare moraris*
Tartareas Bellona tubas.

Sidonius.

At tuba terrifico strepuit grave rauca fragore.

Pontanus.

—— *Canit tuba & ænea Martem.* &c.
Buccinaque insonuit, rauco & tuba concava cantu. &c.
Sensit ubi audaces signa dedere tubæ.

Politianus.

—— *Grandique tremendas*
Obruat ore tubas. &c.
Et grave conspirat cornu tuba flexilis unco. [c]

Strozius pater.

Grandisona linquam bella canenda tuba.

Quintianus.

—— *Rapidosque fragores*
Belligera resonare tuba.

Mantuanus.

Arguta superbam
Depellit sambuca tubam.
—— *Tuba flexa morantes arguta superbam.* [c]
—— *Qualesque dedit tuba Martia cantus.*

Valerandus Varanius,

Terrifica cecinere tuba.

Cantalicius [d]

Et tuba multiplici crepitans sonat area cantu.

d] Considera illud *multiplici*: & tamen scias, rarum esse Tubicinem, qui tuba possit puncta Musica *Vt, re, mi, fa, sol, la, bi* perfectè exprimere: interim, quia labor assiduus omnia vincit, Ferdinandus III. Imperator semper Augustus, Harmonicę rei peritissimus, tres vel quatuor habebat, qui in choro juxta notas præscriptas cũ cæteris modularentur.

Faustus.

Horribili resonare tuba.

Pontanus.

Et pugnam tuba terribili ciet horrida cantu.

Martis gloriam & pompam Romani Veteres ad nobiliores solennitates traduxere, ad easque plebem tubæ clangore convocarunt: & hinc sumpta occasione Scriptores, & præcipuè Poetæ, dicti sunt tuba canere. Ovidius libr. 1. Fast.

Hodie etiam hilari Tubarũ clangore plebem convocamus ad Templa in majoribus solemnitatibus; sed quia Neapolitani Tubicines Saracenos impédunt, statim quæritur, *An præstes id illæsa & secura conscientia?* Et alibi *respondetur.*

Cantetur que fera nil nisi pompa tuba.

Et ejusdem Operis solennis libr. 3.

Summa dies è quinque tuba lustrare canora.

Et libr. 2. Eleg.

Pro longa resonent carmina vestra tuba.

Statius libr. 15. Sylv.

Quinque tubas acres, lituosque audire volentem.

Martialis libr. 10.

Pieria caneret cum fera bella tuba.

Strozius filius.

—— *Et unca*
Permulcent hilares littora festa tuba.

Feretrius

Et canere altisona cesset uterque tuba.

TRanslata posteà ad funera, fuit jussa gemere; & suspiriis, interruptis singultu, cadavera concomitari. In Epist. Medeæ Ovidius.

In Procerum funeribus tubis tristes elegi cãnebantur.

At mihi funesta flebiliora tuba.

Strozius filius.

Mœstaq; funereos tantùm tuba clangit in usus.

Petrarcha.

Pila inter, tristesq; tubas.

Propertius lib. 4.

Et fluxit querulas rauca per ossa tubas.

Tan-

Tuba meretrices accersit.

TAndem antiquæ gloriæ oblita Tuba, occœpit meretrices ad Floralia vocare. Erant autem Floralia festi ludique ad honorem Deæ Floræ instituti. Et quæ fuit hæc Flora? Ea, quæ Græcè est

χλωρις est Flora.

χλωρίς. Ovid.lib.5.Fast.

Chloris eram, quæ Flora vocor.

Qualis fuerit; & quale testamentum condiderit?

nempe, celeberrima meretrix, quæ cùm eximias opes corporis quæstu congessisset Romanum Populum nominavit hæredem & reliquit pecuniam, cujus ex annuo fœnore suus Natalis dies celebraretur, editione ludorum, quos appellant *Floralia.*

An-ne ludi Floralia sine solæcismo dicantur?

Anne Florales deberemus eos dicere? Quintilianus lib.1. cap.9. *Quædam tamen & faciem solæcismi habent, & dici vitiosa non possunt, ut tragædia Thyestes, & ludi Floralia.*

An sint aliqua quæ primo adspectu videantur legibus dissonare Grammaticis, quæ tamen, sic debeãt, & non aliter dici?

Agebantur cum omni lascivia, & dissolutione ludi hi, non enim aliter meretricis memoriæ convenirent, quoniã præter verborum obscœnorum licentiam, nudabantur flagitante populo meretrices & mimarum usurpantes officium in conspectu multitudinis ad societatem (immò ad tædium usque) impudicis motibus detinebantur. Manserunt longo tempore hi ludi, quorum turpitudinem, quam manibus palpabant universi, nemo erat qui

An, & cur, & quomodo hi fuerint ludi emaculati?

perciperet, nam ipsamet voluptatis libertas singulos obcœcabat. Sed tandem tractu temporis aliqui probi, & modesti Viri in Senatum adlecti, flagitiosam, & propudiosam totam hanc solennitatem judicantes, ut infami rei dignitas quæreretur, sumpserunt argumentum ex nomi-

De Dea Flora. Quibus rebus præsideat?

ne [a] & Floram Deam esse, florum & fructuum Præsidem, à cujus penderet arbitrio annua Bacchi, & Cereris copia, & felicitas, & alia similia mentiti, qua licuit,

Quando ejus solennia celebrentur?

Fastum emacularunt. Et semper hæc solennitas numeroso adolescentum & adolescentularum accursu prima Maji die celebrabatur: nam libr.4.Fastor. ait Ovidius [b]

Exit & in Majas Festum Florale Calendas.

Tuba in Floralibus ad theatrum meretrices Romæ convacabantur.

Et ecce Tubæ gloria ad sterquilinium [c] dimissa (quid enim aliud in Floræ festo theatrum erat, quàm fimetum infame) lascivo accentu convocabat scorta; virginesq; ad omnem lascivam illorum exemplo invitabat; dicebat enim

Vt pudor, & gravitas hodie (nam sola voluptas
Quæritur) absistant, Flora jocosa (d) *jubet.*

Quomodo aliqua meretrix ingeniosè vocetur?

Et huc respiciens Satyr. 6. Iuvenalis, per circumloquium innuit, quod ab Historiæ ignaro minimè intelligeretur: quæ enim in alius ore esset, vel scortum, vel meretrix, est ingeniosè in suo

——— *Dignissima prorsus*
Florali Matrona tuba.

N O T A!

De Poetis, qui ne lasciva canant, cudunt Hæreses?

a] Quia Comœdiæ aliquorum sententia deberent inhiberi in Hispania, suo loco scripsi, & ostendi ineptos esse Poetas nostros ut scribant Divina: ubi enim volunt abstinere à lascivis, scriptillant Hæretica. Et nescio quid simile in spurco Floræ festo reperio. Rem Roma Mundi Domina indignam censuere Sena-

Cur fuerit Flora Diis adscripta?

tores, unius sordi scorti Natalem tanto accursu & honore peragere; & ideò finxerunt esse Deam. Quo consilio, auferre non potuere lasciviam, & novo Idololatriæ sacrilegio solennitatem macularunt.

Quo die agerentur Floralia?

b] Textor in Epithet. *Et Floralia sacra eidem constituta sunt, quæ Aprili mense solebant, magna verborum & rerum omnium cum lascivia, tum licentia.* Et quomodò mense Aprili, si Ovidius Calendis Majis illa accenset?

De Blasio Lopez, Sacræ Theologiæ Doctore & Hebraicæ & Græcæ Linguæ Professore Salmanticæ.

c] Erat Salmanticę Blasius Lopez Linguarum Orientalium Professor, cujus ridebant observationes ignorantes nonnulli, qui rideri deberent. Monebat ipse, Orthographiam Hispanicam litera K indigere, quæ etiã ante *e* & *i* durè sonaret. Nam,

Eandem ibidẽ opinionem suscitavit Magister Correa.

si à verbo *Multiplicar*, habemus, *Yo multiplíco, Yo multiplicába, Yo multipliqué, Quando yo multiplique.* &c. cur in aliis personis *c*, & in aliis scribitur *qu*? Dicimus, id accidere, quoniã *c.* debet sonare durè: quam pronunciationem, quia ante *a, o,* & *u*, non autem ante *e* & *i*, Lingua admittit Hispanica, loco *c* duræ scribit *qu*. Et ad hæc

An in Abecedario Hispanice Litera k sit necessariò collocãda?

Blasius. Eamdem literã in lingua (nempe *c* durum) habent ista vocabula: ergo, ut labio scriptura consentiat, habere debemus quamdam literam, quæ ut *c* dura feriat omnes vocales, at hæc est *k*: ergo *k* Hispani admittere necessario debebunt.

An etiam in Latino?

An & Latini? Asserentem suadet *Sterquilinium*, unde enim habet *qu*, siquidem ducitur ab *Stercore*. Cessaret calami anomalia, si ex voce *Sterkus* vox *Sterkilinium* juberetur prodire. Sic etiam conservaretur uniformitas, si à *kolo, is*, deduceretur

Sed quis eos docebit, qui doceri non volunt?

inkola, & *inkilinus*. Tu considera. Interim dum, *Quis mutabit labium annosi senis*, ait Hieronymus: *Quis*, inquam ego, *mutabit calamum superbi, & indocilis senis?*

Scazon secunda, quarta, & quinta sede Iãbum recipit, & in sexta Spondeum.

d) Martiali perplacuisse videntur isti ludi, nam illos *dulces* nominat, & jocis eorum luxum accenset: libro enim primo ait,

Nosse jocosa dulca cum sacrum Floræ.

Est

Est Senarius elumbis, qui Græcè à σκάζειν, quod claudicare est, σκάζων, seu claudus vocatur.

Nulla est in tota Sacra Scriptura contradictio.

AVdis laudari in Literis Sacris vocem Tubæ, audis vituperari; & quia in illis scis nullam contradictionem esse, doceri solutionem desideras. Loci, qui occasionem Dubio tuo præbuerunt, sunt hi. Isaiæ cap. 58. ait Dominus. *Clama, ne cesses; quasi tuba exalta Vocem tuam.* &c. Et in Evangelio *Matth.* 5. Dominus noster Iesus-Christus. *Noli tuba canere ante te.* Et hos duos locos eadem die [Feria VI. post Quinquagesimam] alterum in epistola, & alterum in Evangelio, canit nobis Ecclesia.

An Cane tuba & Ne cane tuba opponantur?

Respondeo, videri oppositos, quia sunt à sequentibus verbis, per quæ restringuntur & dilucidantur, præcisi. Ergo, si rescribantur integri, cessabit omnis æquivocatio.

Quid facere Concionatores debeant?

Isaiæ, & sub ejus nomine omni Ecclesiastæ, & Concionatori dicit Dominus. *Clama; ne cesses: & quasi tuba exalta vocem tuam: & adnuncia populo meo scelera eorum & domui Iacob peccata eorum.*

Quid Eleemosynarii?

Et singulis hominibus Dominus Noster Iesus-Christus. *Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & vicis, ut honorentur ab hominibus.* &c.

An canere tuba sit indifferens?

Ergo *canere tuba*, sive propriè, sive metaphoricè loquamur, est actio indifferens quæ erit laude digna per tales aut tales circumstantias contracta: & poterit incriminari, si exerceatur sub aliis.

SECTIO III.

Poetas recognoscit Hispanos; & ex iis subtiliora deducit.

De Poetarum primatu. An qui materna lingua scribunt, Græcis, Latinisq; debeant præferri?

DVbito interdum, an laborem aliquo præjudicio, cùm Hispanos, Italos, & Gallos Poetas Græcis & Latinis præpono: quoniam autem experior, vix in integra horum pagina reperiri aliquem ingeniosum conceptum, & vix in illis legi lineam, quæ intellectum non pungat, in mea sententia maneo; Novitiosque Senioribus universis præpono. Et, ne temerè id statuisse dicar, aliquot Poetarum Hispanorum lineas in exemplum subscribam.

D. Ludovicus de Gongora in Polyphemi stroph. 3.

Vt Cornua, Tubas, & alia Militaria Instrumenta, loqui ostenderē, plura exscripsi è Latinis: modò proderit Gongoram auscultare, qui id grandi ore & stylo fatetur. In suo Polyphemo sic infit.

Treguas al exercicio sean robusto
Sigalion secunda Pars.
Ocio attento, silencio dulce, en quanto
Debaxo escuchas de dosel augusto
Del Musico Iayan el fiero canto.
Alterna con las Musas hoy el gusto
Que, si la mia puede offrecer tanto
Clarin, y de la Fama no segundo,
Tu nombre oiran los terminos del Mundo.

Loquitur Tuba.

Cur Tuba Clarin nominetur Hispanicè?

Quam Latinus *Tubam*, eam *Clarin* nominavit Hispanus; nam, quæ subobscurè fuerint Latinè trusa, clarissimè clangantur Hispanicè.

Hoc D. Ludovici Poema illustravit eruditis scholiis D. Garcias Coronel, & Duci de Alcala, Neapolitano Proregi dedicavit his verbis.

Dux de Alcala, D Ferdinandus Afan de Rivera: iterum, iterumque Prorex Neapolitanus.

Segunda vez a tu Prudencia fia
(Excelso Duque) el Gran Monarcha Iberio [a]
La alta Esperanza, que le dio algun dia
Seguridad en tu feliz Imperio: [b]
Con fausta pompa aguarda su alegria
Parthenope [c] *en tu noble Magisterio.*
Y al gran applauso con Real decoro
Lenguas previene de metal sonoro.

An habeant linguas tubæ?

NOTA.

De pronunciatione & scriptura literæ χ in lingua Hispanica

a] Græcorum χι, scribitur Hispanicè per *ch*, & sonat durè velut *k*: & quia est alia hujus secundariæ [*] literæ propria apud Hispanos pronunciatio, quæ in vocibus *fariseo, fecho, muchacho*, & similibus aliis percipitur, qui volunt doctiores videri, loco ipsius χ ante *a*, *o*, & *u* scribunt *c* aspiratione omissa; & ante *e* & *i* ponunt *qu*; occurrunt enim in aliquibus Iuniorum libris hæ vocum defigurationes. *Patriarca, Monarca, Coro, Eco, Bacco, Cus*, &c. *Monarquia, Ierarquia, Aquiles, Quironomia, Querub, Querubin.* &c. Eo ergo venit scribendi apud Hispanos ratio, ut aut periclitetur pronunciatio, aut tollatur etymon. Et quid mali, si *ch* haberet pronunciationem nostram, & *ch* Græcam seu peregrinam.

*] Apud nos ç, ch, gu, ll, ñ, rr, &c. non sunt duplices literæ, sed secundariæ.

De correctione Orthographia.

De vocibus Imperator, & Imperium. Quid significent?

b] Tametsi *Imperator* dicatur ab *Imperando*, & imperandi actus nuncupetur *Imperium*: jam hodie nomen hoc summū significat Germaniæ Principem. Cicero 2. Tusc. *Imprimis laudabat illud, quod diceret eosdem labores non esse aquè graves Imperatori & militi; quod ipse homo laborem leviorem faceret Imperatorum.* Plautus Men. scen. 6. act. 6. *Heri imperium bene exsequor.* & in Asinar. scen. 1. act. 3. *Hoccine est pietatem colere, matris imperium minuere.* Ergo hic Garcias *imperium*, non pro ditione aut suprema dignitate usurpat, sed tan-

Quo sensu à Garcia accipiatur?

tantùm pro actu imperandi & jubendi.

Quo Sirenes cantu nautas olim pelliciebãt in scopulos. Cur & quò se præcipitarunt?

c] Magno Sirenes nisu cantu suo pellice prætergredientem Vlyssem procurarunt. Cum autem non potuerint id consequi, tanto fuerunt dolore affectæ, ut se præcipitarint in mare. Aliæ aliò: sed Parthenope, quæ una ex præcipuis erat, eum in locum delata, ubi nunc jacet Neapolis, sepulchro conditur, & solenni sacrificio honoratur. Ædificatæ sub initium casæ pro habitatione Sacerdotum, in palatia, & demum in nobilissimam Civitatem emergunt. Sed cur dicta fuit *Neapolis?* Sunt, qui putent, eam, quæ prius dicebatur Parthenope, instaurari ab Augusto, & Neapolim denominari. Eorum autem est manifestus error, quoniam apud Lycophronem, qui Ptolemæi Philadelphi ævo, multis ante Augustum annis claruit, hæc ipsa Civitas *Neapolis* appellatur. Verior tamen sententia fert, conditam fuisse à Cumanis juvenibus, & *Parthenopem* dictã & quia paulatim negligebatur oraculo Cumanos monitos eam instaurasse, & Νεάπολιν, seu *Novam Civitatem* appellasse.

Parthenope.

Neapolis.

A quibus condita, & denominata?

Allucinatio Ovidii.

Græcè est Παρθενόπη, unde oritur Παρθενοπαῖος. Et adlucinatur in hoc nomine Ovidius, nam 14. Met. legit Παρθενοπεῖος per ει; & ut metro consuleret, diphthongum solvit dicens,

Has ubi præteriit, & Parthenopêia dextra
Mœnia deseruit. &c.

De syllabarum numero in nomine Parthenopeia.

Hisp. *Luego que passo adelante, y dexo a la mano derecha la Ciudad de Napoles.* Quo in loco *Parthenopêia* habet sex syllabas, & continet duplicem dactylum.

IN Comœdia, quæ inscribitur, *Quantas veo, tàtas quiero*, D. Sebastianus de Villaviciosa, & D. Franciscus de Avellaneda sic scribunt.

Quid dicant Tubæ, ubi milites convocãt?

Como son tan obedientes
A lo que el General manda
Al ir a ensayar al campo
Como el Clarin los llamaba
Que es la Marcial ceremonia,
Y alli otra vez no se gasta;
Cada Soldado entendia
Al oir sus vozes altas
Que le dezia a cada uno
Tocando el Clarin al arma,
Salid al Campo, Señor,
Que el General os aguarda. *&c.*

An à singulis militibus intelligantur?

In Marischalci de Viron lectu digna Tragædiã, quam pulchris Rhythmis Montalbanus descripsit, ubi ad forum & theatrum in quo plectendus erat capite venitur, hæc habentur de Tubis.

Apenas, de que llegaba,
Dieron noticia confusa
Lenguas de metal, entonces
Rhetoricamente mudas,
Quando le señalan todos;
Y de repente se escuchan,
Pidiendo atencion al ayre,
Todas las vozes en una. &c.

An dentur, & quæ sint linguæ metallicæ.

Quid sit signari oculis?

Aut fallor, aut Poeta, cùm scripsit illum versum, *Quando le señalan todos*, ob mentis oculos habebat illos Virgilii numeros,

Turnus ut infractos adverso Marte Latinos
Defecisse videt, sua nunc promissa reposci,
Se signari oculis; ultrò implacabilis ardet.

Virg. lib. 12. Æneid.

Vt singuli domi suæ remaneant, hodie campana resonat.

Hodie in Hispania noctu hora convenienti pulsatur Campana, quæ *a la queda* vocatur, quod moneat, *que todos en sus casas se queden*. In omnibus Civitatibus bene gubernatis signum simile datur, nam vel campanæ ictibus, vel tubæ clangore, vel tympani strepitu monentur cives, ut singuli ad propriam se domum recipiant. Tibiã Romæ hoc signum olim exhibebatur Horatius 3. Carm. 7.

Tuba olim inflabatur.

Primâ nocte domum claude, neque in vias
Sub cantu querula despice tibiæ;
Et te sæpe vocanti
Duram, difficilis mane.

Insonuit sub Auroram Hispali, & S. Ferdinandi Regis Castellæ laudes prædicat; unde pag. 288. a. modulatur Farfanius.

Quid sub auroram clangant Tibiæ in S. Ferdinandi Regis solennitate.

O que alborada tan dulce
Aquel Clarin nos anuncia,
Haziendo hablar de la noche
Las difficultades mudas;
Suenen los Clarines,
Que el Alva madruga.

Et hæc de Tubis scripsisse sufficiat; ad Tubicines oculos convertamus.

SECTIO IV.

De Tubicinibus. *Quales ipsi censendi sint?*

An Tubicines improbi sint?

In rebus Moralibus, aut nullæ sunt Vniversales Propositiones, aut siqua conceditur universalitas debet esse Moralis: nam inter malos multi esse solent boni, & inter bonos nõ desunt qui sint mali.

EGimus hucusque de Tubis, aliquid de his, qui illas inflant dicamus; quoniam aliquid vociferantur illæ, quod non omnes intelligunt. Cùm aliquam clangere audio, hos numeros statim subintelligo.

Improbus est, didicit qui me sufflare; modesti
Namque Artes alias discere (amice) solent.

Et hinc Plutarchus *in Pericle* lucem habere potest; inquit enim. *Antisthenes Ismeniam optimum esse Tibicinem audiens,* ref-

respondit illicò, Malus igitur vir est. Quoniam si bonus esset, Tibicen non esset.

Qui olim in funeribus inflabant tubas, hodie pulsant campanulas; &, si quo habendi loco sint, rescire velis libello, qui *El Mundo por dedentro* inscribitur, respondebit Quevedus, *Venian enbaynados en unos sayos grandes de differentes colores, unos picaros haziendo una taracea de mullidores. Passò esta requa, incensando con las campanillas.* &c.

Cicero 2. de *Orator.*

SECTIO V.

De Ensibus.

An loquantur? an dicant? an respondeant? an mentiantur? an aliquando eloquantur aequivocè? & an subeant Restrictiones Mentales?

Quid arrogantia sit?

Viris prudentibus molestissimi sunt arrogantes, qui proprias virtutes & praerogativas supra modum extollunt. Est autem Arrogantia, quaedam filia superbiae, qua quis nimiùm se aestimans, caeteros, quos infra se jacere vult, despicit & contemnit: ita, ut illis vix loqui dominãdo dignetur. Habetur *in Decret. distinct.* 47. *cap.* 1. & colligitur ex S. Thoma 2. 2. *quaest.* 112. *art.* 1. & ex Aristotele, qui *lib.* 4. *Ethic. cap.* 7. ait. *Arrogans appellatur is, qui sibi res magnas & praeclaras sumit & vendicat, cùm non insunt; vel majora, quàm quae insunt.* Et quia plerique Milites sunt superbi & indociles; dicam non nihil de ἀλαζονεία, ut veram Militum linguam à paraglossa discernamus.

Milites loquũtur duabus linguis: altera illarum ipsorum propria est, altera impropria.

Sanè duas linguas habet Miles, aliã in ore; aliã in manu. Et qui taceat ore, & loquatur manu, gloriosissim⁹ erit. At sũt multi, & nimis profectò multi, qui tacẽt manibus, & ore arroganter loquuntur. Hi simul sunt temerarii, & ignavi, quoniam loquuntur valde temerè, & operantur valde timidè. Et de illis *lib.* 3. *Ethic. cap.* 3. Aristoteles. *Ita fit, ut plerique eorum ita audaces sint, ut etiam ignavi simul sint.* Θρασύδειλοι *uno verbo Graeci vocant. Cùm enim hi audaciam praeseferant, tamen nunquam res formidolosas subeunt.* Cicero 1. Offic. *Deforme est de se ipso praedicare, falsa praesertim: & cum irrisione audientium imitari Militem gloriosum.* Videbis aliquos de armorum, quae habent pretio & pulchritudine gloriari, ac si victorias Patriae dederint deaurata arma. Illos apud Stobaeum *serm.* 22. irridebat *Diogenes*. Et ut video, Æneas prudentissimus erat, & tamen foedera initurus cum Pallante, non dixit.

An in armorũ pulchritudine, & pretio consistat virtus?

Accipe, daque fidem: sunt nobis aurea tela,
Ornati gemmis gladii; pulcherrimi & enses.

An aurum loquatur: & an sit qui efficacia quã in loquendo habet, possit resistere?

Non enim ab armorum ornatu, sed à virtute habere gloriam voluit: sed Pallantem sibi conciliavit his verbis. (Virg. Æneid. 8.)

Accipe, daque fidem: sunt nobis fortia bello
Pectora, sunt animi & rebus spectata juventus.

Dicũt Graeci χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπραπλεῖτου λόγος *Auro loquente, nihil valet omnis oratio*; ut ostẽdant, Pecuniã esse eloquẽtissimã *Parnassi* Musã, quâ perorãte Rhetor vel eruditissimus tacere debeat. At ensis est Genius Parnassi potentissimus, quo loquente silent Musae Politicae, nam *tacent leges inter arma*, &c.

Miles Bombylius.

Βομβύλιος στρατιώτης *Miles bombylius* dicitur, clamosus, superbus, & indocilis: qui multa loquitur, & nihil facit. Et huc pertinet Γιγάντων ἀπόνοια, *Gigantum arrogantia*: qui, si verbis vires fuissent aequales, vicissent & occidissent omnes Deos. Et talis erat, qui apud Aristotelem dicebat, Βλέπει γὰρ ἀντικρὺς δόξης μ' Ἄρηω. *Videberis me videns, planè Martem videre.* Talis qui verbis Divinis abusus occlamabat. *Ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo: & non est, qui de manu mea possit eruere*: unde à caeteris audire vult,

Arrogantia Gigantum.

Sunt illis similes, qui se Martes delirant, & reliquis precariò permittunt, ut vivant, & reverà pusillanimes sunt.

Εἶα λέγ' εἴ τι λέγεις καὶ τὸν ξένον εἰς πόλιν αὖτις
Ζῶντ' ἀφεις.
Dic age, siquid dicis, & hospes, & unde profectus,
Vivus eò redeat, permittito.

Omnes isti, sunt inter Milites prudentes fabula; & occasio ridendi, nam viri strenui lingua gladius est, & hic non ore vibratur, sed manu. Hinc patet, cur Veteres ensem *lingulam, seu legulam* dixerint: non jam ob linguae similitudinem, quod Agellius [a] *lib.* 10. *cap.* 25. innuit: sed quia Ensis est lingua, quâ solent Principes & Nobiles, loqui, respondere, & in materiã honoris gravissima negotia expedire. De Sancto Rege Ferdinando pag. 285. a. Farfanius.

Cur ensis dictus sit lingula?

a] *Agellius* dicitur, non *Aulus Gellius*, ut passim citatur.

Quanto biere su Cuchilla
Parece, que le argumenta,
Pues mas la Razon, que el Golpe
Haze en su brazo la fuerça.

In Comoedia, quae inscribitur; *El vergonzoso en Palacio*, quam M. Tirsus de Molina composuit, & edidit *in Cigarralium* [b] *lib.*

b] Quas *Quintas*, aut *casas de plazer* aliàs Hispani dicimus, Toletani *Cigarrales* appellant.

lib. 1. *fol.* 38. *b.* Dux de Avero & Comes de Estremos utuntur hac Martiali Grammatica. Attende.

Duque. *De industria a esta espesura retirado*
Vengo de mis monteros, que siguienda
Un jabali ligero nos han dado
El lugar, que pedis; aunque no entiendo
Con que intencion confuso y alterado,
Quando en mis vosques festejar pretendo.
Vuestra venida Conde Don Duarte;
Dexais la caza, por hablarme a parte.

Qui differre ensibus volunt, testes fugiunt.

Conde. *Basta el dissimular, saca el acero,*
Que ya olvidado os comparaba a Numa,
El que desnudo veis, Duque de Avero
Os darà la respuesta en breve summa:
De lengua al aggraviado Caballero
Ha de servir la espada, no la pluma,
Que muda dize a vozes vuestra mengua.

Numæ nomen Senatori, qui non armis, sed rationibus utitur, accensere solemus. Enses loquuntur.

Enses respondent.

Duque. *Lengua es la espada, pues parece lengua.*
Y pues con ella estais, y assi os provoca
A dar quexas de mi, puesto que en vano
Refrenando las lenguas de la boca,
Hablen solas las lenguas de la mano,
Si la occasion que os doi (que serà poca)
Para ese enojo poco cortesano,
A que primero la digais no os mueve
Pues mi valor ningun aggravio os debe &c.

Enses dicuntur linguæ manuum.

Hanc etiam Martialem Grammaticam didicerant, & exercebant Ioannes, & Ludovicus, quos Calderon gladiis contendentes & disputantes introducit.

D. Luis. *Valgame el cielo! que miro?*
Don Iuan de Guzman es este.
Señor Don Iuan de Guzman.
D. Iuan. *Quien llama? quien viò mas fuerte*
Confusion? este Don Luis.
Don Luis. *Donde quiera, que yo viere*
A quien a mi sangre aggravia,
Y a quien mi opinion offende,
Primero, que con la lengua,
Sin ceremonias corteses
Le saludo con la espada,
Voz de honor mas eloquente.
Sacad la vuestra, porque
Con mas opinion me vengue.
Don Iuan. *Yo no he reusado en mi vida*
Con la mia responderle,

An alios ense salutare possimus?

An ensis loquatur? an interroget? & an respondeat?

A quien me habla con la suya, &c.
Don Luis. *No os respondo, porque ya*
Hablar el azero debe.

Ita apud Calderonem in Comœdiâ, quæ inscribitur, *Mañanas de Abril y Mayo.* act. 3. pag. 64. b.

Augustinus Moretus & Hieronymus Cancer in Comœdia, quæ inscribitur, *La Virgen del Aurora.* pag. 291. (Et habetur Partis XXXIV. num. 8.)

Eman. *Este sitio retirado*
Para dexar concluido
Este caso. Didac. *Aqui atrevido*
Te dexarè castigado.
Eman. *Las espadas lo han de hablar,*
Que aqui son lenguas las manos.
Didac. *Si Dios lloviera villanos*
Viles. Eman. *Reñir y callar.*

Erat Emanuel fortis rusticus, & licèt rudis Artis, prævaluit; ut scias, Esse in conflictu vanã sine viribus iram.

In Comœdia, quæ inscribitur, *Rendirse a la obligacion*, à DD. Didaco & Iosepho de Cordova composita (Et habetur part. XXXIV. num. 2.) Ferdinandus pag. 44. a. sic exclamat,

Yo en tal caso no aconsejo
A mi amigo sino es
Con la lengua del azero.

Ensis præbet consilium.

Willelmus Auriæ Princeps occiditur: conatur, sed frustra, tyrannicida fugere; accurrunt famuli. Illos audiunto.

Lasinus. *En esta pieza*
Suena ruido. Mas que es esto?
Homicida. *Ya que mi muerte es tan cierta,*
Con la lengua del azero
He de darte la respuesta.

Ensis respondet.

Ita in Tragœdia, cui ipse Princeps dat nomen, & composita fuit a Mirademescua & cum aliis in lucem missa fuit part. XXXIV. num. 10.

In eodem tomo, undecimo loco collocatur illa, quæ inscribitur, *Amor de razon vencido*, & in ea huc conducunt hæ lineæ.

Dux. *Quien atrevido occasiona*
Mis enojos? Blanca. *Lance fuerte!*
Dux. *Quien aqui de mis empleos*
El felix logro suspende.
Ioannes. *Ya te responde el azero.*
Dux. *Aunque mas vidas tuviesses,*
Que estrellas el Firmamento,
Y el Mar arenas y pezes,
El mio te las quitarà [*]
Blanca. *Mira Don Iuan, que te pierdes.*
Ioannes. *Ponte detras, que mi brio*
Mayores peligros vence.

[*] *Vocem mio posse in duas dissolvi syllabas, & in unicam contrahi Versus iste demonstrat. Est enim monosyllaba, nam* quitara, *ultimam acuētes, proferimus; & dissyllaba esset si* quitara, *penultima acutâ diceremus.*

In Tomi trigesimi pag. 77. Raymundus dixerat.

Mira

Enses loquuntur.

Mira Conde, si no hablas,
Que se perderà Castilla,
Y Leon hoy, sino es que atajas
Palabras, pues es mejor,
Que hablemos con las espadas.

SIcut Enses, sic etiam Hastæ, & aliaquæcumque Instrumenta Militaria loquuntur. Et id breviter suadeo.

*] *Ante* apud Hispanos est genus taurorum ex quorũ coreo colobia fiunt, quæ *coletes de ante* vocantur. Fiũt & clypei equestres, quos vocamus *adargas*. Et hic Metonymiarum defluxu, *Ante est, una adarga hecha de pellejo de ante.*

Apud Ludovicum Velezium de Guevara Comœdiarum Variarum part. 30. p. 47. a. sic loquitur Castellæ Comes.

Y dandole lugar solo,
Que pusiesse al pecho el ante [*]
Le dixe, Moro, yo soy
El Conde Garci-Fernandez.
Sino es con el hasta entonces,
No pudo respuesta darme;
Quando yo sembraba el viento
De plumas y de volantes, &c.
Agradeciselo al Moro
Sin palabras, con llevarle
De otro bote el ante [*] *todo,*
Y el rompiò l'hasta en el ayre.

An, & quomodo frangatur hasta?

Adesse vellem, ubi Velezius ostendet, esse possibile, quod ultimo in versu narratur. Frangi brachium, aut ensem etiam, quando resistentiam non reperit (Hisp. quando da en vago) aliquando videmus, at nunquam hoc modo frangi hasta potest. Et, si pertinax suæ opinationi adhæreat Velez, experientiam appello.

An & mentiatur?

SVperest explicare, An gladius sciat mentiri? an æquivocè loqui? & quomodò ejus verba, si latiùs pateant, restringantur?

Qua verborũ formula Prætorij Præfectus instituatur?

Antigonus, quem postea imitatus est Trajanus, suæ Militiæ Præfecto gladium tradidit: his videlicet verbis: *Si bonus fuero: eo pro me; sin malus, contra me utitor.* Xephilinus *in Epitome Dionis*, & Christianus Matthias *in Theatro Historico pag.* 350. *a.* Ergo ille gladius habebat æquivocam significationem: nam debebat, cum restringebatur, dicere; *Vivat noster Princeps: & ejus hostes universi moriantur*, vel etiam; *Moriatur Tyrannus, qui nos opprimit.* Et determinatio & restrictio non poterat sumi ab aliqua cogitatione illius Præfecti, nam ab externis circumstantiis pendebat.

Quid in manu Præfecti gladius diceret?

An subire possit Restrictionẽ Mentalem?

Sed qua fronte Antigonus ausus est dicere, *Si bonus fuero*, &c. siquidem malus erat, & non habebat animum resipiscendi. An non Demetrius II. Philippi, filii sui, & hæredis, qui infans erat, cum tutorem reliquit: & ipsæ infidus, & ingratus, excluso Philippo, cui ut vassallus Regi, & ut tutor pupillo obstringebatur, duplex Sacramentum contemnens, Macedoniam ad rebellionem concitans, se Regem vel invitis constituit, & tota sua vita gubernavit ut recenset Polybius. Ergo Tyrannus erat: & ille Præfecti militum gladius quia parcebat regni invasori, mentiebatur. At, dices, Dynastiam, quam perfidè & Tyrannicè interceperat, summâ justitia & clementia gubernavit. At hoc non scio; nam vulgo *Doson* dicebatur: & si hoc in bonam partem Dresserus *Millen.* 4. *pag.* 346. cognomentum accipiat; & eum fuisse munificum & liberalem asserat Plutarchus *in Æmilio*, & Helvicus in *Chronic.* eum asserunt mendacem infidelemque, multa enim promittebat, & pauca vel nulla præstabat. Ioannes Scapula *in lexico* Δίδωμι (Futur. δώσω *dono.* &c. Δώσων, *qui cùm semper polliceatur se donaturum dicens* δώσω, donabo, *nunquam donat.* Atque ita cognominatum fuisse Antigonum Regem tradit Plutarchus: vide Erasmum in Proverb. *Dosones.*]

Qualis fuerit Antigonus, Macedoniæ Dynasta?

Cur Δώσων dictus?

Δίδωμι. dono. Fut. δώσω.

Quænam sit ratio qua Tyranni publicè & privatim regũtur?

SI à Tyranno, qui subditos opprimit, & Reges vicinos invadit rationem suarum Resolutionum postules, elatus respondebit, & insolens.

Cùm premo subjectos, stat pro ratione voluntas.
Et cùm vicinos fervidus aggredior,
Nec jure arma, bonâ nec ratione carent.
Militibus fido, nam sunt ratio ultima regum.
Quem illi propugnant huic favet alma Themis;
Et quem destituunt, hic ratione caret.

Et hoc ultimum Federicus Hispanicè reposuit, dicens.

Y sepas que en la campaña
Vltima razon de Reyes
Son la pòlvora y las valas.

Ita apud Calderonem in Comediâ, quæ inscribitur, *En esta vida Todo es verdad, y todo mentira. act.* 2. Et in illâ, quæ dicitur, *Los hijos de la fortuna. act.* 2. ait Admeta,

——*Nunca las caxas*
A mejor tiempo se oyeron:
Y aunque no se quien la causa
Agradesco, que me estusen [*]
Hablar yo, donde ellas hablan.

*] Dicunt in litibus suis privati homines, *Hablen cartas, y callen barbas*: & in suis Reges. *Callen cartas, callen barbas, Y respondan solamente Las caxas, armas, y balas.*

Ergo Reges quà homines, & quà Principes debent considerari; quà homines ore loquuntur, vt nos cæteri; at quà Principes loquuntur tubis, tympanis; & armorum strepitu. Posteà Iebnon exclamat.

Aviendo señor llegado
A tu hermano un estrangero,
Y dicho, que una muger. &c.
Le prestaria dineros

Con

Conque pagando la gente
Pudiesse venir resuelto
Contra ti, y haviendo el
Acetadole el concierto
De ponerla en libertad,
Y darsela los dos. Pero [a]
Paraque mi voz lo dize, [b]
Si antes lo dize esse estruendo.

Tubæ & bellica cornua, *Arma, arma; guerra, guerra* succlamant.

a] *Los dos* est initium propositionis interruptæ, quã non placet absolvere: & hãc Figuram Rhetorici vocant ἀποσιώπησιν.

b] Hic debet audiri tympanorum tubarumque militaris strepitus.

SECTIO VI.

De Arte Gladiatoria.

An ad lineas, angulos, & circulos reduci possit.

An aliqui scripserint de Gladiatoria?

SVnt aliqui, qui de hac arte ingeniosè scripserunt, & illos nihilominùs ridet, & irridet Quevedus: nam in Syntagmate, quod Magni Nebulonis (Hisp. *del Gran Tacaño*) continent cogitatã Historiam *libr.* 2. *cap.* 8. Pugilem introducit, qui de Arte Gladiatoriã deliret jubeatq; eam succollari Mathematicis terminis. Loquentiq; de Angulis & circulis opponit Adversariũ qui dicat, *Yo no se quien es el Angulo, ni quien es el Obtuso*(*) *ni en mi vida oí nombrar tales hombres.* &c. & tandem concludat, *Que lo que dezia el Compañero era bueno; pero que hazia mas locos, que diestros; porque los mas, por lo menos, no lo entendian.* Quibus Quevedus verbis, quo in loco habeat Gladiatoriam ostendit.

*] Putat, ut conspicis, *Angulum & Obtusum esse* Hominum illustrium nomina.

Qualis opinione Quevedi, & qualis nostra Ars Gladiatoria sit?

His tamen non obstantibus pronuncio, *Gladiatoriam, sicut & cæteras manuum motrices Artes arcuum linearumq; successivam quantitatem metiri, & Geometria cognitione juvari.* Et addo *animos & vires supponere, sine quibus nulla prodest industria.*

SECTIO VII.

De Gladiatoriæ Sectis.

Interior-ne debeat Exteriori præferri?

MVlta Principum illustriũ Certaminã grandi ore decantavit Virgilius: & tamen, quia cætera doctrinã communem supponunt, exscribam tantum paucas lineas, quæ sistunt Turno Æneam, conflictusque exordium describunt.

Virg. Æn. 12.

Duellum Turni & Æneæ.

Æneas instat contrà telumq; coruscat
Ingens arboreum, & sævo sic pectore fatur.
Quæ nũc danda mora est? aut quid jam Turne retractas?
Non cursu, sevis pugnandum est comminus armis.
Verte omnes sese in facies, & contrahe quidquid
Sive animo, sive arte vales; opta ardua pennis
Astra sequi, clausumq; cavâ te condere terrâ.

Ecce Turnus nolebat se cõtinere intra lineas.

Patet hinc esse duplicem modum pugnãdi; alii enim eminùs, & cõminùs alii cõfligunt. Hinc ortæ sunt duæ sectæ, diversis & adversis insistentes Principiis; quarum altera *Interna*, & altera *Externa* vocatur. Et quidem prodierunt nuper nõnulli de Gladiatoriã Scientia libri, inter quos, cui *Grandezas de la Espada* epigraphe, promeritus est apud doctos applausum. Et consultò hanc facultatem Sciẽtiam dixi non Artem, hodie enim Mathematicè traditur, per circulos ducta tempora, & spatia metitur. Narvaes noster suo πολεμιςὴς egregius, *quæ in adolescentiã memorãs apud Regem armis & Arte Duellicã divitias magnas sibi adeptum* [a] profitetur Internam, pedem statim immittit intra lineas, & quà potest se inducit, vt [b] ensem Aduersarii lucretur. Aguasius contrã hinc illuc insilit, hac & illuc minatur, & quà datur occasio (*Hisp. y quando vee la suya*) vt fulmen irruit, inexspectatusque inimicum transfodit. Sed utra secta tradit & docet securiorem doctrinam? Respondebunt Historiæ. Celebre nuper in Neapolitano Regno fuit à Comite A, & Duce B. initum singulare certamen. Vterq; erat in Gladiatoria exercitatissimus; non autem utrique fuit Fortuna æqualis. Stat Comes, & in adversarium ensem dirigit. Dux Regulis Internæ Artis diffidens, hac illac cursitat. Et Comes, quem moræ tædet, ait. *Domine Dux huc ad pugnandum, & non ad tripudiandũ venimus, se immittat intrà lineas, & rem citò expediamus.* Dux autem illi. *Non indigeo instructione; finis duelli est victoria, quam non dabit cunctatio.* Et tandem Comes, dum in adversario gladii motus ab Internæ Artis legibus exorbitãte aut miratur aut despicit, suum videt gladium cæsim excuti, suum sentit pectus punctim transverberari. Ecce succubuit, & tamẽ Internam Artem profitebatur. At Æneas qui ut vidimus Internæ legibus se dirigebat, Victoriam contra Turnum obtinuit. Dicendum ergo est Internam Externamq; si bene reducantur ad praxim æquè securas esse, Victoriamque in duello, sicut ab hujus dexteritate & viribus, sic etiam ab alterius inadvertentiã (Hisp. *un descuido*) pendere.

Duplex duellandi modus: videlicet interior, & exterior.

a] Verba sunt Plauti in Epid.

b] *Ganar la espada* phrasis est Artis Duellicæ.

De duello Ducis de Martina & Comitis de Conversano.

Potuisset Comes uti ipsissimis Virgilii verbis, sed volui in hac Historia veracitatem materialem servare.

Fertur judiciũ de istis Artibus.

SE-

[S]ECTIO VIII.

Adduntur adhuc aliqua de Gladiorum Idiomate.

GLadiatoriam, Artem profectò celeberrimam, Honos alit: nam ad bellum Honos Nobiles convocat, & in cãpo Gloriæ exspectatio illos detinet,& præmia promissa conservant. In illa, quæ *El Sitio de Olivenza*, inscribitur.

Honor præferendus est vitæ.

Al arma: al arma. ℟. *Sin duda,*
Que haze el Portugues salida
Por alguna parte. Porcia
Retirate: que la vida
Comparada con la honra
Siempre fuè de poca estima.

Et posteà.

Præstat honore illæso mori, quã cum infamia supervivere.

Soldados tened el vuelo,
Porque volveis las espaldas?
Mejor es morir con honra,
Que no vivir con infamia.

Gladius interrogat: & interroganti gladio appositè alius gladius respondet.

Qui hanc Artem serio profitentur carent verbis vocalibus; frustra enim diverberatur aer [*] ubi ferrum debet controversiã decidere. Magister Leo in Comediã cui titulus, *No hay Amar como Fingir.*

Iuan. *La Musica suspendiò.*
Yo reconocerè, quien es.
Fel. *Yo he de conocerle, pues*
Ya la Musica cessò.
Iuan. *Con la lengua de la espada*
Mis zelos preguntarè.
Fel. *Con el azero verè,*
Quien me sigue. Suerte ayrada!

[*] *Aerem diverberare*, est *verba inutilia & minimè profutura profundere*. Et hæc phrasis ad Artem militarem spectat, nam 1. *Corinth. 9. 26.* inquit Paulus, *Ego igitur sic curro, quasi nõ in incertum, sic pugno, nõ quasi aerem verberans.* &c.

Gundizalvus apud D. Franciscum de Roxas in Comœdia, quam *En Madrid y en una casa* inscribi voluit; —— *Digo,*
Que no pienso responderos
Sino con solos los filos
Desta Espada si rehusais
Los medios, que os solicito.

In Comœdiã *A lo que obliga un desden.* D. Franciscus de Salcedo sic scribit.

Ignominiosis interdum verbis conveniens responsum dat gladius.

Fadrique que de Gregorio
Su amado sobrino era,
Con el Cardenal Colona
Tuvo cierta differencia
Sobre el tomar el lugar.
Mas su hermano con soberbia
Remite aquella vengança
A los filos de la lengua,
Que en publicas occasiones
Causan la muerte mas fiera.
El affrentado y corrido
Tanto en el caso se empeña
Que en una fiera estocada
Liberto toda su afrenta.

Erant verba; quæ precesserant,

Linguæ, quibus loquuntur nobiles, sunt enses.

Claud. *Si no desistis Fadrique*
Del ambicioso deseo,
Seran las lenguas parleras
Los filos destos azeros.

In parte Comœdiarum vigesima quinta, *La mas dichosa vengança*, à D. Antonio de Solis exhibetur, & in ipsâ, ut video, enses etiam loquuntur.

Et similia in Noviciorum Poetarum libris frequentissimè occurrunt.

D. Ludov. *Pues soys Caballeros ambos*
De tan ilustres respetos,
Como lo dize la Fama,
De quien informado vengo.
Ya os hize yo la pregunta,
Respondame vuestro azero.

Varia occidendi homines genera.

Cur non bellicis accenseo Instrumentis, Gladiis, & Machinis Vasa quibus interdum Principi propinatur venenum. Quoniam, si debeat mori, gladio, laqueo, aut pharmaco occidatur, perinde est. Subscriptam igitur sectionem lege.

SECTIO IX.

De lethiferis vasis.

An ex argillâ vili, an potiùs è pretioso metallo fusa sint?

Venena non in fictilibus, sed in aureis & argenteis vasis Regibus propinantur.

AVreis & argenteis scyphis venena regibus & Imperatoribus sunt propinata. Etiam in vitæ pane periclitantur Principes; nam in ipsomet Eucharistiæ Sacramento virus, cum ipso mors illata à Sacerdote fuit Henrico VII. Imperatori Romanorum. Genebrardus ad ann. 1315. Rustici & pauperes hoc periculo carent; quoniam vera est, & longa experientia confirmata Iuvenalis, Poetæ antiqui, sententia.

An aliquando in Eucharistia.

—— *Nulla aconita bibuntur*
Fictilibus.

Et eam his Hendecasyllabis Antonius Guzzius in *Agrophil. pag.* 163. eleganter expressit.

De hoc argumento multa apud Scriptores reperies.

Quisquis lethiferum timet venenum
Clarâ non bibet, aureâque testa
Convivam jugulant suum Falerna.
Lethæo, stigioque missa succo;
Et carchesia sæpè, fabulosi
Sudor Praxitelis, nigrent cicuta.
Vitam quisquis habet propinquiorem,
Totam fictilibus sitim levabit.

Relege attentè, & Principum conditionem periculosam miseratus, hoc Monitum ausculta, & accipe.

VIGLEVANI

Typis Episcopalibus apud Camillum Conradam MDCLXXXIX.
Superiorum permissu.

SIGALIONIS
SEV
HARPOCRATIS
INDEX CRITICVS.

B

BArbarismus, quomodo à Solœcismo distinguatur? 135.a.
Quot modis committatur? ibid.b
Barbarus quid apud Latinos significet? 135.a
Bethel, quid Latinè significet? 190.b
Bethsaida, nomen Hebraum, an à sufficientiâ dicatur? 173.b
Byrsa unde dicta? 209.b

C

C & G, quantum semper fuerint affines? Quid illas charactere distinxit? 120.a
Cæsura brevem syllabam aliquando producit. 94.a
Calamus, an in diphthongis debeat binas vocales dissolvere, an verò adglutinare? 81.b
Camelus animantis & rudentis nomen est. Locus Evangelii illustratus. 196.b
Cametz ᾿ Hebræorum vocalis, an ut α, an verò ut ω proferri debeat? An S. Epiphanii libri corrupti sint? 72.b
Campar, an sit verbum Hispanicum? 206.b
Cancer, an quando significat morbum, sit Cancer, eris & neutris accenseatur vocabulis? Cur Critici fuerint allucinati? 196.b
Carmen fictum, quid sit? 75.b
De Carminum tribus differentiis. 87.b
Cecear quid? Et quid sesear apud Hispanos sit? 131.a
Charmeli nomen æquivocum, commune & proprium, quid significet in acceptione communi, & quid in propriâ? An debeat scribi per ch? 191.a
Christophorus, unde Græcè? Unde Latinè? Unde & cur Christoval Hispanicè dicatur? 147.a
Christallinus. Quanta penultima apud Latinos sit? & quãta apud Hispanos? 195.b
Criatura, quot syllabas habeat? 30.a
Cognosco verbum quid significet? 79.a

D

DE, Di, In, Dis & Re particulæ, quid valeant in compositione? 119.b
Debet & Oportet, quid sint? 97.b
De Dei nomine. Quomodo scribatur? quibus punctis notetur? quomodo proferatur? 70.b
Devoveo verbum, unde Devotus, quid significet? Sumitur in bonam & malam partem. 120.b

De Diphthongo æ, an olim sonuerit e purum, an verò utraque vocalis exprimeretur? 176.a
Do, das, an careat Præterito & Futuro? 99.b
Δόμινως, an sit vox à Græcis recepta? 77.b
Vox donec, quid significet? 151.b
Inter Δρᾶγχα & Δρᾶμα, quale sit discrimen? 57.b

E

Eἱμαρμένη Græcè, & Fatum Latinè, an idem sint? 65.b
Espuela de Caballero nomen æquivocum. 196.a
Errear, quid sit apud Hispanos? 131.a
Eunuchus, Taurus, &c. An & quando sint generis fœminini? 134.b
Exordium, an possit à Silentio desumi? 25.b
Extra quid significet? 153.a

F

FAS est nomen defectivum. Cur tres casus, & non plures habeat? 64.b
Fingo verbum, quid significet? 94.b
Fingir verbum, quid Hispanicè sonet? 94.b
De verbis For, aris, & Dico, is. Quænam nomina exoriantur, & formentur ex primo? Et quæ ex secundo? 63.b
For, aris, an sit verbum incompletum? Quæ in illo personæ deficiant? Quodnam sit inter fari & loqui discrimen? Quænam composita à For, aris nascantur? 64.a
Nomen Frater, si Latino charactere scriptum, protrahit primam, etiam si Græco. 135.b
Frigidus, quid significet? 193.a
Fulano in Hispania, quid significet? 207.b

O

H: Quomodo apud Hispanos sonet? An vim consonantis habeat? 99.a
Hierusalem, quomodo apud Græcos aut etiam Latinos declinetur? 183.b

I

I, *an duplicis consonantis vim habeat?* 90.b
I, & U, *an & quomodo ab* J & V *distinguantur*. 81.b
JEHOVA, quid significet? An, & quomodo Latinè reddatur? 70.b. *An possit à Græcis & Latinis scribi? De ejusdem punctis, Unde sumantur? An sit* ἰαω? 71.b
Ille *pronomen Latinum, &* aquel *Hispanum, an ad primam personam spectet?* 58.b
In *in compositione, cur transeat in negationem?* 116.b
Vocabula nonnulla proponuntur, in quibus In *modificat significationem. ibid. Adduntur alia verba, in quibus præpositio* in *est negativa.* 117.a
Cur præpositio In *in compositione aliquando positivè & aliquando negativè sumatur? Justi Lipsii Protestatio.* 117.b
Infante *apud Hispanos, cujus generis sit?* 47.b
In nomine & in nomen, *an sint idem?* 116.b
Nomen Inscribibilis *exponitur.* 116.a
Intra, *quid signet?* 153.a
Ironia an sit toleranda? 97.b
Ironia, an à Dissimulatione distinguatur? 93.a
Juppiter. *An in Genit.* Juppitris, *aut* Juppiteris *habeat? De obliquis* Jovis, Jovi, Jovem, à Jove. *Unde prodierint?* 72.b

K

K, *an in Abecedario Hispanico sit necessariò collocanda? An etiam in Latino?* 248.b
Kinesiologia, quid sit? 148.a

L

Lateo, *unde sit?* 79.a
Latini, quomodo nomen JEHOVA legerint? 72.b
Leges de versibus. 88.b
Leges, quæ nos in Grammaticâ gubernent, unde deduci debeãt? Unde corrigendæ sint, quæ vulgata? 130.b
Aἰθη. *an sit vocabulum Persicum, non Græcum?* 79.a
Lingua Punica ab Assyriâ processit. 194.b
Litera Ⅎ *à Cæsare Claudio adinventa, an sit necessaria?* 119.b
Litera Martialis & Militaris, quæ? 133.b
De Literarum numero. An plures aut pauciores characteres esse possint, quàm in linguâ sunt soni? 116.a
De Literis, quas Chilpericus Rex Rhunensi Abecedario addidit. 120.a
Longè *quid significet?* 152.b
Ludi Floralia, *an sine solœcismo dicantur?* 248.a

M

Morio & Moro; Κύριος & Κυρός; Dominus & Domnus, *an & quomodo differant?* 77.b
Muro, Pared, Muralla, *nomina Hispanica, quomodo distinguantur?* 175.a
Murus *nomen Latinum, quid? & quid Hebraicum sonet?* 175.b

N

N. *Quid apud Ecclesiasticos significet?* 207.b
Nomen Comparativum, an interdum non comparativè, sed adversativè sumatur? 91.a
Non possum, *an idem sit, ac* non debeo? 97.b

O

OPhir & Peru, *an sint idem? Cur* פרוים Peruaim *aut* Peruvaim *in duali dicatur?* 56.a

P

Φ & Υ *literæ Græcæ, nec non* B, F, H, V, *latinæ, quomodo proferantur?* 119.b
Philomather, quomodo apud Latinos variari debeat? 215.b
De vocibus Possum & Non possum, *Quomodo restringantur?* 97.a
Prope *quid sonet?* 153.a
Puncta, apud Hebræos, an fuerint alterata? 230.a
Puta. *Quid Latinè, quid Italicè, & quid tandem Hispanicè significet?* 81.b

R

R, *qualis litera sit?* 131.b
De Rhetoricæ partibus. Quæ & quot sint? 25.a

S

SAPHAR *Hebræorum & Hispanorum* Contar, *an coincidant?* 3.a
Vox, Sic volo, *qualem censuram mereatur?* 96.a
Solennis-ne, *an verò* solemnis *scribendum sit?* 229.a
Solœcismus quid sit? 130.a
Solœcismi, an-ne in Cicerone reperiantur? ibid.
Solœcophanes quid sit, & quo modo differat à solœcismo? 134.a
Spiritus in Grammaticâ Græcâ, qui sint? Eorum divisio? 62.a
Supra *quid, & quid* infra *importent?* 153.a
Syllaba in fine dictionis relicta, si sequens dictio à duabus consonantibus, vel ab unâ duplici incipiat, an producatur? 181.a

T

Tener *verbum, exponitur.* 60.b
Terra siluit, *quid in Scripturâ sit?* 4.a
Torcular. *Quanta sit secunda in ipso syllaba?* 179.b
De Transmissione. Quæ Figura sit, & quid in latinis vocabulis præstet? 120.b
Tropi an inter dictiones barbaras numerandi? 135.b

V

V, *nec consonam, nec vocalem Græci habent.* 120.a
Vander, *quid sit? An articulus sit, & non cognomen? Utram syllabam acuat?* 57.b
Vates & Vaticinor, *an deriventur à* Fatum? 66.a
Vaticinor, *an & cur sit* delirare? 66.b
Verba, quæ Barbara *censeri debeant? Et quæ dicantur solœcismi?* 130.a
Versus primus Psalmi LXIV. dilucidatur. Variæ Versiones proponuntur. Quid Vatablus dicat? 6.a
Uno *in linguâ Hispanicâ quid significet?* 29.b
Vox simplex, an possit vocari phrasis? 94.b
Vox una & eadem è diversis fontibus prodire potest. 196.b
Voces novæ aut barbaræ quomodo dicendæ aut scribendæ sint, quin subjiciantur Criticorum censuræ? 110.a

X

X, *Litera latina, &* Ξ *Græca, quomodo proferatur?* 120.a

SIGALIONIS SEV HARPOCRATIS
INDEX GENERALIS.

A

Abbas an sit nomen Dei solius? 77.b
Abbates an ordinentur? 109.b
De Abstinentiâ à Carnibus. 198.a
De Academiâ Philomatharum apud Senas. An *Philomathorum* eâ vocari possit? 215.b
Acceptatio in promissione, an sit necessaria? 99.a
Accidens, quid sit? 145. An accidentia possint existere sine subjecto? 145.
Actæon, cur periit? 141.b
Actio, una & eadem, quæ in uno bona aut saltem tolerabilis esset, an in alio possit mala censeri? 87.b
Actio & Passio, an loquantur? 146.
Actus, quo mala impediuntur, est bonus: & quo bona est malus? 87.a. An actus unus & idem indifferens, possit esse bonus & malus? ibid.
Actus Charitatis supernaturalis *amplexuum* nomine in Canticis significantur. 84.b
Actus Sacramentales, quid sint? 37.a
Actus humani, an sint omnes indifferentes? 85.a
Adamantes, an sint diaphani? 47.a. An in pileo loquantur? 225.b
Advenæ, an authoritate publicâ possint examinari? 100.b
Adulterium, quid sit, & unde dicatur? 211.a. An & cur nec quidem nominari debeat? 80.b
Ægyptii, qui apud nos nominentur? 90.a
Æneas, quænam Didoi promiserit? An violaverit fidem? Quænam in Didûs historiâ notari debeant? 194.a.b
Æquivocatio, an in vestium significatione esse possit? 223.a.
Aër, unde & quò perveniat? 155.a. *Aërem verberare*, quid sit? ibid.
Ætas Deorum, an mutari possit? 138.b
Æterna omnia & divina, quàm intellectu difficilia sint? 22.a
Æther, an quintum Elementum, & à quatuor diversum sit? 3.b
Ætna, an vociferetur, clamet, ululet, tonet, murmuret, an etiam mugiat? 221.a. An sit hypocrita? An mentiatur? An sit pyra premens corpus Enceladi? 221.b
Agar, cur puteum apud se prostantem videre non potuerit? 143.b
Ager, quid sit, & unde dicatur? 163.b. Accipitur variâ significatione. 164.a
DD. Agratii, Pater & Filius, Viri magni laudati. 105.a
Aldea quid apud Hispanos sit? 172.a
Alexander Miles & Musicus. 27.b. Cur lugebat? 59.a
Alfurkan, an & cur *Alcoranum* dicatur? 110.b
Almanzor Rex Cordubæ, fuit ferocissimus. 47.b. Vincitur tandem: se inediâ occidit. 48.a
De Alpheo flumine. An per subterraneos meatus infra mare decurrat? 111.b
Alphonsus X. quando regnabat? 45.b
Altaria, cur erecta fuerint? 174.b
Accedere ad Altare, quid? & quid *circumire*? ibid.
Altaria tangere, erat jurare. ibid.
Altitudo, quid significet? 152.a. Sumitur in bonam partem, & aliquando in malam, 152.b
Ambitio, qualis sit? 147.b
Amor an silentio intendatur? 4.b
Amplexus fecundi in conjugibus, qui? 84.a
Andronicus Collega Imperii, quomodo debebat subscribere? 214.a. An & quomodo ex charactere Andronici objisse jam Michaelem Palæologum dignosceretur? 214.b.
Angeli & Rationales Animæ diversis affecti qualitatibus, sicut supernaturaliter solent, sic etiam possunt infranaturaliter operari. 156.a
Angerona, qualis Dea fuerit? Cur illi Romani sacra fecerint? 2.
Angina, quid? 2.a
Anima, an suas vestes habeat? An & ipsæ loquantur? 222.a
Animæ potentiæ cur vocem Confessarii per os moribundi remittant? Et cur talis ægrotus mori alieno vulnere censendus sit? 13.a
Animalia, an & quomodo loqui possint? 151.a
Animantes, cur dicantur ἄλογοι? 207.a
Anni ab Adamo ad Abrahamû, & ad D.N. Jesû Christû. 38.
Antigonus Macedoniæ Dynasta, qualis fuerit? Cur Δώσων dictus? 253.b
Antoninus Diana laudatus. 199.b
Antonius, Pauli-ne, an Paulus Antonii fuerit hæres? 59.a
Apollidorus celeber Architectus ab Hadriano Imperatore occiditur, & cur? 104.b
De Apolline, & Musis. An aliquando fuerint? Musas Virgilius invocat. Comes Testius Phœbi adsistentiam implorat, pagina 28. a. Quid de Poëtis di-ci

ci deberet, si loquerentur seriò? Lectores, an Scandalizentur? An liceat de Apollinis Musarumque Divinitate dubitare? 29.a
Apostolus, quis? 17.a
Aqua unde dicatur? 155.a
Aquæ vivæ, & aquæ mortuæ, quæ? 160.b
Ara, an sit idem ac Altare? An absolutè posita Idololatriam concernat? 175.a
Arboretum, quid sit? 167.b
Arca, pro quo sumatur? 187.a
Area per Antonomasiam quid significet? 167.b
Argumentari ad hominem, quid sit? 130.b
Argumentum negativum, an & quando sit efficax? 18.a, An in Philosophiâ valeat? ibid.b
Arias Comicus in Hispaniâ. Quid ab illo addiscerent Concionatores? 89.a
Aristoteles, an sciverit, quid sit Accidens? Quid de Substantiâ statuat? 145. Ejus Philosophia, dividitur per diversas Scholas. 197.a.b
Arithmetica, quàm necessaria sit? 90.a
Arma optima, quænam sint? 217.a
Arma omnia militaria loquuntur. 245.a
Arrogantia quid sit? 251.a
Ars tacendi, quàm sit difficilis? 1.
Ars Gladiatoria, qualis Quevedi opinione, & qualis nostra sit? 254.a
De Arte Ciphricâ. An illam percalluerit Quevedus? 62.b
Ascolopaga, avis, benevolentiæ symbolum. 110.a
Astra, an inclinent? An necessitent? 41.b
De Astronomiâ. 43.b
Astronom orum hypotheses & Tabulæ incertæ. 43.b
Astrologi, an & de quibus vera dicant? 42.b. Eorum fundamentalis syllogismus. 43.a
Astrologia Judiciaria est inertia. 43.b
Astrologia Cabalistica exponitur. 133.b
Astrologiæ incertitudo, quanta sit? 43.a
Atabaliba, Peruviæ Imperator, quomodo ad conflictum processerit? De aureâ ejus sede. Quanti valuerit? 225.a
Atridæ, qui fuerint? 228.a
De Attributis divinis, An, & quibus nominibus significentur? 69.a
Attritio Filialis, quo sensu à Theologis appelletur sufficiens? 36.a
Aves in fenestris cantare, quid politicè sit? 188.b
Augures, an artem veram profiterentur? 148.a
Augurium, unde dicatur? 150.b. Auguria sunt vana, futura non prædicunt. ibid. An aliquando à Deo proveniant? An ad illa Dæmon interdum concurrat? 151.a
Aurora, an à vertice descendat? 45.a
Aurum, an loquatur? & an sit, qui efficaciæ, quam in loquendo habet, possit resistere? 251.b
Authoritas & Nobilitas in Indiâ consistit in ciborum delectu. 92.a

B

BAptismus, an vendatur? Erasmi opinio. Ejusdem ad Turcarum Imperatorem Epistola. 34.a
Baptizare in nomine Jesu-Christi, quid sit? 40.b
Barbari, quinam in Græciâ dicti fuerint, & cur? 134.b
Barcinonis & Marsiliæ distantia, quanta sit? 52.b
Basan, à quibus olim habitata fuerit? quomodo posteà inter Hebræos distributa? 191.b
Beatitudo æterna ad mentem Mahometi, in quo consistat? 84.b
Benaventum, an sit Insula? 159.a
De Beneficii causâ. 126.a
D. Bernardus, quo tempore floruerit? 213.b
Bethlehem eadem quæ *Ephrata*. Cur fuerit condita? an propter rationem futuram ignotam ipsismet conditoribus? 190.a.b
Bœotia, unde dicatur? 192.b
Bonifacius VI. Qualis fuerit? 108.b
Brachia, an in mutuo amplexu colloquantur? 95.b
Bruta, an somnient? 149.b
De Brutis bene instructis. Quanti valeant? 49.b
Byrsa, quid significet? Cur hoc nomine insigniatur Carthago? 195.a

C

CAdaver projicere in mare, an turpe sit? 126.a
Cadavera comburere, an ignominiosum, aut honorificum sit? 126.b
Cain habet signum & characterem, ex quo possit bene cognosci, Quale illud signum fuerit? An fuerit Canis? an tremor? an litera ה vel א? an ת? An tabula à collo dependens? An possit pingi? 54.b, An hæreticum sit asserere esse hodie in Mundo aliquos, qui à Caino descendant? 54.a
Calisto, an possit in Polo Australi collocari? 56.b
Campana in Horologio quomodo, etsi ultra sextum ictu non pulset, omnes possit horas usque ad vigesimam quartam significare? 215.a
Campus & Ager an sint idem? 164.a
Cancer piscem, astrum, & morbum significat. 196.b
De Canticis biforibus. Quænam illa sint? 229.a
Canum esse, an potiùs præstet, quàm calvum? 239.b
Capilli, an mentiantur? 239.b. Capillos canos auferre, an sit mentiri? ibid.
Captivus, quomodo de suâ scientiâ & virtute loqui debeat? 51.b
Caput submittere est assentiri & adnuere. 226.b
Cardinales antiqui, an Eminentissimi dicendi sint? pag. 9.a,
Cardinales, quem in Conclavi creent? 109.a. In examine Episcoporum quando volunt, interrogant. Solet interdum Summus Pontifex argumentum adsumere. Quo possit modo Vir urbanus Summo Pontifici argumentanti respondere? 199.b
Carcer oblivionis, an, & cur, & à quo ædificatus sit? pag. 79.b.
Carmina, an prosint? 140.a
Carnifex, an habitare debeat in Civitate, in quâ Princeps? 183.b,
De Caroli V. Coronatione. 201.b. Ejus Epistolæ, quomodo interpretatæ fuerunt à Ministris Hispanis? 198.b
Carthago unde dicta? 209.b
Casus, in quibus neutra sit opportuna sententia, an recurrant? 20.a
De Casu. 65.b. An & quomodo differat à Fato & Fortunâ? 66.a
De Catechismo. Quâ ætate illum à parentibus nostris doceamur? 35.a
De S. Catharinâ Virgine Alexandrinâ. 170.a
Cathedra, Sedes Regum & Principum erat. 182.a
Catholici, an Fatum, Casum & Fortunam licitè possimus admittere? 42.a
Causa quæsita, quæ? 140.a
De Causæ & Effectus connexione. 125.b
Causæ operantur vel per se, vel per accidens. 27.a
Censores, quales aliquando sint? 37.a
Centones profani, an possint ex sacræ scripturæ versibus fieri? 33.b
Chaldæorum & Mathematicorum nomine, quinam in Patrû Veterum libris intelligantur? 89.b
Characteres numerorum, an poni pro literis possint? 146.
Charmelus, qualis provincia olim fuerit? 191.a
De Charontis cymbâ. An illa fabula alicui veritati innitatur? 102.b
Charta deleti tia, quæ? 124.a

Χαω-

Χλωρὶς, qualis fuerit, & quale testamentum condiderit? An, & cur, & quomodo ejus ludi fuerint emaculati? 248.a
Chocolates, quid sit? In quâ ille linguâ bonus sit? 96.a
Christianus nullus potest vocari *Jesus*. 78.a
Christiani, quo cultu Cœlites veneremur? 174.a
Christus, an & quo sensu mortuus alieno vulnere censendus sit? 13.a. Est Deus, non tamen Deus Trinus, & Unus. 31.a. An ab Hispanis *Hombre endiosado* dici possit? 31.b. Christus est Lapis Lydius. 37.b. Christus, an Parochi, aut alterius hominis nomine, Sacramenta conficiat? 40.b. Pro Christi Fide velle mori, an semper sit actus charitatis? 36.b
De Chymicis, Astrologis, Philosophis. An cum multa loquuntur, nihil dicant? 23.a
Cicero, an erraverit *εἰρωνείαν* dissimulationem appellando? 94.b
Ciphra, unde dicatur? 122.a
Circumstantia turpis, an & quando côtractû dirimat? 125.b
Circumstantia (ut à monumento non discedat) an sit indiscreta, & impossibilis? 126.b
Circumstantia jurisjurandi, an sit turpis? An debeat haberi pro non scriptâ? 128.b
Circumstantia sacrilegii in furto, aut inobedientia, an debeat linguâ explicari? 242.b
Circumstantiæ turpis nomine, quid intelligatur? 126.b
Circumstantiæ aggravantes, an sint in Confessione exponendæ? 18.a
Circumstantiæ impossibiles, an turpes censeri debeant? 126.b
Cisterna, quid sit? 161.a
Cisterna Neroniana Puteolis, qualis & quanta? ibid.
Bibere de Cisternâ alienâ, quid? ibid.
Fodere cisternas dissipatas, quid sit? ibid.
Civitas David, quænam sit, & quare sic vocata? Quinam in illâ habuerint domicilia? 190.a
Civitas numerosa, quid significet? 171.a
Civitates cur mœnibus coronentur? ibid. Apud fluvios propter commoditatem ædificantur. 159.b
Clepsydra, unde dicatur? ex quâ materiâ constet? 215.b
In Cœlibatu manere, an sit turpe? Quid senserint Veteres Romani? 127.a
Cœlum, an loquatur, & quid? An sit Dei Sedes? 153.b. An sit corruptibile? 154.a
Cœlum & Mare, cur alta dicantur? 152.a
Cœli, an laudes Divinas canant? 2.b. Quando & quomodo loquantur? 3.a. An nomen *Cœli* accipiatur pro Angelis? ibid.
De Collegiis Hispanicis. Cur vestis lacera ibi sit honorifica? 229.b
Collis, quomodo differat à Monte? 166.b
Colles in bonam & in malam partem solent accipi. 167.a
Colles & Valles sumpti simul, quid significent? 167.a
Colores omnes, an possint & quomodò pingi & distingui solo Nigro? 243.b
Comes de Villamediana, Satyricus Poëta occiditur. 86.b
Comœdia, an una & eadem à pluribus Authoribus componi possit? 30.a
Comœdiæ Calderonis, quales sint? 22.b
Comœdiæ de argumentis profanis an tolerandæ sint? 27.a Quibus admissæ, aut non admissæ sint? 87.b. Cur approbentur, & permittantur in publicam lucem prodire? 88.b
Doctrina de Conceptione minùs pia, an sit ineffabilis? 67.b
Concilia cur in Ecclesiâ cogantur? 18.b. An aliqua necessaria omiserint? ibid.
Concionatores operibus potiùs quàm verbis prædicare debent. 75.b. An ex historiis cogitatis conceptus pulchros deducere possint? 154.a. Quid facere debeant? Qu id Eleemosynarii? 249.a
Conclave quid sit, & cur ita dicatur? An differat à Triclinio? Apud Catholicos, quid hodie significet? 178.b
Inter conditionem & onus, quæ differentiæ sint? 125.b
De conditione turpi. Pro non positâ haberi debet. 125.b
De Consensu Morali, seu Virtuali. 8.a
Consequentia nulla certa ex temperamenti cognitione deducitur. 43.a
Consilia interdum, quæ secundum se commendarentur, veniunt ob circumstantias improbanda. 105.b
Consultar con la Almoada apud Hispanos quid significet? An simili etiam phrasi Hebræi utantur? 179.b
Contractus conditionatus purificatâ conditione transit in absolutum. 125.a. Et sublatâ conditione dirimitur, at sublato onere non dirimitur. 125. Quid de eo dicendum sit, si conditio apposita impossibilis sit? 126.b. Quid, si illum celebrans cognoscat aut non cognoscat impossibilitatem? Et quid in dubio? 127.a
De contractu venditionis inter Castellæ Comitem, & Leonis Regem celebrato. An fuerit validus? 50.b. De pœnâ, quæ ob moram imposita. Cur à Legionis Jurisdictione Comitatus Castellæ exemptus fuerit? 51.a
Contradicere. An, & quando aliquis non contradicit Hæretico, ipsamet contradictionis omissio loquatur, & hæresim approbet? An, qui non contemnit, favere censendus sit? 22.b
Contradictio in quonam consistat? 2.b
Contritio perfecta, an sit, vulgò putatur, difficilis? 36.a. Ejus actus. Quales sint priores actus? Qualis tertius? An cum Sacramento sit sacrilegus? 36.a. Actus quartus, qualis sit? ibid.
Contritio imperfecta, an sit bona? 36.b
Cor durum Petræ nomine significatur. 170.b
Corbona, quomodo differret à Gazophylacio? An *Corbona*, an verò *Corbana* dicenda sit? 189.a
Cornu, quid significet? 246.a
Cornua, an habeant varios modos loquendi? ibid.
Corona Cæsarea, quid significet? 203.b
Corpus Christi, an in triduo habuerit formam cadaverinam? an & corruptum fuerit? An manserit in eo materia prima sine formâ? An habuerit positivam formã cadaverinam? Scotistarum resolutio. 32.a
Crimen proximi occultum, an possis uni, aut alteri viro prudenti revelare? 242.b
Crines tingere, an liceat seni? 239.a
Crux est Religiosorum Militarium habitus. Illam ad Episcopatum promoti retinere debent. An etiam Mercenarii, Trinitarii, &c. 223.a
Cubiculum quid sit, & unde dicatur? Si sit commune, quid significet? 179.a
Cubile quid sit, & ad quid serviat? Pro quibus accipiatur? 179.a

D

Dæmon, cur Princeps Mundi dicatur? 153.b
Darius, cujus facit mentionem Ptolemæus, quis fuerit? 207.b
Darii, Reges Persiæ fuere tres. 208.a
David, togæ-ne, an pallii regii Sauli laciniam exciderit? 230.b
Decreta Cælestia, an debeant necessariò adimpleri? 41.b
Deipara & S. Josephus in virtute simillimi fuerunt. 75.b
Deiparæ laudes non admittunt hyperbolen. 75.a
Dentiscalpium an verax sit, & mentiri non velit? 223.b
Desertum, quid significet? 163.a. An qui est in mediâ Civitate, dici possit habitare in deserto? ibid.
Deus, qui & qualis sit? 228.a. Quid sit, an scire possimus? Pulcherrima Simonidis ad Hieronem Tyrannũ responsio. 70.a. Deus, an factus sit homo? 31.a. An à viventibus videri possit? 69.a. An sit innominabilis? An quoad se sit effabilis, & quoad nos ineffabilis? Cur sit in-

ineffabilis? Cur nomen habere non debeat? 69.b. An & cur sit Dominus? 71.a. An sit immutabilis? 138.b. In nubibus sedet. An solus supra nubes sit? 157.b. Cur nominetur *Sçadai*? 163.b. Cur in montibus loquutus sit? 165.a. In monte coli voluit. 166.a. Cur benedictus in Civitate, & benedictus in agro dicatur? 171.a. Deus Moyseos, an sit fictus? Diodorus loquitur, ut Ethnicus. Qualis Historiographus sit? 72.a. Voces *Deus* & *Dominus* an apud Gentiles confundantur? 77.a. Nomen *Deus*, an sano sensu competere possit hominibus? 76.b. Dei nomen, quomodo possit scribi? 70.a. An & cur à solo Summo Sacerdote proferatur? 71.a. Deum, an sæpè tacendo veneremur? 21.b

Diabolus Magnus Lignensis, quis fuerit? 107.b

Diapason seu Octava, quot intervalla numeret? 52.b

Dicteria acuta, vix unquam sunt indifferentia. 86.a

Dido, cur se occiderit? An Æneam amore temerario dilexerit? 210.a. Authores, qui pro ejus pudicitiâ & innocentiâ scripsere, ib. An ipsa & Æneas fuerint contemporanei? ibid.

Diei divisio in Bohemiâ & Italiâ. 215.a

Dierum in Fastos & Nefastos divisio. Quid in alterutris possit fieri, & non fieri? 66. Cur in Fastis forum sileat? ibid.

Dii, quâ dialecto nobis? & quâ denique inter se loquantur? An utantur antiquatis Græcæ Linguæ vocabulis? 158.b

Diluvium, an alterum olim venturum sit? 157.a

Dinocrates, quis & qualis fuerit? 228.b

Dionysius Tyrannus Jovem spoliat & irridet. 221.a

Dioryx non est nomen fluvii, sed significat fossam. 160.b

Un Dios, quid sit? 30.a

Diploïs an sit *clamys*? 230.b

Disciplina vivendi, & agendi apud Latinos, qualis olim fuerit? 227.b

Dissimulatio an semper improba sit? An sit virtus? 93.a

Divites, an cùm dona pretiosa templis nuncupant, offerant dona aliena? An in hac ipsi vitâ receperint mercedem suam? 13.a

Doctores, an omnes docti sint? 124.b

Doctrina, quæ apud viros est vera, an apud Mulieres possit esse falsa? 85.b

Dolor vocem intercidens describitur. 11.b

Dolor summus, qualis sit? & quale summum gaudium? 55.b

Nomen *Dominus*, an sit solius Dei? 76.b

Domitius Afer, quâ arte se à mortis sententiâ imminente subduxerit? 104.b

Domus, quid, & qualis sit? An sit animalium mansio? 176.b

Domus Domini, quid importet? 177.a

Domus servitutis, quæ? ibid.

Domus æternitatis, quid? ibid.

Domus paterna, quid importet? ibid.

Domus magna, quæ? ibid.

Domum penetrare, quid significet? ibid.

Domum ædificare, quid? ibid.

Dotes Virgineæ cum æthereis collatæ. 73.b

Duellandi modus duplex. Exponitur uterque. 254.b

Effectus, an idem aliquando à causis oppositis proveniat? 66.b

Eleazarus, qualis fuerit? 244.a

Ad electionem quid requiratur? 85.b

Princeps Elector, an se possit eligere? An & quando unus habere possit duas voces? 200.a

Electores in Comitiis Imperii, quo ordine sedeant, & quo sua vota referant? 200.a. Cur nunc nequeant facere, quæ olim Imperatores fecerunt? ibid. An, & quando duo fuerint in uno Electoratu? ibid. Vices suas possunt aliis committere. 201.a. Legati ipsorum semper illos sequuntur. ibid.

Electores, Episcopi, & Abbates, quo ordine sedeant in cõsecratione Imperatoris? An & quando & cur se subducunt Electores Hæretici? 201.b

Elementa sublunaria, an loquantur? 3.a

De Elephante & Rhinocerote. An illos antiqui cognoverint? 57.a

Elisa, cur Dido vocata fuerit? 209.b

Emaculatio, quid sit? 79.b

Embelesado apud Hispanos quid sit? 112.a

Emmanuel, an nomen characteristicum sit, & tantummodò Christum significet? 30.b

Emmanuel Rex Portugalliæ laudatus. Scriptas à Ludovico Sylveirâ literas suis antefert. Quid ex hac Ludovicus prælatione præsagierit? 104.a

Enceladus, quis? 165.b

De Ente Morali, seu Virtuali. Quid sit? 8.a

Enthymema, quid sit? Quomodo illud in Scholâ à Philosophis; & quo à Politicis in aulâ conformetur? 144.a

Ensis cur dictus sit lingula? 251.b. An loquatur? an interroget? & an respondeat? An alios ense salutare possimus? 252.a

De Epigrammatis Græcorum. Cur in Latinos fulminentur? 134.a

Episcopus, unde nomen sortitus sit? 169.b

Episcopus, an possit ex alienâ Ecclesiâ postulari? Quid requiratur, ut dignè quis eligatur Episcopus? 109.a

Episcopus, qui vestem nigram habet, qualis sit? 223.a

Episcoporum nomina, qui interfuerunt Synodo Carthaginensi & condemnaverunt Hæresim Pelagianam. 212.a. Cujas Papa Innocentius fuerit, qui eidem præfuit? ibid.b.

Epistolæ, quæ & quando coronabantur? 244.b

Equi citi, quantum, si adhibeatur mediocris diligentia, singulis diebus peragant? 52.b

Equorum phaleræ, quàm sint pretiosæ apud Hispanos? 244.a.

Equorum ungulæ vocantur *cornua*. 246.b

Ethnici, qui sibi mortem consciverunt, an possint à peccato excusari? 41.a. Quo cultu suos Deos celebraverint? 174.a

Etymologiæ nominum falsæ, an possint esse meliores? Ad quid sint? 147.a

Eutrapelia quid sit? & unde dicatur? An sit indifferẽs? 85.a

Exceptio, an firmet Regulam in contrarium? 18.b

Expeditionum militarium felicitas ab occasione & tempore pendet. 53.a

Exprobratio, quæ interrupta, vehementior. 16.a

E

Ecclesia Græca & Latina non sunt duæ Ecclesiæ, sed duæ ejusdem Ecclesiæ partes. 109.a

Ecclesiasticos quinam alere debeant? 35.a

Ἐχεμυθία, quid apud Pythagoræos fuerit? 7.a

Echo. Quomodo refringatur? 11.a. Quid sit? Ubinam habitet? Cur ultimas tantùm reponat syllabas? An corpus habeat? Ubinam verè sit? Qui Echus causas cognoverunt? An Fabula hic veritate sit prior? 12.a

Ἠχόι, qui sint? 12.b

F

Fabæ, cur Pythagoræis interdictæ? An intellectus liberior sit in somno, quàm in vigiliâ? 148.b

Fabrilignarii, statuarii, & omnes universim magistri, an possint sine peccato suas Artes exercere? 236.b

Facies mentitur. 237.b

Faciei medicinæ, an corpus corrumpant? 236.a

Faciei medicari, an sit peccatum mortale? ibid.

Facinora generosa, an à mulieribus aut effœminatis hominibus tractari possint? 228.b

Fal-

Falcones, ubi nascantur? 47.b
Fama, an à silentio proveniat? 5.a. An præstet malam habere, quàm nullam? 78.b
Familiæ aliquæ recensentur, in quibus nomina vilia nobilitantur. 105.a
Fas, an sit θέμις? 64.a. An & quomodo à Jure distinguatur? ibid.b
Fas, an leges Divinas, *Jus* autem Humanas importet? ibid.
Fasces, quid fuerint? ex quâ materiâ constiterint? quibus usibus sint destinati? 183.b. Fasces attollere, & fasces dimittere, quid sit? 184.a
De Fatuâ Deâ, 66.a
Fatum, quid sit? 65.b. An indeclinabile, inexorabile, & ineluctabile sit? ibid.
De Fide Punicâ. De Græcâ. An per Ironiam Fides Attica in exemplum ponatur? 193.a
Figurata, an sint mendacia? 97.b
Figuræ & Sizygiæ, an operentur? 42.b
Filius, an & quomodo possit generare suum Patrem? 100.a
Filii sunt virtutum paternarum hæredes. Quomodo hinc argumentum formetur? 11.a. Interdum degeneres sunt & dissimiles suorum parentum. 193.b
De Fine Legis adæquato. An cessante fine cesset etiam legis obligatio? 126.a
De Firmamento. 43.b
De Fletu alieno. An quis possit alieno fletu lugere? 10.b
Flora, quibus rebus præsideat? Quando ejus solennia celebrentur? Cur fuerit Diis adscripta? Quo die Floralia agerentur? 248.a.b
Fluminum carentia significat sterilitatem. 159.b
Fluvii magni, an parvorum parentes dici possint? 57.b
Fluvii loquuntur. 195.b
Fœmina, quæ tacet, an consentire censenda sit? 21.a. An velit vincere fœmina, quæ cum Amasio pugnat? ibid.
Fœminæ corpus, ubi auditur, an statim menti species obscœna ingeratur? 83.b
Fœminæ, an tacendo dimittant? an potiùs tacendo admittere censendæ sint? 95.b
Fœminæ honestæ modestiâ veriùs, quàm pretiosis vestibus ornantur. 235.a
Fœminæ, an sint Proteo similes & mutent facies? 236.a. An exuant facies, ut vestes? 235.b. An se pingere pejus sit, quàm adulterium committere? An sit inferre manus Deo? 226.a. Quæ faciem ungunt, an cum Iconomachis componendæ sint? Quamdiu se comere, ornare, & pingere poterunt sine peccato? Quando dicendæ sint peccare se comendo, fingendo, & ornando? An dent semper scandalum? 236.b
Fontibus, quænam epitheta à Poëtis attribuantur? 160.b
Forma cadaveris, quid sit? 31.b. An sit positiva an negativa? 118.b
Forma Embryonis, quid? 31.b
Forma & Privatio non repugnant in diversis Systematis. 2.b
Formæ substantiales, an in Composito sint, aut possint esse plures? 31.b
Formosi nomen, an sit fatale? Cur illud non adsumpserit Paulus II.? Cur eo sedente tota Ecclesia fuerit deformata? 109.b
De Formoso Summo Pontifice. An pulchritudo Nominis illum exemerit ab infortunio? 108. Quisnam eidem in Summo Pontificatu successerit? ibid.
De Fortunæ divinitate. Utrùm illam à merâ hominum imprudentiâ obtinuerit? 65.b
Fovea, quid significet? 162.b
Foveæ, cur putres dicantur? ibid.
Fulmina, an sint responsa? 229.a
Furtum, an omnium judicio sit malum? 228.b

G

GAlilæa, qualis sit, & ubi jaceat? An sit felix & dives? 190.b
Galleci, quomodo in Hispaniâ adulentur suis dominis? 103.a
Gazophylacium, unde dicatur? Quid in illis servabantur? Qui ad ea conveniebant? 189.a
Gehenna, quid sit, & unde dicatur? 158.b
Genearcha *Petra* nominatur. 170.b
Geomantia, qualis sit? An à Geometriâ differat? An Geomantia sit scientia innocens, & ab omni calumniæ notâ libera? 61.a
Gladius ante Cæsarem portatus, quid significet? 203.b
Globus aureus in coronâ Imperatoris, quid significet? ibid.
Glossa, quantam authoritatem habeat? 97.b
Gradus summus & infimus, cur non sunt in medio? 67.a
Græci, cur Consules Romanos ὑπάτους dixerint? 72.a
Græci & Romani, cur suis Diis tot crimina affingant? An Indi meliùs sentiant de Deo? 195.b
Grammatica Politica, an differat à Vulgari? An quæ in hac sunt verba integra, in illâ defectiva sint? 99.b
Grammaticus, an omnia nesciat? An omnia se nescire etiam nesciat? 144.b
Gratia, quid sit? 157.b. Est duplex, 110.a
Greges & ornamenta signari apud Foxam jubentur. Sed cur? 17.b
Gula, an in observantissima Religiosorum Monasteria prætextu discretionis se insinuet? 233.b

H

HAbitus convenientissimus, quinam sit? 227.a
Hæredis determinatio, an possit alterius voluntati committi? 127.a
Hæresis, unde dicatur? An in bonam partem, an in malam sumatur? Quid apud Orthodoxos addat supra errorem? An sit indicibilis? 26.a
Harpocrates silentii Deus, cur *Sigalion* nominetur? Quis fuerit? Nudus-ne, an vestitus pingatur? Ejus dogma. 1.
Hasta Saulis Regis in manu David, quid significet? 231.b
Hasta, an & quomodo frangetur? 253.a
Hebræi, quomodo numerum 15. scribant? 122.a
Hemisphærium in tauro, quid significet? 122.b
Heroes de Patriâ benemeriti, an novis vocabulis sint decorandi? 63.b
Herostratus ut nomen immortale consequeretur Dianæ Ephesiæ templum incineravit. 78.b
Hierusalem quid significet? An ad bellum, an ad pacem pertineat? Quis hanc Civitatem condiderit? Cur *Jebusæa*, & cur *Helia* vocata fuerit? A quibus-ne habitata fuerit? Cur vocata *Civitas Sancta*? An-ne à Sanctitate futurâ? 189.a
עיר Hir apud Hebræos Urbem & Civitatem sonat. An & pagum? 171.a. Quomodo Rabbini oppidum clausum ab aperto distinguant? 171.b
Hispalis, quæ Hisp. *Sevilla* vocatur, quæ? 131.b
Historia novitia recensetur. 38.b
Historiæ Sacræ aut verba, an rebus profanis licitè applicentur? 33.b
Holocaustum quid significaret? 174.b
Homerus, qualis? 138.b. Quàm indignè à coætaneis habitus? 90.b
Homo, an sit factus Deus? 31.a. Cum Angelo comparatura 42.b. Homo, an ex Dei misericordiâ possit sumere occasionem peccandi? 33.b. In hominem Dominium naturale non habet. 77.a
Homo liber, quis censendus sit? 88.b

Homo

Homo,an paraturus sit viam Domini, an Deus sit homini illam præparaturus? An-non viæ Domini sint rectæ? Quo ergo modo homo illas potest rectas facere? 169.a Homo, qui virginem volentem defloraverit, an stuprum commisisse dicendus sit? Quid sensus senserit? 241.a
An in Hominis manu sit vias rectas, aut improbas, si velit facere? 41.b
Homines aliqui non se, sed alios in se negant: aliqui Crucem alienam bajulant,& non suam. 13.b
Homines prudentes, an plus silendo quàm clamando loquantur? 14.a. Qualem & quantam curam de vestibus habeant? 262.b
Homines,cur variis insudemus studiis? 46.a
Homines infandi, qui? 68.a
Homines omnibus rebus abuti possunt. 88.a. Etiam hodie per somnia monentur. 150.a
Homines terreni, qui? 154.b
Homines,an per capillos loquantur, aut mentiantur? 223.a. Cur superbis vestibus indui velint? 226.b
De Hominum fecunditate. 38.a
Honor vitæ præferendus est.255.a Honorem alienum detrahere,quàm grave peccatum sit? 61.a
Hora mortis,an sit incerta? 41.a
Hortus, quid communiter significet? Quænam in hortis fierent? 186.a
Hospitium,quid significet? 177.a
Humana Deo & Divina Hominibus, an & quomodo adtribui possint? 76.a
Hypocritæ sunt Comœdis similes. 238.b. An veste decipiant? 240.a

I

IBIS, an Clysterem invenerit? 92.b
Ideæ Platonis, an S. Thomæ ævo propugnarentur in Scholâ? 197.b
Idiota,quo anno scribebat? 213.a
Idololatria, quodnam initium habuit? Quomodo sepulchra paulatim in Templa transiverint? 184.a
JEOVA, unde dicatur? 66.a
De Domino Nostro Jesu Christo. An sit simulationem adspernatus? 93.b
Ignis, an detur supra aërem? An detur Ignis Elementum, & ubi à Deo collocatum sit? An iste ignis sit ille, qui cruciat damnatos in Inferno? 155.b
Ignis symbolicè sumptus varia significat. 156.a
Ignis & nubes ducebant Israelitas per Eremum. ibid.
Illyrium,quid sit? 99.a
Imperator,an totius Mundi sit Dominus? 203.b
Imperator,& Electores, quo ordine in solennitate procedant? 202.a. Quo modo & ordine in Senatu Imperiali consideant? 203.a
Imperatoris Insignia,quæ sint? ibid.
Imperator, & Imperium, quid significent? Quo sensu à Garciâ accipiantur? 249.b
Imperatores,cur *Patres* dici voluerint? Quinam voluerint *Domini* vocari? 77.a
Imperatores plerique omnes recensentur, qui consortes in regimine habuerunt. 200.a
Incognitum,an possit nominari? 69.b
De Indicio infando. Quale sit? 68.a
Indicia,quæ à silentio sumuntur,an & quàm efficacia sint? 5.a. Qualia, quæ à Patriâ? 193.b
Indigenæ, & Incolæ, an iisdem sint privilegiis donandi? 101.a
Ineffabilia,quænam illa sint? Cur de illis disseramus? 63.a
Infans, quid sit? 64.a
Infernus, quid significet? Variè sumitur. 158.a.b
Infinitum, & Nihilum, an possint vocibus significari? 69.a
Infulæ nomine,quid intelligatur? 159.a
Infulæ Gentium,quæ? ibid.
Doctor Joannes Perezius Montalvanus laudatus. 36.b
Jocari,quid sit? 230.b
Joseph, qualis, & quantus fuerit? An dotes, & gratiæ ejusdem indicibiles sint? 76.a
D. Josephus Pellicerius, qualis? Quo ætatis suæ anno florere cæpit? 115.a
Josve Israëlitarum Imperator soli præcipit, ut stet. Silet ille,hoc est,obedit. 3.b. Doctoris Mirademescuæ errores circa hanc historiam. 33.a
Iris,quid significet? 156.b. An causas naturales habeat? An sit Phænomenon miraculosum? 157.a
Judæi, an sint duriores lapidibus? 3.a. Quomodo scribant nomen Christi? 14.a. Ut cognoscantur, signantur. Annunc signi carentia signum sit? 18.a
Judæi,quomodo Vespasianum,& quo non potuerunt *Dominum* appellare? 77.b
Judex,qui *iniquus* vocatur, qualis sit? 118.b
Judicium prudens de personis, an ex nominibus sumatur? 82.a
Juno,an ubi maximè, quomodò Venerem posset decipere, fuerat præmeditata, quæ mentiebatur lingua, oculis denegaverit? An eodem Venus astu Junonem sibi insidias præparantem fefellerit? 10.a
Juramentum de bene munere administrando exigere,an turpe sit? 129.a
Justi Lipsii dictum heroicum. 136.a
De Juvenalis Satyrâ à Dn. Francisco de Quevedo in Hispanicam linguam summâ veritate translatâ. 91.b. An reprehendi & corrigi in eâ debeat Prototypi, & Ectypi nimia similitudo? 92.a

L

LAbor in intrinsecum & extrinsecum dispescitur. Quid de extrinseco? Et quid de intrinseco dicendum fit? 25.a
De labore administrandi Sacramenta. An vendi possit? ibid.
Lacus,& Cisterna,an coincidant? 161.b
Lacus pro carcere. Pro damnatorum inferno. 162.a
Lætitia, & mæror, & aliæ animæ perturbationes mortem interdum inferunt; sensus sæpè exteriores suspendunt. 142.a
Lapis Index, quid sit? 37.b
Lapides,quinam nominentur *claveques*? 47.a
Latitudo,quid significet? 152.b
Lectus communis,quid? 179.b
Lectos pingere,an sit res tolerabilis? ibid.
Ledesma,qualis fuerit? 38.a
Legati possunt agere ut personæ privatæ. 112.a. Eorum oratio ad Reges & Principes brevis esse debet. 16.b
Legatum,an deficiente ejus causa, deficiat? 128.b
Lentulitas quid sit? 85.a
Lethe,an ab Acheronte distinguatur? 53.a
Lex pudicitiæ an hominibus, & non versibus fuerit imposita? 90.b
Leges Romanorum,an olim *ære* potiùs,quam *æri* ligarentur; & cur? 65.a
Leges Grammaticorum, quales? 130.a
De Legibus, quæ Festorum & Jejuniorum observantiam præscribunt. 198.b
Libanus,cur à candore nomen habeat? 191.a
Liberalis,quo animo debeat beneficia præstare? 80.a
Liber Mundi, an potiùs à Physicis legendus sit, quàm Aristoteles? 23.a
Liber Arbitri, qualis sit? An corrigi potuerit & debuerit? 91.b
De Libro Vitæ. Quinam in illo scribantur; & qui non scribantur? 64.b
Li-

Libri, qui ex munere, & qui in otio legendi sint? 42.b
Libri Astrologorum, quales? ibid.
Libri nocivi Divinâ, & Humanâ authoritate interdicuntur. 91.a
Limes, quid sit? 188.b
Lingua intemperans debet compesci. 1.
Lingua est cordis interpres. 23.b
Linguæ singulæ proprium Lexicon habent. An id etiam de linguis moralibus verificetur? 95.b
Linguæ fœminarum, quales? 113.b
Linguæ cum ætate mutantur. 136.a
Lingua metallica, an dentur, & quæ sint? 250.b
Linguæ, quibus Nobiles loquuntur, sunt Enses. 255.b
Literæ Judiciales, quænam sint? 124.a
Literæ, quanti hodie in Mundo fiant? Et quæ sint hæ, quæ tanti fiunt? 133.a
Literæ in Mulierum Abecedario, quot sint? 133.a
Literæ Bullatæ, quæ? 203.a
Literarum studia, an Regibus, & Principibus noceant? Imprudentissima Gothorum Lex. 209.a
Loa in Comœdiis Hispanicis, quid sit? 55.a
Loci Politici, ex quibus in rebus gravibus argumenta sumuntur. 23.b
Locus, unde dicatur? 147.b. Quænam in Loco debeant considerari? 148.a. An ad Sensibilem Restrictionem pertineat? 147. Locus & Ubi utrùm sensu percipiatur? ibid.
Locus, an sit nomen Dei? 151.b
Locus amplior & longior quid significet? 152.b
Locus inter vestibulum & altare, qualis? 174.b
Locus examinis Episcoporum describitur. 198.b
Loci circumstantia, an in Epistolis debeat speciàliter considerari? 198.b
De Loco spatioso & angusto. 152.b. De occulto. ibid.
Loca, an loquantur? 192.a
Loca & tempora infanda, quæ? 68.b
Loqui virtualiter, quid sit? 2.b
Loqui an & quando aliquis teneatur? 2.a
Inter *loqui* & *tacere* an detur medium? 13.a
An loqui possis, quin loquaris: & audire, quin audias? 14.b
Loqui ad hominem, quid sit? 130.b
Luciferi superbia qualis fuit, & quomodo ab Archangelo Michaële retusa? 157.b
P. Ludovicus de Leon laudatus. Vox *Leon* duo significat. Quid in P. Ludovici cognomento concernat? 4.b
Ludus, an turpis circumstantia sit? 126.a
Luna, an patiente Domino regressa fuerit? Quomodo tunc Sol eclipsatus fuerit? 32.b
Lustrum, an sumatur pro sæculo? 52.b
Lycurgus, cur contra Adulteros nullas leges statuerit? 80.b

M

MAceria, qualis murus sit? & quid mysticè sumpta significet? 185.b
De Mahometi sepulchro ferreo. An virtute magneticâ in aëre medio suspendatur? An saltem possibile sit, quod narratur? 46.a
Maledicus, qui contra prudentem Virum injurias evomit, an tacere, seu nihil omninò dicere censendus sit? 21.b
Mali, quid in votis habeant? 114.a
Malitia hypothetica, quæ & qualis sit? 231.a
Malum, an quis possit eligere? 85.b
Mala per accidens, an inhiberi debeant? 89.a
Manes, qui sint, & unde dicantur? 7.b
De Manicis. Cur illas non habuerint Rutuli? 228.b
Marca, quid apud Hispanos sit? 17.b
Mariæ nomen, quàm magnum sit? 73.b. Prærogativæ & charites universorum in Mariâ reperiuntur. 74.a. An illud sit indicibile? Ejusdem nominis laudes, & anagrammata. 74.b
De Mariis duobus. Qualis uterque fuerit? 132.b
Maro, qualem conceptum de regione & rebus subterraneis formet? 101.b. An beatos à damnatis secernat? An & quo modo Regiam Plutonis muniat? 102.a. An sciverit mentiri? An peccaverit contra Prudentiæ Canones suum Æneam, quem laudare debebat Heroëm indignis vitiis dedecorando? 195.a
De Martini Lutheri sectâ. Quid de illâ Philippus Melancton ad sororem scripserit? 86.a
Materia levis, an detur in Sacrarum Literarum abusu? 29.b.
Matrimonium non per concubitum, sed per consensum celebratur. 129. a. Præceptum matrimonii contrahendi, quibus imponatur? 40.a. In veteri Testamento nullum fuit de matrimonio celebrando præceptum. ibid.b. An tale præceptum detur? 127.b. De Matrimonii impedimentis. An ab Episcopis imponi possint? 125.a. Permissio, an solùm de matrimonio detur? 39.b.
De Matthiæ Coronatione. 202.b
Medici, an sciant, quando tales aut tales præberi cibi debeant? 206.a
Mensa bifariam sumitur, & quid significet? 186.b
De Mensarum necnon Conviviorum mendaciis. 224.a
Mentiri cum honore, an pauci sciant? 195.a
Merces ultroneæ, an & quantum vilescant? 49.a
Merita, an loquantur? An cicatrices, an integritas corporis in Milite? An divitiæ, an paupertas in Ministro? 22.a
Μεταφωνή unde dicta? 147.a
Milites duabus linguis loquuntur. 251.a
Militum superiorum phrases. Quales facies habeant? Quo modo pallium gerant? Quos gestus faciant? Quomodo literas pronuncient & loquantur? Qualibus calceis utantur? Qualibus etiam pileis? 132.b
Minæ, nocivæ sunt simul & utiles. 14.a. An graviores sint, quò paucioribus verbis conceptæ? 15.b
Mingentes ad parietem in Sacrâ Paginâ, qui vocentur? 185.a. Cur homines & non canes, condemnentur sententiâ, quæ jubet omnes mingentes ad parietem occidi? ibid.b
Miraculum in Eucharistiâ, an possit oculis corporeis cerni? 38.a
Misoniani Apophthegma, omni Principi Militari proficuum. 151.a
Moabitæ, cur falsi sint? 142.b
Modus, quid sit? 145.
Molæ strepitus quid mysticè importet? 187.a
Molendinum unde dicatur? 187.a
Monachi, unde dicantur? Horum genera sunt quatuor. 233.a.
Monachis, an liceat nugari? 87.b. Quales vestes illos deceant? 226.b
De Monachis Gyrovagis. An in ipsis mentiantur habitus & tonsura? 233.b. An mentiantur sanctitatem? 238.b
Monasteria, an & cur sint Insulæ? 159.a
Monitum Politicum dilucidatur. 209.a
Mons unde dicatur? 164.b. Mons & Saxum coincidunt. 165.a.
Montes, cur aërei dicantur? ibid.
Mons significat securitatem. 166.a
Montes ignivomi sunt in utraque Zonâ frigidâ. 45.b
Montes triturare quid sit? 167.a
Mores humani, an cum ætate deformentur? 90.b
De Moribundi sensibus destituti absolutione. An sit possibilis casus, in quo ille nullo signo postulet confessionem? 222.b
Moribundi, an multi ingemiscant & doleant luctu alieno? An verbis alienis loquantur? 12.b
Motus localis, an & quid significet? 148.a
Mundus, an potiùs sit in Deo, quàm Deus in Mundo? 151.b

Mundus partem orbis habitatam significat. 153.b. An sint plures Mundi? 59.a. Mundum, cur diligere non debeamus? 153.b
Mulieres, an sint Æthnæ similes? 222.a
Mulierum Genius. 11.b
Murus, quando est inutilis? 175.a
Muri, an vestiantur? An Montes, Sylvæ, & Arbores? 220.b
Mutii constantia, Cur Scævola vocatus sit? 226.a
Mutuum. An & quando quis dare obligetur sub mortali? 50.a. Præceptum de rebus mutuandis, an sit na turale? 50.a

N

NAvis Petri, quæ? 155.b
Navis Tharsis, quæ? ibid.
Naves ex Hollandiâ, an in Hungariam expediantur? 52.a
Neapolis, à quibus condita & denominata? 250.a
Nicolaus Francus, homo linguosus, & maledicus Romæ privatâ authoritate è ferris fenestræ suspenditur. 113.b
Nihilum & Infinitum, an possint vocibus significari? 69.a
Nili ostia, quot? 160.a
Ninus, quot in exercitu milites habuerit? 38.a
Nobilitas, quid sit? An nascatur & pereat? 219.b
Nomasticon Cistercienſe, qualis Liber sit? 208.a
Nomen, an possit ita rem significare, ut eam meliùs intelligat audiens, quàm dicens? 70.b
Nomen in libro habere, aut non habere, quid sit? 79.b
Nomina grandia imponi non debent vilibus homuncionibus. 78.a
Nomina optima, quando & quomodo mala fiant? 79.b
Nomina, quomodo in libris scribantur? 80.a
Nomina imponenda pueris, qualia sint? 82.a
Nomina turpia ita fugere debemus, ut advertentiam in illorum fugâ non prodamus. ibid.
Nomina complicium, an possint in confessione exponi sine causâ? 242.b
Nomenclatores Veteres, cur supernaturalibus rebus nomina specialia non imposuerint? 67.a
Norvegia, an à Sole illuminetur? Ubi hæc Regio sit? 45.b
Notæ Arabicæ, unde & quando in Europam transiverunt? 122.a
Novatores, qui? 127.b
Novitius, quid in solenni professione promittat? Quomodo eadem prolata in solenni professione verba per Loci seu Monasterii circumstantiam ad diversos sensus restringantur? 198.b
In Nubibus aliquem collocare, quid sit? 157a.
Numerus, Prioritas, & Figura, an sine subjectis esse possint? 145.
De Numeris Positivis & Negativis. 195.b
Numina Ethnicorum qualia fuerint? 10.b
De Nuptiis secundis Veterum sententia. 128.a

O

OBedientiæ leges non postulant, ut multa loquaris, sed ut taceas, & rem præceptam præstes. 3.b
Obstetrices, quæ favebant Hebræis, domos-ne, an filios pro præmio susceperint? 162.a
Ocreæ & Calcaria sine equo, an possint cum Dentiscalpio quo jejunus uteretur, componi? 223.b
D. Octavius Boldonius laudatus. 81.b
Oculi, an & qui vocentur *aqui*? 9.b. Quàm sint loquaces? 10.b. Solent respiciendo delinquere. An nos scandalizent? An interdum illis carere præstaret? 140.a
Oculorum diversi affectus. 9.b
Oculos convertere, quid sit? ibid.
Oculos ad parietem convertere, quid importet? 185.b
Oculis signari, quid sit? 250.b
De ὀιονοσκοπία. Quid illa sit? & an ipsi credendum? 150.b
Oleum & operam perdere, quid significet, & unde dicatur? 161.b
Olympias, Lustrum, Hebdomas, & Centennium, quanta sint? 52.b
Opiniones singulares, an & cur scribere liceat? 123.b
Oppositio subcontraria an detur? 18.b
In Oraculis, quisnam Responsa dederit? 71.b
Oratio, an vestiatur & ornetur? 221.a
Orator debet vocē virilē habere, ornatumq; in conceptibus verbisque, non in vestibus ponere. 239.a
Ordinare, quid sit? & an semel ordinati deordinari possint, aut iterum ordinari? 109.b
Ordines, quomodo per vestes distinguantur? 222.b
Organa militaria habent specialem Dialectum? 245.b
Ornamenta castarum, & nobilium mulierum, quæ? 235.a
Orthographia vera, an verecundiæ: an verò hæc illi præjudicare debeat? 81.a
Ostium, an differat à Portâ? Quid importet? 188.a
Ovidius an sit blasphemus, quando vocat Corinnam Deam? 76.b. Cur in exilium sit missus? An propter lascivos libros? 140. Quid viderit? 141.b
Owenus cur aliter, & aliter Seneca loquatur? 92.a

P

PAdus. An Sol in ipso nasci occumbere dicendus sit? 57.b
Palinxesti, quid sint? 123.a
Palinxesti Authoris, cur Reverendissimo P. Raymundo Capisucco inscribantur? 124.a
Paludamentum, quæ & cujus vestis esset? An illo uterentur Imperatrices? 224.b
Paludamentum militare, quid sit? ibid.
De Paraguayæ Provinciæ Incolis in Americâ. 69.b. Quo modo vocent Deum? Quid *Tu*, & *Pa* sonent in eorum linguâ? 70.a
Parcæ, quot, & quæ fuerint? 217.b
Parelii an sint Soles? An Soli similes? 123.b
Partes, an universæ in homine loquantur? 146.
Passos de la Passion in Hispaniâ, quid sint? 53.b
Pater æternus totâ æternitate unicum tantùm Verbum dixit. 111.b
Patres, an excesserint in his, quæ contra mulieres scribunt? 236.a
Patria, an indigenarum mores influat? An ex Patriâ ad mores secura consequentia decurrat? 192.a
S. Paulus, quæ in ecstasi viderat, non potest ad se restitutus referre. 67.b
Paupertas, an à copiâ provenire possit? 74.b
Peccans silendo, an possit se silendo excusare? 114.b
Peccatores ipsâ Dei misericordiâ temerè & scandalosè abutuntur. 34.a
Peccatum, an tantùm in operatione, non autem in cooperatione inveniatur? 33.b
Peccata propudiosiora, quænam apud Persas fuerint? 80.a.
Peccata in materiâ castitatis à Monacho & à Sacerdote commissa, an sint ejusdem infimæ speciei? 242.a
Peccatorum maxima pars linguâ committitur. 7.b
Peccata eadem, an pluries confiteri teneamur? 241.b
Pecunia pro administratione Sacramentorum, an & cur admitti possit? 34.b
Pecuniæ ultroneæ an vilescant? 49.a
Pedes suos tangere, quid sit? 230.b
Peninsula quæ sit? 159.a
Peregrini, an loqui & audiri possint sine interprete? pag. 183.a.
Peregrinorum communis error. 100.a

Pe-

Peregrinis & exteris, an sit credendum? Quo procedendum modo cum illis sit? An interrogare illos privatâ authoritate liceat? 100.b
Persona in Comœdiâ quænam laude dignior? 153.a
Personarum status, an per vestes secernantur? 240.b
De Peruviæ divisione. An in Majorem & Minorem dispescatur? 56.a
Petitius, quid? 60.b
Petosiris, quis fuerit? ib. b
Petra constantiam significat? 169.b
Petrus unde dicatur? 169.b
D. Petrus Varais quis & qualis fuerit? 5.b. In pueritiâ & adolescentiâ fuit magnus. 6.a. Præcipuæ ejusdem virtutes. Regis erga ejus familiam dignatio. 17.a
Philosophia vera, quæ? 197.b
Piscina, quid significet? 173.a
Piscina Probatica, qualis fuerit? ibid. *Probatica* non est vox Latina, sed Græca. Exponitur ejus significatio. ibid.b.
Placilla, qualis fuerit? 83.b
Planetæ, cur siquidem nunquam errant, nomen traxerint ab errore? 154.a. De Planetarum cælestium passionibus. Cur & quando Retrogradi & Stationarii dicantur? 32.b. Orbitæ Planetarum, an sint Ellipticæ? 154.a Motus Planetarum. An non solùm quoad nos, sed etiam quoad se sint inæquales? 154.a. De illorum ordine. 43.b. Quanto singuli tempore suam periodum perficiant? 44.a
Platea, quid significet? 172.a
Corruere veritatem in plateâ, quid significet? ibid.b. Lutum platearum quid importet? ibid. Planctus in plateis, quid innuat? ibid.
Plato, unde dictus? Quo die natus sit? Qualis fuerit? An ejus Præceptrix Sappho fuerit? 211.b. In suâ Republicâ Poëtas damnat: & cur? 87.b
Plinius, an fuerit Atheus? 138.b
Poëma, an unum & idem à pluribus componi possit? 8.b
Pœna oblivionis, quæ fuerit? 78.b
Pœna solutori moroso, an in Mutuo imponi possit? 50.a
De Pœnæ quantitate. An possit imponi quantam velis? 50.b.
De Pœnâ & culpâ. An inter se debeant proportionari? 50.b.
Pœnitens mortalium peccatorum numerum & species debet in confessione aperire. 36.b
Pœnitens, & Vestes circumstantias mutantes, an in Sacramentali Confessione peccatorum speciem exponant? 222.a
Pœnitentis status, si à vestibus manifestetur, an verbis debeat exponi? 240.b
De Pœnitentiæ actibus. Actus Pœnitentiæ filialis. 35.b. Actus Pœnitentiæ servilis. 36.a.
Poëta quis? 17.a. Poëtæ quomodo navigent? 25.a. Poëtæ & Pictores conferuntur. 29.a. Poëtæ de quibus argumentis scripturi sint? 38.a. An sint scientiarum liberalium ignari? 43.b. Cur lauru redimiantur? 90.a. Quales à Platone damnentur? Quales à Vossio? 90.a. Poëtarum Genius, qualis? An & quando molesti & onerosi sint? 25.a. De Poëtarum primatu. An qui maternâ linguâ scribunt, Græcis Latinisque debeant præferri? 249.a. De Poëtis. In quibus ipsi argumentis modulentur per se, & in quibus per accidens? 28.a
Poligraphia, an digna Censurâ sit? Quid de Steganographiâ dicendum? 62.b
Πολυάνδριον, quid sit? 159.a
D. Polycarpus, qualem se erga Hæreticos gesserit? 26.b
Pompa exterior significat vanitatem internam? 226.b
Pompejus, quantâ dignatione Possidonium persequutus sit? 184.a
Pontifex, an dispensare possit, ut fiant matrimonia in gradibus à lege naturali prohibitis? An, ut fratri soror nubat? An, ut quis fratris sororem ducat? 97.a.b
Summus Pontifex, an & cur ex alienâ Ecclesiâ postulari non possit? 109.a
Pontifex ille Summus, cui anno 1279. satisfacere volebat Palæologus, quisnam fuerit? 214.b. An erret Historiographus? 215.a
Summi Pontifices, cur mutent nomina? 108.a.
Pontifices indigni in Sedem Apostolicam ab Imperatoribus protrudebantur. 108.b
Populus, an in promotione eorum, qui admoventur ad regimen, sit consulendus? 9.a
Populi acceptatio an requiratur ut Leges obligent? ibid.
Porta lata, & stricta, quænam sint? 187.b
Quænam erant, quæ in portâ Civitatis publicabantur? ibid.
Ponere portas, quid? ibid.
Portas possidere, quid sit? 187.a
Poner puertas al campo, quid insinuet? 172.b
Præceptum de genere multiplicando, an detur? An illa verba, *Crescite & multiplicamini*, &c. Spiritualiter debeant intelligi? An & cur præceptum de humano genere multiplicando cessaverit? 39.a. An hoc præceptum impositum sit communitati? ibid.b
Præcepta, an possint animantibus imponi? 39.b
Præcepta divina imminui aut augeri non possunt. 65.a
Prædium quid sit, & unde dicatur? 176.a
Præfectus Prætorii quâ verborum formulâ instituatur? Quid in manu ejus gladius diceret? An subire posset Restrictionem mentalem? 253.a
Præjudicia, quàm potentia & efficacia sint? 89.b. 245.a
Prælati, an possint vocari *Abbates*? 77.b
Præmium Certaminis, cur ab Hispanis & Italis dicatur *Palio*? 58.a
De Præscitis & Prædestinatis politicè. 95.a
Pratum quid sit, & unde dicatur? 175.b
Prestado, quid sit, & quibus extremis opponatur? 106.a
De pretiis rerum. Alia sunt à Republicâ, alia à Populo determinata. Alia à contractuum celebrantium voluntate dependent. 49.a
Principes an esse debeant taciturni? 1. Cur creati fuerint? 96.a. Regiâ potestate, & majestate utuntur per se, abutuntur per accidens. 27.b. Sed quando, exponitur. 28. a. In Palatio se prudentiores, sapientioresque non tolerant. 103.a. Principes taciti esse debent. Recensetur Historia. 111.b. Principes, an & quando duo fuerint in uno Principatu? 200. Principes, an in conflictu vestes debeant ordinarias habere? Quid hodie Reges faciant? Cur fuerit Rex Antonius Lusitanus paucis aureis redemptus? 225.a
Prior, an teneatur habere sententias sui Abbatis? 20.a
De Professione solenni. Tria vota requirit. 242.b
De Promissione nimiâ & inconsideratâ. 25.a
De Psalmis, qui inscribuntur pro Torcularibus. Quare tali titulo signati fuerint? 179.b
Pseudomonachi, quales? 156.a
Pulvis pyrius, quando inventus? 46.b
Puteus in bonam, vel in malam partem accipitur. 161.a
Pyramides & Sepulchra cur fuerint ædificata? 78.b
Pythagoræi an nihil loqui permitterentur? 7.a

Q

Quadrimani, an possint vocari Semiturcæ? 107.b
Qualitates, an colloquantur? An & Vestes? An & Relationes? Quid de Creatis, & quid de Increatis dicendum? 146.
Quantitas continua, an loquatur? An Discreta? ibid.
Quæstio proponitur. 91.b. Altera. 111.a
Quæstiones duæ Politicæ proponuntur. 112.b

Quevedus, qualis fuerit? Fuit pluries incarceratus. Sed cur? 59.b. De ejusdem somniis censurâ. 60, b. Petri Villalobos Argumentum. Quàm seria & gravia sint, quæ concernunt Infernum? An liceat de re tantâ nugari? An hi somniorum libri sint prohibiti? An temerè in Inferno Quevedus collocet, quos Pietas salvos esse confidit? 61,a

R

Ratio, quâ Tyranni publicè & privatim reguntur, quænam sit? 253,b
Ratiocinari, quid sit? 67.a. Cur nec pecudes, nec Angeli ratiocinentur? ibid.
Recreatio, si modesta & honesta est commendatur, 42.b
Refractiones, quousque se insinuent? 123.a
Regina, an patiatur se pulchriorem Pedissequam in gynaceo? 103.b
Regnum Oranicum, an Regi Ormusii aliquando suffuerit? 46.a.
Regna & Provinciæ propria stemmata habent. 243.a
Regredi quid sit? 152.a
Regula Juris Generalis, *Qui tacet* &c. an in oculis verificetur? 10.b
De Regulâ S. Benedicti. Mutato loco ejus etiam intelligentia & interpretatio mutatur. 197. b. Quid requiratur, ut quis eam bene observet? 198.a
Regulæ duæ Juris Canonici exponuntur, 20.b
Regulæ in Jure Humano multæ occurrunt, quæ Juris Naturalis sunt leges. 200.b
Regulares manutenere debent Jura Regularia, sicut Episcopalia Episcopi. 20.b
Res, an & cur nulla vendi debeat minori, quàm justum sit, pretio? 49.b
Res, una & eadem, an possit duabus opponi? 106.a
Res immundæ & obscœnæ, quo modo possint significari? 67.a. Vocibus mundissimis castissimisque possunt, 81.a.
Res, quibus Nomina aptari nequeant, an sint? &, an sint Nomina, quæ nulli rei possint imponi? 76.a
Res indicibiles & inscribibiles. An sint? 116.a
dere multum, an censendus sit, qui nihil respondet? An Amicorum semper literis sit respondendum? 19.a
Quid importet nolle respondere ad Epistolas opinione Hieronymi? Quid autem opinione Bernardi? ibid.b
Responsio inopinata & inexpectata, quantùm perturbet Principem, etiam prudentissimum? 112.b
Responsum nullum, magnum aliquando Responsum est. 20.b
Responsum, an dari possit nihil interroganti? 112.a
Rex Hispaniæ, an & cur in Coronâ habeat globum aureû? 203.b. Ejus potentia, quanta sit? 51.a
Reges Armorum, qui? 243.b
Regum tabernacula, quàm improvidè & negligenter olim custodirentur? 231.b
De Roderico ultimo Rege Gothorum. 224.b. Quid de eo fuit factum? Ubi & cur repertæ fuerint ejus vestes? 225.a.
Roma qualis sub Evandro Rege fuerit? 176.b
Romani, an & quando vocati fuerint barbari? 135.a
Romani, unde; & unde *Quirini* sint dicti? 17.a

S

Sacerdotes divites, an debeant administrare gratis? 35.a.
Sacerdotes, an esse debeant docti? An illis nugari liceat? 87.a. An possint in solio sedere? 182.b
Sacerdotes, quanti apud Ethnicos facti? 209.b
Sacramenta, cujus virtute conferant gratiam? 40.b
Sæcularis, qui ex causâ vestes Religiosas gerit, & tamen non est Ecclesiasticus, quomodo confiteri debeat? 232.b.
Sæculum, quod ab Authoribus *infelix* nominatur, quodnam sit? 108.b
Sanchouniatho, quis sit? 72.b
Sancti, an per suos ministros licentiam pejerandi indulgere possint? 2.a
Sanguis Christi an in vinum convertatur? 37.a
Sappho duplex fuerit; Eresia & Mitylena. Utra invenerit Carmina Sapphica? 211.b
De Sarâ & Agare, 143.a
Sarabaitæ, quales? 233.a. 239.a
Saulis Regis Dialectica, 231.a
Saxa verbis alienis occlamant. 11.a
Scaliger, quis & qualis fuerit? 61.b. Causa, ob quam eum Quevedus ad Infernum condemnat. 61.a. De Josepho Scaligero. De iisdem P. Joannis Baptistæ Ricciolii sententia. ibid.b
Scandalum duplex. 83.b
Scientia nimia damnatur, 140.a
Scioli quinam cognominentur? 206.a
Scipio propter unum dicterium repellitur, & propter alterum mulctatur. 86.b
An qui secreta Reipublicæ revelant? puniantur, & quo modo? 2.a
Sedes, quid significet, & unde dicatur? 183.a
Seleuci de Coronâ exclamatio. 204.a
Semiramis exercitus. 38.b
Semita in aquis, symbolum felicitatis. 169.a
Semita recta & obliqua, quæ? ibid.
Semitæ tritæ & non tritæ, quid significent? ibid.
Sensus & Potentiæ Nominis, an & quando taceant? 140.a
Sententiæ & phrases, quomodo vulgo ignotæ? 110.b
Sepes ex quâ materiâ confici soleant? Quæ animalia, & quinam homines hærere soleant apud sepes? 186.a
Apud Sepulchrum manere, an turpe sit? 126.b
Sepulchra mentiuntur. 237.a
Servi, cur nominentur *Sclavi*? 99.a
Severianus, cur ab Hadriano morte fuerit mandatus? 104.b. Ejusdem exclamatio. 105.a
Sigalion Ægyptiorum Deus. An sit unus, an duo? 219.b
Sigilla, cur inventa? 202.a
Signare pecudes quàm antiquum sit? 17.b. Varii modi signandi. ibid.
Signum, quid sit? 146.242.a
Nullum signum, an signum sit? 17.b
Silentium an alicui nocere possit? 1. An loquatur? 2. An aliquando decipiat? 4.b. An habeat proprium Idioma? 5.a. Est innocens. 7.b. An aliquando sit phaleratis eloquentius oratione? Cur cum laude componatur? 13.b. Est loquax. 22.b. An ad Inventionem Rhetoricâ requiratur? 25.a. Silentium non restrictum, & restrictum quid significet? 18.b. Silentium sapientibus Responsi loco est. 20.b. Silentium, an & quid in eo, qui loqui non potest, dicat? 22.a. Silentium post receptam injuriam, quid significet? 113.b. Silentii Numina, duo. 1. De Silentii efficaciâ. 4.a. Silentii lingua, an declinationes & conjugationes etiam habeat? 5.b. De Silentii eloquentiâ. An rhetoricetur? 14.b. De Silentii Tropis & Figuris. 24. a. An in Silentii Rhetoricâ reperiantur Hyperbolæ? ibid. Canon de Silentio observando. 8.a. Silentio an aliquem laudare possimus? 21.b.
Ad Simoniam cooperari, an malum sit? 34.a
Simulare & *Dissimulare*, an & quomodo distinguantur? An mentiatur, qui simulat? 93.a
Simulatio fere accipitur in malam partem. An & Dissimulatio? 93.b. An hæc in Silentio consistat? 94.a. An semper condemnanda sit? 94.b
Sion, quis Mons fuerit? Quomodo à vicinis distinguatur? 190.a

Si-

Sirenes, cur & quò se præcipitarunt? 250.a
De Socratis dicto. An sciverit, se nihil scire? 144.a
Sol & Luna, cur non recurrant? 32.b
Sol coram Ezechiâ non in annuo, sed in diurno suo motu per decem lineas regressus est. An illa dies fuerit triplò longior, aut fere? 33.a
Sol, an ex uno Polo in alium motu diurno transeat? 57.a
Solarium, quid sit, & quare sic nominetur? 185.a
Solium avitum quale sit? 183.b
Somniare docte, an quis possit? 123.b
Somnus, quid sit? An medius inter vitam, & mortem constituendus sit? 148.b
Somnium, quid, & quotuplex sit? Unde proveniat? Quænam, & quomodo causæ naturales ad somnium concurrant? 148.b. Somnia, quæ à naturâ, sunt mendacia. Utrùm omnia sint Divina? Quomodo Divina explicanda? 150. a. b. An somnia aliquando à Dæmone proveniant? 151.a. An somniorum Interpretes debeant ex publico ali? 149.a. An somnis sit aliquando credendum? 148.a. Illis generaliter non credendum. 150.a. An & quomodo somnia ex suggestione Dæmonis provenientia secernere ab aliis possimus? De naturalibus quid dicendum? An ex somniis præterita rimari possimus? 150.a
De Sordibus Moralibus & Politicis. 92.b
Soror, an fratri possit nubere? 66.a
De Sosibiani taciturnitate. 5.b
Specula, unde dicatur? 171.b
An Speculæ ad videndum potiùs, quàm ad audiendum sint erectæ? ibid.
Spelunca, quid importet? 162.b
Sphæræ, an sint solidæ? 154.a
Spiritus-Sanctus, an sit Verbum? Lupus de Vega accusatur hæreseos. Excusatur, & ejus carmina dilucidantur. An nihilominus commiserit inadvertentias? 55.a. An Spiritus-Sanctus sit creatura? 110.a
Spiritus in Steganographia, qui? Et quid Conjuratio? An, & cur, qui scribunt, & literas recipiunt scriptas in ciphrâ debeant conjurare? 63.a
Stella Polaris, cur denominetur Cynosura? 56.b
Stellæ quomodo influant? 43.a
Stellæ novæ an appareant? 154.a
Stellarum vires sunt ignotæ. Quid, si cognoscerentur? 43.a
Stemmata, quænam *Cantantia* nominentur? In quibus familiis reperiantur? 243.b
Stephanus VI. qualis fuerit? Quâ solennitate Formosum defunctum condemnaverit? 108.b. Cur tanto odio in suum Prædecessorem exarserit? 109.b
Subditus quantam resignationem habere debeat? 4.a
Substantia quid sit? 145.a
Suburbana, an sint habitanda, an deserenda? 176.a
Suburbium, & *Suburbanum*, an & quomodo differant inter se? 175.b
Suevi, ubinam fuerint? 53.a
Suevia, ubi hodie sit? Cur sit in Sectiones divisa? An ejus Principes potuerint *Imperatores* nominari? ibid.
Superiores, an possint præcipere quidquid velint? An in legibus pro arbitrio dispensare? 96.a
Supernaturalia non solùm sensuum, sed & naturalis Intellectûs vires superant. 67.b
Suspiciones de juramento, an sufficienter purgentur? 128.b
Sybillæ, an in Speluncis habitaverint? 162.b
Sydera, an mortales condemnent? 42.a
Synagoga, quid sit? 175.a. *Ejicere ex Synagogâ*, quid? *Esse sine Synagogis*, quid significet? ibid.
Systema, quid sit & quotuplex? 2.b

T

Tabellæ laureatæ, quæ? 244.b
Tabernaculum pro æternâ Beatitudine. Quâ viâ, ad illud adscendatur? 178.a. Varie etiam sumitur ibid.b
Tabula & colores tametsi parvi fiant, pictura, si bona sit habetur maximi. Sed quanti? 49.b
Qui tacet, an consentire censendus sit? 2.b. An loquatur? 19.b. Et quid? 20.a. An & quando minitari censendus sit? 21.a. Cùm jubetur loqui, an convitiari censeatur? ibid.
Ob taciturnitatem, an aliquis puniatur? 2.a
Talorum latera, quot, qualia & quibus signata numeris & nominibus? 132.a
Tarraga & Aguilarius laudati. 58.a
De Taurorum agitatione. Unde hic ludus in Hispaniam venerit? 122.a
Tectum quid sit, & ad quid serviat? 185.a
Templum, unde dicatur? 173.b
Templa realiter, & moraliter considerari possunt. Quid in alterutra significatione importent? Quid in Templis sit agendum? In illis Deus, & Angeli specialiter præsentes sunt. 174.a
Templa Ethnicorum, cur in montibus fabricarentur? 165.b
Tempus, an loquatur? 146. An voces æquivocas & communes restringat? 207.b. Cur dicatur veracissimum? 209.b. De omnibus rebus triumphat. 217.a. Per Horologia loquitur. ibid.
Temporis circumstantia, quanti facienda sit? 204.a. Ejusdem Imago à Posidippo descripta. ibid.
Tentorium, quid sit, & quare sic nominetur? 177.b
Dilatare Tentorium, quid significet? 178.a
Figere Tentoria, quid importet? 177.b
Deserere Tentoria, quid sit? ibid.
Habitare in tentoriis, quid? ibid.
Manere in tentoriis, quid signet? 178.a
Terminus, quid sit? Quid præstet? 151.b
Terminus indefinitus, an ullo syncategoremate affectus sit? 17.a
Terra maledicta. An ejus maledictionem suis homines augeant peccatis? 154.b
Terra, Scabellum pedum Domini. 155.a
Terra viventium, quæ? ibid.
Cur non liceat jurare per Terram? ibid.
Tessera, quæ fuerit? 132.a
Testi, quid dicturus sit, an possit præscribi? 128.b
Testes Græci, quales sint? 193.a
Tharsis, quænam Provincia sit? An sit Hispania? 159.a
Thesaurus, quid significet? 186.b
Thracia, an sit Civitas? An sit Regio vastissima? 52.a
Titius, an peccet contra Modestiam, si verbis puris insinuet, mentem suam immundâ cogitatione præpediri? 83.a
Tmolus Mons, an debeat Timolus vocari? 181.a
Tormenta bellica, an è palatiorum turribus displodi possint? 46.a
Transsubstantiatio in Sacramento venerabili, qualis sit? 38.a
Tribonianismi in Jure Cæsareo, quinam nominentur? 127.b
Trinitatis Mysterium, cur *Ineffabile* dicatur? 67.a
Trojani, unde originem ducant? 194.a. Quales vestes habuerint? 227.b
Tuba, unde dicatur? 246. b. An sit instrumentum animatum? Est organum Militare. 247.a. Cur Hispanicè nominetur *Clarin*? 249.b
Tubâ canere, an sit indifferens? ibid.
Tubæ, an linguas habeant? ibid. Quid dicant, ubi milites con-

convocant? An à singulis militibus intelligantur? 250.a
Tubicines an improbi sint? ibid.
Magnus Turca, an & cur opinatione Erasmi salvari possit? 34.b
Turpia, an & quibus sint impossibilia? 126.b
Turris, unde dicatur? 171.b. Ad Civitatum fortificationem Turres conducunt. ibid.

V

Valdimarus eruditissimus Danorum Rex, quis, & quotus is fuerit? 208.b
Valles belli tempore non sunt loca secura. 167.a
Wendelinus, an bonâ fide Eclipses à se observatas describat? 195.a
Venena non in fictibilibus, sed in aureis, & argenteis vasis Regibus propinantur. An aliquando in Eucharistiâ? 255.b
Venus, an sit Mercurio velocior? 44.b
Venus nefanda, quæ? & cur ita vocetur? 80.b
Verecundi in aulâ quid obtineant? 99.a
Veritas est Sol. An, & cur tribus modis adluceat? 123.a Quando noscatur rectè, quandò obliquè? ibid.b
Veritatem non dicere, & *Veritatem negare* differunt. 95.a
Verba Sacerdotis, cur in corde moribundi frangantur? 12.b
Verba, quæ non dicuntur, an etiam significent? 18.a
Verba Parentum, & si acria, sunt silentio & patientiâ honoranda. 21.b
Verba sordida, quænam sint? 84.a
Verba, quæ *conjuncta* nominentur? 137.a
Verba, an & quæ prospectare possimus? 9.b
Verba oculorum, an etiam sint? ibid.
Verbis Sacræ Paginæ abuti in materiâ jocosâ, an sit mortale? 55.a
Vestis, quid significet? 242.a. An semper statum personæ manifestet? 223.a. An significet barbam? 220.b
Vestis Regiæ lacinia in manu Davidis, quid importet? 231.a
Vestes secernunt & distinguunt Virum à Fœminâ, Nobilem à Plebejo, &c. 220.a. Loquuntur. An aliquando etiam mentiantur? 221.a
Vestes Deorum, an pendeant ab arbitrio Pictorum? 221.a
Vestes æquivocæ, an dentur? An & quando contingat Restrictionem à vestibus non posse desumi? 223. An dentur propriæ Vestes? 224.a
Vestes Religiosæ, an mentiantur? 232.b
Vestes fœminarum, an & quid loquantur? 234.b
Vestes Religiosorum, quales esse debeant? 239.a
De Vestium vanitate. Unde nascatur & foveatur? 226.b
De vestium modestiâ. Quantam Cistercienses observent? 233.b
Vestium pretium debet statui, & opibus correspondere. 234.b
Vestium cultus & ornatus, an & quid loquatur? 237.a
Vexillum purpureum super Imperatoris tentorium expansum, quid significet? 244.b
Via sine restrictione quomodo restringatur? 168.b
Via aperta, quid? ibid.
Viam tritam ingredi, quid sit? 168.a
Viam invenire, quid sit? & quid *non invenire*? ibid.
Viam suam inire, quid significet? ibid.
Reverti per eamdem viam, quid sit? ibid.
Viam currere, quid importet? ibid.
Aliâ viâ redire, quid? ibid.
Explorare vias, quid dicat? ibid.
Via Regia, & Semitæ realiter, & moraliter, quid sint? 168.b
Viatores-ne, an Beati Deo, an saltem ipsemet Deus possit nomen opportunum imponere? 70.a
Vicarius Episcopi quid debeat facere? 20.b
Vicarius, an contra Principalem suum sentire possit in materiâ probabili? 20.a. Personam sui Principalis repræsentat. 201.a
Vicus quid significet? 171.b
Vicus pro Castello, pro Urbe, &c. 172.a
Vicus propriè in Linguâ Latinâ quid significet? ibid.
Vidua quæ sit, & unde dicatur? Viduam-ne constituat divortium, repudium, aut absentia? An, quæ sine Viro, Vidua sit? 127.b
Villa, quid significet? An pro prædio sumatur? An cincta sit, an muro careat? 176.b
Villanus, quis dicatur? ibid.
Willelmus Auriaci Princeps, qualis fuerit? Quanti à Carolo V. in pueritiâ habitus? 225.b
Vindemiare homines, & eos calcari in Torculari, quid importet? 180.a
Vinea generosa, quæ sit, & quare sic appelletur? 180.a
Asinum ad Vineam ligare, quid sit? ibid.
Vineæ, cur plantentur? ibid.
Vineas eradicare, quid significet? ibid.
Vinum, an elatos dejiciat, & humiles exaltet? an in rebus Politicis usus Sacræ Paginæ sit tolerandus? 29.b
Vinum Rhenanum, an notum antiquis fuerit? 180.b
De Vinorum varietate & generositate. ibid.
Vir pecuniosus, an possit condemnari? 5.b
Vir ille, qui nec abiit, nec stetit, nec sedit, quisnam fuerit? 82.b
Viri Sancti, an interdum actus indeliberatos eliciant? 230.b
Virgilius, qualis? Qualiter apud eum loquantur Dii? 139.a. Quomodo soleat veteres historias attingere? 192.a
De Virginis Matris virtutibus. An omnes indicibiles sint? 74.b
Virgines, an possint vocari *Viduæ*? 127.b
Virrey quid sit? 9.a
Virtus, an in armorum pulchritudine & pretio consistat? 251.a
De Visione confusâ. Cur nec Talpæ, nec Lynci conveniat? 67.a
Vites, an propter ebrios eradicandæ sint? 89.a. An Vites ante diluvium fuerint? Et quis primus uvas expresserit, & fecerit vinum? 180.a
Vitia turpiora sunt, quæ sub virtutis specie serpunt. 234.a
Ulysses, qualis fuerit? 228.a
Vocabula immunda, & obscœna, an aliquando dici debeant? 82.a
Vocabula rerum, quid sint? 109.b
Vox, cur interdum non refringitur? 11.a
Vox in contextu unius linguæ, an alius linguæ possit habere significationem? 81.b
Vocis & linguæ analogia. 116.a
Vocem utrùm incipi modestia toleret, quæ nonnisi sine immodestiâ absolveretur? 122.b
Voces communes, an etiam per silentium restringantur? 17.a
Voces ineffabiles, an dentur? 68.b
Voces nihil significantes, an dentur? An hæ sint, quibus ipsum nihilum significatur? 69.a
Voces, quæ in unâ linguâ sunt honestæ, si in aliâ obscœnæ an sint vitandæ? 82.a
Voces sacrilegæ & propudiosæ, quo modo illæsâ religione & verecundiâ proferantur? ibid.
Voces, quænam *immundæ* nominentur? An, & quomodo proferri possint? 92.a
Voces non scribi posse, unde proveniat? 121.a
De vocibus, quæ in unâ linguâ puræ sunt, turpes in aliâ. 81.a
De vocibus animalium. An possint characteribus exprimi? 121.b
De Voto Castitatis emisso in Ordinibus Militaribus. A loco

loco verba in Professione solenni restringuntur, & non à Novitiorum voluntate. 198.b
Urbs quo modo à Civitate differat? 170.b
Ursæ duæ. 56.b
Vultus, an habeat sua idiomata? An per faciei colorem symptomata interiora loquantur? 22.b

X

Xerxis exercitus. 38.b
Xicara, quid sit? 96.a

Y

Ὑπογράφειν βασιλικῶς, *subscribere regiè*, quid? 214.a

Z

Zenith, quid sit? 44.b
Zoroaster, qualis? Quantus ejus exercitus? 38.b

